

Bt. from Lauri & Orioli

Maladies de peau

Rare

~~100~~

C

100 -

1544 d. 160

Cat 45

41

TRACTATUS
DE MORBIS
CUTANEIS.

TRACTATUS
DE MORBIS
CUTANEIS.

TRACTATUS
DE MORBIS
CUTANEIS.

PARISIIS,

Apud P. GUILLELMUM CAVELIER, viâ San-Jacobæâ,
ſub Signo Lilii aurei.

M. DCC. LXXVII.

CUM APPROBATIONE ET PRIVILEGIO REGIS.

OUVRAGES DU MEME AUTEUR.

RIC. Mead Opera omnia, partim ex Anglico translata, partim edita Parisiis, apud Guillelmum Cavelier ; 2 vol. *in*-8°. 1751.

Essai sur les Alimens, pour servir de Commentaire aux Livres Diététiques d'Hippocrate ; 2 vol. *in*-12. Vincent : 1753, 1757.

Aphorismi Hippocratis cum Notis, anno 1759. Cavelier.

De Melancholiâ & Morbis Melancholicis : 1765. Cavelier.

Mémoires sur l'Histoire de la Faculté de Médecine de Montpellier, par M. Astruc, avec l'Eloge de l'Auteur, une Préface & des Notes ; *in*-4° : 1767. Cavelier.

Essai sur la Conformité de la Médecine ancienne & moderne de Barker, avec des Notes ; ann. 1768. Cavelier.

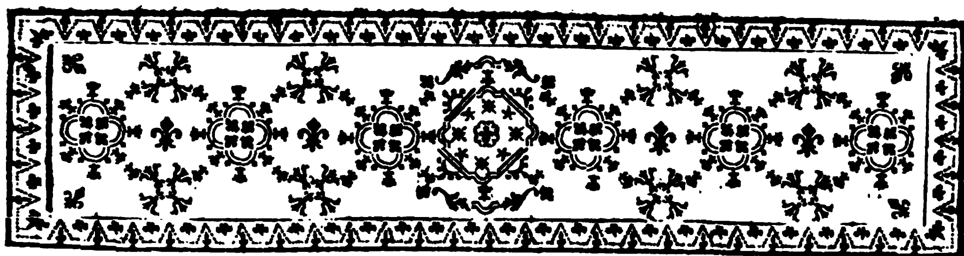
Sanctorii Sanctorii Medicina Statica, cum Commentariis ; *in*-12 : 1770. Cavelier.

Astruc Pathologia ; 1767. Cavelier.

Tractatus de Morbis Cutaneis ; *in*-4°. 1777. Cavelier.

ANN.

ANN. CAROLUS LORRY,

D. M. P.

STEP. LUD. GEOFFROY,

D. M. P.

QUANDOQUIDEM illud, vir ornatiſſime, divinam æthereæ auræ, quæ in hominibus ſpirat, particulam, à feroci brutorum animantium impetu diſtinguit atque diſcriminat, quod dùm hæc ad ea ſola quæ ſuæ naturæ propria ſunt inſtinctu vago feruntur, illi contrà ad totiûs generis humani utilitatem nati ſint atque comparati; ad hanc omni ope atque operâ extollendam & promovendam, totis viribus anniti & incumbere debemus. Cùm autem alii ſoliûs corporis viribus in publica commoda conſentire atque concurrere valeant, alii verò & ingenii & animi nixibus in illa procuranda conſpirent; hos quantùm mentis acies ſublimis molem corporis dignitate præcellit, illis præſtantiores haberi æquum eſt. Indè etiam ab iis utilitas uberior pleniorque jure repoſcitur.

tantiâ, tot deficiunt media. Negliguntur alia, prætervidentur alia, alia demùm vix conſpiciuntur & illicò ex oculis aufugiunt.

Condonandum eſt ergo arti per ampliſſimum rerum naturalium ambitum diffuſæ, ſi ſacrum naturæ involucrum diſrumpere nondùm potuerit, ſi plurimis in caſibus hæſitanti adhuc greſſu incedat. Etenim Græcorum inter prudentes conatus, & feliciora recentium ſtudia, non tantùm diſcutienda ſuperfuit caligantium per longam ſæculorum ſeriem oculorum cœcitas, ſed etiam funditùs diruenda fuerunt, quæ in eruditæ ignorantiæ præſidium extructa fuerant munimenta. Ea porrò ſacra effecerat longa præjudicatarum opinionum meditatio, imò etiam hodiè vetus ipſa auctoritas labantia aliquâ ratione ſuſtentat.

Quod quidem contagium cùm omnes veneno artes afflaverit, Medicinam propiùs attigiſſe mirandum non eſt. Nam inter ejulatus miſerorum, artem qualemcumque implorantium, conſilium ex arenâ capiendum, in præcipiti occaſione, in ancipiti judicio, in ſummis rerum anguſtiis, temerarios facilè ultrà metam arripit, meticuloſos citrà retinet. Pudor excuſationem deficienti ſucceſſui prætexit, philoſophica arrogantia errores conſecrat. Hinc theoriæ falſæ, hinc ſilentis & mutientis obſervationis locum occupat ſcholaris loquacitas, quæ ne ignorantiæ crimen incurrere videatur, verba rebus ſubſtituit, non in enodandâ naturâ magis felix, quàm in agendo efficax.

Inter artis partes ab antiquioribus negligentiùs pertractatas, numerandi sunt morbi cutem fœdo aspectu vitiantes. Hi à Græcis veteribus ferè prætervisi sunt, sive ob locorum apud quos ars primùm inclaruit salubritatem, sive ob pristinæ vitæ severitatem. Hinc nec ab Homero, nec ab Hesiodo de cute vitiatâ aliquid observatum, quamvis in Odyssæâ sordes pauperiorum & neglectorum hominum fusè Homerus descripserit. Ab Herodoto, Thucydide, Diodoro Siculo mentio tantùm de morbis illis tanquam rarissimis injecta, & veluti de re per auditum compertâ. Credebantur illi ad Barbaros tantùm & Asiaticos luxu diffluentes pertinere. Imò apud veteres Persas summè cautum est ne per commercia introducerentur illi (*a*). Pristina etiam Romanorum austeritas pleraque hæc vitia minùs novisse videtur. Ad pecudes, & vilia atque ære coempta mancipia ægritudines cutis ablegatæ videbantur. At crescente luxu, neglectis, quæ in campo Martio corporibus nudis instituebantur, exercitiis, & auctâ, quæ ferè semper otii soboles est, ingluvie, Morbi cutanei desidiæ atque voluptatum pœnas attulêre.

Verùm imperio ad Orientem translato, moribusque funditùs perditis, ornamenta animæ neglecta formæ corporeæ illecebris rependere satagerunt tùm mares, tùm præcipuè fœminæ. Hinc ne cutis deturparetur summâ operâ cautum est, summo labore annixum ut vitiata

(*a*) V. Herodot. Clio. edit. Glasg. tom. 1, pag. 409.

reparаretur. Hinc nova nomina in artem introducta, nova verbosis strophis antidota venditata. Sed nugaces illæ fallaciæ id habuêre periculi quòd in omnibus promiscuè Morbis cutaneis medicamenta styptica atque constringentia fuerint usurpata; id purgare cutim dicebatur, & eorum usus sub falso purgantium cutis nomine invalescebat. Periculum horum medicamentorum Græcis exprobravêre Arabes, primævi illi & nondùm Græcâ imbuti philosophiâ (*a*). Licèt ipsimet posteà ab iis exceptum errorem longè superaverint. Ars illa vana atque futilis Iatralyptarum, jam olim à Galeno jure explosa, in magis futilem adhùc & verè fœmineam Cosmeticen abiit, dignam artem fatiscentis imperii & ingeniorum degenerum ruderibus.

Verùm nihil similium scelerum admiserant infelices populi apud quos ab omni ævorum memoriâ inquilina Morborum cutaneorum monstra alebantur atque grassabantur. Infamia dudùm apud omnes omnium ætatum auctores fuêre Ægypti, Arabiæ marisque rubri littora, tristissimo pestium quarumcumque proventu. Sed chronicas etiam ad cutem pestes insalubres illæ oræ educant; quippè quæ stagnantibus simul aquis uvescunt, simul æstuante radiorum solis fervore excoquuntur. Prætereà hìc hominum pauperrimi piscibus vescuntur, torquentur inediâ, aquis fraudantur salubribus.

Nec verò aut Germanorum, aut Gallorum, aut toto

(*a*) Vide Abu. Obeissar de vitiis Medicorum.

divisorum orbe Britannorum candore nitenti cutem conspicuam lues illæ contaminaverant, antè inita cum Saracenis commercia & ultramarinas bellorum sacrorum furias. Qui pauci ab historicis nostratibus ad cutem erupisse annotati sunt affectus, ad erysipelatis naturam videntur fuisse referendi. Imò locorum & cœli salubritate extranea illa & è longinquo advecta malorum cutaneorum caterva, præcipuè verò sobriâ vivendi normâ, exercitiorumque usu assiduo fracta est & profligata: donec rursùs, quoniam ea sunt rerum humanarum fata, omnibus luxu atque immodicâ deliciarum cupidine pessumdatis atque corruptis, incognita pristinæ proavorum virtuti, nostris incubuerint terris malorum cutaneorum agmina teterrima.

Prætereà verò circà finem sexti sæculi eodem anno quo Mahometus vitam inivit (*a*), si manuscriptis Arabicis bibliothecæ Leydensis credere fas est, eruperunt primùm apud Arabes variolæ tùm symptomatibus, tùm reliquiis ad cutem infames; & quasi senescente mundo, sub finem sæculi decimi quinti, nova lues genialis thori corrupit fœdera, & genus humanum in ipsâ seminali aurâ pessumdedit. An hæc à cœli inclementiâ, ut primi observatores voluerunt, enata est? An inter orbis recenter detecti divitias advecta & importata? Certè novam illa omninò formam Morbis cutaneis indidit, novas nocendi formas invexit, forsan & degener novum hostilium

(*a*) J. Jac. Reiske, Miscellanea medica ex Arabum monumentis, Obs. 1, pag. 10.

atomorum proventum procreavit in hominum perniciem; undè fierent causarum classes multiplices, anceps magis diagnosis, prognosis ambigua, & sanationum fontes incerto consilio à veritate sæpiùs detorquerentur.

Has inter rerum angustias mea de Morbis cutaneis studia in medium proferre utile credidi, materiemque Arabicâ obrutam farragine, quantùm mea pateretur mediocritas, illustrare. Et certè incipienti, & ad naturæ normam omnia metiri cupienti, quantæ obstiterint difficultates, credere vix datur. Aderat confusio vocum enormis pro quolibet auctore diversa. Hinc auctores pessimi, situ squallidi, manuscripta vetustate deleta, legenda accuratè, tùm cum aliis conferenda erant. Interpretum lapsus emendandi fuêre. Terendum in vanâ eruditione comparandâ tempus quod meliùs in naturæ interpretatione impenderetur.

Nec enim dissimulare fas est quantùm hùc usque latuerit materies illa sub abnormi empyrismi fortunâ, & quamvis plures de Morbis cutaneis auctores expressè scripserint, pace virorum ad artem promovendam nitentium dixerim, vix aliquam in tantâ caligine lucem prætulerunt, si Joannem Manardum exceperis. Forsan & ipse inanes conatus extulerim. Erit tamen undè me incæpti non pœniteat unquam, si Medici naturæ observandæ intenti, Græcæque Medicinæ periti hanc mihi laudem concesserint, faciliorem à meo labore patere viam melioribus & fortioribus ingeniis ad artis in obscurâ materie

pomœria

pomœria amplificanda. Sentio enim quantùm ad molem illam lymphaticam, quæ morbificas atomos fovet, penitùs cognoſcendam experimentorum mihi deſit. Quantùm ipſi differentiarum conferant, ætatum, cœli, aquarum, ventorum vices. Quid in ipsâ mutet inedia, aut contrà ingluvies. Hæc omnia imitando, conferendo, obſervando dies extundet. Quid dicam de metaſtaſium hiſtoriâ quâ noſcetur olim, qui morbi ex aliis naſcantur (a), quâ ratione degeneres illi, ſymptomata nova inferant, formamque ac fata immutent. Hanc olim fuſiùs tractare quantùm artis amore perculſus ambirem! ſed jam tempus adeſſe fumantia equorum ſolvendi colla ſenectus ingruens admonet, præcipitque votis atque laboribus finem eſſe imponendum.

Nec certè quiſquis Medicam artem ſinceram & Hippocraticam colit, labore circa illam improbo gloriolæ aucupium leve ſibi quærere debet. Nullum laboribus Medicis præmium ab externo favore repetendum. Nullus eos ſequitur plauſus. Paucos omninò cura artis tangit. Lectores pauci, judices adſunt pauciſſimi. Sed merces mihi erit ampliſſima & dulciſſima, amiciſſime Geoffroy, ſi tu, ſimileſque tuî Medici quod tanto labore exaravi, humano generi utile exiſtimaverint. Viris enim in commune bonum natis, in illud ſolum conſentientibus atque conſpirantibus, nihil aut ad vitæ delicias felicius, aut ad ſucceſſum uberius, aut ad recordationem jucundius contingere poteſt, ſi poſt

(a) Roderici à caſtro *quæ ex quibus*.

longos labores, indefeſſaſque vigilias, doctorum hominum conſenſu intellexerint, ſe propinquis, patriæ, omni denique ſocietati hominum aliquid emolumenti attuliſſe, undè aut vixiſſe non pudeat, aut mori non metuatur. Liceat ergò inter ſacros veri fontes, tecum fugientem vulgi oculos naturam arripere, ejuſque ſacra ferre. Quòd ſi qualeſcumque ad veritatem promovendam conatus exerenti tuus faveat amor; ſi incorrupta illa & à primis juventæ florentis annis enata, poſteà verò & animorum concordiâ & ſtudiorum paritate fota, enutrita, comprobata quæ nos intercedit amicitia, ſinat immortalibus illis, quæ tua tempora exornant, coronis amici tui nomen inſcribi, nulla erit ratio cur aliis invideam gloriæ faſtum oneroſiorem.

INDEX CAPITUM.

PRÆFATIO, pag. j
INTRODUCTIO, 1
CAPUT PRIMUM. *De Cute humanâ in statu sano spectatâ*, 2
ARTICULUS PRIMUS. *De formatione & origine Cutis*, 3
ARTICULUS II. *De structurâ Cutis*, 6
ARTICULUS III. *De variis Cutis partibus*, 11
ARTICULUS IV. *De Cutis varietatibus*, 17
ARTICULUS V. *De Cutis usibus*, 21
ARTICULUS VI. *De sensu Cutis ad alias partes relativo, seu Cutis cum aliis partibus*, 26
CAPUT II. *De Morbis cutaneis generaliter spectatis, eorumque causis & symptomatibus ; sive Pathologia cutanea*, 28
ARTICULUS I. *De rebus non naturalibus*, 31
ARTICULUS II. *De causis intra corpus conceptis*, 51
ARTICULUS III. *De applicatis externis*, 65
Corollaria, 71
CAPUT III. *De Semeioticâ cutaneâ ; sive Diagnosis & Prognosis Morborum cutaneorum*, 73
ARTICULUS I. *De Signis diagnosticis*, ibid.
Corollaria, 100
ARTICULUS II. *De Signis prognosticis*, 102
CAPUT IV. *De Therapeiâ cutaneâ ; seu de Indicationibus Morborum cutaneorum curatoriis*, 114

ARTICULUS I. *De Morborum qui ad cutem acutè judicantur curatione pauca præfatur*, 115
ARTICULUS II. *De curatione Morborum qui ad cutem lentè depurantur*, 117
ARTICULUS III. *De curatione Morborum cutis symptomaticorum*, 131
ARTICULUS IV. *De Morbis cutis non depuratoriis curandis*, 141
ARTICULUS V. *De Morborum in cute nascentium curatione, & de Topicis*, 156

DE MORBIS CUTANEIS, 165

PARS PRIMA.

De Affectibus qui in cutem propelluntur à vitio intùs latente, 166

SECTIO PRIMA.

De Morbis qui in universam cutem deponuntur, 167
CAPUT PRIMUM. *De Morbis acutis quorum exitus fit ad cutem non criticus*, 168
CAPUT II. *De Morbis acutis quorum crisis fit ad cutim*, 174
CAPUT III. *De Affectibus cutis depuratoriis non acutis ad universam cutem pertinentibus*, 190
ARTICULUS I. *De Affectibus in cutem depuratoriis qui sese per tumorem externum produnt*, ibid.
Paragraphus I. *De Erysipelate, seu igne sacro, & tumoribus erysipelatodeis*, 191
Paragraphus II. *De Tumoribus sejunctis qui ad cutem depuratoriè exeunt.* 1°. *De Papulis*, 211
2°. *De Maculis depuratoriis*, 220
3°. *De Psorâ & Scabie*, 223
4°. *De quibusdam Morbis qui scabiosi dicuntur*, 240
5°. *De Lichenibus*, 242

ARTICULUS II. *De iis Tumoribus qui in pus, aut alium humorem vertuntur*, 251
Paragraphus I. *De Pustulis*, 252
Paragraphus II. *De Phlyctænis*, 254
Paragraphus III. *De Pustulis inflammatoriis*, 258
Paragraphus IV. *De Terminthis*, 262
Paragraphus V. *De Epinyctidibus*, 263
ARTICULUS III. *De Affectibus ulcerosis in cutem decumbentibus depuratoriis*, 266
Paragraphus I. *De Affectibus crustosis lacteis universalibus infantum*, 270
Paragraphus II. *De Affectibus crustosis lacteis puerperarum*, 280
ARTICULUS IV. *De Herpetibus*, 294
ARTICULUS V. *De Impetigine*, 348
ARTICULUS VI. *De Vitiligine*, 351
ARTICULUS VII. *De Leprâ & Morbis Leprosis*, 360
Paragraphus I. *De Leprâ Græcorum*, 365
Paragraphus II. *De Leprâ Hebræorum*, 371
Paragraphus III. *De Elephantiasi Græcorum & Leprâ Arabum*, 376
Paragraphus IV. *De Morbis Leprosis in variis regionibus à diversis auctoribus observatis*, 389
ARTICULUS VIII. *De Morbo dicto* Yaws, ibid.
ARTICULUS IX. *De Morbo dicto* Lepian *ou* Epian, 393
ARTICULUS X. *De Malo Mortuo*, 395

SECTIO SECUNDA.

De Morbis Cutaneis depuratoriis qui partem aliquam tantummodò invadunt, 397
CAPUT PRIMUM. *De Tumoribus Erysipelatosis singularem corporis partem impetentibus*, 398
ARTICULUS I. *De Roseolis saltantibus*, ibid.
ARTICULUS II. *De sacro Igne & zonâ sacri ignis specie*, 401
ARTICULUS III. *De Igne sylvestri, seu volatili Infantum*, 408

ARTICULUS IV. *De Prunâ & igne Persico Avicennæ*, 412
CAPUT II. *De Tumoribus Phlegmonodæis partem aliquam cutis impetentibus*, 415
ARTICULUS I. *De Phygethlo & Phymate & Furunculo*, ibid.
ARTICULUS II. *De Plantâ nocturnâ Arabum, Ficis Galeni & antiquorum, Lupo Manardi & Rosâ Severini*, 423
CAPUT III. *De Tumoribus Lymphaticis suppurantibus alicui parti cutis propriis*, 432
ARTICULUS I. *De Meliceride, Cerio, & Melitagrâ Galeni*, ibid.
ARTICULUS II. *De Achoribus & Favis Infantum*, 435
ARTICULUS III. *De Lactumine Manardi*, 441
CAPUT IV. *De Tumoribus crustosis atque farinosis partem aliquam impetentibus*, 443
ARTICULUS I. *De Crustâ lacteâ Infantum*, 445
ARTICULUS II. *De Intertriginibus*, 448
ARTICULUS III. *De Auribus suppurantibus*, 455
ARTICULUS IV. *De Porrigine*, 458
ARTICULUS V. *De Tineâ*, 462

PARS SECUNDA.

De Morbis in ipsâ cute nascentibus, 479

SECTIO PRIMA.

De Morbis in universâ cute nascentibus, 480
CAPUT PRIMUM. *De Cutis in ejus crassitie vitiis*, 481
ARTICULUS I. *De Crassitie substantiæ cutis auctâ*, 482
ARTICULUS II. *De Rugis morbosis*, 493
ARTICULUS III. *De Cutis ariditate & Furfuribus*, 497
ARTICULUS IV. *De effectibus solis radiorum in cutem*, 502
ARTICULUS V. *De actione frigoris in cutem*, 508

Articulus VI. *De cutis tenuitate & sensilitate morbosá*, 512
Articulus VII. *De laxitate cutis pendulâ*, 514
Appendix de Cornibus in variis corporis humani partibus nascentibus, 515
CAPUT II. *De Vitiis in ipsâ cute nascentibus quæ formam cutis deturpant*, 523
Articulus I. *De Stigmatibus, Exanthematibus, & Papulis à solo cutis vitio pendentibus*, 524
Articulus II. *De Maculis indolentibus in cute nascentibus*, 530
Articulus III. *De Lentiginibus*, 535
Articulus IV. *De Varis, Verrucis, Tumoribus ficosis, & Sarcomate*, 539
Paragraphus I. *De Varis*, ibid.
Paragraphus II. *De Verrucis*, 542
Paragraphus III. *De ficosis Tumoribus*, 545
Paragraphus IV. *De Sarcomate*, 546
Articulus V. *De Nævis ab imaginatione materna pendentibus*, 547
CAPUT III. *De Variâ venenorum in cutem solam actione*, 551
Articulus I. *De actione in cutem veneni quod ipsi apponitur*, 453
Articulus II. *De actione in cutem veneni, tùm ex vegetantibus, tùm ex animalibus quæ cutem pungunt*, 559
Articulus III. *De Animalibus quæ in cutem insiliunt, sub ipsâ vivunt, & nidum ponunt*, 570
Paragraphus I. *De Phthiriasi*, 554
Paragraphus II. *De Crinonibus & Comedonibus*, 581
Paragraphus III. *De Dracunculis Græcorum, Venâ medinensi Arabum*, 586

SECTIO SECUNDA.

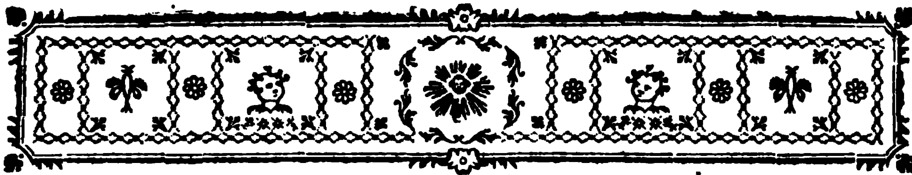
De Morbis partibus quibusdam cutis propriis, 593
CAPUT PRIMUM. *De Pilorum & cutis capillatæ affectibus*, ibid.
Articulus I. *De Calvitie & Canitie*, 596

ARTICULUS II. *De Alopeciâ, Areis & Ophiasi*, 604
ARTICULUS III. *De Tricis & Plicâ Polonicâ*, 607
ARTICULUS IV. *De Trichiasi & Madarosi, seu Milphosi*, 618
Appendix de cutaneis Palpebrarum Affectibus, 622
ARTICULUS V. *De Tumoribus cysticis in cute capillatâ nascentibus*, 625
CAPUT II. *De Affectibus propriis cutis faciei*, 629
ARTICULUS I. *De Morbis cutis qui particularem in facie caracterem induunt*, 630
ARTICULUS II. *De Morbis cuti vultûs & faciei propriis*, 639
Paragraphus I. *De Gutta roseâ*, 640
Paragraphus II. *De Rubore & Tumoribus in cute narium*, 646
Paragraphus III. *De Labiorum præternaturali Tumore, aliquibus Auctoribus dicto Cheilocace*, 648
Paragraphus IV. *De aurium Humiditate præternaturali*, 652
CAPUT III. *De Morbis cuti in diversis partibus propriis*, 653
CAPUT IV. *De Morbis cuti artuum propriis*, 657
ARTICULUS I. *De Pernionibus*, 658
ARTICULUS II. *De pedum & crurum Crassitie præternaturali, seu Elephantiasi Arabum*, 664
ARTICULUS III. *De Clavis, Tullis, Callis pedum & manuum*, 668

Finis Indicis Capitum.

ED

DE MORBIS CUTANEIS.

INTRODUCTIO.

Cutis, corporis humani ad cujus ſolius utilitatem omnis noſtra dirigitur & intenditur tractatio atque meditatio commune & univerſale involucrum, ita per omnem corporis ambitum externum diffunditur atque protenditur, ut nulla pars illâ carere poſſit. Imò facilè reparabilis cutis ſi per vulnera ablata fuerit, rursùs in priſtinam ſedem recurrit, antiquumque decus partibus ablatis reſarcit. Quinetiam per interiora corporis viſcera delata, ſtructuram ibi ac formam immutat, & in cellularem textum tenuiſſimum videtur abire, mutatâ quidem ſtructurâ, mutatis uſibus, ſed integrâ totius continuitate.

Ea ut morborum plurimorum ſedes in hoc opere à nobis ſpectanda inſumitur; ſive morbi illi in ipsâ naſcantur, adoleſcant, invaleſcant, ac demùm finiantur; ſive illos ipſa ab intimo viſcerum atque humorum accitos fonte quaſi ad ſe traxerit, venenum intus natum ſibi aſſumpſerit, & in ſe combiberit.

Horum autem affectuum naturam & fontes rimando inveſtigare, aſſiduo labore detegere, non exigui operis moras, atque invias aſperitates offert; cum nunc contraria admodùm phœnomena cauſæ eædem diverſis in ætatibus regionibuſque variis inducant, & ſæpè contrà cauſæ penitùs diverſæ ſimilibus aſpectum obtundant ſymptomatibus. Undè acri judicio opus eſt ſummâque diligentiâ, ne in turpiſſimos delabamur errores, nec noſtra in ægrotantis detrimentum vertatur ſedulitas.

Antequam ergo de ſingularibus cutis morbis agamus, reſque veras ex obſervatione natas, ingenti nominum confuſioni ſubſtituamus, viſum eſt in tantâ rerum obſcuritate, operæ pretium nos eſſe facturos, ſi omnem noſtram materiem, quantumcumque latiſſimè extendatur, unum in intuitum contraxerimus, generalia omnia brevi tractatione ita comprehendentes, ut in ſingularibus

posteà filo nunquam fallaci noſtra regantur veſtigia. Hinc cutem ipſam, tanquam operis noſtri ſubjectum, breviter luſtrabimus; indè læſionis cauſas, earum vires atque ſigna ponderantibus eluceſcet & Diagnoſis, & ab illâ pendens atque repetenda Prognoſis. Ex his ſpontè & ad dogmaticorum Medicorum mentem ſeſe nobis offerent indicationes curatoriæ, ad quas totum opus collineat, atque intenditur; quibus ſemel excuſſis vepribus, audaciores ad particularium morborum expoſitionem via facilior & prona deducet, variaſque Auctorum opiniones & obſervata, ratione facem præbente, ad ſeveræ critices normam expendere proclivius erit.

CAPUT PRIMUM.

De Cute humanâ in ſtatu ſano ſpectatâ.

(1) CUTIS quæ in cadavere potiùs pellis vocanda eſt, vario in diverſis variarum regionum incolis colore inſignita, nec eâdem formâ, aut eodem decore in ſexu utroque, aut in perpetuâ ætatum mutatione præfulget, imò ſæpè ſubitò mutatur ratione intimioris & propriæ ſtructuræ, & diverſitates etiam multiplices accipit à partibus ſuppoſitis. Sic etiam ſæpè & latentes animi affectus, aut fruſtrà diſſimulati corporis cruciatus in ejus colore, lineamentis & intuitu leguntur.

Non illa pro ſimplici habenda eſt involucro, ſed organum conſtituit, & mirâ varietate conflatum, & ſummâ adornatum ſapientiâ, tùm ad corporis utilitatem, tùm ad formæ pulchritudinem. Ut ergo illa & in ſuo ſtatu nativo cognoſcatur, & in conſtitutione morboſâ contra naturam deflectente, luſtretur intimiùs, ſtructuram ejus atque proprietates hìc licebit inveſtigare, non gloriam nobis præſumentes anatomicæ ſubtilitatis, ſed ita ſtructuram ejus expendentes, ut dùm medicinam malis quærimus, eorum gradus ad naturæ normam poſſimus metiri, atque perpetuâ correlatione conferre.

(1) Auctores hìc nullos citatos reperias, cum omnia ex ſingulorum Anatomicorum libris deſumpta ſint, nihilque in re omnibus expoſitâ ſibi vindicandum ſit.

ARTICULUS PRIMUS.

De formatione & origine Cutis.

Ubi primùm intra uteri materni parietes jam aliquam futuræ compagis formam edit infantile corpus, partiumque adumbratur effigies, post primam illam organicam quidem gelatinam, membranâ tenui partes delineantur & terminantur vix sensûum acutiei deprehendendâ; hæc cutis est, citò & crassitiem aliquam & opacitatem adipiscens. Prompta membranulæ illius mutatio satis apertè probat hanc non fuisse simplicem; primam enim pelluciditatem amittens fit subrubra, & simul tenuibus vasis aut villis albicantibus horridula apparet. Verùm quantumvis Galenus nervorum tunicas circa suas extremitates expansas, complexasque simul atque complicatas, pro cutis origine haberi voluerit, simpliciorem ejus ideam assumemus. Videtur enim nullum aliud fundamentum formandæ atque compingendæ cuti esse quærendum, præter communem illam, & toti universalem corpori membranam cellularem. In illam verò, quam partium ferè omnium mollium basim cum recentioribus & Hallero imprimis, credimus, ut omnes corporis partes ex suâ essentiâ circumvestit, ex rei necessitate desinunt omnia corporis vasa, & ab illâ rursùs vasorum novus ordo incipit. In eam pariter desinunt etiam, & proprietates suas deponunt ultima nervorum stamina; eorum tunicæ protenduntur, & in illiûs corpus conficiendum concurrunt. Indè evidenter apparet singularem hìc partium omnium minutissimarum concursum fieri, à quarum universali dispositione, generales cutis proprietates oriuntur, ut à singulari variarum harumce partium ordine, singulares etiam in quâque cutis parte facultates organicæ accipiunt originem. Partes autem quæ ipsam cutim constituunt in tres præcipuè diversi generis possunt dividi, nerveas scilicet, vasculosas serosas, non unius tenuitatis, sed multiplicis ordinis, vasculosas sanguineas, quibus si cellulas basim omnibus præbentes addideris, habebis totius cutis ideam prorsùs adæquatam.

Hæc autem rursùs in tres dividitur partes apprimè distinctas; quarum prima corium, seu cutim propriè sic dictam, constituit: altera reticulare quoddam organum cuti superpositum: tertia verò

epidermidem duobus aliis ſuperextenſam, & illas amicientem, ne aut externorum corporum occurſus, aut ipſa neceſſaria aëris impreſſio tenuiſſimo donatas ſenſu partes lædat & vividiùs afficiat.

Epidermis, è ſquammulis potiùs quàm lamellis ſibi ſuperpoſitis membraneis conflata, ut exterior ille arborum cortex, firmiter cuti adhæret & ipſi adnectitur; non tamen adeò firma ipſam naſcentis pueri, aut mox naſcituri fœtûs cuti vincula connectunt. Velut illa gelatinoſo ſuperponeretur textui, videtur in cute titubare & vacillare, apparetque attentiùs & vitrorum opticorum ope rerum naturam luſtranti, ab ipsâ cute pèr tomentum leve & tenue, forſanque vaſculoſum, ſeparari & ſejungi. Hinc in morbidis & languentibus infantibus quoties epidermis ſub farinæ formâ ſolvitur, toties renaſcitur illa. Undè non imperiti rerum anatomicarum, & ante alios Riolanus, epidermidis duas lamellas numerant, exteriorem unam, facilè reparabilem, fordium craſſarum quæ à cute eraduntur originem, fixiorem alteram & cuti propiorem & ejus conſtitutivam.

At diſtinctio atque diviſio illa ſubtilior fortè habenda eſt. Non enim una aut altera lamella diſtinguenda eſt, ſed ut in arborum exteriori cortice, plures admittendæ ſunt quarum plurimæ impunè decidant; proximæ cuti ſenſum acutiorem à cute mutuantur, imò & eraſæ tenuiſſimas humoris guttulas emittunt, indè vaſa judices ad uſque epidermidem protendi, quod etiam laborioſis ſimul & ſubtiliſſimis injectionibus mihi demonſtravit clariſſimus collega Deſçemet. Nam quæ ante ipſum promulgarat, non deſcripſerat in epidermide vaſa Chirurgus *Saint-André*, hucuſque pro fabuloſis habita fuerant.

Ex his intelligere eſt quod, cùm ab omnibus aliundè vulgatum ſatis fuerit, leviſſimam à nobis poſtulat attentionem, quomodò addenſatis atque appreſſis epidermidis laminis oriantur calli, nec ullum aliud adderemus de epidermide, niſi de morbis cutaneis tractaturis duo præcipuè circa illam notanda ſint.

1°. Scilicet epidermidem, cutis & plicaturas & foramina ita ſubire & conſequi, ut illa in detractâ epidermide annotentur facilè, pronumque ſit harum rerum perito visâ epidermide pronuntiare, ex quâ cutis parte fuerit detracta.

2°. Verò quòd ſi epidermidem quæ inſpicienti ſicca atque arida apparet, vitro armatus optico luſtraveris, illa tibi quaſi *vernice* obducta videbitur, ſplendente atque oleosâ, nec ulla pars illâ

caret, nisi quæ cicatrice obducitur : nec si manus aut pedes aquâ laveris, & linteis terseris duriùs, ob hanc causam vernix illa loco cedit, licèt indè paulò obscurior fiat illa.

Videtur humor ille à subjectâ cute exstillare, novumque ad occursus varios corporum lædentium offerre munimentum. Inter epidermidem verò & cutim propriè dictam invenitur etiam in adultis substantia sensus nequaquam fallens, sed in pueris atque fœminis multò distinctior quàm in adultis, aut rugosâ senescentium cute : hanc si oculo parùm attento inspexeris, habeas pro textu ex concreti muci tenuissimi lemis compacto, & qui sibi vix organi dignitatem vindicare posset, nisi formæ regularis atque structuræ constantia naturæ indicaret artificium singulare : ita rem viderant antiqui; at si curiosiùs illius lustraveris structuram, tunc mira sese objiciet oculis machina. Textus ille scilicet, reticuli in formam expansus undequaque mucoque obductus, at ipse firmioris texturæ, vasa circumdat & continet innumera, non unius ordinis aut unius magnitudinis, sed inter se & formâ & usibus summè diversa.

Plurima sunt glomerata inter se, cuti perpendicularia, inter se parallela ; adsunt etiam hìc figurâ facilè discernendæ papulæ tenues, hiantes, apices nervei, penicilli tenuissimi in fila mucosa desinentes, acini variæ structuræ, & folliculi leves sub ipso textu suppositi; intereà verò circa rete illud filamentosum repunt variè complicata vasa arteriosa, venosa. Nihil ex priore dispositione vasorum detrahunt illa, sed nutriendis, movendis, fulciendis aliis à naturâ videntur comparata, undè variis implicationibus apparent errantia.

In tantâ rerum spectandarum tenuitate, sese tamen insigniùs deprehendi sinunt nervorum pulposæ extremitates, nunc stratæ & cuti parallelæ, quandoquè reclinatæ, quandoquè etiam arrectæ, nunc dispositæ in plicaturas ovales, nunc in spiræ ordinem revolutæ. Quæ utut tenuissimæ sint, atque oculis vix deprehendendæ non armatis, locum dubitationi relinquunt, an non quod tenuissimum nostris apparet sensibus, nondum simplex sit, sed fasciculos constituat. Certè quò tenuior ille cutis mucus organicus apparet, eò etiam sensu donatur acutiore.

In illo porrò reticulari textu, quem primò in linguâ magnus descripsit Malpighius, accuratiùs prosecuti sunt Stahellinus, & Hallerus, quem suis injectionibus illustravit, suo dignus nomine Kaw,

Boerrhaave, quem adhuc aliquandò dilucidiùs demonſtrabit, & accuratiùs proſequetur ſtupendis injectionibus dives collega noſter Deſcemet, omnia peraguntur functionum cutis myſteria. In hâc pulpâ diverſimodè ad guſtum, tactum, olfactum accommodatâ ſenſus habitat, ut in perpendicularibus cutis vaſorum penicillis, ſecretiones peraguntur.

An verò rete illud à nervorum tunicis expanſis & papillas deferentibus conficiatur, an contrà rete illud merè celluloſum ſit, ut deprehendiſſe ſe nuperi putant Anatomici, nondum definitum eſt, nec ad opus noſtrum properantibus rem diſquirere pertinet: certè id comprobatum, cutem, adeòque & reticulum, & epidermidem eò tenuiora eſſe, quò propiora ſunt origini corpora, ita ut à matre rubentes infantuli tractu tantùm temporis albeſcant, pulpoſique ſint, ac mucum exſudent undequaque; ſiccari atque areſcere per ætatem omnia: ſeneſcentibus verò omnia hebetari atque obtundi ut ſenſuum, ſic ſecretionum cutaneorum organa, & turgentes per omnem vitæ decurſum flacceſcere in ſenili maraſmo varias cutis partes, tùm has de quibus hìc agimus, tùm illas ad quas ſe noſtra vertet tractatio. Præterea conſtat nullam eſſe è corporis humani partibus adeò facilè reparabilem atque epidermis, quæ quotidiano uſu deteritur, quotidiano naturæ impulſu pariter reparatur. Tùm verò eam eſſe hujus in ſtructurâ ſimplicitatem, ut nulla ipſi ſubeunda ſit alteratio præter exſiccationem, ſed putreſcente ſubjectâ cute ipſam perſtare incorruptam, adeòque eam cutis putredini præpediendæ aptam. Verùm quàm levia ipſam cuti nectant vincula, & quantùm ſimul humoris à muco ſubjecto exſtillet, apertè demonſtrant veſicæ illæ combuſtionibus illicò ſupervenientes, quæ ſubitò ab igne plenæ exuberant muco, partìm concreto, partìm inconcreſcibili.

ARTICULUS II.

De ſtructurâ Cutis.

In tanto tamque diverſo organorum apparatu, deeſt totius ædificii baſis atque fundamentum, hinc ipſam cutem requirimus, ſive denſum illud involucrum quod à corpore detractum pellem vocant, exſiccatum vertitur in corium. Illud non in duas partes cum Nicolao Maſſa dividemus, quarum externa denſior ſit, &

quaſi tendinea; interior contra laxior, & adipi contigua; ſed cum eo conſentiemus annotante illam è laxiori ortam origine ſemper addenſari, dùm ad exteriora progreditur.

Quâcumque autem in parte reperitur cutis ſana qualis à primâ extitit hominis nativitate, nec cicatricibus deturpata, nec aduſtione fædè lævigata, ſive fluctuet illa, ſive alicui apprimatur parti & huic adhærere videatur, ſubſtratus ſemper jacet textus laxior cellularis. Hunc ſi caſu ſuppoſueris deſtructum, illicò partibus ſub cute jacentibus firmè adhæret cutis immobilis. Nec immobilis tantùm evadit, ſed lævigata, & quaſi collapſa nunquam humeſcit, &, annotante ill. Kaw Boerrhaave, imperſpirabilis evadit.

Hinc ergo ſine illo cutis concipi non poteſt; ſiquidem illa contra naturam immobilitas eſt. Id primùm de cutis generatione meditantibus, aditum præbet ad ejus intimiorem ſtructuram penetrandam altiùs. Laxior enim illa cellularis tela, ſenſim brevioribus atque brevioribus cellulis textum ſuum in ſe adducens, fit ſtrictior, brevique ſtrictiſſima, ſed ad uſque extremam cutis ſuperficiem, naturam ſuam ſervat. Undè tota cutis cellularis eſt, & vaſorum multiplicata tenuitas, multiformi glomeramine dum cellulas illas exteriores quaſi implet, cavum diſſimulat, ita ut in extremâ illâ cute, areæ, ſeu potiùs areolæ tantùm judicentur, quas cellulas natura efformavit. In his verò acutiùs inſpiciendis, atque ad limbos uſque cutis deprehendendis, opus erit microſcopio, quod tibi cutem ita efformatam demonſtrabit, ut quæ corium efficiunt cellulæ à textu cellulari ſubſtrato, ſenſim vario ordine arctentur in tenuiſſimam fabricam, pars verò extima, vaſis fibriſque nerveis, & præcipuè nervorum tunicis textum mucoſum efficientibus formetur; ſed tamen vaſorum ille ordo ultimus, & à celluloſis membranis oritur, & ab illis ſuſtentatur. Hanc omnem fabricam perſpicuè admodùm deprehendes, in cute recenti puerili quam aquâ tepidâ priùs benè lotam aliquantiſper maceraveris.

Nec illas cellulas in ſtatu ſano omni humore vacuas crediderim; ut enim ampliores cellulæ adipe implentur aliquandò, ſic minimæ illæ humore mucoſo concreſcibili ſemper turgent. Hunc facilè è cute infantis recens mortui, levi cutis preſſione exprimas, & meliùs adhuc ex cute recens puerperæ in quâ merè lacteus ſubturbiduſque apparet. Illa mucoſi ſucci in ultimis cutis cellulis

præsentia, ut plurimis phœnomenis morbosis comprobatur, ita & plurima circa illos problemata solvit. Cur in aliquibus cutaneis morbis ex illorum genere quos mucosos posteà vocabimus, cutis densetur ? Cur in areas patentes abeat ? &c. Cur destructo textu cellulari, cutis forma, ejus humiditas, ejus perspiratio funditùs deleantur ? &c. Nec minùs ab hâc constanti repletione cellularum harumce pendet diversitas formæ in mulierum ac virorum cute, in eâ quæ tenellos & lactentes circumdat, aut illâ quæ arida & exsucca flaccidior pendet in senibus undequaque. Verùm si cutis structuram, cum morborum nostrorum theoriam firmo fulciendam fundamento maximi sit momenti, ultra demonstrare est animus, cur non eam ex ipsis morbosis phœnomenis eruimus ?

Si ergo cutem animalis vivi ad usque adipem seu textum cellularem secueris, fluet ex omnibus undique punctis sanguis, seu, ut vocant, cruor. Cohibetur tandem ille, eoque cohibito, nascitur ex ipso lentiùs fluente crusta seu ἐσχάρα græco nomine ; hâc per pus subjectum & copiosum sublatâ, quasi pus illud à cellulis flueret, sub pure omnia integra reperies, uniformia, æqualiter tumefacta, & granulis, sive acinosis punctulis referta, quæ si granula oculo armato lustraveris attentiùs, primò quidem muco obducta & cooperta tenuissimo filamentoso reperies, dein tibi reticulum vasorum exhibebunt, à cujus superficie undique penicilli leves tomentosi sese offerent, urgente subtùs cellulâ hiulci, ita ut cellulosa esse omnia cutis puncta, ipso oculo indice verè & apertè videantur.

Nec quod oculi spectaculum sibi vindicant, ipsa ratio respuit. Nam tanta vis ibi humorum appellit, cibis assumptis sæpè proportionalis, hique humores mucosam naturam adeò evidenter servant & exhibent, ut si retropellantur, illicò secretiones muco vacuando destinatas occupet undique, aut in sputa facessat, aut urinas mucagine impleat verè mucidus humor. Is autem est nascentium horumce acinorum ordo, ut qui crassiores sint volumine & substantiâ densiores, ad fundum nascantur, & crassioribus adhuc superpositi videantur, tenuiores oriantur ad latera, tenuissimi ad margines ulceris, limbusque observetur sine ullis acinis, exilissimus ille & extremos occupans margines. Hinc ad fundum etiam uberior est suppuratio, ad extrema latera minor, nec adeò cocta, sed serosa. Hæc quidem omnia salubrem corporis statum comitantur, at si deficiat salubritas in corpore, nova

nova nobis circa ſtructuram cutis documenta, ipſa vitiata natura ſuppeditabit.

Si enim muci vitioſi copia exuberet, deficiat ſanguineus latex & natura fractis viribus elangueſcat, aut humor aliquis coagulans intumuerit intùs, tunc non multiplicantur acini, ſed fœdum in morem intumeſcunt atque grandeſcunt racematim, & aliquandò fungorum ſibi appoſitorum ordine, parvo ſuſtentantur petiolo, mucoque obducuntur, non ut priore in caſu, vitali, ſed acido, fœtenti. Quod etiam magis illis accidit qui parùm cautè in caſibus illis alimento abutuntur copioſiori. Abſtulerit illos Chirurgus, renaſcuntur alii ejuſdem naturæ, ita ut cellularem fabricam nemo hìc negare audeat.

Si contrà febrili incendio omnia comburantur, oppoſita phœnomena eamdem demonſtrant fabricam; nam nihil hìc exſudat, ſed mucus laridi in modum concreſcens acinos in ſuperficie concretâ & per monticulos convexâ appingit, ſub quâ illos reperias, aut pendulos & vâcuos, aut tumefactos atque retorridos. Sæpè verò ipſæ cellulæ quò pateant evidentiùs, ſanguine atro & concreto plenæ apparent. Sed nunquam hiſce in caſibus te fallet cellularis cutis ſtructura.

Quid hìc addam deliteſcentiam quaſi ſubitam ulcerum priùs tumefactorum, quæ cum flacciditatem ſecum & rugoſitatem trahat, depletis cellulis & vacuis tantùm fieri poteſt. Nec plura de hiſce addemus, quæ abundè poſt Hallerum eruditâ theſi proſecutus eſt collega noſter Thiery, qui cum omnia textu cellulari undequaque turgentia invenerit, idem de cute comprobari non moleſtè conſentiat. At cum in morbis noſtris res ſit maximi pretii cutem noviſſe, demonſtrationem noſtram in cute mortuâ urgere licuerit, quamvis minùs ad medicinam firma ſint argumenta quæ petuntur à cadaveribus.

Si ergo detractam à cadavere recenti cutem accuratè extenderis, & omni remotâ impuriori miſcelâ, cautè exſiccaveris, tenuior illa atque tenuior evadet, imò & pellucidam reddas obſcurè tranſmittentem radios luminis. Hanc & antiquæ denſitati & priſtinæ ſoliditati vis reſtituere, rursùs illam in aquâ calente macera. Imbibent cellulæ humorèm, ſpongiæ in modum tota redundabit humore cutis, & novo volumine cellularem demonſtrabit fabricam. Rursùs verò, licèt aqua bulliens contentum in cute mucum primò inſpiſſet, mox continuatâ actione eum rursùs

deſtruet, ita ut in primis ebullitionibus & cutis coƈta denſior & ſpiſſior appareat, ſimulque cultro ſecanti tenerior cedat facillimè; poſteà tamen illa omnis vertetur in gelatinam, paucis exceptis quæ cellularem textum conſtituebant partibus. Nec in tanto organorum numero atque artificio aliquid remanet reſidui præter pauculas partes ſolidas, nec aliquid aut tendinei, aut muſculoſi ſupereſt. Ita duriſſima, & uſu detrita coria animalium vertere in gluten, & in gelatinam mutare commune eſt artificium, & ſæpè in obſidionibus urbium iis ſeſe alere, & vires ſuſtentare dura coëgit neceſſitas.

Quid jam hìc varia memoremus coriariorum artificia idem omninò probantia. Primum eis artificium eſt pelles probè lotas, ab omni muco expurgare, quod aquâ, preſſione, lotionibus repetitis fit, poſteà cellulas ad ſe forti preſſione apprimunt, ut nulla aliâ magis turgeat, additâque adſtringentis, ſeu potius ſtypticæ ſcobis efficaciâ in ſe conſtringunt, vinciuntque partibus terreis, ita ut corpus exurgat uniforme, quod ex priſtinâ celluloſitate nihil aliud retinet præter & flexibilitatem & extenſilitatem ſummam quam fruſtra in funibus è vegetantium regno conflatis requiras.

Prætereà, vel ad viſum ſimpliciorem, ſummo artificio præparata coria exhibent cellularum veſtigia & areolas, quæ nunc extenſæ grandeſcunt, nunc compreſſæ complicantur atque contrahuntur. Alcalia omnia, ſi ita debilitata ſint ut mucum in cutis mortuæ cellulis hærentem non ſolvant, eas contrahunt & in ſe aggregant; at ſi potentiſſima fuerint, mucum oculis exhibent, atque lacinias quas ſi in cellulas reſolvere volueris, inutilem ludes operam. Lacerantur enim, nec quidquam offerunt oculis memorandum; idem de ſtygiis illis acidis dicendum eſt. Quodcumque enim nimiâ vi agit, naturæ prorsùs deſtruit ordinem, undè ab eſcharis & cruſtis altè impreſſis nihil novi fas eſt concludere. Stringunt aluminoſa: at quod in cute viventi à longâ acidorum aƈtione viderim, hìc referre non pigebit, cum nihil ſimile legerim ab alio viſum.

Novâ & inauditâ methodo fiſtulam ad anum ſanandam ſuſceperat agyrta, eamque quotidiano uſu liquoris acidi debilitati conſumendam crediderat, infauſto quidem eventu, nam illâ in interiora graſſante, æger phthyſicus plures poſt annos interiit. Is erat Sanƈti Landerici in urbe Pariſienſi Paſtor. Poſt dira

tormina à viro fortiſſimo in ſpem curationis tolerata, ita baſis cutis à liquoribus iſtis fuerat conſumpta, ut cutis natis dextræ inſenſilis prorsùs evaſiſſet, nec jam referret ſpeciem ac formam cutis : ſed ſeriem exhibebat vaſorum, aut papillarum inter ſe parallelarum albidarum, quæ manu tractatæ in hanc illamve partem leniter ducebantur, & aliquatenùs decumbebant, panni inſtar illius ſerici villoſi quem noſtrates *velours* dicunt. Albeſcebat, imò & ſplendebat pars illa. Undè cum epidermide reticulum Malpighianum, & nervos conſumptos fuiſſe probabile eſt, intactis intereà durioribus vaſorum aut papillarum tunicis.

Ex hâc expoſitâ cutis ſtructurâ nihil eſt undè in illâ univerſali conſideratione tendineas, aut muſculoſas quæramus fibras quas in mobili animalium cute reperias, quæ enim plicæ, quæ vincula in variis cutis partibus reperiuntur, ea omnia ab arctatâ cellularum formâ pendent : hæ ideò albeſcunt, quòd natura ſapientior hiſce in plicis vaſa ſanguinea non ſiverit extendi, adeòque partes nativâ gaudent albedine.

ARTICULUS III.

De variis Cutis partibus.

Cutis partes aliæ ſunt ad ejus conſtituendam fabricam eſſentiales, quæ ſcilicet ſemper & ubique reperiuntur; aliæ in ipsâ tantummodò naſcuntur, poſſuntque aut abeſſe, aut adeſſe, illæsâ ejus fabricâ, & non diſciſsâ ejus integritate. Partes ad eſſentiam cutis neceſſariæ tribus continentur involucris de quibus jam egimus; textu cellulari, reticulo Malpighiano, epidermide; accidentales, pilis, unguibus, & folliculis conſtituuntur.

De pilis verò pauca admodùm habemus addenda, ad metam propoſitam properantes, eis quæ circa illos advertêre Tardinus, Malpighius, & ejus ferè exſcriptor Chiracius. Latere ſcilicet bulbum durum, muco plenum inter reticuli Malpighiani latera, imò ſæpè altiùs in cute intruſa, aliquandò etiam in textu cellulari ſubjecto implantari bulbum inter ipſas cellulas, ibique molli origine & prorsùs mucoſâ oriri pilos qui in ipſo exitu ſuo, indurentur atque figurentur. Tùm verò à bulbo naſci unico aliquandò pilum unicum, aliquandò plures, ſtipitum è bulbis vegetabilibus exeuntium inſtar, imò ſæpè ad ipſum ſuum exitum illos

quod etſi tardiùs ad fœminas pertineat, ad eas tamen hæc temporis injuria pervenit? Cur idem effecerint capitis dolores acuti, aut metus mortis intèntatæ, qui canitiem unius noctis ſpatio induxit, Huarto teſte?

Præthereà non ad omnes æquè omnis regionis homines pili competunt; in oris enim temperatis ac blandiore cœlo gaudentibus, barbæ & capillorum meſſis uberior, præſertim ſi ad frigidiorem temperiem inclinent illæ. Aridiora loca & ſoli fervidiori expoſita criſpaturam capillorum, brevioremque viris cæſariem impertiunt, nec eamdem tamen mulieribus, etiam ſoli expoſitis, labem inurunt. Frigidiora demunt & barbam & pilos inguinum. Temperamenta arida, exuſta, bilioſa, nigricanti & brevi cæſarie inter alia ſigna diſtinguuntur. Humida mulierum temperies longo ac molli capillorum honore gaudet. At rufus capillorum color & igneus acredinem fètidam, & odoram ſimul importans, ab aliquâ corporis innatâ diſpoſitione ita pendet, ut tali affecti intemperie ſua propria ſibi diſcrimina norint; anginam ipſis & pleuritidem maximè metuendas edixêre Sydenhamus & Trillerus. Ego verò morbis hiſce annumerare non metuerim variolas, qui non unâ vice iis eas eſſe peſſimas, nemine contradicente, obſervaverim. Omnes verò quæſtiones illas ſolvere, differentiarum illarum cauſas obſervando rimari, ſummè arduum, imò impoſſibile eſt. Nec lucem hìc aliquam afferunt tot obſervationes quibus turgent Acta Academica, Schenkius, Hildanus, Paræus, aliique, pilorum intra hydatides inventorum; quæ hydatides muco plenæ, cùm ſæpiùs in ovariis mulierum reperiantur, occaſionem præbuêre credendi piloſa illa concrementa ad fœtus non perfectos, ſed in ovariis inchoatos pertinere, quod abundè ab iis obſervationibus refellitur quibus aliis in partibus à generatione alienis pili etiam inventi fuêre, de quibus vide Mangetum & alios cadaverum ſectores.

Illud porrò ex his omnibus ſatis apertè deducitur, pilos à muco originem ſumere, ab eo ali, nutriri; hujus copiam ab eorum qualitatibus, humidis ſcilicet, ac benè nutritis probari; & quoties humor mucoſus vitalis deficit ac vitiatur, decidunt capilli & defluunt, ut in phthiſicis quotidiana demonſtrat experientia. Similem cladem patiuntur qui longa exegere jejunia, infirmitates experti ſunt, aut morbos qui mucum peculiari modo affecêre, ut ſunt variolæ. Nec minùs etiam annotabimus morbos illos cuta-

ſolam cutis occupant, alteram claſſem conſtituunt. Verùm breves, tenues, in mulieribus pellucidi, per totos artus ſparguntur, natibus & volâ manûum exceptis, parteque abdominis prominulâ. Sæpè his naſcentium infantium corpus hirtum ſe prodit, at brevi per lotiones, frictioneſque, ſine ullo ferè dolore deteruntur, minùſque denſi renaſcuntur, donec ad pubertatem plenam prorsùs decidant. Imò ſi puellarum juvencularum nitidiſſimam faciem explores, ubi præſertim poſt ſoporem cutis intumuit, quaſi effloreſcentiam pilorum leviſſimam deprehendes exilem, villoſam, vix cutis ſuperficiem ſuperare aptam, quæ vaporem tenuem rori fructus recentes ab arbore decoranti æmulum contineat; quod in illis præſertim obſervatur, quæ flavo & albicante cæſariei colore donantur. Ubi decidit ſuperficies illa leviter piloſa, annon cutis deturpari incipit & varos efformare ac maculis infici? Certè ex maculis illis, quaſi bulbis pilorum induratis, exeunt aliquandò, vel in ſexu formoſo, quaſi ex unicâ radice plures pilorum duriſſimorum ſpicæ, quos, veluti radicem jam conceperint, non ſine dolore pungente avellas. At diſcuſſis pilis illis, jamque capillorum copiâ & humiditate decreſcente, cur contrà pili ad pubem erumpunt, & axillas? Cur virgines malè menſtruatæ, cur mulieres menſtruis deficientibus piloſæ evadunt, imò & ſæpè falſam educunt barbam? Cur contra eunuchi nati, aut facti magno comæ ornamento barbam non obtinent? Cur iidem non calveſcunt, notante Hippocrate? Vulgò etiam, nam non diffiteor dari plures contra nitentes obſervationes, qui multum ſemen emittunt minùs piloſi ſunt, & citiùs pilos amittunt, ſeu calveſcunt, quàm qui caſtè vitam agunt. Videtur certè ingens dari analogia inter ſeminis generationem in viris ac pilorum emiſſionem, & in mulieribus inter eorumdem uberiorem proventum ac menſtruorum retardationem: ſive quòd reſorptum ſemen ipſum vertatur in pilorum materiem, ſive quòd vires iis emittendis ſufficiat; undè tamen, ſi res ita ſe habet, in morboſis languentibuſque affectibus pili nihilominus augentur, imò & per ſudores videntur propagari. Quinetiam forſan poſt mortem creſcunt aliquantiſper illi: id vegetantibus corpori innatis tantùm competere videretur. Verùm etſi à ſemine aliquid in pilos influere videtur, ab hujus actuoſitate tamen nullatenus alia hiſtoriæ naturalis pilorum phœnomena ſolverentur. Scilicet cur ferè omnibus hominibus ætate inclinante pili albeſcant,

ut fimbriæ longiores ſtriarum longiorum extremitatem conſtituant. In unguibus animalium ſolidipedum textus ille, tùm in ungue, tùm in cute correlativâ maximus eſt & ſolidiſſimus, ſtriæque & multiplices & profundæ unguem plicaturis numeroſis firmant. Sed hoc ſubtiliſſimæ fabricæ artificium hìc deſcribere non eſt noſtri inſtituti.

Cum epidermide poteſt unguis à ſubjectis partibus avelli. Quæ epidermis plicaturâ radicem unguis firmat, & in ſeſe redux eum deſerit. At indè ungues pro merâ protenſione epidermidis habendos non verum eſt, cùm ſubtùs illi alantur, & vaſa à textu reticulari accipiant, quæ etiam eorum ſubſtantiam penetrent, qualia dubitanti mihi exhibuit collega noſter Deſcemet.

Ungues in fœtu molliſſimi & tenuiſſimi ad aërem indurantur, & increſcente ætate fiunt duriſſimi; imò in aridis & atrabilariis temperamentis ungues pedum calceis appreſſorum finduntur in laminas, ſemper longitudinalem ordinem affectantes, imò aliquandò videntur in cornu excreſcere, & ſummam affectare craſſitiem. Ubi tenera eſt cutis & unguis ſubſtantia mollior, preſſiones corporum extraneorum maculam opacam albam unguibus imprimunt, quæ dum creſcit unguis ab infimâ ejus parte ad extremam uſque ſenſim pellitur & tandem diſparet; id etiam de maculis ſanguineis verum eſt, quæ cùm tardè & poſt plurium menſium intervallum diſpareant, & ad extrema diſcindenda ferantur, indicio ſunt quàm tardè nutritio atque augmentum fiant in unguibus; quod animo tenendum eſt, quoties morbus aliquis ungues aut invadit, aut perimit; adeòque novus unguis è penu naturæ depromendus eſt.

Unguium externa lamina ſenſu prorsùs deſtituitur, interiores cum proximis papillis nerveis ita confunduntur, ut earum ſenſûs videantur fieri participes; qui ita acutus eſt ut ibi & puncturæ ſummoperè cruciantes ſint, & ob compreſſionem ac partium arctationem etiam periculoſæ. Tyrannorum mos fuit antiquus ſontibus ungues avellere ad vivum ſummo dolore, qui tamen, poſt ſuppurationem ſine ullo dolore decidunt, modò integra ulceris maturitas nervoſa vincula ſolverit omninò. Pluribus in morbis id accidit. Imò dantur etiam affectus in quibus ſine ullâ ſuppuratione decidunt illi præ nimiâ aſperitate, & exſiccatione ſuppoſitæ cutis. In phthiſicis familiare eſt illos incurvari ob celluloſæ telæ emaciationem.

Ungues

Ungues in aquâ frigidâ vix immutantur, emolliuntur in calente & bulliente; acidis eroduntur, undè iis qui manus incautiùs acidis ſuccis immergunt ſæpiùs ungues emolliti vixque fulciendis digitorum apicibus apti reperiuntur. Maculam ipſis acida mineralia ſolutione metallorum imbuta inurunt, niſi progreſſu unguis non delebilem, ſed diverſam illam pro metalli diverſitate; ſimul & politum ipſorum lævorem tollunt. Combuſti ungues odorem cornu fœtidum emittunt, & in diſtillatione protractâ alcali volatile, ut cætera ex animalibus deſumpta, ſuppeditant.

Tertia cutis pars quæ hùc ubertim reperitur, illùc minùs obvia eſt, folliculos patentes & vaſa hiantia comprehendit, quæ ſecretionis ſemper in cute præſentis organa ſunt. Et quamvis horum organorum ſtructura, nunc penicillaris ſit, nunc variis replicata tricis, nunc folliculum circulari ambitu efficiat, exſudetque humorem pro variis partibus diverſum, nihil tamen circa ſtructuræ cujuſque uſum, inſpectio anatomica deſignat, ſed differentiam fabricæ quam oculus attingere nequit, demonſtrant odorum varietates, oleoſa, ſaponacea, mucoſa humorum natura, in auribus, axillis, naribus, ad inguina.

ARTICULUS IV.

De Cutis varietatibus.

Fabrica cutis in univerſo corpore eadem, multas tamen, ſive tangenti digito, ſive luſtranti oculo differentias exhibet, quas nanciſcitur ſæpè à ſubjectarum partium naturâ ac formâ, ſæpè etiam à variis accidentibus. Primariæ ſunt illæ quas à colore, ſexu, ætate pendentes primo intuitu deprehendimus. Aliæ, ſive ſecundariæ pendent à conſtitutione uniûs cujuſque nativâ, quales ſunt tenuitas, extenſilitas, &c.

De differentiis illis quæ à textûs reticularis colore pendent, & à parte intùs evolutâ colorante deſumuntur, hìc fuſiùs dicere, quatenùs color ille Nigritas & Æthiopes conſtituit, à propoſito prorsùs alienum foret. Obſervaſſe ſatis fuerit colorem in infantibus atque mulieribus Europæis magis albidum, ſplendidiori cellulas replenti muco deberi; in maribus & viris umbratilem vitam reſpuentibus magis ac magis infuſcari, quod à radiis ſolaribus in-

cautiùs acceptis, ita evidenter repetendum eſt, ut partes magis opertæ veſtibus candidiorem ſervent colorem, infuſcentur contra & ferè nigreſcant quæ ſolem pleniùs accipiunt, ut fructibus evenit quibus pars à ſole averſa candorem retinet, rubet contra quæ adverſos hujus radios recipit & quaſi in ſe imbibit.

Puerorum cutis tenuior eſt, & muco turgidula, qui mucus, in naſcentibus lacteus, matres novo partu defunctas candore lacteo undequaquè inficit. At mulieribus ab ipsâ naturâ cellulæ cutis exiliores, areæ minores, papillæ tenuiores, vaſa minùs firma, facilè contundenda, nec ægrè rumpenda, leporem cutis delibatiſſimum efficiunt. Tenuitas etiam, cutis annotatur in ſeptentrionalibus oris, & præſertim apud illos qui inſulas habitant, ita ut ſive ob incumbentes partes aqueas, cutem perpetuò alluentes, ſive ob ſolis inertiam, ii candidâ cute à cæteris hominibus diſtinguantur, licèt aliundè & robuſtiſſimi ſint, & ad omnes motus prompti & alacres. Illi etiam, forſan quòd minori gaudeant perſpiratione, morbos in cute ſibi proprios experiuntur, odorque etiam ſpecificus exit, imò plerique & flavâ inſigniuntur cæſarie & oculis cæſiis. Contrà verò æſtu, & aëris conſtanti ariditate ſi præſertim nudi incedant homines, mirum in modum infuſcantur, nigreſcunt, craſſeſcunt omnes cutis partes, & criſpantur præter modum capilli, ita ut aſpectu ſolo qui plures hominum urbes vidit, de ſede nativâ poſſit conjecturam inire non improbabilem.

Verùm in hâc ditiſſimâ naturæ diverſitate, aliæ ſunt in ipsâ uniûs ejuſdemque corporis ſtructurâ varietates ad morborum noſtrorum theoriam momenti multò majoris. Varia eſt cutis textura pro diverſitate uſuum ad quos variæ hujus partes à naturâ deſtinantur. Quantùm, ut exempla afferamus, differt cutis in digitorum extremis à callo pedis. Miranda eſt ſanè aliquandò penicillorum vaſculoſorum ad cutem diſpoſitio, qui ubi turmatim ibi appulêre, radiorum inſtar ſeſe ab unicâ baſi diffundunt, ut in illuſtriſſimi Deſcemet injectionibus vidi. Certè diſpoſitio hæc vaſorum obſcuriorem, nec viſui deprehendendam, in nervis & ad ſenſum fabrefactis partibus ſupponit. Hinc cuique parti cutis ſua ſenſatio, ſuum titillationis genus impertitur. Quis adeò in obſervandâ naturâ negligens eſt, ut non ſentiat mirum latere artificium in humanorum digitorum fabricâ ad illorum apices. Tot concentricæ ſpiræ, tot ovales circumvolutiones in baſes

redeunt ſibi parallelas, dùm in quibuſcumque ſulcis latent oculo acutiori non impervia foramina quibus obverſim incumbunt & inoculantur papillæ nerveæ. An illud voluit ſapiens natura, ut papillæ illæ iſtorum defenderentur ope monticulorum. Certè ſtructura hæc nullâ in aliâ cutis parte obſervatur.

Multa alia nondum detexit ſagacior Anatomicorum induſtria. Cur v. g. tam facilè tantoque impetu naſcatur in plantis pedum titillatio, cute alioquin parùm ſenſibili, ea autem ferè nulla in tibiæ ſuris ſentiatur, & excitetur difficillimè ? Hìc cauſas involucro ſuo tegit natura, effectus ſinit videri.

Quamvis autem & inſtituta naturæ ſæpè lateant, imò & intimæ diverſitatum in fabricâ cauſæ non eniteant, leviter tamen rem ipſam licebit perſequi ; & quidem prima ſe faciei cutis ſpectantibus quam vario ſpectaculo objicit. Hæc in juvenibus, licèt ab oſſibus formam mutuetur, ita ab adipe ſuppoſito, & aptè diſpoſito formas novas accipit, ut ſplendidè niteat undiquè, & lævibus formæ illecebris, regularique lineamentorum poſiturâ blandè viſum captet. Ea tamen & nitorem illum, & lævitatem ac ſuavitatem colorum aptiſſimam partìm debet ſuppoſito textui cellulari, in quo adeps durior & confertiſſimæ cellulæ ſunt, partìm etiam tendinibus ac muſculoſis partibus eam ſubeuntibus. At in ſenioribus, ubi aruerit cellularis textus, ubi in ſe retrahuntur & jam non fulti decidunt muſculi, quot rugæ, quot ſulci, quot areæ in minores minoreſque ac tandem minutiſſimas diviſæ priſtinæ fabricæ celluloſæ non dubia produnt indicia. Intereà plurimæ hiant ad palpebras glandulæ quas ſebaceas appellat Morgagnus. Aliæ ſunt conoideæ formæ, plures ad alas naſi, quarum excretoria, nigricanti puncto inſignia, cutis albedini novum ex oppoſitione afflant ſplendorem. Quid jam moneamus diverſam eſſe omninò cutis capillatæ fabricam à reliquâ totius corporis cute ? Quìd agamus de barbæ virilis bulbis quæ, ut mulieribus deſunt, ita eas à plurimis eximunt morbis ? At axillæ, inguina, labia vulvæ, præputium nonne aliam etiam ſibi cutis formam vindicant, à quâ exhalat humor, ſæpè fœtore gravis, aliquandò inodorus, aut ſi de Alexandrò magno & Cujacio juriſconſulto credere fas eſt, fragrans ac roſam ſpirans. His omnibus in locis folliculi, cryptæ, caveæ, vaſa hiantia diverſi modi, nunc inteſtinorum formam exhibent, nunc inſtar vermis in varias formas replicantur, quas vel morbi prodidêre, vel injectiones edocuêre & diverſas

humori ſebaceo, ſeu potiùs ſaponaceo cutem alluenti formas imprimunt.

Prætereà verò aliis in locis cutis oſſibus appreſſa diſtendi vix ſeſe patitur, & ſecta, prætermodùm retractis vulneris vaſis, hiat. Quæ quantumvis ad omnem æquè cutem pertineat proprietas, non æqualiter per omnem cutem diffunditur, nec æquè extenſilis eſt pedibus ac manibus appreſſa cutis, quàm illa craſſior multò ad aſpectum, ſed facilè per ipſam ſuam extenſionem tenuanda, evidenter celluloſa quæ totum abdomen circumveſtit. Senſim creſcente dilatatione illâ mirum eſt quantùm aliquandò in mulieribus gravidis protendatur mole immenſum abdomen, ita ut extet aqualiculus pinguis protenſo ſeſquipede. In ſe tamen redit ille exacto partûs labore: quod nunquam niſi in cellulari cute perfici potuiſſet, & ſi quandò rumpitur cutis, ut loquuntur mulieres, nihil aliud eſt ea cutis ruptura, ut ipſi oculo patet, præter immanem cellularum dilatationem. Extenſilitatem hanc cutis in mortuo corio multi proſecuti ſunt auctores, ad exemplum ill. Hales, & ill. Muſſchembroeck quorum experimenta in cute demortuâ paracta nihil ad nos attinent.

Ad epidermidem potiùs quàm ad cutis varietates pertinet callus, qui ab appreſſis & ſibi invicem adhærentibus laminis ſuccreſcens, ſæpè in ſe callum duriorem quaſi centralem continet. Ille natus indè videtur, quòd externa cauſa partem unam, deìn pars illa vicinam compreſſerit. At callus in ſtatu naturali nullus cutim dehoneſtat. Nec ergò inter cutis varietates numerandus eſt, licèt ab actione neceſſariâ repetens originem, nulli ferè hominum, imò nec fœminarum deſit; denturque artifices, quibus volæ manuum cornu duritie vincant, quales ſunt illi qui anchoris cudendis operam indefeſſam navant: iis teſte Boerhaavio familiare eſt ignita ferri fruſta manibus comprehendere. Comburitur cornu illud, fumum & fœtorem exhalat, laminas tamen calli ſenſus non penetrat.

Demùm in morborum cutaneorum hiſtoriâ illud non erit inutile annotaſſe, cutem humanam per totum corpus æqualiter diffuſam, poſſe tamen & debere in duas partes æquales diſpertiri, quarum una lævam occupet corporis partem, altera dextram. Totumque corpus quantumcumque patet, in duas haſce partes eſt diviſum, plicâ quâdam convallem utramque efficiente, ac deindè ab hâc quaſi lineâ partem utram-

que diſtinguente quaſi à centro ſeſe diffundentem. Id certè à cellularis textûs ſuppoſiti ſtructurâ eſſe repetendum evidens eſt; qui textus cellularis ſimilem experitur partitionem. Sic totum corpus humanum in duas æquales partes externas dividitur ad Hippocratis mentem. Quæ quidem partitio magni momenti à divo ſene habita, an in enodandâ morborum theoriâ, & ſtabiliendis tùm metaſtaſeon, tùm revulſionum præceptis, aliquam obtineat dignitatem, è morborum phœnomenis, eorumque attentâ obſervatione divinandum eſt, pluſquàm ex anatome ſubtiliùs excultâ. Hæc obſervatio medicis digniſſima ad nos versùs alia properantes non pertinet.

ARTICULUS V.

De Cutis uſibus.

Communem illum & univerſalem cutis uſum quo partes omnes externas circumveſtit, involvit, & intra limites coercet, nullus eſt hominum qui non & oculis, & intellectu comprehendat. Hinc de illo plura dicere ſupervacuum eſt; ſatis erit annotaſſe ita varias cutis partes eſſe ſapienter fabrefactas, ut uniûs cujusque partis uſui correlativa cutis correſpondeat, hìc dura & ferè calloſa, hìc rimis & anfractibus plicatilis, hìc etiam munimentis validiſſimis defenſa quibus inſilientes corporum externorum aſſultus, & vitare poſſit, & effugere. Quàm ſapienter enim inſtitutum eſt, ut quæ pars oculorum ſubſidio caret capitis pars poſtica, præſidio capillorum ita defendatur, ut multiplicato filorum numero ictus vehementiſſimi eludantur. Quàm doctè natura apprehendentes digitos unguibus firmavit, clauſit oculos palpebris, nares innaſcentibus pilis munivit, & ipſa aurium intima cerumine implevit quibus irrepentia inviſcantur & detinentur inſecta: ſed in pulcherrimo meditationis argumento immorari noſtri non eſt inſtituti; alium prorsùs uſum offert ipſa cutis organicè ſpectata, quo ſub aſpectu morbos cutaneos tractantibus præcipuè conſideranda eſt. Ipſa enim & tactui organum præbet, ſenſui maximè diffuſo, & ſecretiones efficit atque excretiones maximi momenti, nec minùs ab exterioribus corporibus plurimas abſorbet atomos, nunc morboſas, nunc medicatrices.

Perſpirationi inſenſibili ſemper patet cutis cujus proprietates rimari hujus loci non eſt. Satis ſit hìc in memoriam revocaſſe hujus copiam ita expenſam à Sanctorio fuiſſe, ut licèt illa ipſi Hippocrati innotuerit, atque nulli veterum fuerit incognita, tamen ab ipſo meritò nomen acceperit, qui eam & cæteris ſecretionibus & functionum uſui atque integritati comparaverit. Ab illo acceptam melioribus obſervationibus Gorterus firmavit, auxêre alii plures quorum laudata in arte nomina noſtris non indigent encomiis.

Sed illa ſecretio non unica eſt, aut uniûs naturæ. Alia enim halitu tenui continetur, qui è partibus conſtans fluidiſſimis, & volatilibus perpetuò exhalat, & noctu diuque aſſiduò, niſi conſtrictâ per accidens cute retineatur, in vapores abit, licèt & pro interiori ſanguinis & humorum craſi, & pro externi frigoris majori vel minori vehementiâ plùs minùſve exeat. Alia ſecretionem propriam ſibi poſtulat, per cutis proprios folliculos, per varios vaſorum inflexus; ſordeſque conſtituit craſſiores, quales à cute ſalſas, decrepitantes, ſaponaceas, oleoſas detergimus; hæcque pro variis cutis partibus diverſa eſt, odoremque in diverſis varium ſpirat, ſæpèque morbis cutaneis ſuppeditat fomitem. Alia demùm alimentis quotidiè aſſumptis, atque concoctis in ſtatu hominis ſano proportionalis, non omnibus horis exit; ſed quatuor, & quinque ab aſſumptu alimentorum horis effluit, diſtinctè atque copiosè, ſi rectè peracta ſit concoctio, pravè, inconditè, & minori copiâ, ſi illa elanguerit; in cruditate omnimodâ nulla eſt. Hæc & maximis malis occaſionem præbere poteſt, & morbis præſertim cutaneis, qui etſi ab illâ non ſemper pendeant causâ, tamen ſemper perſpirationis horas ſentiunt, cùm ſcilicet pro variâ mali naturâ, aut ipſius tempore adventante recrudeſcant, aut etiam mitigentur. At ſi ea concoctionum natura fuerit, ut longo tempore fuerint acres atque aut ſalſedine imbutæ muriaticâ, aut oleo ſcaturiant acri, morbis cutaneis anſam præbet hiſce vitiis altè imbuta perſpiratio, ut alio loco fuſiùs exponendi ſeſe dabit occaſio.

At in procreandis atque producendis morbis, inter alios etiam, cutaneis maximam præbet occaſionem illa cutis proprietas quâ aliena in aëre circumvolitantia imbibit, undè & turpes concubitus & fœda baſia, & impura commercia cutem ſummoperè contaminant. Imò ſæpè labes admiſſa ictu ſubito affectum

facit nocivum, quo præsertim in loco tenerior cutis altiùs causas nocivas imbibit. Sic ab impuro osculo labia attolluntur, pustulisque implentur prurientibus. Nec ipsa sæpè crassior cutis à communicato pruritu fuit immunis, ob imprudentem præsertim sudantis corporis attactum, & Medicos novi qui nunquam impunè variolarum halitum sine aliquâ pustulâ inspiraverint; scabiesque occupat novitios Chirurgos qui ægrotos in nosocomiis imprudentiùs contrectant.

Verùm sæpiùs accepta per cutem lues sub corpore & intra humores intumescit, nec nisi post aliquod tempus ad cutem apparet, ut patet in Suttonianâ insitionis methodo quæ ad septimum aut octavum diem sæpè prorogatur. Hujus autem absorptionis verè stupendæ exempla Simson in Actis Edimburgensibus congessit, cujus & theoriam & effectus qui diligentiùs scrutari voluerit, duces sequatur eximias de hâc materie Abrahami Kaw lucubrationes.

Præter numerosas secretiones illas quarum mechanismo fit ut cutis pro universali emunctorio habenda sit, cellulosæ ejus fabricæ, atque adeò facilè dilatabilis debetur, ut ipsa tam promptè humores non facilè resolvendos, ab intimis corporis penetralibus in se recipiat atque combibat, ut patet tot criticis abscessibus, tot eruptionum formis quæ in ipsâ dùm reperiuntur, per suppurationem vel desquammationem corpus à sordibus liberant, quas nec tollere perspiratio potuisset, nec ulla alia evacuatio. Quin & ipsi sudores, semper & in omni casu contra naturam dicendi, peculiari ac prorsùs singulari cutis mechanismo exoriuntur, dùm illa impetui sanguinis obvia & multis pervia humoribus secretioni aptatis ipsos efficit nunc criticos, nunc repetendos à sola laxatione organorum post erethismum defervescentem. Undè sæpè dùm sudores cruda nec cocta avehunt, post se puncticula rubra relinquunt, aut vesiculas acri liquore plenas, miliares, mali plerumquè ominis, cùm naturam luctantem quidem ostendant, sed à victoriâ longè remotam. Prætereà verò omnes illæ secretiones non sine aliquo erethismo fiunt, & sensatione singulari, quæ ut intelligatur, ad illas functiones attendendum est quæ sensum cutis, sive tactum constituunt.

Hæc altera functionum cutis & ejus usuum consideratio ad tactum nos deducit, qui quidem ad universam cutim exceptis callosis ejus partibus pertinet, & in digitorum apice sedem delicatissimam videtur posuisse. At nulla est cutis pars quæ non eo

[illegible] corporis, atque ab eo pendens [illegible] per paralysim tactus, & sæpè [illegible] vel demùm obstructo nervo, sensus [illegible] disperit, aliis intactis. Sic virum [illegible]icum, ut reliquis omnibus integris, [illegible]retur, nullus concitaretur novaculâ sen[illegible]us sensu donatis ad insensibiles instrumen[illegible] uni etiam digito cæteris intactis vidi acci[illegible] ut cæteri omnes sensus à frigore obstupescit, ob[illegible] narcoticis, atque vinosis spirituosis, imminuitur de[illegible]fundiori attentione ad alia objecta. De eo fusiùs disse[illegible] in loco videtur inutile, tanquàm de re abundè ab [illegible]ribus pertractatâ. Liceat modò de aliis cutis sensationibus [illegible] dilucidiùs loqui quòd plurimi de iis auctores siluere.

Proprium est cutis titillationem experiri & pruritu affici. Omnia in quâcumque aliâ parte sensuum organa, si nimioperè ab externis afficiantur, distracta divulsaque dolores patiuntur, qui à levi initio in cruciatus acerrimos increscunt, erethismumque vehementissimum, non sine rupturæ periculo. Idem etiam tactui accidit. At non inter sensationum gradus numerari possunt & pruritus & titillatio. Fòrmam novam sentiendi, atque vix definiendam exprimunt, quam vel acerrimo dolore miserrimi redimant. Prior convulsione & animi deliquio terminatur, non sine vitæ periculo; posterior ungues ipsos in cutem armat, quam sanguine fœdàm, & discerptam inflammant, avellunt, proscendunt miseri quos enormis vexat titillatio. Utrinque convulsio ad portas est, in titillatione diaphragma, laryngem, os, labia præcipuè afficiens, in pruritu subjectos musculos. Mixta est sensui voluptatis dolorifera sensatio, delicias spondet utraque, utraque in cruciatus desinit. Subsultant modicè primùm, posteà immaniter convelluntur nervi & quæ nerveo sensu gaudent partes vicinæ; totum corpus trahitur in consortium, ita ut vel in ipso mortis agone, ubi jam præ debilitate omnes obstupescunt & elanguescunt dolores, membra à titillatione retractet moribundus. Nec tamen omnes partes cutis titillationi patent, licèt omnes æquè pruritum experiantur; quæ duo cuti propria tormenta maximum in morbis cutis cruciatum concitant, cùm in pruritu enormi à scalpturâ temperare non possint vel hominum sapientissimi.

Si theoriam harum sensationum altiùs rimari, & scrutari sibi

fuerit

fuerit animus, hærebis anceps eaque tantùm deprehendes, ſcilicet levi & obtuſo concuſſu præſertim titillationem concitari, ejuſque ſedem præcipuam iis inhærere partibus quas ab occurſu corporum tenuium ſeſe inſinuare intùs valentium admonitas voluit creator omnipotens; pruritum verò ad leviores pertinere inflammationes, ceſſareque ac prorsùs deſinere illum ſi vertatur Eryſipelas in Phlegmona quod & ſcalptu tentant efficere qui graviorem inflammationem pro atroci pruritûs ſenſu unguibus, ictibus & vehementi concitato dolore ſtudent immutare. Tùm verò etiam ſatis intelligitur quod, etſi ad omnium viventium hominum cutim ſenſus illi pertineant, non tamen omnes eodem gradu afficiantur, ſed cutium genus illud quod à naturâ, aut caſu quocumque magis tenſum eſt, magis etiam illis obnoxium eſſe.

Ineſt enim cuti etiam laxæ tenſio quædam ex ſtructuræ neceſſitate, quæ minor in cadavere, major multò eſt in viventi corpore. Hæc vis eſt & dicitur Tonica; ſcilicet ſi cutim vivam reſeces, hiat illa præter modum, & utrimque diſcedit tanquàm in actu elaterii, magis in juvene quàm in ſene, in cute aridâ quàm in laxâ, in inflammatâ quàm in ſanâ. Structuram illam cutis evidenter deprehendes in rigoribus, horrore, frigore, præſertimque febrili, in animi affectibus. Rem oculus aſpiciet, dùm irato nec vultus nec color unus remanet, imò & quod familiare eſt brutis panniculo gaudentibus carnoſo, vidi, quod poetæ deſcribunt, quod rarò in hominibus deprehendere eſt, hirtas & arrectas horrore comas. Poteſt ergo, etiam ſine muſculorum ope quos ibi nullos reperire poſſis, cutis conſtringi, coarctari, in ſe ipſam adduci, & quaſi in ſtrictum immutari corium. Quod cum poſſit in pluribus cutaneis morbis contingere, annotandum hìc credidi. Conſtet obſervatio, de theoriâ cum nihil habeamus certi, hìc ſuperſedere licebit quæ fruſtrà vacuas mentes diſtineret. Scilicet an illa vi inſitâ laxari ſe atque conſtringi ſinat? An proprietas illa à multiplicibus vaſorum, nunc laxandorum, nunc ſtringendorum tunicis pendeat, quæ tunicæ elaterio ſimul & vi muſculoſâ eminenter gaudent? Uſus certè per totam cutim expanſæ proprietatis illius ſummus eſt: ſcilicet magnæ eſt utilitatis, tùm in impediendâ hoſtilium & irritantium atomorum intromiſſione per bibula & hiantia cutis vaſa, tùm etiam in coercendis humorum in perſpirabilia vaſa ruentium effluviis, tùm demùm in concipiendis

atque emittendis sudoribus illis criticis, qui cum in cellulari cutis textu materiem morbificam expulerit natura, ipsam per amplissimos rivos in febribus aut morbis depuratoriis avertunt. Quod sæpè cum & vacuatis & exhaustis corporibus accidat, à solâ naturæ irritatæ vi beneficium illud expectandum est, frustrà enim conatibus irritis infelicique labore aliquandò ars conatur æmulari quod soli cutis vi tonicæ debetur.

ARTICULUS VI.

De sensu Cutis ad alias partes relativo, seu Cutis cum aliis partibus.

Hùc usque satis demonstratum confidimus nullam esse cutis partem, si callosas exceperis, quæ sensu non donetur acuto; ita tamen inæqualiter destribuitur sensus ille, ut pars alia cutis ad tactum aptissima sit, & variorum corporum externorum formas atque proprietates distinctiùs comprehendat; alia titillationi summâ acutie sentiendæ maximè idonea sit. Illæ autem proprietates, licèt à nervorum structuræ diversitate pendeant, tamen inspectis atque summâ dissectis diligentiâ nervis nullâ ratione possunt divinari, & hæc tantùm de diversis varii generis sensibus scimus: sensum eò magis vigere quò cutis magis tensione gaudet, quò exilitate structuræ magis donata est, quò plus partibus subjectis appressa est. Ipse adeps subjectus, & mucosus humor cellulas implens, obesamque reddens, sensilitatis partem detrahit; at verè nunquam perit sensus in cute, nisi aut destructo, aut obstructo inter nervos cuti appellentes atque cerebrum commercio, adeòque natâ paralysi; verùm sensus in cute latior est, quàm qui primo patebat aspectu; enim verò ejus intensitatem mirè augent non solùm incurrentium corporum externorum impetus, sed etiam mutata plurium partium internarum conditio. Ut enim datur aliarum partium in cutem actio, ita cutis pariter actio in alias partes existit. Theoria quidem hìc sæpè cæcutit, summæ rerum internarum causæ intellectui humano non comprehenduntur, res ipsæ apparent, & effectibus comprobantur.

Primarium forsan cum cute consensum obtinet ventriculus. Non enim inauditum est, nec rarum, immisso intra ventriculum corpore irritante, illicò cutem pustulis, aut saltem papulis deturpari atque vitiari, aut saltem pruritus enormes experiri, quod

non unâ vice accidisse viderunt Medici, aut mitulis aut ostreis non satis recentibus imprudentiùs assumptis. Sæpè vinum meracius haustum subitò colores faciei afflat, & pruritus in partibus dissitis protinùs concitare visum est, imò & dolores ad articulos qui ad cutim non referuntur quidem, sed cum illâ intimiùs connectuntur. Imò tanta est in iis quæ ventriculum attingunt rebus agendi discordia, ut enormes, & verè stupendos in cute tumores assurgere viderim nobili feminæ, quoties illa vel tantillum oryzæ assumeret; verùm quod maximè in eâ de quâ agimus materie notandum est, nullus est ex interiori causâ nascens morbus cutaneus, jamjam eruptionem affore minitans, qui non in præliminio nauseas, imò & vomitus accersat, per eruptionem cessaturas prorsùs. Hâc peractâ, nulla jam ventriculum vexat anxietas, nullum ad oblata fastidium, sed si reprimatur intrò, aut arte præposterâ, aut ob errorem naturæ eruptio, recrudescunt illicò à ventriculo pendentia symptomata. Et certè ut cuti sic intestinis atque ventriculo communis est functio perspiratoria quâ corpus tenuissimis tertiæ coctionis excrementis liberatur, quæ à cute ob matutinum frigus retropulsa in intestina delabitur, celeremque accersit perspirationis vice diarrhœam, quâ sanitas illibata servatur, aut saltem restituitur. Quâ quidem functionum communione cum cute gaudent etiam & renes, & viæ omnes urinariæ. Undè suppressâ, vel imminutâ ob angustiam canalium urinæ excretione, & cutis urinam redolet & pruritu vexatur enormi, nec rarum est suppressis cutaneis eruptionibus labem indè acceptam ad vesicam delabi, sicque, notante Hippocrate, scabie laborat vesica, seu potius herpetico quodam malo, quod lemæ atque ramenta in urinâ natantia designavêre.

At licèt intimior forsan atque propior sit ventriculi cum cute conjunctio, non rara est, at periculi maximè plena, communio quæ pulmonibus atque viis aëreis cum externâ cute intercedit. Ingens enim est à thorace perspirationis momentum, quæ si à cute retropulsa vertatur in pulmones, sæpè subitâ stricturâ premuntur illi, inflammantur, & morbum in se suscipiunt. Undè dira nec rara tamen est Phtyseon historia quæ à retropulsis nascantur herpetibus. Prætereà norunt Medici omnes quàm facilè in morbillis, & scarlatinis febribus à cute in pulmones acris illa atque volatilis materies feratur, & rursùs ab iis impete facto in cutem involet. Sympatheiam, an non potiùs substantiæ continuationem

vocemus, concordiam illam mali, quæ inter cutem atque partes membranâ vestitas pituitariâ intercedit? Certè neutra sine alterius dolore & stricturâ laborat. Saltem si cutaneum malum in facie, & partibus propinquis hæserit, coryza vehementior in narium & labrorum cutem diffundatur. Nec genitalia virorum aut feminarum organa absque sympatheiâ sunt cum cute quæ inter vehementes ad concubitum nixus arrigitur ipsa, & post defervescens œstrum venereum papulas sudoresque emittit. Imò & vidi in summo pruritu ad crus inter scalpendum in viro sexagenario, magno impetu semen exiliisse; undè etiam annotatum summè illos in venerem exardere qui morbo pruriente tentantur, nec libidinosis ignota flagrorum atque verberum efficacia ad lentæ exstimulationem libidinis, quod artificium senibus aliquandò profuit, vanos cæteroquin ad prælia venerea conatus exerentibus. Quid jam loquamur hìc de cutis cum animi affectibus sympatheiâ, quæ illis emicantibus tota corrugatur, stringitur, aut contra laxatur. Quibus in evolvendis, atque deprehendendis effectibus, non vanam lusit operam Sanctorius, cujus statera quot variationes in perspiratione detexit, tot effectus actionis tonicæ, atque sympatheiæ in cute etiam exposuit, maximumque adeò in detegendis atque enodandis morbis cutaneis arti salutiferæ conciliavit emolumentum.

CAPUT II.

De Morbis Cutaneis generaliter spectatis, eorumque caussis & symptomatibus; sive Pathologia cutanea.

Si ex cognitis proprietatibus cutis, non omnia solvuntur quæ circa morbos cutis proponi possunt problemata, plurima tamen indè intelligenda fore perspicuum est.

Etenim cutis, vel spectatur ut pars organica, vel ut tegumentum corporis universale. Si habetur ut tegumentum & involucrum corporis, ejus morbi omnes à suppositis pendebunt partibus, aut violentis causarum irruentium incursibus.

Si verò habeatur pro parte organicâ, non solùm sese cum

partibus è quibus conflatur, communi consortiò junctam malis communibus arguit, sed etiam quatenùs secretionem peragit eamque non unam, propria patitur mala, sive illa intùs ipsis è corporis penetralibus in eam irruerint, sive in ipsâ nati, in illâ etiam adoleverint.

Fabula quidem antiquorum fuit, omnia à corporis centro ad extima ferri, eamque esse naturæ vim ut quasi in cloacam, ad cutem extra viscerum limites, omnia amandaret prava & machinæ exitialia. Omnia verò corporis puncta pro centro actionis æquè haberi possunt, cùm actio habitet ubique, ubique vivax, ubique in omnes æquè irradiata partes, notante rem vetustissimo naturæ observatore Hippocrate. Verùm eorum propositio eo in sensu vera est, quòd per cutem tenuissimorum excrementorum coctorum fiat ultima expulsio, imò quòd demonstraverit irrefragabilis experientia copiosissimam esse quæ fit per extensum maximè organum vacuationem, nec tenuium tantùm partium sed mucosarum, & alibilium per se, quæ in corpore humano ex naturæ efficaciâ semper actuosâ, sed vario principiorum diversè tenuatorum & addensatorum ordine, semper existunt.

Nulla alia pars adeò muco madescit, imò aliquibus in casibus, contra naturam quidem, illis gluten sudor exprimit qui tangentis digitum inviscat.

Verùm etiam cùm humorum, tùm expellendorum, tùm retinendorum vitia, ex altioribus sæpè principiis oriantur & conflentur moleculis, vel coctu difficilibus, vel etiam alterationem illam, seu mutationem in inquilinos humores quam coctionem vocamus, respuentibus, intelligere facile est, sæpè vitia in intimis penetralibus corporis nata, cutem inficere, & ipsam omninò pessumdare. Quin sæpè per solam quam græco nomine aiunt *sympatheiam*, mechanismo adhuc ignoto, cutis ipsa sensit crimina laborantis ventriculi. Imò in multis acutis ægritudinibus cutis à ventriculi regione mali fons scaturire visus est; id quotidiana in variolis testatur experientia. Quin etiam in omnibus acutis morbis cutis non obscura latentis necdùm depositi veneni signa dat ventriculus. Quòd etiam in chronicis multis pariter evenire nobis sequentium morborum consideratio demonstrabit.

Adde hìc etiam varios humores quos ad diversos usus cutis nunc retinet, nunc ejicit, nunc contra sorbet, satis inspicies, totidem vitiorùm classes, vel in cute sobolescere posse, vel

ad illam amandari, cùm nullum ſit ex organis ſecretoriis cui non idem contingat, nullumque, non expurgandis vitiorum intùs conceptorum quiſquiliis aliquandò deſtinatum ſit, ut docet criſeon hiſtoria, tùm acutarum, tùm chronicarum.

Ex hoc cutis in omnibus ſuis proprietatibus & functionibus aſpectu, homini in rebus medicis verſato ſatis eluceſcit, cauſas hìc morborum multò magis variabiles eſſe & numero forſan plures, quàm in alio quovis organo ſecretionibus addicato, cùm & latiſſimè pateat, & omnia ferè acrium genera valeat ſuſcipere, & vehementiſſimas pariter inflammationum ſpecies concipere poſſit & evolvere, omniumque cauſarum externarum inſultibus ſeſe offerat prima, primaque labem acceptam à cæteris partibus arceat.

Ut ergo cauſas externas prima accipit cutis, ita in nullâ aliâ tractatione medicâ cauſarum externarum ponderatio & inquiſitio tanti eſt momenti. At in illâ id ſummoperè attendendum, ne ſectemur ea quæ nimis univerſalia ſunt, & nullam idæam Medico ad hominum utilitatem intento ſuppeditant. Omnes enim cauſæ omnes morbos producere poſſunt, ut ait Hippocrates, ſed hæ illos potiùs quàm alios. Undè ſummè Medicorum intereſt, ut quod experientia demonſtravit hiſce magis patere cauſis & minùs illis obnoxium eſſe noverint. Quod quidem duobus punctis intimè ſpectandis comprehenditur, tùm quæ ſint cauſæ cuti afficiendæ maximè idoneæ, tùm verò quæ ſint cutis ſpecies quæ faciliùs morbos concipiant.

Haſce omnes cauſas unico remotarum titulo Scholæ comprehendunt, quarum aliæ quæ morbum inferunt, occaſionales dictæ ſunt, aliæ habitum cutis immutantes, & aptam ad concipiendos morbos efficientes, prædiſponentium nomine deſignantur. Sed occaſionales cauſæ non ſemper effectum attingunt, leniùs, & quaſi per longa temporis intervalla ſævientes, vitioſum cuti habitum inferunt, & cauſas conſtituunt prædiſponentes. Utrumque cauſarum ordinem liceat confuſim, atque ſimul tractare. Primum quidem numerum ſex res non naturales explent. Secundum verò, cauſæ intra corpus acceptæ. Tertium verò, ab extraneis inſultibus acceptæ, quas ſeorſim totidem articulis expendere operæ pretium eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

De rebus non naturalibus.

Primum ſibi in omnibus rebus humanis locum vindicat aër, ſive endemicam cuti diſpoſitionem afferat, ſive epidemicas concitet labes. Verùm de ipſo ita tractare ut poſſibilia tantùm ſectemur vanum eſt & ingratum. Ei tantùm inſiſtere debemus ut cauſæ cognitæ & efficaci, in quo plus experientiæ dandum eſt, quàm ſupervacuæ theoriæ. §. I. De Aëre.

Mutationes in genere tempeſtatum, eæque ſubitæ, cùm plurima alia mala ſecum invehant, tùm etiam cuti nocent. Etenim cùm in calore exhalatio maxima ſit, in frigore minor, ſi ſubitò in minimis vaſis hæreat materies, nec poſſit, aut præ ſubito vaſorùm erethiſmo retropelli, aut ab ipsâ ſuâ acredine vellicet illas in quas deponitur partes, fiunt tumores eryſipelatoſi, imò & œdemata ſæpè univerſalia, ſine ullo alio ab intimiori fonte repetendo vitio. Hæc ſæpè vel una poſt calores frigida nox intulit incautis & imprudentibus, aut iis quos ſub dio pernoctare coëgit neceſſitas, teſte in Armeniâ Tournefortio, & longo ante Tournefortium tempore id annotante in Græcorum per montes Armeniæ reditu Xenophonte Athenienſi. In iis univerſum corpus videtur quaſi toto volumine adaugeri & incraſſari, cute non tumidâ ſolùm, ſed durâ atque reſiſtente & elaſticâ, perſpiratione intereà cohibitâ, imò & in pulmones refluâ & anhelitu thoracem fatigante. Aliquandò, maturè præſertim ſi illi tumori obviam eatur, quod una nox intulit incommodum una dies diſcutit; ſed ſi ſemel natus erethiſmus conſtrixerit omnia & quaſi vinxerit, poteſt tumor ille increſcere, in phlyctœnam abire, imò & in gangrænam, ſi mala fuerint aliundè ædificii in quod irruit fundamenta, liquorumque craſis, aut præter modum acris, aut aliundè putrida atque vitioſa; nam cutis, ut aliorum ferè omnium morborum cauſa determinans ſæpè ſimpliciſſima, fit atrox à complicatione concurſantium ſimul vitiorum quæ ſigno dato exiliunt.

Verùm etſi ſæpè maxima cutis pars reſiſtat impetui liquoris, plurimæ ſunt ex iis quæ aëri exponuntur partibus, quæ varos concipiunt & tubercula, vel reſolvenda, vel terminanda ſuppuratione.

In hiſce quidem caſibus ſi libertas perſpirationis ſubitò inſtaurari poſſit, bene eſt, imò & vita ſanorum hominum in perpetuo fluxu atque repulſu perſpirationis conſiſtit; at ubi ſemel ſeſe conſtituit erethiſmus, tunc de eo tollendo fruſtrà quæras, artis eſt, ſaltem in boreali aëre, hæſitantem humorem detrudere & ferre aut ad alvum ſalutari diarrhœâ, aut ad urinas; ſecùs decumbet in pulmones aut caput, potius quàm occluſas cutis vias ſuperet.

Cauſa quidem hæc acutiſſimos morbos inferre nata eſt, at quàm ſævis articulorum tumoribus, quàm longis cruciatibus anſam præbeat non noſtrum eſt expendere, id doctè effecêre tot alii quibus id impendebat negotii.

Calor aëris ad cutim rarefaciendo omnes vel tenuiſſimas liquorum noſtrorum partes ſimulque ſolida laxando agit; hic vel ſiccus, vel humidus eſt. Calor præter modum ſiccus in inſulis Barbadenſibus, notante doctiſſimo Hillary (*a*), nullâ aliâ causâ concurrente, puncticulas leves elicit & puſtulas prærubras, quibus, ſi non occurratur frigidorum applicatorum uſu, febris concitatur, intumeſcunt puſtulæ, ſudor effluit urinæ odorem exprimens, undè hydroa naſcuntur non ſemper à gangrænæ periculo immunia, ſi præſertim malè ſedulus vi vitæ præter modum auctæ addens ſpirituoſorum, aut acrium ſtimulorum efficaciam, fervorem adauxeris. Inter partes externas quæ plurimùm ab arido calore vexantur & patiuntur jurè oculos numeraveris, notantibus Prop. Alpino, Hillary, Charmers, aliiſque Anglis qui potiſſimùm de medicinâ Indorum occidentalium ſcripsêre.

Humidiori cum calore aër peſſimis quidem morbis inferendis maximè aptus, peſtiferique in calidiſſimis regionibus ferax contagii, raròtamen in cutem deſævit. Nam cùm criticos peſſimi moris tumores infert, anthracem ſcilicet & petechias, feralia hæc vitia ad cutaneos morbos referre piaculum foret, cùm ſint mali morbi intima viſcerum depaſcentis mala criſis. Nec magis ad morbos cutis referendi ſunt, quàm tumores maxillarum & cæteri morbi catharroſi, quo ſenſu nullus eſt morbus qui non aliquâ ratione ad cutem referatur. Meliori jure inter cutis morbos numerantur aphtæ, quæ nunc albæ, nunc flavæ, aliquandò etiam nigræ in cute obſervantur, præſertim apud Africanos, malignæ per ſe, maligniores ſi in malè ſanum corpus incidant.

(*a*) Hillary de morb. Barb.

Pueris

Pueris verò in hâc aëris constitutione ferè omnibus, præsertim pituitosis, sæpè accidit ut labia inflentur, præcipuè superiora & ex naribus humor extillet acris qui, dùm in partes subjectas decidit, eas erodit & inflammat, crustas facit erysipelatosas, sæpè obstinatas, quæ tamen ad catharros acres pertinent, cessante scilicet & refluâ perspiratione quæ à calore aëris concepit acredinem.

Sudores urinosi quos observavêre Lind, Warren, Hillary, Medici Angli qui de Americanis morbis scripsêre, cùm subitò sistuntur, mala cutis pessima si induxerint, ab acredine erodente orta, benè cum ægris actum erit, qui pessimum indè in viscera decubitum vitasse sibi gratulari possunt; sed fatendum est nullis in aliis orbis regionibus perspirationem tam facilè resarciri.

Nihil est adeò oppositum morborum cutaneorum generationi atque frigus externum ambientis athmosphæræ, proindèque nullâ in orbis parte cutis adeò nitet atque in borealibus & frigidioribus regionibus. Nec tamen ipsum frigus humidum omni vacat ad cutem impetu: hujus enim effectus præcipuus cùm sit in perspiratione minuendâ, adeòque stagnationi humorum ad cutim ansam præbeat, nil mirum est si hærens perspiratorius humor ad glandulas cutis corrumpi possit, ibique pustulas excitet suppuratorias, leves, papularum sub nomine cognitas, imò & erysipelata. Sed levia illa, vulgò plus pervicaciæ quàm furoris secùm ferunt; plus tædii quàm timoris important.

In genere verò fatendum est, si ab observatione plus quàm à theoriâ pendeamus, maximas quidem aëris partes esse in promovendis atque acuendis morbis cutaneis, sed parvam & exiguam admodùm in producendis illis atque generandis. Saltem si aëris & athmosphæræ phœnomena subitâ vi, aut actione physicâ agentia spectentur. Sed interest Medicorum athmosphæram sub alio & prorsùs diverso aspectu intueri.

Scilicet propriè in homine athmosphæræ nomen sibi vindicat ea aëris usura quam perpetuo ferè halitu ducit & sibi combibit. Enimverò effectus assiduò renovatæ & veluti plures per annos insidentis atque incumbentis causæ admodùm diversi sunt à fugacibus illis, & acutorum tantummodò morborum sævitiei incitandæ idoneis. Quæ scilicet corpus assiduè imbuunt, novam ipsius fibris, novam ipsius humoribus formam afflant & adstruunt, undè novæ nascuntur proprietates, nova propullulant excrementa.

Nonne observatione compertum est plùs odoris specifici exhalari ab hominibus qui loca fervida accolunt, minùs ab iis adipis generari? Principia iis inesse tenuiora? Ossa solidiora, capillos maximè solidos & hirtos? Nonne cutis splendidiùs nitet orarum borealium accolis? Ab hoc habitu renovato maximus pendet varietatis fons in cute. Ab hâc assuetudine causa morborum prædisponens facilè in occasionalem mutatur. Quo sub aspectu tres potissimùm in præsenti materie athmosphæræ varietates supersunt expendendæ.

1°. Humiditas habitualis quæ ubi calori jungitur, acria cogit ad cutem eaque illi ita adhærere facit, præpedito effluxu, ut ibi pejorentur stagnatione; ubi frigori accedit semper moderato, (alioquin congelatâ aquâ siccior aër evaderet,) idem efficit, minori tamen cum impetu, undè fit in cute hærentia acrium, eorumque stagnatio; quod & experientia demonstrat: nam è regionibus athmosphærâ humidâ infamibus nulla pejor quàm quæ Nili accolis & inferioris Ægypti littorum habitatoribus, marino victu utentibus præsertim, competit, his enim ante alias quascumque gentes, sed in genere omnibus maris Mediterranei depressis oris, per populos grassatur Elephantiasis; & pariter iis qui prata humiliora & per plures anni tempestates submersa habitant, ut sunt Danubii littora, & Americanarum insularum lacustres & paludosi fundi, mira & incautis prodigiosa incumbunt cutanearum pustularum monstra; moderatiùs sub feliciori cælo, sed magis quàm aliis orbis civibus. Obnoxii sunt morbis cutaneis Britones, Picardi, Flandri, Batavi. Apud illas gentes ubi cutis hæc mala non accipit, aphtas, scorbutum, febresque intermittentes facilè infert humidioris cæli inclementia, quæ autumnalem & pluviosam diathesim, tùm causis, tùm symptomatibus mentitur.

2°. Morborum cutaneorum ab aëre origo ab inconstantibus tempestatum vicibus repetenda est, quoties à calore quotidiano usu in frigus, quoties à gravitate in levitatem, ab elaterio in humiditatem & flacciditatem mutatur, alteratur athmosphæra; perspirabile enim repercutitur; quod si acre non sit, nec graviores noxas inferat, saltem circuitum impos. regredi, cutanea vasa erethismo stringit, ibique papulas & pustulas efficit summâ cum prurigine. Undè non alio tempore, qui per calorum tempus cessaverant herpetes, ferociùs recrudescunt & eò afficiunt vehe-

mentiùs, quò calor fuerit anteà violentior, & magis subitò cessaverit, ita ut dentur homines qui cutim fœdatam & vitiatam autumno & verno tempore habeant, hyeme nitidam, glandulis intereà durioribus, æstate verò demùm ab omni labe puram, ob summam exhalationem. Sed fatendum est quòd si hæc sola causa morbis cutaneis inducendis symbolam contulerit, leves erunt illi, & facilè fluxiles, cùm sese mutuò alternis vicibus oppositæ causæ destruant.

Tertia verò & præcipua labes consistit in absorptione partium putridarum & volatilium, quas æstate sæviente præsertim, & cute non humidâ tantùm, sed etiam mucosâ, eò faciliùs combibimus, & nobis aptamus, quò tenuiores illæ sunt, quò repetitis magis ictibus impetum renovant, altiùs devectæ, quòd elaterium à dispersione aquæ nactæ sint. Tales sunt morbi cutanei, herpetes, pruritus, pustulæ quæ in carceribus humidis crura præsertim invadunt, cùm ab animali severiùs incluso in aëre non renovato, sed vieto, exeuntes vapores morâ corrupti in cutem deponuntur, præcipuè verò ob gravitatem & quietem aëris, ad crura. Tales sunt etiam atomi illæ quas à populosis urbibus ventus in hanc illamve partem devehit, hincque in oculos præsertim insiliunt, notante ad Caïrum Alpino. Imò in urbibus magnis, qualis est nostra Lutetia, norunt quòd morbis cutaneis & oculorum præcipuè pateant qui has habitant urbis partes in quibus coacervantur sordes, & merces sordidæ, aut è quibus gypsus eruitur. Sæpè herpetibus aut sordibus cutis morbosis producendis fuit satis vicinia latrinarum. Britonibus nostratibus cutis præsertim inficitur quâ præcipuè depressa sunt maris littora, ob mortua ibi & perpetuò appellentia insectorum cochlearumque corpora quæ in lacubus ac plagis vento non perflatis adeò facilè putrescunt. Nec à dissimili causâ in Americanis insulæ illius Sancti Dominici tractibus res eadem observatur.

Morbi pariter cutanei prurientes observantur sævire ferociùs in oris illis quas locustæ infestant, quotiès in illas decubuêre cumulatìm, nisi post brevis vitæ spatia venti salubres pestem indè nascendam avertant; notantibus Auctoribus Historiæ Naturalis, atque viatoribus. Hinc ergo res eadem expectanda foret in locis nimiùm inclusis, atque aëre non renovato fœtis, si ab hâc causâ longè pejora mala non impenderent.

Sed prætereà multa latent in aëre incommoda, quæ in eâdem

regione dissimili utentes victu adoriuntur; ut est Alepensibus sua pustula quæ, ubi semel erupit, manumque ac brachium invasit, sanata semel nunquam recrudescit & nemini ex advenis parcit, docente ill. Russel (*a*). Cicatricem hanc adhuc in manu gestat malo olim ad Alepum sæviente ferè confectus Chirurgus expertissimus Chambon.

An inter causas morborum cutaneorum peculiares referemus ventorum aliquot exurentium halitum qui sæpè vultum & manuum cutem ita torret ut epidermis separetur, & in phlyctænas attollatur? Sæpè in fervidiori Æthiopum cælo, teste Ludolfo, pluviæ à vento accitæ, fœtentes, & à fœtidissimarum nubium resolutione pendentes ita corruptæ sunt, ut vestium textum corrumpant, in quibus vermes brevì exploduntur. Sed effectus illi non adeò truces sunt quàm qui à glacialibus Boreæ spiculis concitantur. Nam frigus acerrimum erysipelata pariter & pustulas brevi spatio temporis in gangrænam degeneres producit. Omnia enim vehementi erethismo stringuntur solida, omnia conglaciantur fluida, quæ si auxiliis maturè admissis non sanentur, possunt infarctus & indurationes ita remanere, ut amissus pro tempore sensus, nunquam sartus & integer restituatur, quod non uno exemplo vidi. Cùm in muliere quæ acriori frigori fuerat exposita apex digitorum vix aliquem tangendi sensum servaret, sensûs illiûs reliquiæ ad minimam frigoris recrudescentiam planè amittebantur.

Prætereà annotari hìc velim non esse negligendam in mutandâ cute, novisque proprietatibus illi inferendis solis actionem, cùm radiis impendentibus in illam agit, eamque exurit. Ut enim certum est, sive irradiatâ proprietate, sive phlogisti illiûs universalis intrusione, seu demùm aëris appositi & attracti fixatione, eas quæ maximè soli opponuntur partes, maximè vividis pingi coloribus, quas si solem arceas, nunquam experieris pares, ita colorem vultui atque faciei, & rubicundiorem, & vividiorem ab ejus actione cuti inurendum patet. Hinc etiam ab ipsiûs perpetuâ in Nigritas actione, colorem hunc primò natum, dein in naturam tractum probabile est. Undè ab ipsiûs perpetuâ actione necessarium est & illam indurari, & firmiorem reddi, imò & furfuraceam, ac quasi obstructam; quinetiam & tactui inæqualior ac

(*a*) Journey to Aleppo.

durior, & papulis durioribus obstricta evadere debet, ut alibi dicendi locus sese dabit. Multa prætereà hìc adhuc latent de fluidi electrici intùs agentis in cutem efficaciâ; vidi maculas & lintigines in cute exortas ad ictus electrici efficaciam ab homine referri: subitò, ut aiebat, exortæ erant illæ quas nulla ars posteà à cute detrahere potuit.

§. II. De Cibo & Potu.

Ad alteram causarum externarum perpendendam classem ordo nos vocat, quæ classis non minùs universalis est aëre & majoris forsan momenti. Classem illam constituunt cibus & potus, à quibus repetendas esse maximas in cutis morbis differentias multi ita cogitant, ut ab illo sentiendi genere illos non dimoveas. Et certè res ita patet in frumento illo quod cariosum vocare possis, *ergotè* dicunt. Hujus usu pessumdata humorum crasis ad cutim non sine ingenti fertur discrimine, quam turpi afficit siccâque gangrænâ, ut in Act. Acad. Parisinis refertur, quodque rursùs evenisse, & visum nuperiùs iidem testantur Academici, licèt circà hæc observata novis observatis nebulas offuderit sedulus Chemicus D. Parmentier. Sed lentæ est hujusce veneni actio, & usum habitualem requirit, ut miserrimis agricolis aliquandò evenit, qui dùm meliora ære mutant, sibi servant pejora.

At nullâ ratione meliùs intelligetur quomodò à ciborum etiam præsenti vitio possit cutis deturpari, quàm si animadvertamus rem quotidianâ deprehensam experientiâ. Scilicet multi sunt homines qui si mytulos sumpserint, etiam recentes & optimos, illicò & quasi oculi uno ictu pruritus enormes ad cutim experiuntur quos subitò excipiunt grandes in cute papulæ, ipsæ quidem albidæ, sed circulo circumdatæ fortiter erysipelatoso. Novi hominem cui & aqua calcis & chelæ cancrorùm purissimæ idem efficerent. At tanta est in ventriculi sensibilitate & ad cutim sympatheiâ efficacia & diversitas, ut feminam noverim nobilem cui idem contingat quoties oryzam, quâcumque ratione conditam, vorare voluerit, quæ tamen cæteris mortalibus dulcissimum præbet edulium. Similes papulas sæpè in febrium intermittentium initio vidi, undè ipsorum invasionem à ventriculi conditione pendere credideram. Hæ quidem transitoriæ & fugaces cutis deturpationes pro veris morbis haberi non possunt, at id saltem indicant quàm facilè cutis ab impressionibus in ventriculum factis alteretur. Prætereà si talis impressio in illud viscus possit perdurare, cur non etiam morbi cutis illi etiam fixi atque constantes eva-

dant? Certè omnes, quæcumque ſint, ventriculi affectiones in cute vultûs atque faciei pinguntur, quæ alteratur & defloreſcit quoties ſeſe malè habet ventriculus.

At quæ ab alimentis, ſeu ut rectiùs loquamur, ab eduliis pendent morborum cauſæ, aliâ ratione æſtimandæ ſunt. Et quidem non dubium eſt quin ipſa ciborum exuberans copia cùm peſſima plurima mala ſecum importet, ad vitiandam pariter cutim multimodè poſſit conferre.

Enimverò copia illa aut cocta eſt, aut cruda; ſi cruda, ruit ad perſpirationis vias, eas infarcit, obturat, obſtruit, hinc cum viam ſibi vi trudit, erethiſmo vaſa ſtringit, inflammatione rumpit, ſuppuratione reſtituit. Hinc pruritus, anxietas ad cutim, & puſtulæ variæ, præſertim ad faciem, quâ compreſſio minor eſt; undè malè concoquentibus facies, præcipuè junioribus, facilè defloreſcit, & puſtulis dehoneſtatur, plus minuſve acribus aut rebellibus, pro ipsâ cruditatis & copiâ & naturâ. At morbi à copiâ materiei *coctæ* pendentes, ipsâ minuuntur abſentiâ renovantis cauſæ; hinc ſi copiâ ſolâ peccaverit materies alimentaria, plethoræ comprimentis noxas invehet, quæ per ſe, ut norunt omnes, & rarò morbos producit atrocitatis alicujus aut pervicaciæ. At ſi materies illa remanſerit cruda, ob innatam & indomabilem qualitatem, qualem venena proferunt aut etiam medicamenta, cuti nullus eſt nocendi gradus, forma nulla quam non induere poſſit cruditas illa. Undè obſervatione pluſquam theoriâ duce ſcrutari liceat effectus acrium aſſumptorum cognitos quoad morborum cutaneorum productionem.

Plura eſſe porrò quæ cutim quaſi omiſſo medio lædant, ipſe jam è mytulorum aſſumptione naſcens eryſipelas declarat, verùm ex illâ fugaci efficaciâ ad acrium actionem perennem conſequentia deducitur eò certior, quòd vel uniùs acrioris ferculi aſſumptio, cum jam cutis morbida eſt, & vel herpetibus, vel ſcabie fœdata, pruritus enormes valet in malo anteà quieſcente inducere, & gulæ non ſatis temperatæ ſeram inferre pœnitentiam. Nullus eſt ferè hominum qui non id expertus ſit; at in inducendis morbidis diſpoſitionibus, non uniûs diei actio, ſed illa quaſi in habitum contracta requiritur.

Quòd verò multi anteà nitidiſſimâ donati cute, præſertim juvenes, ſi vel per tres quatuorve dies diſſolutis epulis liquorumque ſpirituoſorum uſui inaſſueti indulſerint, quaſi protinùs tu-

moribus rubicundis, & verè inflammatoriis ad frontem, oculos, nares deturpentur, familiare eſt & vulgare; undè illis omnes ebrietatem exprobrant, vetantque reverendi præceptores ne ultra fas ſeſe hiſce dedant commeſſationibus, à quibus ſi protinùs ceſſaverint, nec alia cauſa vivaci malo ſtimulos addiderit, brevi ſanantur illi, ubi lenior materies pura ſanguini affunditur; ſed ſæpè ab iis latens malum accenditur & evolvitur, ſicque cibi acres cedunt in occaſionalem cauſam. Acutum eſt & citò deferveſcens malum quod una dies protulit, ſed ſi aut præpoſterâ libidine, aut ſublatâ attentione pergant eidem ſeſe vitæ inſtituto dedere, tunc malum inveteraſcit, & non in vultu ſolùm, ſed etiam ad alias partes papulæ oriuntur, & vitiatâ digeſtione, ac præcipuè bilis excretione indureſcunt, vari in lemas abeunt, poſteà creſcit infarctus, acredo multiplicata fermenti vices implet. Fit ἀδιαπνευστία, epidermidis ab acri hærente rumpuntur ad textum reticularem vincula, & efformatur herpetum genus quodvis, nunc ſimplex, nunc etiam ἐσθιόμενον pro conditione præexiſtente vitiatarum ad concoctionem inſervientium ſecretionum; quæ etiam conditio pruritus vel majores vel minores concitat.

Habemus indè idæam ab accuratâ obſervatione natam malorum cutaneorum quæ ab ingluvie naſci poſſunt, ubi vires hoſtiles acrium ſuperior vincit natura, nec naſcuntur ab hâc labe mala pejora & magis exitialia; ſed eadem etiam nobis obſervatio edocebit quid mali faciant acria peculiaria.

Non enim perindè erit, ſive te aquâ prolueris, ſive ingurgitaveris vino; non res eadem ſalſa, piperata, oleo aromatico acribuſque fœta intùs admiſiſſe. Quid acria in corpus vegetum excepta, & pluries intruſa agere poſſint ſi adamuſſim ſcire volueris, animo teneas quæcumque circum hæcce ingenti labore congeſſit Boerrhavius, nos obſervationem ſolam ſcitabimur.

Pluries in praxi medicâ videmus quod, dùm dura urgeret neceſſitas offerendi ægrotantibus medicamenta acria aromatica, oleis ſcilicet referta eſſentialibus, ſpiritibuſque acribus atque volatilibus, quantumvis etiam ob cauſam prodeſſent illa, erumperent ſimul herpetes, non illorum è genere qui fluunt & vicina corrodunt, ſed pruriginoſis ſquammis epidermidem elevantes, & totidem minimis puſtulis ſcatentes, à quibus armatus vitris fortibus oculus ſtillare videret minimas humoris guttulas, brevì ſo-

lidescentes ; quod præsertim accidit, quoties æstate ferventiori exhibentur illa. Nec credere licet hos è genere criticorum esse, & salubri conatu naturæ ad cutim evehi, si quidem nulla in malis præcedentibus mutatio indè nascitur. Rem pariter evenisse pluries sciunt Medici omnes, quoties exhibitis antiscorbuticis fortioribus & vino præsertim dilutis enascerentur herpetes, sanabatur intereà scorbutus, intactis alioquin ipsis herpetibus.

Quod autem medicamentis accidit, quidni alimentis acribus accidat? Certè valentissimum novi hominem exercitio & animi & corporis apprimè deditum, qui miserè herpetibus, & ad faciem & ad artus laborabat, prurientibus illis, & noctu diuque vexantibus. Quoniam vini fortioris usui moderato addictum noveram, solâ vini mutatione in oligophorum & tenuem sanatum fuisse testor. Alium vidi quem aquæ potus omninò liberum fecit ab hujusmodi vitiis. Sciunt omnes nasos potatorum papulis dehonestari rubris & vultum omnem maculis insigniri purpureis, vultu ipso mores incusante; quod eò magis fit quò vinis utuntur magis spirituosis. Imò multi sunt qui quasi à vinis illis aliquam conciperent electricitatem, subtilissimis simul ac vividissimis dolorum ictibus ad cutim, noctu præsertim, configantur. Sed alibi sese dabit enodandi occasio quâ fiat ratione ut aliquandò aquæ potatores vultum pari modo maculatum habeant, quos vini usus persanet.

Patet ex his aliquam esse vinorum ad cutem deturpandam efficaciam. Quo piaculo immunes sunt leves vinorum species, peccant verò plurimùm quæ generosiora sunt, nec spiritu tantùm fœta quantùm oleis tenuissimis irretientibus spiritum illum, ut non adeò facilè possit avolare, quod & ipsa eorum distillatio docet. Undè ea quæ oleo essentiali pollent aromata scelus idem admittunt, ut sunt ea quæ pipere, cinnamomo, zingibere, caryophyllis aliisque Indicis paribus aromaticis condiuntur, nisi quòd flammam magis durabilem difficiliùsque extinguendum concitent incendium.

Inter varia quibus utuntur homines condimenta locum sibi vindicat necessarium sal communis, sivè culinaris. Hunc ipsa etiam captant bruta & ruminantia animalia quæ illum avidè arripiunt. Is vulgare condimentum constituit, ita ut vix illo carere possint homines, appetitûs singulare irritamentum, bili concitandæ optimum, si quidem per se purgat, urinas tamen, præcipuè

præcipuè si modicâ dosi accipiatur, affectans. Sal ille eam cum corpore humano atque animali servat analogiam, ut reperiatur in omnium ferè animalium carnibus quæ ad mensarum usum servantur. Verùm, utut ejus usus utilis sit, potest tamen excessu nocere, & si confidimus experimentis D. Pringle & variorum nuperrimorum de putrefactione auctorum, parcâ dosi carnes eliquat, fibrarum unionem & nativam adhæsionem emollit, undè putrefactioni favet, quam præpedit ubi adhibitum est copiâ quâ partes in se invicem reagere præpediat & supereremineat, in quo mirè consentit observatio, cùm eorum animalium carnes quæ gramina mari aliquandò operta depascuntur, & sapidiores sint, & teneriores reperiantur. Ubi verò excessu nocuit, certè ipsam perspirationem salsam, & acrem efficere debet, pruritusque concitare à quibus brevì oriri debent pustulæ. Imò auctor est qui crystallos salinas ad cutem narium enatas vidisse se testetur. His pedes resolvuntur, pruritus oriuntur & carnes eliquantur, at vix ulla ad cutem peculiaris enascitur eruptio.

Non idem sentiendum de muriâ quæ, quamvis de sale marino tota constet, tamen novum aliquod connubium iniit, vel cum attenuatissimis animalium oleis, vel cum aliquâ alcali volatilis parte: certè volatile quid & ammoniacale adepta est; undè putrefactionem subit, & mixtus sal cum substantiis putrescentibus, magnâ sui parte perit. Talem nobis præstant animalium, & præsertim piscium carnes fumo saleque induratæ quæ ab oleo præcipuè summam concepêre acredinem; hæ enim rectè meritòque inter causas morborum pessimorum cutaneorum recensentur, qualis est elephantiasis. Nam quòd scorbutum muriatica nec renovata alimenta procreent, id jam non esse veritati consonum experientia tardior demonstravit.

Quid jam de alimentis ad alcali volatile tendentibus loquamur, quibus solis vitam sustentare prorsùs impossibile est, nisi ad hoc genus accedant, quæ Lybicis, & quibusdam Æthiopibus familiares sunt, locustarum esus, quibus usum præcipuè aiunt Sanctum Joannem Baptistam, quamquàm alii meliùs ἀκρίδες interpretentur tenellos arborum surculos. His, teste Mercuriali gravissimo auctore post Diodori Siculi testimonium, vita brevissima ad quadragesimum annum terminatur, & dracunculi, si credere fas est, nascuntur in cruribus.

Verùm ex omnibus intùs assumptis substantiis, nihil mihi

magis ad cutaneos morbos, sivè acutos, sivè chronicos inducendos visum est conducere, atque olea illa essentialia acria aromatica, quibus pretiosa condiuntur & ornantur fercula, sale præsertim animali acerrimo onusta. Undè in vitâ gulosâ atque opiparâ frequentissimi sunt cutis morbi, à parentibus etiam quasi vitiato semine ad liberos traduces.

Hisce quasi ad præliminia positis, fatendum est nihil cuti æquè ac cæteris functionibus nocere atque pravas concoctiones alimentorum, quæ ubi semel pravum extulerunt chylum, si alia super aliam ingruat, non possunt ita per secunda coctionis instrumenta corrigi, ut non remaneat in excrementosis liquoribus vitium, quod, etsi cæteros omnes liquores attingat, reperitur tamen, præcipuè in bile cujus ad sanitatem exactè ponderata debet esse natura cum humoribus perspiratoriis, quorum maxima est copia. Nec aliundè reticenda est hìc quæ inter ventriculum atque cutem interjacet sympatheia. Hisce causis fit ut homini malè concoquenti colores omnes vultum deserant, surgatque pallidus ex cœnâ dubiâ; posteà perit nitor cutis, ejus odor fracescit, pustulæ undèquaque erumpunt & miserrima herpetum, aut graviorum etiam cutis morborum familia.

Tantæ calamitati posteà, vel maximè austero victûs regimine vix mederi licet, quamvis in principiis rectè conceptum regimen mille hujusmodi mala sustulerit: hinc nullis adeò frequenter occurrunt hujusmodi mala quàm pueris quibus materna indulgentia muriam, vinum, carnes nimiâ copiâ concedit. Reverà juvenculos adhuc, & humoribus facilè mutabilibus conflatos persanat versa vitæ ratio & funditùs mutata. Nec minùs tamen adultiores etiam hâc ratione sanatos, sed difficiliùs & longiori tempore, victuque vegetantium solo à malis hisce liberatos, integros atque superstites proferre possim, quibus auctoritatem addet ill. Cocchi tractatu de Pythagoreo regimine & victu è vegetantibus petito.

§. III. De motu & quiete. Dùm morbis cutaneis ingressum in corpus quærimus, & eorum sciscitamur causas, sex res naturales pariter expendendæ sunt, è quibus quæ mala motui debeantur ad cutim referenda, quæ contrà à quiete pendeant brevis erit explanatio. Licèt enim omnes unâ voce Medici in exercitiorum encomium conspirent atque conjurent, eorumque in laudes, modò cum assumptis proportionem servent, consentiamus, non tamen perindè est quâ horâ, quâ co-

piâ corpus exerceas: Et nihil magis cutem juniorum vitiat quàm deficiens hâc in re prudentia. Si enim nimius fuerit motus, thorace præfertim angufto, & nondum ad fui faftigium incrementi evecto, cùm reditus fanguini per anhelos pulmones non adeò facilè pateat, cutis faciei vafis donata tenuiffimis, illis dilatatis turget, & cùm facilè rumpantur illa, in puftulas abeunt, aut dilatata varicofam affectant latitudinem. Undè qui nimio motui, præfertìm ante ætatem maturam indulgent, vultu varicofo & puftulosâ facie incedunt notabiles, fi præfertim latet intùs acre fuperfluum. Prætereà fi celeriùs à cibo & potu motibus fefe exercuerint vehementibus, fudore facilè diffluunt acri & crudo. Truduntur intereà crudiora in tenuiorum vaforum ordines, & nondùm compactæ & coctæ alimentorum partes extra centrum officinæ alimentariæ per vim auctam delatæ, cùm alieno loco concoqui non poffunt, reliquum eft ut corrumpantur. Seorfim autem atque fejunctim corrumpuntur atque mutantur & puftulas efformant ad cutem, circà quam ingens eft perfpiratorii humoris effluxus & impetus, adeòque materiæ nutritiæ intrufio maxima. Hinc obfervatio docet junioribus qui nimiis præpoftero tempore exercentur laboribus, cutem facilè deturpari, quod eò faciliùs fiet, fi diverfæ aliæ caufæ concurrant, à regione, tempeftate, &c. petitæ.

Inertia contrà & defectus motûs, cùm præcipuis corporis functionibus noceat, cuti tamen fummè proficua eft. Nam nec ad ufque cutem pertingunt acria, nec ibi depofita, cum multâ diluantur lymphâ, poffunt reftitare, flexiles enim fibræ & aquofior fanguinis compages, intra tenuiffima vafa vi truditur. Hinc fummè nitet mulieribus cutis, & fi quandò vitia contraxerit, ab alienâ ut plurimùm causâ pendet ea deturpatio, otioforumque ac quiete molli diffluentium facies ut plurimùm nitidior eft & albidior. Si ergo aliquandò, intùs enatâ corruptelâ fpontaneâ, cutis feminarum vitietur, nunquam id à defectu motûs erit repetendum.

Longè aliâ ratione agunt animi labores qui, cùm coctionibus noceant, excretionemque bilis præcipuè tardent, fimul evidenti effectu fanguinem in caput hærere cogunt, ita ut meditantibus, tardatâ pulmonum actione, venæ capitis inflentur. Hi inter cutis præcipuèque faciei morborum caufas recenfendi funt. Spafmodæa enim ftrictura adeft laborantibus, inertiam verò mentis nullus ab eâdem ratione effectus fequetur.

§. IV.
De somno & vigiliâ.

Inter causas quæ nitorem cuti conciliant jure recensetur somnus qui, si longior sit & ad veternum accedens, mille nocendi artes exhibet, sed cutem ipsam falso implet nitore vultuique perfidos flores conciliat. Laxat enim vasa, calorem minorem ingenerat, humoribusque vel acerrimis, aut coctionem, aut exitum procurat; at in homine vigiliæ contraria omnia efficiunt. Scilicet illarum actuoso impetu sanguinis circuitus intenditur, perennat calor, cutis ardet, & acria intùs nata bilem, humores reddunt acerrimos, simul verò coctionem vitiant quæ alternas somni atque vigiliarum vices expetit; undè quem confecerit vigilia ipsum pallentem, oculis luridis & extinctis videas; brevì verò cum acerrimis capitis doloribus cutem inficient pustulæ, herpetes, erysipelata, qualia aut cibos acerrimos excipiunt, aut summè calefacientia aromata.

§. V.
De animi affectibus.

Prætereà verò vigiliæ sæpiùs tristissimos comitantur animi affectus, quibus in vitiandâ cute, si non pessima aliundè in corpore mala concitarent spasmosque lethales, nulla labes efficacior. Primùm enim mœrenti homini perit omnis cutis nitor, decidunt ac flaccescunt lepores, & candor in luridum ac flavum vertitur; posteà, interruptis atque pessumdatis secretionibus quibuscumque, herpes nascitur, & maculæ flavæ, biliosæ, imò atræ & melancholicæ exoriuntur, & pluribus etiam pustulæ vix sanandæ & pruritu enormi ac ferè desperante stipatæ exsurgunt. Vividioribus animi affectibus, si læti fuerint, nihil erit quod exprobret cutis; at furori illi maniaco, sæpè debentur maculæ rubræ, sanguineæ, quæ vultum exasperant & ipsum, suâ vasorum correlatione, defraudant. Prætereà quantùm ira, furor ille brevis, in bilem agat, vasaque stringat spasmo, quotidiana satis demonstrat observatio quâ ira furens sæpè icterum gravem subitò producit, adeòque sæpè & maculas sanguineas. Quod etiam iis accidit qui mœrore & desperatione subitâ corripiuntur. Hic enim mœror, alioquin lentus & tardus, vividi animi affectûs nobis idæam exhibet. In genere verò cùm tristes omnes animi affectus perspirationem ultramodùm & spasmo visibili cohibeant, cùm bilis secretioni noceant prætermodùm, vitam pessumdant, & cutem pluribus malis ita afficiunt, ut herpetum illorum siccorum qui ipsam exasperant, & vel cum pruritu, vel cum importuno doloris obscuri sensu diffunduntur undequaquè, maxima pars post obstinatos mœrores erumpat & emicet.

Inter animi affectus licebit numerare præposterum veneris exercitium, aut ab eodem abstinentiam; ut enim taceamus hìc dira quæ ab impuro coïtu trahuntur contagia, quæ ut & ossa & medullas, ita cutem turpiter afficiunt, multa sunt etiam quæ, licèt non venerea, tamen imbibuntur contagia. Sic impura labra dùm in basiis ardentibus, & nectare veneris fœtis alia labra inficiunt, nonne partes genitales humentes & calidæ sero fetido diffluentes pariter contaminantur? hinc rhagades, pustulæ, imò & verrucæ sæpiùs pro venereis habitæ diffunduntur in penis cutim aut labia vulvæ quæ posteà commercio aliis redduntur, & indè querelæ ac timores affectûum sæpè ab imperitis artificibus pro venereo malo habitorum, imò proximo & calidiori concubitu sine ullo attactu herpetes, scabiosi morbi, &c. à corpore in corpus eò faciliùs traducuntur, quò homines in eâdem athmosphærâ quasi collecti & agglomerati, partibus arctiùs affiguntur homogeneis.

Sed etiam puris alioquin corporibus inest sæpè disproportio quædam mechanicis vix enodanda legibus, quâ fit ut absorptæ partes aliis sanæ, aliis malesanæ evadant. Id in ætatum præcipuè differentiâ reperitur, & sæpè ob concubitus seniles puellarum cutis aspera fit & quasi deflorescit. Præterea verò dùm nixu ingenti effunditur liquor seminalis, dùm mulierum vis sub frequentiori coïtu fatiscit, an non & vitiantur etiam functiones perspirationis, crudâque remanente materiâ & ad poros hærente, nasci potest in ipsâ cute pustulosa difformitas? Verùm hæc è longinquo nimis forsan desumpta.

Sed ipsius à coïtu abstinentiæ severæque castitatis si quæ mala sunt, ea omnia ad cutis morbos referenda crediderim, quâ præsertim ætate superflua redundat in sanguine seminalis mucago, evolutisque tandem tempore pubertatis omnibus glandulis accretioneque corporis peractâ, fertur ad perspirationis organa ingens materiæ perspirabilis attenuatissimæ copia, specificus evolvitur odor, & agmine facto stagnat ad minutissima vasa liquor ille, aut potiùs aura illa, Gas illud organicum & vitale, morâ & vinculis fixum fit, densum, & pustulas concitat. Certè utriusque sexûs evolutione factâ, si castam instituerint vitam, erumpit vulgò ingens pustularum glomerata congeries, quasi à glandulis tumentibus in cutem projecta: ita ut eodem ordine increscant pustulæ quo glandulæ detumescunt; quasi forent illæ humoris in cutem dispergendi receptaculum; adde superanti illi tenero humori

acredinem, aut summam addensationem, varia aderunt concrementa lymphæ pessima, quæ facilè hærebunt in glandulis, vel sub formâ ac specie scrophulosâ scirrhos lymphaticos, & labiis tumentibus ac duris, ulcera efficiunt retorrida. Sæpè illæ de quibus loquimur pustulæ totum per annum sæviunt, sæpiùs vere recrudescunt, æstate ob summam perspirationem evanidæ, hyeme ob frigus & stricturam cutis impotes assurgere; verni verò temporis sub aurâ, quo tempore omnia ab hyeme expanduntur, illæ etiam malè feraci proventu efflorescunt; vulgò ante decimum septimum ætatis annum erumpunt pustulæ illæ juveniles, & rarò ultra trigesimum cælibatûs annum extenduntur, si diutiùs durant, ex hâc nostrâ pustularum classe expungendæ sunt.

§. VI. De retentis & excretis.

Jam verò major nobis causarum nascitur ordo, cùm ferè omnes qui cutem depascuntur morbi ab excretis & præcipuè à retentis pendeant. Quæ enim excernenda fuerant, si non exeant, nocent per se, malam enim & infensam indolem per actionem vitæ nacta erant, quam mora ipsa reddit pejorem. Hinc maximus aperitur causarum campus. Nullus est enim humor retentus qui non cutem afficiat. Horum actuositatem expendere nostri est instituti, eo ordine, ut minùs iis insistamus quæ, cùm aliundè gravissima concitent mala, vix cutem attingunt.

In genere autem, ut humorum retentorum agendi rationem in cutim possimus expiscari, notandum est retentionem omnem vel subitam esse, & quasi uno ictu factam, erethismo, aut obstipatione subitâ, qualem frigus improvisum, inflammatio protinùs exardens, acrium applicatio efficere possunt, vel esse sensim inductam, qualis est ea insensilis imminutio quæ sine irritatione notabili, solâ constrictione & corrugatione vasorum, vel ob eorum inertiam nascitur, & tardè invalescit.

Ut autem ab illâ quæ cuti propria est, quæ maximè ubique per omnem corporis superficiem diffunditur, & causis omnibus impedimenta struentibus maximè obviam se præbet ordiamur, perspiratio, vel per subitum erethismum supprimitur, violentamque externæ causæ actionem, vel sensim tardatur ob defectum virium, ob humoris perspirabilis crudam crassitiem, vel demùm propter organismi in cute inertiam.

In erethismo violento vix ad cutem fertur humor, aut delatus stringitur; vasa tument & dolent, solus tunc pertimescendus morbus in pruritu & erysipelate consistit, phlyctœnisque erysi-

pelatosis, imò ab erysipelate brevì gangrænosis, quales, verbi gratiâ, congelatio efficit.

At si lentiùs serpit malum, sensim tarda fiet imminutio quæ perfidâ lenitate corporis vires opprimit, augetque malum; tunc sæpè præcipua labes desævit in cutem. Hinc ubi decrescit perspiratio, acris illa & æstiva præsertim, sæpè papulæ oriuntur albæ, latæ, formæ irregularis, prurientes, circulo circumdatæ albo; dolores nascuntur in articulis in ulcera superficiaria, ἄφθας græci vocant, desinentes: quod iis præsertim accidit in quibus ætas inclinat, & sæpè dolor qui videbatur rheumaticus in glandularum tumores & pustulas terminatur lymphaticas tardiùs suppurantes, aut etiam in profundos abscessus. Si verò non in universo corpore retentio accidat, sed in aliquâ parte tantùm, ibi cutis indurescit, & in tumorem attollitur durum ac sæpè meliceridés, steatomata, atheromata à vasorum compressione ac textûs cellularis induratione nascuntur.

Sæpè in subitâ & quasi momentaneâ universalis perspirationis suppressione, horret atque riget cutis, rubescitque ac pruritus experitur enormes, urinaque largâ crisi humoris suppressionem compensans mala illa tollit; non sine tamen aliquibus exemplis in quibus tota cutis intumuerit & quasi fuerit solidata, quæ posteà in cute à morbo nata soliditas longo temporis intervallo mollescit, & flaccescit, dùm plura ulcuscula in ipsâ solidatâ parte enascuntur, quæ dùm liquorem aspectu tenuem, sed in fundo verè mucagineum & facilè escharodes fundunt, tunc malo medelam afferunt. Id sine ullo vitæ periculo plerùmque evenit, nisi illa ulcuscula à malo enata fundo, acredinem simul secum importaverint. Sed de his alibi.

Verùm cùm imminuitur sensim perspiratio, si non acris est, cuti vix nocet, at reflua fertur, docente Sanctorio, in validioribus ad urinas, in infirmioribus ad alvum. Si acribus fœta sit principiis quæ in cute retinentur, rodit illa & epidermidem à cute sensim sejungit aut in furfures, aut in lamellas squammosas: quod vitium herpetum in morem enascens junioribus præsertim simplex est, & sanatur minoribus aut majoribus artis atque naturæ nixibus, pro naturâ acredinis illius ex suis aliundè signis cognoscendæ.

In genere verò hoc notandum est vitia perspirationis originem dare ferè omnibus cutis affectibus, ita ut humores perspiratorii vehiculum dici possint omnium illorum humorum qui morbos

cutis efficiunt. Hinc illi affectus à retentâ perſpiratione pendere dici poſſunt, cujus rursùs vitia nunc à coctionum defectu, nunc ab impetu aliarum cauſarum jure meritò repetentur.

At ſi ex hoc humore qui in morborum cutaneorum ortu maximas partes agit deferamur ad alios, principatum jure obtinebit ſanguis ruber, per arterioſa atque venoſa vaſa perpetuo raptus impetu. Hic novam omninò formam affectibus ab eo naſcentibus inducit, novaque phœnomena. Majore ſanguinis copiâ rubet cutis juniorum, in violentis exercitiis, motibus enormibus, & in ſolis potentiori irradiatione, quæ ſi omnia non umbrâ, diluentibus, frigidis applicatis ſanentur, ſed cauſa perennet, vertuntur in eryſipelas, aut etiam anſam dant phlegmonibus. Ita ſæpè puellæ dùm nixus edunt exſpiratorios violentos, quaſi injectione factâ, totâ facie rubeſcunt, qui rubor, non niſi poſt paucos dies reſolvitur. Undè natum adagium clyſteribus faciem nitidam ſervari. Et certè univerſalis illa plethora quæ per omnia vaſa æqualiter diffunditur in plethoricis atque ſanguineis conſtitutionibus, licèt cutem roſeam efficiat, minorem confert ſymbolam ad cutaneos morbos inducendos, quàm particularis plethora illa quæ vel à determinato in partem impetu pendens, vel ab ejuſdem retropulſu, hanc illamve afficit, intactis cæteris. Hinc nulla eſt ad morbos cutaneos inferendos cauſa adeò ferax, atque hæmorrhoïdes retentæ, aut ſuppreſſæ quæ à longo tempore inſueverant, vel in feminis menſtruatio aut ſuppreſſa, aut tardata, aut alienis menſibus erumpens.

Verùm, ut ab hæmorrhoïdibus ordiamur, quæ utrique ſexui communes, contra naturam quidem erumpunt, at ſæpè ſalutari effectu, illæ plethoram abdominalem levant, pendentque ut plurimùm à minùs libero per vaſa abdominalia circuitu. Hinc non ſimplex eſt earum intuitus; etenim dùm venæ illæ ad cavam inferiorem ſanguinei laticis reliquias ferentes ſtagnanti liquido cedunt, ſignum eſt hærere, & aliquatenùs tardari ſanguinis reditum per abdominalia vaſa; adeòque ſive per compreſſionem, ſive per infarctum, plethora vaſis hiſce infertur, imò & ruptura; quâ rupturâ cùm præſens malum ſublevetur, ſilent plethoræ effectus, remanente intereà causâ. In genere autem ut intelligatur quâ ratione repercuſſæ hæmorrhoïdes poſſint & cutis vitia & alios morbos inferre, ad cauſam earum attendendum eſt; ſi enim à plethorâ ſolâ pendeant, ut ſunt pleræque periodicæ, quæ perſpiratione

piratione ob ætatem imminutâ, & exercitiorum juvenilium defectu, in grandævis apparent, repercussæ illæ eamdem noxam inferunt atque menstruorum retentio, sanguinèmque primò in vasa aggerunt, sed præsertim abdominalem, cum ibì è directo agant in vasa patentia, & excipiendo oneri opportuna. Undè intestinalia omenti, mesenterii, hepatisque vasa noxam præcipuam in se recipiunt; vitiantur coctiones, liquorum in abdomen secernendorum ordo interrumpitur, fiuntque functiones abdominales, & malè, & contra ordinem, demùmque cachexia & hydrops sequuntur : at vitiatâ bile, vitiatur cutis, nisi vasa cerebri laxiora, strictioribus aliis, labem in se receperint, fiantque ab hâc causâ lethargus, morbi veternosi, apoplexia. Feliciùs in multis, venæ faciei dilatantur & leves efficiunt varices, quæ guttam exprimunt rosaceam, nasum rubentem, faciem ardentem & flammeam, scatentem pustulis confertis. Quod vitium cùm familiare sit illis qui spirituosorum abusu, sanguinem ad caput deferunt, vulgò ebrietatis suspectos facit eos qui tali dehonestantur facie, licèt aliquandò à solo abdominali vitio pendeat. Non erit undè hìc insistamus vitiis illis nerveis quæ sæpè inferuntur ab hæmorrhoidum suppressione, cùm ad nos non pertineant, nisi quatenùs erumpente morbo cutaneo illa videmus conticescere & sedari.

Verùm maximâ curâ & summâ diligentiâ inquirendum est, num simplices sint, & plethoræ simplicis abdominalis medela hæmorrhoides, num ab aliquo vitio pendeant ? Si enim nascantur à morbo interna occupante viscera, qualis est aut hepatis, aut lienis vicinorumque viscerum obstructio, tunc hæmorrhoides symptomaticæ sunt, & si repercutiantur, aut infortunio, aut imprudentiâ, omnia nimioperè aucti mali incommoda prætermodùm increscunt, & nihil illa pertinent ad nostram tractationem de morbis cutaneis; sed si pendeant tumores hæmorrhoidales à nixibus naturæ molientis sanguineam evacuationem quasi depuratoriam, tunc experientiæ est, non minimam mali partem à cute suscipi, & fractis naturæ nixibus refluere malum ad superiora & cutem faciei præsertim, sed alias etiam cutis partes deturpare, nec sæpè id efficere, nisi post longa, atrocia, intolerabilia, nerveum in morem sævientia tormenta, quæ utut verè spasmodica fuerint, desinunt tamen sæpè in manias, apoplexias, veternos, paralyses, asthmata, & demùm hydropem. Certè sæpè tot perpendenti malorum agmina, hæmorrhoides non simplicis varicis

idæam exhibent, sed, licèt ratio nihil simile indicet, indicantur inter potentissima naturæ emunctoria jure constitui, ita ut nullum ferè sit malum quod ab illorum repercussione nasci non viderim, ita ut etiam hæmorrhoides arthriticas observaverim.

Prætereà dantur etiam hæmorrhoides evidenter herpeticæ, viciniam omnem ani herpetibus implentes & pruritu notandæ. Dantur erysipelatosæ, phlegmonodes, & citò suppurationem affectantes. Quæ singulæ naturam mali à quo exortæ sunt servant, & repercussæ nullas non invadere partes possunt.

Eadem verò theoria menstruorum retentionem in feminis continet, licèt ipsa feminei corporis fabrica aliquas hìc afferat ex ipsâ rei naturâ, & mirâ cum aliis partibus uteri sympatheiâ differentias. Scilicet primæ malum accipiunt mammæ, thoracique reddunt, undè plurimæ mulieres, retentis præcipuè subito impetu menstruis, prætermodùm suffocantur. Tùm posteà ventriculus & functiones abdominales patiuntur, interque glandulosa organa, mammæ & ovaria vulgò maximam mali partem suscipiunt. Imò cum mulieribus omnibus illud commune sit, ut tenuissimâ cute gaudeant, minùs perspirent, minorque sit in illis ad cutim deternatio, minùs etiam morbis cutaneis laborant, licèt levioribus de causis obscuretur atque obliteretur cutis ille nitor, à levi mucosorum vasorum extrapulsione pendens. Sæpè, imò ferè semper retentis menstruis, aut aliâ quâvis ratione morantibus, aut imminutis, in textu cellulari qui sub oculis copiosus jacet exoritur nigredo quædam, ipsas etiam per genas circumfusa, quod cùm ipsas maximè molestet, tot fucorum genera inventa sunt, quibus alteratum colorem dissimulant. At si acre latens per menstrua vacuari solitum retineatur intùs, tunc inter pessimas sequelas mali hujus, morbos etiam cutaneos numerare licebit quorum indoles & natura à naturâ acris repeti debebit. Nam,etsi pluribus experimentis demonstratum sæpiùs fuerit menstruorum cruorem purum esse, & ab omni labe naturali innoxium, qualis ex mactatâ exit victimâ, aliis experimentis evincere facile erit sæpè per hunc fluxum acria ita vacuari, ut indè corpus iis repurgetur. Sic post uteri pruritus, post vulvæ & pudendorum inter menstruationem dolores, si retineatur menstrua vacuatio, herpetes sæpè erumpunt, imò ut exemplis patuit, aliquandò dissimulata lues venerea. Nec sine anxietate, quasi malorum segetem inferat, tempus illud ætatis intuentur mulieres in quo menstrua cessant, edoctæ matrum

experientiâ non alio tempore toties erumpere uteri ulcera putidissima, glandulas mammarum, herpetes & alia similia symptomata. At id in affectibus à sanguine pendentibus notandum, hos omnes aliquid phlegmonosi semper secum ferre, dolores magis ad lancinantes referri, quàm ad pruritum, profundiora esse illa mala, & pus ab iis educi, & magis coctum, & solidius.

ARTICULUS II.

De causis intra corpus conceptis.

A sanguine nocendi vi & cutem inficiendi efficaciâ proximum locum obtinet bilis. Quæ quidem ubi intra sua vasa subitò retinetur, illicò reflua, totam cutem colore flavo inficit, & fœdo deturpat ictero; at illa retenta sensim, aut parciùs fluens non protinùs icterum inducit, sed vires colligentis naturæ nixu in hunc illumve cutis locum deponitur, & maculas facit flavas, quasi circumscriptas, & quæ nunc mentum occupant, nunc manus solas. Mulierem vidi quæ, etsi longo hepatis morbo confecta fuerit, nullibi tamen nisi ad manus flavedine erat imbuta. Aliquandò leves maculas thoraci anteriori bilis inducit, aliquandò serpentis in morem cutim universam maculis luridis inficit, aliquandò lentigines producit, ab aliis diversas in eo quod lentigines occupent vulgò tantùm partes soli obvias, maculæ biliosæ etiam opertas. Verùm maculæ illæ fluxum tantummodò bilis impeditum indicant, nullam aliam ipsi inditam qualitatem edocent. §. I. De bile acri ut morborum cutaneorum causâ.

At in suâ ipsâ stagnatione corrumpi illa potest, tuncque, nisi pejora induxerit mala, cutem vario modo afficit. Primò enim ut acris, pungit, vellicat, pustulas prurientes efficit, atque ubi summam acrimoniam adepta est, rodit sanguinea vasa & cruorem in pustulis accersit per se flaventibus; imò & in aëre præsertim carcerum & locorum clausorum corrupto, viridescentes pustulæ exsurgunt, mixtæque ex tabo & bile porraceâ quæ brevì in gangrænam degenerescere abeunt.

Pessima est bilis illa corruptio quæ antiquioribus Atrabilis est dicta. Ubi ad cutem deponitur, sphacelum illa facit, ut vidisse me non unâ vice profiteor, quod rerum naturalium ignari vocant in sanguine gangrænam: at si pauca fuerit, si non adeò effera, sæpè pessimos anthraces ad ossa usque exedentes efficit,

aut pustulas in summâ cute duras, cancrosas, pruritu intolerabili infandos ejuratus extorquentes, vixque nisi & flammâ & ferro rescindendas; si perfecta emicuerit crisis, rotundæ illæ papulæ & quasi circino descriptæ limbum tantummodò rubeum & flammeum habent, at in crisi imperfectâ circumfusum erysipelas, phlyctænis nigricantibus horridum; & quanquàm fatendum sit atram illam bilem, à bile naturali abludere, imò & sæpè à causis prorsùs diversis pendere, tamen cùm acredine urente, tenaci, oleosâ ad illam referatur, imò & semper ex ipsius dispendio sumat exordium, inter acredines biliosas primum locum occupare debet.

Imò & ab hoc fonte, pro acredinis varietate, numerare licebit, plures ejusdem naturæ sed decrescentis ordinis pustulas, atque tumores, qui sævitie, periculo, formâ diversæ, gradu tantummodò differunt, ut sunt anthraces, sphaceli serpentes, anthraces circumscripti, maculæ gangrænosæ, aut lividæ tantùm phlyctenæ, sphacelosa, ulcerosa tubercula ejusdem generis, totidem variis gradibus etiam in pruritu inter se abludentia. Patet ex his non omninò fuisse malè institutam antiquorum distinctionem circa varias bilis species, cùm illæ quæ in dejectionibus alvinis conspiciuntur reperiantur etiam in pustulis ad cutim enascentibus.

§. II. De Lymphâ.

Nec minùs summa diversitas, & inter se, & ab aliis tumoribus nascitur in illis quibus lympha præbet originem, sive in tumoribus albidis. Lympha enim ipsa, sive sanguis à materiâ rubrâ seclusus, non unus & idem est humor, sed summoperè differt pro variis ætatibus, vitâ, temporibus, regionum diversitate, alimentorum discrepantiâ. Verùm ut res ex ordine procedat, morbos à sero acri nascentes, quales in senibus facile est reperire, morbos à materiâ mucosâ, & eos qui à muco lacteo pendent distinguemus; quæ quidem distinctio, licèt forsan receptis in scholis dogmatibus parùm concors sit, practica tamen est, & iis quæ vident omnes ad aliquem revocanda ordinem, phœnomenis, accommadata. Mucus ille simplex exundans cachecticis, pueris proprius est, & recens natis, atque nondùm ablactatis, mulieribusque partu recenter defunctis contingit. Serum acre ad omnes quidem ætates refertur, sed præcipuè seniores occupat quibus serum minùs difflabile partes omnes vexat. Lacteus humor mulieribus gravidis & à partu nondùm menstruatis quasi proprius, ad primos etiam infantum nondùm ablactatorum annos pertinet.

De quibus ut ordine agamus, ipso in limine notabimus lympham hominum plures per horas quotidie, chylo nondùm mutato, turgidam, crudam esse & turbidam, adeòque posse quotidie quodam modo videri lacteam, cæterùm eam esse per se non minimâ sui parte concrescibilem & coagulabilem, alteram verò in serum resolvi inconcrescibile, tenue, calore facilè difflabile. Serum porrò illud plurimis de causis, etiam in statu naturali, à parte crassiori sejungitur & exudat, imò aliquandò solum in phlyctænas abit, quales in combustione videre est. Si ergò acre factum fuerit, potest ipsum ultima sua vasa corrodere, quæ si aperiantur sub epidermide phlyctænas faciunt. Tales hyeme videre est iis qui crura propiùs igni admovent. Ipse etiam solis ardor tenellâ puellarum cute [illegible]ceptus, eam in similes pustulas attollit. Pernionibus & congelationi artuum idem humor originem præbet, & sine ullâ externâ causâ, ab interno vitio, ut & calidiore regimine, in febribus granorum milii formâ exardet, purpuramque Germanorum albam constituit. At ubi ingentem sibi adscivit feritatem humor ille per crisim in ipsâ sanitate cum pruritu enormi ad varias corporis partes erumpit, erysipelate cinctus sub herpetis miliaris nomine. Sæpè morbi ad instar eruptivi, lentis increscens gradibus, somnos adimens, febrem inducens, dùm in hisce partibus cicatrice obducitur, in aliis vicinisque præcipuè recrudescit, quod per menses integros vidi renovari. Ab aliquâ sæpè causâ externâ inducitur, ut si pars vestibus assueta soli imprudentiùs objiciatur. At si non adesset interior acredo, ortum à brevi ac levi causâ leve malum promptè sanaretur. Sed undè illa sero insita acredo? 1°. Ab omnibus modò recensitis causis, ut aëris haustu impuri, ciborum longo usu acrium, &c. 2°. à bile aut simplici, aut acri ac porraceâ, vel quod pejus atrâ; si quidem hæ omnes bilis species à sero diluuntur, & quò pars quævis acrior atque tenuior, eò etiam & faciliùs diluitur, & rapitur cum sero vehementiùs.

Serum illud acerrimum, sed & simul tenuissimum, ita ut apud antiquiores sub spiritûs seu Πνεύματος nomine fuerit cognitum, non unam in morboso corpore scenam agit, quatenus ultimos vasorum mœandros soli pervios imaginationi penetrare valens, ibi nervos, nerveasque partes diris torquet cruciatibus & dolores concitat immanes. Novitate rei attentos, & rheumatismum vulgato nomine incusantes deludit illud, sive nunc hùc, nunc illùc feratur, sive fixam sibi sedem in aliquâ parte elegerit; undè pruritu §. III. De sero acri.

enormi, doloreque intolerando, vel in latam faceſcit puſtulam, vel in plures redivivo cruciatu torquentes, donec exhauſta ſit cauſa mali. Quod pluries ſi vidiſſe me dixerim, nihil addam tot obſervationibus quæ oculis quotidie ſubjiciuntur. Nunquam, aut raro admodùm febrim concitat peſſimum malum, ut pote extra circuitûs centrum poſitum. At nunc dentes exedit, ut vidi in viro qui parvulo temporis ſpatio, omnes maxillæ inferioris dentes amiſerat, intactis ſuperioribus; nunc in pulmones decumbens eos corrodit, & ſuppuratione longâ & lethali perimit. Alibi ferales ludit tragædias, nec ſe ſæpè ſinit agnoſci, niſi cùm immedicabile malum evaſit. Plura ad hanc ſeri corruptionem phœnomena referuntur, apud antiquos obſervata, imò & peſſima illa ſcorbuti ſpecies, quam à Lucretio deſcriptam vidit & aſſe[illegible]t Poupartus non ab aliâ videtur cauſâ repeti debuiſſe.

§. IV. De muco acri.

Remanet pars in lymphâ maximè conſpicua, non unius in tenuitate gradûs, quæ à ſummè tenui alteratione ſpiritus forſan nutriente ſubtiliſſimos ad craſſiorem uſque & chylo proximum humorem, eaſdem qualitates à vegetantibus deſumptas ſervat. Hæc cùm plaſticam virtutem corruptelâ ſuâ non amiſit, nutritionem efficit, & cæteras functiones adimplet, quibus gluten ſymbolum confert. Ipſi ſua poſſe ineſſe vitia vel ſimplicior docet Pathologia quibus hìc inſiſtere noſtri non eſt officii; ſed notandum eſt totam perfundi cutem muco illo copioſo, imò & in ſuâ origine totam illo conflari, undè quò origini ſuæ propior eſt illa, eò magis mucum redolet, ita ut vel in ſaniſſimis infantibus ſeſe expurget per lemas, ſordeſque lamellatas quæ ſtrigili eraduntur.

Res eadem in adultis conſpiceretur, niſi & exercitio firmatum corpus & motu exercitum mucum ſummâ vi tenuaret. Solideſcit ſcilicet mucus ad cutem & opportunum præbet nidum variis inſectorum noſtrâ ſub cute viventium ovis, quæ per mucum cum epidermide coalita ibi excluduntur. Undè nullis tantùm in corporibus, quantùm in infantibus hujuſmodi inſecta proſperè excluduntur & adoleſcunt. Sed ſi muco illi acredo aliqua inſederit cùm cutem omnem occupet ille, nihil mirum eſt, ſi diri indè ad cutem naſcantur morbi, pruritus, obturationes, obſtructiones, inflammationes diverſi generis, ulcera recrudeſcentia, quæ ſumma vaſorum culmina exulcerent, rodant & corrumpant.

Dulciſſimo autem & ſummè nutritio humori acredo duplici de cauſâ innaſci poteſt. Prima quidem ab omnium ſupra dictorum

actione in mucum determinatâ pendere poteſt ; altera verò à proprio innatoque vitio quo humor facilè mutabilis, ſi ultra ordinem diluatur, vappeſcit quaſi, fermenteſcit, intumeſcit, vaſa dilatat & rumpit, & jam in maſſam conflatus puſtulas quidem majores concitat, & eò magis pertinaces, quò plus ab ipsâ corporis machinâ materiæ ſufficitur mucoſæ. Pus hiſce puſtulis tenax & viſcidum paſtæ fermentantis odorem ſpirat; ſæpè gliſcit ſub epidermide, & viſcoſo attactu digitos tangentes commaculat. In illum, niſi ſedula arcuerit cura, muſcæ & inſecta involant, quod quotidie in legitimis infantum variolis obſervatur; hic enim morbus, ſi quiſquam alius, partes corporis mucoſas adoritur, & quâdam fermentatione per inſitionem facilè demonſtrandâ novam muco formam imprimit.

Ulcera quidem mucoſa efficiunt variolæ ab extraneo concitatæ fermento, ſed alii ſunt ejuſdem formæ morbi, non ut variolæ acuti, ſed chronici, qui infantes atque juniores aggrediuntur mucumque mutant, ἀχώρες dicebantur græcis, & ut Platonis libro III, de Republicâ verbis utar ἀπὸκριτικον νοσημα dicebantur ab ἀπὸκριτικη δυναμει concitati; hi quidem miserè corpus per longum tempus affligunt, ſed, iis per vim temporis exanthlatis, illud & ſanius & robuſtius efficitur, imò præcaventur morbi. Forſan & ſi conjecturæ venia in rebus hiſce danda ſit, plures morbis hiſce mucoſis infantes conflictati, à variolis immunes videntur fuiſſe. Intereà deteſtantur mulieres faciem puerorum inhoneſtam, quos oſtentare nequeunt. Cauteriis inutilibus miſellos affligunt, bellèque ſecum agi credunt, ſi ad aures effluxus tantùm perſeveret, glandulis intereà parotidibus, axillaribus, occipitalibus tumefactis, quæ glandulæ lymphaticæ quandiu turgent, quaſi per folliculos cutis humori paraverint exitum, illas ſanare & repercutere foret piaculum ingens, cùm indè certè emolumentum corpori accedat, atque intemerata ſalubritas. Horumce tumorum atque ulcerum ſimplicium alia cum pruritu enormi fiunt, undè imprudentes ſeſe pueri cruentant, & fœdum offerunt ſpectaculum, vix tolerandum matribus; alia ſine pruritu. In his acredo nulla extranea; in illis, vel à nutrice, vel à matre caracterem acrem inſumpſerunt. Pueris vel lactentibus, vel recens ablactatis accedunt illi affectus; nam ipſum ablactationis tempus lymphæ novam indolem imprimit: infeliciter quidem, ſi quæ lymphæ inditur & inducitur craſis ſpiſſior in glandulas lymphaticas ſeſe deponat, neglectâ cute; intumeſcet

enim abdomen, cætera marcescent, aderit diarrhœa, phthisis, mors. At grandiore facto corpore, scena mutatur, & quanquam dentur in ætate jam puerili aut epheborum morbi à muco pendentes, quanquam dentur crustæ, favique, glandularum lymphaticarum infarctum & sequentes & comitantes, simulque & infarctum illum tollentes, adeòque ad corpus à superfluo mucoso liberandum institutæ, adest tamen plus erethismi, plus inflammationis, plus virium vitæ, undè fit ut malum majori celeritate sua tempora decurrat, depuratio fiat citior, metastasis periculosior.

Hæc metastasis vulgò fit in pulmones in juniori corpore maximè in morbum flecti cereos, & glandulas bronchiales primùm obstructione, dein erosione inficit, pure demùm corrumpit. Nec rarum est iis quos, aut natura debilior præpostero morbi mucosi cutanei retropulsu affligit, aut ars malesuada fœdi horrore spectaculi liberavit, ut illicò, & quasi nullâ præviâ causâ, pus exspuant, mirantibus Medicis, nec cogitantibus quòd superfluus ille mucus mutationem purulentam in ipso circuitûs impetu subierit, alteratusque in pus ad pulmones appulerit, cujus, omnibus ferè practicis consentientibus, mutationis non unum vidi exemplum.

Duriores fiunt & magis plastici tumores illi ingravescente ætate in quâ & herpetes minùs fluunt, & achores favique duriores ac rariores, in quâ glandulæ faciliùs cedunt quàm cutis, & faciliùs indurescunt istæ quàm illa erodatur, undè rursùs metastases faciliùs fiunt ad hepar, humoribus indolem biliosam plus affectantibus. Lympha ipsa crassior mesenterio faciliùs insidias struit quàm cuti. Nec mirum si phlogoses harum partium lentæ, vix tangenti digito deprehendi faciles, cum artis auxilio ad resolutionem sollicitantur, eique jam auscultant, cum de victoriâ mox adipiscendâ sibi jam gratulatur Medicus, illicò spem benè conceptam eludant. Tunc enim & facies quæ plus externis insultibus patet, & reliquæ omnes corporis partes pustulis fœdantur, pruritu afficiuntur, herpetibus turpiter corripiuntur; scilicet causa mali liquefacta est, & antiquam sedem deseruit, tumque cutis ejus piacula accipit. Imò si priorem morbi sedem intuearis, miraberis quanta in angustissimo loco materiæ nocivæ copia delituerit, quod tibi tamen aperiet observatio circa mucum animalium simplicissima. Scilicet dilatari illum prætermodùm ubi aquâ simul diluitur, simulque motu rapitur; undè quod centesimum pollicis

pollicis unius ſpatium occupabat, poſſit ad plurium pedum ſpatium extendi.

Ab hâc theoriâ quæ per omnes æqualiter ætates & ſexum utrumque diffunditur, maxima pars morborum cutaneorum intelligitur, imò & plurium in œconomiâ animali affectuum nodus ſolvitur, cùm pars illa mucoſa acris nunc uterum, nunc pulmones, nunc viſcera omnia glanduloſa occupet, ita ut non ſine aliquâ ratione, licèt nimis extensâ idæâ, Mortonus & Meadius pronuntient, vix aliquam dari phthiſim quæ non ſcrophuloſa ſit, interiora rei non ſatis attentè rimantes, cùm nihil ſit acre, ſive à variolis, ſive à morbillis, ſive à morbo quocumque eruptivo, à ſcrophulis, imò & ipsâ lue venereâ, reſiduum, modò muco illi inſidere poſſit, quod ſimiles morbos parturire non poſſit, quod pluribus exemplis & obſervationibus non refellendis hìc poſſem comprobare, ſi non melius foret cuivis Medico rem ex propriis obſervatis perpendendam relinquere.

Supereſt illud exponendum, undè materia hæc mucoſa concipiat acredinem, conceptamque aut ſervet, aut diffundat. Nihil unquàm aut doctius, aut ad veræ atque ſinceræ Chymiæ principia convenientius de acredine & ſanguinis, & lymphæ, & humorum unquàm dictum fuit, quàm quæ in Pathologiâ Boerrhaavius expoſuit, quibuſque ſigna addidit, ex ratione & obſervatione petita. Non ita tamen ut quæ dicitur ipſi alcalina lues unquàm ſuos perfectos effectus & obſolutos intra ſanguinem & humores edere potuerit, aut muriatica ita dominatum obtinere, ut ſalſuginem illam incorruptam ſubire ſanguis capax fuerit. Quæ enim ita diſtinctè eminent, aut lethum inferrent neceſſarium, aut per apertos urinarum tractus vacuarentur. Verùm indolem nativam illâ tabe inquinati humores retinere poſſunt per ſuos effectus demonſtrandam. Imò ſi lympham è corpore humano emiſſam, variis ſalibus, oleis æthereis, vini ſpiritui, eâdem doſi ſumptis miſcueris, quælibet horumce corporum in ipſam agent, ejuſque craſin prorsùs immutabunt, ſed phœnomenis diverſis, textuque indè naſcente ſummè variato, quod longâ experimentorum ſerie hìc demonſtrare poſſem, ſi non res extra tractandæ materiæ limites nimiùm extenſa nos à propoſito avocaret.

Sed ſi obſervationem conſulimus, alia eſt præcipuas nocendi partes in corpore humano ſibi aſſumens acredo, quæ præter cæteras eò magis eminet, quò ipſi mucagini magis propria eſt. Hanç

acre humanum vocarem. Præbet ipsi originem vitiatus & malè compactus in ipsâ suâ origine chylus functiones omnes debilitans : undè secretiones omnes vitiantur, & præcipuè cæterarum complementum & quasi emunctorium commune, perspiratio. Adunantur inter se, & in proximiorem contactum accedunt mucosæ partes, hâc unione crassescunt, & quasi rancidæ fiunt atque fracidæ ; eminet indè acredo, ut ab humore univoco, univoca : sed quæ tamen ab ætate, sexu, temperie, varietates accipiat accidentales.

Hæc in infantibus pastæ fermentantis odorem refert, in adultioribus aliquid habet offendens, nauseosum, magisque in feminis quàm in viris. Acre illud si febre non resolvatur, facit ἀπόςασιν, tumores facilè suppurantes, & in pus bonum, album, læve & æquale vertendos. At in pueris mucosum quid sæpè supereminet & ulcera facit curatu difficilia. Acri illo præexistente, artus gravantur, dolent, languentque functiones omnes, omnia ad nauseam fastidiuntur, donec eruperit febris. Præcipuus illius mucosæ molis jam vergentis in acredinem lentam & degenerantis effectus est homines reddere impotentes, inappetentes, sui oblitos, omnesque secretiones tùm ordine, tùm qualitate intervertere. Aliquandò ubi corpora sunt & flexilia & mobilia sine febre, solâ ἀποκριτικὴ, δυνάμει, ad cutem fertur ut in infantibus, quâ semel pertusâ, non cessat nisi perfecta fuerit ejus depuratio ; id porrò, cum sæpè cachexiæ juncta sit illa, atque solidorum inerti socordiæ, non accidit, nisi cùm vitæ vires instauratæ sunt, aut continuo vitæ exercitio accretæ, undè tot cachexiæ solvuntur per pustulas. In adultis magis aridâ cute fertur sæpè ad interiores glandulas acredo illa; in senioribus verò rhumatismorum varia genera producit, imò & ipsam arthritidem sævissimam, quod ex eo probare possim, quòd non semel, sed pluries morbum hunc & crudelissimum & maximè regularem per pustulas integro sævientes biennio, posteà verò sanatas, omninò sublatum viderim, iisque senibus qui nec arthritide, nec hæmorrhoidibus vexantur, nihil sit adeò familiare, atque herpetibus laborare, quarum protheiformem adumbrare indolem alibi locus dabitur.

Duo tantùm hìc notare suffecerit exempla. Alterum nobilissimæ mulieris quæ scirrhoso tumore ipsum uterum depascente laborare videbatur. At tumor ille vultu fœdato per fluentium ulcerum herpeticorum sorditiem sanabatur; quæ ulcera pessimo repercussa consilio

rursùs in hepar decumbebant, deindè verò in uterum rursùs; at eadem si ingentibus vexaretur menstrualibus hæmorragiis, aut fluore albo mucoso perpetuo, horumce malorum neutrum experiebatur. Alterum verò de arthritide in herpetes degenere mihi sufficiet vir magni in litteris nominis, qui postquam longâ diuturnâque conflictatus foret arthritide, tumore primùm ingenti crurum atque femorum eoque durissimo, atque cute in corii elaborati duritiem firmatâ & adauctâ correptus est. At tumor ille tandem discussus fuit per fluentia, mucosa, difficilè sanabilia, dein etiam facilè recrudescentia ulcuscula, quæ pruritu insigni dira & crudelia, per biennium integrum misero somnum & spem ademerant, evanidâ intereà, nec posteà redivivâ arthritide.

Quanquam autem acredinis hujusce mucosæ, quæ aliquid de fermentativo illo *gas* dicto sibi vindicat, theoria hùc usque non omninò perspecta habita sit & cognita, nullus est tamen inter observatores naturæ qui hujus in diversis ætatibus existentiam non senserit. Hinc pueris recens ablactatis tot glandulæ lymphæ atque muco dedicatæ turgescunt, & quasi per mucosi atque adiposi textûs cellulas transudarent, ad cutem feruntur; hinc grandescentibus tot inflantur glandulæ, & periculum ingens phthiseos accersitur. Hinc senioribus sputamina, & jam ætate provectis apoplexiæ mucosæ, catharri suffocantes, diarrheæ, ac dysenteriæ, tot febres in abscessus terminandæ, variaque ab accidentibus diversis sibi mutuantes symptomata: numerosa herclè morborum cohors quæ huic acredini mucosæ debet originem. Suos hæc sibi proprios habet caracteres, & indolem quâ ab aliis secernatur & agnoscatur. Scilicet sensim increscit & tacitos habet progressus: hæc à glandulis in cutem, à cute ad glandulas præ aliis omnibus defertur. Hæc duritiem ferè indolentem, nisi per febris vim temuetur, affert; undè vulgò sine febre, nunquam brevi temporis spatio, sed per partes & longa temporis intervalla depuratur. Ubi semel depurata est, corpori ingentem inducit nitorem à quâ & robustius illud & alacrius evadit, & in pueris crescentibus grandius. Demùm scrutatoribus naturæ non dixerim absurdum quid, si protulerim illam acredinem depuratoriam per integrum vitæ curriculum periodicis temporibus recrudescere. Quæ omnia accidentia nulli alteri acredinis generi, aut competunt aut competere possunt. Undè ab eo tot herpetum ulcerumque cutaneorum differentiæ quæ plus nomine & formâ, quàm re & naturâ differunt, oriuntur.

§. V. De scrophuloso acri.

Nec tamen hoc acri intellecto omnes acredinum species quæ ad cutem possunt deferri comprehenduntur. Ad hanc proximè accedit pessima acerrimi tabi species, lympham pariter invadens, ipsamque cogens atque coagulans. Hæc scrophulas & tumores nuperioribus sic dictos frigidos facit; lento pariter gressu incedit & cutem adoritur. Sed nostra hæc sævior acrimonia & corpori nunquam utilis, lympham ipsam ejusque naturam destruit, ipsique vel in suis ipsis vasis formam gypseam aut cretaceam affingit; si quandò cutim adoritur, nam id ipsi non est & naturâ & indole, textum ejus destruit pariter, & naturam ita concretionibus defformat, ut quocumque sese tulerit humor ille, jam reparari partes non possint atque resarciri. Verè destructorius humor cum nullo alio servat analogiam, si luem exceperis veneream, cui effectuum analogiâ concors est, forsan & origine, ut plures voluerunt, quibus tamen plenum ideò assensum dare vix possim, quòd & ante cognitam luem veneream jampridem scrophulæ innotuissent, & sufficiens scrophulis causa reperitur in aggesto primarum viarum malè concoquentium acido, qui si non fermentativus fuerit, & spirituoso propior, sed terreus, austerus & acerbus, jam liquores cogit atque coagulat. Quod quidem eò videtur verisimilius, quòd rarò nisi debilioribus pueris scrophulæ accidant, & duritie eos tantùm atque scabritie tumores æmulantur, quos ab acidâ atrabile pendere veteres censebant. Sed morbus scrophulosus glandulas præsertim invadit, nec cutem, nisi quatenus conflatur atque conspergitur folliculis. Adeòque ejus naturam, progressum, origines altiùs rimari extra propositum nostrum est. At alia est acredinis lymphæ insidentis species, humorisque retenti genus pessimum, quod maximam à nobis curam & inquisitionem pòstulat.

§. VI. De lacteo acri.

Ea autem consistit in acredine lactis superflui in corpore femineo, sed nec femineo solùm, sed etiam infantis recenter exclusi: nam turget lacte omnis infans, quod etiam à mammis nascentibus exprimere facile est, aut expressum visu deprehendere. Quamvis autem forsan universali nimis propositione, omnes homines suo lacte vivere dixerit Boerhaavius, non minùs tamen verum est in illius sensu, lac esse chylum inter & sanguinem fluidum intermedium, naturæ agentis labore effictum atque efformatum; in eo quidem omnes quæ sanguinem possunt constituere partes reperiuntur. Deest rubor, deest pondus, atque den-

ſitas, deeſt fortis partium inter ſe approximatio. Quoties ergo elementa lactea præ eorum copiâ & virium imbecillitate in vera ſanguinis elementa converti non poſſunt, non tantùm exuberant, veramque inducunt cachexiam, ſed ſtagnantia præcipuè ad glandularum anfractus, indurantur, & cum molliſſimo vaſorum textu concreſcunt, imò etiam in cellulari textu coadunata corrumpuntur, in folliculis aceſcunt, mucumque, ac renovato proventu accedentem chylum in partem labis, fermenti more, aſſumunt; undè pruritus, puſtulæ, ulcuſcula mucoſa, pure indivulſo plena, vix inflammata, adeòque viribus vitæ ad cicatricem efficiendam neceſſariis rebellia. Corruptio autem lactis intra corpus ſpontanea per ſe mucum deſtruit, & oſſa vel eburnea emollit, cùm novam ſævitiem ac feritatem accipiat & mutuetur à calore corporis & à vi circuitûs perennantis. Hinc fœtor ille acidus qui evadit intolerabilis, quoties ulcera indè nata, præſertim à longo tempore tecta, aperto aëri committuntur, nares feriens & ſæpè animi inducens deliquia. Non aliam ob cauſam tot formæ ulcerum oriuntur Græcis Arabibuſque, per nimiam ſedulitatem quæque ſuis nominibus inſignitæ, quæ, etſi rariùs puerperas quàm infantes ſolo eorum lacte viventes adoriantur, tamen iis quoque communes ſunt, præſertim ad caput quà calor capillorum major, ornamentis & variis aromaticorum unguentorum formulis maximus redditus, emicat. Prætereà ad glandulas lymphaticas quibus ornatur collum hærentia major, undè prægnantibus jam lacte turgidis, & puerperis, rarum eſt dentium nitorem non hebeſcere, ipſamque non alterari. Acredo autem illa lactea adeò à cæteris differt, ut probè meminerim recens puerperam ſcabie tentatam, ab eâ rectè convaluiſſe, cùm tamen manerent ulcera lactea quæ vim remediorum ſcabiei inſervientium eluſerant, me tamen contraria prorsùs ſperante; undè duplici opus illi fuit medicatione.

Licèt ergo hìc à noſtro propoſito alienum ſit in lactis medicinam inſiſtere, patet quàm facilè mala à matribus atque nutricibus in liberos communicentur, & quàm malèſanâ matre benèſana nutrix ſuadenda ſit, &c. Nam à nullo alio fonte fluunt uberiùs impendentia toti ſoboli mala, obſtructiones, ſcirrhi, meſenterii ingurgitationes, quæ poſteà nimis ſerâ medicatione curare fruſtrà tentaveris, repugnante naturâ, aut ſi aliquem tibi ſucceſſum felix ſpondeat inchoata medicatio, quâ proportione glandulas turgeſ-

centes sanaveris, eâdem cutem externam deturpaveris omninò; in quo quidem opere pergendum tibi suadebit ratio malo leviore gravius compensante.

§. VII. De pingue acri. Hisce acrium generibus præcipuis & quasi primitivis alia sunt accensenda, quæ rariora quidem, nec tamen in arte incognita. Tale est venenum quod ab adipe mucoso infantum ob stagnationem rancidulo in cutem ferri videmus. Ulcera fiunt post pustulam prærubram minimè eminentem & quasi anthracis superficiarii formâ; his febris chronica se adjungit, sed metuenda, cùm ab eâ corpus facilè colliquescat, redivivis intereà seque mutuò excipientibus ulceribus. Inest illis pus fœtens, oleosum, rancidum, & quod ubi intumuerit hiare facit fœdo aspectu ulcera, quæ vulgò non per unam, sed per plures aperturas, oleosum saponem fundunt, ipsorumque etiam limbi retorridi videntur, quasi pullulantibus cellulis sibi invicem superpositis.

§. VIII. De venereo acri. Inter acria cutem exedentia venena, piaculum foret luem veneream non recensere; de cujus tamen effectibus altum hìc servare silentium jubet tractata jam ab aliis & ætate & meritis in artem superioribus materies. Id annotare sufficiat summam servari analogiam ab hocce fermento in glandulas latente atque deposito cum aliis quibusque acribus quæ ad cutem prorumpunt, postquàm sæpè in glandulis quasi in receptaculo fuerint asservata. Meminique me non unâ vice vidisse homines glandulis laborantes lymphaticis, obstructioneque jam perimendos abdominali, quos mercurialibus admotis sanare contigit: eâ proportione ut quâ ratione minuerentur glandularum tormenta, eorumque tenuaretur moles, eâdem etiam cutis deturparetur. Undè dùm animosiùs adhibuimus mercurium, cutis etiam sanata fuit, sanitasque instaurata: nec novum est & inauditum in arte, inter venerei regiminis angustias atque mercurialis curationis tædia, immeritam prorupisse quæ non prius extiterat gonorrhœam.

§. IX. De varioloso acri. Inter acutos morbos ab acri fermento intùs tumescente sesesque multiplicante enatos, primum obtinent locum variolæ, & si aliquis de eorum naturâ atque proprietatibus dubitandi locus inerat, tollit illum insertionis doctrina quâ corpus anteà sanum inficitur, proque atomo puris multiplices effert pustulas. Quod, etsi merè extraneum sit fermentum, & à causâ externâ natum, id tamen habet singulare, quod materiem ipsam mucosam prorsùs adoriatur & immutet, ita ut ab hâc variolosâ depuratione corpus &

salubrius fiat & alacrius. Imò ab hâc proprietate fit ut pro diversâ corporum crasi mucique nativi indole, post exanthlatas variolas, tot remaneant ulcerum pertimescendæ reliquiæ in ipso adipe, ad articulos, & alia corporis loca, morbisque cutaneis pluribus, imò etiam & herpetibus sæpè præbeant originem variolæ.

§. X. De morbilloso acri.

Diversæ prorsùs est naturæ fermentum illud morbillosum adeò contagio infame, ut vix aliquem inexpertum morbi relinquat incolumem si semel viciniam invaserit. Hoc verò & pectori & oculis maximè infensum est, at vix cutem attingit, tamen aliquandò redivivum sæpiùs extulit erysipelas. Eadem habenda est theoria de tàm diversis fermentorum generibus, sudaminibus, hydrois, febre scarlatinâ, aliisque morbis contagiosis quæ cuti læviter inhærent, & vix aliquod malum, nisi reflua sint, partibus infligunt, cutemque ab iis semel liberatam, jam à malo reddunt & præstant immunem.

Quæ autem hìc de morborum præcipuorum acutorum qui in cutem desæviunt sequelis proferimus, ea etiam pertinent ad alios quoscumque contagiosos qui in mortales miseros decumbunt, sive pestiferi sint, sive leviores, quo in genere varias pestium species recensere foret necessarium; sed longiùs multò & multi laboris opus. Sufficiat hìc morbos distinguere qui suppurationem pro crisi habent, & verè phlegmonodei dicendi sunt; illos qui per erysipelas terminantur, & in sero acri sedem fixerunt; illos demùm qui in tumores bubonodæos, aut pustulas abeunt, hos postremos lymphaticos vocare fas erit.

At certè violentissimis ac deleteriis affectibus illud inest solatii, quòd si pepercerint, non relinquant tristes reliquias, & ἀκρισίας quæ longo tempore corpora ægrotantium divexent, quod dici non potest de iis qui mitiùs in corpus decumbentes, jus quasi civitatis in corpore adipiscuntur, mucoque ac lymphæ insident. Ii enim, cum tenaciori in liquido sedem fixerint, non adeò facilè aut potenter judicantur, longasque ac tardas sæpè relinquunt reliquias. Sæpè etiam vi naturæ alterati, nec tamen aut depulsi, aut omninò devicti degenerem naturam induunt, morbosque procreare apti sunt, à prioribus prorsùs diversos, circa quos artis theoricas opiniones proferre, nondùm adeptâ certitudine, licebit.

§. XI. De degeneratione venenorum.

Scilicet venena illa dùm per vim naturæ, & dimidiatam coctionem partem feritatis amisêre, alios procreant effectus à prioribus diversos multùm. Relationes illas venenorum inter se dege-

nerationesque primus omnium adumbravit Scrheiberus in tractatu de peste Ukrainensi. Ita vidi infantes qui à matre graviditatis tempore variolas expertâ supererant, tumore glandularum meseraïcarum ad primum annum emori; feminæ nobili à variolis recens sanatæ quam ante perfectam depurationem morbi compresserat maritus, puerum nasci vidi qui vitam herpetico malo, prurituque enormi auspicaretur. Multis juvenibus post variolas, & quidem insitas, nasci herpetes, longos articulorum dolores, sævissimas ad oculos fluxiones, quis non annotavit? Has tristes reliquias decumbere in coxæ articulis ibique conclusum humorem alterari, & cariem ossibus, universo corpori marasmum & mortem inducere, spem parentum eludente puello, vidi, non sine gemitu. An à parentum malè sanatâ syphilide rachitis nata est, morbus ipsâ syphilide recentior? An etiam strumæ ἀγριοψωρια? ut cum Ballonio loquar. Certè arthritis hæreditarius, si quis alter morbus in unâ progenie herpetum facie prodit, in secundo natorum ordine resumit arthritidos characterem. Scilicet sperma illud humanum, & muliebris quisquis sit humor, non tantùm nutriendo fœtui primum conferunt symbolum, sed simul imprimunt indolem vix ullâ huc usque cognitâ arte destruendam.

Ex hâc multiplici causarum enumeratione satis comprehenditur quantùm à diversâ possint origine pendere illi qui cutem affligunt morbi, nec tamen omnia causarum genera hùc usque executi sumus; alteri enim classi obvia est cutis tot aliundè externis causarum insultibus & impetui objecta; suam etiam obtinet cum internis partibus sympatheiam peculiarem. Ventriculo ita consentit, ut multa sint corpora quæ intùs & in ventriculum admissa subitò pruritus enormes ad eam excitent, imò, & papulas erysipelatosas. Spiritu vini saccharato & aromatico in usum adhibito, cum tenuissimus & summè volatilis liquor omnia vel intimiora ictu oculi subeat, idem effici nihil mirum est, sed pruritus enormes, imò & pustulas excitari vidi, si vino hispano vel mediocrem cyathum sibi homo, alioquin sanus, permitteret. Aquarum mineralium levissimus usus pustulas prurientes subito effectu extulerat: id mirum non est, cùm inter aquæ purissimæ potores viderim non unum qui, dilutâ stomachali saburrâ, sese pustulis ad frontem indignabatur inter vini immoderatos bibaces recenseri, quorum in numero juniorem Monachum studiis deditum, meri potu sanatum vidi; Medicumque nimiùm operè meditationi indulgentem,

dulgentem, qui aquâ ardorem laboribus innatum temperare dùm studet, faciem fœdis pustulis deturpatam habebat, hunc remissis studiis, & meri potu nitorem cutis recuperasse vidi. Undè intelligebatur famosus ille aphorismus Hippocratis in quo ad sanationem oculorum inflammationis meri potum commendat. Nec novum est & inobservatum in Nephritide quod, quoties calculus pungit renes, aut ureterum substantiam, pustulæ prurientes ad cutem oriantur. Idem in tussi atque pertussi infantum accidit. Sed ut in hoc postremo casu materia potest à cute in pulmones, in cutem à pulmonibus deferri, in priori sola partis sentientis vellicatio cutem vitiat. Forsan etiam alia sunt apud auctores similium sympatheiarum exempla; sed cùm legibus comprehendi non possint, aut ab omnibus non agnoscantur, de his hìc tractare videtur inutile. Qui plura nosse voluerit, legat illustrissimum de sympatheiâ Regam & alios.

ARTICULUS III.

De applicatis externis.

Applicatorum externorum quæ cutim vitiant longa foret enumeratio, si singula numerare foret animus. Scilicet nullum corpus secans, contundens, urens, non cuti infensum est, sed ab apertis hostibus apertè cavendum natura clamat. Animalium morsus, bellica instrumenta quis nescit fugienda? Applicata quæ cuti nocent & ad nostrum pertinent institutum erunt, 1°. in ipsâ nata, si sordes, corrupta vestimenta, tabo contagioque infecta ei apponantur; 2°. adventitia, si acria & obstipantia lustraveris extra eam posita: utrumque causarum genus hìc perpendendum.

§. I. De sordibus.

Sordes quæ ad cutem nascuntur oriuntur ex muco, seu parte mucosâ solidescente unitâ cum volitantibus corporum ambientium atomis, pulvere, detritu epidermidis, quæ salsum saporem sali marino analogum spirant, imò & aliquandò evidenter amarum. Solvuntur illæ in aquâ, cum aliquâ tamen difficultate, minori aut majori, prout illæ magis aut minus oleosæ sunt, & ad resinosam plus minusve accedunt indolem. Imò & aliquandò, nullatenùs solvuntur, ut sunt sordes illæ quæ in febribus hecticis accumulantur, & phthisicorum cutem deturpant, ortæ à siccitate & ariditate cutis separationeque epidermidis. In genere verò

quæ corpora plus perſpirant, & plus comedunt, plus etiam ſordium accumulant. Ita ut obſervatione compertum fuerit, abſtinentes illas fæminas ἀδιαπνέοντας, nec linteis, nec cuti ſordes imprimere. At ſimul patet nullatenùs eamdem eſſe, aut debere, aut poſſe ſordium naturam. Non una enim & eadem eſt pro diverſis influentibus cauſis aut perſpirationis aut ſudorum natura. Piaculum eſſet eaſdem ſordes expectare ab iis qui à gravi & mucum mutante morbo, quales ſunt variolæ, convaleſcunt, & iis qui ſanam robuſtamque vitam agunt. Eliciuntur ſæpè in maximè calidis Americanis regionibus ſudores quos comitantur puſtulæ naſcentes ſimul, ſimul concidentes. Et ipſe ſudores à febre ſæpè vidi qui cum anxietate ſummâ cutim afficerent, pruritum ſimul enormem in eâ concitarent; imò & ad ægrum accedentibus ſternutatio excitaretur. Talis certè ſudoris pars ſolideſcens acris erat. Ne loquar hìc de iis quos fricatione flamma lucens perfundit, raro nec à me unquam viſo, ſed apud auctores non inaudito exemplo, de quo vide Bartholinum tractatu de luce animalium. Specifica cuique ſordium natura ex obſervatione comprobatur; nam odora canum vis herum inter alios diſcernit, nec etiam obtuſo noſtro odoratui idem eſt odor viri ac fæminæ, pueri ac ſenis. Cùm verò in diverſis partibus diverſa etiam ſordium ſpecies expectanda ſit, an non etiam indè morborum cutaneorum differentia exurgit? Ita in pueris ad aures & caput naſcuntur facillimè morbi, in fæminis ad inguina, in viris ad ſcrotum quod non raro, ut verbis Hippocraticis utar, *aphtoſum* eſt, aut ad mentum & loca pilis fœta. In ſenibus ad crura naſcuntur & artus. Sordium proprium eſt epidermidem furfuraceam facere, & lichenes procreare: prætereà verò mucosâ naturâ nidum præbent variis quæ ad cutim naſci poſſunt inſectis.

§. II. De applicatis adventitiis.

Applicata adventitia cùm morbos cutaneos invehunt, agunt aut irritando atque vellicando cutim, aut ejus ſtructuram ſtringendo, aut demùm vaſa obſtipando cutanea, eâ tamen lege ut omnes illæ actiones, in unâ atque eâdem uniantur atque ad eamdem agendi normam referantur. Nam quæ ſtringunt, irritant; quæ irritant, ſtringunt, & demùm nulla cutis obſtipatio à vaſis pendens, atque morbos inferens cutaneos intelligi poteſt, quin etiam & irritet & ſtringat, alioquin exitum humori indè proſilienti denegando retropulſionem potiùs à cute faceres periculoſam quàm morbum inferres cutaneum.

Ad primam classem referuntur quævis irritantia aut stimulantia, quorum actio prorsùs diversa est; 1°. pro gradû & naturâ acris irritantis; 2°. pro ipsâ cutis sensilitate. A duplici hoc gradu facta diversa in arte nomina, ab iis quæ combustionem comitantur phœnomenis desumpta. Primum & vehementissimum constituunt cauterizantia sive urentia, quorum actio prorsùs deleteria atque urens escharam facit, sive crustam merè gangrænosam, omni prorsùs organismo destitutam, sub quâ, concisa atque in suis destructa extremis vasa liquorem prosilientem dùm effundunt & coercent, inflammationem efficiunt, atque suppurationem, undè crusta illa separetur & foras ejiciatur. Alterum constituunt gradum vesicantia, quæ cuti apposita vesicas in illam attollunt, dùm virtute causticâ epidermidem à vinculis quibus cum cute per Malpighianum rete nectitur liberant. Hinc serum inter utrumque effunditur, non retentum solùm, sed etiam per irritationem & expressionem vasorum effusum. Vesicæ illæ per artem emplastro suppurante, & cicatricem præpediente tectæ, suppurationi locum præbent, secùs brevì exsiccarentur in crustam levem, & in escharam merè lymphaticam atque albicantem facescerent, sub quâ sine suppuratione cicatrix oriretur. Tertio loco, minorique irritationis gradu, adsunt ea quæ dicuntur rubefacientia, quoniam irritantibus spiculis erysipelas accersunt, quo sub gradu atque nomine nullum est irritans quod non possit comprehendi, sive mechanicum sit illud, ut urticatio, culicum, cimicum, pulicum, & apum morsus, aut simpliciter spiculis agant acribus, ut salia, sapones, olea aromatica, resinæ solubiles, &c. corpora hujusmodi quorum in actione summa tenuitatis in cute habenda est ratio; cùm illa sit cutis præcipuè fæmineæ delicata indoles, ut vel levissima impressio irritationem efficiat aliquandò immanem, imò ea sit ejus sensilitas, ut vel tactus durior, vel levior scalptura longam in ipsâ inurat impressionem.

2°. Constringentia cutim, sive adstringentia sic dicta medicamenta eodem agunt mechanismo, nisi quòd, nedum appulsum humorum ad cutem præ irritatione efficiant, eum contra impediant, simulque exituris secundùm naturæ ordinem humoribus præpediant exitum. Hinc ab illis nascitur in aridiori factâ cute asperitas, & aliquandò folliculorum ad eam hiantium tumor, qui ubi ad aliquem gradum intumuit, sibi assumit simul irritationem atque crispationem, undè adstringentium actio secundaria, etiam pro-

ducit eryſipelas. Sed illorum remediorum ſic ſæpè falſo dictorum titulo, ſcelus eſt, non cutem vitiare, ſed ipſis contra nitorem præpoſterum conciliare, cum illâ induratâ, atque in corii vicem firmatâ, impulſus vitioſorum humorum à corporis centro præpeditur, retinetur contra intùs, majores in viſcera nectens inſidias.

3°. Ea quæ obſtipantia & coercentia vocantur, duplicis ſunt generis; alia enim humores intùs deferunt, & abſorbentibus vaſis particulas ſufficiunt ſeu moleculas, quibus ea opplentur, nedùm exeuntes è corpore atomi poſſint exhalari. Tales ſunt eæ quæ in humidioribus convallibus toto & malè munito corpore excipiuntur nebulæ, tempore præſertim frigido ſimul & humido, quo tempore nulla ſævior peſtis exurgit obturandis canalibus, & eò funeſta magìs atque metuenda, quò ſæpè humiditas, etiam in calido aere conſtringens atque obſtipans, non aqueos tantùm vapores, ſed impura etiam infert miaſmata quæ noceant imò & vitam ipſam peſſumdent, quod quouſque elephantiaſi, & peſſimis morbis cutaneis inferendis poſſit conferre, & jam alibi dictum, & alibi fuſiùs expendetur : quo ſenſu omnia quæ vaſorum tonum infringunt & laxant, ita ut actio eorum retundatur, jure obſtipantia nuncupantur.

At alia & merè mechanica conſtipantia agunt, vel dùm lympham hærentem coagulant, atque cogunt ad vaſorum oſtia hærere, vel dùm ipſi exitum intercludunt. In priori genere continentur acida ſtyptica, ſalia neutra aluminoſa, & terrea ſtyptica quæcumque, aut etiam ſaturnina : in poſteriori, olea quæ poros obturant & claudunt, emplaſtica quæ perſpirationem cohibent; quamvis experimentis aſſiduò & cum magnâ curâ inſtitutis comprobare facile ſit, oleoſa quæcumque humori perſpirabili aditum vix intercludere, imò & quibuſdam experimentis viſa ſunt illum adaugere. Sed illa eâ ratione nocent, quòd calore animali perpetuò tepefacta, partes facilè ranceſcentes obtineant, quæ proprietatem irritandi acquirunt; adeòque plerorumque horum medicamentorum oleoſorum actio ad irritantium claſſem referri debet, atque ibi numerari. Inter applicata verò externa mechanica ſæpè referendus eſt præpoſterus veſtium piloſarum aut rudiorum uſus. Ita ill. Sauvages numerat eryſipelas in cute naſcens à collarium eccleſiaſticorum uſu. Quod ad omnes æquè referri poteſt rudioris attactûs pannos, ita ut iis diutiùs inſiſtere inutile ſit.

Aliquam tamen merentur attentionem inter morborum cuta-

neorum causas arctiores ligaturæ, & strictiora vincula. Ita sæpè memorem notam & cuti indurandæ, & ei contundendæ inferunt puellarum loricæ duriores, femorumque subligacula, quæ partes contundunt, vesiculas etiam aliquandò & leves suppurationes excitant; imò & raris exemplis in malo alioquin fundo abiêre in gangrænam. Compressionis assiduæ effectus sunt calli qui in manibus nascuntur dura tractantium instrumenta, sensum suppositarum partium obtundentia. At nullibi, nec tam dissimili formâ, adeò illi frequenter erumpunt atque in pedibus, undè torquentur elegantiorum calceorum gestatores. Nunc enim callus articulis clavi ad instar affixus suppositarum partium compressione & irritatione dolores arthritidis mentitur, nunc plantæ pedum taloque suppositus soleam æmulatur, aliquandò etiam assiduâ compressione, quasi sibi ipsi cavum cudit, undè evellendus est, non sine usu artificiosæ Chirurgorum manûs. Nec aliæ partes callis immunes sunt, nascuntur enim illi ad cubitum in iis qui ipsi sæpè accumbunt, ad genua in illis qui sæpè flexis genibus Deum exorant, imò & ad aures visi sunt nasci in illis qui caput fortiùs obstrixêre vinculis.

Aliam morborum cutaneorum classem ad illam de quâ nunc agimus referendam constituunt insecta varia quæ, vel cuti apponuntur, vel in ipsâ innascuntur. Quamtumvis autem longè absimus ab illorum Medicorum opinione qui præjudicio rapti existimant omnia quæcumque affectuum contagiosorum genera ab insectis ab hoc corpore in illud raptis pendere omninò, plerosque præcipuè cutis morbos, scabiem, herpetes, huic causæ tribuentes, tamen fatebimur non unam esse morborum speciem quæ ab hâc causâ repetenda sit. Quo quidem in genere disquisitionis duo præcipua insectorum cutim lædentium genera distinguenda sunt. Alia enim aut per aëra volitant, cutemque in illam illata pertundunt, aut in loca humanis usibus destinata hominique proxima nidum ponunt, undè in cutem deferantur.

Priorum genera, ut pote in variis terræ regionibus varia & diversè multiplicata recensere difficile foret, cùm sui sint Americæ culices, sui etiam Lapponibus & Borealibus incolis quo tempore sol terras illas vix deserit, quos vix possint vitare, nisi pice obducta habeant corpora. Ex horum genere sunt culices nostri fluviorum ripis assidentes, & herbosa loca incolentes, varii, qui stimulum in vulnere relinquunt evidenter, apes, vespæ,

œſtra, muſcæ, aliaque hujuſmodi animalcula, pruritum, veſiculas, puſtulas, imò aliquandò & abſceſſus concitantia, ſi tractentur incautè, ſed omnia hæc morſûum genera pruritum excitant intolerandum cutiſque ardorem, & ſomno, & quieti infenſum.

Alterum genus inſectorum quorum pluraque alata non ſunt complent cimices, pulices, pediculorum ſpecies non una, quorum altera minima, utut pruritum concitet, viſum tamen eludit, altera inguina, & partes genitales affectat, tertia craſſior oviſque vel ipſis deprehendenda capillatam cutis partem & piloſam invadit, fœdo intoleranda pruritu. Hæ omnes ſpecies pruritum faciunt, ſomnos avertunt, & ſpurcitiei ac ſordibus pœnam imponunt, vix tamen ulteriorem imprimunt noxam.

At ita conſtituta ſunt, ut aliquas differentias ab animali in quod inſident ſibi ſumant. Sua cuivis animalium ſpeciei ineſt pediculorum natura fido arrepta microſcopio; incommodi omnes, at nullum alium producentes morbum. Peſſima eſt & toto genere à prioribus diverſa inſectorum ſpecies quæ in ipsâ cute naſcuntur, & ibi ovis in mucagine quâ ſcatet epidermis, & inter ipſius lamellas depoſitis quaſi in proprio fundo excluduntur. Primam & præcipuam ſpeciem conſtituunt ipſi pediculi, qui cum à corporibus in corpora tranſeant, in ipſis etiam innaſcuntur. Alii quaſi fertilem nacti ovis excludendis campum aliundè accepti multiplicantur. At multi ſunt qui quaſi ab internâ ſanguinis & lymphæ diſpoſitione oriantur. Sæpè videas pueros, cultos maximè & à fœdo contagio omninò diſſitos, quos ſæpè languentes illicò pedicularis lues infeſtat. Iterant curas & ſollicitudinem nutrices; intereà graſſatur lues, donec bellè corpore purgato atque roborato, illud infauſti deſerant hoſpites. Quod vitium flavo capillorum & cæruleo iridis pupillæ colore donatos maximè infeſtat; ea quidem pediculorum copia exuberat, ut indè macilenti fiant infantes & pruritu torqueantur enormi.

In genere verò vitium illud ſpiſſioris atque crudioris lymphæ de quo jam ſuo egimus articulo videtur huic malo anſam præbere. Undè quos cute tenui, albidâ, laxiorique videris præditos hos pediculis obnoxios eſſe ſine erroris metu judicaveris; quod vitium cùm potiùs ad puellas pertineat, quàm ad pueros, has multò plus etiam pediculari labi eſſe aptas obſervatio confirmat. Scilicèt epidermis lymphâ ſcatet mucoſâ, quâ nulla alia conditio eorum ovis excludendis magis favet.

Causæ diversæ, sed præsertim regionum æstuosarum atque humentium & depressarum temperies aliis ansam dedit excludendis insectorum generibus quæ, quasi uni loco atque regioni inquilina sint, nostris in regionibus nunquam felix accepêre hospitium. Tales sunt crinones atque comedones, talis est etiam Medinensis vena aut eruca Americana quam vermem *macate* vocant, & de quibus fusiùs loquendi alia sese offeret occasio.

At dantur insecta quæ nullam cum corpore analogiam servant, & in eo tamen memorem suî notam imprimunt. Ita vidi puellæ nitidissimæ formosum & albidissimum collum erucæ quæ ab arbore in illud deciderat errores erysipelatosâ maculâ designari, ut in geographicâ velut tabulâ distincti forent. Imò cùm ad mammam restitisset, induruerat illa, & ferâ suppurationem inflammatione minabatur, sed brevì tumor ille evanuit ; sæpè etiam legens in cutem iter formica illam maculis deturpavit, quod quò usquè possit in cutem ab insectis extendi facilè deprehendet, qui animadvertet quanta ab applicatis etiam mortuis cantharidibus labes cuti innascatur, ita ut longo tempore tractatæ digitis pruritum ipsis imprimant & ardorem.

COROLLARIA.

Hæ sunt præcipuè morbis cutaneis inferendis atque producendis aptiores causæ, quarum aliæ nunc prædisponentes, nunc occasionales vocari possunt, aliæ possunt determinantes dici. Verùm fatendum est prædisponi corpus ad morbos cutaneos per illas à longo contractas tempore intemperies: Imò sæpè vitiosam diathesim à parentibus accepisse non rarum est, undè cùm plerique morbi casu & quasi fortuitò contrahantur, contrà cutanei morbi sæpè connascuntur. Prætereà muco cùm scateat ætas infantilis superfluo & ad corruptionem spontaneam prono, nil mirum est si morbis illis lymphatico-mucosis ætas illa potissimùm pateat, quam proximè sequitur temperies feminarum lymphâ & humoribus redundans, nisi tamen nitor cutis fluore albo, aut menstruâ sanguinis copiosâ vacuatione redimatur. Undè fit ut à menstruis delitescentibus dimidia feminarum pars morbis afficiatur cutaneis, & eò magis rebellibus, quò cutis ipsis magis anteà nituerit. Cùm verò acredo à stagnante lymphâ concepta ad usque pessimam bilis atræ indolem possit evehi, aut intra minimos gradus subsistere,

tot variæ morborum eorumdem formæ pro variis accidentibus exsurgunt, sæpè causâ eædem, sed effectibus omninò repugnantes. Adest etiam hominum speciei illi quæ rufis donata est capillis specificus suus odor, adest periculum majus in variolis & morbillis, sors magis anceps in peripneumoniis & anginis, nec minùs etiam maculæ illis ad cutem peculiares, & acrioris pruritûs sensatio fortior : undè etiam curatio difficilior, & causæ tenacioris affectio quævis ad cutem esse debet. Morbi autem cutanei, ut per sedulam causarum inquisitionem patet, vel depuratorii sunt, & ab imo viscerum fundo repetuntur; naturæ vis actuosa humorem hostilem ab aliis utilibus secrevit, hæc erat δυναμὶς veterum διακριτικὴ; secretos vi factâ ad cutem expellit δυναμις ἀποκριτικὴ; vel demum in cutis cellulis quæ nunc sero, nunc muco madent, educantur, aluntur, increscunt, & dato certo tempore, alii ad alias ætates intumescunt & furias concipiunt.

Latere & occultari posse venenum illud acerrimum multi vix concipiunt. Si solidatum atque compactum fuerit venenum quodcumque, vix nocere potest; nulla enim est ipsius actio. At si priùs intra glandulas contentum atque repositum, acceptâ solvatur humiditate, tunc motum & actuosam accipit efficaciam, jamque longissimi fastidia morbi procreabit, cui nec moras, nec tempora præscribere fas erit.

Posse verò solidari in glandulis labem quæ in motum acta ope diluentium totam cutem deturpat, nec priùs tollitur quin glandulæ omninò ab impuro humore liberæ sint, quod præcipuè fit pubertatis tempore, centies si vidisse me dixerim, nihil ultrà veri metas protulerim. At exemplum quotidianum præbent practicis, vel minùs attentis, venena cancrosa, sæpè ab unicâ vel minimâ glandulâ per totam cutem delata & exportata. Imò ab hâc causâ maximè crudelia morborum cutaneorum genera oriuntur.

Porrò si ab internis illis causis, & lymphæ & sanguinis vitiis ad minùs momentosa feramur, nullis in aliis morbis adeò nocet gulæ intemperies, quæ fovendis atque exasperandis morbis cutis ita confert, ut norint facilè, & vel ipsis oculis animadvertant practici in quo ægrotantes deliquerint à temperatioris vitæ legibus. Sic aiunt observatores illegitimum piscium usum in aëre humido, marino, lepræ, ut inferendæ, sic exasperandæ summoperè conferre. Et certè rariores sunt & leviores morbi cutanei hominibus mundis, vitâ lautâ & beatâ utentibus, frequentiores illotis

&

& ſordidè viventibus, ſi præſertim ſimul ab exercitio abſtinuerint illi. Undè videtur quantoperè inter ſe coincidant morbi, & quantam ſervent in ſuis incunabulis inter ſe analogiam, indè cutanei morbi, hinc verò ſcorbutus, ſtrumæ, imò forſan & ipsa lues venerea, quæ etſi poſſit Americana dici, tamen ab exercitubus, caſtris, obſidiis, apud viros ſegnitie, negligentiâ, penuriâ, & ſordibus omnis generis infames erupit, ſcilicet apud Gallos & Neapolitanos inter ſ[illegible] veſtium ac victûs defectum. Sed de his viderint doctiores, au[illegible]aturæ obſervatores acutiori præditi ingenio. Satis erit nobis ſi dùm cauſas morborum cutaneorum exequi fuit animus, licuerit ambitum harumce cauſarum ad practicam diligentiam ita circumſcripſiſſe, ut nihil prætervisum fuerit. Nunc antequam indicationes curativas proſequamur, diagnoſim ſimul & prognoſim univerſalem ſtatuamus, undè ab hiſce inſtitutis dùm ſingula tractabimus morborum genera hiſtoricè, omnia fluant ſpontè, nec morari cogamur in cujuſque naturâ ſtatuendâ.

CAPUT III.

De Semeioticâ cutaneâ; ſive Diagnoſis & Prognoſis Morborum cutaneorum.

ARTICULUS PRIMUS.

De Signis diagnoſticis.

MORBORUM cutaneorum diagnoſim accuratiùs pertractare forſan videbitur inutile, cùm ii & per ſe pateant oculis, dùm fœdè cutim deturpant, nec poſſint aliis, nedum ſibi, diſſimulari, aut Medicos fallere. Verùm ùt in ſcholis diſtinguunt morbi, cauſæ, atque ſymptomatis diagnoſim, ita nos à ſignis naturam atque cauſas morbi hariolari debemus, latentes atque imminentes detegere, nec minùs ſummi eſt in arte momenti à ſymptomaticis diſcernere eos qui critici ſunt & vocari debent.

Primæ ſeſe nobis pertractandæ offerunt puſtulæ quarum aliæ

§. I. De ſimplicibus puſtulis.

ſimplices ſunt, ſeu extant, mole tantummodò vaſorum auctâ, aliæ contentum liquorem ſervant, & illo turgeſcunt. De ſimplicibus quidem, ſeu prioribus illæ ſupra cutem eminent ſejunctim atque ſegregatim, intervallaque inter ſe relinquunt ſana. Harum aliæ confertæ ſunt, quod magnitudinem cauſæ arguit, aliæ hùc & illùc ſparſæ, quod leviorem indicat eruptionem. Poſteà duriores ſunt, quod tenacitatis in morbo indicium eſt, aut ſub ipſo tactu cedentes, quod impreſſionem m[illegible] tenacem & levioris fundamenti demonſtrat.

Rursùs verò eæ ſi rubræ ſint, vel rubrum ſaturatum referunt colorem, undè ad phlegmones naturam accedunt, vel roſeo colore nitent, quod ipſis eryſipelatis formam adſtruit, vel demùm nigræ ſunt aut nigricantes, quod ſummam ſanguinis ibi in ecchymoſim affluentis degeneriſque alterationem melancholicam probat. Mitiorem & quaſi adventaneam cauſam evincit illibatus cutis color. Icteritiam verò in corpore diſpoſitionem, ſi quæ flavæ fuerint, demonſtrant ſuſpicionemque malè moratæ bilis injiciunt.

Puſtulæ ſi non perſtent, ſed effloreant in cute, dicuntur βλαστήματα, ἐκθύματα, φύματα Nam diverſis hiſce nominibus, eoſdem ſæpè aſſignavêre morbos antiqui præceptores; ſed qui ἴονθοι, ἄκναι Græcis dicuntur, Latinis vari, & ut ſcholarum linguâ utamur, per congeſtionem fiunt, non per fluxionem, id eſt ſenſim ſine erethiſmo naſcuntur, tubera ſunt cutim deturpantia, ſanitatem verò ſinentia intactam & illibatam. Rursùs verò puſtulæ illæ vel prurientes ſunt atque doloriferæ, vel innocuæ & nullam infligentes mali labem. Quo nomine priores κνίδωσις vocantur & κνησμώδεις, imò & ψῶραι; quæ verò puſtulæ non pruriunt, eæ vix medicam poſcunt opem. Prurientes verò eò maligniores ſunt, quò pruritu acriore & magis indeſinente vexant.

Aſpectu vix judicare queas an pruriat puſtula, an ſimplex ſit & benignior. Cùm ſæpè vix manifeſta puſtula atque quaſi ſolitaria pruritus concitet immanes, vix contra ſeſe ſinat advertendam fœda ad aſpectum puſtularum congeries, nullum adducens ſenſum; in genere tamen fatendum eſt puſtulas illas quæ ad eryſipelatis naturam accedunt pruritu diſtingui, ſenſuque illo qui ipſo dolore aliquandò crudelior in convulſiones atrociſſimas erumpit. Quæ phlegmonodeæ ſunt, dolores pulſatiles & cruciatus vehementiſſimos in ſummâ cauſæ malignitate attulerunt; naturam puſtulæ ſæpè viſui dubiam doloris natura arguit.

Prætereà pustulæ illæ simplices brevi decursu efflorescunt, augentur, minuuntur; vel sensim nascuntur, tardè progrediuntur, & tardiùs intereunt. Aliæ demùm quasi corpori novam inducant formam, perstant in corpore & ipsi adhærent immobiles. Priores acutæ sunt & morbos illos eruptivos adeò famosos constituunt; aliæ chronicæ dicendæ sunt, inter quas quæ perstant & adhærent jure civitatis in cute, inter vitia ætatum, regionum, seu potiùs, uno verbo, inter intemperies, seu temperamenti vitia recensentur.

Inter acuta ἐξανθήματα seu efflorescentias summè notanda est divisio illa quâ criticæ distinguuntur à symptomaticis. Criticæ vitium anteà in corpore delitescens significant, non improditum signis, sed sæpiùs febris ardore acuto, ingente angustiâ respirationis, ferinâ tussi, capitis doloribus, vertiginibus, vomendi falsis conatibus, designantur; quæ omnia symptomata eruptione factâ cessant, aut si per integrum eruptionis spatium subsistant, saltem cum illâ simul desinunt, morbumque aut faciunt, aut comitantur; hæ, nisi ars auxiliatrix adsit, commorituræ sunt corpori, aut proprio marte debellandæ, si coctioni, maturationi, suppurationi aptæ fuerint. Hæ inter excreta salutaria potiùs numerandæ sunt quàm inter morbos. Iis enim è corpore excernitur humor qui alibi depositus scenas faceret aliquandò lethales, semper nocivas.

In eâ autem tractandâ diagnosi videntur & leves & parùm temporis sibi sumpturæ, quæ dùm confertim, & quasi subitaneâ eruptione simul apparent, roseæ sunt & lato exurgunt à fundo, quæ nec duritiem præferunt, nec asperitatem cuti imprimunt, aut acredine donantur pungente, vel igne feroci ac pruriente. Idem expectandum sinunt quæ paucæ & solitariæ assurgunt, nec eruptionem differunt in dies.

Contrà temporis moras faciunt metuendas quæ asperæ sunt, scabræ, rugosæ, sensim & eruptione lentâ crescunt; his, cùm aliqua conticuerit, plures succedunt indesinenter. Longior erit labes, si inter erumpentes pustulas tardius adsit temporis intervallum, nec illud à paucitate mali, sed à tenacitate humoris repetendum edoceat, vel nota corporis conditio prophasim morbo denuntians, vel cutis asperitas, vel pruritus, vel jam enatarum pustularum durities aspera & scabra. At certiùs pustulas esse prorsùs chronicas nosces, non à priori, ut scholæ loquuntur, sed ubi jam aliquod duraverint tempus, illæsâ cutis viciniâ, sine

erethiſmo, ſine ullâ mutatione, vel in ſanitate, vel in functionibus.

§. II. De puſtulis alieno humore plenis.

Poſt ſimplicium puſtularum facilem diagnoſim difficiliùs dignoſcuntur & præſagiuntur quæ ſimplices ortæ, poſteà mutantur, aut humore alieno & extra vaſa ſtagnante replentur, quarum quæ ſimpliciſſimæ ὕδρωα dictæ, aquam ſeu potiùs lympham continent, & naſcuntur ſæpiùs cum pediculo eryſipelatoſo, aliquandò tamen & ſine ullo pediculo. Hæ in ſummo calore & ſudore febrium acri innaſcuntur, ferè nunquam criticæ, pus etiam miteſcente morbo aliquandò concipiunt aquoſum, ſæpiùs in farinam levem vertuntur, abraſo epidermide, citò tollendam. Illæ ſæpè à perſpiratione ſupreſsâ ortæ, brevì evaneſcunt, niſi interſit ſerum acre & pruriens quod illas renovet fiatque Κεγχρίας illud veterum, miliaris eruptio Latinorum, quam ſi calori juncta ſit & alicui lymphæ tenacitati, vocaveris cum antiquis χάλαζαι ſeu χαλάζιον, cùm è pellucidis tuberculis vertuntur in eruptiones duriores; quæ tamen converſio animalibus ut ſuibus multò magis familiaris eſt (*a*).

Naſci puſtulas illicò cruore plenas non inauditum, quod ſi non peſtiferum ſit, ſaltem pro ingentis mali latentis indicio. rectè habetur, ſcorbuticiſque ac melancholicis malo jam conſumptis res aliquandò accidit. Grandævis etiam, cùm ſerum acre retinetur ad cutim, idem evenit, non adeò malo omine, cùm rem per ſex integros menſes hyemales & autumnales perduraſſe viderim. Sub effuſo & coacto ſanguine ſerum acre ſtillat quod ipſum ſub eſcharæ formâ foras pellit, & ope puris levis locum ejus occupantis fit bona cicatrix (*b*). Vulgò à ſcorbuticâ protheiformi labe, à vagâ arthritide quam & doctè & ad naturæ teſſeram deſcripſit Anglus Muſgrave puſtulæ illæ deducunt originem.

Verùm aliquandò evenit ut puſtulæ illæ ſanguineæ à varicosâ venarum diſpoſitione in cruribus pendeant. Eæ vix curantur, nec niſi longum per tempus quaſi ſpontè & ſæpè mutato funditùs regimine vitæ tolluntur. Tædioſum illud malum præſertim obſervavi in mulieribus monialibus, quæ cùm delicatè educatæ fuerint, poſteà voto religionis causâ ſuſcepto, duris ſe laboribus exercent, & ſtant erecto in ſitu, dùm officiis interſunt divinis. Forſan illud malum quod in lavatricibus etiam vidi vitâ meliore conquieſceret.

(*a*) Vide Ariſtotelem de morbis animalium.

(*b*) Si malum ab altiore & reconditiore causà non pendeat.

Semel has sanguineas vidi pustulas in homine triginta annos nato ædium ædificatore. Exortæ erant cum pruritu ingenti, undè acre & erodens serum in illo suspicari fas erat. Ille longo tempore parietibus dealbandis intentus nudas tibias soli obversas obtulerat furente syrio. Litteratis ætate grandioribus crura iis etiam pustulis afficiuntur; longo assidendi ad focum usu, vasa tibiarum ferè varicosa & facilè rumpenda evadunt, coctionibus simul aliundè funditùs labefactatis.

Ad sanguineas accedunt pustulas illæ quæ atrabilariæ ab antiquis dicebantur. Atram quidem bilem nullatenùs in massam, & quasi conglobatam continent illæ, sed sævitie atque acrimoniâ atrabilariâ efferum serum vasa ipsa corrodit sanguinea & effundi laticem sinit quem subitò ipsa acrimonia in nigricans tabum convertit, verè pestiferam pustulam attollens & citò lethalem, si simul febris concitata & effervescens desævire intùs materiem & intumescere probet. Aliquandò tamen criticæ evaserunt tales pustulæ in mali moris morbo, si tamen levioris notæ fuerit, sæpè etiam sine febre gangrænam & sphacelum nuntiant & afferunt illæ, varioque nomine apud antiquos vocabantur nunc γαγγραινικαὶ νομαὶ nunc ἐξέμαλα seu ἐκζέσματα, & Paulo lib. 4, cap. 10, περιζέματα, περιζέσματα, ἐκβράσματα; quæ omnia causam designant feralem & omni diligentiâ medicinali dignam.

Post sanguineas illas pustulas quæ suppuratione solâ phlegmonode tolli possunt & curari, priores veniunt & frequentiâ & numero quæ sunt lymphaticæ, id est sero acri & pungenti plenæ. Hæ sæpiùs basim habent erysipelatosam, non tamen universim, nec uniformiter. Aliquandò ab humore lymphatico quidem, sed cum aliis complexo conflari videntur, ita dantur in morbis lentis, fæmineis præsertim, pustulæ lymphaticæ quæ fastigium præferunt nigricans; non quidem morâ contractum, quod gangrænosum foret, & summam devictæ naturæ debilitatem argueret; sed quasi illicò humore nigro, pauco, cum lymphâ plurimâ remixto constant. Morbus hìc eruptivus ab Hippocrate sub nomine ἄφθαι describitur qui pudenda vexat mulierum, & in viris etiam, sed rariùs, observatur. Undè etiam Paulus lib. 3, cap. 54, ἄφθοντας διδύμους, ait & Gal. lib. 9, κατα τόπους. Ego verò pustulas hujus generis latas in cruribus cachecticorum jam leucophlegmatiæ proximorum non unâ vice vidi, imò in hominibus summo defatigatis labore, sine ullo cachexiæ vestigio oriuntur; suntque quasi φῷδες sive φωΐδες

maculæ antiquis ab igne dictæ. Undè summum est descrimen hasce inter pustulas, formâ similes inter se, à causæ eas producentis naturâ dissimiles, cùm aliæ gangrænosam diathesim ab altiori causâ lethalem indicent, aliæ scorbutici vitii præstent indicia, aliæ demùm nulliûs sint prorsùs momenti, & vix ullam mereantur attentionem. Eas generali nomine ἐπινυκτίδων antiqui designant, si præsertim noctu ut pustulæ ferè omnes torqueant, *teste Plinio.*

Nascuntur aliquandò ad cutim pustulæ pure albo, levi & æquali illicò plenæ, & illo statim saturæ. Totum his corpus repleri vidi: id aliquandò evenit sub febrium finem, cùm longo mactata certamine natura nec solutionem admisit, nec crisim, nec metastasim. Aderant signa critica, urinæ nebulas, imò & hypostasim emiserant, rursùs turbata omnia, non sine dyspnœâ, aut doloribus ad artus & ad inguina, capitisve perturbatione. Imò & ad glandulas aliquandò visi enasci tumores qui si brevì suppurationem concepissent parotides aut bubones effecissent criticos quos Cassius ἀτροσοφιστὴς, Διοσκούρους vocabat, eo quod bono appareant omine; omnia hæc à naturâ tentata vidi, non peracta. Tunc unâ nocte, sudore emicante, sed non pro magnitudine morbi sufficiente, attollebantur undique pustulæ purulentæ. Scilicèt per longum intra vasa laborem tenuationemque partium summam videbatur pus intra vasa confectum ad cutim trudi, eamque bono omine deturpare. Peractâ crisi per viginti quatuor horarum spatium omnia in crustam abibant. Hanc etiam pustularum illicò purulentarum eruptionem in secundariâ variolis sese exsiccantibus superveniente febre observare est. Eædem pustulæ bis etiam repetitæ apparuerunt, undè monstrum illud, at minùs attentis, prædicatum variolarum variolis supervenientium. Malo certè omine & ab exuberantis undique puris redundantiâ, similes pustulæ pure plenæ in phthisicis, jam ferè morituris apparent. Frustra sibi plaudunt illi, mors pulsat atria. Præter pustulas illas quæ post inflammatorias febres illicò purulentæ apparent, aliæ dantur quæ etiam sine febre, sed post brevissimum anxietatum, & angustiæ tempus phlegmonodeæ apparent, & post paucas horas pure replentur & turgescunt aquoso, horis viginti quatuor elapsis, iterùm exsiccantur, nigrescunt, & decidunt, aliis eodem tempore erumpentibus; quod vitium infantibus commune, in eâ præsertim anni tempestate quæ à frigore ad calorem subitum vertitur, sæpè materculas terret, & falsum variolarum nomen usurpat. Eæ dicuntur

passim antiquis ἐφίλκιδες, eò quod supèrficiem cutis lambere, potiùs quàm excavare videantur.

Quamvis autem omni ope atque operâ in id enixus sim ut cognita apud veteris melioris notæ vocabula ad suum genus referrentur, fatebor rem prorsùs difficilem mihi visam simulque parvi momenti, cùm ad plures simul pertineant illa, possintque pluribus simul convenire. Nec varias apud Arabum libros enormiter multiplicatas voces hìc referre magni sit momenti, cùm naturam ducem sequi, & ab auctoribus observata non enodare, sed rem ut observanti apparuit exponere institutum sit; duces aliundè imitatus optimos qui ex ipsâ naturâ suas observationes desumpserint iisque quasi fulcimento innixus; sed sæpè intuenti naturam fulcrum illud defuit.

§. III. De ulceribus.

Ulcera varii generis nasci in cute vulgò satis noscitur; ea si à causâ oriantur exteriori, ut vulnere, contusione, &c. satis per se, tum quoad causas, tum quoad symptomata noscuntur, nisi tamen quædam addatur causa ab interno enata fundo quæ ipsis addat periculum; undè nostræ diagnoseos prima inquisitio in illud debet versari, ut morborum cutaneorum phœnomena ab aspectu vulnerum simplicium in ipsis latentia deprehendamus.

Rem autem ita se habere augurari facile erit, si quæ levior esse debebat plaga, intuitu primo gravior deprehendatur. Nam proportio debet inesse certissima inter causam & effectum, nisi alia subaccidat. Verùm sæpè latens cutis vitium in majori & latè patenti ulcere non deprehendetur; si quidem pure copiosiùs effluente omnia simul emittuntur, & exeunt impetu facto, silentque omnia alia symptomata, imò quæ vexabant alias corporis partes pustulæ, impetigines, herpetes, fluente copioso pure, plaudentibus sibi ægrotis evanescunt; at ubi jam ad cicatricem vergere videntur ulcera, tunc mirum est quantæ nectantur veræ cicatrici moræ. Retorrida fiunt labia, & pro ratione humoris, aut fungosa, aut scabra & duriora, quibus per artem abrasis quæ renascuntur pejora sunt & è fundo pullulantia, oræ undèquaque extenduntur, hiant labia, & sæpè interminabile ulcus oritur, nisi maturè prudens reconditiorem medicinam internæ causæ adhibueris.

Prætereà sæpè ad margines & viciniam totam longè latèque patentis ulceris, si pustulosi causa intumuerit mali, diffunduntur pustulæ, ipsiusque superficiem adaugent, & cum ulceris materiâ commixtæ quæ priùs superficiem cutis lambebant pustulæ eam

excavant, & cum ulceris ambitu confunduntur. Prætereà pruritus in parte, dolor nunc lancinans, nunc anxius pro naturâ mali cutanei junguntur ulceri, quo præcipuè tempore omnia debuerant mitefcere.

Verùm quantumvis impuræ in ulceribus mifcelæ figna hæc certiffima fint, vera mali latentis diagnofis pendebit à præcognitâ præteritæ vitæ hiftoriâ, malorumque malè curatorum memoriâ; fi quidem ulcus quâcumque de causâ in cute natum fonticuli inufti locum tenet, ibique imminutâ refiftentiâ ferri debent quæcumque craffa aut acria alibi parerent infarctus; hinc tali intus vigente fomite, aut nulla fperanda eft cicatrix, aut fi malè formata eft illa, rursùs aperitur & redintegratur ulcus.

Verùm quæ ab internâ causâ fumunt exordium ulcera, & partem morborum cutaneorum conftituunt non minimam, ea vel fuperficiem tantùm adoriuntur, & fub ipsâ epidermide videntur reticulari tantùm textui inhærere, vel altiùs cellulas cuti fubjectas adipemque inficiunt, vel ipfos cutis deturpant folliculos, eofque rodunt. Priora facilè ferpunt, & eryfipelatofam naturam fortiuntur: altera phlegmonodeam, tertia demùm infarctum primò fupponunt, poftea inflammationem phlegmonodeam. Ex his prima pus fundunt aquofum, biliofum, viridefcens pro naturâ caufæ, pruritufque concitant aliquandò enormes, aut urentis ignis accendunt fenfum: alia doloribus ftipantur lancinantibus, pulfantibus & in fecundo genere profundioribus, in altero fuperficiem cutis attingentibus.

Nec ea tamen divifio omnes in praxi compertas comprehendit differentias. Ulcerum fuperficiei cutis addictorum fubdivifio fubtilior ftatuenda eft. Alia enim fimul rubedinem aliquam afferunt, alia limbos obtinent merè lymphaticos, eofque præduros & aliquandò quafi coriaceos. Priora feu eryfipelacea ulcera caufam non adeò firmis radicibus fixam arguunt, circa quam naturæ labor non femper irritus. Quæ verò ficca, dura, lemofa funt, naturam inertem arguunt. Ulcera fimpliciora, feu eryfipelatofo limbo circumfcripta, lymphâ primùm pellucidâ plena, temporis tractu turbantur, materiem fundunt purulentam, fed aquofam, ferpentem, & partes quas alluit corrodentem, at quæ mitificari fe patiatur. Pofteriora indurefcunt, & in lemas craffas indivulfas mutantur, cruftafque lamellatas fuperpofitas efformant, fubter quas pus ad fundum & latera excavando locum fibi cudit, dùmque novas lamellas

lamellas extra projicit, in tumores attollitur malum, sæpè enormes, insensiles, quas si fortiùs abraseris & violentiùs, pus in infimo reconditum & ad latera firmatum reperies pultaceum, quale meliceriides fundunt. Ex eo novæ succrescunt lamellæ sæpiùsque quasi ex altis suppeditaretur receptaculis puris illius materia, glandulæ per totam intumescunt viciniam.

In posterioribus illis ulceribus non omninò rarum est, in regionibus præsertim præfervidis atque humidis, nasci vermiculos. Ulcera priora aquosa seu serosa dicerem, posteriora mucosa vocari deberent. Nam illis nomina ab Arabibus aut Græcis mutuari impossibile est. In prioribus latet aliquid acre & solutum quod rodat; in posterioribus aliquid acre coagulans, & odor illorum, si præsertim cutis abradatur & pus pateat, fœtidus est, fermentanti & acescenti mucoremque rancidum contrahenti pani analogus. Sed illa ulcera mucosa non æqualem prætendunt acredinem, non æquale coagulum. Mitiora in eodem genere sunt quæ caput, faciem, aliquandò totam infantum occupant cutem, crustæ lacteæ dicta ἁ χῶρες, τα χὶρια, quæ difficilè quidem per artem sanantur, sed temporis lapsu evanescunt: à principio ulcerosum caracterem obtinent, licèt malè Celsus à furfuribus ea oriri dicat; quamvis enim à crustis tenuibus sumant exordium, non adeò tamen cùm furfuribus confundi se sinunt.

Si verò, aut diathesis pejor sit, aut caracter præ scabritie & asperitate rebellem indicet tumorem ulcerosum, aderunt mala gravissima verè herculeâ arte profliganda, nunc ad vitiliginem referenda aut lepram Hæbræorum, nunc ad elephantiaseos atrocitatem accedentia. Quibus tamen ulcerosis affectibus etiam aliquandò pro varietate coloris diversa imponuntur nomina. Nam etsi semper lympha jure meritòque pro causâ mali habeatur, aliquandò vel à propriâ corruptelâ, vel à miscelâ humoris extranei, bilis ver. gr., viridescentem contrahunt colorem, aut flavum, quem virorem verè pestiferum, in reis quos obscuris propter scelera recondunt carceribus observavi. Idem etiam reperias in causâ venereâ, pessumdato & corrupto lymphæ tenore.

Patet ex his quòd ad ulcerum genera referendæ sint tot variæ crustarum species, achorum, favorum, quæ tot nominibus à veteribus distinguuntur. Horret sæpè cutis crustis superpositis, & rupium ad instar sese mutuò excipientibus. Sub ipsis tamen latet mucosa materies quæ, ut interior in arboribus cortex trudit ex-

teriorem, cruſtas illas ſubter quas compingitur extrà pellit. Soliduſſimæ ſunt illæ, & tamen per longam in aquâ tepidâ macerationem in gluten reſolvuntur, ſeu mucum. Hinc etiam inſecta in eis cruſtis, ſi præſertim adhuc humiditatem aliquam ſervent, ova deponunt, muſcæque in vermes abeunt quibus, notante & deſcribente Avicennâ, ulcera illa ſæpè ſcatent. Hinc etiam in peſſimis illis ulceribus fœtor ſæpè corruptionis peſſimæ æmulus nares ferit odore maximè putido & fœtenti, undè morborum cutaneorum diverſitas tanta, à primâ corruptione muci ad ultimum uſque corruptionis gradum deſæviens.

Benigni ſunt nec cutim arrodunt, aut vel leviſſimam notam imprimunt, qui à muco recenti nec compacto infantum naſcuntur ulceroſi & cruſtoſi affectus. Levia adhuc nec tamen rebellis expertia naturæ, quæ à mulierum muco lacteo ulcera naſcuntur cruſtoſa. At ſi ſcrophuloſum venereumque jungatur fermentum, cauſæ ſequuntur fata. Sua cuique compoſitioni & complexui cauſarum eſto diagnoſis quam ex præcognitis primùm, poſteà verò ex concomitantium ſymptomatum congerie repetes. Scrophulas arguunt glandularum vicinarum ſcabra durities; veneris morſum ſymptomatum concurſus ad alia omnia rebellium ſoli obſecundantium mercurii efficaciæ. Podagricis etiam rem ita eveniſſe multiplici demonſtrare poſſem experimento; podagricum quid ineſſe cruſtoſis in ulceribus docet quæ priùs non apparuerat emicans podagra, aut quæ priùs apparuerat tùm demùm ceſſans quâdam fermenti in mucum depoſitione aut converſione.

Ex hoc cauſarum concurſu & complexu intelliguntur varietates colorum in externis ulcerum illorum cruſtis, quum aliæ cruſtæ albicantes ſint, aliæ nigreſcant, aliæ virideſcant pro admixtione bilis variæ, pro fermenti vel putri, vel aceſcente craſi. His omnibus commune eſt ut ſicciores in lemas abeant cruſtæ; hæ verò demùm in furfura & terram albam, terram inquam aſpectu; nam reipsâ nullatenùs terreæ ſunt furfuraceæ illæ partes, quæ contra ſalibus acerrimis ſcatent, ita ut iis ſæviſſimè affectus homo, cùm mihi partes oſtendere vellet affectas, & me coram mutaret induſium, ſternutationi afficeretur acri oculorumque moleſtiſſimo pruritu. Ubi verò cruſtæ illæ affatim decidunt, & per ingentes moleculas, tunc ſignum eſt deſæviiſſe cauſam, ſublatâque radice decidere truncum.

Majoris multò momenti eſt ad prognoſim & curationem noſſe

an ulcera illa critica ſint per vim naturæ malum ad cutim evomentis extra erumpentia? An pendeant à perverſâ totius muci naturâ; ita ut quæ vel alimenti vel medicamenti titulo adhibentur, nedùm malum immutent, contrà ab ipſo mutentur morboſamque contrahant indolem? Rem quidem à ſanitate ægrotantis dignoſces, quæ ſi ante eruptionem male ſe habuerit, poſteà verò fuerit in melius verſa, ſatis arguit fontem purum & illimem ſeſe cognito mechaniſmo à ſordibus ſuperfluis liberaſſe. Poſteà verò ſi omnia meliora ſint, ſi quam occupavit ſedem, in quâ focum fixit, relinquat ſanam & integram morbus, ſi demùm incrementi, ſtatûs atque decrementi tempora obſervaveris, mali natura ſalutaris & critica palàm declarabitur. Contrà verò redivivum ſemper malum aſſumptis proportionale alimentis, nec levans, nec juvandæ ſanitati idoneum, non criticum eſt, non naturæ actuoſæ opus, ſed artis expoſtulat efficax ſubſidium.

Si verò circa hæc attentâ inſpectione meditatus fueris non adeò forſan tibi difficile fuerit intelligere tot nomina Arabum *ſahaſadi alguada*, *albaras* tum *nigra*, tum *alba*; *morphæa pariter utraque*, *bothor*, *reſrengi*, *balkiati*, *alvathim* quæ omnia hìc referre ut ſupervacuum eſt, ſic iis inhærere noxium, cùm tot nominibus dùm naturæ phœnomena obſcurant Arabes, id effecerunt illi ut omnia intelligendo nihil intelligerent.

A propoſito nobis ordine recedere videntur tumores quidam mucoſi qui non glandulas, non cutis folliculos, ſed textum reticularem primò, poſteà ipſam cutem afficiunt. Hi nunquam inflammatorii ſunt, licèt aliquandò ob diſtentam cutem ſub ſuis principiis rubeant; at è ſquammarum mucoſarum ſtratis ſibi mutuò ſuperappoſitis formati & conflati, aliquandò quamdam organiſmi formam referunt, ſive concentricâ muci lamellarum diſpoſitione, ſive parallelâ appoſitione. Hinc dicti olim διονυσίσκοι. Licèt tumores illi rarò appareant, varia & diſtincta effecerunt tumorum genera cornu æmulantia formâ atque duritie & variis innaſcentia partibus, qualia videre eſt in diariis Europæ variis. Hi tumores omninò mucoſi ſunt, & bullientis aquæ continuatâ efficaciâ vertuntur in mucum, ac penitùs reſolvuntur. Hos tumores ulceribus adſcribere forſan videbitur durius. Verumtamen cum eorum primordia à muco effuſo & extra vaſa poſito pendeant, nullus alius locus ipſis aſſignandus eſt, cùm aliundè ſua ipſos raritas extra artem conſtituat.

Jam ad ulcera quæ ab erethismo in cutis vasis sanguineis concitato pendent ordo nos devehit. Circa quæ pauca omninò dicenda habemus, cùm per se pateant illa & phlegmoneâ dispositione præcedantur, sique nulla adsit vitii heterogenei miscela, brevi suppuratione terminentur, lata verò hujusmodi ulcera non possint illæsis subjectis partibus innasci, adeòque ad alios tractatus pertineant.

Erysipelatum verò variæ formæ quæ in cute nascuntur ad inflammationes pertinent, nisi tamen, quod sæpiùs accidit, illa latis ulcerosisque pustulis sero acri, & ut aiebant veteres, bilioso plenis stipentur, quod quidem fit, ubi perspiratio acerrima subito impetu supprimitur. Ulcera illa si diutiùs durent, etiam suppurationem aquosam concipiunt, præsertim increscente erysipelate, eoque decrescente exsiccantur, ad normam aquosorum ulcerum de quibus supra egimus, & eadem sibi sumunt nomina. Erysipelati etiam, præsertim à causâ violentâ inducto, superveniunt ῥαγάδες, seu fissuræ ano, vulvæ, & partibus quæ ex necessitate functionis aliquam patiuntur dilatationem vulgatiores. Ad sanguineas etiam sed φλωγώδεας refertur etiam φύγεθλον pruritu enormi insigne & ad pustulas tantùm referendum quantùm ad ulcera. Hinc etiam hìc numerari possunt Πόμφοι, Hippocrati dictæ eminentiæ pus fundentes & citò siccandæ. At, si nimis citò avellantur cum dolore acri renascentes, fit πομφόλυξ idæam exprimens fugacium ulcerum, quæ tamen, si acriùs tractentur, aut à causâ nimis actuosâ pendeant, in νομὰς verti possunt, ut à scrophuloso aut venereo viru nascentia verrucosis hiantia labris ulcera quæ οχθώδη vel οχθώδεα dicuntur. Adest enim tunc complicatio ulceris sanguinei cum mucoso, ut in phlyctænis erysipelaceis complicatur cum sanguineo ulcus aquosum.

Præter illa ulcera, cùm proximè cutem attingat liquor adiposus, sæpè nascuntur in cellulis cutis ulcera quæ ab humoris hujus vitio repetenda sunt. Scilicet vitium adipi innascitur quo concrescit adeps, & concretum minus occupat volumen, imò & quasi in resinam vertitur. Grumos tales in adipe suillo, & suibus præpinguibus mactatis reperire non adeò rarum. Si universale fuerit hoc vitium, non dissimile illi quo inspissatur liquor mucosus, tunc cutis durescit, & crassior, tangenti aspera, scabra evadit; at cum liquores indè stagnare necesse sit, brevì ulcera nascuntur, quæ cùm exoriantur in pessimo fundo, adipemque

proximè tangant, difficilè ſananda ſunt, malo pure, & merè mucoſo plena, labiis fœtidis & craſſioribus retorrida. An ab hâc origine pendent varia genera Lepræ quæ ελεφας, ἐλέφαντιασις, λεονθιον και λεοντα apud Græcos dicuntur. Eò difficilior curatu morbus quò altiùs radices egerit, & omnem undequaque invaſerit textum cellularem. In triſtiſſimo morborum genere vix ſenſibilitas, vix mobilitas remanet, vix humana forma ſupereſt, undè etiam & σατυριασις & σατύριασμος dictus fuit apud Aretæum & Galenum, quod fœdum Satyrorum aſpectum repræſentet. Hunc facilè dignoſces, ſed ingruentem prænuntiabit ſcabrities illa cutis aucta ſensìm & articulorum impedimentum, cùm ibi neceſſaria ſit apprimè cutis flexilitas.

At ſi vitium minus fuerit, minuſque ſævierit, parteſque tantùm quaſdam occupaverit concretus adeps, vel majorem in molem increſcit appoſito vicino adipe, fientque primùm tumores dein ulcera, ex eo genere quod dicitur ὀθερωματῶδὲς, μελὶκηρίδες, ςἑατομαλῶδὶς de quibus in tractatu de Tumoribus agitur, vel contrà contractus & concretus adeps cutem attrahit, deprimitur illa, & in cavum abit. Quod cavum depreſſum ulceratur, fitque ulcus vicinâ cute depreſſius, cavum durum adipem in fundo exhibens, & ulcus illud vulgò inter lepræ ſymptomata à veteribus magnâ curâ obſervatum recenſetur, licèt uni tantùm lepræ ſpeciei competat. Si ad ulcerum illorum adipoſorum naturam parumper attenderis, multa ut confido ſolventur problemata circa elephantiaſim quæ cùm à variis & in diſſitis regionibus obſervata fuerit apud auctores malum diverſæ omninò ſpeciei conſtituere videtur. Ulcera illa apud Aetium tetrabil. 1, Serm. 4, Cap. XXIII, vocantur ἀναλια Syrorum quæ perperàm Gorræus exponit ea nominando ἑλκος μελὶκηρῶδες.

§. IV. De tumoribus & maculis.

Poſt ulcera in quibus qualemcumque natura actionem exerit, omnemque expedit viam quâ ſeſe ab hoſte liberet, tumores varii ſeſe aſpectandos præbent, in quibus natura quaſi indifferens eſt & è ſede occupatâ nunquam ſe dimoveri ſinit, niſi per artis efficaciam nova ipſi actio fuerit indita. Tumores illi, ſi ad ſolam cutem ſpectes, parvi ſunt momenti, quanquam aliquandò immenſam exſurgere viſi ſint in molem, ut jam diximus de illis, quæ ſic extant, falsò dictis cornubus.

Ad morbos cutis aliquatenùs referuntur *atheroma*, *ſteatoma*, *meliceris* quæ, quamvis vulgò ſubtùs cutem in textu cellulari naſ-

cantur, possunt tamen ad ipsos cutis folliculos nasci. Indurantur parietes, stagnat intùs humor contentus, qui raró solvi possit, sæpiùs Chirurgiâ sanari. De his doctè nuper & ad naturæ normam egit Doct. Girard, Medicus Marsuliensis. Horum diagnosim hìc instituere supervacuum foret, cum eorum figura, aut circumscripta, aut ex variis glomerata sacculis, tardo incessu progrediens & sæpè fixa in eodem volumine, nec non indolens, hos tumores designet.

Verùm alii tumores cutem deturpant, sine ullo alio incommodo, imò absque pruritu: ἀχνη vocabant veteres quod ἰονθον Aetius qui eumdem esse vult nec distinctum tumorem. Hos inter tumores locum obtinet θύμος tuberculum dictum antiquis in carne enascens, id est in adipe, quod si à brevi pediculo pendeat dicitur συκον, id est ficus, describiturque à Celso lib. 5, quasi rubrum & subasperum, estque vulgò potius mala constitutio cutis, quàm vitium.

Sæpè tumores illi nasum & faciem occupant. Guttam roseam vocavêre Latini infimæ latinitatis aut *cuperosam*. Hæc tumorum congeries ex infinitè parvis tumoribus constans viros innocuè, mulieres verò fœdè vexat & difficilis curatu est. Nam vasa hosce tumores circumdantia in aliquam intumuêre varicis speciem, & dilatata suos flexus demonstrant, quod vitium mulieres flavas, & nitidissimâ fulgentes cute afficit, ipso aspectu suam efficiens diagnosim.

Huc etiam referre est scabram cutis superficiem, quæ scabrities si non à subjecto adipe pendeat, ad lichenes potiùs quàm ad tumores refertur, ut & omnia alia mutatæ in cute consistentiæ vitia quæ, cùm oculis percipiantur, diagnosi non egent, licèt apud Græcos varia sortiantur nomina, tùm pro parte in quam decumbunt, tùm pro formâ quam affectant, undè nullâ in aliâ morborum nomenclaturâ fœcunditas tanta, quæ dignoscendæ naturæ noceat. Hinc ἀλμυρώδες δερμα dicitur cutis salsuginosa & scabra in Aphorismis 11, Lib. 2, aliis ξηραντισμοσ seu ξηρασια.

Οχθοι seu verrucæ speciem quamdam tumoris specificam cuti constituunt, & in eâ solâ sedem fixêre. Eas dignoscere non ita arduum, naturam intelligere non perindè facile; eæ verò vulgò attritis & callosis factis nerveis cutis papillis adscribuntur. At verrucas aliquandò in pessima mala degeneres esse testatur historia Medica, ubi imprudentiùs tractatæ ad usque nervi pulpam

ſenſilem mucumque irritatio medicamentorum pertingeret, quod omnibus læſis partibus nerveis commune eſt. Hæ aliquandò ſemel corrupto & per corruptionem expanſo muco qui ipſas alluit, in molem immenſam glomerantur & per folia multa fœdè excreſcunt. Id commune eſt, in linguâ, ano, vulvâ aliiſque partibus quas papillæ illæ nerveæ diſtinguunt & quæ irritationem aliquam violentiùs paſſæ abeunt in cancri ſpeciem difformem, vicina depaſcentem & brevi exitu feralem.

Maculatur cutis ſi non univerſim & in totâ ſuâ ſubſtantiâ color ejus mutetur. Si enim alteretur & mutetur undequâque color ille, fit eryſipelas univerſale, ſæpè lethale, aliquandò parvis diſtinctum puſtulis ferè ſine intervallo ſibi cohærentibus; ſi verò ſuperabundet intùs materies, defluit ſæpè ſuperfluum ad partes internas ubi non eryſipelas excitat; nam ubi non eſt cutis, ibi non eſt eryſipelas, ſed tuſſim, ſed tormina, & nauſeas, ſed illacrymationem, ſurditatem & hujuſmodi ſymptomata concitat. Eryſipelatis univerſalis naturæ repugnat ut poſſit haberi pro phlegmonode, cùm protinùs in mortem abiret; ſed ut œdematoſum eſſe poteſt, ita non rarò in gangrænoſum progredi poteſt, imò pro naturâ cauſæ in ſphacelum verti, ut patet ex conſtitutione λοιμώδη ſic dictâ Hippocrati lib. Epidem. 3.

Sed cùm de his ſatis fusè egerint auctores qui de tumoribus ſcripſerunt, non eſt adeò huic inhærendum diagnoſi. Fiunt tamen aliquandò homines ſanguinei temperamenti & ejuſdem conſtitutionis mulieres ὑπέρυθροι, ut linguâ Hippocraticâ utar, prærubri ſine eryſipelate. Quod aut à plethorâ exundante, ut ſuppreſſis hæmorrhoidibus, vel menſtruo ſanguine fit, aut à ſpaſmo violento ut in irâ & furore, aut demùm cum pruritu enormi ab enato intùs fermento, imò adhuc intra ventriculum hærente quod ſæpè à comeſtis imprudentiùs mytulis accidit. Quæ omnia brevì reſolvuntur, ſi univerſalia ſunt, aut in eryſipelas tranſeunt, ſi à causâ vivaciori flammas conceperint.

Cæteræ omnes decolorationes aut colorum mutationes in cute ad icteros referuntur, quum bilis à cruore facillimè ad cutem feratur & ſerum ſaturet facillimè.

Inter cutis decolorationes forſan recenſendus foret pallor, ſi non à causâ chloroticâ aut exhauſtione pendeat, aut demùm à ſpaſmo ob affectus animi, aut ventriculi perverſum ſtatum nato. Sed pallor habitu contractus rarò ab ipsâ cute pendet, niſi ta-

men in albidis fœminis vitium cutis non perſpirabilis à ſummâ vaſorum hìc affluentium tenuitate pendeat, undè vix aliqua perſpiratio prodire poſſit & extrà propelli, ſed textus cutis tenuiſſimus lymphæ tantùm limpidiori pateat. Qui quidem tenuioris cutis honos multis ipſas malis exponit catharralibus, & ad articulos fluentibus œdematibus, undè rependunt decorem; & ſi morbis cutaneis ſe præbuerint obvias, quod rarum eſt, ii tunc multò difficiliùs quàm in aliis hominibus ſanantur; cùm difficillimè pervia ſint vaſa, nec pateant cauſis ſanantibus eâdem lege quâ minùs malo patuêre.

Verùm maculæ quæ cutem intertingunt eamque inhoneſto colore ſparſim diffuſo contaminant, vel leves ſunt & facilè tolluntur, vixque ſuî dant indicium breve, vel arctè adhærent ac fortiter cuti vinciuntur & per longa tempora perdurant immutabiles. Formâ differunt, & vel circumſcribuntur in circulum, vel latè vagantur atque hùc illùc transferuntur à viciniâ in viciniam; vel ſimplices ſunt, taleſque intereunt quales ortæ ſunt; vel contrà aliquid tumoris ſibi ſumunt ſicque, aut ulcerantur, aut abeunt in furfura.

Omnes illæ diviſiones univerſum quidem macularum ambitum comprehendunt, at illarum exitum non attingunt. Macularum enim quæ in cute naſcuntur aliæ in morbis naſcuntur acutis, aliæ chronicos comitantur affectus; aliæ ſuperficiem contaminant, aliæ profundiùs inuruntur. In variis hiſce caſibus ſolutionis modus quem affectant pro naturâ cauſæ varius eſt. Adeòque ab eâ diviſione petenda ſunt quæ expectamus circa naturam macularum dignoſcendam adminicula.

1°. Igitur quæ in morbis acutis naſcuntur maculæ, vel in ipſo morbi principio & ante febris exortum apparent, & ipſâ progrediente evaneſcunt. Hæ latæ ſunt & vulgò in aliquem aſſurgunt tumorem, citò evanidæ, ſimulatque erethiſmo conſtituto ſtringuntur vaſa: cacochymiam exundantem, imò turgeſcentem ſæpè ſignificant. Ita ante exortum febrium intermittentium autumnalium, illæ ſine periculo viſæ ſunt attolli. At vulgò durationem mali ſignificant; nam ingentem humoris acris bilioſi copiam indicant eæque nec criticæ dici poſſunt nec nocuæ, ante ipſum morbum exortæ & eo conſtituto nunquàm deinceps prodituræ.

2°. Aliæ in violentiſſimo febrium erethiſmo morſibus pulicum ſimiles

similes & rotundæ ominosè emicant; imò aliquandò miliares pustulæ potiùs quàm maculæ dicendæ sunt. Eæ semper terrorem inspicientibus injiciunt, & maximam medentium postulant sollicitudinem. Ferè omnes temporibus æstivis & maximè calidis apparent, in febribus acutis quæ sudoribus diffluunt, & in constitutionibus morborum quæ sudoribus arcessendis aptæ sunt; talibus maculis meritò fuêre infames, præsertim secundùm Hippocratis annotationem, calores athmosphæræ si fuerint humidiores. Undè & apud nos Picardis, Aremoricis ac regionibus quæ ad littora magis jacent maximè familiares sunt, aut in morbis summè putridis pestilentialibusque communes; undè multò magis ratione causæ nutuendæ sunt, quàm vanæ ipsorum eruptionis; nisi tamen notante Cl. de Haen talium & similium macularum eruptio duobus causis adventitiis debeatur, scilicet vel regimini, aut per ægrotantium, aut medicantum errorem calidiori, vel etiam vietæ atque effœtæ per squallorem & putridam diathesim athmosphæræ vitiis adscribendæ illæ sint. Ejusdem naturæ sunt maculæ plures quæ variis nominibus apud auctores designantur pro ratione formæ, extensionis, atque coloris, vibices, urticationes, petechiæque demùm, si colorem nigrum affectent, quæ vulgò gravissimis cum symptomatibus erumpunt, anginâ, suffocatione, dysenteriâ putridâ, &c. quarum hìc diagnosim si institueremus, certè maximam comprehenderemus partem acutorum & pestilentialium affectuum, eorumque pessimorum.

Tertii generis erumpunt quæ criticæ apparentes symptomata tollunt, sed tunc macularum formam relinquunt & pustularum, aut etiam tumorum naturam brevì affectant; nam in medicâ observatione inauditum sanatum quemquam fuisse erumpentibus simplicibus maculis quæ cùm nocivæ sunt, nullo facto tumore, imò contrà si deprimantur, vertuntur in gangrænam, nec, nisi ubi jam attolluntur, possunt salutares evadere.

Extra morbos acutos multæ sunt quarum aliæ, etsi improprio, recepto tamen nomine vocantur, aut saltem vocari possunt criticæ. Tales sunt quæ scorbuticæ & sunt & nominantur. Hæ citra ordinem, citra regularem formam in cruribus apparent; pedibus, imò & brachiis præsertim insident, leviter dolorificæ, nec nisi provecto scorbuto emicant, aliquandò, ut notavit Eugalenus, cum levamento totius corporis notabili; quod tamen ut nimis universale vir præclarus admisit. Cùm enim in scorbuticis con-

firmatis res aliquandò enitet, nullum indè nascitur levamentum, sed malum malo additur (*a*).

Proximæ his sunt maculæ quæ vibicum formâ post nixus crurum enormes debilioribus præsertim apparent. Tùm varicosæ quæ in gravidis & mulieribus fluxu defunctis menstruali hinc indè per cutem sparguntur, & quæ accuratiùs tangenti facilè distinguntur, aliundè dignoscendæ, tùm ob locum quem occupant, tùm ob colorem sub digito evanidum, si ponatur ille inter arteriæ atque venæ decursum.

Verùm ingens nec temnenda macularum divisio à colore desumitur; aliæ enim nigrescunt & atrocitatem causæ colore indicant; flavescunt aliæ; aliæ nitore cutis sublato vividisque floribus emarcescentibus albescunt; nec tamen statim à nigredine malignitatem pronunties. Nascuntur maculæ nigricantes, sed superficiariæ ab aliis & formâ & primo aspectu distinguendæ, cum extra cutim promineant; hæ melancolicæ & sunt & dicuntur, vereorque, cùm illæ in morbis splenis pleniùs appareant, ne pro scorbuticis apud libros & auctores sæpiùs fuerint habitæ, licèt alioquin ipso aspectu ita ab iis discerni queant, ut vel minimus erroris metus assurgere non possit. Plures sunt quæ puncticulares & quasi parvulæ maculæ crura, pedes, imò lumbos & dorsum natesque obsident, cum levi & profundo doloris sensu. Primò quidem intensè atræ sunt, posteà rubræ, sed intensâ rubedine donatæ apparent quæ sensim in erysipelatis roseam formam efflantur, deindè flavedine tinctæ evanescunt: eas singulari exemplo vidi in puerulo scholastico qui fervente syrio dùm scholasticam per summum solis ardorem deambulationem summo ardore, cursu simul, luctâque peragit, suffuratam vini lagenam librarum duarum exhauserat imprudens: huic enim sine febre, at ebrio & verba delira proferenti ac vacillantibus pedibus vix insistenti maculæ illæ eruperant, stadioque quindecim dierum peracto, evanuerunt sensim.

Sed hujusmodi maculas diuturniores videre est, imò & per longum tempus perdurantes in senibus; imò & in sene deliro plures per annos ad extremum usque perdurasse vidi, quamvis illæ nunquam gangrænicæ evaserint, sed potiùs formam assumpserint tumoris illius nigricantis qui apud auctores nomine talpæ insignitur.

(*a*) Vide Anson travels.

Alia macularum species datur quæ, quasi pulvere nigro cutis foret conspersa, eam deturpant & sæpiùs diarrhoeâ solvuntur, aut vacuatione quâvis, v. g. sudoribus; tales in muliere gravidâ vidi quæ partu solutæ sunt, cùm per dolorum atrociam sudoribus illa defflueret.

A nigricantibus ferociâ & formidine quam inspirant distant longè maculæ quæ cutem flavo colore inficiunt hùc illùc sparsæ, cutim, faciem, manus aliquandò fœdè occupantes, quæ omnes ferè, aut ab insolatione & exsiccatione seri ad cutim hærentis pendent, aut à bile in cutem refluâ & depositâ. Priorum causa obscura esse non potest, cùm illæ in partibus denudatis appareant; hæ verò in partibus etiam vestitis indiscriminatim sedem figant. Norunt puellæ quarum cutis candidior lymphâ mucosiori turget, quàm fœdè laborent *lentiginibus* sic dictis, quæ in textu reticulari Malpighii nascentes vulgò faciem, thoracem & nuda brachia complectuntur: eæ destructo epidermide & textu reticulari renovato solvuntur.

Si flavedini macularum in cute ipsius asperitas jungatur, has vulgus biliosas vocat, sæpèque primo aspectu pro veris herpetibus à parùm gnaris habentur; eæ sæpè magnam corporis partem occupant, hùc illùc sparsæ, & corpus varietate colorum distinguunt. Præcipuè verò mulieribus eam faciei partem occupant quæ in viris barbata est. At in viris undequaquè sparguntur, sæpè dimidiam corporis partem occupantes, sæpè in maculas efformatæ tenues & rotundas. Colore inter se variant; nunc enim summè dilutæ sunt, nunc contrà fuscæ & malicorii instar, & ferè semper non solam cutis ariditatem partialem designant, at latentes morbos, aut hepatis, aut lienis, durosque scirrhos, quod benè norunt Medici, ita ut iis insistere diutiùs vix nostri sit instituti, cùm pro vitio laborantis partis omninò de iis diversa instituenda sit prognosis atque diagnosis.

At multò majoris sunt momenti maculæ albæ quas aliquandò in cute sine ullo malo prævio videmus enasci cum glabritie singulari, imò & cutis depressione. Maculæ illæ rarò apud nos & septentrionales Europæ populos observantur; frequentiùs apud illos qui Asiatica littora incolunt & loca calore fervida simulque humiditate infamia. Rariùs hæ maculæ ad plerasque Africæ siccioris & ferventioris gentes pertinent; cùm morbis hisce præcipuè obstet aëris siccitas sudoribus & perspirationi summoperè favens.

Eæ apud Græcos nomine λεύκης, apud Latinos *vitiliginis* noſcuntur. Forſan & apud Arabas pro linguæ minùs notâ farragine *alguada*, *albaras* dictæ ſunt. Definitur à Galeno vitiligo alba, ſeu λεύκη, macula cutem albedine inficiens & ſubjectam cuticulæ cutim exedens. Differt ἀπὸ τῆς λέπρας καὶ ἐλεφαντος, quod hæ ſint cum aſperitate cutis, roſione, pruritu, illa verò nequaquam. Ariſtoteles in Problem. Sect. 10, ait homines tantùm vitiliginem pati, cætera animalia nequaquam: addit enim malum hoc mulieribus minùs familiare, aut pueris, quàm viris. Nomen morbi genericum eſt αλφος quòd non ſemper maculam ſimplicem efficiat, quo nomine tantùm λεύκη vocaretur; ſed omnis macula fœda in cute apparens ſine manifeſtâ aſperitate, ſine ſquammis, à verbo ἀλφαίνειν mutare dicitur αλφος; treſque ejus ſpecies diſtinguuntur αλφος, αλφὸς λεύκη, αλφος μέλαινα: αλφος ſi antiquis credas, ſubaſper eſt & ſuperficiarius: λεύκη ſubjectam cutem leviter deprimit: μελας colore tantùm à leuce differt, qui color in rebus medicis prognoſim ſemper ſævam atque feralem indicat. Simplex αλφος ad colorem croceum inclinat; λευκη verò pallorem quaſi marmoris albi inanimem & depreſſionem in cute exhibet. Antiqui ἀλφὸν ſimplicem pro morbo levi habebant & ſanabili, duas alias ſpecies pro morbis verè herculeis & difficilè admodùm vincendis admittebant.

Verùm, utut veterum auctoritate moveamur, fatebimur diſtinctiones has aliquatenùs minutiores poſſe videri, & meliùs cognitâ animalis æconomiæ lege, colorum varietates non adeò momentoſæ apparent, vitiligoque qualem, niſi aliundè accerſitam, raró videmus, apud nos ſub lepræ nomine malè comprehenditur, quippè formâ inter ſe prorsùs abludit uterque affectus; at cùm circa vitiliginoſas maculas & pus naſcatur & ad illarum oras ulcera prodeant tumefacta quæ depreſſionem adhuc profundiorem aſpectui efficiant, incertum eſt, an in tumoribus morbus conſiſtat, an in cutis depreſſione?

Illa verò depreſſio cutis à deſtructâ muci nutritii & tomentoſi, imò & adipis qui ad cutem abundat, penitùſque everſâ partium craſi prorsùs repetenda eſt. Scilicet ſi cutem vitro fortiori armatis oculis benè inſpexeris, eam vernice quaſi obductam molli videbis; indè ipſi ſplendor & nitor; at in maculis vel minimis quæ ad vitiliginem accedunt eodem vitro armatus videbis periiſſe prorsùs hunc ſplendorem, licètque in cadaveribus ſplendor ille ac pelluciditas ferè omninò perierint, ingens adhuc in cadaveribus ſeſe

offert .differentia inter loca à vitiligine occupata & viciniam. Indè fit ut, licèt crediderim aliquid vitiliginosi latere in quibusdam calvitiei præternaturalis speciebus quas antiqui sub nomine φάλακρότην inter morbos recensebant, & maculis illis quæ ἀλωπηκίαν, ὄφιασιν constituebant, aut ἀναφαλαντίασιν, scilicet surperciliorum glabritiem & calvitiem, Aristot. lib. 3, de Hist. Animal. cap. 2, tamen inspectâ horumce morborum per vitra optica cute, res saltem sæpè prorsùs differre visa est; cùm in his morbis, saltem ut vidi, cutis nitorem suum servaverit.

Nec illa attenta cutis per vitra inspectio prorsùs negligenda est ad vitia cutis varia dignoscenda & præsagienda. Illa enim, ut ita dicam, vernix cuti superinducta deficit in cicatricibus & cicatriculis illis quas sinunt fieri variolæ, vidique non bis, non semel, sed multoties juvenes quos horrendus ille morbus ita crudeliter affecerat, ut vix ullus relinqueretur locus sine cicatrice, vix quidem ullis obnoxios cutaneis affectibus, sed pluribus à sero acri pendentibus miserè per totam vitam torqueri. Sed de his dicendi non est locus.

Glabrities porrò illa vitiliginosa jure meritòque inter pessima cutis vitia habetur; nec mirum, cùm nulla fiat per cutem aut parca admodùm perspiratio; undè aut illa finditur, fiuntque ῥαγάδες, aut morbi ab humore seroso acri partes internas miserè infestant, præcipuè pulmones, renes atque vesicam, pereuntque ægrotantes marasmo consumpti, deciduis intereà undèquaque capillis, superciliis, pilis quibuscumque; undè morbus noster vulgato nomine apud Gallo-provinciales huic obnoxios dicitur *la Pelade*. Nec minùs his glandulæ omnes lymphaticæ intumescunt & indurantur. Undè inter maculas cutim deturpantes nulla pejor, & quod saltem felix habendum est, nulla rarior verâ & sic dictâ exquisitè vitiligine. Nam etsi non adeò rarum sit incarceratos & eos præsertim qui ob scelera in specubus sub terrâ defossis, clausis & angustis includuntur, maculis fœdari albis, virescentibus, luridis; eæ tamen, cùm aperto aere brevi sanentur & lautiori diætâ, vitiliginis illius antiquæ levem omninò exhibent imaginem.

§. V. De furfure.

Non minimam è chronicis cutis affectibus partem constituunt furfuraceæ eruptiones quæ sæpè morbum principem faciunt, sæpè alios comitantur morbos. Nihil commune magis, nihil vulgatius est quàm cutis furfura edens. Sed eruptionem illam pro uno eodem-

que morbo in casibus omnibus habere piaculum foret. Furfur ipsum non semper una eademque res est.

Simplicissimum omnium furfur affectui alicui cutaneo succedaneum lemas epidermidis disjunctas objicit. Sic sanato erysipelati, aut cuicumque morbo cutaneo succedens furfur signum dat abeuntis, nec jam effervescentis morbi; renovatur scilicet epidermis, cùm dilatatis ruptisque vinculis nullam jam cum cute subjectâ obtineat connexionem. Hinc abit ferè terreus in pollinem tenuissimum.

Aliquandò sine ullo evidenti qui præcesserit morbo mucosa & glutinosa epidermidi nectendæ apta materies tota simul vim & indolem plasticam amisit. Tunc videtur avelli epidermis in lamellas, & quibus in locis durior est ac pluribus stratis constans formam servat integram. Id in putridis exquisitè cutis morbis aliquandò accidit, imò & cùm putredinis & alterationis pars illa summè terrea vix capax sit, in semi-putrescentibus cadaveribus, epidermis à subjectâ cute in ingentes separatur laminas. Id furfur morbi seu potiùs nutritionis interruptæ aut perversæ symptoma titulum morbi sibi vindicare nequit.

At aliud est furfurum genus à priore non formâ, sed naturâ potiùs discrepans. Illud epidermidem quidem & omnes ejus partes sub se comprehendit, sed simul mucosum textum & muci, liquidi primùm, dein solidescentis partem non minimam. Quod ut meliùs intelligatur, res altiùs repetenda est. Affluit ad cutim per hiantia vasa muci lymphatici atque nutritii pars ingens, nec parùm elaborata, quæ in statu naturali cum quisquiliis epidermidis confusa, lintea, vestes & pondere graviores efficit, & odorem iis fracidum & rancidum impertit. Hæc in homine exercitato copiosa & densa aëris vim magnam continet; in aquâ solvitur partim, partim terrea ad fundum decidit. Sordes cutaneas dixeris materiam non usibus nutritionis prorsùs ineptam, aut saltem parùm ultra nutriendi terminos provectam. Hæc tenacitatem cuti & quoddam gluten addit, simulque salsum gustantibus saporem offert. Hæc per textum mucosum exsudat crustamque tenacem & subjectis partibus affixam facit. Spissescit scilicet & crustas illas quæ in morbis cutaneis crustosis apparent efficit, simul & lemas & pollinem & furfur. Undè fit ut aliquandò furfuracea materies tantâ erumpat copiâ.

Aliquandò igitur furfur symptoma est ad solam cutim referen-

dum, epidermidem separans ejusque rumpens vincula. Aliquandò morbus in ipsâ lymphæ atque muci conditione efformatus deponitur, estque morbus depuratorius, quandòque criticus ad cutem, semper aliquâ suî parte salutaris. Prior furfurum species tota terrea est ex detritu epidermidis nata & efformata. Posterior induratam & terræ remixtam mucaginem inquirentibus offert. Ultimam hanc speciem eximiè & in summâ vigentem ferociâ offert fœda capitis *porrigo* quam *tineam* dicunt, & concitatis ulceribus atque calvitie per suppurationem inductâ sanatur. πιτυριασιν dixêre Græci, *porriginem*, furfura Latini, ubi inter pilos quædam squammulæ nascuntur furfuraceæ quæ à cute resolvuntur : interdùm siccæ sunt, interdùm ulceratæ. Malum in cute capillatâ vulgò nascitur, rariùs in barbâ; nec semper eumdem gradum nanciscitur; sed innatum sæpè vitium constituit sæpè commoriturum, undè intemperies illa dicta ab Hippocrate πιτυρωδης (*a*). Nix etiam vocatus est ille morbus à Q. Sereno Sammonico. Præter hæc indicia ab antiquioribus recensita addiderim in pessimâ porriginis specie splendentem, tumefactam & asperam cutim, rugis horrendam, duramque, & quasi squammosam, undè testibus Suidâ, Hesychio & Stephano, veteres etiam morbum hunc τας λεπιδας dixerunt.

Additur his jure meritòque inter signa fœtiditas quæ eò sensum magis percellit, quò ipsam occultandi magis cupidus æger caput obtegit & sedulò dissimulans aëri subducit. Porrigo quidem morbus cutis in capite est. Ad totum verò corpus pertinet impetigo, sic ab impetu dicta, ut vult Serenus, λειχην Græcis απο τυ λειχω Lambo, à quo etiam arborum lichenes nomen acceperunt, & etiam indè dicta apud Latinos serpigo, herpigo, qui morbi etiam arbores infestant, nec sine tumore nascuntur; undè etiam eum ad tumores ablegat Galenus, vocatque λειχηνωδων ὀγκῶν παθος, ut & Aetius qui eos nominat ὄγχοι λειχηνῶδης, & Oribasius lib. 3, ad Eunapium. Potest affectus ille inter criticos numerari, cùm repercussus feralia inducat symptomata mortemque ipsam; at si ab ipso cutis vitio ortus in ipsâ foveatur, nihil depurans, tunc ægritudo illa maximè chronica est: nam omnes illi morbi qui à cute pendent potiùs inter fœditates & incommoda numerantur, quàm inter morbos, undè Ulpian. in L. Pompon. Dig. de Ædil. Edict. Trebatius ait impetiginosum morbosum

(*a*) Actuarius, lib. 2, de dignosc. morb. Paulus Æginet, lib. 3, c. 3.

non esse, si eo membro ubi impètigo est æquè rectè utatur æger.

Et certe λειχὴν impetigo, imò & ipsa porrigo, si simplices fuerint & in illâ eruptione lemosa atque furfuracea contineantur, sine ullâ aut basi rubrâ aut limbis asperioribus, vix functiones lædunt & in tenuioris sortis hominibus vix à parentibus advertuntur; undè cum vix unum hominem cui fortuna & opes secundæ sunt his malis constanter affectum videas, contrà iis malè mulctatur plebs infima.

Verùm, licèt fatendum sit causas omnibus æquè impendere, si tamen attentè meditati fuerimus quæ nuperrimè in opere eximio circa tumores in cute nascentes lymphæque glandulas perreptantis naturam scripsit eximius Anglus R. Russel, illos certè hisce infortuniis obnoxios esse reperiemus qui lymphâ nutritiâ nimium abundant, diætâque simul & crassiori & copiosiori abutuntur. Vitium illud duobus præcipuè causarum generibus potest acceptum deberi; primò quidem peculiari corporis mechanismo, secundò verò naturæ ciborum admissorum. Sunt enim naturæ quædam quæ structurâ non satis à nobis intellectâ organorum, plus ingenerant istius lymphæ, quàm possit per vim corporis absumi, nondùm adhuc perviis ut in infantiâ glandulis; undè qui perspirare debebat humor crassior & crudior ad cutis vasa appellit, ibique, ut arboribus familiare est, gummi muscique varii generis ad superficiem emicant. Si hisce jungatur acrimonia, rosio, fiunt furfura, lemæ, tumores varii quorum vulgò prænuntiant eruptionem tumores glandularum: eæ enim humoris ad cutem deponendi sunt quasi conceptaculum; ita ut nunquam ullus ad cutem alicujus momenti emineat morbus, quin omnes ad viciniam glandulæ turgeant, totque posteà illis in viscera è glandulis efformata erumpant morbi, quibus cutis suo tempore deturpata non est; nec sine ratione sibi plaudunt prævidentes nutriculæ, ubi contaminatur puellorum sibi commissorum cutis, quasi indè à nascentibus posteà morbis liberentur, & saniùs se habeant. Pluriesque vidi muco illo miserè diffluentes infantes candidissimæ & tenerrimæ mammæ appositos illam nullatenùs vitiare, nisi tamen superfluo illi conjungatur ac complicetur acredo. Patet indè quanta sit cognatio atque conjunctio furfurum cum iis de quibus agebamus mucosis morbis.

Verùm jam disposito corpori aerisque humidi & calentis effectibus jungatur diæta cruda, glutinosa ex cibis non fermentatis, si præsertim

tim, notantibus Russelo & Gaubio, penuria virtutis septicæ quæ ad salem culinarem pertinet adsit, & fraudentur hoc munere infantes, morbis illis nova sufficitur causa. Nec ab ortu, origine, decursu illorum difficile est intelligere, quinam inter illos dici debeant depuratorii, qui verò adventitii & quasi connati, nec nisi per ætatum discrimina sanandi.

Quod quidem planum erit & obvium, si ex hâc universali theoriâ distinctiùs ad varias herpetum species nos deduxerit labor noster; Galli *Dartres* vocant morbi genus ita universale, ut ingens nominum confusio diversissimas species eodem comprehendat vocabulo.

Ερπης apud Græcos, herpes Latinis dictus, si nominis universum ambitum spectes, duas tertias morborum cutaneorum partes comprehendit; imò etsi eum angustioribus coercerent Græci limitibus quàm quos ipsis assignavêre Medici recentiores, ei extensionem maximam videntur tribuisse, cùm tres ejus species recenseant. Accepto enim ab ἕρπειν serpere nomine quod supra cutem serpat, triplicem ejus speciem distinxerant; ἕρπης simpliciter quem nos furfuraceum, seu farinosum vocamus; ἕρπης κεγχρίας seu miliaris, qui pustulis quibusdam refertus tumet, iis lymphaticis & in crustas tenues abeuntibus; aliquandò etiam vocatur φλυκταινώδης, ubi pustulæ non milii grana sed φλυκταίνας repræsentant & abeunt in crustulas superpositas; & demùm ἕρπης ἐσθιόμενος, seu depascens, qui fœtidus, glutinosus, corruptus in partes subjectas grassatur, augeturque in vicinarum partium perniciem. Undè etiam apud Pollucem vocatur crurum senibus familiare ulcus, ἑρπυστικὸν ἕλκος. §. VI. De herpetibus.

An verò idem morbus tam difficili se prodat facie? an contrà reverà nomine tantùm, non re inter se consentiant species illæ, maxima est quæstio? Sed dum de eâ re disseritur, primò & ante alia sciendum est an ea antiquorum admittenda sit divisio? Hoc verò semel explorato, alia quæstio per se concidet. Porrò nec divisio admittenda est, nec morbi sunt ejusdem speciei, si in se mutari non possint ac converti; verùm an ita se res habeat fusiùs expendere dabitur, ubi seorsìm de iis agetur.

Ερπης simpliciter *la dartre simple ou farineuse*, sæpè fixa manet in unâ eâdemque sede, ibique sæpè vix animadvertenda; plures per annos delitescit, si pars illa ex earum numero sit quæ vestibus cooperiuntur. Sæpè levi tantùm pruritu sese finit agnoscen-

dam. Aliquandò in pueris & præsertim puellis cute tenuissimâ donatis levissimâ de causâ à subjecto textu mucoso & reticulari secedit epidermis, herpetem aiunt, levissimam tamen foeditatis quamdam speciem quam vel tempus, vel mutata victûs aut aëris conditio protinùs persanant. Hæc nunquam ad usque tempora pubertatis perdurat. Alii sunt etiam adulti quibus ad verni temporis horam erumpunt furfura levia, basi tamen erysipelatosâ pruriente, quæ æstivus calor discutit; præparant rursùs autumnale & hyemale frigus, & per integrum duorum mensium spatium sæviunt. Dantur etiam mulieres quibus, dùm tardiùs erumpunt menses, furfura eminent similia, cessantia simul ac copiosiùs illi effluxerint. Hæc mala si oculis mediocri vitro armatis inspicias, congeriem videbis pustularum minimarum laticem glutinosum exhalantium qui brevì siccatus abit in terram albam furfuraceam. Sæpè illa apparent, sæpè delitescunt, & sicut sine evidenti causâ orta sunt, ita etiam innocuè cessant.

Meliùs & ad naturæ normam herpetum farinosorum nomine designari possunt affectus illi farinosi qui quam sibi sumpsêre sedem servant, limboque undèquaque cincti rubro, acri, aliquandò ipsum supereminente herpetem, aliquandò contrà depresso, partes aliquas occupavêre, vel distincti maculis rotundioribus, vel latè in hanc illamve partem extensi & ad plures simul porrecti corporis partes. Hi cutem asperam, duram efficiunt, furfurque indè emittitur è superficie verè ad instar lichenum arborum; ii porriginis speciem constituunt; plerique cum porrigine confunduntur, mucum cuti subjectum adoriuntur & sanati maculam in cute relinquunt. Ut autem affectus illi latè grassantur & in dies extenduntur, sub nomine *serpiginis* apud recentiores descripti sunt. Lentè & mutatâ totius corporis constitutione sanantur, sed nunquam abeunt aut in priorem speciem, fundo cutis non mutato, distinguendam, aut in sequentes, crudeles maximè, imò & aliquandò ferales.

Quid antiqui per ἕρπης κεγχρίας intellexerint non adeò ex eorum scriptis constat. Certè apud nos herpes miliaris sæpè appellatur ignis sacri genus, vulgò intra quadraginta dies terminandum quod fundo fortiter erysipelatoso densas objicit oculis φλυκταίνας, alias quidem majores & separatas, alias sibi invicem densè appositas & minores; ab hoc centro radii erysipelatosi quaquaversùm disperguntur, & aliquandò novæ, fatiscente jam morbo,

emicant pustulæ. Hæ sero replentur pellucido, sed squallente & quod sæpè aliquid sanguinis continet. Hìc non pruritus sed dolor urens, patientiam exsuperans, somnos adimens, cibos corrumpens, imò & aliquandò febris acutissima adest in primâ eruptione, sed quæ citò defervescat, & nullatenùs possit duratione temporis cum morbo comparari.

Rectè ad erysipelas morbus ille conferri potest; hunc ipse epidemicum vidi; viris magis familiaris est in senium vergentibus: & quo tempore imminui incipit perspiratio, sævit præcipuè, acerrimique humoris & ferè atrabilarii exemplar exhibet. Raro sævissimum malum redit, verè enim inflammatorium ad pustulosos morbos ablegandum est.

Descriptus jam nobis est sub nomine ulcerum mucosorum herpes qui Græcis dicitur ἐσθιόμενος, qui cum furfuraceis tumoribus quid commune habeat non video, nisi quòd ulcera illa lymphatica sæpè spissescant & in crustam efformentur quæ abit in furfura; dùm sæpè sub escharris illis cùm exitus muco putrido denegetur, ad latera sibi viam cudit ille, efficitque tunc in superficiem asperitates quasi monticulosas, & multiplicatas, indè ad latera erysipelas. Grassatur malum turpe aspectu, & cujus caracter judicatur domitu difficilis, si glandulæ suppositæ & viciniores partem in se mali suscipiant; undè earum durities prognosim durationis in illo malo constituit.

Quamvis ad pustulosum morborum cutaneorum genus referantur, singularem tamen sibi attentionem postulant variæ scabiei psoræque species quæ apud auctores numerantur. Malum hoc pruritu intolerabile ex pessimis durissimisque constat pustulis quæ ad apicem feri acris guttam extillant, adeò penetrabilem simul & adhærentem, ut nullus alius morbus adeò celeri spargatur contagio. Undè morbus ille an solâ propagetur contagione, an nascatur intùs dubitari possit? Nec sine aliquâ rationis specie à multis nec infimæ notæ auctoribus habitus sit pro morbo ab insectis pendente quæ dùm ovula sua in cutem deponunt perforatam, pruritus excitant, donec exclusa illa novam ovorum efforment progeniem.

§. VII. De insectis.

Insecta nocent cuti, vel dùm morsu ipsam lacessunt, vel dùm venenum in ipsam fundunt, vel demùm dùm sub epidermide nidum deponunt in quo excluduntur ovula mirum in modum multiplicata. Dantur insecta nobis quasi inquilina & ipsâ in cute

latitantia, quorum quidem maximè feraces sunt Africæ, Asiæ atque Americæ regiones quæ cùm sub solis perpendiculo jacent, simul lacûum & nemorum perpetuâ foventur humiditate. Hinc & Arabes & Syriæ Accolæ Medici de iis fusiùs disseruerunt, imò & qui ad insulas nostras Americanas Medicinam atque Chirurgiam fecerunt plura de iis proferunt.

Apud nos pro indubitato morbo habenda est φθειρίασις, sive morbus pedicularis; ait quidem Cœlius Aurelianus pediculos hoc in morbo nascentes vulgares non esse, sed ignotos, latiores, duros, & ut ait Plutarchus in vitâ Luc. Syllæ, quò tollerentur plures, eò etiam magis recrudescentes. Quod ego viderim circa hanc materiem proferre licebit: plures observavi pueros atque puellas ex eorum genere qui flavos gerunt capillos cutemque teneram & præalbam ex albore illo mucoso qui cùm oculis summè placeat, defectum tamen arguit ruboris in sanguine. Hi digestionibus languentibus coctioneque leviter laborante, odoreque cutis aliquatenùs fracido, medias inter famulantium sollicitorum curas sæpè pediculis infestantur numerosis, quibus assignari non possit locus, nec exeundi, nec nidulos ponendi; capilli quidem opportunum nidum offerunt, sed his sublatis, cuteque vehementer affrictâ nihilominùs tamen exeunt illi, sub axillis, ad inguina ut videtur, præcipuam sibi sedem seligentes. Hos ex laminis epidermidis erumpere & sub illis delitescere ex indè conjectari liceat, quòd in cuticulâ illorum benè lotâ & tersâ sordes nascantur spontaneæ, quò plus deraduntur, eò plus recrudescentes. Rarus omninò morbus hic est inter adultos & valentes; non rarus in silicerniis illis decrepitisque, nec nisi in debilibus aut ætate aut infirmitate annotatur. Imò non semel, non bis, sed pluries vidi in convalescentibus à morbis cachecticis aut febrilibus, sed è serosâ colluvie mixtis, sæpè vim ingentem pediculorum exire, non ex eo genere quos descripsit Cœlius Aurelianus, sed vulgarium. Inter cutanea insecta nullum *datur* famosius venâ medinensi de quâ dicendâ ex aliorum auctoritate locus alibi sese offeret.

COROLLARIA.

In tantâ effectuum diversitate nihil magis interest quàm sedula & diligens causarum eos inferentium meditatio atque contemplatio. In quâ quidem arduâ sæpè diagnosi duo saltem nobis

evidentibus signis sese produnt; an concitatâ irritatione præsertim & auctâ naturæ actione agant; an contra ipsam vinculis innectant atque implicent? Hinc omnes naturæ agentis atque efficacis conatus sese apertè produnt, illinc contrà, omnia reperiuntur inertia, languida, oppressa, & artis implorantia subsidium.

Priorem classem effectuum producunt omnes causæ quæ acre intra liquores introductum demonstrant, sive illud omnem humorum molem contaminaverit, indè naturæ actione ad cutis ambitum amandandum, sive aut muco, aut sero inhæserit, prout fert uniuscujusque natura; seu demùm in ipsâ cute natum ibi foveatur atque increscat. Posterior causarum classis mucosam atque spissiorem liquorum diathesim supponit, undè hæreant illi ad incernicula, eaque aut obstruant tumorumque omne genus efficiant, quibus sine dolore & erethismo cutis attollitur, nitorem atque lævitatem amittit, aut vasa ob ipsam obstructionem rumpant atque divellant; hinc tot crustarum mucosorumque effluviorum genera infantilem præsertim atque muliebrem cutim fœdant atque dehonestant. Quæ omnes crassitiei inductæ formæ, à mutatâ crasi humorum pendentes, non rarò sibi irritationis larvam adsciscunt, & vertuntur quasi postliminii jure in acrimoniam, undè exsurgit tertia species morborum ex utrâque causarum classe complicatorum atque combinatorum, ita tamen ut qui à mutatâ crasi atque consistentiâ pendeant affectus, semper ab illâ incipiunt, nec nisi decurrente morbo vertantur in acre degener, priusque extiterint, quàm morbus erethismum extulerit. Sed fatendum est sub hisce classibus multiformes & phœnomenis & origine causarum species contineri, quæ sese propriis etiam signis distingui sinant atque deprehendi. Nec perindè est an acrimonia è toto corpore confluat ad cutem & criticè simul atque acutè deponatur, an serum acerrimis imbutum particulis stillicidio perpetuo ad cutim depluat; an in ipsâ cute mucus fermento imbutus ferveat & calore fotus stillet moleculas erodentes? Quæ, omnia cum à prægressâ morbi historiâ indicentur, suis quæque locis enodabuntur.

Advertendum tamen est quòd in minutissimis hisce vixque visu deprehendendis caussis potiùs à congerie symptomatum, quàm ab uno phœnomeno petenda sit diagnosis.

Docet levamen totius corporis ubi facta est eruptio, an illa critica sit, aut depuratoria? Quod si ipsa morbum fecerit, erup-

tione erumpente vitiantur functiones, aut saltem non mutantur in melius.

Tempestatum pariter vices ipsum sequi nullus erit dubitandi locus, si cùm per longum tempus siluerit, rursus eâdem accedente coeli temperaturâ recrudescit. Multi sunt cutanei morbi quos fugat jure tantoperè laudata sobrietas, efferat atque exstimulet intemperantia. Vinis aromaticis, spirituosis multos abstinere coegit experientia quæ, dùm tacitâ mente revolvit Medicus, ad causarum tùm efficientium, tùm prædisponentium cognitionem evehitur.

Nec minùs sua sunt cuique acrimoniæ signa. Nec idem est acido laborare spontaneo, aut pruritu vexari muriatico, sed hæc omnia ne longiùs exequamur facit quæ jam præcessit de causis peracta tractatio, quæ cùm sua secum signa ferant non indubitata diagnosim incertam nunquam finerent, si non datum esset pluribus simul concurrere & coadunari; si non simul cum partium crassitudine spissiori aliundè natâ confunderentur quævis acrimoniæ; quam quidem confusionem atque indè ortas tenebras discutere, artis est rationalis atque dogmaticæ.

Unicum illud annotasse suffecerit morbos omnes cutis in humoribus sedem figere, nec inter solidorum morbos numerari unquam posse. Tùm verò præcipuè vitia quæ in cutem decumbere debent, insignem cum humore perspiratorio atque perspirationis phœnomenis analogiam servare; minùs indè, aut ad cruorem, aut ad bilem pertinere quàm ad lympham sic propriè dictam: ejus ergò præcipuæ partes mucus & serum pro universali morborum cutaneorum sede habendæ sunt; undè in iis & minor coctio, & crisis difficilior & impetus diuturnior reperiuntur.

ARTICULUS II.

De Signis prognosticis.

Ex horum omnium universali quà latè patet intuitu sponte intelliguntur & per se defluunt signa quæ eventus à morborum cutaneorum impetu pendentes præsagiunt, sive ad salutem, sive ad perniciem, sive demùm ad mutationem in alios morbos; sed cùm affectuum cutaneorum sub eodem aspectu diversa sit omninò natura, liceat illorum fata atque varias nocendi formas per ætatum

discrimina exequi. Nam à necessariâ corporum mutatione necessariò etiam humorum forma & crasis alterantur; à quâque etiam ætatis periodo nocuus excrementorum proventus ingeneratur.

Primùm quidem rubet undequaquè nascentis infantis cutis, & muco sordescente obducta solâ sanatur ablutione; at raró alium præfert morbum cutaneum, si contusiones exceperis à quibus in partu aliquandò immunis esse non potuit: nascuntur quandoquè infantes variolis affecti, aut crustis adhuc variolosis sordidi, si variolas experta nuper mater fuerit. Sed in illâ tenellæ vitæ periodo fatum celerrimum miseros orco devovet, pòtiùs quàm morbi cutis invadant. Nam omnia quæ hoc tempore vitia erumpunt à plethorâ & lactis assumpti defectibus pendentiá, aut vomitu & eructatione lactis resolvuntur, aut suffocatione brevì convulsivâ in mortem terminantur. At breve illud est vitæ spatium; namque ubi primùm dentes erumpunt, jam non tantùm coctio ventriculo & intestinis peculiaris corrumpitur, sed erethismus nascitur nerveus quo partes alendo destinatæ quæ eo tempore omnes undequaquè partes alluunt & mucore suo imbibunt, pervertuntur & vim plasticam amittunt: proportio partium hucusque dulcis mutatur, fitque degeneratio in partibus tenerrimis quasi spontanea. Hinc acidum prædominatur; hoc infestantur & primæ viæ & viscera quæcumque muco excernendo dicata, hoc vel infarciuntur glandulæ mesaraicæ, & diarrhoea acescens præclusis foribus morti consecrat marasmo consumptos. Sæpè vel convulsio mactat misellos & subitò enecat, vel demùm meliori omine cutis obducitur crustis quæ cutim capitis, faciei, aut etiam capillatam obducunt; patet indè felici tunc omine cutim fœdari.

Sed plurima, ut naturæ, sic ominis inter hosce morbos differentia est. Harum enim infantilium crustarum aliæ dentitionis tempus vix perdurant, leves, nec aspectu fœdæ, nec ullos comites habent glandularum vicinarum tumores. Illæ vix artis auxilia postulant, & ut felicissimæ, ita summoperè optandæ sunt, morbos præcavent & arcent, pendentque à levissimâ partis mucosæ alteratione. Sæpè hæ ad primos dentes apparent, nec renascuntur posteà; aliæ ad singulas dentium eruptiones renovantur, suntque crustæ crassiores & pure mucoso diffluentes, olenti & fracido, præcipuè è partibus coopertis. Eæ glandulas comites habent tumentes; valet intereà infans, cibos expetit, bellè con-

coquit, urinis saturè flavis, imò sæpè mucosis, & pruritu vexatur enormi, si præsertim aëri pars affecta exponatur; undè inter ejulatus vitam transigunt miseri, horâ somni exceptâ qui vulgò perstat integer. Intervalla tamen habent, & cùm videntur sanati, malum iterùm intra paucos dies recrudescit. Morbus ille infantibus crassis, mucosis, cute tenui florentibus vulgò accidit, nec sine repercussionis periculo, quæ si contigerit aliquandò, vomitus atque diarrhoeas infert, sæpiùs verò suffocationes, aut si lentiùs repercussio fiat, tumores ad articulos; verò periculosiùs ad pulmones lento asthmate tabem inducit; nec mutuenda minùs ad meseræum repercussio, licèt sæpè subdolâ lenitate fallat.

Malum illud evidenter criticum est, & ipso suæ repercussionis discrimine naturam suam ostendit, demonstratque maximam excrementorum farraginem simul & acredinem summam, sive à matre conquisitam, sive malo victu comparatam. Acredo autem illa evidenter acescens & mucosa est, faciem & cutem capillatam, mentum, collum & thoracis exteriora tantùm occupat. Temporis tractu sanatur & licèt altè confodi cutis videatur, nullas ut plurimùm post se maculas, nulla relinquit cicatricum vestigia.

Ejusdem naturæ, sed pejoris conditionis est alia quæ à primâ dentitione ad septimum & ultra annum extenditur crustosa in pueris eruptio ita vulgò cum insensibilis perspirationis excretione conjuncta, ut hyemali tempore plures superaggestas crustas oculis ostendat. Deformes pueri, matrum ipsarum experiuntur fastidia. Iidem per totam æstatem cute nitenti & vividâ ac floridâ spem sanationis ostentant, quæ spes fluxa cum autumno evanescit; adventantibus enim frigoribus recrudescit morbus.

Affectus quidem ille inter depuratorios recenseri potest & à vitio mucosi humoris à labe cæteros humores servantis immunes pendet; qui quâdam suî mutatione & odore pastæ fermentantis quem evidenter exhalat, naturam suam fermentescentem profert; at metuendum est ne occulta aliqua labes, aut à parentibus, aut à nutricibus accepta, aut pravo victu concepta, malo per se simplici sævitiem addat, rebellemque inducat indolem.

Certè si infantes similibus vexatos crustis propiùs inspicimus & potissimùm ad præterita attendimus, videbimus, aut in patre, aut in matre delituisse vitium herpetum; nutrices victu parùm congruo usas fuisse, vinosas illas, aut crudis viventes immaturisque fructibus, iracundas, &c. Sæpè à variolis similia mala eruperunt

eruperunt malè judicatis, imò & inconcinnas inſertiones ſimilis mucoſa lues ſecuta eſt. Undè fit ut cùm cæteræ præmemoratæ eruptiones cutem nullatenùs excavent, viderim ſæpè à puſtulis illis obſtinatis veras excavationes varioloſis ſimiles.

Sed jam tacitis progreſſibus ætas invaleſcit, evolvuntur organa priùs ſilentia, ad pubertatis florem diſponuntur; omnia, ut in œconomiâ animali, ſic ad cutem mutantur. Jam fervent omnia igne novo. Mucus nec adeò glutinoſus apparet, nec adeò inſipidus. Spirat ex illo ſeminalis aura volatilis, & odor animalis ſpecificus per cutis ſpiracula exhalat : tunc ut morbi in toto corpore violenti magis, ſic qui naſcuntur ad cutem, aut eryſipelatoſi prurientes, aut phlegmonoſi acres. Nullo alio tempore ſæpiùs frons, genæ varis affliguntur perpetuis, ita ut uno deſinente alter emicet, & ſæpè facies nitens & pulchra undequaquè inficitur ſuppuratoriis tumoribus. Tunc dolores ad articulos faceſſunt in eryſipelas, & in omni affectu ſubeſt ſemper inflammatorii aliquid, quod ipſa puris natura declarat apertè. Hoc tempore qui infantiam atque pueritiam vexaverant olim morbi prorsùs evanuêre, non ſubitò, ſed ſenſim depoſitâ tenacitate, nec infeliciter quidem, ſi non violento concuſſu morbi vehementes diſpoſitionem illam deſtruxerint, ſed pedetentim & ſanioris naturæ ordine evanuerint.

Quanquam autem utrique ſexui lex eadem competat, notandum tamen eſt hìc aliquas intervenire diſcrepantias; nam etſi mucus etiam mutetur in puellis & in ſanguineum laticem evidenter, erumpentibus menſtruis, faceſſat, tamen cachexiæ nota quæ pleriſque ante perfectam menſtruorum eruptionem inuritur, eas minùs inflammatoriis cutis tumoribus reddit obnoxias; at licèt vari non perfectè ſanguinei ſint, ſed potiùs ſeroſi, ſalſi, acres, non tamen unquam aut rariſſimè mucoſi perſtant & illâ infantili tenacitate metuendi. In hâc vitæ conditione minus cuti periculum imminet; at viſceribus & præcipuè pulmonum tenuiſſimis vaſis metuendum eſt.

Labentibus annis juvenilis compeſcitur flamma, ardor extinguitur; adultorum cutis rigeſcit aliquatenùs. Tunc potiſſimùm ſana eſt, & niſi in bilioſis naturis, aut pravo victu utentibus, aut orarum humidarum incolis, vel tandem impexis ac ſordidis rarò admodùm cutis vitiatur. Tunc calli, aſperitates cutis, lichenes, maculæ ſcenam complent, alioquin accidentalibus omnibus cauſis obnoxiam.

O

At ubi jam in senium vergit homo, ubi cessant mulieribus menstrua, perspiratione deficiente, cutis rursùs vitiatur, cùm rugæ subeunt, & præclarè cum homine agitur si non alia irrepunt vitia. Tunc enim rursùs facilè cutis intumescit, vasaque minùs pervia turgent sæpè varicosum in modum, plexusque sanguineos tumentes & crassos efficiunt, à quibus mucus funditur, non qualis infantum, tenax, sed compactus & tuberculi ad instar gypseus, durus, ponderosus, aëre fixiori scatens & sæpè in furfur abiens. Hìc herpetum varia observantur genera, phlyctœnæ miliares, serosum erysipelas, acre, summâ cum mordacitate pruriens, intolerabile, sanguinem fundens concretum, melancholicum & gangrænæ minacissimum.

Tenacissimi sunt in senibus morbi cutanei; licèt enim partim depuratorii sint, partim etiam ab acri acquisitâ & degeneri humorum conditione pendent, nec revulsionibus vincuntur, nec remediis, quibus minus patet senilis ætas quæ instaurationis & renovationis minus capax est. Observantur sæpè in hâc ætate morbi qui versùs sexagesimum in viris annum, versùs septuagesimum in fœminis, phlyctœnosi primò, dein suppurantes, diris cruciatibus horrendi, diu & per annos, variato impetu nunc recrudescente, nunc mitiori divexant.

Hi corpus senile immutantes, novam organis dùm adsciscunt conditionem, illud posteà sanum relinquunt, & fartum tectumque ad longævitatem disponunt. Illos sæpè sæpiùs vidi in robustis utriusque sexûs individuis, opiparâ utentibus vitâ, quos indubiè hujusmodi auxilio legitimam suæ ætatis sanitatem adeptos eò dilucidiùs judicavi, quòd ante morbi hujus eruptionem causarii, tardigradi, podagrici essent, indè verò in optimam restitutos vitæ conditionem miratus fuerim; ita ut mihi nullus dubii locus relinquatur quin à simili depuratione possit etiam podagra persanari, & illa, ut & humor melancholicus senum in hanc eruptionem verti; sed quæ à podagrico humore pendent similes depurationes multò plus furfurum & cretæ cutaneæ exhibent, quæ ab humore melancholico plus cachexiæ & dolorum rodentium. In his affectibus incipientibus febris levissima primùm reperitur, posteà nulla; viget appetitus, urina fœtida & copiosa albicanti sedimento insignis emittitur, cutis perstat dura, tensa, aspera, sudor exit nullus; valent sensus interni, lingua sana est, nisi quòd ad dentes tartareæ concretionis copia ingens enascatur, præsertim podagricis.

At mulieribus quæ graviditatis onus fuscipiunt & quibus menstruorum in locum lacteus humor verè in mucum mutandus exundat, nova aperitur morborum cutaneorum fcena, & quidem iisdem phœnomenis atque cæteri cutis morbi, fcilicet infarctu ad glandulas & articulos prævio, hincque fiunt ad cutem crustæ lacteæ, achores, favi, cæteraque illa omnia morborum genera quæ primam infestant pueritiam. Odor idem, nisi quòd magis fracidus, fœditas eadem, at tenuitas partium major, & vasorum cutis profundior destructio. Imò à lacte corrupto & immaniter in acorem putridum abeunte ossa ipsa corrumpi visa sunt, quod ad præsentem tractationem non pertinet. Sed vulgò post varios decubitus, aut adipem, aut humorem cutis mucosum humor lacteus degener invadit, adipem parte pingui cremorosâ adorta, cutem parte caseosâ invadens, indèque sæpè totâ sanguinis & alimentalis materiæ mole corruptâ pessima prodeunt mala cutanea, eaque vix sanabilia, & morte optabili tantùm redimenda.

Hic est ordo naturæ laborantis illius quidem & infirmatæ, ita ut eadem causa alia phœnomena in infante, alia in fœminâ possit producere, aliis symptomatibus viros atque senes vexet.

Adventitii, & ut ita loquar, accidentales sunt & dici possunt alii cutis morbi, quorum alii contagio contrahuntur, alii ex interno nascuntur vitio. Contagio propagari acutos qui ad cutem deferuntur morbos quis neget? Rem actam ageremus si de iis fusiùs loqui animus esset. Quàm periculosæ sint variolæ, quàm matribus detestatæ, omnia personant atria; at rebus in tuto positis, compositoque sæviori tumultu remanet hinc cutis imperspirabilis, indè pristinæ labis vestigium. Hæret occlusis ad cutim meatibus mucosus humor vitiatus, sub puris incocti formâ, nunc hùc, nunc illùc ulcerosos efformans tumores in junioribus. Imò post ipsam lenissimam insertionem, aliquandò variolosum fermentum mucum totum cutis ita mutavit in pueris, ut epidermis universa aut in lamellas, aut in furfur pluries redivivum abierit; quod autem mucosum in pueris erumpit, adultioribus furunculos, abscessus, bubones producit, cùm contrà morbilli vulgò in thoracem decidant.

Si ergò febris quæcumque, non ephemera illa, sed plurium dierum ad cutim aut exanthemata deponat, aut pustulas, quibus erumpentibus cesset febris, nec resarciatur perspiratio, abibunt

morbi reliquiæ in affectum cutaneum depuratorium, nec sine perpetuo timore profundioris in interna viscera decubitûs. Præterea dantur morbi cutanei per se contagiosi, ut scabies, psora veterum, ob celerrimum contagium à Valisnerio aliisque ab insectorum morsu ibi ova deponentium pendere credita.

Prurientibus quibuscumque in affectibus contagionis periculum est, plurimùm verò in iis qui fœditate, aut fracedine, aut odore quocumque insignes volatilitatis signa dant non indubitata. His raò periculi nota additur, nisi tamen præ materiei copiâ aut acredine pruritus enormes febrim accendant & convulsiones accersant, à quibus cum præpediatur circuitus sanguinis, irregularis etiam fit ad cutem materiæ decubitus, interiorumque debilitato tono, regressus ad interiora viscera semper instat. In genere verò materiæ per cutem exhalantis aut in eam decumbentis dira discrimina iis omninò conferenda sunt quæ à suppressâ perspiratione pendent. Undè eos jam affore sæpè denuntiant dolores ad articulos, suffocationes, lassitudines, quæ iis integrè vigentibus cessant symptomata.

Tenacitate vulgò infames sunt & duratione metuendi qui sensim crescentes morbi, sub ipsâ medicinâ per gradus increscunt & invalescunt, sicque totum corpus depascuntur, aut partes simul cutis, aut usibus, aut loco maximè dissitas occupant. Sic lepræ, vitiligines, elephantiasis, &c. varia hæc genera morborum fœdissimorum contagium non spirant, licèt incautè tales ægros tangentibus non raò pruritus oriantur ad partes quæ tetigêre labe infectos, si præcipuè ex genere teneriorum ac delicatularum sint illæ. Spurca sunt, nec raò phlyctœnas ad labia producunt oscula quæ caris amicis tali labe laborantibus incautè inferuntur. At elephantiasis communicata nunquam fuit, testante solertissimo in hujus morbi naturâ exponendâ Raymundo. Legalis fuit & ob immunditiem imperata leprosorum à civili commercio segregatio. Raò etiam morbi isti pessimi mortem intulerunt, nisi senibus & in summo morbi gradu supervenerit gangræna, vel occlusâ penitùs cute hydrops intumuerit, vel demùm perversis omninò nutritiis succis marasmus malis finem imponat.

Verùm in omnibus morbis cutaneis summus jure meritòque metus est retropulsionis, quæ dicitur fieri quoties malum ab exterioribus ad interiora vertitur; quod cùm præcipuum, imò ferè unicum sit morbis cutaneis ad mortem inferendam periculum,

instetque ferè omnibus hæc perpetuò metuenda repercussionis alea, attentiùs nobis perpendendum est.

Retropulsio à cute ad interiora, apud omnes omnis ævi Medicos observatione deprehensa, formidata est pariter ab omnibus, sæpè nec prævertenda, nec per artem eluctabilis. Ea autem, vel subita est, vel fit sensìm & per gradus, dùm qui ferebatur humor ad cutim, alibi pessimo ordine aggeritur. Quæ fit subitò repercussio gravissima infert mala mortemque celerrimam. Lentior, symptomata minùs formidanda tardamque tabem affert quæ viscera adoritur sensìm, dùm in iis tacitè recumbit humor cuti dedicatus. Ut autem intelligatur quâ ratione fiat retropulsio illa, quandò metuenda sit, & quinam sint morbi retropulsioni illi obnoxii, advertendum est ad principia pauca physica quæ, licèt Medicis apprimè nota, ante oculos hìc sibi habere necessarium est. Ea autem ad hæc referuntur. 1°. Cutem perpetuò perspirabilem esse, & innumeris vasorum atque meatuum ostiis pertusam, quorum hæc dùm liquida attenuata emittunt ultimarum coctionum excrementa, illa contrà appositos absorbent humores, vaporesque ex athmosphærâ hauriundos. 2°. In tenuissimis etiam cutis vasis inesse oscillationem ferè perpetuam, quâ partes hinc versus ostia premuntur, illinc vasorum nisu versus truncos feruntur; ita ut sæpè in arteriis cursus sanguinis fiat retrogradus. Experimenta id Lewenhoekiana primùm, dein Halleriana demonstrant. Pallor subitò exortus in vehementibus animi commotionibus rem uberiùs confirmat, cùm in his mentis motibus possit illicò exsanguis fieri facies, etiam erysipelatosa, ita ut sæpè, vel in statu naturæ sanissimo, fiat vera retropulsio. Idem agunt frigus, aqua apposita frigida, styptica sic dicta corpora quæ fibras ut animalis vivi, sic etiam mortui accurtant & ad se adducunt.

Imò & ipsa irritantia, dùm erethismum parti patulæ inducunt, stringunt ostia, parsque phlogosi affecta minùs perspirat, donec laxationem simul & humorum affluxum in parte intendat à phlogosi nata & illam excipiens suppuratio. Patet indè sæpissimè retropulsionem in statu naturali regi nervis, nerveâque sensilitate gubernari, quæ sensilitas maxima est varietatis in oscillationibus causa, & vasorum ostia stringit potentissimè, imò ferè omnes irregulares corporis vivi motus dirigit. Hinc sæpè fit ut celerrimè fieri possint retropulsiones quæcumque, & quasi oculi ictu peragi, cùm

nihil celerius fit ad mutandum universum corpus oscillatione nervea.

Undè facilè deducitur sub generali retropulsionis nomine duplicem esse distinguendam in corpore mutationem, seu operationem; alteram quâ reverà jam appulsus, imò formatus ad cutem humor retropellitur, alteram quâ depuratio peragenda desinit, remanentque intùs concepta & quaquaversùm deferenda excrementa.

Prætereà verò cùm variæ humorum morbosorum formæ præcipuè pendeant à parte in quam decumbunt, falsò ex actione miasmatum morbosorum in cutem deduceretur illorum actio in alias partes. Nocent in genere, irritant, sed varios affectus producunt, sive decumbant in jecur, sive in pulmones, sive demùm in cerebrum.

Quin etiam retropulsionis maximus metus & feralis effectus illos spectat morbos qui verè & promptè depuratorii sunt; nullum verò periculum retropulsionis afferunt qui à solis cutis vitiis pendent, & qui, si non aliquas sibi proprietates proprias cutis vindicaret, non existerent. Tales sunt v. g. maculæ quæ sæpè tenerrimas & summè delicatas cuticulas ab insolatione dehonestant. Tales sunt herpetes qui tenues mulierculas post labores nimios deturpant, imò & pruritus qui à fœditate & spurcitie cutis pendent. Periculum retropulsionis majus est in morbis qui à copiâ nimiâ humoris vitiati intra sanguinem exundantis videntur oriri, ut sunt elephantiasis & vulgò omnes ferè lepræ. Licèt enim verè repercussus dici non possit humor qui ubique existit, nec ullum à suâ labe intactum relinquit locum, tamen clauso ex ostiis naturalibus uno, superabundare debet quod jam reliquas onerabat & gravabat onus maximè ponderosum, sicque labem & perniciem inferre.

At maximum repercussionis discrimen morbos depuratorios attingit; cùm enim debita non peragitur depuratio, reliquum est ut cæteras partes lues invadat, vel sedem in aliquo viscere fixam sibi seligat, à quâ remeare sit arduum, imò aliquandò impossibile; si scilicet ultimis in viscerum nobiliorum vasis aditum sibi fecerit, eorumque tonum prorsùs deleverit, & liquores in tophum aut scirrhum versi fuerint, vel vires subitâ inflammatione vitalium partium oppressæ & prostatæ fuerint.

Hâcce theoriâ freti subitas timebimus repercussiones, primò in omnibus acutis morbis cutis depuratoriis. Jam dudùm tali

repercuſſione infames ſunt variolæ, morbilli, miliares morbi, ſudor ille Anglicus aut Morinorum, febris Hungarica, eryſipelata varii generis, quæ ſæpè cutim ſubitò deſerunt, & nec opinantibus Medicis, ægros enecant; etenim nullo alio ſigno prævio ſæpè horror aliquis metaſtaticus, deſinentibus coctionis ſignis, ingruit; tùm anxietas, brevìque ſuffocatio vehemens, citòque delirium & mors intra unius horulæ ſpatium ſcenam abſolvunt; aliquandò tardiùs, ſed intra viginti quatuor horarum ſpatium mors advolat; quandoque felicibus conatibus ex tantis ſeſe natura extricat inſidiis, vulgò tunc naſcuntur ad crura dolores enormes, urina exſilit largior, & ingentis abſceſſûs ſigna apparent, quem abſceſſum ars naturæ imitatrix ſedula conatur efficere veſicantibus admotis emplaſtris : licèt in arte non inauditum ſit, ſic docente Hippocrate, ab abſceſſu liberaſſe nihil tale ſperantes urinam copioſam & craſſam quæ anteà non apparuerat, emiſſam. Jure meritòque calidioris regiminis abuſum inter mali illius præcipuas cauſas numerant Medici recentiores, Sydenhamus, Haenius, &c. At in chronicis cutis depuratoriis affectibus rarius eſt rerum eventus tam ſubitò revolvi; in pruritu tamen, in eryſipelatibus chronicis & herpete ſic dicto miliari, quod, ut alibi diximus, idem eſt atque eryſipelas phlyctœnoſum, rem accidiſſe vidimus, in ſenibus præſertìm exhauſtis atque epulonibus, quibus cùm ſcateret intùs ſanguis excrementorum incoctorum farragine, deerat perſpirabilis in cute ſtrictâ facultas, undè accita ad cerebrum aut pulmones materies ad cutem anteà depoſita, hinc catarrhum ſuffocantem, illinc apoplexiam producebat.

Poteſt tamen in chronicis morbis retropulſio ſubitò fieri, & effectus tamen tardiores efficere; ſi ſcilicet in hepar, inteſtina, & minùs ſenſilia organa deferatur humor. Hinc vulgò ſibi plaudunt primùm ægrotantes, ſecumque bellè agi prædicant, cùm malum ſuppreſſum nullos malos effectus producit, at peſſimis quidem inſidiis, cùm nullis ſe ſignis proditor morbus arguat, antequam evaſerit immedicabilis : vertuntur hepar, lien, renes in ſcirrhum; indurantur inteſtina aut veſica; fit hydrops; fit cancer, & tardis conatibus Medicus hinc veſicantia, illinc aperientia admovet. Memini me à viro Lugdunenſi adhibitum in conſilium qui herpetes topicis compreſſerat, ſuadente agyrtâ; nullum ſentiebat malum, ſed terror invaſerat quia omnes remedii adhibiti comites voraverat orcus. Hepar ipſi induruerat, at tamen ma-

turè adhibitis aperientibus mollius evasit, emicantibus simul herpetibus. Quod ars hìc effecerat præpostera sæpè novercali blandimento effecit natura, quod verum judicabis ubi adhibitis aperientibus herpetes qui anteà adfuerant tacitè regressi rursùs emicant, quod non uno vidi exemplo.

Alia est in chronicis repercussio lenta, cùm scilicet quæ multùm fœdata erat cutis, sensim apparet nitidior, nec tamen præclarè cum sanitate agitur; imò augetur interior anxietas, secretionesque naturales, aut tardiùs fiunt, aut vitiosè exercentur. Hæc debilitatorum atque infirmorum repercussio est, aut pendet à medicamentorum actione præposterâ debilium illorum, nec vi stypticâ eximiè præditorum. Sensim gliscit ad interiora malum eò metuendum magis, quò prima ejus mali repercussio insensilis est, nec obviam fit sciscitantibus; non enim apparet labes, nisi cùm altiores egit radices. Suspicari tamen rem ita se habere fas est, si malo cutis, aut eodem, aut etiam imminuto, interiora increscant symptomata, si superveniat suffocatio quæ anteà non existebat, si tussis, si vertigines, aut dolores ad articulos sese in apertum prodeant.

Cùm enim observatione constanti demonstretur, quod per leges physicas probari posset impossibile, difficile esse ut stante vigenteque morbo cutis depuratorio, alia causa alium accersat morbum, evidens est in hoc casu quæ symptomata emicant à causâ pendere tunc evidenter existente, quanquam ad oculos etiam attentos appareat immobilis. Quem casum in morbis cutaneis depuratoriis non adeò rarum, in infantibus frequentissimum Medici vulgò opportunâ cantharidum applicatione prævertunt, aut alterius hujusce generis medicamenti. Hæc lenta repercussio rarò erethismum nerveum pro causâ agnoscit, nisi qui à lentis penderet animi affectibus, ut mœrore, tristitiâ, &c.

Sæpè accidit ut qui morbus quasi depuraturus humores annuntiabatur, multiplicato contagio contrà ipsos inficiat; ita ut novus morbo cutaneo fomes ab ipsâ absorptione veneni pendeat & suppeditetur. Tales sunt elephantiaseos pessimæ species. Depuratio desinit, nec tamen cessat morbus. Hoc in casu nihil à natura sperandum superest, quæ se ipsam suâ consumit actuositate, viscera pessumdat & tabem inducit. Non hæc repercussio dicenda erit, sed morbi ipsius pejoratio, quam tamen si velis avertere, arte molienda erit artificiosa ad cutem revulsio,

aliquandò

aliquandò si maturius fiat, successu excipienda; ubi enim natura exercere non potest conatus felices, superest ut sibi ipsi noceat. Prætereà, causis subsistentibus & perpetuò redivivis, accidere debet ut etiamsi sanguinis depurationem natura moliatur, non possit tamen fomitem morbi depellere, ut in miserandâ egestatis specie quam fames & spurcities comitantur, & fœdâ sæpè indè natâ porrigine. In hoc casu, causâ mali semper agente, semper efficaci, quid ars, quid natura efficere possint detegere difficile est? At grassatur malum, & serum corruptum, acre lympham corrumpit, vitiantur secretiones & secreta. Fit post immanes ad articulos dolores, imò & maculas scorbuticas ingens glandularum infarctus, scorbutus atrox, hydrops & marasmus, nisi finem malis gangræna imponat, teste Poupartio.

Satis indè elucescit variam admodùm esse morborum cutaneorum prognosim, pro variis à quibus pendent causarum fontibus: alios esse superfluorum atque indè degenerum excrementorum redundantem copiam, ab ipsâ corporis œconomiâ repetendam, hosque variè quidem tenaces esse, nunquam verò lethiferos, imò esse inter salutares morbos recensendos: alios ab altiùs vitiatâ lymphaticâ parte pendere, hosque cùm & saburram inducant & coctionis producta corrumpant lethum tardius pro gradu & naturâ acrimoniæ quâ fervent necessariò inferre, nisi potentior ars opem adhibuerit efficacem: alios ab acri in cutem salubriter deposito ducere natalia, sive victus, sive regio, sive materni aut paterni vitii tinctura, sive demùm contagia illud induxerint: inter hosce morbos quò maturiùs imbutum fuerit corpus, quò longiùs ab origine vixerit, eos esse & tanaciores & pro naturâ causæ periculosiores.

In genere verò jure concluditur, in cutaneis morbis, ut & in aliis quibuscumque, prognosim repetendam esse à complexione & combinatione, hinc causæ agentis, illinc vehementiæ symptomatum ad vim & actuositatem dimicantis cum morbo naturæ collatorum.

CAPUT IV.

De Therapeiâ cutaneâ, seu de indicationibus morborum cutaneorum curatoriis.

IN difficillimâ morborum cutaneorum curatione altiùs indagandâ, patet duo præcipua medicantis meditationem expostulare; delendum scilicet antè omnia postulant ægrotantes quod ad cutim fœdè eminet & percellit oculos, benè secum agi ut plurimùm credentes, si quod ipsorum cutim intingit destruatur, ipsique pristinus restituatur nitor. Verùm Medici operam, aut noxiam, aut inutilem respuunt, si non simul latentis mali causam aggredi, altiùsque demersam patefacere liceat. Undè duplex exsurgit in morbis cutaneis indicationum fons. Alter scilicet pendet à cutis ipsiûs vitio, alter contrà immensus & summâ rerum peragendarum varietate diversus repetendus est à causis quas animo pervolvere atque universas comprehendere debet qui medelam horumce morborum in se suscipit.

Variè admodùm diversas esse pertractandas causas, easque oppositâ prorsùs ratione sanari, ratio ipsa proclamat. Cùm verò multiplicem causarum illarum complexum intuemur, novus sese divisionis ordo offert in medendo adhibendæ.

Primò enim, vel criticus est, aut potiùs depuratorius morbus cutis, vel iners, & à turgente cacochymiâ pendens atque procreatus, vel demùm localis est morbus & in sede quam occupat, utut natus, sic defixus. Quæ cùm naturæ morborum prorsùs inter se differant, diversas etiam penitùs curationes accipere necesse est. In hisce ergo curatoriarum indicationum elementis tres etiam partes distinguemus.

In primâ de morbis cutis depuratoriis sanandis agemus, in quibus casibus morbus salutaris est & ad cutem promovendus. In secundâ de curatione morborum à veneno prædominante pendentium tractabitur; in his exuberat, exundat, & jure civitatis potitur venenata lues. Inertes & topicos & in unâ sede fixos tertia exequetur; quæ quidem tertia ex ipsâ rei necessitate comprehendet illas quas cutis vitia sibi postulant indicationes, quatenùs cutis ipsa sibi medicamenta expostulat.

ARTICULUS I.

De morborum qui ad cutem acutè judicantur curatione pauca præfatur.

Inter illa vitia quæ dùm liquores à veneno aliquo intùs susceptо per fœdam cutis illuviem liberant & puros efficiunt, summa intercedit, tùm ad periculum, tùm ad curandi formam differentia atque discrepantia. Vel enim morbos accendunt lethales in quibus abundantior materia ipsam depurationem frustrà inchoat, at oppressis viribus perficere non potest : vel leves in quibus benignè natura opus sibi propositum peragit, nihil nostræ opis indiga, arte & mirante & plaudente : vel demùm alios ancipiti marte debellandos extundit, in quibus vehementi naturæ atque morbi dimicatione res absolvitur, arsque certaminis spectatrix, præcepta illa immortalia ab Hippocrate atque antiquis posita & constituta ita sequitur, ut nunc morantem impellat naturam, nunc contrà præcipitem regat, sæpiùs verò in benè & ad normam naturæ formatis corporibus præposterâ sedulitate nihil immutet, sed sinat res ad institutum naturæ componi.

In his omnibus morbis verè criticis non eruptio tantùm spectanda est, sed coctio duplex in hisce affectibus, si alicujus per se momenti fuerint, curaturo duplicem indicationum fontem aperit, complexum sæpè & variabilem.

Prima enim coctio & quasi maturatio fit in vasis, febre præviâ, nec nisi jam præparatis atque maturatis atomis morbificis, illæ demùm ad cutim erumpunt. Ibi depositæ novâ adhuc indigent coctione quâ deleantur prorsùs : quæ utraque coctio non sine discrimine fit. In priore, sæpè veneni enormis multiplicatio naturæ vim eludit & superat, perimitque ægrotantem indomabilis morbi ferocia ; sive ea hujus efficacia ab ipsiûs vi, sive à naturæ debilitate pendeat : tunc nullo ordine, nullâ normâ fit eruptio, vix constans & regularis, nunc capitis incessens interiora, nunc pectoris arcem occupans. In posteriore eruptio quidem facta feliciora spondet ; sed si materia ad cutem appulsa torpeat ibi, nec coctionem novam subeat, corrumpitur illa, depravatur, nec jam expelli compos refluit in viscera, tabe-

que novâ ea inficit in quam jam antiqua naturæ jura nulla sunt; nam quod per se putrescit, non coquitur.

In quibusdam ex hisce morbis coctio ad cutim, inexpertis præsertìm oculis, vix sensilis est, ut in morbillis, sed experti eam verè & genuinè fieri agnoscunt, ex cutis asperitate, rugositate quæ crudam eruptionem comitatur, aut contrà, decedente jam morbo, ejus mollitie atque lævigatione, præsertìm verò ex urinarum & excretorum naturâ rem apertè dignoscunt. At alii sunt, ut omnia illa variolarum famosa genera, in quibus natura à priori naufragio resurgens, longis objicitur periculis & novarum rerum discrimina patitur; cùm numerosæ atque densæ per universum corporis ambitum dispersæ pustulæ suppurationis copiosissimæ fata subeant ex rei necessitate. De horumce morborum tractatione atque curatione fusiùs disserere prorsùs supervacàneum videtur, post tot & tanta circà hancce materiem congesta volumina, quorum alia sublevandæ naturæ atque arcendæ lui à principibus visceribus, arte factam per vesicantia suppurationem commendant, rectè quidem, si omnia ex ægrotantis peculiari temperie concordent; alia opportunæ catharseos extollunt commoda: omnia verò in illud consona sunt ut naturam sequamur ducem, aliquandò dirigamus, sæpiùs imitemur.

Sed de his quidem satis foret ad alios revocare auctores, si non aliquod sibi singulare vindicarent illi inter eruptivos morbos famosi, qui nullâ ratione inter criticos possunt numerari, sed quibus, dùm cum ignoto hoste natura dimicat, nova factitanda est curatio; hæ sunt eruptivæ maculæ, miliaresve papulæ, quæ morbum accidentalem & accessorium principi morbo adjungunt. Ex illis autem aliæ, præsertim quæ maculæ sunt rubicundæ, suppurationem affectant, aliæ in furfur & erysipelas abeunt. Hujus loci non est perpendere quòusque maculæ illæ, vibices, petechiæ dictæ, à calidiori medicatione pendere possint; satis erit monuisse quòd, cùm depuratoriæ non sint, nec accersant crisim qualemcumque, eæ ad prognosim ferè semper lethalem instituendam concurrant, sed vix alicujus ad curationem sint momenti: sequùntur enim accidentariæ illæ eruptiones fortunam prægressi atque præcedentis morbi, cum ipso coquuntur, eo abeunte sanantur, vel eodem tempore, vel tantummodò ipsi superstites, ut simplices morbi cutis, adeòque nulla sibi postulant

remedia, nisi quæ morborum generi ad quod referuntur conveniant.

Notasse tamen suffecerit aliquandò bono omine eruptiones illas non criticas apparere, ut herpetes qui priùs vi morbi delituerant, si rursùs appareant; non morbum quidem illi judicant, sed indicio saltem sunt ea quæ priùs erant tensa, & sub ipsâ constrictione cutis recondita, jam omnibus sese relaxantibus, rursùs apparere.

ARTICULUS II.

De curatione morborum qui ad cutem lentè depurantur.

Altera verè & propriè sic dicenda morborum cutaneorum classis affectuum criticorum nomen sibi vindicare non potest; nullus ibi naturæ dimicantis impetus, nulla perturbatio critica est, nec breves temporis moræ; sed sensim à latente intùs vitio concitati naturæ conatus materiam nocivam, excrementorum more, ad hiantia cutis vasa & perspiratorio humori dicata excernicula propellit & ejicit. Nec adeò rara est hæc naturæ in salutem conspirantis operatio. Etsi enim plures sint homines qui ab his affectibus totum per vitæ curriculum, quantumcumque sit, immunes sese præstiterint, plurimi tamen iis miserè affliguntur.

Leves alii & periculo & pertinaciâ carent: alii contrà herculeam quasi clavam postulant quâ possit natura salutem parturiens adjuvari. Alii post febrem acutam emicant, eâque sedatâ, & composito tumultu, vigescunt: alii sine febre nascuntur; & propereà tantùm pro depuratoriis habentur quòd, ubi apparuêre primùm, incognita priùs sanitatis signa reviviscant, maloque levi symptomata gravia persanentur.

Ut autem symptomatum indè nascendorum discrimen duobus hisce physicis effectibus omne comprehenditur, tenacitate scilicet & acredine, indicationes illas universas sectabimur, à simplicioribus affectibus exordium sumendo.

Raro si nutricem sanam adhibueris, puraque admoveris ubera, ante primorum dentium eruptionem cutis fœdatur, quo demùm tempore qui intra machinam spasmodei excitantur tumultus bilem pessumdant, coctiones acore inficiunt, perspirationis præpediunt efficaciam; hinc mucum & lympham quæ, omisso ferè

medio, in puerulis coctioni responsant, corrumpunt acredine quæ in cutem more excrementi deponitur, corpusque depurat; tunc primùm incipiunt glandulæ assurgere, vertique in humoris istius alieni receptacula; eâ ratione ut, quò cutis purior sit, eò magis intumescant glandulæ, iisque detumescentibus, fœdetur cutis pustularum diversitate monstrosâ. Hinc quamvis jure meritòque morborum istorum plerique numerentur inter depuratorios, non omnes tamen hunc titulum merentur. At sæpiùs sanitas sub crustâ sic dictâ lacteâ, sub achoribus favisque infantum vigorem concipit, increscit appetitus, bellè exercentur functiones, quibus sub indiciis eruptiones illæ rectè judicantur depuratoriæ. Verùm ut in infantulis lympha tenax facilè in crustas & in lemas abit, sæpè evenit ut dùm præ crassitie obturatur à crustis humorum exitus, intumescant vicinæ partes, imò & refluus humor in viscera deferatur; quod periculum iis præsertim accidit quos infantum fœditas odio afficit, & qui nitidum decorem securitati anteponunt, repellenteque adhibitâ medicatione, prolem orco devovent imprudenter. Si sanitatis labefactatio, si functionum debilitas, si glandularum tumor, imò aliquandò ossium protuberantia cum eruptione unà perstant, jam depuratorii morbi nomen eruptionibus illis concedendum non est. De iis alibi agendum erit, nunc quid illa sibi postulet depuratio paucis videndum.

Si matrem simul atque patrem sanos & salubriter viventes videris, si nutrix inculpata benè se habeat & nectareum lac ubertim fundat, prima mali labes à corrupto perspiratorio excremento deducenda; & illa rursùs semper à vitiatâ coctione repetenda erit. Hinc sæpè videas infantes qui per totum hyemalis frigoris decursum crustis illis fœdè dehonestantur, æstivum per calorem sanos integrosque; tùm quia qui per æstatem exhalat humor per stringentia brumæ tempora densatur, spissescit & retinetur intùs; tùm quia hyeme minùs actuosa est natura, minor fit in evolutione dentium progressus, & majus est plethoræ periculum. Hinc ergo fovendus est crustarum illarum exitus, tanquam excrementi salutaris. Laxanda est emolliente decocto cutis & herbarum aquosarum applicatione, ne ibi subrepat retento & accumulato humore inflammatio, ne crusta in veram escharam indurescat; imò mucilagines & olea mollissima applicanda sunt. Nec tædio, nec curæ parcendum, ne præter nativas sordes quotidie exhalantes, aut aliæ extrin-

ſecùs irruant, aut vetuſtiores, morâ acriores factæ, cutim in viciniâ corrumpant. Hinc fricationes adhibendæ ſunt molles, ſiccæ, laneæ; hinc inunctiones commendandæ recentiſſimo è butyro; hinc renovanda lintea, atque præſertim cane & angue pejùs fugienda ſunt topica adſtringentia, repellentia ex plantis auſteris, terreis, ſtypticis, ex gummi adſtrigentibus & conſtipantibus, ex aluminoſis, vitriolicisve ſtypticis, imò, quæ ſæpè ſpecioſo reſolventium titulo gaudent, aliquid præ ſe ferunt adſtringentis, cùm tonicam vim exerceant, adeòque pariter fugienda ſunt.

Interiùs verò coctionis firmandæ juvandæque perſpirationis prima eſt indicatio: undè in quo, vel in recens ablactatis, vel in lactentibus potiſſimùm peccet videndum eſt accuratè. Muco abundat omnis infantilis ætas, ex illo tota coagulatur & compingitur. Hinc infantile corpus fermentatam maſſam totum quantum eſt redolet. Porrò nulla eſt in rerum naturâ ſubſtantia quæ venenatas partes adeò ſuſcipiat & retineat, eaſque adhæſione colliget & vinciat. Hinc in illâ ætate omnes impreſſiones, mutationes, atque alterationes qualeſcumque adeò ſentiuntur, nec minùs facilè emendantur. Ad minimum in corpore tumultum bilis mucoſa hæret, vitiatur, iners ac virideſcens evadit. Tunc quæ alimenta in ventriculo ſpontanei motûs experiuntur initia, ſecundùm innatam materiæ nutritiæ naturam aceſcunt, & aceſcentiam lymphæ quaſi continuæ communicant. Hinc ſæpè in lactentibus mutatâ nutrice à ſanâ in ſaniorem fœdatur cutis. Hinc ablactatio ipſa, etiam neceſſaria, cutem aliquandò inficit. Naſcitur enim illicò acor qui, notante ſummo in hiſce obſervatore G. Harris, maximam infantilium morborum partem conſtituit. Ea pro re natâ excludendis vermibus, aut tumoribus abdominis glandularibus anſam dat, & ad cutem pruritus efficit & achores. Ea materiæ oſſium cretaceæ ſoliditatem aufert, undè illa molleſcant & infirmata diſtorqueantur. Stomacho ergo providendum, ſed tenero illi & ſummè ſenſili; undè non vacant periculo acria aceſcentiæ oppoſita, cùm delicatulas vellicare poſſint tunicas; imò & alcalia illa non tam aceſcentiæ medentur, quàm acidis evolutis. Ideò cum eodem G. Harris in hâc ætate tenerrimâ abſorbentia aliis prætollemus medicamentis, cujuſcumque ſint illa generis. Talia præſtant cancrorum fluviatilium oculi, chelæ eorumdem, cretæ, terræ omnes abſorbentes, quibus in organo-

rum debilitate atque inertiâ ea præferemus absorbentia quibus aliquid æthereæ atque calcariæ inest virtutis, ut est aqua calcis secunda, cineres ossium ex animalibus, ut cornu cervi, ebore, &c. Inest enim iis aliqua potestas putrefaciens & colliquationem materiæ adjuvans. Notavitque pridem inter Medicos Boerhaavius quòd animali glutini injecta calcis aliqua portiuncula ammoniacalem indè odorem eliciat. Nec verò tenella ætas præpedit, si illud languentis stomachi suadeat inertia, aut stagnans saburra indicet, jungi hisce remediis amara stomachica, eccoprotica, laxantia, ut sunt ea quæ ex rheo conflantur, aut tonica antispasmodica, cùm facilè nervorum infantilium portas spasmus occupet, talia sunt ea quæ ex croco, camphorâ, castoreo, assâ fœtidâ, valerianâ majore petuntur.

Vulgatâ magis atque acceptiore methodo indicationes cutis sectamur, dùm medicamentis illis jungimus quæ diaphoreticorum titulo ornantur, quibus quàm parùm fidei addendum sit, non dubitabit qui primò senserit legitimam diaphoresim à bonâ coctione penitùs & absolutè pendere, eique omninò respondere; secundò verò sibi persuaserit in illis incommodis sudores noxios fore, nedùm inutiles, cùm subtilissima quæque sanguini surripiant, crustasque perindè relinquant & duriores, & ad resolutionem difficiliores; tertiò demùm vix ullum, si laxantia cutis exceperis, hoc titulo dignum medicamentum dari experientiâ fretus viderit. Hinc quæ sæpè aliis absorbentibus præferuntur calces metallicæ, ut antimonium diaphoreticum, bezoar minerale, materia perlata Krugeri, aliaque millia hujusmodi in his morbis decantata, vix aliquam videntur mereri præeminentiam. Nec tamen omninò vetandum est ne illa, discussis præjudiciis, dantes aliquid famæ, exhibeamus & aliis misceamus medicamentis absorbentibus.

Verùm illud rarissimè datur Medicis quòd initia morborum illorum ita occupent, ut eorum exordia supprimere possint, & quasi suffocare. Prætereà, ipsos celeri curatione si abigere tibi præsumpseris, non inutilem solùm ludes operam, sed etiam verè nocivam, cùm integris functionibus valida & immutantia medicamenta nisi in malum dari non possint: mutatio omnis subita mala, secundùm Hippocratem; quod præcipuè in infantibus verum. Prætereà verò omnis dispositio non validè discutiendam se sinit, sed sensim attenuandam, hinc parcæ & repetitæ doses

doses ita dandæ, ut nullo iis tempore sanguis careat. Prætereà regimen totum & omnium rerum naturalium simultaneus usus ad eumdem collineare scopum necesse est.

Recens ablactatis, & jam firmo utentibus cibo validiora alimenta crassam constituunt saburram, & miserrimam illam glutinosam molem quâ attollitur abdomen, & glandulæ infarciuntur mesaraicæ; diarrhœa sequitur lentâ tabe miseros perimens, spemque parentum eludens. His, si opportunè, quod rarum est, advocatus fueris, dùm sedulò & ex arte medelam affers, non raró fausto omine cutis vitiatur, & id plurimis per omnes ætates glandulosis morbis cujuscumque prosapiæ fuerint, commune est.

Verùm, præter spontaneam hanc ætatis infantilis acrimoniam ad quam per se hæc deflectit ætas, alia à diversis causis, præcipuèque parentum aut nutricum vitio, adventitia potest insinuari, & semel insinuata quaquaversùm grassari. Adventitiam prævertes & ferè curabis, mutato acri regimine, interruptâ contagiosâ aëris communicatione, uno verbo, & ut cum Boerhaavio loquar, inviscatione acris, ejus expulsione per vacuantia, cauteria, fonticulos, aliaque hujusmodi subsidia, delendo illum & destruendo per specifica opposita, si natura acris fuerit cognita. Sed adventitia hæc hostilem personam agit, & nisi naturam superaverit humor additus, ab ipsâ ad cutem expellitur, remotoque ipsius fonte persanatur. Tales acrimoniarum species inferunt tot varia quæ à corpore paterno in prosapiam referuntur fermenta, venerea, scrophulosa; rachitica, quæ ubi sub puerilibus organis quasi solidata per ætatis incrementum intumuêre, tardiùs aut ocyùs erumpunt, variâ sub formâ, varioque phœnomenon discrimine; nec enim hùc usquè definitum est quem ad gradum possint per varios decrescentium prosapiarum ordines degenerare, mutari, alterari, mitescere.

Verùm raró admodùm infelicis illius hæreditatis effectus, aut suscepti contagii actio in primâ ætate evolvi se sinit, labentibus tantùm annis, cùm jam humores adolescunt, diluitur labes anteà silens & à glandulis fertur in cutem.

Infantili ætati omnes cutis morbi, licèt pro diversâ partium constitutione formas suscipere possint admodùm diversas, reipsâ tamen ad unam eamdemque naturam referuntur; curatioque ut in paucorum attenuantium atque acre obtundentium medica-

mentorum usu consistit, ita præcautio omnis in servandâ aut restituendâ coctione constituitur, quæ debet præcipuè in eo stare, ut alimenta levia, euchyma, non austera, non styptica, nec densiora adhibeantur; rectèque admodùm G. Harris à vino abstinere jubet infantium tenella corpora; licèt enim stomachum firmet atque roboret, illud acidi tamen & acescentiæ præsertim fermentantis notas inurit. Exercitia levia illa, nec diutiùs protracta, sed ut fert ætas, ferè perpetuò renovata motum sanguinis accelerant, hærentiamque lymphæ præpediunt. His tu fide, & naturam sequere, institutionemque puerilem qualem J. Loke in Medicinâ gravis auctor, in Metaphysicâ gravissimus commendat, institue. Omnia enim in illâ institutione ita aptantur & disponuntur, ut puer & minùs ad externas suscipiendas impressiones habilis evadat, &, ut ita dicam, indurescat, simulque omnia organa bellè disponantur, firma stent & inconcussa.

Mos tamen novus ab Angliâ advectus apud plurimos nostratum invaluit quo, antiquorum Celtarum imitatores, aquâ perfrigidâ infantes etiam lactentes abluimus. Scilicet dùm frigore aquæ perculsum corpus tonum majorem concipit, stringuntur cutis vasa, sequitur calor, &, discusso frigore, major perspiratio. Quâ quidem methodo ad sanam servandam cutim nihil est efficacius; sed non sine cautelâ hanc esse accipiendam methodum ratio satis indicat. Scilicet morborum intùs nascentium depuratio per cutim quotidianâ aquæ frigidæ affusione præpediri potest; adeòque, si antequàm huic praxi pueros subjiciamus, semina latuerint morborum depuranda, potest huic depurationi praxis benè instituta, malè admota, nocere admodùm.

Si cui simplicitas nostra indicationum non arriserit, in morbis qui fœdo sæpè spectaculo vel ipsos parentes horrore afficiunt, velim illum attentiùs perpendere iis tantùm de morbis agi, qui à lymphæ depuratione pendent, quæ nutritionis proxima materies ab alimentorum usu, ut origine, ita proprietatibus omninò repetenda est, undè ab iis petenda esse remedia, ut ratio suadet, ita experientia firmat. Sæpè fœdissimis cutis vitiis sanamus infantes, dùm materies alimentorum ita mutatur, ut necessariò sanguinis & humorum forma etiam immutetur. Sic sæpè quibus largior animalium ciborum usus concedebatur, sanatos vidimus dùm uti vegetantibus præscripsimus & Pythagoræorum more omnibus interdiximus quæ vitam & circulationem sanguinis

passa erant. Et nullus dubito, licèt non expertus, quod si vegetanti diætæ dediti morbis lymphæ stagnantis atque perversæ afficerentur, quod rariùs accidere posse fatebimur, eadem ipsos sanaret mutatio, assumptis animalibus cibis & relictâ vegetabili diætâ. Id contigisse legimus apud Aretæum viro elephantiasi laboranti qui in loco deserto solis viperinis carnibus famem solatus, inexpectatam curationem receperat; quod etiam naufragis apud insulas desertas aliquandò miserrimè accidisse visum fuit, qui solâ testudineâ carne utentes, & morbos, & famem expulerunt.

Ex his verò intelligitur depurationes illas ad cutim infantum, ubi perfectæ sunt, ubi corpus viget, omni carere periculo, sed curantis summè interesse ut duobus præcipuè humoris erumpentis proprietatibus attendat, & hinc copiam nocui humoris benè noverit, illinc hujus materiæ mobilitatem expiscetur. Non rarum enim est in praxi iis occurrere pueris qui nunc ad aures, nasum, labia, collum, fœdantur humore cutaneo, nunc acria patiuntur tormina, aut mutato scenæ loco, palpitationes, suffocationes, imò in primâ infantiâ motus convulsivos, quinetiam aliquandò & simul fœdatam habent cutem & simul illa experiuntur symptomata.

In priori casu mobilitas & quasi volatilitas causæ arguitur. In altero copiæ acceptum debetur gravamen illud & multiplicatio symptomatum. In mobilitate symptomatum prævidendâ non cæcuties, si ipsius eruptionis inconstantiam fueris rimatus, & periodos nunc efferas, nunc abnormi ordine mitiores. Copiam demonstrat tumor partium circumstantium, præcipuèque glandularum ambientium, cæteris collatus excrementorum functionumque vitiis. Nam nunc delitescente, nunc rursùs emicante ludumque pertinacem obstinaciùs ludente veneno, in ancipiti vita versatur. Potest enim inflammationem mentiri vitium lymphæ in pulmones decumbens, aut in viscera minùs sensilia delatum obstructiones & scirrhorum elementa deponere. Hinc cùm de naturæ viribus justa oriatur diffidentia, quærunt Medici malum à partibus divellere & in partes impellere debilitatas. Copia efficaciter imminuitur per opportunè factas alvi laxationes, quibus rheum & ex rheo composita pharmaca apud infantes vulgò sufficiunt. Avertitur efficaciter malum, aut inusto per artem cauterio, aut acri admoto cantharidum morsu, aut applicatione corticis è mezereo detracti, vel clematitide, vel aliis acribus plantis, sæpè quidem cum ingenti efficaciâ, aliquandò tamen sine

ſucceſſu. Fruſtrat enim medicantum vota ſucceſſus, ſi per ulcera à naturâ facta rectè humor fluat, cujus impetum incertum facis, dùm novas ipſi vias aperire ſedulâ nimis curâ ſatagis.

Peractâ primâ illâ pueritiâ rariùs effloreſcunt morbi cutanei depuratorii, & pubertatis tempore tantùm, tùm virginibus, tùm maſculis vari ad cutem apparent qui ſæpè cutim deturpant ad frontem & faciem. Phlegmonodæam æmulantur naturam illi, & pus concoctum parvâ copiâ ejiciunt. Ad ipſos pruritus non pertinent, ſed aliquis lancinans ſenſus eos comitatur erumpentes cum tenſivo ad cutem ſenſu. Hi ſæpè confertim & agglomerati, ſæpè ſolitarii exurgunt. Hos ipſa ſua natura diluentibus antiphlogiſticis tractandos eſſe indicat. Sanguinea juvenum temperies minui ſanguinis copiam debere opportunâ venæ ſectione indicat. Diluentia, aperientia infarctus celer poſtulat; imò ſæpè ſæpiùs tumores illi oriuntur à bilis præpedito circuitu, ſive ob diætam indiſcretam illa cicuretur, ſive ob imperium variorum animi affectûum tonus viſcerum elangueat, moraſque reperiat bilis, indè parte ſuâ acri in ſanguinem reflua. Certum eſt nullâ aliâ arte turpem illam & inimicam formæ depurationem adeò præpediri poſſe, quàm laxantibus, temperantibus, ſaponaceorum Boerhaavianorum uſu, qualia remedia præſtant venæ ſectio, ſemicupia tepida, olerum mollium decocta, quibus ſi ſine irritatione alvus ſervetur libera & fluxa, maxima pars curationis abſolvetur. Imò ſalia neutra, facilè ſolubilia, ut vegetale ſic dictum, terra foliata tartari, ſal admirabile glauberianum maximam hìc paginam implent: niſi tamen alia cauſa aliam curatricem methodum indicet, ut eſt hæmorrhoidum, aut menſtruorum retentorum ad caput & frontem decubitus.

Nullâ pariter in aliâ ætate tot eryſipelatum formæ naſcuntur, quæ ſæpè morbi depuratorii genus peracutum conſtituunt, deliteſcens facilè, & ſummè inflammatorium, adeòque nullam aliam expoſtulans methodum præter antiphlogiſticam; ſed quod cùm ſæpè ſæpiùs pendeat ab acri intus enato atque ſervato, ſalino atque oleoſo, bilem vocabant veteres, alvum poſtulat liberam. Quâ in libertate alvi inſtituendâ nulla alia methodus præſtat eâ quâ vel tamarindis, vel caſſiæ pulpâ alvum deducimus, aut refracta tartari ſtibiati doſis cum antiphlogiſticis remixta & prudenter ita adjuncta, ut nec vomitus, nec nauſeæ indè oriantur, ſæpè ingentes ſucceſſus obtinuit.

Ad erysipelatis illius acris naturam referuntur quæ tunc temporis erumpunt herpetum juvenilium facilè in sursur & lemas leves abeuntium multa genera. Hinc illa & levia sunt, & vix alia remedia postulant, præter illa quæ modò enumerata sunt, si scilicet à solâ propriâ ætati juvenili ardente diathesi nascuntur. Talia sunt quæ multiplicati & agglomerati in diætâ errores procreant, quæ ab impotentis animi affectibus, aut demùm neglectâ in rebus non naturalibus moderatione accersuntur. Si enim originem suam debeant degeneri antiquoque venereo veneno, si à contagio ortum duxerint, aut à redivivis antiquæ cujuscumque luis affectibus, tunc naturam eorum rebellem esse necesse est, maximamque curationem expetunt. Si verò à nullâ antecedente labe pendeant, remotâ causâ, victuque mutato, cessant; quibus tamen cessantibus, non malum erit eà à tergo prosequi iis medicamentis quæ solvendæ lymphæ efficacia demonstravit observatio, ut sunt parcâ & refractâ dosi antimonialia & mercurialia de quibus dicendi fusiùs sese dabit occasio.

At in illâ ætate, cùm cutis nondum adstricta & rugosa, sed mollis adhuc & lubrica florem juventæ exprimit, præcipua ducuntur contagia. Tunc contubernia intima maximè periculosa sunt, susceptaque labes inflammatorium aliquid semper præ se fert. Verùm coctiones, & earum productum perspiratio, facilè resarciuntur, nisi ansam dederit morbo rerum circumstantium ad producendos morbos malus complexus. Sic scabies, sic elephantiasis, sic scorbutus aggrediuntur eos qui loca depressa, humida, & aëre effœto vieta incolunt. Quid agat medicina, si remediis non malum tantùm adoriendum, sed causa semper vivax aggredienda sit? Non jam depuratoriorum nomen merentur morbi semper in sanguine redivivi, nec nisi causis sublatis naturæ opitulandum ad cutem venena frustrà expellere molienti.

Verùm summâ cum curâ annotandum est, non omnem morbum cujus summè periculosa sit repulsio, idcircò dicendum esse depuratorium. Sic scabies contagione ducitur, imò ferè illicò post fœdum concubitum emicat: retropulsa, suffocationes, asthmata, obstructiones, hydropem, maniam, insaniam excitat, nec tamen ideò inter verè depuratorios morbos numerabitur; licèt retropulsa illa si rursùs emicet, sanguinem depuret potentissimè.

At inter utrumque morbi genus, depuratorii scilicet, & venenati in cutem deponendi ibique fixioris, forma curationis dif-

ferre & discrepare debet. Idem judicium esto de herpetibus quos à contagio ducimus, aut à fœdo contactu; imò & illæ quæ vultum faciemque deturpant maculæ rubeæ & quæ æruginosæ vocantur, aut guttæ roseæ malè nomen assumunt, sæpè ab osculis imprudentibus traxêre originem, depuratoriæque dici non possunt.

Si quis, aut propter bilis stasim, aut vitiatum ejus effluxum varis suppurantibus laborat, facieque tuberculosâ rubrâ deturpatur, hunc non credas morbo depuratorio laborare. Exundat enim acribus sanguis, & cùm vultus fœdatur, functiones simul laborant. Certè tamen si quæ portio bilis extùs vultum fœdat, intùs retineretur, major indè exoriretur labes præsertimque periculum.

Hæc quidem per se & ex dictis patent; verùm cùm in depuratorio morbo naturæ in corporis commodum conspiranti tantùm ferenda sint subsidia, in morbis verò ab exundante & venenatâ cacochymiâ causa quæcumque fuerit naturam opprimens vincenda sit atque superanda, parcendum erit Medico, si indicationes ultimæ hujusce classis, in priore etiam sedulriùs sequatur. Nam incertum est an non naturæ vis actuosa medios inter impetus deficiat? An omnes veneni exsuscitandi posteà reliquias omninò & funditùs extrudat & expellat?

Præterea verò coincidunt simul indicationes illæ; etenim in utroque genere morborum laxanda sunt cutis vascula, & servanda sunt hiantia. In alterâ morborum classe præterea tenuandus humor qui possit ad illa ferri, variâ quidem ratione, pro variâ morbi indole, at tenuandus tamen, ut liberiùs ad cutim appellat, ut fortiùs coquatur, ut pleniùs vacuetur. Tùm ejus reliquiæ, quæ etsi sopitæ novum possint exsuscitare incendium, à tergo expellendæ sunt, aut demulcendæ.

Sic in plerisque hisce morbis, si tensio concomitans rem suadeat, à venæ sectione sanationem auspicamur; in verè depuratoriis affectibus venæ sectio per se non indicatur quidem, sed sæpè diathesis eam persuadet inflammatoria, viribus aliundè non accisis. Posteà cutim fovemus balneis tepidis & laxantibus; alvi saburram mollibus eccoproticis subducere sæpè consilium est; quandòquidem illa in omni laboranti corpore aliquas partes agit, & cùm perspiratio in hisce morbis necessariò vitietur, peccat ipsa coctio. Tùm inspecto morbi debellandi charactere ad hæc

aut illa tenuantia nos vertimus. Ut autem horum intelligatur actio duo prævia in omni methodo liceat annotare.

1°. Quamvis morbi depuratorii non acuti sint, nec inter eos qui critici sunt & dicuntur numerari possint, magnam tamen cùm illis servant analogiam, quòd, etsi per plures annos perdurare possint, primum tamen habeant tempus in quo crudi sunt, & omnia oculis exhibeant phœnomena cruditatis, semper exasperati, duritiem scabram in tumoribus & ulceribus offerentes, qui nullam terminationis, aut exitûs notam significant, sed labra retorrida & viciniam crudam, inertem & quasi devictam ostententent. Mutantur, aut lapsu temporis, aut per laxationem arte factam omnia, & tunc rubor ipse, lævitas ulcerum, puris forma mitificationem arguunt, licèt ipsa humoris copia nondùm imminuta sit. Quæ quidem duo tempora attentiùs observanti non obscurè sese prodent per signa à veteribus jactata meritò, cutis nitorem lubricum, colorum in facie nativam indolem, humorum liberum exitum, illorumque indolem ad sani corporis naturam semper referendam.

2°. Verò id postulatum concedi velim posse per artem ritè institutam maturationem hanc atque coctionem adjuvari. Quod quidem cognitâ causâ, intellectoque humoris caractere, facilius fit, ut si eruptio in cutem à bilis vitio pendeat evidenti, certum erit quòd amara laxantia dùm ipsius fluxum juvant, etiam depurationi per cutem summè faveant; ut si quis propter putridum alkalescens cute erosâ sordescat, acidorum usu sanabitur, & quoniam nullum est acredinis genus quod non possit ad cutim ferri, nullum est pariter quod non possit per specifica opposita vinci atque destrui.

At casus in quibus acre evidentem habet indolem rari admodùm sunt. Superest ergo ut Medicus ad ægros malis cutis depuratoriis laborantes advocatus, apprimè sequentia intelligat, 1°. quo in statu sit eruptio, quæ parvis inchoata incrementis, summa tamen in parte symptomata concitat, pruritus enormes, dolores acerbos, & omnia increscentis mali signa indubia. Tunc enim frustrà specifica quæsieris. Naturæ contrà opitulandum est, laxandi meatus, vasa libera servanda sunt, & quantùm arti licet, mitificandi sunt humores. Hinc laxabitur erethismus, hinc omnia mitiùs ordinabuntur. Diæta ergo levis, tenuis, mitior ex laxantibus & levibus oleribus quæ ventrem proluat & bili subtrahat

acredinem, opem præsentem feret. Tùm etiam medicamenta laxantia ex sero lactis, herbis levibus, oleraceis aperientibus, soncho, lactucâ, taraxaco adhibenda erunt. Salia neutra, non irritantia, gummi saponacea levia, aut etiam sapones arte magistrâ facti paginam implebunt. Quis talibus in casibus audeat aut stibiata, aut mercurialia proferre?

At 2°. si post multam prægressam diluentium atque relaxantium actionem stent vires, functiones integras arguat tùm liberius functionum exercitium, tùm alvus benè morata, tùm urinarum flavarum fluxus liberior, cum naturali hypostasi, tunc licebit ea exhibere remedia quæ possint omnes simul augendo vacuationes, partes sanguinis sufficere naturæ maximè analogas, quæ veterum & expurgatarum locum occupantes, salia leniora, olea dulciora, & quadantenùs saponacea sufficiant. Tales sunt plantæ illæ aperientes quæ salem saponaceum oleo leni & nativo dilutum possident. Et quoniam ea quæ tenuissima sunt altiùs penetrant, & jam elaborata magis in naturæ officinâ minùs mutantur in corpore, suntque tenuissimæ substantiæ, ut cum veteribus nostris magistris loquar, seligendi sunt succi è nasturtio, cochleariâ, chœrophillo, fumariâ, è plantis amaris, leviter volatilibus petiti, qui possunt ferè non mutati intùs subire, coctioni favere, urinas & perspirationem simul elicere.

Hæ plantæ eâ methodo sumendæ sunt, quâ succus illarum dùm intra sanguinem fertur, ita intimè illi commisceatur; ut ferè nullo tempore ab illis vacet, sed eorum tincturâ quasi imbutum corpus novam humorum formam prorsùs induat. Ab illorum actione, cùm novus nitor affletur sanguini, cùm partes extraneæ atque nocivæ, aut edomentur, aut saltem mutentur, nascitur simul ex rei necessitate novus excrementorum proventus. Nam, Galeno sic monente, & observatione rem confirmante, nulla fit humorum mutatio, sine fœcum generatione. Hinc eorum actio identidem interrumpenda locum cedet vacuantibus, pro naturâ morbi, pro conditione corporis, pro robore ætatis variandis. Illa verò fusiùs innumerare medicamenta hujus loci non est, cùm aliundè ferè omnem alterantium classem pro re natâ & datâ occasione possint comprehendere.

Nunc scilicet bile spissiori & moras in propriis vasis trahente, amara, amaricantia, salia neutra præ aliis adhibenda sunt, &

laxantia

laxantia alvum iteranda sunt. Nunc languente ita coctione ut, quod sæpiùs vidi, post singulas coctiones malum exasperetur, tonica stomachica sibi palmam vindicant, imò aliquandò ante alia pharmaca ea laudanda sunt quæ è martialium sinu petuntur. Si coctione integrâ malum moretur in vasis ad sudorem hiantibus, volatilia offerentur quæ igne levi atque fugaci calorem simul & motum sanguinis instaurent, eaque cutim laxantibus teporeque lecti præbente auxilium, perspirationem augent, qualia sunt plantæ sale turgentes volatili, aut etiam viperina omnia, aut his similia, quæ simul spissioris lymphæ tenuant principia, simulque cutem perviam reddunt, quâdam facilè deprehendendâ cum humore perspiratorio analogiâ quam servant semper; ut neutra salia basi præsertim alcalinâ constantia facilè feruntur ad urinas.

Verùm fatendum est dari rebellia mala, etiamsi è genere depuratoriorum fuerint, quæ post factam ad cutem depurationem remanent immobilia, imò etiam in cute cui insederunt proserpunt. Ea, præter modò dicta remedia, hanc etiam sibi postulant curationem quæ morbis cuti propriis competit; de quâ posteà agemus.

Hujus autem mixti generis morbi præcipuè ad ingravescentem ætatem pertinent; cùm jam deferbuit naturæ vis & fervor, tunc morbi depuratorii per partes tantùm fiunt, & vix potis est natura hostiles atomos proterere, & facto salutari impetu, extra protrudere. Tales sunt affectus depuratorii qui arthritidem, infarctus lymphaticos, suppressas hæmorrhoides excipiunt. Longissimi quidem sunt illi, ob virium naturæ imbecillitatem, & parùm flexilium vasorum inertiam; sed illud tamen habent salutare, quod rarò admodùm retropellantur, & in partes interiores revehantur, vixque ipsis incauta medicatio noceat, ob eamdem partium duritiem. Hos tamen indè excipiam morbos qui mulieres menstruis jam desinentibus ad cutem vexant, cùm fœminea temperies & flexilior sit & acutiori prædita sensu.

In omnibus istis depuratoriis morbis, depuratione jam paractâ, nitidâque cute, hostem à tergo insequi, & vasa quasi cicatricibus debilitata roborare operæ pretium erit. Desueta perspirationi vasa libertate constanti donanda sunt, & ad pristinum revocanda officium. Undè sapiens est & arte dignum institutum, curato etiam morbo, pro occasione & causis, nunc diaphoretica levia, nunc martialia, nunc ventrem laxantia offerre, &

plures per menses iterare ; undè apertam sibi viam calcare natura assuefiat, & veteres ruinas vasorum cutaneorum reparare discat. Undè etiam maximè laudandum est eorum consilium qui ut tristes reliquias à depuratione superstites possint averruncare & admodùm proterere, solent, non unâ vice, ægrotos ad aquas minerales bituminosas & balnea earum mollissima amandare. Quibus adhibitis, mirum est quanto impetu prosiliat perspiratio insensilis, & simul tenuentur crassamenta lymphæ.

Quæ cùm divitibus solis competant ut plurimùm itinera, verni temporis emicante tepore, sudorifera lenia proderit usurpasse, quo pleniore & uberiore fluxu perspiratio intumescentes atomos extrudat. Autumno verò inclinante, cùm densatur cutis, stringuntur vasa, sistitur ex naturæ necessitate humorum ad cutim vergentia, prodest alvum sollicitare catharticis, quibus ad ima ferantur partes nocivæ. Quod non uno pro gravitate morbi in anno faciendum, sed etiam plures iterandum per annos chronicorum morborum cognita constitutio præcipit.

Hi sunt morbi qui jure meritòque depuratoriorum nomen sibi vindicant, quique simpliciorem sibi medicinam postulant. Hos ab ætate incipiente ad ultimos usque vitæ fines per ætatis discrimina distinximus, cùm vel illi ad varias vitæ periodos appareant, vel eorum loco, aut lethales morbi, aut febres intermittentes, aut arthritides, nephritides, variis insultibus hominem conficiant; quibus vix est aliquis homo longævam agens vitam qui careat.

Nunc ergo ad eos nobis superesset transeundum qui depuratorii non sunt affectus, & vel ab exundante pendent cacochymiâ, vel à proprio cutis vitio, si non intermediam constituerent classem illi qui aliquâ ratione depuratorii sese frequenter oculis nostris obtrudunt, & sæpè vanâ illudunt specie, formâque protheiformi; spem & patientiam, tum ægroti, tum Medici videntur vincere. Etenim, nunc hùc feruntur & illùc, modò intima depascentes viscera, modò formam mutantes cancrorum in more, nunc hæmorrhoidum formam affectantes aut alia mala. Hi ergo affectus caput singulare sibi vindicant, ne aliquid omissum, aut prætermissum videatur. Veniam studiosus lector concedat, si nimiam in hiscè diligentiam videamur obnixè affectare, cùm in re quam huc usque empeyria sibi vindicavit rationem afferre operosum sit. Condonanda præterea hæsitatio illi

eſt qui iter calcat, in quo nec auctor viæ, nec pervia ſemita ſupereſt, ſola regit obſervatio.

ARTICULUS III.

De curatione morborum cutis ſymptomaticorum.

Multi ſunt inter homines qui ſanitate illibatâ nunquam fruuntur, nec tamen ægrotare dicendi ſunt. Cauſarios dicebant Latini, quaſi ſua ipſis ſanitas ad res non agendas legitima foret excuſatio. Valent tamen aliquatenùs; eos nunc nervoſo genere affectos, nunc vulgato nomine *vaporoſos* dicunt. Iis plerumquè perturbata perſpiratio debilem arguit coctionem. Undè ipſis familiare eſt ut quintâ, vel ſextâ ab epulis horâ, pruritus oriantur periodici, maculæque, imò & tumores rubicundi, eryſipelatoſi, ſed fugaces : ut res exorta eſt protinùs, ita ſenſim abit. Et ſæpè neglectus morbus plures per menſes durare viſus eſt. Verno tempore & ad autumnum affectio hæc reviviſcit : hyeme & æſtate plurimùm ſilet, & ſæpè ipſam febribus præludere intermittentibus vidi, quarum elementa ſaltem partim & aliis jungenda ſerum illud acre intùs retinuerat. In leviſſimo hoc affectu, ſed incommodo tamen, indicationes oriuntur ſimpliciſſimæ.

Scilicet tenuiſſima primùm ſuadenda erit victûs ratio. Nam ſemper copiæ cibi proportionalis eſt pruritus. Tùm diluentibus acris & cruda perſpirationis materies tollenda eſt, eaque ſeligenda quæ ab antiquis titulo diureticorum frigidorum diſtinguebantur. Ea ad renum anfractus, & hiantia veſicæ oſcula ſalinas quiſquilias determinant & per urinoſum fluentum auferunt quidquid per hanc viam exire poteſt. Solvenda aliquandò laxantium ope ſaburra alvina quæ fermenti jura & formam capeſſens, caracterem improbum novis adventantibus ſub ciborum nomine materiis imprimere poſſet; poſteà verò de meliorandâ coctione cogitandum eſt : tunc ad cauſas quibus illa peccat, attendendum eſt. Nullum eſt medicamentum quod titulo coctionem adaugentis gaudere non poſſit. Nunc acida laudem hanc ſibi vindicant, nunc amara, nunc volatilia. Imò, licèt rarò, ipſa ſpirituoſa, aut amaris, aut aromaticis imbuta aliquandò, dùm coctionem inſtauravêre, cutaneis eruptionibus utilia fuêre, undè peſſimo conſilio aliis oblata malum pejoravêre; ut nullus eſt Medicus qui non viderit.

Leve quidem est malum illud; at latentes ab acri sero insidias prodit; levius adhuc quòd, quasi concitatâ in ipso ventriculo effervescentiâ, radios ad ipsam defert cutim, ampullas & tumores concitat, nunc hùc & illùc, nunc universales, non sine summo pruritu, ita facilè evanidas ut aëreas crederes. Hoc illis accidit qui aliquam in stomacho qualitatem habent eminentem, ut acidum acre, qui sodâ Germanorum laborant. Solis diluentibus sanatur malum, & si recrudescat, levi catharsi tollitur. Verùm talis veneni summam efficaciam legere qui voluerit, legat Ill. de Sauvage dissertationem de imprudenti esu hepatis illius piscis qui Linnæo *squalus catulus* dicitur, Gallis vocatur *chat marin*, quod præter profundum somnum ruboremque omnium partium quem intulerat, tertio die epidermidem à cute subjectâ ita secedere coegit, ut vigesimo etiam die lamellas hujus quasi papyrum æger detraheret & illustrissimo de Sauvage dono daret. Huic succurrendum fuerat largo acidorum potu, quandoquidem docet observatio hepate piscium nihil esse putridius.

Verùm vulgò symptomata hæc fugacissima sunt, & vix morbi nomen merentur. At nullis adeò cutis fœdatur, nullis adeò vitia intùs enata ad cutim responsant, quàm iis quibus labefactata sanitas in ruinam inclinaret, nisi provida supplementum offerret natura perspirationi non concessæ novosque protruderet excrementorum proventus. Tales sunt ii 1°. qui frequentes experiuntur coryzas, defluxiones, ut aiunt, rheumatismos, erysipelata, dolores vagos arthriticos. 2°. Qui per hæmorrhoïdes sublevando abdomini maximè necessarias plethoram abdominalem levant. Tùm mulieres quæ ex naturæ lege menstrua non patiuntur, aut lacte ubera in sobolis usum distenta recusant prægerere. 3°. Qui reliquias morborum eruptivorum intùs in sanguine servant, ut sunt variolosæ, morbillosæ, sudatoriæ, erysipelatosæ reliquiæ stagnantes. 4°. Demùm ii quibus in glandulis aliqua latet obstructio, aut infarctus lymphaticus præsertim, quem ars aut natura vult tollere conatibus parùm fructuosis.

§. I. De fluxu catharrode humorum ad cutem sanando.

Coryzâ simplici ad minimam, vel levioris auræ, impressionem laborare multis frequens est. Vel levior cœnæ plenioris usus multis, notante Hippocrate, nares implet; perspiratio scilicet vitiatur & prohibetur. Verùm perpetuâ ferè coryzâ affici nemo potest quin serum acre intùs exundet. Hinc iis sæpè accidit ut non solùm inflatas nares habeant, sed labia etiam, genas mentumque

crustis inflammatoriis & suppurantibus fœdata. Ea est aliquandò humoris per coryzam affluentis malignitas, ut etiam ad crura, brachia, aliasque partes deferatur. Imò quâ ætate, ut ait Hippocrates, catharri non coquuntur, familiare est, coryzam quasi perpetuam fieri turpiter defluentem, lacrymasque emittentem palpebrarum stipatas erosione quam nec ars sanat nec natura. Non quidem inter morbos cutaneos ad cutim propriè pertinentes morbi illi referendi sunt, sed tamen perspirationem acrem arguunt, prurientem, erysipelatosam, quæ nunquam talis evadit, si non coctio peccaverit acredine acquisitâ. Undè notamus ea præsertim vitia accidere iis, qui salsis, acribus, spirituosis sese nimioperè delectant, bibacibus, ebriosis, aut iis quos turpis egestas persequitur, incarceratis & illuvie illotâ cutis peccantibus. Hosce contrà morbos vix apud nobiles offendas & populum pexum atque concinnum; sæpiùs occurrunt in egestate & mendiculis. Certè diluentia, pediluvia, balnea, à quibus tùm revellitur ad oppositas partes humorum impetus, tùm liberi redduntur cutis meatus, maximam partem curationis cum diætâ legitimè institutâ absolvunt, si lenia intermiscueris cathartica, si simul sales acerrimos laticis sanguinei lenioribus saponaceis & antiscorbuticis volatilibus retuderis, ea seligendo & sedulò mali causæ opposita applicando, quæ nunc ex alcali volatilibus, nunc ex acescentibus quæsiveris. Ad hanc ægrorum classem referes eos qui erysipelatibus frequentibus laborant, cùm suppressæ perspirationi atque coctionis vitiis mixtæ originem debeant illa mala, serosæ tenuissimæ partis acredini accepta ferenda.

In iis tamen notandum est singularem sæpè existere naturæ ordinem. Nam, qui pueri frequenti corripiebantur narium hæmorragiâ, adultiores erysipelatibus facilè afficiuntur, posteà provectiores ætate hæmorrhoides patiuntur, atque errabundos & tempestatum præsagos dolores in musculis atque ad articulos. Hæc omnia desinunt tandem in affectus hepatis, coryzas atque hydropes. Hinc intelligere est quanti sit ipsis pretii illud aperientium genus quod perspirationi atque coctioni faveat, si simul libertatis alvinæ ratio habeatur. Liquet etiam mutandam esse agendi rationem, pro ratione conversionis ætatum; qui enim puer sibi diluentia & demulcentia postulabat, vir factus jam aperientibus solis sanabitur, & senex labascentes vires per tonica resarciet. Sed omnibus hisce in casibus morbi cutis merè symptomatici trac-

tandi methodum omninò diversam sibi expostulant ratione causæ & accidentium.

§. II. De curandis symptomatibus cutis ab hæmorrhoidibus, menstruis, lacte retentis.

Hæmorrhoidum morbi in œconomiâ animali principis diversa sæpè est causa. Illæ enim, aut parùm cautè suppressæ, aut per se delitescentes, morbos verè horrendos, abnormes, œconomiæ animali infensos procreant; & benè cum œconomiâ animali agitur, si tantùm protulerint cutaneos morbos formâ absurdos, periodo tædiosos, rebellione & pervicaciâ maximè metuendos. Rarò juniores adoritur morbus ille in quibus hæmorrhoides multùm ab illis distinguendæ sunt quæ provectiores ætate tentant. In junioribus enim plethora undequaquè exundans, hæmorrhoides facit; in adultioribus sæpè criticæ sunt illæ, circulationis in hepate atque liene difficilis levamentum, & verbo sit gratia, apud eos qui œconomiam animalem nimis mechanicè expendunt, quasi defœcamentum. Certum est, & observationem hìc non unicam, sed multiplices & à multis factas testor, suppressis hæmorrhoidibus, sæpè extitisse ad corporis superficiem herpetes, porriginem fœdam & hujus generis mala quæ frustrà vulgari curationum methodo tentaveris averruncare. Cutem frustrà obstinatè per medicamenta stibiata aut sudorifera vexare sedulus tentaveris, nunquam successus sequetur molimina, nisi alvi vias lenibus eccoproticis, medicamentis amaris, aperientibus laxaveris, addendo saponacea, & illa quæ sæpè apud divites cæteris meritò præferuntur diluentia simul & aperientia quæ petuntur ex aquis solventibus mineralibus, recidivamque per martialia præcaveris sedulò. Sæpè hirudinum morsus sanguinem ab hæmorrhoidibus ingenti vi profundens cutem levavit, venisque ani recludendis dicata aloës cuti visa est hâc ratione profuisse.

Nec diffitemur tamen aliquam etiam ab ipsâ cute indicationem in hisce morbis offerri, sæpèque adhibenda detergentia, cum interno aperientium, laxantium usu; de quâ methodo alibi dicetur. Sublatâ enim causâ, non statim solvitur effectus per quem vasa cutanea destructa sæpè sunt.

Nunquam adeò graves cutis morbos producit menstrui sanguinis in mulieribus retentio. Colores quidem nativos infringit, pallorem indit, morbosque infert ab obstructione nascendos: in quo ad hæmorrhoidum suppressionem refertur eorum retentio, eamdemque postulat methodum curatoriam.

At maximè rebelles sunt cutis morbi qui ætate ingravescente

cùm omnimoda accedere debet ſuppreſſio, jam nullâ ratione, naturâ ita jubente, revocanda, emicant: non enim ſpes eſt abituros illos, revocato fluxu menſtruo, ſed depuratio quæ fit per cutem toleranda, vorandumque eſt faſtidium illud quod primos ſequitur depurationis hujus annos, nec niſi molliſſimis medicamentis tractandum ſe præbet morbus, donec ſublato tumultûs menſtrualis periculo, ſexûs omnis differentia evanuerit, tuncque adhiberi ſe ſinat curatio cauſæ ad cutem vivacis.

Non idem eſto judicium de morbis illis qui ſæpè puerperas eaſque, ut nobilium mos eſt, non lactentes ad cutem adoriuntur: ii enim ut frequentes, ita peſſimi ſunt & maximè rebelles; nec certè mirum; ſumma enim eſt mucoſæ partis lymphaticæ atque lactis analogia, ſeu potiùs hæc illius eſt fundamentum atque baſis. Ubi ergo poſt partum exundans lactea cacochymia undequaquè partes imbibit, jam puerpera in lac converſa videtur albumque lactis colorem vultu, cute, vacuationibus refert. Senſim tono aucto diſcutitur illa cacochymia, non ſine febrili tumultu. At, ſi non diſcutiatur, ſupereſt ut maſſa lactea, aut per abſceſſus corrupta amandetur, aut vias ſubeat naturales, aut in glandulis infarctus producat caſeoſos, duriſſimos, aut demùm corrupta lympham etiam cum quâ & uſu & naturâ, imò & identitate confunditur, corrumpat.

Corruptio illa non una eſt. Quanquam enim lac fæmineum evidenter ſpontè aceſcat, & vulgò acido prædominante concrementa efficiat, adeòque omnia ſuâ ipsâ corruptione obſtruat, putrere tamen aliquandò moles illa poteſt & fœtidiſſimam mixta inflammationi exhalare putriditatem. Hinc in utroque caſu, vel maſſa corrupta, cutem ipſam inficit, cæteris pariter infectis, mali communione undique ſparsâ; vel maſſa corrupta ad cutem depuratione ſalubri defertur; vel caſu intermedio & Medicis atque ægrotis æquè perniciali, moles hæc in viſcus aliquod ignobilius depoſita ab illo ad cutem quaſi irradiatim & per plures vices deponitur, ferè nunquam exhaurienda; qui miſerrimus caſus frequentiſſimus eſt, ut omnes teſtari poſſunt Medici.

In illâ autem, tùm depuratione, tùm eruptione ſymptomaticâ prædominatur glutinoſum aceſcens ſpontaneum. Nam ubi putrilaginem concepit lympha, brevì omnem amiſit mucorem, & mucidum illud quod morbis cutaneis chronicis conſtituendis neceſſarium eſt. De eo igitur acore glutinoſo perſanando nunc

agendum eſt qui in puſtulas cruſtoſas & ulcera labiis retorridis horrida degener fit, ac morbos & fœdos & rebelles facit, eamque fœtentis elephantiaſeos ſpeciem quâ pulcherrimas mulieres in monſtra deformia videmus immutari.

Iis certè, ſi quibus aliis morbis, ſevera convenit methodus, & vana ſunt agyrtarum promiſſa qui hydram hanc uno ictu proterere promittunt: mutanda lymphæ craſis, ſubvertendum ſusdeque vitæ regimen, & eæ admittendæ ſunt in diætâ ſubſtantiæ quæ dulces ſuccos, ſimul & antiacidos complectantur. Nec hìc permittenda farinoſa ſiliquâ quaſſante lègumina, ſed olera saponacea, betæ, ſpinacia, braſſicæ, naſturtia, cichoria, piſcium genus omne, imò & aliquæ fuerunt quæ carne utentes viperinâ ad omnimodam ſanationem perductæ ſunt. Iis vino uti piaculum crediderim. Sed aquæ minerales quæ alcalinum quid redolent, ut ſelteranæ & aliæ hujuſmodi divitibus propinandæ. Utile vidi pauperculis, ſed refractiſſimâ doſi, aliquid aquæ ſecundæ calcis potui ordinario affundere. Inter medicamenta celeberrimo viperarum uſui junguntur ſucci potentiorum herbarum aperientium, alcalina ſalia Tachenianâ methodo parata. Salia ex inſectis volatilia, ammoniacalia ita præſtant ut ea exhibeas non communia ſolùm, ſed & propria meditatus, nec delicatæ mulierum texturæ ea objicias quæ durus arator vix ferat.

In talibus arte opus eſt eximiâ ne vel optima cedant in perniciem, cùm ſæpiùs accidat ut primus remediorum actuoſorum affectus pruritum concitet intolerabilem, cutimque conſtringat erethiſmo qui ad omnia etiam optimè indicata medicamina rebellem efficiat cauſam. Omnis enim ſanatio liberos meatus atque pervios requirit, non minùs quàm mitificatos humores. Hiſce in caſibus nulla nobis à mercurialibus mutuamur auxilia. Nam cùm irritando ſolida lymphæque conciliando putrilaginem agant, ſana potiùs corrumpunt, quàm morboſa ſolvunt, concrètionibusque relictis omnia quæ à ſanitate reſidua erant peſſumdant, atque contaminant. Non res eadem dicenda erit de ſulfureis compoſitis aut ſimplicibus, nec de ſtibiatis medicaminibus quæ ſive in penetrantiſſimam calcem redacta ſint, ſive aliquìd ſulfurei intùs recondant, certè muco lymphatico præſidium atque ſubſidium ferunt, ipſaque illud habent ante alia omnia medicamenta quòd cutim affectent eamque penetrent. Talia præſtant medicamenta, antimonium crudum, quod ut ab omni labe extraneâ

extraneâ purum ſit, arte factum requiritur; antimonium diaphoreticum non per lotiones omni ſale exutum, aut defraudatum actuoſis partibus. In iiſdem cauſis variam & utilem præſtant opem ſulfura aurata, aut præcipitata ex antimonialibus ſcoriis, quæ tamen parcâ ſemper doſi danda ſunt & bellè cognitâ ægrotantium temperie; nam cùm antimonialia aliquam ſervent cum cute analogiam, pruritui etiam concitando ſæpè apta ſunt; noxaque malè adhibiti pharmaci in omne artificium refunditur.

Poſt depuratam lympham, ſi tot tentamina ſucceſſu non caruerint longo tempore iterata, nuncque valentiùs adhibita, nunc contrà remiſſa, ne incendio arte facto opus noſtrum tardetur, proderit, imò neceſſarium erit libertatem glandularum per tot emptam remedia lenibus medicamentis aperientibus ita ſuſtentare, ut ſi quæ ſuperſint reliquiæ tollantur illæ, ne recidivum faciant incendium, aut tantis tamque profundis fractæ atque fatigatæ partes infarctibus rursùs accipiant craſſamenta lymphæ reſidua. Quo in caſu aquarum mineralium alcalinarum aërearum longus atque diuturnus uſus omnibus medicamentis præcellit, quibus adhibendis ſi aut rei familiaris inopia, aut locorum conditio obſtet, ptiſanæ leves ex herbis alterantibus, aut radicibus aperientibus non ſunt omittendæ: tales ſunt illæ quæ ex ſiſarâ, ſcorzonnerâ, taraxaco, cichoriis, aut ex ruſco ſive bruſco, aſparago, eryngio, fœniculo, apio, petroſelino parantur. Quibus cùm virtus inſit non unica, his in caſibus aliæ præferuntur, in illis aliæ. At omnes caſus comprehendere non artis eſt. Multi apud nos ſunt pretii longo uſurpanda tempore decocta chinæ atque ſarſæparillæ quibus, dùm nimis aliqui tribuunt, plurimùm contrà alii detrahunt. Hæc ex Americanis devecta oris potenter attenuant non ſine caloris crimine, & aliquandò cutim pruritu mordent; ſunt tamen inter aperientia non mediocri donata virtute, dignaque quæ operoſæ curationi ferant auxilium, licèt eam efficere nequaquam per ſe valeant.

§. III. De curandis ſymptomatibus à reliquiis morborum in lymphaticas glandulas decumbentibus & indè ad cutem protruſis.

A reliquiis quas in humorum maſsâ relinquunt morbi critici, & à quibus lentè admodùm ſanguis depuratur, aliquandò naſcitur intùs venenum per longa temporum intervalla iners, nec actuoſum. Scilicet glandulas illud invadit, ibique, vel in loculis, vel in extremis vaſorum anguſtiis quaſi in repoſitorio ſervatum, nullos exerit effectus, donec quæcumque acceſſerit cauſa illi

ſolvendo apta, tunc porrò vi naturæ actum atque rursùs intrà ſanguinis circuitum protruſum, novos exerit effectus, non infelices ſi, ut ſæpè fit, ad cutem ſub herpetum fluentium & ulceroſorum nomine feratur, novamque exerat actuoſitatem. Ita vidi fæminas utero dirè dolentes & peſſima ſibi ex horrendo uteri cancro præſagientes ſanatas illicò, ſi herpetum virus in aliquam corporis partem faceret impetum. Silentibus illis rursùs indolebat uterus, & malum malo rependebat. Aliquibus à cute in uterum & indè in thoracem ludum inſolentem ludere pertinax humor decubuit. Glandulas vidi ſcirrhoſas per inexpectatam impetiginem ſanari quæ rursùs delituit & feram mortem attulit.

Condonandum eſt Medico ſi in re perobſcurâ, nec ſatis elucidatâ tentamina non æquè feliciter ſemper ſuccedant. Imò & cùm in glandulis lateat mali cauſa, non deſpondendum animo aut deſperandum, ſi ritè adhibitis medicaminibus & arte eruditâ mala ad cutem aliquandò prodigialiter increſcant. Novum enim illud ſub medicaminum rectè indicatorum uſu mali cutanei incrementum ſignum dat attenuari fomitem illum, jamque ad vias ſanationis ferri & quaſi deponi : vidique hominem fortiſſimum cui illud accidit ut dùm per quadraginta dies integros medicamento accepto malum augeſceret, conſtans tamen ille & fortis eodem in uſu pervicax eodem medicamento tandem ſanatus eſt quod primùm lædere videbatur.

Cognitis ſemel his caſibus, & perſpecto mechaniſmo quo cutis vetera accipit fermenta intùs recondita & ſuo tempore intumeſcentia, ſatis intelligitur ad totius machinæ commodum illud præcipuè eſſe inſtituendum, ut cutis omnes intùs latentes reliquias accipiat. Adeòque ante omnia illam & laxandam & debilitandam eſſe, quod priùs per balnea fit tepidiora & laxantia, poſteriùs verò applicatis cauteriis, appoſitis veſicantibus, aut rubefacientibus quæ pro variâ occaſione aliis alia prætolluntur. Sic enim irruit in laxatam & apertam partem hoſtilis humor, priſtinaſque ſedes ad novas evocatus deſerit; intereà verò per propria lymphæ attenuantia certatur.

Latuiſſe, ſed evolvi ſcimus fermentum acre quod lympham cogat, quod ſolida ulceret; propria & ſpecifica indoles incognita eſt. Hinc methodi ſuperiùs in morbis lacteis indicatæ ſæpè locum tenent mercurialia, ſæpè nocent.

Mercurialia autem profutura ut plurimùm noſces, ſi humor

plus acris coagulantis præ se ferat, quàm erodentis, si pus ex ulceribus fluens plus consistentiæ lemosæ & crustosæ habeat quàm tenuitatis, si humor ad articulos feratur præcipuè, demùm si pruritus è profundiori loco ortus plus habeat doloris lancinantis, si noctu potissimùm increscat, si cætera in corpore saniora sint. Ad hæc conatus primò erunt timidi & meticulosi, posteà successus audaciores reddet; si præsertìm increscente, ut semper fit, sub initium medicamentorum morbo cutaneo glandulæ mollescant & imminuantur. Adest enim mercurio vis lympham mucumque destruens, & in fluorem putridum crassiores convertens partes. Undè innata sit hæc ipsi proprietas, quærere distuli, *nec scire fas est omnia.*

§. IV. De morborum degenerum reliquiis sanandis.

Superest inter morbos cutaneos symptomaticos ut de iis agamus qui degeneres à prioribus vitiis novam assumpsêre formam. Tales sunt rachitici, scrophulosi, venerei, scorbutici morbi; qui omnes ferè degeneres à pleniori malo, ubi novam assumpsêre indolem, ut repetendi sunt ab impurâ origine & à vitio parentum accersiti dicendi sunt, servant tamen pristinæ labis vestigia. Morbum prorsùs novum esse quem Angli *Rickets*, nos autem *Rachitidem*, nomine à distortâ spinâ mutuato, vocamus, apud omnes in confesso est; quod enim Glissonius edixit, asseruit uniformi consensu Medicorum chorus. Cui tamen contradicere forsan licitum foret, si de eo tractandi morbo nobis incumberet provincia. Verùm quamvis nimis fortè generale foret morbum hunc à causâ venereâ semper repetere, tamen nullus est in hisce observandis tantisper versatus qui non fateatur ab affectis lue venereâ nasci plerosque infantes rachiticos, muco copioso & acescente ita turgidos, ut osseus succus fortem atque quasi calcaream nunquam possit sibi vindicare firmitatem; at contrà seleniticam & quasi salinam mollitiem contrahat, undè ossa ut mole aucta, sic robore destituta, undèquaque protuberant, molliaque efficiunt fulcimenta sustentando corpori nequaquam apta, adeòque variâ tractatione distorquenda miserè.

Ubi ergo ad sanandum morbum cutis rachiticum vocatus fuerit Medicus, prima de parentibus interrogatio erit, altera de miseris qui infantiam deturparunt casibus. Nam benè novi infantes qui fracto atque luxato crure in rachiticos versi sunt, imò post & per dentitionem repetitæ convulsiones attulerunt rachitidem. Priori in casu si rachitis à lue venereâ pendeat de-

genereri, nihil eſt undè dubitemus de ejus indicationibus curatoriis. Accommodanda ætati mercuralia pauca, eaque ad debilitatem puerilem ponderata & ſummè tenuata offerenda ſunt. Sua quiſque jactet medicamenta, per nos licet, modò ſenſim & ſine ullâ irritationis notâ mercurius introducatur. Applicentur etiam cuti externæ hujus generis topica. At ſi morbi cutanei à rachitide pendeant quam induxerit caſus aliquis, tunc herbarum attenuantium modò jactatarum, tunc eruditus antimonii uſus illis medebitur. Nec eſt quòd ampliùs in illâ exanthlandâ provinciâ inſudemus.

Antiquius ipsâ lue venereâ malum ſcrophulæ ſic dictæ exhibent, ſæpè in morbos cutaneos vertendæ, ſed mos eſt inconſultus ut ſub eodem nomine mala comprehendantur diverſiſſima. Hinc plures infantiam miſerè affectantes morbi cutanei eodem nomine deſignantur. Eadem ergo ac de rachitide adhibenda diviſio, dùm aliæ luis venereæ degeneris præferunt inſignia, aliæ verò muci tantummodò coagulum forte meditantibus offerunt. Priorum ſcrophularum in cutem depoſitarum naturam declarant quæſtiones circa anteactam parentum vitam inſtitutæ, & obſervatio concurrentium in diverſis partibus ſymptomatum, præſertim verò in tenellâ ætate oſſium conſideratio. Quis dubitet his deprehenſis in uſum advocare mercurialia, & ad ea tanquam ad anchoram ſacram confugere. In ſcrophulis ſimplicioribus viperina, aperientia, attenuantes plantæ, quorum aliquæ ſpecificæ vocantur, & demùm antimonialia methodum curatoriam explent. Hìc extractum cicutæ, cum antimonio ſolvente de *Rotrou* dicto, prodigii inſtar, nec ſine ratione, aliqui jactant: & nulla major eſt, & in obſervando, & in curando analogia, quàm quæ inter lacteos morbos, & ſcrophulas hujus generis intercedit. Nec adderem plura, niſi teſtari liberet propriâ experientiâ quantæ in prædictis caſibus efficaciæ ſit ſalis marini internus uſus, tùm purgantis, tùm alterantis formâ, qualem præſcripſit inſignis Medicus Anglus R. Ruſſel. Sed res extrà propoſitæ materiæ limites egreditur.

Morbi etiam dantur cutanei ſcorbutici, de quibus hìc plura dicere vetat cognita morborum horumce indoles, tùm etiam quòd minimam ſcorbuti partem impleant morbi illi, ſimulque cum ſcorbuto curentur, eaque ulcera ſcorbutica phlegmonoſa potiùs ad tractatum de humoribus pertineant, quàm ad morbos

cutaneos. Illis tamen universa cura scorbuti competit, sæpè ex arte est addere lotiones & emplastra antiscorbutica, sed præcipuè antiputrida medicamenta, ut kinakinam, scordium, melissam, aromata: cùm verò quæ simplices primò apparebant maculæ, non rarò in fetidissima facessant ulcera, tàm latè extendenda, quàm altè penetrantia, his curandis & pharmaceuticæ indicationes, imò & chirurgicæ aliquandò simul advocandæ sunt.

ARTICULUS IV.

De morbis cutis non depuratoriis curandis.

Hùc usque in corporis utilitatem fœdabatur cutis; nunc de iis agendum est morbis qui intùs enati & massam inquinantes corporis, ad cutem sine ullâ machinæ utilitate deponuntur. Hi sunt morbi qui verè & propriè cutanei dicuntur. Ut enim alii viribus corporis stantibus & perennantibus à naturâ sanari possent, ita hi perstarent contrà immoti, imò increscendo massam humorum corrumperent, & functionum labefactarent integritatem.

Duplex horum morborum classis instituenda est; alii enim à mutatâ penitùs humorum massâ & in alienam indolem conversâ pendent. Morbus ipse proventus est molis humoralis corruptæ, necessariumque ejus exuberantis productum. Alii verò possunt à puro & illimi sanguine tanquam heterogenea excrementa prodire, fermenti more intra sanguinem accepta. Illa recrementa partes sibi analogas ad se trahunt, excrementitias quisquilias ad eumdem locum deponunt, & in propriam sibi indolem impertiunt. Priores universam œconomiam animalem, omnia viscera, omnes solidas atque fluidas partes æquè imbuunt. Posteriores sanguinem & cætera organa sinunt illibata vegetaque functionibus ex ordine naturæ vacare, depuratoriique dici possent, si non ipsos renovaret altè concepta labes, & sæpè in uno fixa loco, ita ut ab eo vix possit dimoveri & avelli. Utrique classi per artis auxilia succurrendum est. Nam in morbis hisce natura iners est & sine ullâ ad curandum actuositate.

Verùm utrique eædem competunt indicationes. Nam semper mucus lympham constituens, aut consistentiâ peccat, aut acredine: mucus plus crassitiei recipit ex partibus non benè inter se

commixtis, alteram crassiorem hærentem, infarcientem, quasi fæcem habet, dùm tenuior altera in serum acre vertitur, hùc & illùc vario deferendum impetu, nunc partem hanc anxiè torquens, nunc pruritu infame enormi, nunc pustulas acres efficiens, aut ulcera erodentia.

Ubi ergò medicinæ templum simili cutaneo confectus morbo æger ingreditur salutem exposcens, plura quæ ad morbum & ægrum pertinent sciscitabit Medicus, & attentè observabit: 1°. scilicèt an muco tenaci & indivulso per suam superficiem obducantur ulcera? An crustæ aut lemæ obtegentes malum asperæ, an siccæ sint? An cutis ipsa compacta crassa & corii æmula? an granulis scabris, inæqualibus protuberet? 2°. An sub epidermide & primâ cute malum proserpat, fundo cutis integro & sano subtùs efflorescente? 3°. An ulcerum, si quæ sint, labia retorrida & dura sint? tunc enim mucum nativum & nutritium ægrotare & crassitie præsertim peccare signum est, eumque crudum, vix elaboratum, acredinem ab ipsâ suæ substantiæ dyscrasiâ necessariò traxisse. Vitia hujusmodi numerosa sunt, endemia, imò gentilitia. Quibus addit incitamentum & nocendi vim maximam perversus diætæ & usûs alimentorum inconditorum ordo, forsan & aquarum, locorum & incolarum naturâ.

At semotâ crassitie & spissitudine illâ lymphaticâ, cujus sit generis acredo lympham inficiens, nosse nostrûm summè interest; stagnantis odorem & dotes altè inspicere erit nostri officii, notando eò minùs humorem esse acrem, quò magis spissus erit & tenax, eò majorem præ se ferre acredinem, quò tenuior erit & diffluens magis ac mordax. Acredinis illius gradum & efficaciam subjectus cutis tumor ac rubor, caloris mordax sensus satis indicabunt; viridantis humoris exitus pro coloris varietate non erysipelatosam tantùm subjectæ inflammationis naturam, sed & ejus gradum designabit. Cætera verò signa quæ ex ægroto repetes non spernenda notant, nec immeritò, rufum capillorum colorem jam malæ cutis & facilè exasperandæ esse indicium, alas fœtentes facilè tumoribus patere inflammatoriis & omni herpetum generi esse obnoxias. Urinarum inspectio summi hìc erit momenti quæ, si lemas aliquas, vesicâ alioquin proprio vitio non laborante, ejiciant, ingentem humoris extranei copiam significant. Si fœteant immaniter, acris latentis putridam indolem designant. Notandum insuper alioquin an ægri facilè sudoribus

diffluant, an noctu exasperetur pruritus, an febris subsit, eaque lenta, nec actuosa? His signis mucum peccare crassitie simul & acredine deprehendes: gradum acredinis, crassitiei gradum ex dictis augurari facile erit. Tùm menti obversabuntur variæ quæ possunt corpori profundiora exhalare vitia. Ingens de lue vene- reâ, vel à parentibus acceptâ, vel per contagium tractâ oriatur suspicio? Anteactam vitam jubebis revolvere. Nec piaculum erit, aut criminandi locus, si in re incertâ aliquandò aliquid de- deris conjecturæ.

Verùm sæpè causa malum excitans frustrà latuit, aut dissimulata, aut mentis perspicaciam eludens. Adsunt symptomata evidentia, oculis percellendis apta, quibus facilè deprehendes, an plus acredine, an plus crassitie peccet lympha morbi sedes? quid mixti ex utroque vitio habeat?

At crassities illa muco specifica propria sua sibi habet remedia. Post lenitam atque mitificatam per diluentia & plantas leviter alcalescentes (quandoquidem mucus per se ad acidum vergit) acrimoniam, mercurialia paginam implent. Hæc enim vi attenuante summè prædita, si sensim intra sanguinem insinuentur, ita ut nec nimiâ vi intrudantur, nec agglomerata suos effectus eludant: quocumque modo, quâcumque viâ ad lymphæ usque vias penetrare queant, muco tenuando summè inserviunt; imò & aliquandò per os integer mercurius purior ut simplex & nativus assumptus salutarem exercere visus est effectum, testante Benedicto Curtio. Imò & nimiùm protractus mercurii usus quamdam indit lymphæ putrilaginem fœtentem, at summè oppositam crassitiei partium.

Ars in eo consistit 1°. ut, crudis omnibus & erethismo constrictis, non exhibeatur potentissimum pharmacum, sed priùs liberos, ut possumus, effecerimus meatus & fluida mitiora. 2°. Ut quæ sæpiùs crassitiei mixta est acredo & quam attingere non valet mercurius, per diluentia, demulcentia, antiseptica, alcalinaque levia retundatur. Secùs enim, tenuando crassitiem, acredinem posset intendere mercurius; balnea tepida ex aquâ purissimâ, in athmosphærâ moderatiùs calente, primum hic locum occupant. Postea per lacticinia, dulcia farinacea ex hordeo, avenâ, oryzâ, sagou, salep, aliisque hujusmodi nutrientibus retundatur acredo & præmuniatur corpus adversùs potentissimè diluentis semimetalli effectus qualescumque. His peractis rursùs tempus

erit fluida tonica ſimul & tenuantia potu largo exhibere. Quem uſum ante alia omnia pharmaca præſtant aquæ minerales variæ pro variis caſibus ſeligendæ, aut ptiſanæ leves è lignis Americanis, guaiaco, ſquinâ, ſarſaparillâ, ſaſſafras pro re natâ formatæ atque concinnatæ.

Longè diſpar caſus eſt in acredine quam tenuitas ſumma ſeri peccantis comitatur. Niſi enim cauſa evidenter ſubſit venerea, tunc omnia mercurialia, imò attenuantia quævis fugienda ſunt. Sed cùm non minima pars ſit in morbis cutaneis ea quæ à ſero acri pendet, non unicus eorum caſus diſtinguendus eſt. Pluribus mala illa per accidens naſcuntur & quaſi tranſitoria ſunt. Catharrorum ſub formâ plerumquè incipiunt, ut alibì dictum eſt. Aliquandò poſt dolores immanes, cruciatuſque acerbos, ad articulos puſtulæ erumpunt & in cruſtas vertuntur quæ leves facilè avolant, renovanturque, donec cauſa mali ceſſaverit. Malum illud accidentarium non ingentem ſæpiùs medicamentorum apparatum poſtulat. Diluentia levia eaque ex lenibus petita mucilaginibus, quales præbent hordeum, avena, oryza, vel levia è vegetantibus ſolventia, ſcorzonnera, taraxacum, cichorea, borraginea, aut flores ſambuci, meliloti, tùm quæ primarum viarum ſaburram eliminent eccoprotica, his ſanandis ſufficiunt; cùm reparatis coctionibus vulgò ſenſim ſerum & ſpiſſeſcat, & quaſi maturetur.

At aliquandò, nec caſus adeò rarus eſt, qui primâ facie levis videbatur catharrus ab erodente materiæ acredine vertitur in ulcus ſeroſum & duſepuloticum, ut cum Chirurgis loquar, & varias in partes à ſanguine reſorptus decumbit, nec, etſi diluentibus, balneis tepidis aliiſque hujusmodi medicamentis decertaveris, ullum coctionis ſignum eminet, ſed omnia cruda apparent, imò augeſcunt, invaleſcunt, efferantur. Febris ipſa ſub noctem ſerò accenditur, & niſi moras injiciat ars efficax, ab exterioribus ad interiora vertitur malum, tuſſisque, aut abdominis tormina brevem minabuntur perniciem. Hoc in caſu profuit nihil à naturâ mutuari, ſed illam ab alienigeno inertem reddente onere quàm primùm liberare. Sulfurea quidem antimonialia hìc plurimùm valent, dùm lymphæ nitorem addunt, eique immixta, craſim ejus renovant, non ſolvendo, ſed quaſi inſtaurando partes effœtas, diaphoreſim ſimul inducere, ſi quod aliud medicamentum, valent illa. Sed ſenſim agunt & lentè, & ſæpè

celeritate

celeritate opus est. His in casibus multùm emolumenti contulêre ptisanæ illæ celebres quæ è lignis sudoriferis & plantis catharticis simul constantes & conflatæ serò & manè, secundùm subjecti vires offeruntur, dùmque subluunt alvum, sudores eliciunt. Harum repetitâ actione, simul admixto antimonio crudo, in malis hujusce normæ sanandis ingentem sibi comparaverat famam famosus initio hujus sæculi agyrta. Languenti enim ob opprimentem materiam naturæ partem oneris detrahere ex arte est, simul verò miscere diluentia refrigerantibus, undè concitatum à medicamento valenti ignem possis restinguere, erit utile. Finem malis aquæ minerales sulfureæ, sive nativæ, sive quales ex arte concinnavit Clar. le Roi Monspeliensis, feliciter addunt, dùm partes invehunt sanguini balsamicas & naturæ analogas. Raro hæc methodus fallit & sanos reddit plerumquè quos contracta ex infortunio labes vitiaverat.

Verùm miseri dantur homines quibus nil tale proficit. Sive natura, sive misera eos sic aptaverit hæreditas, sive contractum ex infantiâ vitium rebelles curationi reddiderit; illos semper nunc hùc, nunc illùc dilata materies ulceribus superficiariis quidem, sed semper repetitis reddit obnoxios. Nunc articuli dolent immaniter, nunc musculi, nunc angit miseros angina: nunc perimit suffocatio, si delitescat materies in cutem delata: perpetuò causarii temporum mutationes prædicunt & prænoscunt; pruritus cutim vexat, ulcera emicant, desinunt illa rursùsque apparent. Nulla in perspiratione periodus certa, ordo nullus, manus & pedes frigent plerumquè. Inustum eos cauterium aliquatenùs sublevat, & per annos aliquos prodest, posteà inutile. His ut plurimùm, nisi tamen subsit mucosa crassities, nocent mercurialia; attenuantia omnia ignem & fervorem indunt; subvertunt stomachum, simulque acorem sero addunt diluentia. Verè Medicorum flagellum hujusmodi mala dicenda sunt. Ad similes advocatus ægros vitæ regimen evertebam, & cùm œconomia universa à perverso serosæ partis habitu penitùs commota & læsa videretur, prodesse credebam omnia è præsenti statu dimovens, si quidem fieri non poterat quin mutata in melius mutarentur. Hinc eos qui vinum largiùs hauriebant à vino interdicebam, volebamque ut aquæ potores fierent illi. Omnem escam prohibebam animalem, olerum & leguminum genus omne commendans, exercitiis præsertim quæ coctionibus

robur addunt confiſus. At cùm ſæpè contracta hæc labes ab athmoſphæræ humidæ incolatu pendeat, aliquidque ſcorbutici præ ſe ferat, datis parcè quidem & ſuſpenſâ manu, ne nimis attenuarent, antiſcorbuticis, vertere ſolum jubebam & regiones ſole gaudentes aprico quærere; miro adeò ſucceſſu, ut in illo per habitum contracto malorum genere nihil prætulerim. Etenim omnia ferè medicamentorum genera quæ, vel cicurando, vel expellendo acri illi prædominanti offeruntur, aut ultrà, aut citrà inſtitutum remanent. Si quidem acria omnia erethiſmum intendunt acrique nativo vim efferam addunt; ea verò quæ mitificandi decus ſibi ambiunt, alterantur, mutantur & acrem indolem induunt, antequàm ad propoſitam ſibi metam pervenerint.

Duo tamen ad acre-ſeroſum debellandum medicamentorum genera ſummè diſtinguenda ſunt. Primum balneis continetur; alterum verò in morbis cutis ſummè famoſum exhibent varia lactis genera ex arte adhibita.

Balnea certè quæ ſola tepida, nec cutim calore afficientia hìc prodeſſe poſſunt, non modò leni applicatu cutim mundificant & ſordes in eâ hæſitantes acredineque lædentes avehunt; ſed etiam aquam ſalibus acribus ſolvendis & mitigandis aptam intrudunt, & vaſa perſpirantia liberant. Quibus titulis quantùm prodeſſe poſſint ſi ſalubriter applicentur, perſpicuum eſt. Sed ſimul fatendum eſt ab iis laxari cutim, & ipſam poſſe, humorum impetum dùm excipit, etiam ab iis primo effectu vitiari. Prætereàque, ut aliquandò ob atoniam vaſa non exhalant, poteſt ab ipſis induci atonia exitui perſpirationis obſtans, relaxationeque nimiâ fatiſcere & flacceſcere poſſunt organa.

Prætereà humores à balneis non immutantur, & habitum quem inducunt illa, utut mitiorem, non tamen curationem appellare poſſumus. Pallient, per nos licet; at curationis gloriam potentioribus relinquant medicamentis. Nam quod balnea attinet, medicata ſulfurea ſcilicet, illa ad cutim detergendam quantùm valeant, non ignotum quidem, ſed illa ipſorum facultas non ab aquæ penetrabilitate pendet, non à pondere, ſed à ſulfureis bituminoſis cum ſale alcalino in ſaponem junctis partibus, quibus dùm ſolvuntur hærentes & affixæ partes, ſimul vaſa firmantur & in dulces aguntur oſcillationes. Nec fallit eos qui primis labris artem noſtram attigerint quàm falſo ſubſidio advocari hìc poſſint frigidiora balnea, quæ non roboranti ſolùm vi,

ſed etiam adſtrictoriâ agunt, cutiſque meatus ſubitâ actione conſtringunt, refluumque humorem adigunt in interiora. Hæc ſatis de balneis dicta ſint quæ ferè omnibus çutaneis morbis ſalubriter præludere debent, erethiſmo ſedando, laxandiſque cutis meatibus apta, ſed nunquam curatoria per ſe.

Non idem dicendum eſt de diætâ lacteâ quæ maximum afflictis rebus afferre poteſt emolumentum, & molem omnem humorum ita funditùs immutare & in meliorem formam adducere, ut malum, mali ſymptomata & cauſas ſimul eradicet & tollat. Quod quidem medicamenti genus quò majorem afferre poteſt utilitatem, eò etiam majorem exigit à Medico attentionem, cujus maximè intereſt magnâ diligentiâ diſcernere quibus in caſibus adhibendum ſit, & cæteris omnibus medicamentis anteponendum, quibus in rerum anguſtiis vix opem ferat, poſſitque vocari indifferens, quandò contrà noceat & fugiendum ſit.

Primùm quidem quoties humorum ſyſtema ingenti cacochymiâ turget, quoties ſanguis impurior ad cutem redundante dyſcraſiâ luxuriat, lymphaque acri veneno penitùs imbuta eſt, licèt puriſſima ſit & ſelecta atque delibata ex alimentis materies, lac vix prodeſſe poteſt ; faciliimè omnia lymphæ quâcum miſcendum eſt vitia imbibit ; ab ipsâ primò infectum ſalivâ, dein novum defectum à lymphâ gutturali mutuatur jamque fœdatum defertur ad impuri latebras ventriculi, ibique ſordibus novis inquinatur. At ſi vitium lymphæ bilem infecerit, eique ſaponaceam abſtulerit indolem, ſpontaneâ aceſcentiâ & acredine ſimul ranceſcente caſeosâ peſſimum liquorem efficit, nec nutritium, nec innoxium. At intra ſanguinem crudus & lacteus latex delatus novam intentat pejoremque perniciem quàm quæ ab alimentis ſaponaceis & magis priſtinam ſervantibus indolem inferretur. Scilicet veneni acris efficacia inertem lactis indolem reddit, afflatque ipſi vitioſas vires quas altè concipit & imbibit, & indè medicamentum quod paucas ſuperaſſet ſordes, ipſas inviſcaſſet, earumque retudiſſet actionem, nocet maximè, quoties ab ipſis ſuperatur atque vincitur & quaſi veneno edomatur.

At quoties in acri latente ineſt aliqua acidi ſuſpicio, tunc verè lac vertitur in venenum. Hinc ubi cute ægrotante morbus articulos & oſſeam compagem efferis vexat cruciatibus, oſſaque videntur aliquâ ratione molleſcere, lac nocet. Nulla enim in rerum naturâ datur ſubſtantia quæ tam facilè ad acidum vergat;

quæ motu & calore concitata ebur ipsum & ossa durissima emolliat. Hinc in plerisque infantum cutaneis morbis diffluentibus, nullus ipsi locus relinquitur, aut in fœminarum post partum lacteis affectibus, sero ut plurimùm acido turgentibus, bileque inerti nec eâ actione præditâ quæ possit lactea caseosa edomare. Hinc ergo etiam exulare lac debet in muci perversi cutanei affectibus, cùm plerumquè illi morbi acescentiæ notas exerant, prætereàque in hisce casibus tota universalitas lymphæ peccet, cujus ut modò dicebamus, aliqua vis requiritur ad edomandum lacteum laticem.

At contrà summa est ejus efficacia quoties, vel inter sævissimos ad cutem pruritus, inter etiam diffluentes humores, perstat functionum vis integra præcipuèque concoquentium. Lac etiam & tutò & cum levamine offertur quoties acredo illa per se existit, ut cum Hippocrate loquar, nullumque cum humoribus corporis inquilinis connubium iniit, sed vi activâ nocet sejunctâ atque separatâ. Nam tunc lac ab humoribus corporis inquilinis suas dotes capessens, ipsis addit innatam dulcedinem, quâ partes acres inviscantur atque deliniuntur. Hinc ergò ut quotiescumque in glandulis delitescit humor ille iners & non actuosus, lac obstructionibus adaugendis habile maxima offerre debet nocumenta, morasque earum solutioni & oscillationibus quibus se expediant illæ injicere, sic reseratis organis & à pristino veneno liberatis, partes oleosas mites quibus & laxentur & resarciantur adjicit, undè quod in principio morbi nocuisse debuerat, jam ultrà maturitatem deducto & quasi emorienti malo detrahit ultimam nocendi vim, sanitatique alas addit. Similis est ejusdem efficacia in illis de quibus jam agimus, & de quibus in posterum agemus morbis cutaneis, qui ob innatam crassitiem potentissima postulant solventia viperina, antimonialia, aut mercurialia. Nam postquam efficacibus solventium illorum spiculis retusa est & devicta crassities illa, tunc & debellandis morbi reliquiis & impressioni medicamentorum compescendæ efficaciter lac contulit, sæpèque ne recondita intùs maneret aliqua crassitiei suspicio, artis sagax providentia lacteos potus aperientibus miscuit. Aquas scilicet selteranas, spadanas, plumberianas, &c. lacte infecit, aut chinæ, sarsaparillæ decocta cum potenti lacte temperavit.

At in hisce omnibus, licet lac suspensâ manu primùm exhibuisse religio fuerit, tamen si aliquam tibi spondes è lacte utili-

tatem, hùc deveniendum est, ut adhibeatur pro potu ordinario, & cibo in medicamentum converso. Leviori enim malo tantùm aptanda erit levissima illa medicina quæ ex matutino aut serotino lacte conficitur, & simul alieni cibi suspectam admittit miscelam. Ut enim prosit lac, tinctura quasi ejus perpetua debet intra sanguinem trahi indesinenter, ut nullo non temporis puncto acri occurrat illud & ipsi acre occurrat. Ergo dùm de lacte agitur ad morbos cutaneos persanandos feliciter, non quotidiana tantùm lactis intelligenda est usura, sed perpetua illa & longum per tempus protracta. Verum quidem est dari non unam lactis speciem luxu erudito seligendam, inter quas cùm lenissimum sit equinum, aut asininum quod, cùm partibus caseosis minori copiâ donetur, levioribusque butyrosis scateat, refrigerantis titulo exhibetur, & raro in cutaneis morbis avellendis adhiberi potest, licèt in temperando pruritûs ardore non minimi sit usûs.

Præterea verò si legitima fuerit lactis adhibendi indicatio, si eo assumpto coctiones rectè se habeant, valeantque ac perstent; si vigor membris accedat, non ideò citò relinquendum est quòd sub ejus præsidio cutis non enitescat ac reparetur; imbuendus est enim sanguis lacteâ dulcedine priusquàm speranda sit ab illo salus, & antequam ipsum sanetur malum, mutationis factæ ipse color cutis præstabit argumentum. Nam vultûs cutis imò & totius corporis albescet aliquatenùs, & quædam sano & laxiori corpori proprior humiditas undequaquè diffundetur. Nec est quòd hisce lactis proprietatibus diutiùs immoremur, ut potè probè cognitis & omnium Medicorum consensu comprobatis.

In hujusce generis morbis qui, vel à crassioris muci vitiis oriuntur, vel à seri acrioris indole, videtur quidem humor inesse actuosus, indè se se multiplicans quòd fermenti jura capessat. At alia est ratio in illis morbis quibus redundans humor omninò iners est, tùm ad sanitatem, tùm ad perniciem. Perstat tantummodò & existit humor, quia primò productus est, & à constitutione corporis degeneri enatus atque educatus. Tales sunt herpetes illi acres, farinosi, miliares, prurientes, qui quâ ratione incipiant, quâ de causâ desinant vix aliquis rationem reddere possit; plures homines vel unicum in unico loco experiuntur herpetem semper in eodem. Aliqui hieme tantùm aut autumno iis affliguntur. Nec eos illud fallit phoenomenon. Aliqui illis miserrimè conflictantur, dùm nunc deliteſcens venenum tussi

fatigat, ſuffocatione angit, teneſmo miſerè afficit, ſecuri ſi ad cutem feratur humor. Aliquibus fœminis præſertim menſtrui apparent herpetes, & menſtruis deſinentibus, qui antè pubertatem extiterant rursùs apparent incautis & nil tale expectantibus. Eadem eſt hæmorrhoidum vis in viris, & quarumcumque ſecretionum ſuppreſſarum; imò quodcumque aliquam parit atoniam & functionum languorem, ſæpè procreandis herpetibus contulit; ita ut in nullâ aliâ corporis affectione adeò concordia reperiantur ſymptomata cum perſpirationis defectibus, ſecundùm immortalia Sanctorii præcepta; hinc in illo morborum genere rectè dici poſſet non tàm adeſſe morbum, quàm excretionem quamdam naturalem à vitio coctionum & perſpirationis ortam, quam etſi non exiſtere melius foret, non tamen citò ſanare ſine eorum originis correctione tutum eſt.

Videtur ex hâc expoſitione poſſe extare in corpore herpetes nullius momenti, imò & vix aliquâ dignos conſideratione ampliori, cauſiſque ortos, ut ſolis ardore, &c. fugacibus. Hi levibus, aut nullis ſanantur medicamentis, & per ſe tolluntur, inſtauratâ coctionum actuoſitate & integritate perſpirationis reſtitutâ; alii à cauſâ altiori pendentes erethiſmoque criſpante orti ſolis diluentibus tolluntur, quos & ortus & phœnomena ſatis indicabunt, præſertimque cutis ſplendor atque tenuitas quæ vix perviâ epidermide his affectionibus cutem efficit idoneam & quaſi patentem. Alii demùm quaſi innati & aut hæreditatis jure diffuſi, aut quocumque infortunio contracti pravo victu invaleſcunt. Prioribus ſanandis ſatis erit cauſam & noſcere & tollere; poſterioribus verò tollendis arte opus eſt & illâ quidem efficaci. In quâ tamen admovendâ gradus eſſe ſervandos ratio edocet. Cauſarum hìc ſola curatio inſtituenda. Quæ enim methodus lymphæ mucoſæ vitia debellaret, ortos à bilis vitiis herpetes peſſumdaret. Undè hìc curatio ferè univerſum medicinæ ambitum continet; ſæpè enim fit ut herpes nihil ſit aliud quàm excretio præternaturalis cauſæ cujuſvis etiam ab aliis ita abſimilis ut contraria videri poſſit.

Plures vidi quos tuſſis acris vexaret ſimul cum erumpentibus herpetibus, quod vitium mulierculis noſtris familiare eſt. Has ego ſæpè ſolo lactis uſu aſinini perſanatas obſervavi. Omittebatur lactis illius uſus, illicò herpetes renaſcebantur; ita ut ex arte fuerit ipſis quolibet vere, autumno quolibet, remedium illud

renovare. His & aliis multis quantùm noxæ intulisset qui mercurialia obtulisset imprudens, qui amarorum genus omne obtrudere esset ausus, aut sibi ex viperinis volatilibus plausum successumque quæsiisset. Alios eâdem ferè facie morbus invadit, at constitutio prorsùs aliena. Vari faciem deturpant, flavedine tingitur illa, oculi nigrantes, lingua aspera, borborygmi bilem vitiatam atque peccantem significant; ipsis lacticiniorum omnia genera pro veneno sunt; prodest ventrem subluere, imò concutere & catharticis frequentibus subducere. Nonnulli sunt in ætate præsertim inclinante herpetes quos ad catharrorum normam dirigere ars imperat. Eadem sunt herpetum atque catharri fata: perspiratio scilicet restituenda atque coctionum proventus ante omnia resarciendus est.

Videtur indè satis & intelligitur non eamdem esse normam morborum horumce cutaneorum, nec ergo eamdem methodum. At aliquid commune tamen omnes morbi cutis non per se depuratorii, sed per artem depurandi indicant; obstruunt enim vasa tenerrima, eaque titillant. Tria ergo oriuntur indicationum genera. Quarum prima multis debellandis affectibus satis est, altera aliquibus tantùm competit, tertia alias excipit ex cognitâ œconomiæ animalis structurâ. Prima & prævia omnibus aliis in diluentibus, demulcentibus & edulcorantibus consistit, non solùm ut acre retundatur, & symptoma cuti proprium prurigo sæpè convulsiones efferas importans tollatur, sed etiam ut dilutum ac cicuratum venenum meliùs mobile reddatur & remediis obsecundans. Altera est particulas nocentes inviscandi per lactea & dulcia mucilaginea, qualia à testudinibus, limacibus, hordeaceis suppeditantur. Quæ si non conditionem illam expleverint, superest ut acre minùs cognitum expellatur: ad hunc usum prostant illa remedia quæ vulgò sanguinis depurantia vocantur, à quibus si ea sustuleris quæ vim illam à naturâ obtinuêre ut intra sanguinem admissa partes naturæ tùm sale, tùm oleo analogas suppeditent, supererit universalis indicatio impacta resolvendi & crassa attenuandi, cùm negari non possit particulas in summâ hærentes epidermide exitum non reperire, quia earum diameter vasis diametrum excedit. Tertia demùm est attenuata vacuandi. Verùm ut attenuandi indicatio summè fallax est, ita etiam vacuandi intentio fluxa evadit sæpè, imò noxia. Vacuare enim humores facile est: at quos vacuare oportet, nec alios exprimere & extundere id summæ opus est aleæ. An ergo dentur

universalia humorum ad cutim hærentium attenuantia ? Hæc prima erit disquisitio ad quam secunda referetur vacuantium adhibendorum elucubratio ?

Quamvis autem attenuantia nulla dari universalia perspicuum sit ex ipsâ tenuationis naturâ quæ per se in naturæ ordine idem ac coctio sonat, & solis corporis integri viribus fieri possit, quo nomine quidquid crudum, crassum atque iners fuit concoquit, attenuans dici potest, dari certum est aliquas substantias quæ intra vasorum tenuissimorum systema admissæ non solùm partes acres venenatas destruere atque edomare valeant, sed coagula ab ipsis facta possint resolvere, & sic adaugere perspirationem quâ demùm omnia nociva extrà corpus foràs pellantur. Certum est omnium Medicorum observatione & consensu demonstratum perspirationem intendi & sanguinis partes tenuari potentissimè lignorum Americanorum auxilio, sulfuris mineralis efficaciâ, salium volatilium alcalinorum ope, ac per tenuissimam spiritûs animalis in quibusdam animalibus volatilitatem. Quippè priora, etsi non calentia adhibita fuerint, mediocriter tecto corpore sudores eliciunt, & data ante justæ perspirationis horam, post illam elapsam si corpora detractâ alimentorum & potulentorum summâ ad stateram Sanctorianam exposueris, mirum in modum leviora reperies. Nec mirum. Partes enim eorum, utut summè addensatæ, tenuissimæ tamen sunt & vi summè penetranti donantur. Nec credo aliâ ratione agunt ac sulfur ipsum minerale, quod, licèt alii aliud putent, intra sanguinem sensim introductum mirum in modum attenuat & glutina dissolvit ; quod enim sectis animalibus quibus ingestum fuit facilè reperies, in ipsis intestinis vertitur in hepatis sulfuris formam, quâ sub formâ intra sanguinem receptum vel ipsis annulis aureis colorem nigrum conciliat & fœtorem indit urinis maximè notabilem. Hinc ipsum, ut & ex eo constantia medicamenta, tenuandi vi pollere pronunciaverim, indèque in morbis cutis lichenosis, scabiosis, porriginosis plurimùm valere, quòd acribus lædentibus aptum tollat vehiculum atque vinculum cui adhærent illæ, solvat. Salia verò volatilia ipsâ suâ volatilitate prosunt, quâ mucosa potenter tenuant, quâ fermentationem arcent, simulque ad vasorum fines ultimos, morbificas propellunt atomos. Hinc quotiescumque data fuerit occasio talia adhibendi medicamina, nullatenùs mirum erit si

furfures,

furfures, si lichenes augescant aliquatenùs, auctâ scilicet sanguinis vi, aucto impetu. Ea si dederis serò ægrotantibus equis, manè mirantur equisones ab illorum corpore sordium immensam vim per poros eliminari. Idem esto judicium de variis antimonii præparatis quæ istud habent, quòd dùm attenuant, si ritè fuerint præparata, simul pro re natâ & naturæ determinatione nunc eliciant urinas, nunc perspirationem promoveant, nunc etiam solvant alvum. Objicietur verò parùm fidendum esse illis præparatis ex merâ calce constantibus quæ vix superare queunt vasorum tramites. Modestè tamen, nec asseveranter his respondere licuerit nimiùm sapientibus, quòd si calx illa merè absorbens solo è carbonibus, aut quâcumque aliâ materiâ petito phlogisto possit ad specificum splendorem metallicum revocari, inesse ergo debuit aliquid quod ad simplices calces non pertineat. Sentiant circa illud Chymici ut lubuerit ; at Medico observanti incognita illa mineralis atomus poterit videri ut fons & origo eximiarum in mutando corpore potestatum. Aliundè verò ipsa calx simplex, ipsa aqua calcis ad potum præparata, vix intra ventriculum admissa aliquandò tales elicit effectus, quales ex prævisâ ipsarum naturâ nemo sibi posset spondere ; nam non rarum est admissâ intra ventriculum calcariâ substantiâ illicò ad cutem pruriginosam exurgere eruptionem citò dissolvendam.

Eadem efficacia in viperarum carne ab aliis deprehensa, negata forsan nimìs temerariò ab aliis, non ab evoluto sale alcalino volatili, quod nullum est, pendet, sed à tenuissimâ partium compage in animale fetidissimo moleculis quoque per se donato acerrimis. Forsan hùc & revocanda millepedum, cantharidum, aliorumque insectorum prædicata vis attenuans, quin & plantarum illarum antiscorbuticarum aperiens efficacia cæterorumque medicamentorum quæ vulgari nomine vocantur purificantia lympham.

At in his omnibus ad usum revocandis medicaminibus mirum est quantâ opus sit cautelâ, ne erethismus ingravescat, ne pervertatur ordo naturæ, ejusque in meliora laborantis effectus ad pejora detorqueantur. Ordo autem artis est ut non nisi bellè præparatis corporibus, jamque ad tensionis mediocritatem redactis, exhibeatur attenuans methodus. Et ut in re incertâ, si à tenuioribus & minùs actuosis incœperis, ipsa tibi indicationes sufficiet ex Hippocratis mente symptomatum levatio, firmioremque efficiet ad fortiora capescen-

da, ſtatutis ſimul quietis intervallis, vel longioribus, vel brevioribus.

Jam verò ab attenuantibus ad vacuantia quæ ſuum ſibi locum vindicant ordo nos devehit. Licèt enim ille fuerit attenuationis ſcopus ut partes morboſæ fiant mobiliores, ſicque quaſi ſpontè eliminentur è corpore, metuendum foret ne dùm hæſitant ad vaſorum oſtia, & quaſi ſtagnant, novos conciperent, aut cum ſero, aut cum muco lymphatico nexus, ſicque malum recrudeſceret. Hinc ubi ſemel per indicationes noveris tenuatam materiem, fluctuantemque indicabunt tùm laxitas cutis, tùm excretionum naturalium mutatio, ars præſcribit vacuationibus eſſe curationem ita aggrediendam, ut dùm de morbo detrahis, nihil de naturâ detrahas, ut te viribus ægri & gradui morbi ſemper proportionalem jactare poſſis. Criminabatur olim Helmontius dogmaticos Medicos quos Galenicos appellat, quòd ſe fœdâ ſcabie laborantem purgantibus exhauſiſſent, non curaſſent; nec immeritò, ſi ſuos Medicos potiùs quàm artem captare voluiſſet. Sed ſi iis attenuantibus, qualia profert ipſe, aut melioribus, qualia ſuppeditat artis armamentarium, opus adorſi purgantibus exegiſſent, leviori viro nullus conviciorum locus ſuperfuiſſet.

At verò quoniam illi morbi non unicâ vice, aut unico temporis puncto tolli poſſunt, ubi aliqua pars tantæ molis in motum acta eſt & tenuata, tardare in talibus malum, artiſque eſt operoſæ, nec ſanè facilis attenuantia interpolare purgantibus plurièsque rem iterare, ut multiplicibus vicibus id efficias quod labore improbo una medicatio exhaurire non poſſet; verùm ut non omnia medicamenta attenuantia omnibus eadem conveniunt, ita non omnibus caſibus cathartica eadem competunt.

Enimverò quoties humor à vitiatâ lymphæ tenacitate & compage pendet, cùm malum ad univerſum corpus pertineat, ubi tenuatio, aut naturæ, aut artis viribus peracta eſt, nullum eſt quod non conveniat ex evacuantium genere. Si cèrta darentur ſudorifera, ſi urinam certò cientia miſcenda catharticis, id foret optimum. In id omni ope atque operâ enitendum. Unde cùm quiſque agyrta talibus ſua jactet pharmaca virtutibus, tot & tanta falsò venditata ſunt nomine quæ artis noſtræ propudium, ſi non pigeret referre, ipſe numerus conantem præpediret. Ad ſequentia tamen illa referuntur, aut ex antiquis revocata librorum tenebris, aut à ſucceſſu aliquo ex umbrâ ſublata, aut imaginandi libertate conficta.

Veteres enim Medici, antequam mercurius & stibium à Chymicis vexata fuerint, cùm viderent à validâ resinarum purgantium actione homines ita solvi, ut quasi subitâ actione marcesserent, potentissimam illis solvendi vim tribuerant, & cùm nullos esse putarent quos non valerent elicere humores, morbi causam atque fomitem his posse abradi crediderant. Peplium, helleborum utrumque, cyclamen, colocynthidem, turpethum ad revellendos, avellendos & tenuandos humores cutaneos adhibebant. Plerique post præparatum ægrum, aliqui insulso & ferè mortifero freti ratiocinio malo nodo malum cuneum esse quærendum, statim ea cum ingenti ægrorum strage in usum advocarunt. At observatio formidinem incussit; terrifica medicamenta correcta, adulterata, mitigata usui fuerunt. Hinc tot pharmaceutica præparata, panchymagoga, hieræ, tabellæ de citro, aliaque hujusmodi, quæ reverà refractâ dosi solventem exerebant virtutem, mediocri purgantia, fortiori drastica erant. Sed posteà per mercurialia & antimonialia res mitiùs agi cœpit. Tunc purgantia hæc omnia ex usu nostro ferè exolevêre; nisi tamen prioribus mineralibus mixta exhibeantur, aut ex Doctoris præscripto, aut in Pharmacopæis, ut sunt pilulæ mercuriales variæ, morsuli antimoniales, tincturæ, elixiria & alia hujusce modi.

Vix est quòd nos hujus voluntariæ paupertatis pœniteat, fatendum tamen est, non eamdem esse vim solventem hellebori, non eamdem colocynthidos, non eamdem antimonii, non eamdem aloëticorum; hæc hæmorrhoides aperiunt & debent præferri in morbis cutaneis qui ab harum suppressione sumpserunt originem. Helleboro vis inest quâ serum ad caput delatum trahat potentiùs; colocynthis inertes atque stupore quodam hæsitantes glandularum fibras pótentiùs vellicabit. Jalappa in bilem movendam princeps est efficaciâ, hunc si gummi ammoniaco saponique, vel etiam melli atque saccharo miscueris intimiùs, quàm mirè solvat, vix referri potest. Varia quid hìc memorem ad singulos articulos & tractationem peculiarem morborum mox referenda. Certè optimo pariter instituto in hisce morbis inventæ sunt ptisanæ sudoriferæ purgantes, quibus vir indoctus & inficetus famam sibi & lucrum in hac civitate olim quæsivit. In hisce enim morbis quâcumque viâ, quâcumque ratione tenuata vacuare optimum est, & nullus dubito, si practicis fidendum est qui in calidissimis terræ regionibus medicinam factitarunt, quin ibi sudorifera sola

tenuantia, post diluentia & balnea rem omnem confecerint, cùm facilè ibi perspiratio resarciatur, & exempla, tùm aliis, tùm mihi benè cognita probent solâ climatis frigidioris in calidum mutatione similia mala prorsùs evanuisse.

In morbis verò cutaneis qui à bile pendent vitiatâ, quales frequenter commemoravimus, ut alteriûs speciei tenuantia conveniunt, amara scilicet, quæ bili partes tenues & analogas sufficiunt, ut saponacea, gummosa ammoniacum, bdellium, opopanax, &c. sapones arte facti, aut fixi, aut semivolatiles, plantæque amaro sapone præstantes, fumaria, taraxacum, cichoria, borraginea, troxyma oleracea, cathartica pariter leniora adhiberi in viâ patente & perviâ æquum est. Talia sunt senna, rheum, manna, jalappa aliaque quæ à veteribus cholagoga dicta, nunc laxantium catharticorum titulo gaudent.

In genere verò patet ex ipsis universam illam methodum medendi per omnem artis ambitum æquè diffundi, causarum varietate circumscriptam, temperamentorum nunc consensione, nunc discrepantiâ, aut confirmatam, aut debilitatam, medentique non deesse subsidiorum materiem, sed methodum adhibendam esse quæ non deserit, vel in maximè ancipiti tramite titubantem, eum qui Hippocraticis imbutus præceptis, scit se mederi debere, tùm communia, tùm propria intuentem. Nostra ergo universalis curatio peracta esset, si non serium nobis proponeretur ante oculos examen & topicorum adhibendorum, & eorum usûs aut legitimi, aut rejiciendi accuratior contemplatio. Quod nobis ultimum generalis curationis caput constituit, dùm rem prorsùs empyricam & temeritate infamatam ad severæ artis æternas leges tentamus revocare : ut posteà dùm de particularibus morbis agemus, eadem sollicitudo properantibus nullam jam moram injiciat.

ARTICULUS V.

De Morborum in cute nascentium Curatione & de Topicis.

Alia est ultima morborum classis qui in cute nascuntur, eamque afficiunt, intactis functionibus cæteris, & in ipsâ hærent, nec possunt nisi per accidens, id est per incautam & imprudentem curationem ad alias partes confluere. Tales sunt nævi, asperitates,

verrucæ, acrochordones, cæteraque hujus generis mala, quæ extrà circulationis limites posita sunt. His etiam addes vermes, pediculos & alia insecta quæ quidem plus in hâc quàm in illâ cute nascuntur, & mucosis morbis familiares sunt, at extranea tamen naturæ symptomata dici debent, quæ nec sine morsu, aut decubitu insectorum unquam existerent. Quibus si addas scabieī & herpetum illam speciem quæ contagio quasi subito nascitur, & sine ullâ morâ, sine internâ prophasi, sine ullo gradu progerminat, quæque forsan ab insectorum morsu pendet, habebis idæam integram morborum illiûs classis omnium.

At cùm prioribus hisce morbis sæpè sufficiat chirurgica curatio, aliis verò competat etiam topica & localis, non ea tamen nobis mens est ut omnem ab interioribus curam arceamus, & vacemus sollicitudine circa causas latentes. At in eo casu perspicuum est non alias esse quærendas indicationes, quàm eas quæ offert œconomiæ animalis aliundè cognita in malum inclinatio, remque in loco peculiari sævientem esse etiam remediis particularibus debellandam.

Et certè tutius est & promptius Chirurgiâ tollere nævos, verrucas, si priùs tamen attentâ & repetitâ vitæ historiâ & consideratione lustraveris annon in illis aliquid insit depuratorii, quo vita meliùs se habeat ? Si autem ferro, aut caustico leni atque repetito sine inflammatione utendum suaserit satis cognita mali localis natura, benè est, nulla remanet cautela assumenda. Si suppurationis opem advocaveris, quod sæpè major ipsorum requirit amplitudo, id tibi ante omnia lustrandum est, an in ipsorum duritie aliqua insit scabrities & superficiei asperitas, aut radicum sub cute latens altiùs porrecta latitudo, à quibus cancrosam metuas indolem ? Turpe enim & impium fuit, nec inauditum tamen, habitos fuisse pro simplicibus & facilè evellendis tumores qui inexpectatam efferam indolem sub ipsâ medicatione manifestam fecerint, & ægrum cum artis dedecore è medio sustulerint. Hos ergo nosse interest & circa eos illud notabimus. 1°. Raro solitarios apparere. 2°. Raro sine causâ gravi præcedente. 3°. Rariùs sine immanibus emicuisse doloribus, qui posteà conticuerint. Demùm fatendum est expertos & in arte versatos raro ab eorum aspectu falli. Hos oportuit, si cætera sinant, aut ferro universos & protinùs evellere, aut si fallax causticum placet, ita uno ictu ad usque intimas radices com-

burere, ut nulla timeatur redivivi incendii ſcintilla. Ad lemas enim combuſtæ partis mirum eſt quantâ copiâ pullulent impuriores & feraciores quàm anteà ſurculi; ſumptâ ab exciſis vegetantium ramis analogiâ, vegetationem hanc vocant. At in ſimplicibus cutis tumoribus ſimpliciora & repetita cauſtica requiruntur. Hinc etiam petitum olim à vegetantibus lac reſinoſum ficulneum; hinc chelidonii, thytimali imò & plantarum reſinoſarum purgantium ſucci jactati ſunt.

Ne autem corpore alioquin ut apparet ſano te ipſum in ægri perniciem hallucines, id primùm & ante omnia tentandum, ut interiora benè munias. Proderit ergo aliquibus bilem emendaſſe, & ſordes inteſtinorum benè fugaſſe, limphæ attriviſſe tenacitatem, parcâ tenuantium ſuprà expoſitorum doſi, dein etiam ſanguineum laticem bellè prodeuntibus urinis expurgaſſe. De re jam peractâ nihil ampliùs addemus, ſufficiat annotaſſe maximi ſimul eſſe momenti omnia in uſum adhibere tunc temporis ad cutem laxantia, ſive balnei, ſive fomenti formâ, quibus ſi interiora humore turgeant, pars laxata omnem humoris ſuſcipiat apparatum, ut oſcitantes non opprimamur.

Prætereà verò hìc notari velim quod à me non ſemel annotatum eſt, dari humores ad cutem herpeticos qui non à vitio cutis pendeant, ſed à ſubjectarum membranarum nimioperè tenſarum, aut ipſiùs textûs cellularis vitio repetendi ſunt. Sic erumpentibus ultimis molaribus dentibus quos ſapientiæ vulgus vocat, non rarò in delicatulâ mulierculartum maxillâ herpetes erumpunt. Idem vidi in abſceſſu alveoli à dente carioſo facti. Hos fruſtrà, niſi causâ morbi ſympathici ſublatâ, curare aggreſſus fueris. At ſi topicis tentandi ſunt quæ ſæpè ſuadet & perſuadet pruritus enormis, quis alia auſit adhibere præter laxantia, diluentia, emollientia? Sæpè ardor immanis coegit ut vel frigida applicentur, imò vel nive refrigerata; quæ dùm tonum ſimul addunt & diluunt, maximè calori ſimul atque humoris affluxui medicinam ferre viſa ſunt: abſit ſaltem gangrænæ periculum quod metuendum eſt, ſi vaſa jam rupturam minitentur. Frigidum enim actu calenti parti applicatum ſummè repercutit, & vaſis plenioribus appoſitum ea rumpere poteſt actionemque tollere, ſicque mortem inducere, gangrænâ productâ, etiamſi nullum ſupponamus retropellendi humoris periculum.

Exceptionem huic regulæ faciunt tumores illi liveſcentes cute

sensilitate simul & actuositate destitutâ, qui à glaciali oriuntur frigore, cùm membra præ frigore congelascunt. Tunc enim nullum cùm sit aliundè retropulsionis periculum, prodest algenti nive membra perfundere, quæ lenibus oscillationibus vasa in actionem minori frigore revocet. Hos tumores, si malo consilio ad ignem admoveris eos, rumpes & brevì, destructo omni organismo, sphacelus lethalis aderit. Lenia omnia primùm suadenda sunt, quibus per gradus sensimque sine sensu revocetur calor, posteà verò locum invenient aromatica resolventia.

Post primam laxantium appositionem, certisque jam nihil esse metuendum ex humoris retropulsione, proximum in materiâ chirurgicâ locum sibi vindicant resolventia. His tu fides, si malum ex accidente ingruerit, si corpus sanum causam latentem non arguat, si laxitas partis roborantia postulet, quibus ad oscillationes fiant vasa alacriora, & tùm ad hostem tenuandum, tùm ad expellendum aptiora.

Quamvis autem nulla ferè sit substantia quæ resolvens dici non possit, si vasa titillet leniter, & interiùs per poros accepta patulos partes possit insinuare contentis & præexistentibus tenuiores, tamen attenuantia illa seu resolventia externa in tres licebit classes dividere.

Primam constituunt resolventia sic propriè dicta quæ simul laxant, mucagine referta miti ac dulci, sed subacribus scatente partibus, ut sunt farinæ resolventes sic dictæ ex orobo, fabâ, secale, hordeo, & alia hujus generis multa quibus auctores scatent. Altera classis resolventium ea continet quæ simul adstringunt & propriè discutientia dicì debent. Ab illis, aut nulla, aut pauca partium contentarum attenuatio speranda est, sed terreis stypticisque scatent partibus, simulque dùm stringendo roborant, partibus acribus oscillationes vasorum exsuscitant; ut sunt pleræque plantæ stypticâ donatæ virtute, sigillum Salomonis, bugula, brunella, flores balaustiorum, rosæ rubræ, sanicula, aliaque medicamina hujusmodi quorum in capite rectè addes saturnina omnia præparata, si præsertim ex aceto adhibeantur. Tertiam demùm classem quæres in aromaticis herbis odoratis quæ roborant maximè, stringunt parùm, quibus ea virtus inest ut oscillatione vasorum & calore redivivo, concreta solvantur ac in motum rursùs agantur resorbta. His omnibus classibus ita virtutes medicatas distribui voluit rerum fabricator omnipotens,

ut sæpè ex unâ in alteram classem vires videantur fluxisse, & aliundè possit ars, cognito semel & explorato morbi statu, eas ita admiscere inter se ut virtutes dirigat & quasi reducat in numerum; his autem solventibus olea & balsama prudens non admiscui, etsi varia sint ex his ad singulas modò memoratas classes referenda, quòd illa in omnibus cutaneis morbis suspecta meritò habeantur. Poros enim constringunt & constipant, exitumque humori morbifico etsi non denegent, ut experimentis didici, rancescunt facillimè calori cutis exposita, & suppurationi promovendæ, inflammatione auctâ potiùs inserviunt, quàm resolutioni, cui raro possunt conducere.

At ante omnia quæ ad cutim admoventur resolventia primum & principem locum jure meritòque obtinet mercurius. Qui tamen non omnium horarum, nec omnium morborum cutaneorum medicamentum est. At quoties tenacior lympha, nondùm destructo vasorum mechanismo hæret in angustiis, nec periculum est ne mobilitate partium auctâ, venenata pars in vasa ferocior regrediatur, concretam atque coagulatam solvet pharmacum potentissimum. Sed ut maximè penetrabile est, ita, si non omnia intùs sarta tectaque sint, nunquam caret periculo. Solvenda æquè solvit ac non solvenda, undè ubi nulla luis venereæ latet suspicio, moderatè primùm & refractis dosibus applicandum est, & quàm fieri potest purissimum. Si enim eum acido solvente fœtum inter solventia adhibueris pro vi superstitis acidi evadit aut stypticus, aut causticus. Quæ quidem virtutes suum habent locum, at à simplicis mercurii applicatione diversum. Secundum ab eo locum inter resolventia obtinent præparata salina antimonialia, imò & multâ dilutus aquâ famosus ille tartarus stibiatus resolventis titulo appositus, inter fomenta vim miram, me teste, exeruit.

His solventibus morbi cutis tenuari tollique possunt, & sanari, si tamen mitiores fuerint illi, nec ulcerosi, aut crustosi. Ea autem solventia in quibuscumque morbis sic apponi methodus jubet, ut à solventibus laxantibus incipias, posteà mercurio rem conficiendam, aut antimonio committas, opus verò posteà absolvas per roborantia topica, quæ hoste profligato partes fulciunt, ne rursùs in debilitatas & pristino infirmatas morbo irrumpant. Hisce remediis aliqua alia nuperrimè adjungi placuit, ut cicutam quæ externè semper inter potentissima solventia numerata

merata fuit ; verùm in cutis morbis illud habet periculi, quòd cutem vellicet potentissimè, ruboresque in illâ exsuscitet. Fomentum tamen ex ejus radice & foliis potest eò efficaciùs adhiberi, quòd, ut multæ aliæ ex solanorum gente plantæ, dùm partes solvit & attenuat, etiam narcoticâ virtute dolores delinit & temperat.

At quoties humor innoxius sine ullâ inflammatione ad cutim fertur, nec mutata ejus est natura ; imò si ut in oculorum morbis in morâ periculum est, quid vetat etiam stypticis, adstringentibus terreis uti ? Nam malum in partibus ad vitam aut gratissimum sensum necessariis morari & in iis inveterascere pessimum est. Talem exhibent casum oculi proptosis, supercilii subversio, herniæ simplices corneæ. In genere tamen veteres nostri auctores, si chartas eorum consulas, tibi adstringentibus abuti videbuntur in omnibus cutis affectibus, ad quorum usum cautelæ modò describendæ attentè observandæ sunt.

1°. Non dubium est iis omnem curationem conficiendam dari, quoties v. g. malum ab ardore solis incumbentis ortum est, sano alioquin corpore ; hinc prima medicantis cura in id reponitur, ut sciat an à solis actione & vi pendeat morbus ? an solis radii pro causâ tantùm determinante habendi sint ? quod à magnitudine symptomatum, causæ vel proportionalium, vel multò majorum judicabis. In frigore conglaciante & partes congelante pariter nullus superest hæsitationi locus.

2°. In causis quibuslibet externis, ut contusis & vulneribus, nullus pariter dubitandi locus superest. Sit tibi tantùm ante oculos causam externam posse latentis causæ determinationem facere, idque, ut diximus, collata ad causam symptomatum magnitudo edocebit.

3°. In recentibus sano corpore contagiis, cùm nondùm illa altam traxêre intra corpora originem. Sic in recenti scabie, qualem novitii in fœdis nosocomiis acquirunt, post levem ex attenuantibus petitam catharsim sanat ferè protinùs unguentum ex sulfure & mercurio, aut ex sulfure solo & mercurio solo. Sulfur enim inter styptica resolventia numerari potest, & mercurius ubi cum acido pinguedinis levi vinculo coaluit, eamdem exercet facultatem. Lapathi decocta, aquæ aluminosæ idem præstant.

At maxima & certè summi momenti circa horum scilicet resolventium topicorum venit enodanda quæstio, an adhiberi in morbis etiam depuratoriis debeant, & quandò possint verum præs-

tare subsidium? Ea enim aliquorum est in iis admovendis temeritas ut imperitè & in perniciem ægrotantium obtrudant; ea aliorum nimis cauta providentia ut horreant ab eorum nomine, & si quid mali in machinâ acciderit, etiam longos post annos, infelicia topica incusent. Intereà verò Medicis illis nimiùm cautis sæpè accidit ut sub ipsorum oculis ab agyrtis ægri restituantur quos ars nimiùm cauta quasi insanabiles aspexerat.

Certè omni cordato & humanitatis amanti Medico piaculum erit incipienti, imò & adulto morbo topica resolventia styptica obtrudere, qui si ulla postulet apponenda medicamenta, ea è diluentibus erunt sumenda.

Prætereà rarò admodùm medicamenta hæc styptica in morbis non dilutis, nec vasis mollioribus, effectum suum exerunt; grandescit sub eorum actione malum & mirâ rapiditate in vicina proserpit quæ acri crassitie inficit, indurat, & reddit ut magis aspera, ita & prurientia magis. Nec tamen minùs pars aliqua potest intimas subire partes, & malum interius exteriori addere. Id autem, utut pravum sit & mali instituti, minus malum est quàm si effectu suo non fraudatum topicum partes interiores corrumperet. Quod de incipienti malo dicimus, id etiam de adulto & furente intelligendum est. Obstat actioni resolventium stypticorum ipsa inflammatio, & gangrænæ aut rupturæ metum intentat. Sicque, nedùm successu fallaci habeat undè plaudat sibi agyrta, brevi proposita repudiare remedia cogit ipse fervor, & novo furore sæviens incendium.

At ubi jam tenuato humore expulsoque, ut per sanitatis restitutam integritatem augurari potest, veneno, cutis tamen remanet imbuta humore jam non acri, sed quod vetet hiantia & erosa aperiri ad perspirationem vascula; ubi jam non serum acre depluit, sed lemæ sine pruritu exeunt; ubi concedit & detumuit inflammatio, quid jam vetat resolventia etiam è stypticis desumpta ut saturnina in usum adhibere, iisque & robur partibus conciliare & determinationem naturæ immutare. Certè plures sunt cutis morbi in quibus frustrà sanationem absolvendam alio modo tibi spondeas. Fit enim cutis toties pertusa & erosa quasi emunctorium naturale, & ut ita dicam, ni obstes, vertitur in fonticulum; quid si res in facie accidat? Certè hic saturninis, imò aluminosis pereunti formæ succurrendum. At prudens, & semper futurorum prævius Medicus, ægrotis jubebit aut aperiri vesicantia,

aut applicari cathæretica, aut inuri cauteria quibus humor ab ægrotâ parte repulsus novum in parte ignobiliori reperiat exitum. Tùm securò apponentur repellentia medicamenta. Præterea verò Medicus ea nunquam apponi sinet topica, nisi in illo morbi stadio in quo jam perventum est ad moliendas per artem vacuationes quibus, dùm bellè præparatus humor obsecundat, minus est repulsionis periculum. Intereà verò omnia quæ superveniunt attentus observat, nec sinit sibi fucum fieri, desiturus, si vel minima intùs emicent symptomata.

Sed non omnes casus tantas cautelas sibi postulant. Quoties scilicet perspiratio acris aut humor perspiratorius non exhalans vesicas facit, aut phlyctænas, ut senibus accidit, prodest resolventia illicò adhibere, non styptica, sed mollia, saturnina tamen. Non enim aliud subest vitium, præter cutis aridam impenetrabilitatem, & dùm crustæ crustis supercrescunt, ob indesinentem effluxum ipsa cutis inflammaretur, si non mollibus saturninis unguentis v. g. de nimio, nurembergiano, fusco, diapalmate, ita confectis, ut adeps non dominetur, cutis levor & mollities aut restitueretur, aut servaretur, imò ab hâc per artem conciliatâ levitate & mollitie cutis, persæpè levi obortâ suppuratione sanatur malum obstinatum & pervicax, ut pluries vidi & viderunt omnes qui res chirurgicas in senibus tractavêre.

At alius causarum & morborum cutaneorum ordo exurgit verè chirurgicus. Scilicet pars aliqua cutis in ulcus versa est, aut in apparatum crustarum sibi mutuò summâ fœditate, imò & cum putido odore assurgentium. Ibi enim scena crudelis mali peragitur, & frustrà per artem eruditam interna omnia purgaveris & à malo liberum corpus effeceris, hìc stat & sedet immotus mali perennantis fons redivivus quem nisi sanaveris, eluserit omnes internæ medicinæ conatus. Adest ibi phlogosis, sed iners, nec sufficiens ad legitimam efficiendam suppurationem quâ mali fomes tollatur. Si nulla phlogosis adsit, adest obstructio glandularum quæ nunquam meliùs quàm suppuratione tollitur; hìc ergo arte opus est efficaci.

Ritè, & ex arte præparato corpore, præcipit ars ut quidquid forficibus tolli potest, tollatur, tùm fungosa excrementa per levia cathæretica destruantur, dura appositis emplastris mollibus molliantur. Quæ ubi peracta erunt, mundis omnibus & ad suppurationem aptis, vel eschara ulceribus cum lapide infer-

nali, aut lixivio alcalino, vel si res postulet, solutione acidâ aut mercurii, aut antimonii quod hujus butyrum malè & origine & indole dicitur, inuratur; vel saltem concilietur. fervor inflammatorius à cujus efficaciâ post diem unum aut alterum legitima oriatur suppuratio. Verùm à malo fundo mali proventus oriuntur. Hinc post paucos suppuratorios nixus, rursùs aut spongiosæ, cellulares oriuntur carnes, aut potiùs cutis particulæ. Mitiùs cum iis agendum. Hinc emplastra cathæretica, aut lixivia leviora & aquâ immixtâ mitigata adhibebis; vel methodo usitatiori apud Chirurgos succrescentes partes lapide infernali leviter intinges. Ars in eo consistit, ut pus bonum nascatur. Dantur etiam casus in quibus repellentibus jungenda sunt non siccantia solùm saturnina, sed etiam absorbentia quæ ignis ope calcariam virtutem moderatè urentem adipiscuntur; ut sunt lapis calaminaris præparatus, calx ipsa extincta quidem, at pristinæ indolis aliquid retinens, alumen per ustionem acido suo spoliatum, sed simul aliquid caustici servans intùs, & præparata alia hujusmodi quæ plurima in pharmacopæis leguntur, paucissima adhibentur in praxi. Sed magnâ in his opus est cautelâ, ne dùm fluxum cohibemus, tumor increscat, quod sæpè sæpiùs accidit. Igne enim seu pôtiùs fervore talium medicamentorum qui partes solidas urit, humidas absorbet, fiunt tumores illi retorridi; nunquam emicat absorpta suppurationis materies, & fit ulcus aridum, tumens, dusepuloticum. Nunquam ergo talia tibi admovere permittas, nisi cohibendus sit periculosus in partes impetus humorum, aut luxuriante cellularum cutanearum textu, semper accrescant fungosa concrementa. At simul internæ curationis mitificantis simul atque revellentis cura maxima sit: nec ab hisce cautelis ipsos oculorum morbos exemerim, licèt enim in tenuissimâ fabricâ præcipitatione opus sit, cavendum tamen semper à temeritate & præposterâ audaciâ.

Nunc superesset nobis fusiùs agendum de methodo quâ possint insecta cuti apposita & ipsam sævo morsu afficientia expelli; sed quoniam ea ad peculiares potiùs morbos pertineant quàm ad universales, nec unica iis competat methodus, de iis suo titulo agetur.

Finis Introductionis universalis ad Morbos cutaneos.

DE MORBIS CUTANEIS.

Cum innumeri qui, vel in cute nascuntur affectus, vel in ipsam deponuntur, in ipsâ suâ origine, in causis, in incedendi methodo, atque indicationibus curatoriis, summis abludant inter se diversitatibus; ubi jam singulares eorum differentiæ seorsim ponderandæ sunt atque perpendendæ, divisionem operis nobis ipsa præstat eorum natura. Duo ergo præcipua morborum cutaneorum genera recensebimus.

Prima pars eorum erit affectuum, qui intùs & in generali corporis systemate enati ad cutem feruntur.

Subdividitur verò hæc in cutim eruptio. Vel enim causis morbificis semel enatis excitantur naturæ vires morbum propulsantes extra viscera & ultrà œconomiæ animalis pomæria eliminantes. Cutis hìc vel pro organo actuoso excipiente hostiles atomos illas, easque suâ innatâ vi, aut immutante, aut ejiciente spectatur, & maximas partes agit in universâ morborum acutorum atque chronicorum historiâ; vel universali confluxûs atque refluxûs inter omnes corporis partes constitutâ lege, cutis veneni moleculas, pro suâ extensione cum cæteris visceribus, partitur. Quippè universale instrumentum, ambitum corporis constituens, patulum hiansque semper, & perspirationi perpetuæ pervium, non potest non veneni lædentis aliquid in se suscipere & illud oculis exhibere. Has quidem eruptiones, ubi intra ipsius morbi ambitum concluduntur, inter cutaneos morbos recensere inutile est, at ubi longa suî reliquêre vestigia tristesque reliquias, vertuntur in cutaneos affectus.

Alterâ verò operis nostri parte eos exequemur affectus qui in ipsâ cute generantur, tanquam in nido paterno ; in quibus cutis ut pars corporis constituens spectanda est, non ut naturæ instrumentum, sed ut portio corporis ex ipsâ suâ structurâ vitiorum sibi propriorum receptaculum.

Ut verò prima pars alteram & numero & dignitate morborum multò antecellit, ita etiam prior erit pertractanda, ita tamen ut breves simus in iis morbis qui cùm ad alias classes referantur, copiosè ab aliis pertractati sunt : eos verò luculentiùs introspiciamus qui cùm omnia in cutem symptomata exerant, cutanei propriè appellantur.

PARS PRIMA.

De affectibus qui in cutem propelluntur à vitio intùs latente.

QUANTUMVIS non in omnibus æquè ætatibus, non in universis regionibus morbi illi cutanei à causis internis acceptam referentes originem æquâ ratione propullulent, ingentem tamen morborum classem constituunt. Duplex illorum genus est jam nobis satis indicatum. Alterum corpus à labe intùs à causis corrumpentibus, aut imbibito contagio oriundâ depurat, ita ut ad cutem lues intùs concepta per actuosas providæ naturæ vires deferatur, ibique in corporis salutem depuretur atque defervescat. Hi morbi in cutem desævientes sunt, aut critici, aut depuratorii. Alterum verò symptomata sua cuti communicat, eamque in partem mali assumit, quod in putridis pestilentialibusque morbis miserrimo spectaculo fieri videmus.

Ecquid enim ? Si sub universâ corporis massâ venenum intumescit & copiosum & acerrimum, quod dùm cutem adoritur partes reliquas simul & copiâ inficit & pessumdat acredine, jam non tàm decumbere dici potest humor quàm ad illam & in illâ multiplicari, & mali accumulatione ipsam corrumpere. Pessima tunc & ineluctabilis pernicies aut arti, aut naturæ vix aliquid spei reliquum sinit. Tale est, si Lucano & Hermanno credere fas est, serpentis illius Afri venenum quod corporis universas partes tabe

corrumpit & eripit non vitam tantùm, sed cum vitâ cadaver. Nec tamen inauditum est, aut inusitatum in pessimis hisce morbis symptomata quæ initio morbi feralia & lethifera fuerunt, mitescente eodem in salutifera converti, ut de anthracibus pestilentialibus observatum est. Contrà in pessimis variolarum speciebus quæ in salutem fuerant institutæ pustulæ, accedente putredine summâ, depuratoriam deponunt indolem & mortem intentant non eluctandam.

Verùm ut tractationis nostræ ordo dilucidè innotescat, placet morbos à naturâ suâ atque phœnomenis inter se dividere, & duplici sub formâ prosequi, nunc cùm corpus universum aggrediuntur indiscriminatìm, nunc cùm in hanc illamve partem950 ferociunt. Erit ergo sectio nostra prima de iis morborum generibus qui dùm ad cutem deferuntur, illam adoriuntur undequaquè & indiscriminatìm afficiunt. In alterâ verò de iis agemus affectibus qui constanter in hanc illamve cutis partem decumbunt, statis atque fixis sedibus inhærentes. Qui quidem ita servabitur ordo ut liceat in affinibus aliquandò exspatiari, naturam quam describimus imitati, quæ sæpè ab uno morbo in alium fertur, ob symptomatum mutationem, non ob causæ diversitatem.

SECTIO PRIMA.

De Morbis qui in universam cutem deponuntur.

JAM satis cognita est ea quam de morbis hancce sectionem constituentibus instituimus divisio. Dùm alios criticos, aut depuratorios ad cutem vocamus, alios vi & impetu materiæ delatos agnoscimus. Verùm alii horumce affectuum acuti sunt, quos in tractatu de morbis cutaneis singulariter expendere extra propositum foret, cùm in febre eorum essentia tota constituatur. Alii chronici sunt & à cute nomen atque symptomata accipiunt: hi nostris laboribus materiam præbent. Quos tamen ut ab aliis benè segregare discamus, proderit pauca de acutis non criticis ad cutem erumpentibus & de criticis eruptionibus præfari, ne aut laborem fugisse, aut officio defuisse videamur.

CAPUT PRIMUM.

De Morbis acutis quorum exitus ſit ad cutem non criticus.

IN morbis omnibus pertractandis cutem & obvias ejus qualitates primùm & antè alia inſpicere imperabat Hippocrates. At inſpicienti illud primùm attendendum eſt, an quæ eruptiones cutim vitiant, ab ipsâ cutis naturâ pendeant, aut à prægreſſis morbis atque alienis à morbo præſenti effectibus traxerint originem? an verò aliquam cum illis obtineant connexionem? Sic maculas in cute antecedentes pro morbi affectibus habere piaculum foret, aut alias puſtuloſas atque cruſtoſas affectiones quæ ſæpè vultum etiam ſanorum dehoneſtant. Nec rarum eſt haſce affectiones extra morbum ſitas, vigente morbo, aut conticeſcere, aut aliam induere formam. Sic quæ priùs aut ichorem, aut ſaniem profundebant in pueris ad aures puſtulæ in morbi acuti vigore ceſſant & videntur retropulſionem arguere, ut adſtantes autumant, & plurimi credunt Medici, quæ tamen mitigato erethiſmo & expulsâ morbi materiâ repullulant, quaſi extra morbum poſitæ fuerint. Hæc verò agnoſcuntur ex cognitione prægreſſæ ægrotantium hiſtoriæ quam neſcire interrogando ferè impoſſibile eſt, tùm etiam ex ipsâ eruptionum illarum naturâ quæ nullum obtinent nixum cum naturâ morbi. Nam familiares humorum extraneorum exitus quocumque morbo acutè deſæviente cujuſcumque indolis fuerit, ceſſare commune eſt, aut ſaltem ſicceſcere, cùm mutatus ſit functionum omnium ordo, interruptuſque ſecretionum fons & ſcaturigo.

Verùm in morbis acutis eruptiones non criticæ à morbo ipſo pendentes à triplici origine repetendæ ſunt. 1°. Ea eſt ſæpè humoris natura quæ cutem ſimùl, ſimùl functiones internas adoriatur. 2°. Sæpè ſive per artem præpoſteram, ſive per animi affectus malè ordinem naturæ perturbantes, aut cauſam aliam quamlibet, retropelluntur in morbis vacuationes, naturaque ab opere ſuo avocata in partes alias quaquaversùm fertur, cutimque ut reliquas partes inquinat. 3°. Demùm exuberat, aut exundat

exundat undequaquè humor morbificus, & in illâ ferocientis morbi vehementiâ multiplicato fermento cutis, ut omnes aliæ partes, labem concipit. Quæ cùm triplex morborum ad cutem appellentium origo maximi in Medicinâ sit momenti, difficilisque diagnosis plures in errorem non sine ægri damno abripuerit, licebit illas venari signis nunquam fallacibus & indiciis prosequi generalibus.

Quoties humor simul & functiones internas adoritur & cutim, signa ab excretorum naturâ deduces, memor sententiæ illius Hippocraticæ, quibus tubercula eruperint, excreta inspice. Si similia sanis fuerint, alere tutum est (*a*). Verùm antè omnia summâ curâ attendendum est an phœnomenon quodlibet ad cutem criticum sit, aut esse possit? Quâ quidem in summi momenti disquisitione generales ab Hippocrate & antiquis propositas regulas adhibere necessarium est. Eæ universales sunt & ab omnibus cognitæ. Nil quod statìm appareat esse criticum; nil quod non levationem symptomatum afferat, nil paucum, aut causæ in functiones furenti non proportionale posse criseos dignitatem usurpare, nil demùm quod urinæ, aut coctæ, aut ad coctionem inclinatæ non significent, quæ quidem signa deferbuisse erethismum, seu, ut antiqui loquebantur, non jam crudam esse fluxionem indicant. Verùm in cruditate morbi nulla crisis expectanda est; exanthemata ergo quibus hæc desunt signa prævia, notante Hippocrate, non inter ἀποστάσιες abscessus, sed inter morbos numerabis. Lib. 2. Prorhetic.

Difficilius est forsan, præsertìm iis qui ad naturæ iter minùs attendunt, eos dignoscere naturæ motus qui cùm, aut salutares esse possint, aut nocivi, non tamen critici sunt; si critici sint, non possunt tamen omninò morbum tollere; hique recidivas, illi errantis naturæ tumultum significant. Ii quidem motus ab humoris morbifici naturâ quem cutis partiri possit pendentes, eò magis illudunt, quòd sæpè temporibus verarum crisium appareant, quòd spem augeant, imò & in falsas medelarum aromaticarum methodos ægros deducant, atque in morbis cutaneis præsertìm errorem multis adhucdùm populis funestum produxerint.

In iis ergo dignoscendis stent firmæ atque animis hæreant hæ regulæ primariæ. Salutares esse posse eruptiones ad cutem, nec tamen criticas, quæ defervescente erethismo eveniunt, &

(*a*) Aph. 15, Sect. 2.

cum paroxysmi solutione, licèt statam recidivam non tollant. Tales sunt hydroa plura, seu phlyctœnæ aquâ plenæ quas ad finem paroxysmorum in febribus intermittentibus observare aliquandò datur. Puncticulas similes rubras, tumoresque papulosos & ferè erysipelatosos sub finem paroxysmorum in febribus continuis remittentibus videre non adeò rarum, in ætate teneriori, in ferventissimâ æstate, ut notavit in aëre Italo Baglivius, apud insulas Americanas Williams atque Hillary & Sloane. Pars enim aliqua materiei indè à sanguine secedit & depuratur. Notavit singulariter apud Anglos Barbadenses Hillary dari febres acutas solis laxandas, aut alvi vacuationibus criticis, aut sudoribus, quæ per universum decursum maculis tenuibus ruberrimis stiparentur. Vidit auctor sagacissimus validissimas in morbi fastigio recrudescentes, si aliquis in victu error fuerit admissus, & febris periodos exactè servantes; his non criseos natura, sed morbi vigor indicatur, & tantùm pro endemio symptomate habendæ sunt maculæ illæ. An non idem observatur in febre Morinorum rubrâ quam olim doctissimè D. Bellot, Medicus Parisiensis, descripsit.

Nec minùs observatum sæpè pustulas prurientes & rubras acicularum instar exsurgere inter febrilium paroxysmorum intervalla, quæ vigente febre, constrictâ præ erethismo cute, disparеant omninò. Illas restitui semper salutare.

Inter salutiferas verò illas memorabimus quæ aliquam servant cum morbo analogiam, ut est erysipelas in anginâ sæviente, aut etiam in falsâ pleuritide, quamvis enim criticum dici non possit, quòd febrim non tollat, tamen indè salutem annuntiat; quòd à parte principe graviter laborante portionem oneris detrahat, adeòque inter naturæ vincentis conatus numerari debet. Demùm salutarem tribuemus locum, nec criticum tamen, pustulis illis solitariis quæ in omnibus ferè febribus post primum paroxysmum labia ægrorum obsident, adstantibus vulgò sibi meliora pollicentibus, at diffidente Medico, qui benè scit nil paucum esse criticum, viditque non adeò raro ægrotantes emori, licèt labia similibus pustulis crustosis plena fuerint: nec diffitetur tamen illud signum tantummodò post defervescentem erethismum prodiisse. Sed causam vix attingit gravem solamen leve.

Non ergo in hisce casibus tantùm ad externa phœnomena attendendum est, quantùm ad signa coctionis prægressa & ad

symptomatum levationem, quæ sola signa sunt securæ salutis emicantis, & sine quibus, dictante sic arte antiquorum, nulla supervenientibus signis fiducia adhibenda est.

Ut verò eruptiones illæ salutares morbo sublevando conferre dici possunt, aliæ sunt de quibus secundo loco dicendum erat quæ morbum quidem immutant, sed non sublevant. Sic apud coacas legitur (*a*), quibus cùm cibi fastidio alvus turbata supprimitur, mox efflorescunt papulæ. Est enim morbi revulsio ad cutim, sed non sublevatio ; nam à cute ad internas partes mobilitate nativâ fertur. Abscessus indè ad oculos expectabat Hippocrates ; quidni & delirium, cessante eâ pustularum eruptione, accedat, & quod nos frequenter vidimus, suffocatio anxia & lethalis ? In quo consentientem habemus Prosperum (*b*) Alpinum.

Nec magis aliquid ad salutem conferunt eruptiones illæ autumno & vere frequentissimæ quæ subitò apparent, subitò detumescunt, & sæpiùs anxietatem præcordialem sequuntur. Erumpentibus illis papulis levatur quidem illa præcordialis anxietas, sed vix ad cutem effloruerunt, subitò pariter subsidunt ; redit anxietas, nausea, vomendi conatus, plures per dies alterna hæc eruptionis ad cutem phœnomena perdurare videmus, nec nisi vomitu tolluntur. Sive enim à vasis ventriculi bibulis resorpta intùs videatur materies illa, sive irritatio ventriculi perspiratoria vasa sympathicè constringat, pendent ab irritante intra ventriculum causâ eruptiones illæ exanthematosæ & semper comitem habent cardialgiam, seu anxietatem præcordialem.

In genere verò omnes illæ eruptiones non criticæ in hoc nocent quòd & materiæ nocivæ multiplicitatem indicent naturæque oppressionem ab insigni ejus quantitate ; rursùs etiam timorem incutiunt, ne incautiùs repercutiantur. Ita apud nos sæpè sævit febris rubra, seu scarlatina pueros primam infantiam egressos mirè vexans. Hæc eruptio cum febre statìm apparet, crescit, nec nisi eâ cessante detumescit. Cutis textus cellularis humore rubro, seu potiùs ejus effectibus ita scatet, ut induretur illa & corii granulati formam referat cutis. Nulla fit perspiratio ; undè etiam ad gulam & tonsillas malum acre fluit, tussis sicca oritur à sero acri orta, aphtæ sæviunt, oculi prominent, aliquandò in sævissimis delirium & suffocatio mortem ad quartæ diei

(*a*) V. Duret, 498.
(*b*) De præsagiendâ vitâ & morte, lib. 2, cap. 5, pag. 104.

finem accersunt. In illis quæ leves sunt, ac sine periculo stadia longiora decurrunt, calor urens digitum tangentis comburit, urina aquea est, ut suppressæ perspirationi competit. Alvus dura perstat, etsi in debilioribus aliquandò laxior. Rarò diem quartum excedit ejus vehementia; vulgò septimus dies terminum constituit. Diarrhœa critica morbum tollit, aut sudoribus finem ille accipit. At si nulla detur similis vacuatio, toto corpore vidi infantes inflari, vidi alios stranguriâ vexari, aliquos tussis ferina per plures menses angebat. Hoc in morbo momentosa eruptio critica non est, & salutaris dici non potest; quippè essentiam morbi non curat, nec levat symptomata, nec tamen tolli sine periculo posset, quia quas occupat partes si non invasisset, certè magnam inferret perniciem partibus aliis quibuscumque. Nec rarum est in tussi, seu, ut aiunt Perdulcis atque Ballonius, pertussi infantum, datis narcoticis, cutim maculis fœdari atque păpulis, quæ ubi semel eruperunt tollendæ non sunt. Sic etiam ferè semper suppressæ perspirationi quâcumque in ætate superveniunt papulæ, præcipuè ubi serum acre exundat. Serum illud acre dolores vehementissimos punctorios excitat in febribus mobilitate ipsâ desperantes, de quibus tam sæpè egit (a) Ballonius & tam doctè, aut sudore urinoso & fetido, aut puncticulis prurientibus cessantes. Aliquandò tamen serum illud in cutim actionem exerit, nec minùs tamen partes internas vexat. Sic sæpè violentissimis doloribus arthriticis junguntur summè dolorificæ & sero emisso cutim erodentes phlyctœnæ quæ si serum illud tollant, criticæ dicendæ erunt, sin minùs symptomaticæ, ægrum pro variâ ferociæ naturâ plùs minùsve angent & torquebunt miserè.

At, quod pessimum est, quandoquè in gangrænam, imò & sphacelum versæ sunt. Tantaque sævi hujus acris, imò acerrimi fuit virulentia in Senatoris cujusdam & genere & doctrinâ ornatissimi pede, ut cum arthritide orta phlyctœna levissima sensim erodendo phalangas omnes pedis sphacelo corruperit, virumque meliori fato dignum inter cruciatus enormes morti devoverit febre nunc lentâ, nunc contrà ardentissimâ & acerrimâ, at per irregulares paroxysmos plurium integrorum mensium spatio correptum.

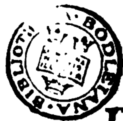
Ultimus est in morbis acutis & maximè feralis ad cutim exitus

(a) Consil. lib. 4, passim.

cum superabundante materiâ, naturâque prostratâ, morbus & cutim & partes internas eodem passu occupat. Hi sunt morbi quos verè pestes vocaveris, licèt non omnium æquè eadem sit conditio ad mortem inclinata. Primam & leniorem nobis morborum horumce formam exhibent febres illæ eruptoriæ quæ in locis humidiori temperaturâ simul & æstuosâ infamibus annotantur. Hæ ut solidis inertiam, sic liquoribus putridam atque solutam principiorum acriorum compagem insinuant; undè nascuntur febres austrinæ, inertes in quibus, notante Hippocrate, ægri sudoribus diffluunt. In iis enim primùm leves & lymphaticæ pustulæ inter sudores cutim occupant; pellucidæ quidem illæ sunt, & nullam videntur basim obtinere, at mox puncticulæ rubræ miliares basim illarum occupant, acino superinsidente albicante, quæ rubræ puncticulæ in graviori malo, & arte præposterâ cardiaca medicamenta in auxilium advocante, sæpè nigrescunt, suntque mortis prænuntiæ. Hæc est sudatoria illa febris Britannos duplici abhinc sæculo adorta, nec nostris littoribus incognita, quæ mitior quàm in principiis atque longior etiam nunc hisce in oris desævit ad æstatis finem & autumni initia. Nam, auctore Hippocrate, in hâc pervicaci atmosphæræ conditione sudores in febribus expectare oportet, & rarò febres sudore diffluentes observantur quin simul maculis illis levibus cutis fœdetur. Erysipelatosam plerumquè servant naturam hæ febrium species, aliquandò tamen phlegmonodæam, nec rarò putridam & ita subitò gangrænosam ut epidermis à cute subjecta secedat, ipsa verò cutis in lacinias abeat. Tales sunt morbi & numero plurimi & diversitate insignes quos sub febrium Hungaricarum, petechisantium nomine auctores descripsêre; purpuratas alii vocavêre, de quibus, cùm ad nos non pertineant, nihil addemus ampliùs. Sennertum, Hoffmannum, Wratislavienesque Medicos consulant, quibus hoc fuit propositum ut horumce naturam morborum indagarent & praxi medicâ debellarent. Trallius verò, Werloff, de Haen observatis summorum virorum adjunxêre novas & lucidiores theorias.

In genere ergo morbosæ materiæ superabundanti luxurie præcipuè peccant omnes illi morbi qui propriè & justâ verborum significatione dicuntur putridi. Summam enim putredinem & solutionem in humoribus putridam atque volatilem indicant. Apud nos verò pestilentiales dicuntur, sive pendeant ab atomis aliundè accersitis putredinem intùs subitâ vi inferentibus, sive à conceptâ

intùs putredine & humorum corruptione in cutem diffundantur, nunc sub macularum luridarum formâ, nunc sub pustularum hiantium & fetidarum catervâ, sive demùm anthracibus sphacelosis cutim perfodiant. Exundat venenum, & mortem intentat certissimam, quoties statìm ad cutim emicat. Mitiùs cum naturâ agitur, quoties non statìm cutis inficitur. Ubi post aliquot dies erumpunt anthraces, aut maculæ gangrænosæ spem aliquam futuræ curationis relinquunt. Malum enim ab interioribus ad exteriora vi naturæ ferri designant. Undè etiam natus error pessimus, esse cardiacis & aromaticis venenum extrà propulsandum, cùm aliundè satis demonstratum sit his omnibus intendi & augeri putredinem. Sed ut curatio à moderatâ actione naturæ pendet, ita ars antiputrida ad medelam adhibens medicamenta, dùm de putredine detrahit, viribus naturæ addit. Sed quæ statìm & cum morbo apparent, etsi pauca sint, feralia sunt, & pessimæ spei, vixque aliquid Medico hæsitanti agendum relinquunt. Adimplendæ quidem ad quas febris urget indicationes: sed contrà laborante naturâ vana esse omnia edixit Hippocrates. Sic memini me vidisse anum venerandam quæ in febre maligni moris quâ confecta obiit, nullam aliam notam habebat præter maculam nigricantem, nec latam tamen, in labio inferiore. Hanc nulla ars expulit, & cùm ægra bellè se habere videretur & omnia aliundè in vado crederentur, levi delirio correpta maculâ sese extendente intra sex horarum spatium confecta est. Quod & in nigrâ simplici ad dorsum pustulâ vix digitum unum latâ, sed insensili, accidisse pariter vidi. Adeò verum est axioma illud Galeni quòd nunquam impunè nigra in corpore humano erumpant.

CAPUT II.

De morbis acutis quorum crisis fit ad cutim.

QUANTUMCUMQUE morbi acuti quorum exitus fit in cute nullâ ratione recenseri inter morbos cutaneos debeant, illique inter febres jure & meritò numerentur, adeòque de illis accuratè tractare non sit animus, tamen ut quæ de morbis verè cutaneis in sequenti tractatione erunt dicenda meliùs intelligantur,

licebit de iis pauca proferre ; quoniam multa sunt in rapidâ atque violentâ naturæ actione quæ lucem ferunt in intelligendâ ejusdem efficaciâ, quoties lentiùs atque pacatiùs, adeòque obscuriùs eadem operatur atque latenter peragit.

Et in principio quidem notare non inutile fuerit quòd, quamvis exitus admodùm dissimilis sit ab iis quos non criticos modò recensebamus, aliqua tamen detur inter illos quorum crisis fit ad cutim & illos quibus cutis tantùm deturpatur, analogia.

Scilicèt in utroque genere, cutis venenatas partes accipit. In iis qui non critici sunt, resolutio humoris ad cutim positi non fit per cutim, aut saltem plenè & omnimodò, sed aliæ vacuationes cutim liberant, quæ à naturâ humoris depositi pendent. Sic partes acres biliosæ, meliùs & secundùm naturæ ordinem per alvum vacuantur, cùm fixiores & crassiores sint, quàm ut per organa perspirationis avolent. At in utroque morborum genere partes quæ cum cute consentiunt æqualiter patiuntur, & symptomata cutis affectæ offerunt, utrìmque pariter adsunt anxietas stomachalis, utrìmque suffocatio, utrìmque nitor oculorum ardentissimus Medicis benè cognitus, & visui potiùs distingui facilis, quàm describendus. Vexat pariter plerumquè tussis acris quæ symptomata crisi factâ cessant in criticis, perdurant in non criticis usque ad tempus quo alvus biliosis materiis copiosè fluit, vel abscessus deponitur in aliquam partem, vel erumpunt sudores, aut tandem lenior atque benignior resolutio morbum lentiùs expellit.

In morbis verò acutis qui crisim ad cutem affectant omnia ad certum naturæ ordinem concinnantur. Quamvis enim morborum illorum alii leves sint, alii graves, alii crisi terminentur lethali, alii contrà salutem à crisi accipiant ; certas nihilominùs observant ex materiæ necessitate periodos, longiores vel breviores, sævioribus stipatas symptomatibus, vel lenioribus, sed observandas tamen.

Ut verò aliqua regat nos inter morbos multiplicis generis distinctio, sumenda illa videtur, tùm à principiis erumpentis morbi, tùm præcipuè ab eruptionis formâ quæ speciem atque causam mali semper necessariò arguit.

Morbi porrò acuti eruptivi criticè causam morbi per cutem auferentes, hoc sub aspectu spectati, jure ad quatuor classes referuntur. Primam classem constituent illi qui serum acre exha-

lant in milii formam, aut phlyctœnas grandiores, œdematosas. Secundam classem omnia ea constituunt mala quæ erysipelas mentiuntur. In tertiâ phlegmonodæam æmulantur naturam pustulæ, & cùm præcedentes desquammatione finiantur, hæ non possunt nisi per suppurationem absolvi. Ad hanc classem referetur quarta eruptionum per se pessimarum species quæ gangrænosæ sunt ex ipsâ suâ naturâ & quas antiqui ad atram bilem efferam referebant, dùm præcedentes, scilicet phlyctœnodas à sero acri, erysipelatosas à bile, phlegmonodæas verò à sanguine deducendas autumabant.

Et certè ea est principiorum sanguinem constituentium natura, ut sive phœnomena tantùm spectes, ut veteres illi naturæ observatores, sive physicen accuratiorem, stabit integra eadem divisio.

Serum enim acre exhalans & in epidermide confluens, nec coaguli capax, partes subtilissimas putridas, olea scilicet attenuatissima & jam in saponem conflata levissimum, & volatilia salia in se suscipit & rapidè abripit, quæ sæpè integris aliis sanguinis partibus, quia mole partium meliùs resistunt, in sero tantùm continentur. Hinc ipse febrilis sudor, præsertim æstuante in aëre, vel sub aromatico volatili regimine, papulas miliares leves efficit sero plenas tenui, quæ posteà defervescente febre in pollinem levem pulvereum abeunt, vix internas epidermidis lamellas auferentem. Imò sine febre post sudores nocturnos in regimine utentibus calido pueris præcipuè non inauditum est illud accidere, quod etiam ad phthisicorum sudores pertinet.

At omnibus morbis à sero illo acri pendentibus multa communia sunt, multa discrimina. Discrimina quidem offerunt gravitas morbi quæ aliquandò levem morbum, aliquandò gravem efficit, imò pestilentialem. Verùm omnia acria volatilia quæ sero diluuntur facilè, sive simplicia sint, sive eam adipiscantur ferociam quæ vicina rodat & quasi colliquefaciat, sive contagione intùs ducta fuerint, sive sub corporis penetralibus enata sint, commune omnibus illud habent in morbis inducendis, ut cùm facillimè intra serum diluantur, copiosoque excipiantur vehiculo, brevia percurrant tempora, fugaciaque concitent symptomata, utut aliquandò vehementissima præviaque eruptioni naturæ perturbatio brevis pariter sit. Prætereà cùm rarò ad cutim appareant, si non copiosa sit materies morbifica toti sero impressa, rarò etiam crises perfectæ sunt unâ vice apparentes, sed pluribus vicibus

vicibus ad cutem feruntur, sæpèque eruptionum genus illud cuivis paroxysmo crisis est, & morbus universus per paroxysmos judicatur, nec nisi finito morbo & penitùs absoluto, urinæ quæ per totum morbum tenues fuerant, incipiunt & rubere & aliquam affectare crassitiem.

Symptomata autem prævia hisce eruptionibus, in humore adeò diluto ut universas simul partes occupet, sunt, in junioribus præsertim, artûum jactationes, suffocationes, anxietates, glandularum tumefactiones, tusses mordaces, sputorum exitus tenuium, spumantium, tonsillarum ardor, gulæ atque linguæ, vigiliæ, oculorum rubor, ariditas, & sensus urentis acredinis, calor ad digitum tangentem mordax, urinæ tenues, urentes, quæ omnia cum levi madoris initio & papularum eruptione mitigantur. At in nullo alio morborum genere, tot delitescentiæ illudunt, tot recrudescunt eruptiones. In uno instanti anxietas symptomatum reviviscit, cessat in altero, undè sollicita pristinorum cura tantum calorem ad exteriora, stragulorum pondere, aëris ferventis beneficio, calidorum intùs exhibitorum potentiâ quærebat intendere; cùm contrà laxatio solidorum, dilutio amplissima seri, undè sejungerentur & segregarentur à se invicem salia nociva, maximè naturæ consonam præberent medicinam, quâ debellaretur hostis naturæque sua restituerentur jura.

Sed non unius formæ, nec ejusdem periculi sunt omnes serosæ eruptiones, nec simplicitas in omnibus eadem; cùm eruptiones illæ sæpiùs erysipelas sibi adscitum habeant, aliquandò etiam gangrænam. Interest prætereà multùm an eruptiones illæ simplices sint & milii grana formâ referant, an phlyctœnas ampliores? an simplici sero repletæ sint, an liquore spisso & albido? an basim habeant erysipelaceam, an gangrænosam? Ex horum enim symptomatum inspectione judicatur quænam sit humoris morbum efficientis natura, cùm humor qui milii formam affectat ex iis omnibus qui feruntur ad cutim & maximè volatilis sit, & levissimam impressionem supponat, omniumque rarissimè criticus sit, cùm coctionem aliquam recipere vix possit facilè exhalans, nisi à fomite intùs existente perpetuò suppeditetur.

Fatebuntur certè omnes Medici febrium illarum miliarium plerasque, quas Germani Medici Hoffmannus, Sennertus, aliique descripserunt & pestilentialium titulo insignierunt, nomina accepisse à symptomate, non à crisi, aut à solutione; cùm

quotidianum sit, etiam apud nos hodiernis temporibus, æstate sudâ atque fervente humidâque, quo præsertim tempore, notante Hippocrate, sudores in febribus expectare oportet, tales exire miliares pustulas acredinem semper indicantes summam atque volatilem, sero remixtam, sed sæpiùs plus terroris atque formidinis inferentes, quàm periculi.

Exeunt illæ ad cutem, aliquandò non sine pruritu. Molitur intereà natura coctionem & per sudores aut alvum morbum evocat, cessantque pustulæ, quia desæviit morbus, non verò his cessantibus, desævire cessat ille.

Ita apud nos apud quos regimine diluenti & summè tenui in acutis omnes utuntur Medici, morbus miliaris sæpiùs tempestatis habendus est morbus, quàm cujusvis alteriùs causæ. Acredinem tamen non temnendam indicat; cùm verò erumpit, etiam sine tussi prævià, rarò si retrocedit incautiùs tussis illam non excipit. Secùs omnibus crudis apparet, omnibus coctis evanescit. Prætereà verò notare non erit inutile quod assidua mihi observatio comprobavit, quasdam esse hominum naturas quæ huic eruptioni multò plùs pateant, quàm aliæ. Novi Chirurgum qui morbo quolibet laborare non potest quin similes patiatur eruptiones miliares. Quod in genere iis familiare est qui rufum in capillis ac barbâ colorem referunt, rutilum illum, quibus gravis accubat sub axillis hircus, & maculæ luridæ totam cutim decolorant. Latet in reticulo malpighiano humor acris & olens, naturâ suâ specificus, qui eos miliari huic eruptioni obnoxios reddit. Undè etiam eos & anginæ inflammatoriæ & peripneumoniæ ac tussibus obnoxios maximè Sydenhamus atque Boerhaavius edixère. Certè eos morbis illis vehementiùs atque periculosiùs laborare observabitur ab attentis practicis; imò & ab hoc textûs mucosi atque reticuli mucosi vitio illos etiam & frequentiùs & diutiùs morbis quibuscumque cutaneis laborare consequens est, si morbi illi ex eorum genere sint qui lympham atque serum inficiunt.

Rarum est dari morbos ita serum inficientes ut ab eo extra vasa stagnante oriantur latiores phlyctœnæ, eæque simplices; quantumvis enim chronicis affectibus iste terminationis modus familiaris sit, vix unquam ad acutos pertinet. Etenim qui morbus eâ sæviret violentiâ, ut vasa sero rumperentur acerrimo, brevi pessima produceret erysipelatum genera, imò gangrænam quam vulgò in acutis phlyctœnæ illæ denuntiant aliundè per se minimè

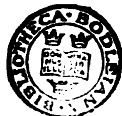
criticæ. Non tamen inaudita est omninò per phlyctœnas crisis. Assidebam Medicus lecto nobilis fæminæ quæ pseudoanginâ graviter à quatuor diebus laborabat. Febris per integrum hocce stadium violenta sævierat, cùm post noctem pessimam, coctionis signis apparentibus, omnia sedari atque tumultum componi admirabar. Nulla aderat quæ tanto morbo non foret impar vacuatio, dolor tamen ad utramque suram aderat levis. Has inspiciendas ex officio meo mihi præsumo. Aderat ad utramque tumor sublato epidermide in bullam circularem sublimis, circumscriptus, ut ab appositis vesicantibus, pollicis unius diametrum latus. Hunc appositis emplastris in suppurationem esse convertendum præscripsi, sed frustrà; hujus curationis tædium persanata ægra tolerare noluit. Sed casum hunc mihi unicum fors obtulit. Cæteras omnes quas in morbis acutis observavi pustulas phlyctœnodes ad erysipelas referebantur.

Erysipelas verò sæpè in morbis acutis criticum est, imò maximam partem morborum cutaneorum acutorum criticorum constituunt exanthemata erysipelatosa quorum summa inest diversitas ab erysipelate in summo gradu ad levissimum usquè prurientem morbum. Natura eadem, seu potiùs pars eadem affecta est: sed ut causæ gradu & efficaciâ diversissimæ, ita phœnomena, pericula, exitus pariter summoperè inter se abludunt.

In genere erysipelas verè morbus cutis est, & licèt, nomine translato, cùm causa eadem in alias partes agit, morbi dicantur erysipelatosi adesse, ita ut apud Hippocratem ipsum nominetur pulmonis erysipelas, natura tamen erysipelatis cutem solam attingit. In eo autem erysipelas consistit, ut vasis ultimis arteriosis, lymphaticis constrictis quidem, cætera omnia vicina ita pariter stringantur ut minutâ diametro non obstruantur, aut ab opere cessent, sed difficilem in vasis arctatis circuitum experiatur pars sanguinis rubra. Undè in erysipelate obstructio ad vasa lymphatica illaque verisimiliùs arteriosa pertinet, erethismus simul violentus ad minima circumfusa rubra concitatur. Hinc facilis est œdematis calidi phlyctœnosi in erysipelas conversio, ut posteà ipsum erysipelas obstructione auctâ in phlegmonem vertitur.

Nec verò theoria hæc ut mera speculatio habenda est quæ nil practicos juvet; sed demonstratur evidenter ex eo quòd omnis eruptio erysipelati superposita serosa sit, solvaturque erysipelas symptomaticum, aut in phlyctœnas, aut in vesiculas, nec

in ruberrimis illis eryſipelatibus tuberoſis, in ſuprapoſitis tuberibus aliud inſpicias præter lympham tenuem, ſeu potiùs ſerum acre extravaſatum. Hinc nulla alia cauſa tantùm eryſipelatum invehit præter perſpirationem acrem in malâ & perversâ coctione ſuppreſſam, & nullum aliud malorum genus adeò facile contagio contrahitur, cùm partes leviſſimæ facillimè inhalentur, nec ab ipsâ primariâ morborum eryſipelatoſorum ſede difficiliùs intelligitur quare adeò leviter erumpant, adeò facilè deliteſcant.

Febris eryſipelatodes, vel univerſùm corpus afficit, vel partes tantummodò quaſdam: hæc graviſſima eſt, illa leviſſima & eruptionem mitiſſimam infert.

Univerſalis rursùs gradu differt, ut & causâ. Omnibus eryſipelatibus criticis mox erupturis commune eſt ut ſymptomata concitent graviſſima, in infantibus convulſiones, in adultis jactationes, anxietates, in utriſque ſuffocationes, vomendi conatus, ſed præcipuè tuſſes acerrimas, nil exſpuentes. Prætereà ſæpiùs pharyngis, atque laryngis phlogoſis arida & quaſi ligneis partibus immobilis eryſipelati erupturo præludit. Nox inſommis eſt, vox rauca, oculi truces, aridi, illacrymantes, urinæ urentes, paucæ, tenues, alvus aut clauſa, aut ſcybalis tenuibus vix vacuanda. Nam ſi acceſſerit diarrhœa teneſmodes, vix eruptio ſperanda eſt, & illa aut partialis erit, nec ſatis critica, vel in malum abitura. Quippè ubi copioſa ſimul eruptio atque enormis diarrhœa concurrunt, ſuperfluentis atque undequaquè exundantis cauſæ ſignum præbent, opprimendamque naturam annuntiant, undè aut ſuffocatus, aut delirus æger non ſine peſſimæ gangrænæ notis interit.

Quem verò in hiſce morbis calorem experitur æger, quem etiam, dùm pulſum attrectat, Medicus perſentit, acer eſt & mordaciſſimus. Et imprimìs illud notandum eſt quòd in eryſipelatoſis affectibus, criſi apparente, ſymptomata prævia non deſinant, ſed ipſo tantùm deferveſcente tumore miteſcant & cum eo tantùm finiantur. Quidni verò id foret, cùm ſola illa ex omnibus criſibus antè coctionem appareat, ita ut ſub ipſo vigore criſeos peragatur coctio, quâ peractâ miteſcit eryſipelas, vaſa deplentur ſanguinea, nec ulla fit alia vacuatio præter illam quam in lemas & cruſtas tenues abeuns humor ſeroſus epidermidi mixtus oculis offert. Argumentum ingens inter ſeroſos morbos recenſendum eſſe eryſipelas, licèt illud antiqui bili adſcripſerint.

Ut autem vix ullam coctionem requirit tumor criticus erysipelatosus, ita maturè sæpiùs apparet, nisi tamen anteà aliquam internam occupaverit partem, ut præcipuè gulam & thoracis interiora, nisi etiam à putrido & altiùs concepto tabo pendeat; quibus in casibus raró criticus est. Nec minùs indè intelligitur quâ ratione erysipelas, etiam criticum, tam facilè retrocedat ad interiora, renovetque scenam quæ antè primam eruptionem animos terruerat, novamque formidinem incutiat, rursùs ipso apparente cessantem. Indè verò etiam intelliguntur Hippocratis aphorismi de erysipelate intrò recurrente ad perniciem, aut extrà ad salutem propulso. Nam à crisi potiùs quàm à symptomatibus cognoscitur erysipelas in pulmones aut uterum decumbens.

Patet ex hâc expositione non unum esse genus morborum febrilium cutaneorum qui ad erysipelas referuntur.

Pessimum aliud est verè λοιμώδης quod antiqui, præsertim poëtæ, sub nomine ignis sacri descripserunt, ariditatis in aëre & castris ferventissimis fœtus, quod à pecudibus in homines contagio duci crediderunt. Aliæ verò mitiores sunt erysipelatum species, licèt nonnunquam cum ingenti periculo stadium exigant, inter quas numerare erit antè alias & febrim sic dictam rubram, aut vulgatiori nomine scarlatinam, & morbillos qui morbi apud omnes populos septentrionales præsertim familiares sunt, & contagio evidenti propagantur.

In scarlatinâ illâ sic dictâ febre universum corpus vulgò post violentam duodecim horarum febrem rubet; primò in quibusdam rubor erumpit partibus, posteà verò etiam per universum corporis quacumquè diffunditur habitum. Oculi illacrymantur, gula arida dolet, lingua floridissimo colore puniceo tingitur, labia ipsa rubent intensiùs, posteà inflatur collum, tument manus, cutis universa arida, dura attrectanti vix musculis artus flectentibus paret; calor quasi è fornace vaporosus exhalat, tussis non ut in morbillis acris & mordax erumpit, sed obtusior, anxietati mixta & jactationibus, imò aliquandò delirium & phrenitis se huic morbo adjungunt.

Sed si materies morbosa in aliquod viscus princeps retropulsa fuerit, critica materies raró ad cutim instauratur; tunc cutis evadit laxior & flaccescit, rubor imminuitur & in pallorem mutatur. Fit novi generis morbus feralis, si non veram ipsi crisim attulerit, aut affatim erumpens sudor die critico, aut

diarrhœa biliosa bonis avibus suo pariter tempore concitata; sed hæc non ad nos pertinent.

Vehementissima vulgò symptomata febre interim fervidâ intrà quatuor dies concitantur, & ad septimum lemæ furfuraceæ ad cutem apparentes omnimodam morbi solutionem annuntiant, quæ tamen ita non omnimoda est, ut pars aliqua intra sanguinem hospitans, aut pectus non feriat, aut ventriculum & intestina; imò quod accidere vidi, renum vias non subeat & per cruentas vulgò sine dolore emissas urinas per plures dies profluas non abeat. Raro adultos hic adoritur morbus, at utriusque sexûs juvenes vexat æqualiter perniciosus aliquandò, aliquandò levissimus, sed semper sui generis fermentum supponens.

In morbillis verò, licèt communia multa sint, sunt etiam sua illis singulariter dicata phœnomena. Febris prævia quàm in scarlatinâ febre diuturnior, oculi maximè illacrymantes, tussis acrior & siccior, nausea, conatus ad vomendum vehementior, prætereà non per massas eruptio fit, sed per puncticulas, imò sæpè aliquatenùs tumentes, & quæ microscopio inspectæ bullulam serosam contineant. Nec minor est, imò major ad retropulsum facilitas in morbillis quàm in quibusvis aliis cutaneis affectibus. Nec perfectior est crisis, quippè rari sunt morbilli qui reliquias malæ tussis non secum importent, sæpè etiam diuturnas; undè sæpè factum ut longa labes à morbillis thoraci fuerit inusta.

Verùm morbo ab auctoribus gravissimis atque doctissimis adeò fusè descripto diutiùs inhærere supervacuum, ne rem actam agere videamur. Satis fuerit annotasse in descriptis morbis fermenta naturæ prorsùs diversæ erysipelatosam concitasse effervescentiam & in illius generis morbis symptomata quidem plura inesse communia, dùm alia ad unamquamque speciem pertinent. At dantur alii morbi pariter erysipelatosi qui nec adeò gravia concitant symptomata, nec dubium sibi vindicant exitum; ita sæpè fervente syrio, & præcipuè in subitis post imbres caloribus corpora juvenum post levem & verè ephemeram febrem tota videmus rubescere, si præsertìm, ut scholasticorum mos est, vehementi sese dederint exercitio; flavescit post tertium diem cutis, & posteà abit in furfures, quod tamen symptoma rarò ad omnes pertingit partes, sæpè in unâ tantùm, aut alterâ, præcipuè ad faciem conspicuum. Alibi jam sese obtulit occasio morbum à me obser-

vatum referendi, quem in juniore scholastico observare contigit. Hic integrâ exhaustâ vini duarum librarum lagenâ, totus ita post exercitium quod ebrietas ipsi suaserat vehementissimum nigro colore intinctus ita fuerat, ut de vitâ spes parva supereſſet. Qui tamen erysipelate primùm, posteà flavis maculis nigrarum locum occupantibus evasit. Quod verò hìc in tantâ vidimus intensitate, quotidiana observatio in junioribus demonstrat, sed mediocriùs. Nam his sæpè accidit ut toti post vehementes sudores rubeant; semper lemæ farinaceæ similes morbos absolvunt, sed illæ plus minusve conspicuæ sunt, pro gravitate, aut levitate morbi. Dantur tamen morbi erysipelatosæ naturæ qui vix nisi pruritu sese noscendos sinunt, aut rubedine levi quos farina gravissima excipit, sed de iis alibì dicendum ordo propositus nos admonet.

Ex hisce satis evidentibus indiciis morbos criticos erysipelatosos agnosces, quocumque nomine designentur apud auctores. Nunc enim ignem sacrum, nunc rosam volantem, nunc febrem pannonicam pro variâ conditione eos appellant. Nec indè te latebit sæpiùs ipso phlegmone periculosiorem esse posse febrim erysipelatosam quæ universum quidem corpus afficit, quod phlegmonodœæ affectioni competere non potest. Præterea non gradu ab ipso differt, sed à genere, ita ut erysipelas per se, omisso medio, in gangrænam abeat, eòque majora intentet pericula quòd rarò omni ratione criticum sit, sed tristes secum intra sanguinem reliquias sæpiùs relinquat, quod in erysipelate partem aliquam, intactis reliquis, afficiente pariter commune est.

In morbis verò erysipelatosis qui in partem aliquam desæviunt magna etiam apud auctores nominum confusio, sed natura eadem. Rariùs erysipelata peculiaria à causâ contagiosâ & in universum corpus agente pendent, quanquam etiam febris erysipelacea ardens zonam illam quam Græci ζωστήρ vocant efficiat.

Non rarò sine febre apparent partium singularium erysipelata, aliquandò cum febre enormiter violentâ. Aliquandò rubore diffuso designantur, aliquandò pustulas leves phlyctœnodas sibi socias habent, aliquandò etiam grandiores phlyctœnas, ut in illo erysipelatis genere quem herpetem miliarem vulgò vocitant. Quæ erysipelatum genera phlyctœnas grandiores sibi consociant, à causâ altiori pendent, conceptoque intùs acri venenato; at quæ nil simile secum addunt, vulgò à suppressâ perspiratione quam prava coctio crudam atque crassiorem reddidit jure repetuntur.

In hisce verò adhuc miræ occurrunt diversitates. Non enim idem est si te corripuerit erysipelas corpore pleno, aut justâ gaudentem sanitatis conditione. Ferocit enim à cacochymiâ præviâ erysipelas, & hanc aliquandò concipit vehementiam ut toto textu cellulari in consensum adducto, intumescat simul atque induretur artus erysipelate affectus, eamque duritiem referat quæ massas scirrhosas atque lapideas vincit duritie, simulque cutis præ omnium suarum partium inflatione corii elephantini scabritiem atque duritiem æmulatur in areas distincta quæ texturam ejus cellularem aptè demonstrant. Phœnomenon illud simpliciori apis morsui supervenisse vidi. Causa simplex in malè moratum corpus inciderat.

Distinctio hæc à prædispositione corporis repetenda dilucidè in eo apparet erysipelatum criticorum genere quod recurrit, aut periodicè, aut etiam erraticè. Illud enim evidenter apparet ab acri intùs suscepto & in motum acto quâcumque de causâ pariter recurrente, pendere ; sed causam excitantem & advocantem ferè semper sibi reposcit, quasi è statione suâ dimoveretur. Ita novi hominem grandævum, sed alioquin sanissimum, qui diù arthritidis gravissimos dolores per longum ætatis spatium perpessus est. Ab iis posteà liber factus, quoties ingruit arthritidem olim invehens causa, sive intempestiva venus, seu spreta sobrietas, seu demùm diuturnior in hominem militarem agens aëris inclementia, erysipelate in hâc, vel illâ parte corripitur, parùm durabili, sed veteres arthritidis paroxysmos exhibente ; quo erysipelate arthritidem videtur redemisse. Id etiam contigit viro vehementissimis dudùm colicis doloribus cruciato, quorum loco erysipelas affulsit. Cætera de genere hoc referre longius foret, quippè quæ in omnibus omnium auctorum libris leguntur. Dicta sint hæc ut erysipelatis genus atque causam possimus hariolari.

In genere verò inter criticos erysipelatum peculiarium motus distinguunt præcipuè Medici erysipelas faciei, artûum, atque lumborum, quæ ultima species, ut jam diximus, inter epidemicos morbos aliquandò fuit numerata. Cùm verò varia febribus erysipelatosis apud auctores imposita nomina ad nos non pertineant, satis erit eorum naturam attigisse, nec ultra curationem prosequemur, annotantes tamen spuria omnia illa variolarum notharum genera quæ minùs cautos deludunt & spe experti veneni variolosi falsò securos reddunt, ad erysipelatis naturam referri;

contrà

contrà verò variolæ legitimæ ad phlegmonis naturam pertinent.

Hùc usquè serum acre ad producendos duarum priorum classium morbos in vitio fuit, & pars illa sanguinis quæ concrescere non potest, aut in lemas leves solidas parte suî crassiore cogitur. Serum illud nec verum pus efformare, nec textum cellularem penetrare valet, illumque tantummodò tumore afficit. At si pars sanguinis mucosa quæ præcipuam ejus partem alimentarem constituit, venenum fixius atque solidius concipit, aut quâquâ ratione quovis modo fuit in constitutivâ suâ proportione immutata, oriuntur affectus in cute graviores atque profundiores qui textum ipsum cutis cellularem adoriuntur, uno verbo verè phlegmonodei.

Quanquam verò inter erysipelata de quibus hùc usquè mentionem fecimus quædam ita gravia sint atque feralia, ut mortem possint subitam afferre, aut promptissimè abire in gangrænam, ea quæ mucum sanguinis afficiunt mala, ut altiora atque profundiora, periculosiorem noxam inurunt, ut in parte sanguinis fixiore posita, adeòque difficiliùs debellanda.

Quâ autem ratione mucus ille afficiatur non adeò dilucidare pronum est. Mucosa illa pars maximam sanguinis partem constituit, nec ulla est quæ adeò varietatum experiatur vices, pro ætate, temperie regionum, variis corporum conditionibus, adeòque tam frequenti [illegible] depuratione, cum insignem excrementorum varietatem generare propter hanc ipsam depurationem ex naturæ legibus debeat. At optimè cum naturâ agitur ubi quod à corpore animalium mucoso superfluum nascebatur, in textum exundat cellularem, & ad cutem fertur adipi remixtum, aut etiam sine adipis commercio, ex partibus salinis atque oleosis superfluis conflatum; ibique sibi viam cudit, non simplici vacuatione à corpore eliminandum, sed veræ suppurationis auxilium requirens, per quam prorsùs novam concipit indolem, & liberum tandem, non sine longæ curationis fastidio, corpus relinquit.

Varia est omninò forma quâ excrementum illud mucosum ad cutem fertur. Quamvis enim raró, imò ferè nunquam in morbis acutis concrescat ad cutem mucus ille noster, dantur tamen exempla in quibus sub formâ tumoris duri erupit, tuncque partem ingentem artûs cujuslibet occupat, cellulosam potiùs partem, quàm cutem invadens, hincque in abscessum ingentem criticum terminatur, vix morbi cutanei nomine dignus morbus.

Porrò ille cùm semiinflammatorius sit, ob crassitiem potiùs quàm acredinem materiæ, sæpè latenter in abscessum transit, postque febrem quatuordecim dierum, aut longiores naturæ nixus, nec eâ violentiâ transactam quâ mortem timere liceat, nec eâ lenitie quæ simplicem resolutionem sperare suadeat, ingentem crassi puris copiam evomit, rarò sine chirurgicâ aperturâ externè erumpens, sæpè cum œdemate ipsam phlogosim larvante commixtus. Quamvis autem non rara sint, in senibus præsertim, hujusmodi exempla, sæpiùs tamen humor mucosus glandulas invadit, quæ aliquandò defervescente erethismo indurantur & in scirrhos residuos abeunt : sed ea ad nos nihil attinent, multò magis nostrâ interest paululùm commorari in enodandâ mucosi hujus tumoris degeneri fortunâ hùc usquè, ni fallor, non satis dilucidè apud auctores enucleatâ.

Mucosam illam partem sanguinis vocamus quæ partibus vegetantium mucidis & naturâ & principiorum conjunctione similis, concrescit per se, nec nisi motu perpetuo servat acquisitam fluiditatem. Hæc elaboratione intrà vasorum fluenta perpetuâ & addensationem molis & principiorum attenuationem illam nacta est quâ fit ut, licèt tenacissima sit, possitque partis aqueæ detractione in massam vix alterabilem osseamque & lapideam converti, quandiù intrà vasa fluiditate insignis fertur, facilè principiorum alterationem patitur, facilè pariter per e[illegible]orum alimentorum additionem reparabilis.

Hæc, in quocumque statu eam quæsieris, maximè copiosum est principiorum corporis humani, nunc attenuatissima & per ultimos subtilissimorum canalium aditus tranans, nunc crassior, chyloque & mucilagini vegetabili proxima, sed novos labores experiri apta ; nam ab illâ crassitie per motum indesinentem facta tenuior vasorum ordinem minorem incolit, tenuissima forsan nervorum stamina subit, & si quis subtilior sit, vasorum ultimum ordinem, non naturâ primœvâ, sed attenuationis gradu diversa. Verùm ubi ultrà provehitur, & ubi ultimum elaborationis punctum nacta est, in excrementum vertitur, & ingruit promptissimè reparationis necessitas.

Hæc ergo undequaquè diffusa cutisque cellulas replens, adipi vicina, eique confusa, tenacitatis innatæ ope contagia non haurire solùm, sed retinere potest. Illa verò si fermenti vicem capessant, multiplicantur intùs, simulque partis mucidæ proportionem destruunt.

Hinc illa nostris usibus inepta mutatur. Præcipua ipsius mutatio ibi reperiri debet, ubi glomeratur in massas, hinc ad cutem & glandulas primariò & ex rei naturâ determinatur. Fit ergo, si febris ab hâc mutatione accendatur salina oleosa, & corporis actione vivaci mutatur in pus : quæ conversio maximè reperitur in morbis illis qui non solùm serum acre, sed mucosam sanguinis partem adoriuntur. Cujus mutationis exempla si extra morbos cutaneos quærere licitum foret, hæc in morbis per expectorationem finiendis reperiremus qui ex suppressâ perspiratione sumentes exordia, glutina primùm indivulsa pellucidaque secum trahunt, dein in veram puris formam salubriter mutantur.

In omnibus porrò variolis legitimis mucus ille contagio infectus in cutis cellulas deponitur. Statum ad hanc depositionem requiritur tempus, brevius in his, tardius in illis, pro acredinis naturâ : in confluentibus & copiosis breviori tempore opus est, quippè quòd sibi rodendo viam cudit faciliorem, imò in putidissimis, licèt copiosa sit depuratio, non sufficit illa tamen liberando corpori quod totum sanie cùm defluat, mors visceribus erosis accidit. Sed symptomata quæ ad variolas solas referuntur fusiùs exponere & in sylvam ligna ferre extra propositum foret. Satis fuerit hìc annotasse multa in morbis illis in quibus pars sanguinis mucosa depuratur, cum phlegmonodæis affectibus esse communia, in eoque à rubeolis, morbillis, morbis phlyctœnosis differre, quòd omnes illi affectus ad erysipelas referantur, hi verò ad phlegmonem, verâque eruptionum suppuratione distinguantur à se invicem, licèt illi morbi possint dùm incipiunt confundi inter se ; tamen rarus error est, non solùm attendenti ad ea omnia quæ antecedunt symptomata, sed etiam eruptionis modum funditùs inspicienti. In nostris enim macula profundior est & quæ sub digito non evanescat ; in aliis compressio digiti nullum mali relinquit vestigium. Morientibus in eruptione variolarum sub cute & in ipsâ cute reperitur cuneolus induratus cujus apex ad summa cutis pertingit, ubi incipit inflammatio. Demùm inflammatio illa terminatur in pus verum non inflammabile, in aquâ solubile, reliquiæque post depurationem superstites ad abscessuum pure plenorum genus referuntur : qui quidem abscessus non cessant, nisi exhaustâ materiâ atque restitutâ sanitate. Rem ultrà non ponderabimus, licèt hâc ex theoriâ multa circa variolas solvantur observata symptomata, necdùm satis explicata.

Nec verò variolæ ſolæ ab hujus mucoſæ partis affectu inflammatorio oriuntur. Locus ſeſe dabit per univerſum hujus Tractatûs ambitum plures alios ab hâc origine pendentes morbos recenſendi qui omnes ad abſceſſum referuntur. Si verò nunc ad variolarum curationem exponendam noſtra non ſeſe vertit opera, indè nos velimus excuſatos, quòd res ab auctoribus ampliſſimè tractata noſtro non indigeat labore, reſque de morbis cutaneis tractantibus ſit prorsùs inutilis. Supereſt ergo ut nihil videamur omiſiſſe ut de iis agamus morbis qui nec ſuppuratione, nec reſolutione terminantur, id eſt partis corruptione, aut areſactione, ſeu gangrænâ.

Duplex eſt morborum depuratoriorum genus quod morte partis terminetur. Violentiſſimum aliud, aliud contrà lene, tardum, & viribus deficientibus imbelle. In primo genere omnia ultrà actionis legitimæ terminos vehementer abrepta nihil regulare afferunt, ſed quod depuratur, aut præ naturâ ſummè putridâ corrumpitur illicò, coctionem reſpuens, aut propter vehementiſſimam inflammationem areſcit, & ſiccum extinguitur. In priore caſu phlyctœnæ gangrænodes, latæ, putridæ tabum gangrænoſum quo turgent effundunt. Separatur à ſubjectâ cute quaſi per lemas epidermis, & aliquandò accidit ut pedis aut manûs formam integram ſervare potueris. Mucoſus textus defluit, cutis livida & muco peruncta tenaci, ſed vappido linteis ſuperpoſitis adhæret; tanta eſt veneni illius peſtiferi efficacia quod nobis deſcripſêre Thucydides, Lucretius, imò & aliquâ ratione in actis Acad. Pariſienſis Poupartus.

In poſteriore caſu fit macula arida, ſeu gangrænoſa, per ſe ſenſu deſtituta, ſed ſummè dolentibus vicinis partibus; quarum rubro-fuſcus color ſerpere malum indicat, pulſu intereà qui ſummam modò exerebat violentiam ſummoperè debilitato atque vacillante. Hùc referuntur petechiæ, vibices, maculæ luridæ, quæ ſingula dùm apparent morbi finem annuntiant, ſed teterrimum. Licèt tamen aliquandò, notante Galeno, nigræ maculæ optimo omine ad cutem apparuerint, ſi ſcilicet brevi natura invigorata mortua à vivis ſecernat, remque accidere viderim in viri opulenti ſervulo cujus poſt trium aut potiùs quatuor dierum febrem, manus & brachium enormiter tumefactum ceſſante febre in gangrænam abierunt, à quâ uſu largo tùm externo, tùm interno kinækinæ citò liberatus fuit. Fatendum tamen eſt rarò admodùm

morbos hosce inter verè depuratorios esse recensendos, cùm novum morbum novamque ferociam morbo afferat tabum gangrænosum. Sed mutatur tamen morbi natura, & novam prorsùs indolem à constitutâ gangrænâ induit; imò & ipsa gangræna causæ à quâ pendebat morbus opitulatur, undè sublatâ gangrænâ tollitur per suppurationem legitimam morbus.

Verùm in hisce omnibus casibus spes superest posse per vires vitæ retundi actuositatem veneni, temperari, assignari partes inter vivas atque mortuas limitem quem rubor vivax limborum declarat satis. At in illo morborum genere quibus imbellis natura vix aliud præter gangrænam efficere potest, quid superest aliud agendum, aut sperandum præter mortem, deposito quidem in partes ab actuositatis centro remotissimas veneno, fatum ineluctabile retardat natura, semper in meliora vergens, sed desunt vires sine quibus aut ars, aut natura nil sibi sperare possunt. Diuturnum tamen hujus gangrænæ exemplum in viro qui multis agitatam laboribus vitam exegerat, jàm sexagenario majore; vidi plures per annos prorogatum, lethiferum tandem. Gangræna ab anxiosâ febre incœperat, quæ plures per dies sine typo certo durabilis, posteà in maculam ad extrema pedis desierat, ortam cum tormentis atrocibus & quæ fidem exsuperant. Conquieverat malum sine ullâ suppuratione, limesque malo videbatur impositus, cùm similis & cum simili anxietate post annum renovata febris novam gangrænæ reddere visa est actuositatem sopitaque revocare tormenta : quod cùm tertiâ vice accidisset, pedis cutem universam consumpsit gangræna denudatis tendinibus, ægerque inter ejulatus atque atrocissimos dolores vitam tristissimam morte placidâ finivit.

Verùm si omnium horumce morborum curationem inire foret animus universum medicinæ ambitum comprehendere necessarium foret, & extrà operis propositi limites longè vagaremur. Suffecerit annotasse divisiones hasce morborum depuratoriorum.

Addere satis fuerit ex positis principiis intelligi posse varias humorum nocuorum inter se complexiones atque intricationes cùm aliquandò fieri possit ut unus idemque humor & serum acre & lympham mucosam adoriatur. Quo in casu summa certè humoris copia, acrimonia maxima, vix medicabilem noxam infert. Alioquin enim facilè fatebuntur naturæ observatores rarò venenum quodlibet, nisi summè putridum sit, omnes adoriri humores,

ſed contrà huic, illive adhærere : undè fit ut in peſſimis tantùm variolarum ſpeciebus, cùm jam omnia conclamata ſunt, phlyctœnæ attollantur peſſimè eryſipelatoſæ, gangrænæque mox inſtantis prænuntiæ.

CAPUT III.

De affectibus cutis depuratoriis non acutis ad univerſam cutem pertinentibus.

MORBI de quibus hùc uſquè diximus acuti, & magno impetu deferveſcentes, altè ſub corpore intumuerant. Venenum ſub imis conceptum penetralibus cutis excluſit, fovit, concoxit, & fugavit. Verùm illi morbi inter cutaneos non recenſentur, jure quidem ac meritò, cùm ipſius ſubſtantiam non afficiant, ipſique alieni ſint.

Cutanei affectus de quibus nunc operosè agendum eſt depuratorii ſunt, id eſt à causâ intùs enatâ pendentes corpus à majoribus malis liberant ; hi, vel tumorum nomen præferunt, vel ulcerum formam habent ; ſæpè participem utriuſque naturam ſibi vindicant, cruſtas ſcilicet tuberoſas extrà cutim extantes progenerant. Quæ quidem diviſio, licèt rerum naturam non omninò exhibeat, tamen aliis dilucidior hìc ſervanda nobis apparet.

ARTICULUS I.

De affectibus in cutem depuratoriis qui ſeſe per tumorem externum produnt.

In hoc articulo de iis agitur morbis qui nullam ſuppurationem aut evidentem, aut ſaltem durabilem concitant, ſed potiùs formam atque conſtitutionem cutis immutare nati ſunt, ſive reſolvantur illi, atque per inſenſibilem perſpirationem tollantur, ſive levis tantummodò aqua exeat, ſerumve, quod tumori non reſpondeat, aut malum non tollat.

Omnibus autem accuratè perpenſis, duplex tumorum genus exſurgit. Diſtinguemus ſcilicet 1°. tumores ſeroſos à ſero acri

pendentes ; 2°. mucosos ab humore mucoso, aut corrupto, aut exuberanti nascentes, si quidem humorum genus utrumque per cutem exit perspiratione insensili.

Hinc ergò primò eos exequemur tumores qui ad erysipelatum genus referuntur, posteà verò ea quæ phlegmonodæam æmulantur naturam describemus ; modumque curandi pro causarum ratione, non ad empyrismum qui hisce in morbis maximas partes agit, exponemus.

PARAGRAPHUS I.

De Erysipelate, seu igne sacro, & tumoribus erysipelatodeis.

Jam pluries in hoc Tractatu de erysipelate actum est. Cùm enim tumoris genus quoddam exhibeat à mille causarum speciebus pendens, mille etiam formas accipit. Hìc agitur de morbo per se existente, sua sibi symptomata vindicante, nec alieni morbi ulla referente vestigia. Malum illud sæpè per varias corporis partes, nunc hùc, nunc illùc ita decurrit, ut illo nulla quandoquè careat, imò à capite ad remotissimas corporis partes intra spatium temporis fertur brevissimum, squammas tantùm in sublatâ relinquit epidermide, tanquam præsentiæ suæ reliquias. Ubicumquè reperitur erysipelas, cutis tumore aliquo, levi quidem illo, & vix notando attollitur, at ejus substantia durior evadit atquè compacta & addensata magis. Nunquam in veram suppurationem abit, sed resolvi videtur, licèt aliquandò superpositas habeat phlyctænas, à quibus nullâ ratione judicatur, imò nec minuitur, ita ut phlyctænæ inter morbi symptomata rectè habeantur.

Erysipelas verò, cùm spectatur ut morbus cutaneus, sive ut morbus per se existens & independenter à causâ notabili cujus symptoma est, vel fixus & constans in unâ parte desævit, aliis omninò intactis, vel ab unâ parte in aliam defertur, scenæ locum mutans, nunc quiete, nunc sævitiâ in diversos actus discerpit ludum ; vel demùm erysipelas longo sopitum intervallo per paroxismos multùm à se distantes recrudescit, fitque morbus quasi versus in habitum. Quæ tres morbi ejusdem species peculiarem à nobis postulant expositionem.

Primam erysipelatis speciem antiqui satis perspexerunt, & descriptam invenimus ab omnium ferè auctorum catervâ à Celso

ad Avicennam uſquè, imò etiam ab Hippocrate deſignatam judicamus, *ſub ignis externi & tumoris bilioſi* nomine; quamvis eryſipelas vulgò ab Hippocrate inter ſymptomata ſelegetur, Galenuſque (*a*) præceptori ſuo conſentiat. Verùm malum illud per ſe exiſtit, & utut minora ægro & Medico faſtidia intentet, minùs mobile ſit, minùs in ſymptomatibus variabile, arti cedat faciliùs quàm eryſipelas, aut ſymptomaticum, aut criticum; aliquandò tamen ſymptomata invehit nihilominùs vehementia, febrem, phlyctœnas; at in eo differt ab eryſipelatoſis acutis affectibus, quòd per ſe naturam, niſi arte præpoſterâ coactum, nunquam mutet, quòd corporis functiones non peſſumdet, quòd diutiùs perſtet quàm ſimplex depuratio poſtulare videatur.

Mox oriturum præcedit ſemper aliqua febrilis anxietas, doloreſque ὀστεοκοποὶ quales in homine ſentiuntur cui ſanitas vacillat perſpiratoriuſque humor coctione debilitatâ ſuppreſſus eſt. A parvis incipit malum initiis, mox grandeſcit illud, & maxima occupat ſpatia, non ſine ſubjectarum partium tumore arearumque cutis in granula tumefactarum duritie. Circa caput ac collum thoracemque ſæpiùs ſævit, ibique calor perſentitur punctorius, cum gravitatis dolorificæ ſenſu. Si in caput decumbat, oculi ſæpè clauduntur, liveſcunt quaſi ſanguine effuſo palpebræ, tenſa circa cartilagines aurium cutis dolet eximiè, retorquentur labia, ibique phlyctœnæ agglomerantur, gula dolet. Jactatur anxiè æger, & circa noctem qui artus occupant dolores, recrudeſcunt; undè æger inſomnis calori æſtuanti addit imaginationis tormenta. Quò vehementius malum, eò etiam gravius eſt, ſed brevius. Diuturnum eſt quod lenius adoritur. Raró tamen in mortem terminatur, niſi ab eâ pendeat causâ quæ poſſit retropelli. Tunc enim è nobilioribus viſceribus nullum eſt in quod non poſſit atrociter deponi, undè antè omnia cauſæ ſtudendum eſt quæ ſola prognoſim facit. Hanc undè videmus eſſe & obſcuriorem & difficiliorem diagnoſi quam oculus hiſce in rebus exercitatus ſolam facit.

Finientis eryſipelatis ſigna dant laxior cutis habitus, ejuſque rubor jam non adeò nitidus, ſed ad flavum declinans, ſquammularum apparitio à ſejunctâ epidermide; uno verbo, erethiſmi ceſſatio cujus etiam ſignum in urinis craſſioribus alvique excrementis reperies, ut & in molliori partium cutis etiam ab eryſipelate

(*a*) De Definit. Hipp. vocum.

vacuarum

vacuarum habitu. Pruritus qui priùs non aderat, in morbo sese resolvente, concitatur, & sæpè ob violentas ægrorum manus, periculosum est ne morbus recrudescat. Verùm summa pro causæ diversitate temporum erysipelatum varietas datur. Alia enim subitò & protinùs exardent summumque suî obtinent fastigium; alia sensim inflammantur; alia demùm longam declinationem, non sine recidivæ metu, exercent. Ubi omnia externè ritè peraguntur, excepto membri affecti pondere, doloreque aliquandò acerrimo, cum salubritate corporis vulgò bellè agitur, nec nisi languente erysipelate languent ægroti, magnumque instat periculum, ubi erysipelas illud sine causâ evanescit. Illud verò, uti jam dictum, à causis pendet.

Erysipelatis autem hujusce speciei, sive distincti & unici quod nec aliæ labis secum ferat indicia, causæ aut accidentales sunt, & ab externis non naturalibus causis petendæ, aut internæ, id est à dispositione seri acriori repetendæ, quas ut expendamus, non ad possibilis theoriæ mentem, sed ad practicam observationem, notabimus internis ad erysipelas dispositionibus maximè donari juniores & qui plethorici ita sunt, ut facilè tamen seri superfluam copiam in iis distinguas; hinc illi fugacibus catharris conflictantur; iis nares facilè implentur, ait Hippocrates, ob cœnam insuetam aut pleniorem; illi facilè à frigore stringuntur; eos calor exanimat; his & ad impressionem lucis vividam oculi lacrymas effundunt salsas, nares levi de causâ, ut frigore insolito, aut insolatione subitâ turpiter defluunt, dentes facilè dolent, levesque per totum corpus horripilationes non desinunt in morbos, sed leviter resolvuntur, facilè recrudescunt. His adest summa fibrarum sensilitas, sed simul subest illa acredinis species quæ soli sero insidens partes vellicat tantùm, vixque eas obstruit, sanitatem ideò aufert, morbum non facit. Viget intereà appetitus ad cibos, quos pleniores carpunt avidè; titillatur enim stomachus ab acri exuberante quod nomine bilis veteres designaverunt. Undè ad erysipelas maximè proclives sunt, tùm ii quibus cùm copiosa adsit ad perspirationem materies, facilè tamen illa supprimitur, tum ii quibus refluus humor signa dat non indubitatæ acredinis. Hinc etiam pueris non rara sunt erysipelata, cùm humores tenuissimi acredinem sibi facillimè aptent, sed hoc in infantibus erysipelas sero multùm diffluit, undè illud peculiari nomine *undimiam*, seu erysipelas humidum (*a*) vocaverat Avicennas.

(*a*) Fen. 4, lib. 4, cap. 3.

Interna ergo eryſipelatis hujus cauſa univerſalis eſt, ſerum acre, quod ſi in cutem quâcumque de causâ irritatam glomeretur, fit eryſipelas plus minuſve diuturnum pro cauſæ copiâ. Serum illud acre nunquam magis eminet, quàm ubi incerta eſt perſpiratio, nec illa magis incerta, quàm cùm alimentorum concoctio ex acribus conſtans particulis, peccat tamen inertiâ. Undè eryſipelata maximè epidemica iis ſunt nationibus quæ victu acri incoctili utuntur, cœpis, alliis, piſciumque variis generibus, notante apud Indos Bontio, apud Ægyptios Proſpero Alpino, ſi præſertim externæ & accidentales eryſipelatis cauſæ concurrerint quæ à variis ordinibus rerum repetuntur.

Omnia quæ externè agunt in perſpirationem, aut in vaſa cutis eryſipelati inducendo conducunt. Ita equitatio fortis adverſo vento frigido, quæ cutim ſimul ſiccat & obſtipat, quæ cogit & coagulat affluentes humores, acri per cutem exeunti moras injicit. Fit enim erethiſmus & eryſipelas. Contrà ſolis nimiùm irradiantis vehementia in partem aliquam fixior hanc eryſipelate tingit; nec mirum, cùm ſiccet potenter, liquidioribuſque in vaporem actis, reſiduum acre relinquat. Sic vidi virum robuſtum maximè cui, dùm in flumine balneum captat & refrigerium, ſol impendens durabilem eryſipelatis notam inuſſit, non ſine maximè incommodo pruritu. Vinum, liquores ſpirituoſi immodicè ſumpti ſub aëre fervido idem effecerunt, nec multùm differunt ſive ſymptomatibus, ſive cauſis binæ eryſipelatum ſpecies, nunc diſtinguendæ, quas ſeorsìm exponemus, non ſymptomata quæ eadem ſemper ſunt, ſed cauſas altiùs rimati.

Propior illi de quo modò loquebamur eryſipelati ea eſt hujus mali ſpecies, quæ non in uno loco fixa nunc ſerpit, & ſerpendo per vicina propagatur, nunc ab aliâ in aliam partem fertur, ſpreto viciniæ jure. Hanc qualem vidiſſe contigit liceat deſcribere. In illibatâ ſanitate cum levi pruritu à vultu incipiens, ad thoracem & brachia ſenſim proſerpit, nec dorſo, lumbis, femoribus, ac cruribus parcit, ignis more ſeſe propagans ita ut ab unâ die ad alteram ſedes novas, deſertâ priori vicinâ, occupet. Adſunt radii eryſipelatoſi qui iter mox deſcribendum declarant. Malum non in eâdem parte diù ſtabile, diù tamen vexat, antiquam aliquandò repetens originem. Immunis antè alias fit pars illa quæ prima labem ſuſceperat. Nec vehemens eſt, ſed non caret retropulſionis periculo, quod & tuſſis & anxietas in ſanitate

alioquin inculpatâ satis denuntiant. Nulla eum evidens sanat vacuatio. Post toleratum huncce morbum tota, quantacumque est, cutis in squammas & furfures abit. Renovatur epidermis, quâ nondùm in pristinam humiditatem veteremque nitorem restitutâ, recidivæ semper est metus. Nec video quid illa species erysipelatis ab illâ ignis sacri specie luculenter à Celso descriptâ differat, cujus dùm numerat species duas, gradus, non species videtur distinxisse. Ex illius enim descriptione alterum ad cutis superficiem non elatum est, latum, sublividum, inæquabiliter tamen, alterum tumidum, pustulis plenum quæ pus fundant, seu potiùs, ut rectè ait, humorem qui inter saniem & pus esse videri potest. Hoc morbo seniorum corpora præcipuè tentari scribit & ea quæ sunt mali habitûs, quibus nos ea addemus omnia corpora quæ malè perspirant. Cruribus verò sacrum hunc ignem adscribit; forsan olim apud Romanos in cruribus per vestium morem observatum frequentior fuit: in juniorum verò corporibus & vigentis ætatis robore reperitur altera erysipelatis species, quæ non ut ignis sacer à parte in partem serpendo gliscit, sed ab unâ dissitâ in aliam remotam fertur. Hæc quidem differentia primo aspectu videtur inter utramque erysipelatis speciem discrepantiam ingentem constituere; nec tamen illa pendet ab aliâ ratione quàm à constitutionis differentiâ quæ inest inter partes ad excipiendum erysipelas plus minusve dispositas. Ita à facie in genitalia sæpè ruit erysipelas, quod jam intellexerat Hippocrates, ab aurium posticâ parte ad articulos fluxisse vidi, ab his in oculos, indè pruritus per universi corporis ambitum vagari observatus est, & non rarò, mutatâ mali specie, ferri ad interiora, variosque ibi producere morbos, anginam, peripneumonias, quibus morbis bellè finitis & perfectè judicatis, sæpè causa erysipelatis sublata fuit. Aliquandò tamen post elapsam unius aut alteriùs tempestatis vicissitudinem reviviscebat erysipelas, tertiamque à nobis recensitam producebat erysipelatum formam, recurrentium scilicet, aut periodicè, aut erraticè & improvisò.

Periodicè recurrere dici debent erysipelata quæ stato tempore & quasi prævisa renovantur. Hominem novi aliundè sanum, qui bis in anno versùs utriusque æquinoctii tempora erysipelate tentatur. Primus & alter erysipelatis hujus periodici insultus, cum febre violentâ prævià, dein tumore cutis, coloreque ejus

Cap. XXVIII, lib. V, 4.

sublivido adoriebatur, gravis aderat morbus, gravibus stipatus accidentibus, ad quatuordecimum usquè diem protensus, dein per quemlibet annum sine febre præviâ, sed cum horripilatione quæ sibi anxietatem adsiscit comitem, rubore levi, nunc in hanc, nunc in illam partem ad diem septimum protenditur. Gravior est & diuturnior ea annua erysipelatis forma quam quotannis sub veris tempore emicantem observavi. In utroque levis sudor sub morbi finem restitutaque vacuationum libertas malum cessare indicant; quod etiam cutis mollefacta compages, flavescentia, atque à pristinâ tensione residua rugositas apertè declarant. Sed, quod maximè annotatum velim, qui, antequam ipsis appareret erisipelas periodicum, viri natu grandiores, erant & causarii & ad omnia capescenda mala prompti; ab hoc tempore firmâ valent senectute, vigentque & animo & corpore.

Erratici erysipelatis occasio datur, quoties in modò memoratâ ad hunc morbum dispositione concurrunt causæ anomalæ. Sic virum novi militarem qui nunquam aëris uvidi humiditati exponitur per horam unam aut alteram, quin illicò corripiatur erysipelate, turmamque cui præerat pedestrem deserere invitum coegit redeuntis mali constantia. Idem si ut liberiùs viventibus mos est, sese spirituosis liquoribus ebibendis siverit allici, illicò plectitur erysipelate per plures dies. Nec aliam crediderim esse quærendam discrepantiam inter anomalum & periodicum erysipelas, quàm quæ repetitur à causarum malè morato influxu. Nec ergo alia est hujus causa efficiens, sed tantummodò differunt inter se causis occasionalibus.

Nunc ergo ad causarum notitiam methodosque curatorias nostra se vertit inquisitio. Nam ut erysipelatis cujuscumque facilis diagnosis, non ita semper simplex causarum investigatio; filum regat observatio.

Si igitur apum, culicum morsus venenatos excluseris & alias accidentales prorsùs causas, primò quidem & antè omnia illud memorari velim, omnes & singulas erysipelatis in cutem sese deponentis species inter morbos à suppressâ perspiratione pendentes esse recensendas.

2°. Verò perspirationem in cute hærentem non producere erysipelas posse, nisi aut subitò, dùm ad cutem hæret, suppressa sit, aut acris præter modum fuerit.

Si in parte serosâ latet acre salinum, tunc non modò quandiù

vivit illud intrà vasa ab erysipelate securos ægrotantes pronuntiare non possumus, nec tantùm aliorum morborum vices explet erysipelas, sed etiam ab illis excipitur.

Acredinis quæ erysipelatosam eruptionem nunc hùc, nunc illùc, nunc vagis, nunc certis temporibus efficit naturam aut observatione definire, aut experimentis excipere impossibile est. Verùm hos ejus effectus deprehendet observator.

Ut serosa omnia perspirationi rebellia excrementa, acre hoc erysipelatosum nares afficit, oculos, œsophagi supremam partem, sternutamenta, tusses acres, nil screatu dignum excernentes, concitat. Tum nervos, partesque sensiles membranaceonervosas angit cruciatibus, aliquandò in tumores attollit elasticos, subitò erumpentes, desinentes statim, suppurantes nunquam. Ita ut, re perpensâ accuratiùs, inter causas erysipelati efficiendo idoneas quatuor tantùm classes recenseamus.

Primum causarum genus constituunt humores catharro efformando idonei. Scilicèt quamvis aliter alii putent, prima catharrorum causa latet in officinâ coctionis; nam coctio cruda perspirationem antè omnia lædit, undè cùm humor ad exitum tardus, & crassis partibus ad superandos perspirationis tenuissimos calles non tenuatur satis, hæret ille, nec facilè ad urinæ vias fertur. Acredinem ergo loco coctionis induit; quæ acredo hæret ad cutem, & ibi erysipelas concitat, aut in membranâ Schneiderianâ, aut in pulmonibus catharrum format. Undè necessarium est fontem talium erysipelatum avellere conanti ut antè omnia functionibus ventriculi & organorum concoquentium invigilet. Nec magis actuosa erysipelatum catharralium alia causa est quàm quæ à concoctione pendet. Eam speciem prænuntiant mox futuram stomachi anxietas, nausea, ventriculi & totiùs corporis pondus ac dolores ossifragi; mox implentur ac turgent nares, & in hâc præviâ symptomatum turbâ, quam rectè cum causis accidentalibus notisque regionum atque tempestatum frigidis simul atque humidis vitiis contuleris, tota consistit causæ erysipelatis catharralis diagnosis.

Secundum causarum genus efficit acredo illa serosa rheumatisans, quæ vix sine ullo tumore cruciatus enormes affert, in hoc cum catharrali causarum genere congruens, quòd hæc in illam facilè mutetur. Differt tamen ut videtur per subtilius acredinis genus, quod exardescit vehementiùs & à contractili indole partium

in quas decubuit tenacitatem & pervicacem indolem mutuatur. Undè, ubi in eryſipelas vertitur, bellè agitur cum corpore quod pruritu atrociſſimos cruciatus vulgò redimit. Nonniſi debilitatis atque tono carentibus ſenum naturis, converſio illa accidit, fitque eryſipelas longum per ſe vixque criticum. Nec vulgò ita priſtinam dedidicit naturam, quin ſtipetur doloribus vagis, anomalis, cruciantibus, de quibus tam doctè ſcripſit ſummus obſervator Ballonius. His ſignis concomitantibus prægreſſiſque ægri benè cognoſcendis affectibus diagnoſis hujus generis eryſipelatum conſtituitur.

Tertium de quo agere hìc neceſſarium eſt ſola facit arthritis, aliquandò ſæviſſimo juncta eryſipelati non ſine œdematis illiûs inflammatorii miſcelâ, aliquandò verò in ſenioribus in eryſipelas faceſcens. Quamvis enim vehementiſſima arthritis non ſerum tantùm acre, ſed etiam mucaginem adoriatur & penetret intimiùs, leviori arthritidi aliquandò accidiſſe vidi ut ejus loco periodicum eniteat eryſipelas, quod etiam nunc quotannis video, pulchrè ſecum actum exclamante ægro; licèt enim, ſaltem ut mihi videtur, in hoc eryſipelatis genere ſummus ſit pruritus, nulla tamen inſtituenda eſt comparatio inter hoc incommodi genus & dolorum arthriticorum vehementiam. Sed in hoc eryſipelatis genere difficilis admodùm diagnoſis eſt. Arthritidem enim vidi etiam eryſipelati ſuperveniſſe, de quâ nec anteà ſomniaſſe licitum fuerat, niſi tamen incerta illa futuræ arthritidis ſigna, ructus, flatus, ventriculi irritationem pro diagnoſi habere volueris.

Quartum demùm ad ſymptomatica eryſipelata revocandum eſt. Illud pendet à causâ venenatâ corpori prorsùs extraneâ, ſive per contagium ea fuerit intrà ſuſcepta, ſive etiam per naturales quæ humoribus noſtris innaſci poſſunt nocendi formas intùs & ſub ipſis viſceribus intumeſcens ingeneratum fuerit. Talia ſunt venena illa acria morbillorum, quæ tam facilè in tenerâ, præſertìm infantium, cute, ab alio ad alium traducuntur, & ſemel in ſanguinem immiſſa ibi multiplicantur. Tales ſunt maculæ illæ eryſipelatoſæ quæ in ferventiſſimis tempeſtatibus per febres erumpunt, & partim ab humorum acrimoniâ, partim ab æſtu aquam cruoris exhauriente, producuntur; hinc varia nomina ab hiſce ſymptomatibus febres ſortitæ ſunt, ut ignis perſicus, febris purpurata hungarica, de quibus conſulantur Sennertus, Hoffmannus, aliique præſertìm rerum Germanicarum medicarum

auctores. Verùm eryſipelata illa depuratoria ad nos non pertinent : de iis quod dicendum erat jam dictum eſt. Poſſunt verò, etſi rariùs accidat, lentiùs hujuſmodi venena intumeſcere & in chronicam labem faceſcere. Nec crediderim poſſe adeò ſecurè concubitum cum illis exerceri qui eryſipelate familiari laborant. Quid enim ? cùm ipſa arthritis ſæpè vix refellendis experimentis videatur ducta contagio ? An non illud eryſipelas quod ipſam excipit poſſit etiam eadem fata ſubire ? Nunquam tamen ſimiles caſus vidi, nec niſi conjecturâ id aſſequi poſſe videor. Sed rationalem ſufficit eſſe conjecturam, ut indè ineantur medica conſilia.

Forſan etiam non videbuntur in hâc eryſipelatis noſtri cauſarum enumeratione ſatis comprehendi aliæ multæ poſſibiles. Sed cùm methodum noſtram ad praxim inſtituere fuerit animus, in verbis aucupandis tempus terere inutile eſt ; hiſce in cauſis concluditur quidquid praxis videt. De morbo diſtincto agimus, non de claſſe cauſarum, ut clariùs apparebit ex eâ quam nunc inſtituimus diagnoſi.

Diagnoſis eryſipelatis præſentis facilis ad oculum patet. Ipſe diſtinguet oculus, an ſimplex ſit eryſipelas, an ex illo genere quod antiqui ἕρπης vocaverunt, id eſt vagans, ſive perodicum ſit, ſive erraticum ? Nam eryſipelatis non vagi cauſa conſtans & ut plurimum eſt evidens, aut epidemica. Vagum ſi primâ fronte non judicaveris, tale ſe prima docebit recidiva. Sed periculum eſt ne redeat eryſipelas quod, antequam erumpat, cauſæ latentis interioris ſigna dedit ; ſcilicet ſi poſt anxietates appareat prævias, capitis dolores, vertigines, &c. ſi præceſſêre horror, frigus, febris, & tuſſis ; ſi celeriter ad reſolutionem inclinet & ſigna præcocia finis det, cùm tamen prævius tumultus magnus fuerit & metuendus. Latentem enim, non ſanatam cauſam indicat præpoſtera ſolutio, adeòque recidivas ex Hippocratis oraculo. Prætereà formido hæc augetur à cauſarum cognitione, quarum diagnoſis in eryſipelate, ut & in aliis morbis maximi eſt momenti.

Diagnoſis quâ cauſam eryſipelatis catharroſam agnoſcemus pendebit ab enarratione earum rerum quæ perſpirationem ſupprimere potuerunt, ſi illas præcipuè contuleris cum phœnomenis quæ à coctione vitiatâ poſſunt pendere. Prætereà eryſipelas quod ab illâ pendet cauſâ raro ſolum ſe prodit, ſed adſunt ſimul horrores, rigor quidam calorem alternè excipiens, coryza, gulæ,

amygdalarum glandularum inflationes ; præcipuè verò & antè omnia plumbea totiûs corporis gravitas, unà cum doloribus gravantibus, omnemque machinam miserè distrahentibus. Tùm verò erysipelatis locus hìc accedit. Nam vulgò erysipelas illud in vultum, faciem & aures decumbit, rariùs in alias partes, nisi jam œdematosæ illæ fuerint, aut aliâ quâcumque de causâ debilitatæ. Præterea verò erysipelas illud catharrosum multò magis complicatur atque connectitur cum œdemate catharrum quemcumque comitante, quàm aliud quodvis erysipelatum genus.

Erysipelatis à sero acri rheumathisante pendentis diagnosim constituit ipse dolor, aut in articulos prævius, aut ipsam erysipelatis sedem occupans. Illud morbi genus vix sese in tumorem attollit : vix aliud tot phlyctœnas concitat ; vix aliud tot dolores acutos parit, ita ut maligni aliquid in malo ad aspectum simplici latere omnes suspicentur vel indoctiores. Præterea nec benè tollitur, nec facilè sedatur, nec eo desinente in alias partes sævire cessant dolores. Undè erysipelas illud & sævius est, & metuendum magis illo hujus mali genere quod & arthritidem accipit & in hujus locum succedit.

Fatendum est, & pluries dabitur occasio illud fusiùs demonstrandi, sese in locum arthitridis aliquandò mala cutanea graviora patefacere ; imò & sæpè malum sævissimum per eruptiones cutaneas maximè atroces extingui. Verùm ubi levior arthritis in malum erysipelaceum abit, vulgò levius illud est &, utut pertinax, dolores non concitat gravissimos. Nam hìc de eâ non loquimur erysipelatis specie quæ arthritidem comitatur & cum eâ erumpit, cum eâ pariter subsidit : erysipelata illa periodo cum arthitride consonant, cum eâ solvuntur, cum eâ reditura.

Ancipitis plena periculi est diagnosis illa quæ veneni latentis & in erysipelas abeuntis naturam vellet designare. Gradus violentiæ in erysipelate gradum nocentis causæ designat, concomitantia cætera naturam. Verùm à veneno quocumque pendere erysipelas indè sagaciùs odoraberis, quòd, excepto acri illo, cætera sana sint, quòd nulla è prædictis causis suî suspicionem offerat ; quòd contrà prævia symptomata, ventriculum antè alia viscera nauseâ, thoracem tussi, caput vertigine affecerint ; quæ signa latentium venenorum intumescentiam vulgò declarant.

Verùm in tantâ causarum obscuritate non ii sumus qui statim putemus præsumendam causarum curationem ; nec statim talem diligentiam

diligentiam res poſtulat. Omne enim eryſipelas, ſive dùm incipit, ſive dùm ad vigorem pervenit, eadem prorsùs agenda indicat, adeòque & deliberationi & diſcuſſioni locum relinquit; rarum eſt, dùm ſua percurrit tempora, quin non aliqua cauſæ propria videri ſinat ſymptomata quæ nos in agendis poſteà dirigant & quaſi deducant, prognoſimque atque cauſarum curationem indicent.

Prognoſis enim eryſipelatis per ſe ad cutem ſine acutâ febre perſtantis nunquam funeſta eſt. Si cauſa eryſipelatis hujus ſit generis quæ retropelli poſſit, peſſima & acutiſſima mala invehit citò lethalia, tuſſes, phrenitides, vomitus enormes & cohortem febrium omnium acutarum quas veteres bilioſarum nomine deſignaverunt.

Sed in ipsâ parte perſtans & obdureſcens eryſipelas poteſt, malo per inopportunam medelam aucto, in gangrænam abire, vel phlegmonodæam induere ferociam. Prius vidi accidiſſe, cùm pravo conſilio erumpenti malo apponerentur adſtringentia; vidi etiam idem accidiſſe à naturæ debilitate atque inertiâ in ſene decrepito à causâ prorsùs oppoſitâ. Sed in hoc caſu eryſipelas illud à degeneri ſanguinis craſi merè ſymptomaticum, veluti prævium gangrænæ habendum erat. Phlegmonodœam ſi induerit naturam, jam propriam amiſit indolem; de eo tumore agetur alibi. Sed illud ſæpiùs noſtro malo accidit, ut abeat in œdema illud calidum quod ſemper plus minuſve cum illo connectitur; arthriticis præcipuè eryſipelatibus œdema conjungitur, & poſt illud benè ſolutum tantummodò ſanatur. Necnon verò poſt violenta artuum eryſipelata quæ crura præcipuè affecerunt remanet ingens in crurum vaſis delaſſatio, ingens textûs cellularis diſtentio, undè hiſce malis pluries fatigati, ſæpè malo in habitum verſo, per totam vitam crura habent tumentia, ſi jam adultæ ætatis limites tranſierint, aut per longum ſaltèm temporis ſpatium, ſi junior ætas reſtitutionis ſpem attulerit.

De eryſipelatis curatione acturis tria tempora diſtinguenda ſunt, quorum unumquodque varias omninò agendi intentiones, ſive, ut aiunt, indicationes offert. Primum omnibus commune illud eſt in quo ſæviens eryſipelas nihil aliud exhibet oculis præter inflammatæ partis ſpectaculum; in eo tota curatio eryſipelatis præſentis conſiſtit.

Ubi morbus conticeſcere videtur, ſed minax recidivam intentat,

aliud agendum ſupereſt. Adeſt tempus in quo cauſa varietates ſuas altè imprimit ; adeòque cauſarum inſtituenda eſt curatio, ut mali recidivæ præcaveantur, cauſaque vivax funditùs tollatur.

Tertio demùm tempore omnia deſævière, pacato mari vehimur, relaxata omnia atque ab inflammatione fatigata roboranda ſuperſunt, & ad priſtinum tonum à quo præ nimiâ tenſione deflexerunt reducenda. Hæ ſunt tres illæ indicationes ab Hippocrate primùm, dein à Galeno dilucidiùs & ad naturæ normam in omnibus inflammationibus requiſitæ ſine quibus integra medela nequit conſtitui. Si qui quidem morbus conſtat ex obſtructione vaſorum cum erethiſmo junctâ, imò per erethiſmum factâ, is poſtulat antè omnia ut tollatur erethiſmus ; poſteà verò quæ priùs omnibus ſtrictis & coarctatis nullatenùs tolli poterat remediis obſequitur cauſa infarciens : quâ ſublatâ, vaſa ultrà tonum diſtenta in relaxationem abire neceſſe eſt, adeòque ab arte robur expoſtulant.

Primo ergo tempore in quo omnia ſæviunt & conſtringuntur erethiſmo prima medela à venæ ſectione repetenda. Circa hanc inſtituendam gradus mali, vires ægri conſilium dabunt, non neglectâ interim cauſæ, ſi evidens illa ſit, conſideratione. Sanguinis miſſione laxatur erethiſmus, hâc, ſanguinis motus contemperatur & mali præcavetur impetus. Revulſivas venæ ſectiones & ad artis leges è remotiſſimis partibus inſtituere familiare eſt. Sic quoties vultum impetit eryſipelas, eò audaciùs ſaphœnam tundimus, quòd in junioribus præſertim eryſipelas illud cum narium hæmorrhagiâ jungatur. Maxima curationis pars in hâc rectè adhibendâ conſiſtit ; ab illâ ſi vires ſuadeant auſpicandum Celſus (*a*) præcipit. Et ſi venæ ſectionis ſuaſor (*b*) Galenus parciùs videtur eâ uti in eryſipelate, ut notaverunt auctores neoterici, id ab eo pendere crediderim quòd eryſipelatis curationem propriam tantùm ſectatus ſit, univerſalem verò ad curationem inflammationis retulerit, non verò quòd à flavâ bile pendentem catharticorum vi ſtatim adoriendam judicaverit. Nec certè eadem lex eſt venæ ſectionis atque in vehementiſſimo phlegmone. Poſt temperatum venæ ſectionis ope ardorem effrænem, periculumque phlegmonis cum eryſipelate miſcendi, tunc ætatis, ſympto-

(*a*) Lib. 5, c. de Medic. S. loca.
(*b*) Meth. Med. Glaccon. l. 1.

matum, causæque præsertim habenda ratio. Nam, etsi nullum sit retropulsionis periculum in multis erysipelatum generibus, ut sunt ea quæ intulit accidentalis causa, species plures sunt in quibus vel ipsi resolutioni nocere posset de viribus necessariis detrahens vacuatio : adeòque viribus consulendum.

Possunt igitur dari casus, rari illi quidem, in quibus venæ sectio posset erysipelati nocere, si vires infirmet illa & reddat expellendo veneno minùs idoneas. Verùm quo in casu sanguinem audaciùs mittere possumus, quâ contrà de ratione illi parcere conveniat, ex libris discere impossibile est, virium mensura ex functionum statu concluditur. Primo illo erysipelatis tempore nulla alia diæta convenit quàm quæ ad omnes acutos morbos pertinet, sive illa in extremâ violentiâ fuerit summa, sive tantummodò pro gradu mali accurata & ut aiebant antiqui ἀκριβῶς. Sanguineum autem laticem insigniter latice aqueo proluere secunda indicatio est venæ sectioni succedanea ; undè & acredo retundatur humorum, crispataque laxentur solida. Ut verò aqua simplex & facilè elabitur, & fluidis per motum vehementiorem raptis vix adhæret, adhibetur aquosus liquor, leviter salinus qui penetret, leviter oleosus qui omnibus sanguinis partibus misceatur, easque cùm non eumdem obtineant tenuationis gradum, contemperet. Talia sunt levia decocta pulli, vituli, aut si in aliquo putredinis metu tibi animalium succi jure meritòque suspecti sint, serum lactis vaccini, vere præsertim novo, cùm turgent plantæ quibus armenta utuntur succo novo atque saponaceo antè omnia alia medicamina arrideat. Tùm decocta foliorum & radicum graminis, patribus nostris adeò decantata, ut & foliorum taraxaci, cichorii, sonchi, scorzonneræ multorumque aliorum vegetabilium sese inter se supplent invicem, variasque indicationes, nunc à ventriculo laborante, nunc à debilitatis jecinoris desumenda functionibus implent, si quidem nulla est adeò simplex natura hominum, ut non in multiplici parte peccet. Nitrum addere sæpè profuit, sed parcâ dosi, ne salinum in morem agat.

Sed ferventis inter æstatis incendia maximè salubre potûs condimentum attulêre fructuum horæorum succi saponacei, tùm urenti contemperandæ biliosæ acrimoniæ, tùm crassiori lymphæ textui solvendo, tùm etiam laxandis crassioribus atque compactioribus solidorum lineamentis utiles. Sed brevì primus ille se sedari

ſinit erethiſmus, omniaque temperatiora, non cauſæ tantùm proximæ, ſed etiam accedentis ſaburræ rationem haberi poſtulant. Quod quidem ad omnes æquè eryſipelatum ſpecies pertinet; nam eryſipelatis cujuſcumque cauſa efficiens à ſupreſsâ perſpiratione pendet quæ ſemper coctionem primam vitio afficit. Imò plura ſunt illiûs genera quæ ab hâc unicâ causâ pendent. Undè in vultûs & faciei præſertìm eryſipelate plures ſunt auctores qui, poſthabitâ, immeritò quidem, venæ ſectione, illicò alvum ſolvendam prædicant, à quâ ſolutione & ſumma fit revulſio, & materiæ crudæ & incoctæ ſubſtractio.

Verùm licèt maturè ſubtrahendum illum fomitem cum iis arbitremur, ea tamen ſeligi volumus medicamenta quæ alvum quidem ſubluunt, ſed ſine ullâ irritatione incuſsâ, aut ſupprimendæ perſpirationis metu. Ut ſunt polypodium quernum, mercurialis aliæque plantæ illæ molles ſimul & laxantes quibus addimus manna, caſſiæ medullam, pruna laxantia, tamarindos, imò & in durioribus, nec facilè laxandis naturis folliculos & folia ſennæ. Difficile eſt ea pro diverſis naturis ita aptare & diſponere ut in regulam univerſalem tranſeant; notaſſe ſufficiet laxantia illa formâ præſertim liquidâ eſſe exhibenda & eò feliciùs agere quò offeruntur liquidiora; ſic enim & diluunt, & ſolvunt, & aperientium dotes adipiſcuntur.

Hæc quidem omnia ad quæcumque eryſipelatum genera pertinent æqualiter. Sed jam tempus primi furoris ſedatum omniaque in vado poſita ſuadent ut ad cauſam generatricem noſtras vertamus curas. Quippè ni tollatur illa, vel ocyùs, vel tardiùs tanto parta labore tranquillitas evaneſcet. Catharralis cauſa reſarciendam eſſe perſpirationem indicat. Sed hæc, niſi laxatis vaſis & coctionibus ad meliorem normam mutatis, in integrum reſtitui non poteſt. Quippè elaboratiſſimum excrementum naturæ laborem integrum requirit. Benè actum eſt à naturâ cum ægro, ſi retenta materies ad urinas deferatur; ſed via hæc ut raro integrè & abſolutè vitiatam vacuat materiem, ſic ad naturam unicè pertinet. Poſſumus undoſum urinarum laticem augere; at criſim per urinas æmulari ſatagenti arti non licet. Ergo ſi obſtinatum fuerit eryſipelas, materiem illam per alvum ſupereſt ut avehamus, ſimul verò tibi inſederit memoriæ, ipſis amara ſtomachica miſcuiſſe, ut ſunt & plantarum amararum decocta, ſucci, &c. quibus ex præceptis pharmaciæ fiunt apozemata, juſcula, imò & boli

multâ posteà aquâ diluendi. Stat sua cuique consulenda ideò syncrasia.

Ut autem recidivæ metus simul præcaveatur, simul perditus vasis atque organis debilitatis reddatur vigor, rebus, ut videtur, in integrum restitutis, prima coctionum cura habenda est. Sobrietas ita servanda, ut à mensâ surgamus alacres, nec dubiâ illâ, aut irritante, sed simpliciore victu institutâ, oleribus divite & carne animalium, aut granivororum, aut gramine vescentium molli, nec putridâ. Suppetias sibi si postulet ventriculus, has ex vino generoso leni repetes, aut robur stomacho addent aquæ simplices distillatæ ex menthâ, menthastro, melissâ, cinnamomo parcâ dosi sumptæ ad semi-unciam, vel extracta aromatisata earumdem plantarum, confectiones, aliaque stomachica, è quorum numero liceat eximere ea quæ cum spiritu vini parantur. Agunt enim directè in ipsam lymphæ substantiam : nec in uno, vel minimo horumce cutaneorum morborum, vel unam spiritus vini guttulam hauseris, quin ferè illicò ad cutem acuti cruciatus tuæ te imprudentiæ admoneant.

Verùm sobriam & exercitatam præcipuè vitam ducere necesse est. Ne enim hìc recocta toties de exercitii commodis ab Hippocrate præcepta observataque Sanctorii repetam, ipsa ratio indicat quantùm in augendâ perspiratione, aut ejus bellè ferendâ suppressione, valeant exercitia. Nec ii nos erimus qui incommodis catharralibus præcavendis onerari ægros vestimentis præcipiamus. Cruda sic ad cutem attrahitur materies & incocta, augetur sudor, ac vasa turgentia facilè concipiunt erysipelas. Contrà salubre est vasa corroborari frigidiusculo tepore ad quem inducendum aëris liberi libera exceptio summoperè conducit, nisi culpæ fuga nos in illud vitium deducat, ut extrema aëris subitò captemus, calentesque gelu boreale subeamus, & dùm fugimus erysipelata, in illa incidamus.

Has inter cautiones principem sibi locum vindicabit balneorum usus tepidorum & frigidiusculorum, quibus cùm ingens toties lotis meatibus libertas concilietur, mirum est quantùm egressis ab aquâ perspiratio adaugeatur, præcaveanturque morbi cutem minitantes. Uno verbo, eadem est curatio hujusce erysipelatis atque cæterorum omnium morborum catharrosorum, in quibus id antè alia agendum ut coctiones omnes à ventriculo ad ultima usquè excrementa, ex ordine valentioris naturæ peragantur.

Nec alia ferè curatio illud erysipelatum genus comprehendit quod à rheumaticâ labe sumit natalia. Origo enim eadem; nec differt à catharro rheumatica illa dispositio, nisi quòd serum acrius sit & veteris labis impressæ tenacius. Medicamenta tantùm expetit illud valentiora quibus impactas altè materias & in membranis nervorum stagnantes discutiat natura, quod raro fieri potest, nisi summè aquâ dilutæ fuerint actuosæ saponaceæ moleculæ, quæ attenuationem altè devehant in minutissima vasa penetrabiles. Undè hìc usùm, quiescente penitùs malo, reperiunt mixta catharticis atque resinosis solventibus potentissimis attenuantia, guaiacum, sarsaparilla, lignaque indica ponderosiora, aut plantæ apud nos volatiles antiscorbuticæ dictæ, aut sales ex animalibus volatiles, quibus adjunguntur sulfura illa tenuatissima mineralia antimonii metallicis partibus juncta, quibus ea inest benè observatione constanti demonstrata facultas, ut plus adhuc perspirationem juvent, quàm sudorem eliciant. Verissimum enim illud comperitur à Desault Burdigalensi observatum, equis antimonium sumentibus duplo plus sordium eradi, quàm antequam illo uterentur. Sed in hâc peragendâ curatione methodis omnibus & medicamentis celebribus maximè palmam præripiunt aquæ thermales, si præsertìm solventi quâ eminenter pollent virtuti facultatem etiam addant catharticam.

Harum rationem agendi atque actuosa principia excutere si velimus, actum agere videamur. Consulatur antè alios Carolus le Roi qui arte nativas æmulari dùm docet, pauperibus ingens paravit subsidium vir celeberrimus. Certè in iis sacra figitur ægrotantium ab erysipelate recurrente anchora; plusque apud illas auxilii reperiant, quàm in incertâ cauterii inurendi methodo quod ipsis jure, an injuriâ plurimi suadent.

Et certè si partes aliquas vitæ aut sensibus pretiosas adoriatur erysipelas, illud revulsione factâ in minùs nobiles partes advocare fas erit, quas aut cantharidum morsu, aut ligni sani quod *mezereon* vocant impressione, vel demùm chirurgico ferro, aut cauterii applicatione irritando suscipiendis vagis atque errabundis humoribus ars sagax habiles reddit. Tunc sua cauterio laus erit certa. Illud potissimùm efficaciam omnem exercere debet in illâ erysipelatis specie quæ pendet à veneno extraneo reliquiisque morbi qui, sedato incendio, partibus tamen nocivis non omninò corpus exhausit.

Hujus enim exiſtentiâ veneni ſemel comprobatâ quod ad nullas cognitas acrimoniæ ſpecies poſſit referri, poſt univerſalia inflammationis remedia, extincto eryſipelate, illa pharmaca quæ acrimonias quaſcumque demulcire atque delinire poſſunt adhibenda eſſe obſervatio demonſtrat. Tùm verò ſummè proderit veneno illi in corpore prorsùs extraneo, nec ab humorum craſi pendente certum afferre exitum. Ad quem quidem ſcopum attingendum, nil cauterio præſtantius eſt quod, dùm partem irritat, revulſionem perpetuam humorum efficit, nec ſinit alias, præcipuè internas, partes novum irritationis punctum exitum molienti parti offerre. Si quidem perpetua eſt in naturæ officinâ vis quâ in debiliora viſcera partes nocivas amandat.

De genere verò inurendi cauterii multa ſunt quæ hanc illi præferendam methodum indicent. Levius eſt illud & vix ſub epidermide poſitas partes attingit quod cum ligno ſano inuritur, maximam tamen ſeri acris portionem vacuat. Profundiùs & ex alto magis trahunt facta ex cantharidibus veſicantia. Ipſius adipis ſedem adoritur & conſtantiori fluxu profundiorique tractu humores detrahit chirurgicum illud quod, vel igne, vel ferro inuritur. Undè videretur prius eryſipelati aptari meliùs, niſi præſens ſemper adeſſet exſiccationis periculum. Poſteriora verò præſentiùs malo cuivis occulto conſtanti vacuatione opitulantur.

Verùm fatendum eſt periculis indè obviam iri, non cauſæ detrahi. Nec graſſanti veneno ſatis eſt, ſi prædominetur, vias aperuiſſe quas aliquandò ita immani impetu adoritur, ut pars affecta cauterio humore illo immaniter intumeſcat, inflammetur, ſæpèque culpæ immeritus accuſetur artifex. Hùc ergo omnia delinimentorum genera interiùs addenda ſunt. Juſcula illa teſtudinum fluviatilium & limacum decantata famam obtinuêre, forſan meritis grandiorem, aut lenientia ſaltem & demulcentia ſunt, & hìc reperire locum debent, licèt non ſatis iis fidendum ſit, ſi non omnia ſimul, & in cibo, & in potu concurrant in eumdem ſcopum. Æger eſto abſtemius. Imò & profuit ſæpè aquam quam pro potu uſurpant leniorem facere addito ſemine lini, arabico aut tragacanthi gummi, imò & multis ſolemne fuit aquam vitulinâ carne coctâ leviter intingere. His adduntur juſcula lenia ex pullo, vitulove, cum farinis leniſſimis intincta ter aut quater in die exhibere, quales præbent farinas hordeum, avena, mays. Ex quibus, apud Italos præſertìm, conficiuntur paſtæ, quæ dùm

emolliunt, ſimul acrem victu perpetuo retundunt materiam. Sed in illo genere cæteris omnibus lac antecellit, ut & omnis ſpeciei lacticinia, quibus antè omnia proderit pro univerſo victu uti, quod non in hâc eryſipelatis ſpecie tantùm commendatum eſt, ſed etiam in arthritico atque rheumatico felicem locum invenit. Si lacte vaccino aut caprino repugnarit, aut non licuerit vixiſſe, ſaltem bis de die, per longum temporis ſpatium proderit aſinino uti, quod ut levius, ita mollius ac partibus contemperandis maximè aptum eſt.

Hæc illi eryſipelatis ſpeciei conveniunt; imò poſt uſum lactis methodicum vix alia ſuperſunt peragenda, ſi quidem non demulcet ſolùm lac, ſed nutrit & roborat, adeòque inter tonica replentia numerari poteſt.

Verùm ſi aliquid laxitatis adhuc appareat quod arguat partium debilitatem, non idcircò ad vulgaria recurrendum tonica quæ æſtum poſſint inferre, vaſiſque non robur, ſed criſpaturam inducere valeant: illa ex eo genere petenda ſunt quod ſimul diluat, ſimul demulceat, parteſque tonicas addat partibus refrigerantibus. Tale ſubſidium præbent aquæ martiales, ſeu ferrugineæ, in quibus ferrum ſubtiliſſimum, ſive unitum baſi ſalinæ, ſive per ſummam principiorum tenuitatem in aquâ ſuſpenſum intrà ventriculum accipitur & inteſtina, ibique primariam vim tonicam inteſtinis affert, dein intrà ſanguinem ſenſim admiſſum, tonicam vim ſolidis afflat, dùm ſubitam ab iis conſtrictionem arcet ingens aquearum partium moles, acrimoniæ diluendæ per ſe apta & efficax.

His multò ſatius eſt vaſa corroborare, quàm topicorum applicatione, aut appoſitione, quæ aut irritant, aut ſtringunt, ſicque, aut materiam crudàm adhuc repercutere valent, aut, ſi immeabilia vaſa fuerint, eryſipelas in phlegmonem convertunt, quod eò magis cautelæ atque prudentiæ poſtulat quò decantata magis topica, ſub reſolventium titulo, verè & reipsà adſtringentia ſint; quo quidem vitio non immunia ſunt prædicata à (*a*) C. Cornelio Celſo topica, præcipuè verò cupreſſi nucum uſus quæ verè adſtringentes, imò ſtypticæ ſunt. Nec Oribaſio ſpumam æris & ceruſſam ſuadenti credendum eſt. Sæpè apud nos evenit ut titulo refrigerantium adhibeantur remedia leviter adſtringentia, quæ ſæpè effectus præſtitêre utiles, dùm intereà intùs recepta labes gliſcit,

(*a*) Lib. 5, cap. 33.

eryſipelata

eryſipelata quidem ad cutem non concitans, ſed interiores advocans tumultus. In eryſipelate quod nullum interius venenum pro causâ habet, poſtquam erethiſmus lenior factus eſt, utilia ſunt hujuſmodi topica, in aliis caſibus nociva. Ita aliquandò aquam frigidam ex Hippocrate, aliquandò rigentem glaciem applicavêre. Ita ſæpiùs utuntur oxycrato, aut famosâ illâ plumbi in aceto ſolutione, quam aquam vegeto-mineralem vocant & cui virtutem eximiè reſolventem amant tribuere, quamvis reverà adſtringens ſit & repulſione materiæ reſolvat, undè falſo hoc titulo ſæpiùs peccatum eſt.

Quantumvis ergo Celſus, Oribaſius, imò & recentiorum Medicorum plurimi fidem ingentem topicis videantur adhibere, meliora ſuadente Aetio (*a*) qui frigidis ait eryſipelata nigreſcere, vix, ſi ſecurus ſtare velis, ad illorum uſum ulla ſe dabit occaſio.

Nec tamen ii ſumus qui in principio eryſipelatum adhibenda emollientia, aquaſque emollientes, ut ſunt decocta altheæ, lactucæ, betæ aliorumque ſimili virtute præditorum vegetantium non laudemus, ita tamen ne flacceſcant vaſa, & in atoniam abeant; hinc flores ſambuci, chamæmeli, meliloti leviter aromaticos prætollimus, aut etiam decocta ſecalina, orobi aliarumque farinarum quæ ſimul & emollientes, & tonico quo donantur levi principio reſolventes dicuntur. Quibus quidem in adhibendis medicamentis illud antè alia volumus annotatum, levioris eſſe armaturæ iſtius generis præſidia, nec cum internorum medicamentorum adminiculo poſſe conferri.

Alii ſunt tumores eryſipelatoſi qui non re, ſed nomine differunt à veris eryſipelatibus. Illa eamdem prorsùs ſibi poſtulant curationem, niſi quòd cùm peculiarem adoriantur partem, vulgò multò plus phlyctœnarum ſecum trahant.

Sic ignis ſacer apud Hippocratem nihil aliud eſt præter eryſipelas (*b*), quod etiam in utero annotavit. Sic etiam ignes ſacri populariter vagantes in conſtitutione peſtilenti nil aliud menti offerunt præter eryſipelas ſymptomaticum. Quod etiam morbi genus ſub nomine Πύρος ἀγρίȣ (*c*) deſcripſit. Hinc ſæpè, imò ferè ſemper eryſipelas pro ſymptomate habuit ad prognoſim relativo, ut ſi in anginâ ad extra feratur eryſipelas, bonum, ſi ad

(*a*) Tetrabibl. 4, lib. 4.
(*b*) De Morb. pop. de Morb. Mul. 14, Epid. 3, Sect. 3.
(*c*) Galen. de Vocibus Hipp.

interiora retrò vertatur perniciosum edixit. Et idem (*a*) tamen pulmonis erysipelas distinctè memorat, seu morbum quem nos inflammationem bronchiorum superficialem vocare possemus, cùm in interioribus inflammationibus distinctio illa à Galeno adhibita inter tumorem pulsantem qui phlegmona constituit, & non pulsantem qui erysipelas constituit, nulla sit, aut esse possit.

At in descriptione ignis sacri quam nobis Celsus reliquit videtur erysipelas aliquandò non simplex fuisse, sed compositum. Scilicet veneno altiùs infixo habetur ulcus junctum erysipelati (*b*); ulcus porrò in cute à causâ in ipsam cutem agente natum semper habet adjunctum erysipelas. Quæ quidem miscela jam olim ab Hippocrate (*c*) notata est & diutini mali, atque per se metuendi notâ infamata. De eo ergo alio loco agendum erit, cùm erysipelas malo graviori accedat, sitque naturâ ab hoc nostro dissimile. Non idem esto judicium de illo erysipelate quod antiquis, præcipuè verò Scribonio Largo ζώςηρ (*d*), & Plinio zona dicitur, atque inter erysipelata memoratur. Quamvis enim possit aliquandò pro pustularum congerie haberi, ut vidi, & tunc ichore illæ repleantur, ut alibi ex morborum describendorum expositione observandi dabitur occasio, vidi tamen zonam illam verè esse erysipelas, & à lumbis à quibus incipit, non tantùm in ventrem universum serpere, sed etiam ad humeros in collum, aut femora ferri, nullâque ratione ab erysipelate primæ quam descripsimus speciei, nec causâ, nec symptomatibus differre. In quo certè à descriptâ apud memoratos auctores zonâ discrepat, quem morbum fœdum phlyctœnis in gangrænam facilè vertendis, longoque cruciatu homines perimentem describunt. Omnibus enim nostri erysipelatis generibus in solâ delitescentiâ periculum positum est, ut jam dictum. Agimus enim de erysipelate, prout morbus est, nec amplior erit inquisitio circà erysipelata symptomatica, qualia sunt scorbutica, venerea, strumosa, seu scrophulosa; cùm enim morbus aliquis in cutem defertur, non potest erysipelas non invehere.

(*a*) De Morb. lib. 3.
(*b*) Ita rem intelligit Aetius Tetrabibl. 4, Serm. 2, cap. 59, lib. 5, cap. 28, art. 4.
(*c*) L. de Ulceribus.
(*d*) Cap. 62, lib. 3.

PARAGRAPHUS II.

De Tumoribus sejunctis qui ad cutem depuratoriè exeunt.

1°. *De Papulis.*

Papulæ, tumores sejuncti supra cutem eminentes, cum pustulis quæ græcè dicuntur Εξανθηματα, φυματα vulgò confunduntur. Verùm pustulæ ut & φυματα in suppurationem abeunt, aut certè quoquo modo mutantur. Papulæ quæ propriè Græcis Ἐξανθήματα, & latiores sunt, nec adeò circumscriptæ, & resolvuntur insensili perspiratione, undè factum apud Latinos verbum illud *papulo, papulare.* Sic Cœlius Aurelianus (*a*) de rubefacientibus medicamentis ait *admovenda illa emplastra quæ corpus valeant papulare.* Eodem sensu Virgilius (*b*) *ardentes papulas,* dixit: Celsus (*c*) verò duo papularum genera distinguit, sed non adeò ad naturæ normam; nam descriptio ejus ad herpetes refertur, ut alibi observandi dabitur occasio. « Alterum est genus, ait, in quo cutis in » minimas pustulas exasperatur & rubet, medium habet paulò » levius, tardè serpit, idque vitium maximè rotundum incipit, » eâdemque ratione in orbem procedit: alterum est quod Græci » ἀγρίαι dixêre in quâ magis cutis exasperatur exulceraturque, » ac vehementiùs & roditur, & rubet, & interdùm etiam pilos » remittit. Quæ minùs rotunda est, difficiliùs sanescit; nisi sublata » est, in impetiginem transit ».

Verùm licèt hìc summa vocum confusio aliquam retineat ambiguitatem, videmus Trallianum (*d*) cùm de ulcusculis densis vix deprehendendis per oculum loquitur, ea papulis similia pronuntiare. Undè papulæ ulcerationem non important secum, adeòque indè à pustulis distinguuntur.

Papularum verò, rem accuratè scrutantes, duplex genus prosequemur. Quarum alias ἀγρίας, seu malignas vocabimus, auctore Celso, alias simplices, leves, atque benignas à quibus exordiemur. Quippè simpliciora ad compositorum nos deducent cognitionem.

Papularum leviorum, seu simpliciorum non eadem est forma,

(*a*) Tard. 2, 1.
(*b*) Lib. 3, Georg.
(*c*) Lib. 5, c. 27, 18.
(*d*) Lib. 1, cap. 7.

origo non eadem. Sic enim juniorum, præcipuè verò puellarum cutis deturpatur papulis; hæc inter rotunda tubercula cutis sanæ intervalla exhibet: aliquandò porriguntur papulæ in maculas. Vix ulla datur æstas ferventior quin similes exoriantur in cute tumores, qui nullâ attentione digni intra paucos dies sanantur, epidermide in leve vixque notandum furfur abeunte. Sensus in his, aut nullus, aut levis admodùm, & veterascentibus, jamque flavescentibus aliquis jungitur pruritus. Si verò causa, aut increscat, aut in partes jam papulis infestas pergat, abire solent illæ in veras phlyctœnas, & sine ullo pulsantium arteriarum sensu vertuntur in erysipelas. At sæpè crescendo nihil aliud afferunt incommodi, nisi quod reticularem Malpighii textum penitùs exsiccent, sicque epidermis in lemas abeat, duriorque altera enascatur & veteri tenuiori durior altera succedat. Id Europæis ferè omnibus in æstuosas Indias navigantibus, non in aere Oceani humidiori, sed ubi arentes sole directo & impendente terras attigerint, evenit. Quod certè ex iis quæ illos manent incommoda levissimum est.

Papulas pariter leves & aliquandò summè prurientes erucarum, aliorumque insectorum acrium decubitus in cute tenerâ puellarum fecit, nec possum dubitare quin ipse viderim inflatam in nitidissimâ puellâ mammam plures per dies in quâ sedem fixerat & quam acri visco infecerat eruca. Multa sunt insectorum genera quæ idem efficiunt, præcipue apud Americanos, imò morsus culicum apud nos papulas elatas summè prurientes efficit. Idem apes, idem apud Americanos varia illa insectorum genera, quæ *maringuoins* vocantur, non pueris, aut nitidæ cuti virginum soli, sed etiam fortium virorum lacertis infesta, undè mos illis deductus ut vernice sese obdurent & quasi incrustent. His omnibus tumorum generibus suppuratio nulla, nulla visibilis vacuatio solutionem affert.

Verùm etiam ad leves papulas excitandas causa datur interior. Primaria ea est quæ subitò invadit & per inextricabilem sympatheiam oritur. At illam quotidiana comprobat observatio. Sæpè mytulis, ostreis, aliisque marinis crustaceis imprudentiùs comestis, subitò non sine pruritu atque calore per totum corpus papulæ latæ rubeæ erumpunt. Simulque & gula inflari & aliqua tussis exurgere. Hæc intra breve horarum spatium peraguntur; vulgòque à somno resarcitâ perspiratione omnia pacata reperiuntur, nisi tamen in delicatioribus aliqua febricula aliquot horarum excan-

descat. Sed quod à mytulorum aut ostreorum esu sæpiùs accidit, id etiam à mitissimis alimentorum in quibusdam exoritur. Idem vidi & ab absorbentibus terreis non sine stupore enatum. Quod idem à vini Hispanici usu aliqui patiantur non mirum. Verùm licèt causa non semper adèò evidens sit, fatendum est observatione constare quòd similes papulæ leves atque vix durabiles, ferè semper à causâ intra ventriculum latente pendeant. Et licèt obscura sit similium causarum agendi norma, tamen cùm, Sanctorio rem demonstrante, intima sit & arcta concordia inter coctionis officia & perspirationis exitum, nil mirum si exeunti obices ponat ventriculi spasmus inexpectatus.

Præterea verò omnes causæ quæ in perspirationem magno impetu exeuntem agunt, possunt similes papulas producere, sicque eam impedire, ut in primo temporis puncto in papulas abeat, posteà verò repercussa morbos alteriùs generis proferat catharrales, scilicèt tussim atque pertussim in infantibus, febres in ætate juniore ferventes, intermittentes verò in senibus; undè illud non adeò rarum papularum in principio morborum erumpentium symptoma ab aliâ causâ non pendet, aut pendere potest. Nec minùs indè sentitur quanta sit papulas inter & erysipelas affinitas atque naturæ conjunctio.

Dissimilis multùm ratio est, & causa ex altioribus repetita principiis in illo papularum genere quod malignum vocamus. Duplicem illarum speciem distinguimus. Prima malignarum species est quæ minori quidem symptomatum apparatu stipata exoritur, sed vel immobilior perstat, vel obstinatiùs renascitur; alteram hoc titulo ideò prosequimur, quòd & symptomata exerat vehementia & medentum summam sibi curam expostulet.

Priorum causa in viscidâ humorum stagnantium & acrium crasi reponenda est. Scilicet pars humorum perspirabilium altera serosa est, mucosa altera & crassior. Hæc si ad cutem malè morata & spissior constiterit, vasa cellulasque potest in tumorem attollere, & papulas efficere, quæ si densæ atque confertæ prodierint, crassescit corium, ut in animalibus pluribus, fitque durum, & nisi cessaverit causa, verti malum in impetiginem metus est. Spissum enim illud mucosum per se rancescit, fœtet, corrumpitur, imò & degener factum potest in pustulas & pus verti. Plures sunt morbi de quibus alibi agendum erit qui similia exhibeant phœnomena, sed raro illi inter depuratorios morbos

recensendi sunt, cùm à statu humorum universo pendeant, nec massam liberent, sed illius vitiatæ signum exhibeant.

Verùm non eadem adest in papulis omnibus causæ vehementia, non idem naturæ impetus. Sæpiùs, vitio sub humoribus concepto, quotidiana coctio vitiata malum redintegrat; papulas nunc erumpere videbis, nunc delitescere. Omnes enim, quotquot sunt, papulæ nullis aliis accidentibus insignes, si diuturnæ sint, à coctionis vitiis pendere à quâ solâ perspiratio Sanctoriana regitur, practici omnes fatebuntur; papulosus est æger, sed evidentioribus torquetur papulis, quoties à jussâ regiminis lege recedit, imò ferè nullæ exurgunt, quoties servatâ alvi libertate, severæ obsecundat diætæ.

Aliquandò ita se res habet ut multis malè concoquentibus tempore hyberno diarrhœa obtingat torminosa quos æstate vexant papulæ. Hinc ut sanctissimus naturæ observator edixerat Hippocrates (*a*), eadem est theoria papularum atque præternaturalium sudorum. Papulæ præsertim æstate vexant, quæ per hyemem delitescunt. Dantur in cute structuræ quæ vix illis carent ullo tempore, præsertim in juniore ætate; nec rarum est in febribus intermittentibus omnes paroxysmos à papularum eruptione incipere quæ posteà defervescente paroxysmo & in sudores abeunte disparent omninò, donec recrudescat novus paroxysmus, quod quidem symptoma in intermittentibus febribus non periculum, sed diuturnitatem, ob perspirabilis materiæ crassitiem & moram præsagit.

Summè distinguendæ sunt papulæ à maculis petechialibus quas in ipso febrili æstu per fervorem tempestatis æstivæ immanes observavêre Torti atque Valcarenghus, quæ summum incendium adeòque periculum ingens præsagiunt.

Altera papularum malignarum species & symptomatum ferociam & mali diuturnitatem conjungit, non eâdem tamen vehementiâ. In genere ad papulas tenuissimas refertur morbus ille quem veteres Medici Oribasius, Aetius & inter Arabas Avicennas & Haly Abbas, sub nomine pruritûs descripsêre. Acredo quam pro causâ ipsi adscribunt biliosa analogiam cum erysipelate indicat & sub *psydraciarum* nomine Paulus (*b*) idem intellexit. Certè pruritus summus summam acredinem designat; at quæ sit hujus

(*a*) De Morb. popul. 3, 5.
(*b*) Paul. lib. 3, cap. 3; Manard. lib. 7, Ep. 2.

acredinis natura nec ipsæ causæ excitantes indicant. Rarò morbi illi cutanei acerrimi in eos grassantur qui cutim nitentem habent, & munditiem affectant, aut victu utuntur moderato & lauto; nautas, gregarios milites potissimùm impetunt & eos quos paupertas in locis depressis & humidis cubare cogit, si simul intereà salinas muriaticas, fumo saleque induratas carnes paucis conditas vegetabilibus ament comedere. Si divitibus idem symptoma accidit, iis præsertìm res evenit qui sese embammatibus delectant; qui spiritus acres pro potu requirunt, modò tamen causa illa non simplex fuerit, sed à cœlo aquoso, nimboso, cœnoso adjumenta sumpserit; nam quæstio hìc non est de venereis illis papulis quibus diro contagio sub veneris jugo connexi impetuntur, nec de scorbuticis sibi peculiarem atrumque colorem vindicantibus, quamvis forsan ab iisdem causis ipse scorbutus originem trahat.

Nec diffitemur tamen præter modò recensitas causas dari causam obscuriorem non unius generis papularum quæ contagio videntur propagari, contractæ attactu & contubernio proximo, & nunc cum erysipelate, si minùs prurientes sint, nunc cum psorâ & scabie confunduntur.

At licèt hìc confusio ingens non rerum, sed vocum æquivocationem sinat, non magnoperè metuendam in adhibendâ curatione, tamen aliquod inter erysipelas, malignas illas papulas confertim exeuntes, & scabiem de quâ mox agemus discrimen videtur intercedere. Primò à scabie differunt quòd papulæ illæ vulgò magis confertæ sint & elatiores; 2°. quòd rubicundæ magis & minùs aridæ sint; 3°. quòd sæpè sanatis febribus superveniant; 4°. quòd latiores sint & sæpiùs recidivam patiantur, quàm vera atque legitima scabies; 5°. quòd in furfur abeant notabile; 6°. demùm quòd remediis sanentur à scabiei curatione alienis. Secundò ab erysipelate facilè eas distinxeris quòd sejunctæ sint papulæ illæ, cutemque per intervalla nitidam, vel in loco ægro, exhibeant, quod de erysipelate dici non potest; morbi tametsi illi sæpè jungantur atque maritentur inter se, quo in casu an morbus erysipelas dicendus sit, an papularum nomen sibi vindicet, indicio erunt morbi principium & progressus. Qui enim verè papulosus dici debet, à papulis incipit distinctis, nec nisi decurrente morbo erysipelas sibi adsciscit, quod etiam antè morbum absolutum cessat.

Quantumvis verò malignæ dici possint istiûs generis papulæ,

non propter illud quod important periculum hoc titulo distinguuntur, raro enim ad mortem usquè eorum protenditur ferocia, & si quandò papulæ ad nigredinem usquè progressæ gangrænam & indè pessima & lethalia attulerunt symptomata, illæ ab alienæ labis consortio erant ortæ, aut præ vasorum atoniâ in senibus impotentem omninò designavêre sanguinis circuitum. At multæ metuendæ sunt immani & enormi pruritu quem tantâ concitant sævitie ut aliquandò, si sibi à scalptu temperent viri fortissimi, periculum sit ne in convulsiones incidant. Indè immanem ortam vidi tentiginem, & coopertâ papulis penis cute, quemdam perpetuum satyriasmum, non sine exilientis seminis jacturâ. Undè miseri insomnes contabescunt: nam serò præsertìm & lecti exoptato calore malum ingravescit & exasperatur. Nec mirum est si, malo perpetuò crescente, febris accendatur lenta, quæ si vertatur in hecticam, corruptis atquè pessumdatis coctionibus, potest post longa tormina hominem è medio tollere: quod rarum tamen omninò. Pruritus illi antiquis benè cogniti & Aëtio præsertìm descripti, papulæque primo aspectu leves, eâ sævitiâ aliquandò ferocientes ut omnem exsuperent constantiam, ab auctoribus ad atram bilem referebantur.

Verùm illi affectus ferè semper à graviori causâ pendentes inter morbos cutaneos locum sibi non vindicant. Et rarò soli observantur sine morbi gravioris præsentiâ. Ita Κνησμώδεα corpora phthisicorum appellat Hippocrates (*a*) quibus acre purulentum ad usquè extrema devectum pruritus & papulas attollit.

Pruritus enormes non semper densæ confertæque papulæ afferunt, paucæ vix aspectu notandæ occurrunt, quæ hominem convellant. An hæc planta noctis ab Avicennâ descripta? Certè novi ornatissimam fœminam quæ ita papulis paucis vexatur, ut quoties istæ externam corporis superficiem occupent, nunc in hâc, nunc in illâ parte, cum acri cruciatu, illa se bellè habeat; summum capitis dolorem, aut diarrhœam, seu potiùs tormina expertura, si non vexetur cutis symptomaticis papulis; sed aliàs de epinyctide & de morbis qui aliquam tantùm partem occupant dicendum erit.

Ad curationem igitur properantibus antè omnia necessarium fuerit morbi natalia deprehendisse, ne similia aspectu, summè discrepantia causis, inter se confundantur. Atque ideò de causis

(*a*) Lib. 6, Epidem. 1.

tùm quoad diagnosim, tùm quoad prognosim antè omnia sollicitè tractandum est.

Et certè papulæ leves atque fugaces levibus atque subitaneis causis debent originem & symptomatum levitate distinguuntur. Eæ confertim exeunt & cum causâ proportionem servant, vixque ullam sibi curationem expetunt, nisi eam quæ, remotâ evidenti causâ, tollendo symptomati apta est. Si quæ medicamenta exterior cutis conditio postulaverit, ex refrigerantibus & leviter adstringentibus lenibus illis atque anodynâ vi præditis tota conflantur. Hùc aqua rosarum, hùc oxycratum ex aceto rosaceo multâ dilutum aquâ, hùc etiam aqua illa vegeto-mineralis in multis casibus nimiùm celebrata, sibi jura vindicant.

At ubi innotuit causa ex internis oriunda vitiis ea supprimenda aut fuganda est. Verùm in rebellibus atque malignis quarum causa non adeò manifestè apparet, res sæpè altiùs inquirenda. In pruritu immani aliquandò venereo, ægri confessionem rimari necesse est, neganti, suo periculo, extorquenda illa est ex adjunctis & concomitantibus. Arthriticas papulas, ut ex erysipelate compertum est, divinare facile erit, si absit illa quæ debuerat adesse: scorbutum sua prodent signa. Sed quid agendum in violento & rebelli malo, ubi causa fugit inquirentes : certè primùm importuno igni medicina quærenda est per antiphlogistica illa remedia quæ cuilibet inflammationi ponunt obices. Venæ sectio ita primùm & antè omnia alia præsidia adhibeatur, eâ lege ne vires frangat, & dùm vasa majora subsidunt, ne minora spasmo constricta intrà circuitum papularum materiem repellant reddantque visceribus principibus depositam in minùs periculosa loca luem. Posteà verò sero lactis copioso proluendus æger, vel admovenda levia decocta ex pullo & vitulo extracta, undè feratur humor noxius ad renes, quâ patente viâ, perspirationis vitiatæ delicta minùs sentiantur. Tùm sedato aliquâ ratione erethismo prima esse debet cura, ne à vitiatis concoctionibus saburra acrior, aut etiam acescens in perspiratoria emunctoria feratur, adeòque subluenda alvus eccoproticis, catharticisque levioribus, ne stringente spasmo exorto retropellant vasa cutanea acceptam materiem ; nec inter leviora cathartica metus sit apud quosdam ex præjudicatâ opinione natus salia neutra exhibere, quæ cùm ad intima solubilitate facilè possint pervenire, materiem ipsam poterunt tenuare atque discerpere ; imò è catharticorum numero perspirationi mini-

mùm nocent. Ita ad finem paroxyſmi, arte opitulante, natura nos deducit, tuncque proxima eſtò cura ut ſecretiones omnes humorum liberiùs fiant & paulò uberiùs, undè accita ſenſim materies nocens & purè excrementitia alvum reperiat liberam atque patentem per quam feratur illa quaſi declivis. Quâ quidem in ratione agendi plurimùm confert, verno & autumnali præſertìm tempore, quo ſuccorum ſaponaceorum ubertas ingens plantas alluit, uſus illorum vegetabilium qui leni ſaponaceoque ſucco turgeſcunt, qualem præſtant cichoria, taraxacum, ſonchi, aut potentiùs reſolventes naſturtii & ſimilium, fumariæ, eupatorii, agrimoniæ, chærophilli, ſcolopendrii facultates, quorum decocta levia diù & obſtinatè aſſumenda; imò, quod potentius eſt, eorum ſuccis depuratis remiſcentur ſaponacea ſalia, qualia præſtant terra tartari foliata; ſales fixi tacheniani, quibus plantarum virtus adaugetur, dùm ſimul ſpiculis ſalinis bilis exitus provocatur, ne craſſior ad cutem feratur. Sal vegetabile, aut rupellanum, vel admirabile glauberi, vel ſolvendi virtute præſtantiora arcanum duplicatum & ſal ebshamenſe neutra ſpicula ſolventia bili addunt, facilè ſolvuntur & altè penetrant; his alia plurima ſimilis fabricæ poſſunt pro re natâ admiſceri. Identidem tamen, ne ſtagnet humor, tardiorem aut minùs mobilem alvum ſollicitare licuerit cathartico leviori, quibus omnibus adimpletur papularum, aut rebellium, aut recurrentium ſanatio. Nam recurrere poſtquam ſedatæ ſunt rebellionis atque pervicaciæ ſignum eſt maximum.

Rebus in vado conſtitutis, & corpore puriori facto, jam ad perſpiratoria vaſa ſeſe noſtra feret attentio. Hæc porrò patentia nunquam tutiùs efficies quàm per uſum balneorum tepidorum domeſticorum. Sed illa non ita ſunt uſurpanda quaſi cuti nitidæ reddendæ tantummodò inſerviant; ſed in iis ita, & tempore & continuatione inſiſtendum, ut ingens fiat liquidi aquei mollientis per vaſa aperta reſorptio. Quoniam illa reſorptio nunquam fortior eſt quàm in jejunis corporibus, proderit ipſa jejuno corpore in uſum revocare. Certè lenteſcit & mollior ab ipſis evadit ſolidorum rigor & humoribus indoles aquea redditur; & quoniam acredo ferè ſemper à ſale, minùs ſalina indoles humoribus conciliabitur. Præfereà verò quantùm reſtituendæ perſpirationi adeòque miaſmatibus expellendis tepida balnea conferant ſatis aliundè notum eſt, quo titulo quantùm in papulis debeant prodeſſe evidens eſt. Tepida tamen ægris præcipiantur, non fervida,

ne toti corpori noceant, dùm partem unam sublevare satagis, non frigida, ne repercussus humor nobiliores partes invadat.

Nec mirandum si inter balneorum usum plures papulæ prodeant? Etenim laxatis vasis, ad cutem omnia deferri æquum est. Sed nulla indè ratio est cur minùs balneis fidamus. Nostrâ enim interest & scire quantus sit hostis quem habemus debellandum, & quantam debeamus auxiliorum admovere suppellectilem. Hinc nulla alia in adhibendis balneis esto regula, quàm restituta cutis mollities, pruritûum imminutio, quibus demùm magno labore compertis ad fortiora tutiùs remedia poterimus pervenire. Sæpè profuit aquas & balnea adire calida, seu thermas illas nativas quibus id inest virtutis, ut perspirationem egregiè juvando, simul sulfure saponaceo ad instar hepar sulfuris accommodato potenter attenuent atque resolvant, formam omnem omnium humorum copiosè affatim quâcumque viâ introductæ immutent prorsùs, & in leniorem indolem convertant; quæ raro, etsi aliquandò, fallit methodus: hæc prætereà ad omnes æquè homines regione locoque dissitos, aut invalidos opibus non pertinet; ergo rationalis atque dogmatica methodus hìc advocanda.

Utile est restitutâ meatuûm libertate naturalique humorum impetu, actionem naturæ quasi à tergo sequi, oblitosque viæ humores ad cutis vias revocare. Quem ad usum, postquam saponaceorum vegetabilium diluentiumque actio, partes humorum vitiatas partim meabiles reddidit, partim expulit, Græci recentiores Aetius, Oribasius, Paulus qui de pruritu scripsêre, aromatica levia acorum, crocum, dracontium, santala varia præscribunt, aut, ut Alexander Trallianus, Hippocraticos veteres imitati hellebori utriusque usum eruditum balneis atque cibis convenientibus intermixtum suadebant.

Nos verò ad eumdem usum ptisanas sudoriferas solventes ex Americanis conflatas lignis in usum adhibemus, imò & ne morantes veneni nocentis particulas non satis attrahant, sennam ipsis, saliaque neutra adjungimus quibus ad alvum, defectu sudoris, præceps agatur eorum efficacia. Verùm cùm ea methodus ad morbos quoscumque lymphaticos æquè pertineat, de his & de antimonialium usu alibi fusiùs loquendi sese dabit occasio, cùm raro ad papulas solas curatio illa pertineat. Hæ, omnibus ad naturæ normam restitutis secretionibus, vulgò sanantur, adeòque raro tantum sibi postulant remediorum apparatum. Undè etiam

[illegible] illas tantùm dici poſſe papulas quæ à lymphæ [illegible] neque acris pendent, eaſque ſolas raro exiſtere, [illegible] morbis modò tractandis coincidere. Nec tamen [illegible] cum acre papulas rebelles poſſe aliquandò concitare, [illegible] illæ quæ ſub nomine *eſſere* ab Avicennâ (*a*) deſ- [illegible] tunc cum pſorâ atque ſcabie confunduntur & [illegible]bus & curatione.

2°. *De Maculis depuratoriis.*

Raro quæ corpus humanum deturpant maculæ, & in univerſam ejus ſuperficiem feruntur, verum atque ſingularem concitant morbum eumque depuratorium. Mutari cutem in ictero atque graviditate non novum eſt ; ſed hæc macularum eruptio non ad hujuſce noſtræ claſſis morbos pertinet. Nec tamen negandum eſt dari morbos qui per maculas, aut chronicas, aut redeuntes ſibi depurationem aliquandò quærant, quanquam iſtud depurationum genus ab auctoribus ferè prætervifum fuerit, aut vix à papulis diſtinctum. In perpendendis autem hiſce maculis, aut chronicis, aut redeuntibus, ſive erraticè, ſive periodicè, antiquos auctores ſequemur, cùm theoriam tenerent ab inſpectu ſolo mutuatam, ita ut aliæ ſanguineæ nominentur, aliæ bilioſæ, quaſdam à pituitâ deducerent craſſiore ; peſſimæ verò atræ ſic dictæ bili adſcribantur. Hâc quidem in recenſione cùm nullum habeam ducem, quæ viderim breviùs exponam. Sanguineas maculas etiam ſine febre, vel cum febre levi & ephemerâ per plures dies perdurare, nec niſi cum pruritu decedere vidiſſe me ſi dixerim, tales ſe vidiſſe omnes uno ore fatebuntur Medici. Hæ ſæpè quotannis rediêre, univerſumque deturpavêre corpus per aliquot dies. Ad papularum naturam accedunt, niſi quòd leviores ſint ; cùm abeunt illæ, levi furfure ſoluta renovatur epidermis. Nec quotannis tantùm, ſed etiam ſæpè pro re natâ, violento ſcilicet exercitio, liquoribus acribus imprudentiùs aſſumptis renovantur. Illud quidem malum leve eſt, & ad juniores tantùm pertinet, ſed depuratorium aliquandò eſſe poteſt, cùm antè eruptiones haſce ſanitas minùs habetur illibata, ſed tantùm vacillans quæ his peractis firmior exurgit. Quæ per totum corpus rariùs occurrunt maculæ illæ ſanguineæ crura ſæpiùs occupant, quarum

(*a*) Fen. 3, cap. 6.

sæpè apparitio non levis atque facilè evanida, sed constans, imò per menses atque annos durabilis apparet. Illæ verò non unius naturæ sunt.

Quædam enim pulicum morsibus similes, febres intermittentes aliquandò excipiunt; quædam latæ & suggillationis instar, latentem significant & designant acredinem. Imò sæpè cum latis illis & extensis aliæ reperiuntur quæ pulicum morsus referant. Aliæ longissimæ sunt, aliæ breviùs abeunt & faciliùs curantur. In illis quæ fixiorem sedem sibi posuêre sedulò, ut in papularum eruptione, ad causas attendendum est. Sæpiùs enim latet aliquid scorbutici. Nam, notante Eugaleno, maculæ quæ erumpunt scorbuticæ, pro crisi habendæ sunt, & licèt ab iis scorbutus non ita penitùs sanetur, ut nihil intùs morbosi remaneat, tamen iis erumpentibus fatendum est liberiora reperiri interiora, causasque intùs nocentes quasi à centro propulsas saltem per tempus aliquod conticescere. Iis maculis sola causæ propria & addicata curatio convenit, & aut acris cogniti per specifica emendatio, aut incogniti per universalia mitigantia curatio. Nam nunquam macula simplex nec cum duritie, aut tumefactione juncta aliquid abstrusioris medicinæ sibi vindicavit; sed diætâ molli, levi, saponaceâ, acescente, adeòque condensante absolvitur, cui prævia esse potuerit venæ sectio, modò simul acredinem per diluentia temperatam tollat à tergo catharsis benignior.

Biliosas acriores maculas reperire non adeò rarum. Depuratoriæ verò biliosæ rariores sunt. Scilicet malè secreta bilis, vel ob secernentium vasorum inertiam, vel ob ipsiûs bilis pinguedinem minùs salinam intrà sanguinem regurgitat, & ad varia excrementis educendis sacrata emunctoria fertur, quâ sese fluento liquorum eripiat, undè etiam ad cutis vasa fertur & supra illam ita aliquâ ratione exuberat, ut colore mutato potiùs macula quàm tumor dici possit. Sæpè totum corpus talibus maculis deturpatur flavescentibus, luridis, terreis, quæ etsi depuratoriæ dici meritò non possint, cùm causam non tollant, quia tamen quotidianum bilis proventum à sanguine everrunt, symptomati medentur, affectusque bilis præcavent superfluæ & in viscera nobiliora deponendæ. His causâ tantùm sublatâ mederi licet, tollit tamen similes maculas, aut alvi fluentis beneficium, aut urinarum arte vel naturâ facta diluvies. Acria verò diuretica quæ fervorem sanguini & solidis nimium adderent tonum hìc exulare jubet ratio,

aperientibus lenioribus & diureticorum usu tota res absolvitur.

A pituitâ redundanti maculas expectare cutaneas impossibile est, cùm maculas contrà aqueus humor eluat; verùm à veterum sic dictâ atrâ bile & plures reperire & diuturnas, nec unius generis facile est, sive illa melancholia simplex dicatur, sive bilis atra, hæcque vel quieta sit, vel mota, id est in furorem acta circuitûs vi & impetu. Bilis quidem atra in motum acta efferum, mortem certissimam & atrocissimam non sine maculis gangrænicis infert. Sed quid hìc de cute agamus, cùm in totum corpus agat malum prorsùs immedicabile & paucorum dierum spatio cum ingenti tumultu universum corpus destruens. At maculas dari simpliciores melancholicas tamen atque depuratorias jam pridem apud omnes in confesso est. Ita Plautus in Mœnechmis : *viden. corpus totum maculis asperari luridis, atra bilis vexat hominem ;* de his mentionem fecêre Hippocrates, Aëtius, Paulus & quicumque de melancholiâ scripsêre auctores.

Has diù perdurare, imò nullo limitari spatio certum est; quippè qui eas per integrum triennium perdurasse viderim. Exceperant hominem à delirio melancholico furenti atque violentissimo, in imbecillitatem delapsum. Imò virum novi hodiè adhùc vivum, sed causarium qui à mercurio intùs per nimium morbi non existentis timorem suscepto, ignotâ præparatione atque pondere post cruciatus enormes in artubus qui subitò hominem prehenderant, ita ut in ejulatus miser rueret, quasi explosione factâ, cutim densissimis maculis habuit fœdatam, quæ hodiè etiam exstant, licèt posteà & balnea & usum internum aquarum thermalium expertus fuerit, & abreptus imaginationis ægrotantis phantasiâ nulla non expertus fuerit remedia. In hisce omnibus casibus bilis videtur in suâ ipsâ origine pessumdata, indè verò in sanguinem per spasmum hepatis reflua, vi naturæ ad extrema usque cutis vascula delata fuit ; imò & in casibus in quibus remanent immotæ maculæ solidata bilis suam amisit fluiditatem, in spissum reducta corpus, fœx à partibus rubris sanguineis residua & crassior. Verùm ut in omnibus hisce morbis facilis est diagnosis, ità prognosis morbi causæ prognosim sequitur ad quam semper omnis medicatio debet dirigi, circà quam longiores non erimus. Nam eadem esse debet, si causam sejunxeris, macularum atque papularum curatio.

3°. *De Psorâ & Scabie.*

Si seorsim ab observatione naturæ & ad auctorum fidem de eâ scabie quam nos vernaculo idiomate *la galle* vocare solemus, tractare animus est, ingens vocum & nominum exorietur confusio. Hippocrates enim videtur nomine (*a*) Ψώρας non eam tantùm quam nos observare aggredimur affectionem intellexisse, sed cætera omnia malorum prurientium genera. Cujus si voces ad accuratam loquendi distinctionem ponderare velis, tria tantùm morborum cutaneorum genera agnovit, psoras, lepras, lichenes. Quas etiam lib. de affectionibus in curandi methodo non sejungit.

Galenus etiam & alii ferè omnes auctores Græci lepram vix à psorâ nisi gradu distinxêre (*b*); ita ut Celsus primus sit, qui distinctè de scabie tanquam morbo peculiari scripserit. Fernelius psoram Græcorum longè à scabie differre pronuntiat (*c*), quod si verum fuerit, ignotam veteribus Græcis fuisse scabiem dicendum foret, quod nullâ ratione verosimile videri potest. Idem etiam cum nobis annotavit magnæ in hisce rebus auctoritatis vir Jo. Manardus (*d*) qui primus & antè cæteros intricatissimam nominibus materiem in aliquod lumen extulit.

Eamdem amplectitur opinionem (*e*) R. Stephanus qui in hoc peccavit vir non Medicus, at summâ eruditione distinguendus, quòd scabiem cum impetigine confundi voluerit, affectionem squammosam, ut Celsus ait, cum morbo papuloso, qualis est scabies. Hùc etiam redit levissima tamen (*f*) Plinii auctoritas qui psoram à scabie vix distinguendam censet. Lepram verò & scabiem confundit Paulus Ægineta (*g*); impetiginem etiam cum scabie & psorâ, ipsis quasi daret originem, (*h*) Oribasius intermiscet & eodem nomine designat.

Undè non parum videntur emolumenti in artem induxisse (*i*) Aëtius & Archigenes, qui spretis nominibus, omnes pruriginosos

(*a*) Lib. de Affection. Aphorism. sect. 3, Prænot. & alibi pass.
(*b*) Lib. V, cap. 29, 16.
(*c*) Lib. 7, cap. 4, de extern. corp. affectibus.
(*d*) Lib. 7, Epist. 2.
(*e*) Thesaur. ling. latin. ad verba citata.
(*f*) Lib. 20, cap. 16.
(*g*) Lib. 4, cap. 110.
(*h*) Synops. lib. 7, cap. 8 & seq.
(*i*) Tetrabibl. IV, lib. 1, cap. 130, 131, 132 & 133.

affectus sub eodem nomine comprehenderunt, cum eâ tamen distinctione quòd alii tumores excitent, alii squammulas, furfur alii, cæterùm vix in curatione differant. Scabies verò à scabendo seu scalpendo dicta, ad omnes pruriginosos affectus pertinet non pustulosos, sed papulis asperos, quanquam & veterinarii sub nomine scabiei omnia cutanea armentorum mala comprehenderint, ut patet ex Varrone & Virgilio (*a*) passim in Georgicis, de quâ quidem verbi significatione si ampliùs dubitare libuerit, fidem extorquebunt metaphoricæ hujus vocabuli interpretationes (*b*). *Occupet extremum scabies*, ait Horatius, qui (*c*) & lucri scabiem etiam vocat immoderatam multa possidendi libidinem. Cicero (*d*) ipse scabiem voluptatis appellat illam impuram deliciarum titillationem quæ nos à vero avocat. Ex generico morbi nomine speciem morbi fecit Celsus quem secuti sunt auctores posteriores ætate, sed vix aliter quàm sub psoræ nomine Græci, Aëtius, Ægineta, Oribasius & alii de scabie locuti sunt.

Nec distinctiùs de morbis hisce egêre mutatis vocabulis, magnâque indè exortâ confusione Arabes. Meliùs tamen & magis ad mentem Græcorum Avicennas (*e*) qui licèt nomen scabiei à latinis, saltem si interpretibus fides adhibenda fuerit, mutuatus sit, tamen eam qualem nos intelligimus sub nomine *sahafati* siccæ descripsit, aliam tamen humidam distinguens quam morbi *bothor* principium esse vult. An psora hæc est Græcorum lepræ prævia? Tædet hìc, operæque pretium nullum est varia Haly, Rhasis, Avenzoar nomina referre, nugisque insudare quæ post multos nocturnos diurnosque labores nos bonæ frugis steriles reliquêre. Celsum sectari liceat, scabiemque, relictis auctoribus, qualem in plurimis vidimus, explanare.

Sub scabiei nomine morbum illum intelligimus quem Celsus primus ex Medicis veteribus ab aliis distinxit. Hic constat ex asperitate cutis pruriginosâ, & in eâ concluditur, ita ut illâ finiente finiatur, reviviscat reviviscente. Differt ergo ab impetigine & lichenibus quòd squammas in cute non producat, à psorâ quòd non sit morbo ulceroso prævia. Hujus duplicem speciem distinxit Celsus: alteram simplicem vocat, alteram αγρι'αν, seu ferocem,

(*a*) Georgic. lib. 3.
(*b*) Lib. 2, Satyr. 2,
(*c*) Ibid.
(*d*) De Oratore.
(*e*) Fen. 7, Tract. 3.

nullamque

nullamque nisi à symptomatum vehementiâ nascatur, distinxit inter utramque naturæ diversitatem. At omnes scabiei sic dicendæ species in id consentiunt, ut cutis universi corporis, exceptâ forsan facie, quam raró scabies attingit, asperis papulis ad basim durissimis, ad apicem, si vitrum præsertìm adhibueris opticum, pellucidis vitietur. Tùm adest pruritus enormis & scalpendi desiderium immane, seró præsertim redivivum, nec tamen omninò per diem cessans, recrudescensque, quoties ad focum assidemus, aut quâcumque de causâ motus sanguinis incitatur. Scabies quævis eodem modo ad salutem finitur, resolutis scilicet, ut saltem ad oculum apparet, papulis illis, leviorique tantùm epidermidis desquammatione, quæ vix furfur aliquod ostendat.

Omnes scabiei species mihi saltem cognitæ contagiosæ sunt, & ab homine in hominem attactu proximo, concubitu, communione vestium contrahuntur. Hinc in magnis nosocomiis quotquot ibi ad Chirurgiam ediscendam appellunt, scabiem contrahunt, quæ cùm in nullâ internâ dispositione fundata sit, levis est ut plurimùm & facilè eluitur : sed sæpè miseris ægrotantibus evenit qui post pravum præ inopiâ victum ad hæc pauperiei diversoria ob leves affectus accedunt, ut indè sanati quidem redeant, sed immaniter & plures per annos scabiosi. Magna ergo & vulgatior scabiei differentia à corpore in quod incidit repetenda est. Nam si hæc in corpus benè pastum & sanum incidat, levis est, & tùm prognosi, tùm curatione ab aliis distinguenda. Si humoribus effœtis & corpori cacochymo accedat, gravior est & magis rebellis. Prætereà aliæ omnes etiam scabiei causæ possunt pariter vel leviores esse, vel graviores, corpori infirmo accedere, vel sano. Sed nullam aliam video ab ipsismet causis posse haberi differentiam.

Alia ergo simplicior est & levior, alia verò ferina, ut jam pridem annotavit Celsus. Nam essentialibus symptomatibus inter se non differunt. Aliæ scabiei speciei basis pustularum, licèt ut in cæteris dura sit & aspera, rubeo vividoque colore distinguitur ; undè ab auctoribus sanguinea dicta fuit, quasi penderet à sanguine acri ; aliam rubor non comitatur, & contrà albescens est pustula scabiosa ; undè pituitosam, sive lymphaticam dixerunt. Si color intervallorum inter papulas in cute minùs floridus sit, & ad pallidum, luridum, flavumve colorem vergat, tunc scabies biliosa erat. Immanitas pruritûs atrabilariam significabat.

At fatendum quod res est, illæ quidem, quotquot sunt, diversitates accidentia sunt hominis ægrotantis, non morbi. Ita omnibus pariter speciebus convenit ut sæpè per hyemem silentes, vere novo invalescant atque reviviscant, reprimi videantur per æstuantes temporis ardores, renoventur ad autumnum, ita ut multi sint homines quasi à proprio fundo scabiosi, qui tantummodò quotannis bis ad utrumque æquinoctium scabie videantur laborare, quæ, cùm pruritu cessante mitescat, negligitur. Vidi sic hominem cui cutis per totum annum aspera & papulis duris horrida scabiem intùs vigentem prodebat, hanc tandem, enormi pruritu per æstatis ferventissimæ calores exorto, curandam commisit & sanavit plenissimè, postquam eam plures per annos innoxiè servaverat, non sine legitimâ communicati in alios contagii suspicione.

Maximas vulgus scabiei differentias sibi proponit à duratione mali, circà quam etiam fabellas aniles narrat quas ab Arabibus mutuatur; aliam scilicet mensium septem, aliam septennii spatio comprehendi, hancque à concubitu cum scabiosis canibus contrahi. Certum est aliam facilè sanari, aliam multò difficiliùs. Quibus tamen in distinguendis, de ægrotantibus siscitandum est an non immorigeri sint, an non causa mali vivax sit & renovata? Nam v. g. certum est scabiem multis regionibus quasi endemicam esse, quas si non deserueris, difficiliùs sanabere. Sordes & immundities linteorum scabie infectorum morbum etiam perpetuò renovant, undè, paucis tantummodò exemplis exceptis, multò magis obstinatè à scabie premuntur ægri pauperioris sortis, quàm divites & omni opum atque munditiei copiâ diffluentes. Nec tamen diffitebimur inter papulas scabiosas dari plures quæ duriori, firmiori & magis asperâ basi notandæ sint, quas ideò & remedii & omni curæ rebelles fieri necesse est, cùm quæ dura sunt & aspera ex ipsâ suâ naturâ discutiantur difficiliùs.

Blanda & cum non ingrato titillationis sensu qui vix papillas nerveas vellicet altera scabiei species est; altera ferocior & in immanes ac ipso dolore immani redimendos pruritus conjicit. At ea diversitas à corpore venenum excipiente, non ab ipso veneno repetenda est, cùm à levioribus graviores per contagium communicari viderint omnes, & à gravioribus leviores; scilicet prout cuique sensus vel magis, vel minùs exquisitus est, sentit aut acutiùs, aut obtusè magis. Id observare promtum est in scabiei speciebus epidemicis. Dari enim & papulas & scabies epidemicas videtur auctor esse

Hippocrates (*a*), aut quisquis ex ejus scholâ lib. 5 epidemiorum scripsit, nec diffitentur auctores varii Baglivi, Desmars, Huxham (*b*), &c.

Ex his patet scabiem unam eamdemque semper esse, morbumque constituere distinctum, licèt minùs in eâ fuisse videantur opinione Graiorùm Medici.

Ejus autem phœnomena alia necessaria sunt, alia non necessaria & accidentalia. Ita verò cursum incipit, progreditur, absolvit. Raro cum impetu adoritur, sed sensim ad manûum supremam partem, inter digitorum intervalla pruritu, primùm non insigniter notando, sed sensim sub vesperam increscente sese animadverti sinit. Posteà multiplicantur papulæ, nec brachia solùm, sed dorsum, lumbos, axillas, demùm crura & femora invadunt, sed per intervalla temporis quæ notare impossibile est, cùm citiùs in his, in illis tardiùs cursum morbus absolvat. Papulæ nunc solitariæ sunt, nunc confertim agglomeratæ, & inter pustularum sibi appressarum glomeramina longiora reperiuntur intervalla. Pruritûs sedes in ipsâ papulâ est; cutis illorum qui verè & funditùs scabiosi sunt, in ipsis etiam intervallis aliquâ ratione asperior est; quod in iis minùs notatur qui recenti contagio scabiem contraxerunt. Cætera quæ scabiem ad summum suî fastigium evectam comitantur symptomata pruritûs sunt effectus. Cutis ipsa integra est, nec nisi in fastigio papulæ humor aliquis inspicitur scalpendo & lacerando attractus, ichorosus, & quasi à bullulâ in fastigium papulæ existente solutus. Cætera quæ reperiuntur in cute vulnera unguium lacerantium vestigia produnt, discissaque vulnerum horum labia brevì coalescunt, novisque atque quotidianis locum cedunt; ita ut cutis tota cruentata, atque lacerata, si à scalpendo miseri temperare possint, brevì sanum offerat aspectum, nec plus in locis vulneratis quàm in aliis attolluntur papulæ.

Toleratur malum illud, ubicumque mediocriter sævit, pauperioresque non deliciis assueti, sed ad labores nati, vix de illo sanando cogitant, modò non abrumpantur somni, & appetitus non deleatur. Verùm rarò ab istâ negligentiâ malum non increscit. Cùm enim partes attactu scabiem contrahant, illudque vestium contagio communicari extrà dubium sit, multiplicari à sorditie & contactu mutuo partium posse labem evidens est. Verùm, ubi vel cum summo impetu prorupit, quod aliquandò evenit,

(*a*) Sect. 3, aph. 10.
(*b*) V. Miscellan. nat. cur Dec. 3, ann. 9, obs. 205.

undè factum est ut aliquandò scabies pro impetigine fuerit habita, vel increvit ad summum vehementiæ malum, tunc vigiliæ truces & pruritus ferè convulsivus maciem inducunt, cibi fastidium, imò febrim lentam & tempore succedente hecticam, multiplicatoque malo quæ ad cutim fiebat depuratio vertitur in interiora, tussisque arida siccaque decubitui in pulmones præludit. Quo tristissimo eventu semel posito, abit malum in mortem certissimam. Raró in scabie alvus laxa est, communiùs scybala dura, nigricantia exeunt, forsan à pessumdato bilis tenore. Nam non raró scabiosi flavescunt, quod cùm à vigiliis præcipuè pendeat symptoma, tamen à vitio bilis aliquandò repeti potest; certè in omnibus ægrotantibus qui alicujus momenti scabiem experiuntur urinæ fluunt tenues, aqueæ, decolores, ut in morbis perspirationem suppressam supponentibus, eæque vix aliquid salini sedimenti continere videntur.

At sive in eminentissimâ scabie, sive in remissiori papulæ vix differunt, nisi quòd in illâ aliquandò basis papularum ferè flammea sit, & pruritui addatur mordacitas quædam verbis vix describenda. Aliundè nec in principio morbi, nec sub ipsius finem ulla in ipso papularum corpore annotatur differentia notabilis, sed semper in morbo longiore crura, imò & femora tumentia vires fractas indicant (*a*).

Causa ergo scabiei nulla alia proxima quærenda est præter venenum sui generis, ad cujus naturam meliùs rimandam atque divinandam causæ malum excitantes attento oculo ponderandæ sunt.

Inter hasce causas primum certè locum obtinere debet aëris humiditas frigida, quæ dùm perspirationem malè supprimit & subito insultu in corpora prædisposita incidit, scabiei ansam præbet, quam tamen per se non producit. Hippocrates quidem vernæ tempestati morborum cutaneorum eruptionem adscribit, sed Fredericus Hoffmannus vir magni in arte momenti, mentionem injecit de scabie quæ anno 1716 Halensem urbem epidemicè infecit; hanc autem unicè humidæ & frigidæ tempestati vult adscribendam. Verùm licèt ab hâc causâ & affectiones catharrales nascantur & pessimi generis mala, scabiei eruptio indè nunquam nascetur, si non alia simul causa concurrat.

At fœcundiorem scabiei causam suppeditat victus in omnibus ferè pauperioris sortis maximè inordinatus & viribus concoquen-

(*a*) Jo. Lang. Epist. 16, tom. 1.

tibus vix unquam proportionalis, cùm nunc turgeant chylo crudiori venæ, nunc inopes omnium rerum longam tolerare famem debeant. Quis non ubicumque gravi & acri chylo vasa onerantur, non aliquem pruritûs sensum experitur? Notat & rectè quidem Hoffmannus quòd non rarò pruriginosi affectus iis incidant divitibus qui post opiparam simul atque exercitatam vitam à solitis remittunt exercitiis. Undè, notante eodem, sæpè ab hæmorhoïdibus delitescentibus exorta fuit scabies, nisi illis restitutis ferè immedicabilis: sed hanc scabiei speciem non veram esse scabiem observavi, at pustulas herpeticas. Quantò magis iis periculum idem impendet qui nullo delectu crassiora absorbent cibaria sale fumoque indurata, aut mucida, fracida, saleque scatentia acerrimo.

Aquæ crudæ seleniticæ quæ basim terream spiculis salinis præbent, aut muriâ corruptâ & stagnante infames sunt, non coctionem solùm, sed ejus producta & depurationes inficiunt. His certè sub auspiciis nascitur venenum scabiosum, quod, ubi tenuior ejus portio, aqueaque materies ad renes ob suppressam perspirationem fertur, hæret in cute, eamque inficit. Id verò sæpiùs accidere debet in aërę cœnoso, humido, non renovato; qualis est carcerum in quibus sontes accumulantur athmosphæra; qualis est aër tuguriorum depressorum in aquarum stagnantium & putridarum viciniâ; tales in iis locis reperire est, quos nunc aqua marina exundat, nunc æstus solis fœtos conchyliorum, piscium & insectorum cadaveribus exurit, & qui ventis salubribus non perflantur, nec depurantur. Indè sæpè fit ut cum aliis morbis jungatur scabies, scorbuto v. g., quam indè sæpè scabiem scorbuticam vocavere; ego verò mixtam scorbuto indè dixerim, quòd cum scorbuto antiscorbuticis non sanetur, sed sibi propria, expulso priore morbo, vindicet medicamina.

Hisce causis in scabie inducendâ primariis fomentum addit, forsan & causam, sordities. Etenim cumulata in cute crassæ & indigestæ coctionis excrementa mucum constituunt vappidum acrimoniamque singularem ad spontaneam, mixtâ putredine, vergentem exhalant; undè in vestibus squalidis, non renovatis, odor fracidus, fermentatus olet malè, qui delicatulos in animi deliquium ferè adigeret, & qui in morbis cutaneis eam malignitatem acquirit quæ vix à fortioribus tolerari possit. Hæc agglomerata sordities forsan scabiei causa proxima esse potest, vitium perspirationi inferens ab eâ acceptum, indè nusquam gentium frequen-

tiùs habitat ſcabies quàm in illâ externâ impuritate ſordidâ.

Hinc factum eſt ut plures Medici non aliam agnoverint cauſam morborum horumce cutaneorum contagioſorum præter verminoſam luem ; dùm ſub unâquâque puſtulâ credunt ova inſectorum deponi, quæ perpetuâ generatione renovata, morbum renovant, exemplo ab arboribus ducto qui tot morbis ampulloſis atque tumoribus duris laborant, quorum tamen cauſa nulla alia eſt, præter inſectorum morſus ibi nidulantium, certamque ſibi ſedem parantium. Intereà ſumma eſt analogia inter evidentes culicum aliorumque inſectorum morſus, qui ſub finem æſtatis in humana corpora ſæviunt, & morbos pruriginoſos quoſvis, undè non improbabile ipſis videbatur ſcabiem alioſque hujuſdem generis affectus à prurientibus inſectis deducere, circa quod tamen microſcopium ipſum vel acutiſſimum, ſi repetitis experimentis credere fas eſt, cæcutit.

Fidem ſibi indè arrogant quòd ſumma ſit contagii ſcabioſi ad communicationem facilitas, quippè ſi hodie, aut ſcabioſi veſtimenta indueris, aut cum ſcabioſo concubueris, cras te pruritus vexabit ſcabioſus, quem ſi non neglexeris, ſed in primo inſultu detegere fuerit datum, curabis & ſanabis omninò iis adhibitis quæ præſertìm ad perimenda inſecta & eorum ova valent, ſulſure & mercurio. Nec verò, ſi conferret hùc exempla ex brutis petita advocare, ignotum eſſet in ovibus & equis ulcera verminoſa aliquandò reperiri, imò & confertiſſima.

Quamvis autem plures ſint Medici, nec deterioris notæ, qui hiſce ratiociniis abuſi ſint ad admittendam in quibuſlibet contagioſis morbis luem verminoſam legitimam, ſibi meretur attentionem eorum opinio qui credunt à vermibus pendere ſcabiem, cùm nec abſurdum ſit, nec ridiculum inter animata nociva corpora dari aliqua quæ viſus non attingat & quæ ſeſe in cutem inſinuent, imò multa hujus generis ſint quæ ſe non ſinant aſpici.

Præterea auctoritate præſtantiſſimorum in phyſicis rebus introſpiciendis virorum hæc ſententia fulta eſt, cùm vir in hiſce ſummæ auctoritatis Richardus Mead eam pro certâ tenuerit, ſanationeque perpetuâ ſcabiei per topica confirmatam crediderit. Acceperat hanc à Coſimo Bononio (*a*) qui in epiſtolâ ad Fr. Rhedi de vermibus corporis humani, viſa ſibi per accuratiſſima microſcopia animalium corpora, & eorum ova in ſulcis cutis latentia

(*a*) Phil. tranſ. 283.

depingit, ea tamen nec Meadius (*a*) ipse, nec alii observatores posteà se vidisse asserunt.

Attamen, licèt non visa negare injustum sit, pluribusque scabiei casibus hæc hypothesis correspondeat, fatendum tamen est non omnes scabiei effectus atque phœnomena satis explanari, positâ epidemiâ verminosâ. Etenim in confesso est apud omnes, 1°. plures morbos febriles per scabiem tandem extra erumpentem fuisse omninò persanatos, eâque emicante symptomata omnia interna prorsùs sanata fuisse. Quod fieri non potuisset, si in solâ externâ cute scabies hæsisset. Quòd autem scabies sæpè depuratorius morbus sit qui morositatem longo tempore vexantem tollat, omnes Medici viderunt, nec me solum testem adducam, sed omnes ferè omnium ætatum observatores Schenkium, Hildanum, Riverium. 2°. Verò scabiei imprudenter retropulsæ in pulmones, visceraque effectus notissimi sunt, & apud eosdem auctores celebratissimi; asthmata, inflammationes, febres mali moris apposito indusio scabioso sanatas videmus. Quod quidem quotidie in magno Parisiensi nosocomio observatur in quo perpetuus reperitur scabiei proventus. 3°. Verò ab insertâ per inoculationis speciem novam intra vasa sanguinea scabie morbi interni sævissimi, qualis est mania melancholica, sanati sunt, teste Merklino. Quæ omnia à morbo quem inducunt insecta pendere non possunt, sed à fomite qui, dùm intra vasa circuitu perenni abripitur, functiones lædit, viscera crispat & in spasmos sævissimos abripit, morbum quemvis mentientes; ubi rursùs ad cutem deponitur pruritu enormi angit, torquet, excruciat, intactâ alioquin sanitate interiori.

Si ergo aliam scabiei causam efficientem quærere est animus, eam certè in acrimoniâ scabiei specificâ reperiemus quæ, dùm sero salso & acri insidet, muriaticum quid ad gustum videtur obtinere, non quidem volatile, sed tamen odore imbutum specifico, penetranti & contagioso. Ipsa cutis asperitas satis designat partes illas acres vellicanti donari sale quem mucus inviscare atque irretire potest. Sed licèt has qualitates evidenter in veneno scabioso reperiamus, non eum tamen ita cognitum fatebimur ut possit huic acredini specificè adversa & opposita medicina sic offerri ut protinùs debelletur. Satis est ut possit per universalia acredinis delinimenta obtundi.

(*a*) Monita & præcepta Med. cap. 13.

Diagnosis existentis & semel positæ scabiei facilis est, ut & cæterorum omnium morborum ad cutim efflorescentium. Tota enim in aspectu consistit. At quomodò scabies à simplicioribus papulis distinguatur, sola asperitas atque durities tractanti indicabit. Inest enim scabiei quædam in ipsâ papulâ scabrities quæ in aliis non reperitur. Solent vulgò Medici digitorum intercapedines atque summitates inspicere, in quibus malum vulgò plus furit. Quod verum præcipuè est in iis scabiei speciebus quæ contrahuntur per contagium. Cùm certè contagii effectibus manus præcipuè obnoxia sit, quod non in omnibus æquè scabiei varietatibus reperitur. Difficilius est multò latentem hariolari scabiem quæ sæpè sine præviâ prophasi incautos adoritur, & si symptomata turbasque ante eruptionem in corpore concitat, non scabiem, sed ventura quævis mala præsagit. Distinguere verò causas venereas, tùm ab ipso aspectu licitum erit, tùm præcipuè à præcognitâ ægri vivendi confessione, quam spontè æger fatebitur. Nam illæ quas veteres sub nomine sanguineæ, biliosæ, &c. à se invicem distinguebant, differentiam tantùm merè accidentalem constituunt, eæque potiùs ab ægrotantis dispositione repetendæ sunt, quàm ab ipsius morbi naturâ, uti jam dictum est.

Sed quæ levem in diagnosi constituendâ differentiam afferunt accidentales causæ graviorem in prognosi attentionem merentur. Utcumque enim fatendum sit omnia scabiei genera tenacia esse & per se, atque sine artis auxilio, vix sanari posse, alia tamen levia sunt, & sæpè, præsertìm apud pauperis sortis homines per multos annos sine gravi feruntur incommodo; alia contrà pruritum enormem, vigilias atque maciem statìm inferunt & præsens artis auxilium expostulant; undè αγρια, sive ferina scabies distinguitur. Nec certè vacat illa periculo, quam malè tractatam & negligentiùs habitam phtisim induxisse vidi, sed lentam illam, nec nisi post longam annorum expectationem perimere aptam. Verùm licèt in viro cachectico, diætæ inconditæ dedito, & animi mœrore confecto, res sic visa sit, rarum est efficaci medicinæ scabiem non cedere; nisi tamen intùs retropulsa morbos fecerit atrocissimos, maniam, notante Merklino, asthma, & hydropem pectoris ut ipse vidi, ac pessimam melancholiam. Imò & vidi puellam quæ cùm febre acutâ, ob scabiem suppressam, tussique importunâ decumberet justumque incuteret timorem, apposito scabioso indusio intrà nycthemeri spatium plenissimè convaluit. Undè licèt

ipsa

ipsa per se pruritûum ferocia ad curationem miseros scabiosos invitet. At enim etiamsi tolerandis illis malis se satis sentirent idoneos, non idcircò tamen negligenda sunt ad hujus sanationem artis molimina, cùm non vacet scabies periculo. Imò inveterascens illa quamdam volatilitatem acquirit quâ retrò pellatur, & interiora subeat faciliùs.

De scabiei curatione magna est apud auctores differentia, nec apud antiquos tantùm, verùm etiam apud recentissimos. Hippocrates (*a*) enim omnium primus ad scabiem curandam post diluentium usum fortissima commendat purgantia, peplium, helleborum, aliaque hujusmodi. Prætereà scabiem à cæteris cutaneis morbis parùm, aut nullâ ratione discriminat, sed illos omnes unâ curatione attingit, ita ut morbi naturam ab humore prædominante, pituitâ v. g., aut bile hariolaretur, iisque indè sua assignaret medicamina. Ornavit præceptoris methodum Galenus (*b*), balnea, cucurbitas, diluentia admovens & pharmacis miscens purgantibus. Deindè verò topica commendat detersiva, & aliquâ ratione exedentia, ex aloë, myrrhâ, ære, alumine, thure, imò non reformidavit adstringentia, qualia sunt ex vegetantibus malicorium, acaciam, succum myrti. Ex famosi illiûs Asclepiadis simulque Hippocratis scholâ quæ utilia sibi videbantur conjungens Celsus, exercitium, balneum, abstinentiam ab acribus pro solis internis remediis in usum adhibet. Balnea primus omnium antiquorum nitrata commendat, id est ex sale alkali fixo, ad instar naturæ, minerales aquas factitias, quibus corpus immergatur (*c*); at, cæteris remediis internis prorsùs neglectis, crocum, æruginem, myrrham, nitrum, cerussam in unguentis applicat. Forsan in maximè prurientibus & inflammatis lupinos, crocum, lenticulas prædicat; sed præcipuè celebre ad usque nostra tempora unguentum edocet à pecoribus ad homines translatum, ex oleo, sulphure & pice conflatum, quod nos etiam hodie in usum, paucis mutatis, advocamus. Therebentinam cum sulphure laudat pariter Oribasius (*d*), helleborum utrumque, lupinos amaros, fimum caprillum, &c. Hæc illis cæterisque inferioris notæ Græcis intentio fuit, teste eodem Oribasio (*e*), ut purgarent cutim, & idcircò illi

(*a*) Lib. de affect.
(*b*) L. de Const. Art. Medicæ.
(*c*) Lib. 5, cap. 28, 16.
(*d*) Synops. Lib. 7, cap. 48.
(*e*) Lib. 7, cap. 7.

omnes interiora purgantia vix commendant, quòd, aiunt, nulla ratione opus sit ex alto attrahere, sed vasa cutis sola repurganda sint. Galenus (*a*) tamen disertè monuerat cautos esse debere in detersoriis & purgantibus cutis adhibendis Medicos, corpore non puro, quæ scilicet tunc obstruant & obstipent, hærescereque cogant sordes in emunctoriis impuras. Hinc forsan Archigenes (*b*) antè alia omnia remedia venæ sectionem celebrari imperat, & per omne remediorum, tùm prædictorum, tùm aliorum ejusdem farinæ curriculum catapotia serò danda ex aloës dosi mediocri edicit; balneo cæteroquin utendum & diætâ miti atque demulcente.

Frustrà hìc in exscribendis cæteris græculis insudaremus. Notasse suffecerit & mirari quantulas partes in eorum methodo agant interna medicamina, quàm magnæ contrà laudes maneant fortissima adstringentia, atramentum sutorium, alumen, &c. quæ remixta corrodentibus magis adhuc evadunt obstipantia. An aliqua in morbis, an in hominum naturis emicabat diversitas?

Pleniùs & meliùs circà interna medicamenta Arabum princeps Avicennas (*c*), qui ad curam *essere* quam legitimè cum scabie confundas, primò phlebotomiam adhibet, posteà verò purgantia, sed non ad veterum morem drastica, sed leviora ac benigniora, mechoacannam, mirobolanos, &c. Posteà verò repetitis pluries catharticis, demulcenteque diætâ longiùs continuatâ, ad lotiones adstringentes transit, easque ex vegetabilibus stypticis fortes, quodque mirere magis, eas interno usu commendat. Una & eadem est cæterorum Arabum doctrina. Ex quibus simul commixtis Medici medii ævi suam confecerant praxim. Sensim tamen opes materiæ medicinalis augentur quæ sola per observationes augescit; hinc apud Joubertum, Rondeletium lapathi acuti radices, fumaria, scabiosa jactantur, ut & apud Sylvium atque Fernelium nostrum sua sulphuri, tùm extùs, tùm intùs apposito maxima curandæ scabiei gloria competit. Camphora verò ad eosdem usus à Ballonio prædicatur, licèt hæsitanter. At generaliùs invaluerat methodus scabiem purgantibus vehementibus atque simul depuratoriâ atque detersoriâ virtute pollentibus absolvere. Undè famosa fuit adversùs scabiosos morbos confectio ab Arabibus *hamec* dicta. Hæc basim

(*a*) L. de Const. Art. Medic.
(*b*) Aetius Tetrabibl. Serm. 1, c. 26.
(*c*) Fen. 3, Tract. 1, cap. 14.

omnibus præbebat remediis quæ ad scabiem invocabantur. Ea est methodus quæ Helmontio (*a*) qui scabiem contraxerat à chirotecâ damicellæ scabiosæ quam induerat incautus, & à quâ venenum acceperat, adeò infaustè, si viro fidem adhibere fas est, fuerat admota; dùm liquatis humoribus, ipsoque in maciem redacto, integra tamen manebat scabies. Apozemata scilicèt alterantia purgantibus remixta obtulerant, quasi magnas in scabie partes jecur ageret. Quod vitium certè artificis fuit, non artis; quippè evidenter hæserat in cute à chirotecâ contractum contagium, methodus porrò quæ in usum adducta fuit repugnat methodo quam à veteribus Græcis hausimus. Quid plura? Etmullerus (*b*) jam maximam spem in externis topicis posuit, cùm sulphur mixtum alkali fixo & unctuosæ materiæ remixtum habet pro specifico in scabie curandâ, si simul internus addatur, aut viperarum, aut antimonialium usus.

Riverius (*c*) verò mercurio dulci interiùs sumpto cum diagrydio scabiem se sanasse scribit, nullâ factâ mentione ullius topici. Et certè antiquissimum ad mala cutem exedentia remedium à scabie videtur ad morbos venereos fuisse traductum. Magnamque hodie inter medicamenta ad scabiem admovenda, tùm internè, tùm externè, paginam implet.

Sapientissimè verò Fredericus Hoffmannus (*d*) non tàm morbum ipsum quàm effera concomitantia symptomata à Medicis vult ponderari. Sic scabiei quæ in homine jam cachectico & molli sævit per herbarum amararum, enulæ, lapathi, scabiosæ, fumariæ, taraxaci cum salibus neutris amaris remixta vult medicinam fieri, posteà verò pilulas exhibet ex præparatis mercurialibus cum resinosis purgantibus remixtis. Demùm verò aquas thermales ad morbum penitùs solvendum commendat.

Verùm si scabies arida fuerit, pruritus ferox, vir sanguineo præditus habitu & ad inflammationem disposito, quod jam Riverius (*e*) laudarat & retulerat, à venæ sectione curationem init, sero lactis, aut decoctis emollientibus ægrum largè irrorat & remediorum calidorum & vulgò fumigeratorum contemptor, exemplo Henrici ab Heers (*f*) omnia dat mollia, aquea, lenientia, lactisque

(*a*) De Febrib. cap. 5.
(*b*) Pyrotechn. ration. lib. 1, sect. 3, cap. 2.
(*c*) Observ. 62.
(*d*) Tom. 4, lib. 5, cap. 5.
(*e*) Obs. comm. ad Dabad.
(*f*) Obs. pag. 200.

usu tædioso, sed diuturno curam absolvit, topicis parùm confisus; sed ea ex lenissimorum medicamentorum resolventium, chamæmeli, scabiosæ, meliloti, sambuci, lapathique genere seligens. Quam quidem doctam atque sapientem methodum secuti, iisdem legibus curationem instituemus.

Primùm igitur & antè omnia scabiem distinguemus in recentem & contagio contractam evidenti, in vetulam, seu inveterascentem, præcipuè in provectâ ætate grassantem. Secundò verò scabiei ipsius accidentia prosequemur, in quibus ferinam primò & suis metuendam pruritibus, ξύσμοι dixêre Aëtius & Oribasius, scabiem comprehendemus. Posteà verò differentias annotabimus quas scabioso veneno imprimit corporum in quæ incidit differentia.

Ad recentem & contagio evidenti contractam solummodò pertinet curta illa supellex quam Meadius Bononi observationibus confidens scabiei aptavit. Sepositis remediis omnibus internis, ad enecanda insecta illitiones ex sulphure & mercurio dulci per paucorum intervalla dierum sufficere pronuntiat. Et certè quidni nondum introductum per vasa venenum invasione subitâ occuparemus; sicque morbum destrueremus antequam constitutus sit. Simplicem illam methodum constans comprobat observatio, nec ullo alio adminiculo res indiget. Nec sulphurata tantùm unguenta conducunt, sed simplicissima ex detergentibus conflata sufficiunt, ex lapatho, enulâ campanâ, aut illud quod apud nos vulgò, vel ipsi tirones in usum adhibent, unguentum mercuriale debile neapolitanum dictum. Certè horum medicamentorum usum, usu interno demulcentium adjuvandum esse si protulerint, mecum consentient. Acre enim quodcumque, etiamsi vel minima ejus molecula intùs irrepserit, retundendum esse edicit ratio. Nec minùs cùm à bilis facilè evertendâ secretione multa acria in cutem ferantur, conducet ea adhibere laxantia quæ alvum subluant. Hinc serum lactis benè clarificatum matutino potu, me judice, commendes, aut plantarum mollium decocta, qualia præbent radices lapathorum, fragariæ, aperientesque radices ferè omnes, tùm verò folia endiviæ, malvæ, cichorii, taraxaci, borraginis, aut minori dosi, cærefolium, becabunga, nasturtium aquaticum, quibus pro re natâ adduntur terra tartari foliata, sal vegetalis, sed dosi parcâ quâ sollicitetur levi stimulo alvus, non irritetur. Necnon etiam prudentia jubet, ubi disparuit malum, hostem à tergo cathartico levi insequi, ut refluus, si adsit, humor

cum bile extrà corpus feratur. Imò & balneis tepidis lenibus cutem ita mollire proderit, ut si quæ superessent intùs reliquiæ, hùc ferantur. Quibus peractis, si nulla scabiei remanent vestigia, sanatum absolutè morbum rectè concludes. Intereà verò diæta cum medicaminibus coincidet, tenuis, mollis, non muriatica; nam pruritui excitando muriam conducere vel levissima observata docent, nec spirituosis feta liquoribus, aut coffe, quæ omnia sub ingressum noctis ferinum vulgò pruritum, vixque tolerandas titillationes concitant.

At à simpliciori hâc scabiei recentis curatione quantùm distant molimina quæ inveterascentem atque rebellem profligare possunt curationum molimina. Cutis aspera est, papulæ duræ, corpus delassatum, vires accisæ. Frustrà rem per topica aggrediare. Crudum morbum prorsùs exasperabunt illa, fiet ipsa difficilior sanatio.

Scilicet in omnibus illis morbis depuratoriis, qui in partem aliquam deponuntur, duplex status ut in acutis distinguendus est. Cruditatis alterum, alterum verò coctionis. Scilicet materia illa morâ & igneâ indole jura nocendi sævissima obtinet, & curari se non patitur, immobilis & nociva, donec vel naturæ viribus, vel artis efficaciâ mutata, tenuata, liquefacta fuerit & mitior facta ac mobilior, hinc ejus acrimoniâ dilutâ, illinc laxatis meatibus. Quoties igitur luem aliquam chronicam susceperunt tractandam Medici dogmatici de eo cogitant ut materiem mobiliorem reddant & vasa magis meabilia, posteà enim tutiùs & directiùs agunt corrigentia, aut vacuantia medicamenta, si quidem in corpus non solutum nulla est medicamenti actio.

Prima ergo in scabie rebelli curandâ indicatio in id tota vertitur ut rebellem ipsius retundamus indolem, partesque nocivas diluendo mitigemus, vasaque tenaci crispata & obstructa erethismo laxemus. Ergo antè omnia vulgò à venæ sectione, ut plerique Græcorum, curationem auspicabimur. Ipsa per se erethismo conducit. Quædam tamen ab ipsâ abhorrent corpora. Gallica nostra exquisitâ sentiendi vi donata repetitam sæpè postulant. Exindè intùs sero lactis dulcissimo corpus imbues, diætâque uteberis admodùm refrigeranti, qualem lactucæ, fructus horæi, cucumeres, herbæ ferè omnes & olera præbent mollissima. Alvum, ne bilis resorpta negotium facessat, leniter subduces. Cassiam hìc, manna, tamarindos aliis antepones medicamentis durioribus. Indè confugies

ad balneorum tepidorum & domesticorum usum ; hæc, si vires valeant, mane & vesperi repetenda. Nulla, ne prutitus increscat à balneo exeuntibus adhibenda frictio ; sed leni linteorum non calentium appositione exsiccabis. Lectus in quo reponuntur ægri non ferveat, imò non incalescat.

His peractis, nondùm ad topica confugere tutum est. Priùs enim & antè omnia in id omni ope atque operâ enitendum ut omnes secretiones liberæ evadant, imò & liberrimæ. Verùm ut ex omnibus depurationibus, ubi læsa est, ut est evidenter læsa in scabie, perspiratio, bilis & excrementorum alvinorum maxima est ad mundificandam cutem efficacia, ita ut ab ejusdem densitate notaverit Hippocrates cutim excrementis onerari ; quidquid contrà effutiat Helmontius, ita medicamentis alterantibus res agenda est ut alvus non catharticis proturbetur, sed mollioribus eccoproticis servetur laxior. Hùc ergo advocentur decocta plantarum aperientium de quibus jam egimus, sed & penetrantiora & valentiora reddantur. Hùc radices lapathi, chelidonii, enulæ campanæ, bardanæ, folia borraginis, scabiosæ, agrimoniæ, eupatorii, fumariæ aliorumque de quibus jam egimus palmam cæteris præripiunt. Additur his, præ cæteris salibus, tartarus vitriolatus, ut potè qui plus solvendo præstet. Horum remediorum usui interpolantur cathartica quæ vim efficaciorem resolvendi possideant eaque muco solvendo idonea, ut sunt pilulæ ex partibus extractivo-resinosis purgantibus cum mercurio dulci, aut panacæâ mercuriali remixtis; his basim præbent diagrydium, jalappa, turpethum, aut aloës quod ultimum in iis præsertim qui hæmorrhoidum suppressarum suspicione laborant præfertur.

Ubi jam mali mitigationem symptomata arguere incipiunt, topicis utere ; jam soluta sunt mali vincula. Eaque prætollenda sunt topica, quæ cum detergenti facultate simul solventi distinguuntur efficaciâ, inter quæ palmam certè præripiunt mercurialia unguenta leniora, quæ scilicèt quartam tantùm mercurii partem sub axungiâ occultant, eamque sulphuri remiscebis, si breviorem viam inire suadeat morbi inveterata ferocia ; de quo vide Etmullerum loco suprà citato. Sulphur solum axungiæ recenti remixtum pauperibus pro unguento est admodùm salutari. Profuit sæpè pro omni topico ad thermales aquas confugere, imò tentatis frustrà omnibus, visæ sunt illæ inexspectatis successibus illustrari, præcipuè in illo ægrotantium genere qui indociles se Medicis præstant,

eo præsertìm vitæ tempore, in quo cutis aridior & solida densiora minùs se molliri sinunt, viresque simul de suâ conservatione monitos nos volunt. Sepositis omnibus remediis, præstat ægrotantes ad illarum aquarum thermalium genus advocare quæ cùm potentem bituminosam atque sulphuream virtutem habeant, purgandi pariter facultate donantur. Post enim prima præparata à quibus nemo scabiosus immunem se præstare poterit, iis se proluant illi, & frequentibus haustibus simul alvinam bilem exonerent, simulque humorum molem immutent; dùm intereà quotidianis & diuturnis balneis cutem detergent & emundant. Rarum est ab iis aliquem redire minùs sanum. Rarissimum verò iis omnibus ritè & ex methodo peractis scabiem obsistere.

Verùm metuendum superest ne ex suis ruderibus possit resurgere malum, & suppositus cineri ignis rursus flammam concipiat. Undè & latentis morbi reliquias expellere, & ne nova succrescat scabies cavere operæ pretium est. Hìc verò & quæ præviæ fuerunt causas rimari necesse est, hisque obviam ire. Situm domorum mutare profuit; uliginosas paludes exsiccasse, scabiem epidemicam suppressit; victu piperato, salso, fumoso caruisse, alvum servasse liberam & periodicam fuit utile: fœcum alvinarum bilisque vacuationem quolibet mense, in decrepitis senibus, in quibus aliquid à perspiratione restitutâ expectare piaculum foret, salubre fuit admodùm provocasse, præsertìm hybernis mensibus; sed ætate florenti juvit perspiratio aucta per radicis chinæ decoctum leve pro potu communi ebibitum, quamvis multi de hujus diaphoreticâ virtute, inter quos illustrissimus Cartheuserus, addubitent, liceat hìc plus observationi fidisse quàm ratiocinio. Hâc enim constantiùs epotâ plures recidivas anteà perpessus homo, nullam posteà expertus, potui Americano grates persolvit, de quo vide Vesalium de usu chinæ radicis.

At illis quibus & vividior biliosaque temperies, aut facilia flammam concipere solida adsunt, nocere potest diuturnus ficcioris radicis Americanæ usus, cui illud vitii subest, quod alvi siccitatem inducat, adeòque bili tardiorem moram conciliet, adeòque ejus intrà intestina acredinem extollat. Quibus tale malum impendet iis alvus servanda libera. Quem in usum præcipuè conferunt pro potu communi aquæ minerales martiales acidulæ, si præcipuè virtute laxativâ polleant, quales sunt Passiacæ propè Parisios, aliæque ita multæ ut vix illis ulla regio careat, cùm aliundè pleræque facilè possint exportari.

Scabiei verò, seu potiùs papularum prurientium in temperamento mirè inflammabili curationem per diluentia & lactis asinini usum concordes descripsêre & H. ab Heers, & cum ipso Riverius, locis citatis. Quæ, quamvis venenum scabiosum per se attingere vix valeant, saltem nos edocent quanti sit pretii, & à ferventioribus medicamentis in tali corporis constitutione abstinere, & quantùm etiam possit post toleratas scabiei injurias lac ad sanguinem renovandum & reliquias morbi exsuperandas; sive asininum, cùm à bilis retentione metuendum quid superest; cùm enim potentissimè demulceat, laxat illud tamen & alvum servat liberam; sive vaccinum aut caprillum, pro re natâ in junioribus præsertim. Omnem enim paginam implebis, si cùm lacte antimonialia præparata diaphoretica sic dicta, ut est bezoar minerale, antimonium diaphoreticum non lotum, imò & antimonium crudum simul adhibueris. Ea enim præparata fervente scabie vix adhibenda, cùm tonum vasorum extollant, illâ penè exactâ ejus reliquias & immutant & proterunt, hocque præcipuè commodo benè se jactant, quòd cum lacte placidè concordent, ei misceantur bellè admodùm, ideòque ejus virtutes exaltent & augeant. Verùm Medicorum est in arte exercitatorum & principiis fultorum dogmaticis hanc vel illam sumendam indicationem pro re natâ suscipere, in quibus raròaberrabit qui pathologica theoremata altiùs meditatus fuerit.

4°. *De quibusdam Morbis qui scabiosi dicuntur.*

Cùm ex præcedentibus satis demonstratum esse confidamus scabiei nomen apud auctores in sensu latissimè fuisse acceptum, nil mirum si sæpè apud auctores variis morbis nomen idem impertiatur. Plurimi vix papulas à scabie distinguunt, quæ quâ ratione discriminari debeant suprà satis ostensum est. Prætereà verò aliis etiam morbis nomen idem inditum, nullo respectu ad causas, aut ad curationem habito. Ita J. de Vigo (*a*) inter scabiei species malum mortuum & *asaphati* Arabum veras vitiliginis formas accenset; & penè omnes auctores scabiei venereæ nomine vocant pustulas venereas; quamvis non negandum sit luem veneream aliquandò veram scabiei formam induere; sed cum illis certè discrepantiis quæ naturam ejus satis superque indicent. Rhases ipse

(*a*) Chirurg. Prax. lib. 5.

inter

inter ſcabies numerat *ſeſel* (*a*) illud malum oculorum in quo palpebræ retortæ pruritu tentantur acerrimo : & quanquam non negandum ſit ſcabiem malè tractatam & imprudenti adſtringentium uſu retropulſam poſſe in oculos ferri, quod ut raro gonorrheæ accidit, rariſſimè ſcabiei evenit, id nunquam vidi, nec ullum alium auctorem præter Math. de Gradibus & Rhaſim legi annotaſſe : non negandum tamen depurationem impeditam mala ſimilia poſſe producere.

Scabiem ſcorbuticam multi pariter memorant, quam ego quidem ſic verè dicendam nunquam me vidiſſe memini, quamvis ſæpè utriuſque morbi conjugium in nautis præſertim, atque incarceratis hominibus reperire ſit : ſed utrique ſua competit curatio, ita ut à ſcorbuto incipiatur ; nam ſanguini ſcorbutico novam labem inſinuarent ea quæ ad ſcabiem curandam mineralia ſolventia præſcribuntur remedia. Undè, utut ingens pruritus moras reſpuat, ita tamen corpus à ſcorbuto liberandum eſt ut poſteà pateat remediorum ad ſcabiem expellendam inſtitutorum aditus liberior. In quâ re ſic regendâ difficultas nulla eſt ; nam ſi papulæ fuerunt ſcorbuticæ, unâ eâdemque viâ tollentur.

Directiùs cum verâ atque legitimâ ſcabie confunditur ſcabies illa melancholica à Fr. Hoffmanno & antè illum à Fracaſtorio diſtincta ſub nomine pſoræ à ſcabie (*b*), à Riverio deſcripta, à Rondeletio non prætervisa, quam eo nomine videntur viri illuſtriſſimi donaſſe propter rebellem admodùm indolem, & cutis aſperam duritiem (*c*). Hanc veteres ut lepræ præviam crediderunt, Paulusque rem diſtinctè pronuntiat, quem alii ferè omnes Græci pſoram deſcribentes ſecuti ſunt. In eâ odorem acidum, ſeu potiùs aceſcentem ſe ſentiiſſe teſtatur F. Hoffmannus. Viris in ætatem decrepitam inclinantibus in quibus & coctiones languent & ſecretio bilis vitiatur & perſpiratio imminuitur, aut vix cocta exit, aliquandò ſupervenit illa, pruritu metuenda immani, crurum & femorum inflatione, moxque anhelitu hominem è medio tollens, aut miſerabili hydrope conficiens. Vernaculò vocabulo aiunt depauperari ſanguinem, nec ineptè quidem, ſiquidem vitiatis omnibus ſimul functionibus circuloque vitiatarum functionum ferali exorto, vix ulla melioris vitæ ſpes exurgit, quam tamen à vege-

(*a*) Math. de Gradib. de morb. ocul. CXIX.
(*b*) V. Fracaſt. de morbis contag. cap. 4°.
(*c*) Manard. lib. 7, ep. 2.

tabilium succorum non acescentium, sed contra alkali volatile subtilius, aut simillimum quid continentium repetere debemus, additis amaris volatilibus, quales se præstant arum, scilla, cepæ omnes, flores aromatici, aut radices serpentariæ virginianæ, pareiræ bravæ, camphorata Monspeliensis, quæ ita administranda sunt, mitiora minùs ægrotantibus seligendo, ut catharticis misceantur ad distantiam coctioni humoris necessariam, simulque ut viribus parcatur. Verùm hìc antè alia omnia remedia diæta instituatur vegetabilis, non acris, non fermentescens ex pane biscocto, & cerevisiâ lupulatâ; addatur exercitium modicum, & perspirationi favendæ tepidiora adhibeantur balnea aërque campestris purissimus, roridus, nec fumo, aut illuvie urbium sordidus.

5°. *De Lichenibus.*

Vulgatum est apud antiquos lichenum nomen. Λειχὴν dicitur ἀπὸ τῦ λείχω lambo, quod cutem exteriorem quasi lambat atque lingat, intactâ interiori ejusdem substantiâ, sed lichenum qui arboribus innascuntur more, cortici insideat; undè etiam lichen apud rei agrariæ scriptores habetur pro morbo in ficubus & oleis arboribus maximè notabili. Morbum hunc ad tumores referre videtur vix possibile, cùm ex suâ naturâ cutim vix supereemineat, quanquam Aëtius (*a*) voce hâc usus sit, dùm de lichene scribit ὄγκος λειχηνώδης & Oribasius (*b*) vocet morbum lichenum λειχηνώδων ὄγκων πάθος, idæamque hanc videantur à Galeno mutuasse qui inter tumores lichenes recenset & sic vult accipi.

Lichenum nomen apud Hippocratem (*c*) pluribus in locis, sed præsertim in aphorismis (*d*), universaliter sumitur pro endemicâ cutis efflorescentiâ, undè mirum videtur & parùm diligens ab interpretibus nomen illud latinè per impetiginem reddi (*e*), cùm impetigo sui generis sit morbus depuratorius, ut alibi dicetur. Sed in hisce morbis magnam nominum confusionem nos reperire jam pluries dictum est. Undè decet plus de rebus quàm de verbis esse sollicitos.

Cùm ergò jamdudùm apud Hippocratem nomen illud fuerit usurpatum, non tanquam novum nomen, sed contrà pro morbo

(*a*) Tetrab. 2, serm. 4, cap. 16.
(*b*) Lib. 3, ad Eunap. cap. 57.
(*c*) Lib. 5, κάτα τόπων cap. 5.
(*d*) Sect. III, 20.
(*e*) V. Paul. lib. 4, cap. 5.

endemico acceptum fuerit, mirum est Plinium (*a*) qui circà res medicas præcipuè frequentissimè cœcutit, lichenes pro novo morbo habuisse, eumque cum mentagrâ de quâ posteà dicetur confudisse. Hic lichenes pro faciei morbo haberi vult, cùm non plus ad faciem, quàm ad reliquas corporis partes pertineat. Nec tamen plus Manardo (*b*) assentiemur Plinium carpenti quòd lichenes ab impetigine distinxerit, quam vult ipse sub hoc nomine ab Hippocrate & Galeno intellectam, saltem in aliquâ sui specie, imò & quam ab ipso Plinio (*c*) alibi cum iis confusam arguit. Sed viri in hisce enucleandis versatissimi sententiæ non possumus manus dare, cùm impetigo, ut alibi dicetur, inter affectus ulcerosos ab omnibus numeretur; Manardus verò ipse lichenes ad papulas referat, quæ nunquam ulcerantur sed in farinam, seu furfur leve abeant verè lichenosum; undè lichenes parùm à Græcis intellectos, & ab Arabibus, ut mihi saltem videtur, prætermissos, pro depuratione cutis particulari habebimus, cujus nobis idæam exhibere possunt eruptiones illæ quæ Gallis dicuntur *dartres farineuses*.

Cùm ergò nobis desint auctores, rem ex observatione practicâ qualem mihi videre licuit expendam. Ac primò sub lichenum nomine intelligitur, rectè quidem, nec aliâ ratione comprehendi potest, asperitas summæ cutis in lemas tenues foliolorum ad instar divisæ, quasi à sublatâ epidermide, nunc hanc, nunc illam partem cutis occupans, raro universam. Aliundè siccus semper est lichen & aridus, nec ullum stillat humorem. Ita ut tres ipsi caracteres à naturâ impressi sint. 1°. Subjectam cutim non indurat. 2°. Siccus est. 3°. Epidermidem in foliola convertit.

Lichen per se vix ullam pruriginem affert, sensum contrà obtundit, aliquandò tamen per accidens & præcipuè ad limbos pruritum concitat, quod facilè hariolaberis, si ad ejus varietates libuerit attendere.

Lichen enim alius est simplicior, alius epidermidem in determinato spatio attollens, limbo terminatur rubello, quam lichenis, seu potiùs lichenum speciem, licèt ut plurimùm figurâ donetur irregulari, aliquandò ita circularem in plurimis partibus vidi ut circino descripta videretur. Ejus etiam aliquandò multiplicatio tanta est, ut nulla pars sit in toto corpore quæ non iis circulis

(*a*) Lib. 26, cap. 10.
(*b*) Lib. 7, Epist. 2.
(*c*) Lib. 20, c. 1.

omninò repleatur, paucis admodùm intervallis ad eruptionum formam.

Tertia demùm species rarior est quæ non ambitum modò circularem obtinet, sed etiam fundum omninò rubentem. Hæc in aliis partibus rara, in vultu fœdè frequentior est. An hæc est mentagra Plinii? Sæpè certè cum fundo miscetur herpetico, undè, sublatis qui primò apparuerant lichenibus, in verum herpetem mutatur. Compositum ergo morbum constituit, non simplicem. Illa sæpè venerea est. Lichenibus his aliam morbi speciem adjungere liceat quam cum porrigine velìm confundi, si porrigo ad morbos cutaneos in capite proprios non referenda esset. Hujusmodi elementa pluries vidi, exquisitum semel. Cutis quasi squammulis horrebat levibus illis tota quanta erat in homine nobili quinquagenario & Aremorico; albida ergo undequaquè, attactui cæteroquin mollis, nec tractanti durior. Facies non admodùm squammosa, nec tamen squammis carens. Cæteròquin sanus degebat, nisi quòd noctu cutis ardens somnum arcebat; undè macilentior factus pejora sibi timebat; increverat sensim morbus, sed jam à pluribus annis eâdem lue laborabat; quam dùm mihi aliisque in consilium accitis Medicis ostentare vult, dùm mutat vivido motu indusium, sternutatio omnibus simul oborta materiæ declaravit acredinem volatilem. Nulla cæteroquin ullâ in parte rubedo, alvus inculpata, urina benè cocta, sudor nullus unquam.

De ægro in patriam reduce nihil omninò audivi, nisi quòd post paucos annos, morbo acuto interemptus fuerit. Alii post paucos annos perfectè convaluêre, sed non ille gradus morbi aderat, nec tamen universalis.

Ex his satis intelligitur quòd licèt lichenes uniûs ejusdemque morbi aspectum præ se ferant, causis tamen multùm inter se differant. Tres tamen præcipuè species tria causarum genera indicant.

Nam simplicior illa & prior ordine quæ sæpè juvencularum atque puellarum cutem dehonestat nitidulam, iis præsertim in partibus in quibus tensior est, ut in fronte & thorace, nullius momenti est, & eam sæpè ab ancillarum incuriâ quæ acria cuti applicant pomata repetendam vidi: à calore aëris insueto & subito, à liberiori aëris campestris & ventis perflati usu, à liberiori ad focum ardentem assessu in pueris nasci levem lichenosam farinam sæpè observabis. Aliquandò acre aliquid latet, quod

cutim crispet, sejungatque à nativis vinculis epidermidem quæ dùm leviter attollitur, subtùs alia succrescit lamina : ita multi sunt infantes quibus ad singulas dentitionis periodos irritatio lichenes exteriùs protrudit. Nec certè semper, licèt impressio quæ tam leves effectus exerat parùm metuenda sit, negligenda tamen est. Quoties enim res universim per totum corpus grassatur; & totam humorum molem acri intingi signum est, & perspirationem minùs perfectè peragi, undè malum in œconomiam animalem non unum impendet.

Prætereà serum acre epidermidem à subjectâ cute divellens non semper familiarem sibi viam legit, & aliquandò palpebras & oculos infestat. Malum illud lichenum universalium simplicium juvenes, præcipuè viros, sed quovis ætatis tempore mulieres divexare natum, in illas præsertim incidere mihi visum est quæ antè ætatem & præter sexum liquoribus spirituosis abutebantur, aut cibis muriaticis sale fumoque induratis, vel demùm piscibus acribus salitis nimiùm delectabantur atque piperatis, ita ut noverim non unam cui re[illegible]a contingeret, ut nunquam, nisi post similem in victu errorem, lichenes apparerent, meliori victûs instituto corrigendi, rursùs emergentes, ubi nova concessa ipsis foret libertas iis indulgendi.

Altior est eorum lichenum consideratio qui rubro limbo erysipelatoso & aliquantisper rubro distinguuntur, si præsertim maculæ illæ totum corpus æqualiter occupent, paucis relictis intervallis. Tunc enim acredo major est, brevìque non sola exteriora symptomata concitabit, sed nares, fauces intimas, trachæam & intestina invadet, ibique coryzam perpetuam, aphtas, deglutiendi & respirandi difficultatem, tussim & tormina rebellia procreare potest. Causa porrò acrior est & petita ex longinquo, licèt plures viderim qui, etsi obstinatissimi fuerint, tamen sævirent per hiemem, & primis æstatis caloribus omninò diffugerent, ne relictâ quidem suî vel minimâ notâ. Aliquandò lichenes venereos dari distributâ inæqualiter nocente materiâ certum est. Dari scrophulosos non inauditum; sed nunquam sine alio concurrente signo morborum istorum diagnosi formandæ sufficeret lichenum eruptio.

De acris istius naturâ quod lichenes efficiat & non alia concitet symptomata vix accuratiùs potest pronuntiari. Videtur tamen illud in hâc præcipuè hærere mucosæ materiæ parte excrementitiâ factâ quæ cum perspiratione exit, & quæ vinculo inter epidermidem

& cutem faciendo habilis est. Mucus ille in lichenibus nimìs salsus videtur & minùs aptus connexioni illi efformandæ, simulque non satis acer, ut possit subjectam cutim corrodere. Undè ille morbus à salso nimìs seri & muci caractere pendere videtur. Hinc si microscopio lichenes lustraveris, non ulcuscula, non vesiculas acri sero turgentes reperias, sed hiatus occlusos & subjectam cutim quasi crispam & vellicatam observes; epidermis verò unâ suî parte soluta, alterâ cuti innexa apparet. Nec diversa est natura tertiæ magisque sævæ lichenum speciei quæ fundo omninò rubro donata est, nisi quòd causa acrior sit, aliaque mala portendat, cùm causa & cutem subjectam, imò & adipem subjectum possit violare.

Diagnosis morbi per se facilis est; non alium habet morbus noster symptomatum decursum, nisi quòd increscat sensim, sæpèque à parvulo puncti unius exordio in maximam corporis partem feratur. Nullus, nisi in rubro circulo circumdatis lichenibus, pruritus, at stupor aliquis cutis & sensûs hebetatio; partes sæpè primò occupatas deserunt lichenes & vicinam occupant; sæpè rubellus limbus aliquâ suî parte tollitur, mitescente malo, sæpè remanet integer, licèt vix lichenum ulla remaneat forma. Causæ diagnosis ex antecedentium memoriâ trahitur; at ubi gravior est, ex causarum præteritarum recordatione & functionum præsenti intuitu deducitur.

Prognosis verò pro causæ ratione varia est; semper & in quâvis suî specie longus est morbus, & tardè sive in malum, sive in curationem incedens. Qui levior est, & potiùs à cutis naturâ pendet, quàm ab internâ humorum depuratione, vix aliquid metuendum exhibet. Antè pubertatis tempora emergentes lichenes, cùm nondum glandulæ omnes evolvi se sivêre, eâ peractâ evolutione, sanantur omninò, & nitidæ cuti suus redit decor, licèt hìc nihil addiderit sui medicina.

At quæ aliquid inflammatorii præ se fert, & secundam aut tertiam lichenum speciem constituit acrimonia, ea sibi justam attentionem exposcit; nam, aut multiplicato, aut represso veneno, in herpetes potest mutari, aut in interiora viscera deponi, secretiones vitiare, obstructiones parere, phlogosesque obscuras tardè & occultâ ratione grassantes inducere, sicque demùm, aut abscessibus occultis locum dare, aut scirrho atque hydropi.

Nec id pro fabulâ habendum. Nam multos reperire est qui

cùm diù & obstinatè per primam ætatem lichenes passi sint, posteà asthmaticis divexari se paroxysmis mirati sunt, ac demùm hydrope pectoris periêre, qui si maturiùs, aut cauteriis, aut vesicantibus fuissent curati, vitam adhucdum ducerent. Imò forsan à neglectis hisce malis pars non minima obscurarum illarum obstructionum pendet quæ nobis in adultiore vitâ tantùm facessunt negotii. Obscuras autem dico adeòque magis periculosas, quòd materia lichenibus concitandis idonea parùm apta videatur vividæ inflammationi concitandæ.

Verùm, etiamsi per se parùm metuendam morbi idæam nobis exhibeant lichenes, diuturnum tamen malum constituunt, nec ulla est harum species quæ non semper, ut securè tollatur, multa temporis intervalla postulet. Sic vidi in puero pubescente, cùm jam sanguis incipit principiis turgescere actuosis, & præsertìm salinis, evolvunturque principia illa muco infantili & informi priùs obruta, lichenes sparsim per totam corporis superficiem effloruisse. Neglecti sunt illi in scholari valentissimo, exercitatissimo, imò & pro ætate toroso. Sæpè sudoribus diffluebat ille, repressaque perspiratio acris nullâ excipiebatur curâ? Quid multa? Catharrus ingruit, sed remansit nasi exterioris volumen pro corpore immensum, quod jam propinquorum attentionem extorsit. Purgantibus diù incassùmque dimicatum est, donec magnâ pilularum mercurialium dosi tandem sanatus fuerit nasus, simul delitescentibus lichenibus. Quod quidem symptoma lichenibus in puellis mixtum non unâ vice vidi, nec sanatum facilè, imò per totam vitam perdurasse, non sine neglecti initio mali mœstâ recordatione. Videtur ab hisce exemplis demonstratum non leviter esse prætermittendam lichenum curationem, circà quam instituendam variæ etiam lichenum species in animum revocandæ sunt; itaque tribus hisce speciebus varia admodùm curatio competit.

Simplicissimæ enim, & ex accidenti externo natæ, ut climatis ariditati debitæ, assiduo ad focum assessui, si præsertìm è calidiori loco in frigidiorem cutis tenuior ac debilior sese exponat, quid aliud quæremus, præter assiduum cutis fotum ita institutum ut molliatur subjecta epidermidi cutis ipsaque epidermis emollita servet vincula. Huic officio parùm inserviat aqua pura, sed illa quæ arte ita parata sit, ut unctuosum molle contineat, aquamque applicet & applicatam servet. Tale subsidium præbent decocta

emollientia, altheæ, malvæ, verbaſci, conſolidæ majoris, pſyllii, aliique hujuſmodi plantarum mucagine levi turgentium ſucci, vel ad hunc uſum famoſa fabarum aut lentium decocta, aut aqua ex melle & ſimilibus farinis parata, mulieribus Britannis adeò jactata & apud noſtras quovis redempta pretio, cui poſſunt viliores, ſed æquè præſtantes ſubſtitui farinæ hordei, lini, ſimileſque hujuſmodi quibus ſimul addideris oleoſa, lenia, mucilaginea coſmetica, quibus tot inanes farciri libros ſolemne eſt. Idem præſtant axungiæ mollium animalium, pullorum gallinaceorum, ſuillus adeps recens, quibus additur aliquid aromatici quo cutis ſenſus acuatur & rancedo oleorum impediatur, quale præbent balſama Mechanum, Copaïvenſe, Peruvianum. Vitanda ſimul ſunt exſiccantia omnia. Imò cùm ipſe venti nimiâ vivacitate inſufflantis halitus, aut radiorum ſolis inſultus lichenes efficiat, matres ſolent puellas, aut à ſole abducere, aut caput velis levibus protegere, ne cutis areſcat & leviorem inducat lichenum ſpeciem. Verùm cùm iis res præcipuè accidat quæ aliundè, aut ſicciori viſcerum diatheſi peccant, aut in quibus ſecretiones minùs ordinatè procedunt, proderit ſimul varia vel ipſius ſanitatis phœnomena expendere, videreque an ſimilis aliqua ariditatem illam concitans cauſa lateat, illique opem ferre, quod opus peragendum ſecundæ lichenum ſpeciei curationem conſtituit.

Etenim ubi ſemel limbus apparuit rubellus, qui locum lichene infectum à reliquis diſcriminavit, nunc altiùs latentem cauſam hariolari neceſſe eſt; eaque, ſive ab acrimoniâ pendeat, ſive à mutatâ ſeri míſcelâ, illam adepta eſt indolem quâ poſſit nocere per ſe & à loco ad locum transferri. Hinc mutandum eſt ſtatim vitæ regimen, illudque ſuſdeque vertendum. Acria omnia jubeantur exulare. Profuit multis abſtemios fieri. Omnia ſtudia animi prorſus ceſſanda, aut ita ſaltem mitiganda, ne noceant nimiis nixibus, & perſpirationis atque ſecretionum ordo prorſus intervertatur. Aer quantùm fieri poteſt ſeligendus eſt purior. Hæc quidem ita factitanda ſunt, ut diligentiùs & magis ſeverè fiant in malo maximæ extenſionis, minùs verò diligenter in levi lichene.

Poſteà verò cùm minùs tenax, minùs oleoſus humor horum morborum cauſa ſit, medicinâ aqueâ, diluente præcipuè omnis curatio inſtituenda eſt. Proderit ergo humorum acredinem ac indè natam ſolidorum ariditatem diluentibus æquè ac demulcentibus delinire; undè liquores pro potu, aut præcipuè manè jejuno ventriculo

ventriculo affatìm ingerantur, qui dùm facilè stomacho absorbentur, omnes interiores venas subeunt, adeòque per urinæ vias feruntur facillimè. Tales sunt, verno præcipuè tempore, herbæ molliores mucilagineo succo turgescentes, eoque dulci, & quo intimiùs misceatur humoribus animalibus, saponaceo. Talem succum præstant gramina, sonchus, taraxacum, cichoria juniora, & omnes hujusce generis plantæ quarum virtus videtur uniri & contineri in sero lactis vaccarum puro & recenti gramine viventium. Æstate fervente idem præstant auxilium succi fructuum horæorum benè maturorum, si aliquo excessu non laborent acidi omphacini. Hinc qui sæpè sub hyemis finem erupêre lichenes vernoque calore foti aliquod adepti fuerant fastigium, ubi primùm fructibus illis horæis usi sunt homines, delitescunt, seu potiùs evanescunt, rursùm redituri.

Multi se credunt humoris illiûs præsentiâ urgeri intùs, malèque secum agi arbitrantur, ubi lichenes qui solebant quotannis erumpere, stato tempore non apparent. Verùm inerat quidem cuti illorum impressa dispositio ad efformandos lichenes, materia non aderat; quod eò certiùs dicere possum quòd plures noverim, cæteroquin sanos, qui illicò lichenibus tentantur, si liquores hauserint spirituosos, fortes, & piperata atque acria cibaria sumpserint.

Sed præcipuum cum diætâ vegetabili atque diluente ad lichenes tollendos remedium à balneis repeti debet ex aquâ purissimâ paratis, tepidiusculis, quæ non modò cutem mundam efficiant, sed etiam epidermidem laxam, imò perspirationem, ut uberiorem, sic etiam humidiorem. Verùm ita cum ægrotis illis agendum est, ut non se credant sanatos, si paucorum balneorum usu lichenes disparuerint; cùm enim illi plùs à vitio cutis ipsius pendeant, quàm ab aliâ quâcumque causâ, mutanda est atque alteranda ipsa intimior cutis structura, quod vix sperandum est, nisi repetitâ laxatione fibræ quasi molliantur, & laxentur cellulæ, undamque imbibant, & ægri fiant quasi semi-hydropici.

At ubi remediis istis obstiterit malum, pervicaciusque vim eluserit diluentium & balneorum, ad alterantia fortiora deveniendum est; illa scilicet remedia quæ cùm unam præ aliâ secretionem non augent, omnes tamen intendunt, eamque principiis sanguinem constituentibus per moleculas salino-oleosas indolem addunt quâ ipse nitidior fiat & naturæ consonus magis. His addimus dupli-

catâ virtute mucilaginea lenia, cum quibus, ubi ſimul efferbuerint, adhærent illorum virtutes, ſicque certiùs ad ipſum perveniunt ſanguinem mutata minùs, rursùſque etiam principiis ſanguinis adhærent intimiùs, & cum illis meliùs miſcentur. Lenem illam mucaginem præbent vitulinæ, pullorum gallinaceorum & agninæ carnes. Tùm divitibus obtruduntur teſtudines, demulcentes eximiè ſimul & abſtergentes; leniorem è ranis ſuccum obtinemus: craſſitiem exprobrant illi qui ex cochleis & limacibus terreſtribus eruitur. His addunt radices lapathi acuti & aliorum oxalydum quæ bilem plùs aliis humoribus ſollicitant, & radices ſic dictas aperientes quæ urinæ vias præcipuè ſibi ſeligunt. Apii, petroſelini, fœniculi, bardanæ, tragoſelini, ſcorzonneræ radices plùs vias ſudoriferas affectare dicuntur. Corticem capparidos laudant alii, alii varias radices lignaque quibus ſcatent auctores: folia ſeliguntur ex naſturtio & cruciferis vegetabilibus, ſi non ea diſſuaſerit æſtus & ardor ægro innatus; ſin minùs, amariora, ut fumaria, taraxacum, cichoria palmam cæteris præripiunt. Æſtuanti liquorum indoli medentur borraginea illa quæ nitratæ plantæ vulgò ideò dicuntur, quòd in iis combuſtis fuſio atque nitro ſimilis deflagratio obtineatur. His omnibus adduntur varia pro re natâ pharmaca ſalina, nunc bili ciendæ, nunc augendæ urinarum ſecretioni dicata. Hæc, vel illa aut conſtitutio ægri, aut ventriculi atque primarum viarum ſtatus ſuadent; quandoquidem nunc prodeſt ſale amaricante anglicano aut ſedlizenſi alvum proturbare, nunc admirabili glauberiano, aut ipſo nitro ad urinas impetum ferre, nunc tartaro vitriolato intimiores meatus reſerare; quippè hic magis immutatus intrà ſanguinem defertur, & ibi diutiùs pererrat.

Prætereà verò hunc uſum per plurium dierum intervalla repetitum moris eſt catharticis actuoſioribus interrumpere, quibus partes à medicamentis illis intrà ſanguinem admiſſæ, ſimulque bilioſæ ſolutiores redditæ vacuentur, novumque locum novis ſuccedentibus partibus præſtent. Sed poſt illorum medicaminum uſum, etiam deliteſcentibus omninò atque curatis, ut videtur, lichenibus, non ideò omnis cura Medicos effugit. Videndum enim eſt an aliqua lateat acredo ad genus cognitum referenda, eamque à tergo inſequi neceſſe eſt. Nec, quamvis naturam particularum acrium è phyſicis præcognitis determinare impoſſibile ſit, ideò tamen deſperandum eſt aliquid hìc certi edoceri, ſi ad ſymptomata quæ hanc, vel illam partem affectant ſeduliùs attenderis.

Sæpè bilis tardiùs fluens lichenes efformavit. Hos insequeberis longo aquarum martialium salinarum aperientium & leviter laxantium usu. Si contrà malè moratus humor, tusses, pseudanginas produxerit, lactis asinini repetita assumptio, aut etiam victus è vaccino lacte poterit sopitum hostem proterere. Si catharros aut corizas efformaverit, vulgò usus protractior ptisanarum diaphoreticarum ex chinâ, sarsaparillâ, sassafras profuit, modò tamen ardore & siccitate medicamentorum corpus non deteratur. Cutis ipsa siccior balneis foveatur, aut saltem frequentibus lotionibus humescat. Imò non sine emolumento oleosis dulcibus inungi, indèque, aut strigili, aut panno laneo cutem deradi fuit utile. Inest enim in lichenibus rancescentia oleosa ab adipe nata degeneri, quam potenter oleosa illa abstergunt. Nec certè negandum est dari ex hoc genere symptomatum quædam quæ sint ab abstrusioribus repetenda causis, adeòque & remedia & methodum exigant abstrusiorem, ut sunt lichenes venerei. Verùm cùm nunquam soli huic morbo dignoscendo sufficiant, sed aliis incedant stipati symptomatibus, patet eos hìc nullum sibi locum vindicare.

ARTICULUS II.

De iis Tumoribus qui in pus aut alium humorem vertuntur.

Hùc usquè de iis actum tumorum speciebus quæ, aut resolvuntur, aut per insensilem mutationem abeunt, atque nullam in sibi propriâ ac primùm ascitâ naturâ ex rei necessitate mutationem subeunt. Undè, quamvis gravissima possint ab iis exoriri mala morbique, ut diximus, & gravitate & duratione symptomatum maximè metuendi, tamen pars præcipuè affecta serosa illa erat levis & citò difflabilis, nec nisi renovatâ & quasi fermentante lue rebellis, hinc nec metuenda fuit conversio, nec speranda. Simpliciter, ut Platonis verbis utar, habebamus (a) ἀποκεκριμμένον νόσημα in quo humores ab internis ad externa feruntur vi naturæ. Verùm in morbis de quibus nunc agimus duplicem operam agit ἀποκριτική illa δύναμις Galeno sic dicta, seu *vis separans*. Segregat enim mala à bonis ; segregata autem cùm

(a) De Repub. lib. 3.

præ ipsorum crassitie non possit expellere, ea etiam novo labore immutanda suscipit, undè etiam illa facultas διακριτικὴ καὶ προωτικη dicta est (*a*).

PARAGRAPHUS I.

De Pustulis.

Primum hujusce generis morborum gradum constituunt pustulæ quæ à Celso latinè sic dictæ ab eo ita describuntur, ut à maculis tumore, à papulis exeunte humore distinguantur. Hæ enim de quibus jam egimus βλαστήματα, ἐκθύματα dictæ, distinguuntur à pustulis quòd resolvantur, aut abeant in farinam levem, ἐξανθήματα verò omne illud genus pustularum comprehendat, quod humorem fundit, adeòque aut in crustam abit, seu ἐσχάραν, aut emplastris obductum cicatricem accipit. Non autem accurata & sedula Celsi descriptio ita Medicorum Græcorum ætate recentiorum permovit animos, ut aliquam hìc ambiguitatem verborum non sinerent illabi. Ita Paulus Ægineta (*b*) vocat pustulas citra saniem, id est veras papulas ἐκζέματα, ἐκζέσματα, περιζέματα, quod quidem per nos licet, modò illæ cum pustulis non confundantur, in quem incidisse errorem videtur auctor alioquin in re medicâ non levis auctoritatis.

Cùm plures pustularum distinctiones Celsus admiserit, tùm ea prima est antè alias quâ pustulæ in acutas & chronicas dividuntur. Scilicet multi sunt morbi acuti quorum crisis per pustulas fit, de quibus hìc agere ullo modo non sinunt propositæ limites materiæ. At de chronicis solis hìc res agitur quarum divisio primaria est in benignas & malignas.

Benignæ pustulæ illæ sunt quæ nullum important periculum, & non una illarum species est, imò eumdem servant ordinem & eamdem naturam atque illæ quæ maximè periculosæ sunt. Undè eadem atque malignis divisio competit. Serosas seu lymphaticas aut recepto apud eos more pituitosas φλεγματώδεις antiqui numerabant, tùm sanguineas, biliosas & eas quæ ab atrâ bile pendebant.

Hæc quidem divisio pustularum apud illos, præsertim verò

(*a*) Lib. 3, de facult. natur.
(*b*) Lib. 4, cap. 1.

apud Arabas, omnibus ferè morbis communis de pustulis tractanti non omninò rejicienda est, nisi quòd eæ quæ ab atrâ bile pendere dicuntur nunquam inter benignas numerari possint.

Verùm summè instituenda & antè alias pustularum divisio est inter eas quæ ichorem fundunt, aut serum acre, malè coctum, & eas quæ sanguinem ac pus, antequam rumpantur, continent, quarum aliæ basim & circulum circumdantem inflammatum habent, aliæ fastigio tantùm inflammantur; iis diversa indita sunt apud Græcos nomina, licèt non perindè facile sit proprias verborum significationes eruere. In genere pustulæ lymphaticæ, si minutæ sint, apud veteres Ἱδρῶα aut etiam κεγχρίας dictæ sunt, quod Latini, Celso auctore, verterunt per vocem *sudamina*, & reverà pustulæ illæ raró sine sudore præcedenti apparent & videntur à materiâ acri mordaci per sudores exitum molienti pendere. Distinguendæ sunt illæ à veris phlyctœnis erysipelatosis quæ nunc malo omine, nunc meliori pro re natâ apparent in febribus sudatoriis Hungaricis, & Anglico sudore aut Picardorum sudatoriâ febre de quibus hìc agere nostri non est instituti. Quæ verò apud nos & sine febre apparent, raró depuratoriæ sunt, & à sudoris acredine quam procreavit ardor tempestatis exurens pendent ut plurimùm, vixque aliam sibi medicinam postulant præter diluentem atque refrigerantem.

Vidi pustulas hasce humore lymphatico plenas illicò in faciem & totum corpus in illis exardere, qui sordes longâ corruptione volatiles factas durâ everrebant operâ. Stercus murinum paleâ exceptum & ita exsiccatum ut in furfures tenuissimos abiret, manus & vultum juvenis aurigæ similibus implevit pustulis quas paucorum dierum spatio sine artis ope sanavit. Idem accidisse memini puero qui incautiùs nidum formicarum totamque rempublicam baculo everterat funditùs : exemplum cantharidum probat satis similem halitum posse à non unâ insectorum specie effundi. Quod etiam multis metallorum arsenicalium fossoribus accidere norunt metallurgi. Sed novi virum qui nunc impunè talia perpetrat, sed qui cùm juvenis esset, nec vinum Hispanum illud forte & spiritibus oleoque essentiali refertum, aut potum coffé sorbere non poterat, quin illicò pustulis frons dehonestaretur lymphaticis illis & acriter per viginti quatuor horarum spatium dolentibus, posteà per levem suppurationem abeuntibus. Hæc omnia vix morbi nomine digna, medicinâ non indigent, nisi diluenti & temperanti. Graviores sunt species quædam

pustularum quas, ut magis conspicuas, diverso nomine donaverunt.

PARAGRAPHUS II.

De Phlyctœnis.

φλύκταιναι ἢ φλυκτίδες quas inter genera pustularum Celsus (*a*) recenset, idem sunt atque φλυζακίον (*b*) quorumdam græcorum. Videtur auctor (*c*) libri sexti Epidemiorum eas vocasse pustulas ut combustorum, ἐξανθήματα κνησμώδεα ὥσπερ πυρὶ καυστά. Hæ ubi confertim exeunt apud aliquos χαλαζα aut χαλάζιον (*d*) vocatæ sunt. Quod nomen apud recentiores pro grandine, morbo oculorum usurpatum fuit. Undè etiam aliquandò qui miliaris, seu κεγχρίας herpes dictus est, etiam phlyctœnodes dictus fuit. Sed illud morbi genus forsan meliùs ad Ὑδρῶα, seu miliares pustulas referri posset.

Verùm ne nimìs in vocabulorum minùs utilium disquisitione hærere videamur, ad aliam phlyctœnarum speciem naturâ diversam pertinere videntur & pustulæ quæ Græcis & Hippocrati præsertim πομφοι dictæ sunt, aut etiam, sed obscuriùs πομφολυγες, inter varos à multis numeratæ. Hæ enim pustulæ, si Galeno (*e*) credamus, bullæ sunt humore plenæ seroso illo ac sanguineis partibus turgido, fundumque habent sanguine effuso & concreto plenum. De hoc morbo agit Hippocrates in coacis, præsertim in linguâ. Sed similes pustulas in aliis corporis partibus sæpè vidi. Differunt hæ à primâ phlyctœnarum specie per indolem seri contenti & per fundi naturam qui sanguine concreto contaminatur. Utraque phlyctœnarum harum species in morbis acutis jure meritòque pro pessimo signo habetur, solutamque & sanguinis compagem & solidorum texturam indicat; sed nec in morbis chronicis jam à longo tempore sævientibus, ut scorbuto aut gangrænâ senili, melioris sunt ominis, eadem enim indicant; sed tunc symptoma, non morbum efficiunt.

Verùm ubi phlyctœna simplex est & per se morbum constituit, raro morbus gravis est, etiamsi per omnem corporis ambitum

(*a*) Lib. 5, L. C.
(*b*) Paul. lib. 4.
(*c*) Galen. comm. 1, in Epid. 6.
(*d*) Aristot. de morbis animal. 8, cap. 20.
(*e*) V. Galen. de vocibus Hippocr.

fuerit multiplicata; imò & si plures phlyctœnas viderint Medici per corpus universum sparsas, tamen illas pro erysipelatis symptomate habendas censuerunt semper, nec nisi per causas accidentales, ut influxum venenatum halituum ab infectis nascentium. Aliquandò morbum hunc vidisse me memini, & cùm in uno aut altero casu nulla nota esset causa phlyctœnis inducendis apta, non dubitavi eas ad causam accidentalem, licèt incognitam, referre, & facilis per aliquot dies quietos & à sole remotos curatio satis indicavit veram esse conjecturam; modò in eis non comprehendantur illæ quas post ephemeram febrem in junioribus vidi enatas & quas in acutarum numero recensendas brevis illarum existentia demonstrat.

Altera phlyctœnarum species quas πομφοι, ut diximus, antiqui vocaverant, in universum corpus nunquam diffunditur, sed illas ut plurimùm in seniorum cruribus observavi; nonnunquam etiam in viris, raro admodùm in junioribus. Earum causas ad scorbuticam diathesim referri vulgare est, imò & illæ sæpiùs habentur à practicis ut scorbuticæ indolis, licèt non semper in hanc idæam consentientem me habuerint. Has enim vidi perspirationi subitò suppressæ in viris sanguine alioquin acri præditis succedere: sic post lautas acribusque fervidas vinis, & embammatibus epulas illæ nascuntur. Quodcumque acre est perspirationis vias affectat in aëre cœnaculorum fervido, quod si cohibeatur, subitò similes potest phlyctœnas protinùs producere, si præsertim aeri externo fervidi sese objecerint. Hæ ruptæ acre serum stillant epidermidem à cute sejungens, & in affectum ulcerosum degenerant. Vidi ego hominem herpetibus pruriginosis & acrem humorem stillantibus vehementer vexatum. Cessavit ipsi nullo adhibito remedio stillicidium illud, enato simul ad femora magno phlyctœnarum sanguine maculatarum, & sibi succedentium numero. Dein suppurabant illæ, verum in pus abibant, leve, lymphaticum, diffluens, non coquendum, & tamen inducendæ cicatrici sufficiens.

Phlyctœnæ à causâ natæ internâ, vel solitariæ & per longa nitidæ cutis distinctaque intervalla prodeunt, vel agglomeratæ & quasi racematìm; sed præsertìm crura, femora, partiumque genitalium viciniam invadunt, locaque omnia quæ humore acri turgent, eique sæpè fœtido exitum dant, undè natura illarum pleniùs intelligatur. Et iis præsertim accidunt quos aliâ de causâ

vexat quævis acrimonia, undè sæpè mulieribus cancro laborantibus familiares sunt, sæpè etiam in morbis venereis emicant; nullamque aliam causam, nullamque proindè alienam curationem admittunt, sed tunc simplices non sunt, basimque habent inflammatam, ac citò abeunt in affectum pure albido, squallido refertum atque ulcerosum, ita ut usu periti harumce rerum non hæsitare possint circà diagnosim. Prognosis fata causæ sequitur.

Curatio alia est externa, seu ut vocant palliativa, interna alia. Externa omnibus communis in eo consistit ut serum illud vacuetur, parti læsæ sero vacuæ ita applicentur emplastra saturnina aut absorbentia, ne serum diffluat, sed absorbeatur pars aquosa, quæ verò spissior est in parte retineatur ad pus conficiendum, aut saltem crustam cicatrici præviam inducendam. Emplastra verò non adhibeantur, nisi priùs pars cruenta, in plagâ residua, fuerit aut linteo carpto sublata, aut per vinum mellitum, aut, si partes nimio sensu donentur, per hordei decoctum pariter mellitum penitùs elota. Verùm si seri fluxus metuendus sit per quem tota corrumperetur vicinia, proderit quorumdam Chirurgorum artificium quo emplastris appositis foramina aptant per quæ possit supra emplastrum elabi serosa pars illa, intactâ intereà subjectâ cute. Emplastra quæ ad hunc usum adhibentur varia sunt, ut diapalma, diapompholygos & illud celebratissimum nurembergense dictum quod, addito multo minio, vim absorbentem eximiam adipiscitur. Multa sunt hujusmodi emplastra quæ in horum locum adhiberi possunt, modò siccissima sint illa, & nullatenùs unguenti naturam redoleant. Nec hìc rara curatio in vulneribus commendata competit. Pluries in die deligandæ sunt hæ plagæ, ne quod retinetur acrimoniæ nativæ adscititium addat venenum. Quæ quidem sanandi phlyctœnas methodus nunquam ad corpus universum pertinet, sed sæpè pertingit ad crura, sæpè ad femora universa senum illorum in quibus vitalis circuitus elanguet & quæ phlyctœnis occupantur.

Interna phlyctœnas curandi methodus non adeò simplex est, aut universalis. Causa semper habenda præ oculis, quæ cùm summè diversa sit, summè etiam diversam curationem postulat. Persæpè enim scorbuticam, putridamve acrimoniam supponunt illæ, hæque propria causæ remedia postulant. Et si acrimonia quævis sui caracteris indicia prodat externis signis, illicò ab illis indiciis captanda indicatio. Undè universa acrium genera recensenda forent, si universalem hìc phlyctœnarum curationem per-

sequi

ſequi foret animus. Verùm licèt ſecretio quævis retenta, licèt acre quodvis introductum poſſit phlyctœnas inducere, perſpirationi tamen his atomis nocuis fœtæ ſubitò ſuppreſſæ debetur plerumquè earum exortus. Undè non demulcendæ tantùm acrimoniæ indicatio datur, ſed etiam laxandi ſolidorum erethiſmi qui ſubitam perſpirationis ſuppreſſionem comitatur ſemper. Nec deeſt in noſtris hiſce oris alvum laxandi neceſſitas, quia bilis exitus apud nos promptior quàm in ullis aliis oris, acrimoniam maximè eluit & ſecum abripit. Hinc ubi ſemel laxitas ſolidis inducta eſt, experientiâ freti huic maximè vacuationi fidimus quam fruſtra ſperes per aliam quamcumque ſupplere : cùm vix urina perſpirationis vices agens ſatis apertum callem eluendis humoribus aperiat, ſudor verò huic nunquam perfectè ſuppleat.

Verùm poſt fugatas atque debellatas exteriùs phlyctœnas, reſarcienda eſt perſpiratio, & renaſcenti epidermidi ac in veteris jam per ſquammas leves abeuntis locum redivivæ mollities inducenda eſt atque humiditas lubrica ut & firmiùs adhæreat & potentiùs extendatur. Quod efficient fotus tepidi laxantes, ſemicupia, balnea, frictus cutis leves ; forſan & ſi ſuaſerit cauſa & ægri temperies faverit, proderit interioribus aromaticis levioribus, volatilibus, multâ aquâ dilutis, ſimulque operâ caloris externi ſapienter adaucti, & leniter prorogati, ſudores aliquos prolicere, quem effectum præſtant bardanæ, ſcorzonneræ radices, aliæque ejuſdem generis ; ligna ſaſſafras, ſantalorum, folia borraginis, bugloſſi, echii, ſummitates veronicæ, chamædryos, chamæpytios, meliſſæ ; flores ſambuci, meliloti, aliique ſimiles, quorum hi tantùm in exemplum adducuntur, quibus in corpore laxato calidè aſſumptis, poſt ſomnum præſertim, quo tempore omnia meliùs è corpore exhalant, vapor tenuis ad cutim defertur ubertim, & perſpiratio univerſalis omnes corporis artus perluit.

Sed non ad omnes æquè illa pertinet curatio. Senibus v. g. & corporibus aridis vix ulla ſimilis vacuatio ſperanda eſt, aut arte procuranda. Satiùs illis ad cautelam alvus lubrica identidem redditur, ut illæ quæ ſuperſunt à coctione humorum univerſali reliquiæ ad magnum illud bilis emunctorium ferantur, & per illud eliminentur è corpore : quæ quidem praxis licèt ab inſtituto naturæ aliquatenùs diverſa videatur, aut ab eo averſa, tamen perſpirationi ſupplet. In quâ quidem methodo ſecundùm Hippocratis & Sanctorii dogmata ratio aliquatenùs tempeſtatum atque

regionum habenda est. Sudâ enim tempestate & calidâ in regione meliùs perspirationi fidendum est, minùs verò in frigidioribus quibus magis est salutaris diarrhæa.

PARAGRAPHUS III.

De Pustulis inflammatoriis.

Nunquam gravis est per se pustula inflammatoria subitò rubens, subitò fastigiata, quæ sine tensione aut lancinatione præviâ pus fundit vulgò aquosum primò, dein secundâ periodo spissius. At quamvis depuratoriæ sint, ferè semper præbent signum mali latentis & alienam sedem occupantis; raró enim pustulæ illæ apparent, quin aliqua lateat in parte intimiùs affectâ suppuratio. Ita hæ sæpè superveniunt phthysibus pulmonalibus, aut in abscessu hepatis latent & ex sanguine qui pure turget undequaquè regurgitant. Hinc nec crisim faciunt, nec levamentum à copiâ materiæ pendentes. Cæteræ verò omnes sine phlogosi nascentes ad hydroas & phlyctœnas referuntur.

Longè major diversitas intercedit inter pustulas illas quæ inflammatione stipantur ad limbos, aut totæ inflammatoriæ sunt. Has in biliosas, sanguineas, aut atrabilarias antiqui distinxerunt: quid biliosæ sint pustulæ difficile est intellectu, nisi hoc nomine intelligantur simplicia exanthemata in juvenibus præsertim nascentia, quo tempore præsertim pubertas emicat, & eâ tempestate quâ sese ver explicat, rediviva. Hæ quidem pustulæ simpliciores ab acriori & actuoso nimìs muco pendent, vulgòque aut studiosis & malè concoquentibus accidunt, aut illis qui multum spermatis ingenerant atque colligunt, aut demùm iis qui acribus cibariis delectantur. Novi juvenem qui non impunè spirituosorum liquorum levem usum, vel semel, experiretur, quin illicò quasi impetu facto, in hanc illamve cutis partem punctorius quasi lædentis aciculæ sensus oriretur, indèque orta pustula intrà biduum pus non eliceret, quo abacto cicatrix fiebat. Multæ sunt hujus generis pustulæ cutim teneriorum juvencularum dehonestantes, quas aut vigiliæ, aut anxietates, aut protracta studia, aut errata qualiacumque in victu inducunt, & causâ sublatâ, sine ullo alio medicamine tolluntur; multæ sunt hujusmodi pustulæ quæ, cùm æstate fervente appareant, sub finem autumni prorsùs abeunt, & hæ

præſertim bilioſarum nomine donandæ ſunt, cùm in hominibus plurima bilis acrioris principia generantibus appareant, alvoque profusâ vultus & artus eniteſcant, quaſi reverà principia bilis abundantioris ſimul & acrioris reſorpta illas excitaverint. Hâc causâ ſemel poſitâ, intelligitur cur tardatâ bilis ſecretione, vel per ſedentariam vitam, vel per liquores ob circuitûs tardationem concretos, tot emineant ad cutem puſtulæ inflammatoriæ, pure plenæ, ita ut ſi cauſam earum ſpectaveris, non immeritò dicantur bilioſæ.

Puſtulæ illæ quæ frequentiſſimæ ſunt, utut inflammatoriæ dicendæ ſint, ſimplices tamen ſunt, diagnoſimque facilem atque levem prognoſim obtinent, imò & causâ ſublatâ quæ ſemper ex rebus repetenda eſt non naturalibus, facilem curationem. Primùm enim & antè alia invigilandum coctioni eſt quæ gubernat cæteras ſecretiones, & ab ejus vitiis primariæ indicationes repetendæ ſunt, ita ut his aliquandò puſtulis uſus vini meraci profuerit, quandò ſcilicet languent functiones ob virium coquentium imbecillitatem, at ſæpiùs ſero lactis clarificato, balneis, & diluentibus medela ipſis appoſita eſt efficax. Sæpiùs verò ubi bilis regurgitat, acida ſaponacea paginam impleverunt. Sin minùs, obſtructis hepatis viis, bileque ſtagnante, ex vegetantibus aperientibus, ſaponibus amaris, atque ſalinis naturæ neutræ petenda eſt medicina, quam hìc referre longius foret & extrà operis propoſiti metam produceretur; cùm nulla ſit ex his methodus quæ non hìc poſſit non locum invenire.

Longè aliter ſe res habet in ſævioribus illis puſtulis quas verè cruentas vocare poſſumus, & quas antiqui, aut à bile acriori jam porraceam indolem nactâ, aut ab atrâ bile pendere arbitrabantur. Nec unus quidem, aut ſævitiei, aut pertinaciæ gradus eſt.

Reverà enim puſtulæ ſunt aliæ depuratoriæ in chronicis, ut dantur criticæ in acutis; aliæ contrà, aut ab exuberante materiâ pendent, aut ab ejus erodente qualitate, licèt aliquandò etiam ex aliquâ parte ſymptomati levando aptæ ſint, atque adeò aliquâ ratione depurationi ſerviant.

Verùm puſtularum illarum naturam nominibus variis deſignare antiqui annisi ſunt. Undè ſumma exorta confuſio, apud Arabas præſertim, qui varia nomina pro lubitu ita finxêre, ut aliud Avicennas, aliud Rhaſis, aliud Haly Abbas eodem ſub nomine intellexerint, vel pro ſe quiſque diverſa iiſdem rebus nomina impoſuerit. *Eſſere*,

ſaire & bothor Avicennæ (*a*) puſtulas ſignificant, quarum *eſſere* plus acres atque lymphaticæ, ſed effuſo ſanguine mixtæ ſunt, *bothor* latiores & legitimo pure plenæ à pluribus pro variolis habitæ ſunt, & ſic ab interpretibus redditæ. Vix eadem nomina Rhaſes (*b*) uſurpat, ſed *puſtulas apantas* vocat, & dùm varia memorat earum genera, jam nominis oblitus, has *ſeras* vocat. Seram noctis vocat Haly Abbas quod Græci ἐπινυκτίδα. Verùm hæc ſymptomata pro peculiaribus affectibus habenda ſunt, nec ad univerſalem tractationem attinent.

Sed ne rebus quarum vel ipſi auctores notitiam dare non poſſent videamur nimiùm inſiſtere, tria harum genera cum Græcis diſtinguemus. Quarum priores cum Hippocrate (*c*) ἐπιφλογίσματα vocabimus, cùm cutis velut à flammâ exuſta in puſtulas elevatur cruentas, prurigine inſignes & ardore incredibili, quæ puſtulæ ad phlegmonas accedunt, eorum naturam ſervant & eidem auctori φλεγμασίαι dicta ſunt. Ad hoc genus etiam referuntur ἀμυχώδεα ἐξανθήματα vel ἐξανθίσματα apud coacas dicta, cùm ab iis cutis carpta, & quaſi unguibus vellicata videatur. Hoc puſtularum genus univerſim ad inflammationes pertinet, acremque ſupponit intùs materiem veræ ſuppurationi aptam & idoneam. Hæ puſtulæ à prurigine inſigni, imò & doloribus lancinantibus incipiunt, vulgòque in ſubjecti tumoris amplioris faſtigio naſcuntur. Furunculum jurares. At ſola in medio enata puſtula ſuppurationem aſſequitur, reſolvuntur reliquæ. Raró totum corpus obſident illæ, ſed hùc & illùc naſcuntur, unâque aut alterâ extinctâ, numeroſiores ſuperveniunt. Nec finis creſcendi atque reviviſcendi datur, donec, vel artis auxilio, vel naturæ viribus tota materies exhauſta ſit, aut quod non raró fit, materies intrà reſorpta graviores morbos induxerit. Undè deſcripſit Avicennas *bothor* pulmonis, ſtomachi, & aliarum partium.

Acre inflammatorium in ſanguine latens huic morbo anſam dat, nec raró morbis eruptivis, naturæ ſi fuerint inflammatoriæ, puſtulæ illæ ſuccedunt. Undè ars curatoria in illud innititur tota, ut laxatis per laxantia & diluentia ſolidis, mitificatis per demulcentia humoribus, reſolvatur denſum illud inflammatorium ope aperientium, ſaponacearumque herbarum, ſimulque ſalibus

(*a*) Fen. 1, lib. 10, Trent. 4, Fen. 4, lib. 4, tr. 1.
(*b*) Lib. 6.
(*c*) Aph. 23, lib. 5.

neutris moles humoris mucosi nimiùm densa frangatur. Cujus in operis partem cancrorum fluviatilium, millepedum substantiam addunt; imò & si aliquandò plus densitatis quàm acredinis subesse indicet mali pertinacia, viperarum carnem, & salia volatilia addunt. Quod nunquam, nisi sedato erethismo, tentandum esse indicat ratio.

Acrem verò illam materiam à tergo & per sudoriferorum lignorum decoctum esse insequendam suadent multi, quæ cùm solventi virtute eminenter polleant, hìc certè conferre multùm possunt, nisi pustulosus æger & juvenis & acrior ardorem ingentem sanguine resinoso præditus eliciat, quo in casu flamma facilè sopita exsuscitatur, malumque malo additur. Rebus sic se habentibus, seri lactis benè clarificati usus diuturnus & lacticinia, cujuscumque generis illa sint, aliis omnibus medicamentis certè anteponenda sunt, præmissis tamen præmittendis, & præcipuè ratione habitâ causæ quæ in hisce, ut summè variabilis est, curatorias etiam indicationes summè discriminat.

Non rarum est juvenibus, vel in ipso sequiori sexu, cùm omnia turgescere incipiunt organa & quasi orgasmo concuti, faciem, nasum similibus turgere pustulis. Id etiam accidere vidi junioribus plus nimiò studio deditis otioso illi, & corpus incurvum expetenti, quia nempè coctiones elanguerent & bilis tardaretur secretio. Bilis resorpta atque collecta similes producit pustulas. Vidi sic monachum juvenem & pietate & laboribus litteratis insignem, aquâ solâ pro potu usum, qui pustulis similibus, non sine intuentium calumniis, deformaretur. Bilis efficaciam, vires stomachi restituit vinum modicè potum, pustulæ delebantur. Alter in eodem cœnobio grandior natu, mero indulgebat, vultus ruber vestes albas dehonestabat. Vinum coagulum nimium bili inducebat, hunc sanavit aquæ potus. Patet ex his quodlibet acre in sanguinem resorptum eosdem effectus ex contrariis causis elicere. Semen retentum, quisquiliæ uterinæ, jecoris forsan & lienis vitia, idem efficiunt, modò sanguis acer, solidis erethismo constrictis, iis producendis conducat. Undè universale his malis remedium in victu simplici, præsertim vegetante consistit, salinis non referto particulis, multò minùs fumosis. Exercitia perspirationem juvantia apprimè conducunt, quæ si ab instituto vitæ, quod immutare non semper licet, interdicantur, diuretica levia atque lenia, catharticaque mollia, cum aperientibus saponaceis mixta, sine ullâ medicamentorum mineralium miscelâ sufficient.

PARAGRAPHUS IV.

De Terminthis.

Gradu & ferocitate mali proximæ sunt eæ quas Græci τερμινθοι vocavêre, pustulæ. Hoc nomine donare videtur Galenus (*a*) eas quæ basi rubrâ, purpureâ, in apicem nigrum desinunt, eumque, utut summè dolentem, non tamen gangrænæ imminenti periculo destitutum, imò ei proximum; undè pessima symptomatis forma aut in chronicis aut in acutis imminet. Dioscorides Alexandræus (*b*) aliam morbi speciem sub hoc nomine designat, pustulasque ex nigro viridescentes indicat, sed existentes per se atque morbum constituentes, pessimi quidem moris, sed non ita feralem. Quo in sensu illas accepisse videtur qui fusiùs eas descripsit Oribasius (*c*), Therebinthum vertêre latini; curationemque phymatis pustularum speciem ferentis in eo ait consistere ut tumor totus in pus vertatur. Sed de peculiari hoc tumore alibi dicendum erit. Universum corpus rarò similis lues attingit.

Non mirum est si in concinno hoc nostro atque eleganti vivendi genere, in quo summa mundities etiam pauperioribus colitur, malum illud rarò appareat. Verùm non adeò invisum est aut inauditum videre pustulas illas nigrantes quæ vulgò in ulcuscula degeneres abeunt, præsertim in viris qui in senectutem inclinante ætate vivunt incautiùs, salsisque, fumove induratis delectantur cibariis, si præsertim humidiora incoluerint atque depressa loca; ita ut causa non unica, sed plures simul ad hunc morbum inducendum concurrant. Affectus ille vappidis humoribus & ferè decompositis supervenit, partìm criticè, cùm aliquandò his apparentibus desinant, aut saltem minuantur symptomata, partìm symptomaticè, cùm causæ vacuandæ quæ sedet intùs in humoribus illa nunquam suffeçerint. Scorbutico humori vulgò adscribuntur pustulæ illæ, quod quidem ut aliquandò verum, ita tamen non semper experientiæ congruit. Sed humor ille melancholicus crassus à degeneri sânguinis crassamento pendens, sæpè eas producit: rarò ab aliâ causâ oriuntur, ita ut universa illarum curatio ab alterutriûs humoris curatione repetenda sit; chirurgica verò tractatio

(*a*) Comm. 4, in libr. 6 Epid.
(*b*) Gorræi defin. med.
(*c*) Lib. 7, Synop. CXXXVI.

rectè, ut Oribasius docuit, in eo consistat, ut mollibus adhibitis emplastris simulque antiputridis, suppuratio benigna in supposito phymate concitetur quâ simul & subjectæ partes tollantur, & supereminens pustula. Sæpè accidit ut superveniente gangrænâ, pustula solvatur in escharam & phyma quod rubro-purpureum colorem præferebat, nigrescat. Quo in casu artis est caustico antiputrido quale præstant lapis infernalis, butyrum antimonii, &c. gangrænæ limites imponere, dein tumorem ad suppurationem educere. Sed hæc ad tumorum tractationem pertinent, nec morbos universales cutis spectant.

Quod verò attinet ad diversicolores pustulas de quibus Dioscorides Alexandræus scripsit, licèt apud nos raræ sint, observantur tamen aliquandò, & eas reperire non infrequens est in infelicissimis illis hominibus quos vel lex, vel lege sævior autoritas in carceribus humidioribus atque obscurioribus inclusos coercet. Scilicet inertia vitæ in vinculis exigendæ, simulque ærumnosâ animi conditio, victus sorditie & inopiâ infamis, sed præcipuè squallor loci ab aëre non renovato, simulque animalium corruptis halitibus jam non elasticis fœto, vestiumque non mutatarum illuvies, ita in corpus agunt, ut pessimè corrumpantur humores, exoriaturque fetidissimi scorbuti, an dicam, putredinis habitus, qui non reos modò chronicâ labe infecit, sed & judices ipsos acutâ putridâque febre affecit, ut norunt Londinenses apud quos & vincula & sordes carcerum adhùc sæviores sunt quàm apud nostrates. Hos vidi è claustris illis exire, pustulis virescentibus & flavescentibus horribiles, miserrimè fœtentes, quos tamen aëris usus liberior, victus purior è vegetantibus, & spes addita ad meliorem vitæ conditionem revocabant. Similes pustulas emplastris coercere piaculum foret, cùm metus esset ne retenta materies tabo putidissimo textum cellularem, indèque reliquos humores afficeret. Profecit sæpiùs has forti kinækinæ decocto eluere sæpiùs, simulque interiora antiputridis munire, cùm notum sit aëris liberiorem attactum his persanandis antè omnia proficere.

PARAGRAPUS V.

De Epinyctidibus.

Novam pustularum speciem constituunt epinyctides, seu potiùs

epinyctis, quam ita descripserunt Paulus, Oribasius (a), aliique Græci apud Bysantinos & Orientales Medicinam factitantes, ut si per universum corpus fuerit diffundenda, nunquam videretur ei sustinendæ par vis humana. Hæc enim simplicis pustulæ referens speciem die quidem vix hominem vexat, & noctu ita miserum dolore lancinante atque urente excruciat, ut ferendis doloribus impar videatur (b). Exulcerationem mucosam vix fabam æquantem Celsus vocat, & cùm de omnibus aliis cutem obsidentibus morbis Arabes diversitatem nominum summam inter se habeant, morbum hunc, nunc epinyctidis græco nomine, nunc feram noctis, pustulam serotinam, & nocturnam vocant; undè id mihi concludendum visum est esse in calidioribus locis magis commune, rarum apud nos malum, cùm præsertim rem sese vidisse retulerit Chirurgus peritissimus, qui apud Syros cum Medico mihi amico profectus apud Alepenses Chirurgiæ navavit operam. Hanc veteres, tùm magnitudine mali, tùm pertinaciâ ad atram bilem referebant, licèt aliundè breves sint in exponendâ hujus curatione & parum diligentes. Sylphium commendant quasi exsiccandi, sine qualitate urenti, facultate præditum, lenticulam, herbam sanguinariam, aut coriandrum viride apposita laudat Celsus, nec aliam methodum adhibere præter illam quam omnibus pustulis communem vult, abstinentiam ab acribus, diœtam moderatam, exercitia.

Mihi verò epinyctidem qualem veteres Medici describunt, serò periodicè dolores concitantem atroces, de die quiescentem, videre nunquam contigit. At pluries morbum huic affinem observasse datum est. Pustulam scilicet vidi pluries unicam, vix notabilem, mucoso pure sordidam, semper ad tactum ita exquisito sensu donatam, ut digito levi atque suspenso tractata hominem in ejulatus enormes cogeret. Ea verò nunc mediocriter dolebàt, nunc atrocissima inferebat tormenta, ita ut vir & pietate conspicuus, & robore insignis, sese pronum in pavimentum volveret ejulans. Alterum simili pustulâ miserè exagitatum crisis per pauciores & minutas pustulas per totam cutem à viciniâ pustulæ exoriendas liberavit; alter tractu temporis, post exhaustas seri lactis hydrias integras, catharticisque pluribus benè purgatus, convaluit, triennio tamen post integram curationem apoplexiâ assumptus.

(a) Synops, lib. 7, cap. 37.
(b) Cels. lib. 5, 28, 15.

Pustulas

Pustulas similes atrociter dolentes, sed non adeò effero malo vidi; quas sub nomine erysipelatis miliaris tractabant Medici, licèt dolor non in basi, sed in solo apice pustulæ resideret, undè res mihi potiùs ad epinyctidem referenda videbatur, quamvis indiscriminatìm noctu, vel diù sævirent; nocturni verò cruciatus adhibito opio sedati fuissent. Omnes hos casus veterum theoriâ fretus ad humoris melancholici impetum retuli, sed quod unico verbo Celsus designavit, exulcerationem mucosam vocans, multò meliùs horum naturam designat, non tamen quòd mucus, ut in morbis de quibus infrà dicendum erit, in suâ vitietur & peccet substantiâ, sed quòd humore illo melancholico infectus, molem corporis intactam relinquat, atque sanam, nec febrem unquam nisi ab irritatione, aut protractioribus vigiliis concitet. Undè in corpore alioquin sano prognosis ad exitum felix, ad longitudinem verò metuenda videatur.

Quanquam verò Medici omnes, tùm Græci, tùm etiam Arabes de epinyctide, ut de morbo horribili mentionem injecerint, tamen in pustulâ hâc magnis eliminandâ moliminibus vix videntur attentionem præbuisse. Nam & Celsus & alii ut simplicem pustulam epinyctidem tractant, detergentiaque atque exsiccantia apponunt: quæ curatio, rarò, imò ferè nunquam epinyctidi huic nostræ applicari potest. Ecquid enim? Nonne pessimus humor incautè coercitus, vel in textum cellularem refluus, ulcera pessima concitare potest? Aut fortunâ infeliciori intimiora percutere viscera? Mihi verò post lotiones leniter resolventes &, ut aiunt, discussivas, simulque anodynas, quales præbent infusa florum sambuci, meliloti, chamæmeli, imò & solani, morellæ dicti decocta, aliarumque similium herbarum fotus, optimum visum est si, cæteris omnibus incassùm tentatis, putrefacientia sic dicta in actu ipso fermentationis apponerentur ut aliqua suppuratio induceretur. Quæ quidem methodus diluentibus internis atque antiphlogisticis suffulta mihi in unicâ & solitariâ, qualem descripsi, epinyctide successit optimè; sed tentare eam non licet, quoties confertæ hujusmodi pustulæ cutim infestant. Tunc enim omnibus ob mali violentiam in erethismum atque fervorem concitatis, omnia in diluentium leviter aperientium usu constant, qualia præstant serum lactis & plantæ omnes oleraceæ, molles atque saponaceæ, imò & quoniam in tantis doloribus semper aliquid sibi saburra primarum viarum vindicat, post iteratum diluentium illorum usum, levibus alvum

subluere catharticis, non irritantibus illis, sed eccoproticis proderit; qualia suppeditant pro diversâ ægri temperie, ætate, victu variè adhibenda, senna, manna, cassia & salia illa media ex vegetantibus acidum sibi sumentia. Nec satis est in malo rebelli tot & tanta intùs medicamina cumulasse, nisi simul per exteriora laxantia restituatur perspiratio, & amplior humoribus exitum molientibus per cutim via aperiatur. Hinc maximum hìc sibi usum vindicant balnea aquæ tepidæ universalia illa & diuturna, quibus quantùm laticis aquei absorbeatur plures demonstravêre inter quos noster præfulget Monnerius. Præterea, sublatâ post balneum aquæ pressione, ingens humorum vis & copia fertur ad cutim, & laxatis vasis per illam quasi torrente facto exit, undè & subtrahitur alendis pustulis fomes, & materies ipsa pustularum appositâ aquâ diluitur atque mitescit: omniaque pleniùs ad omnimodam sanationem disponuntur, undè viris semel, aut epinyctidem, aut sæviores pustulas passis nunquam à balneis abstinendum: quæ tamen non admovenda, pleno adhùc & crudis humoribus turgente corpore, ne pleniùs indigesti humores ferantur ad cutim, & pustulæ convertantur in ulcera crustosa illa de quibus mox agemus.

At cessante malo, atque jam defervescente ejus ferociâ, proderit multùm illud à tergo insequi per diætam lacteam atque asinini præsertim lactis serò & manè assumpti usum; quod lac, verno præsertim tempore, posteà verò autumnali, plures per annos iis præscribendum est quibus cutis ægrotavit ex illo præsertim genere morborum qui pendent ab acrimoniâ serum infestante, & mucosam sanguinis partem integram sinunt, modò tamen biliosus humor rectè per intestina defluat, exitumque sibi perpetuum conciliet; nam nemo adeò pustulis scatet atque illi in quibus hepar bile retentâ turget, uti abundè observatum est.

ARTICULUS III.

De Affectibus ulcerosis atque crustosis in cutem decumbentibus depuratoriis.

Hùc usque quæ descripsimus mala cutem tantummodò lambebant, & ipsi quasi superimposita videbantur; nunc quæ suscipimus tractanda depascuntur ipsius cutis substantiam, & in ipsâ vivunt,

nullâ ejus parte intactâ, & ita ad eam pertinent, ut vix ad textum suppositum cellularem possint referri, in quo ab ulceribus communibus differunt, &, notante Galeno, à phagædenâ distinguuntur, quòd hæc in omnem sensum debacchetur, subjectasque cuti partes invadat, affectus verò cutanei ulcerosi substantiam cutis non transgrediantur.

Prætereà verò non unum datur signum diagnosticum quod affectus cutis ab ulceribus cutem persodientibus distinguat. Nec pus idem est; nunquam enim album, leve & æquale est, ut in ulceribus, sed verè mucidum, filamentosum, inæqualiter compactum, & viridescens apparet. Nec labia ulceris eadem quæ in ulceribus cutaneis, sunt enim aut alba & pallescentia, aut tantùm erysipelate tincta. Nec caro succrescens eadem quæ in affectibus cutaneis; aut nulla est, aut mucida. Prætereà crescunt in latitudinem mala ulcerosa cutanea, formamque sæpiùs regularem affectant & odorem spirant, aut mucoso-acidum, aut rancidulum, sed vix unquam putridum; tumor in hisce, aut parvus, aut nullus, sed sæpè durities quasi coriacea viciniæ circumtenditur. Dolor in ulceribus cutaneis lancinans, rarus, arteriolarum pulsationem nunquam æmulatur, sed summè pruriginosus est. Vulgò malum extenditur per pustulas sibi cohærentes, aut quæ sese quaquaversùm extendendo, quasi à centro ad circumferentiam inter se demùm conjunguntur, & in unum ulcerosum corpus coalescunt. Undè multò major pruriginis sensus ad limbos & sæpè in vicinâ intactâ ad oculum cute, quàm in ipso ulceris centro, si semel erosâ omninò cute patuerit illud.

Indè etiam sentitur quare vulgò ulcerosæ illæ affectiones magis rebelles sint, quàm illæ quarum sedes & textum cellulosum & partes cuti subjectas afficit. Scilicet in his & actio naturæ vivida est & undiquè effervescens mutationes producit ingentes; cùm autem cutis afficitur sola, omnia languent & ad spontaneum humorum motum reducuntur, naturâ minimas partes agente.

Prætereà verò qui depurationes cutaneas efficit humor crustosas atque ulcerosas unicus est. Sublato enim fero illo acri quod exhalat perpetuò & aliquandò concipiens acredinem morbos erysipelatosos & papulosos efficit cutis universa constat muco à quo pelluciditatem nitentem accipit, & quo mutato, indurato, coagulato, concipit duritiem; perverso autem atque putrescente, crustas efficit & ulcera in quæ videtur illa verti: sed ablato vitio,

deletarum cellularum locum occupant vicinæ ſuccreſcentes, ſicque priſtini vitii nulla remanent veſtigia. Intereſt igitur multùm illiûs qui morbos cutaneos tractandos ſuſceperit, mucum illum noſſe ejuſque formam, varietates & degenerandi modos perpendere; quod, utut jam in præliminiis operis factum ſit, pauca tantummodò addemus, undè originem morborum noſtrorum paſſu faciliori poſſimus ſubire.

Mucus animalis, licèt una & eadem ſubſtantia ſit, varias tamen formas in corpore obtinet, varios attenuationis recipit gradus à primo muci vegetabilis intra vaſa ſub chyli emulſivi formâ ingreſſu, ad uſque ſubtiliſſimum illum mucum alibilem qui ſolidis partibus adhæreſcens, vertitur in illas, fitque pro contentorum ratione nunc oſſea ſubſtantia, nunc in medullarem cerebri ſubſtantiam fingitur, nunc verò etiam ſeminalem auram accipit, & ſub ſpermatis nomine è corpore ad generationis opus erumpit. Exiſtit ergo in corpore animali pars mucida, crudior adhùc quàm illa quæ in lacte animali reperitur, ſubtilior & magis elaborata quàm quæ cum ſpermate exit, & unaquæque ſui gradus pars mucida proprietates, ſeu facultates obtinet, tùm univerſo muco animali communes, tùm ſuo gradui proprias.

Commune eſt omni muco partes extraneas tenuiſſimas inviſcare, intùs retinere, ſibi aptare, adeòque fomitem præbere & contagiis feralibus & ſalubribus inhalamentis, ita ut pars mucida medium junctionis efficiat inter extranea corpora & humores corpori inquilinos. Viſcoſum enim eſſe mucidæ eſt naturæ. Undè etiam communis eſt omni muco proprietas ablatâ aquâ concreſcere, aut additis partibus moleculas ad ſe adducentibus compingi atque coagulari. Hoc acida ferè omnia, & terrea ſtyptica atque abſorbentia cretacea efficiunt.

Verùm ſi mucum à primâ origine ſpectes, ad uſque ultimam ejus deſtructionem in quâ perit ipſius viſciditas, mucoſaque natura in putredinem vertitur, plurimæ ſunt proprietates ad quemque attenuationis gradum pertinentes, nec alteri gradui communes. Ita halitus fœcundus ad ſperma pertinet, & quamvis lateat in omni muco, in hoc tamen ſolo poteſtatem fœcundam exerit. Pro diverſitate conditionis & naturæ mucoſæ variolis aut benignitas inſurgit, aut maligna indoles. Præterea mucus ille lacteus, & iſte qui cellulas cutis occupat, in fœminis puerperis facilè aceſcit & lacteos famoſos atque parùm intellectos affectus elicit in lactentibus

æquè reperiundos ; rancescit in senioribus & illis quibus opipara vita varii generis farcimina & embammata suppeditat : putrescit in iis quibus, aut lues à ventriculo putrida fertur in humorum molem, aut aliundè accersita intùs erumpit. In tribus hisce casibus nascuntur omninò diversi, tùm indole, tùm symptomatibus morbi.

Ast illud iis commune est quòd repositi in muco morbi, nisi ad putridam accedant indolem, adeòque muci substantiam destruant, ut pestilentialibus morbis proprium est, difficile admodùm proserpant, ob tenacem muci indolem, nec sanentur facilè ob causam eamdem. Irretitur enim morbi fomes & tantò plus de actuositate suâ amittit, quantò spissiori muco insidet. Patet indè cur cùm cutis muco turgeat, imò totà ferè mucosa sit, morbi muci facillimè in cutem deponantur ? Cur infantibus & pueris illi morbi ad acidum adeò facilè vergant ? Et quî fiat ut morbi similes in diversis ætatibus ac vitæ conditionibus aliquandò, tùm symptomatibus, tùm curatione discrepare debeant ? quod non satis apud auctores animadversum.

Prætereà verò rectè & feliciter nobiscum à naturâ ageretur, si quæ muco insidet acrimonia posset semper ad cognitum acrium genus referri atque revocari. Verùm præter acria introducta quibus sæpè fit ut morbi cutanei antè alios communicentur, non semper potest acrimonia muco insita ad classem certam revocari : dantur enim degenerandi rationes in muco quas nullâ possis chemiâ expendere. Nunc salia exsuperant, nunc exundant olea, nunc oleum aliquam habet acredinem quæ, cùm sensus nullatenùs feriat, molem tamen pessumdat & principiorum ordinem ita subvertit, ut non restitui possit ille, sed contrà puras & novâ nutritione introductas partes sibi assimilet, sicque perpetuam efficiat mali redivivi redintegrationem. Hinc nascuntur difficillimi, non solùm enodationi, sed etiam curationi morbi cutanei omnes Medicorum conatus eludentes & quasi alteram eamque vitiosam naturam veteri superinducentes. Verùm in hoc casu universam mucosæ substantiæ compagem vitiatam esse declarat universa per omnem corporis ambitum diffusa malorum agglomeratio. Et quamvis criticè ad cutim decubuisse maxima mali pars videatur, cùm semper natura propter vires vitæ ad excretionem partium excrementitiarum atque nocentium feratur, tamen ab hâc labe immunia viscera intimiora non semper reperta sunt, ut alibi dicendi sese feret occasio. At his præmissis licebit nobis duram & asperam horumce morborum elucidationem

ingredi, qui omnes ulcera ſuperficiaria efficiunt atque cruſtas, quâ ſolâ proprietate declarant muco ſe coagulabili inſidere, & in eo radices fixiſſe. Horum tractatio gradu nocumenti & curandi difficultate diſtinguetur.

PARAGRAPHUS I.

De Affectibus cruſtoſis lacteis univerſalibus infantum.

Quantumvis prima illa infantia ſepteno primo vitæ circuitu tota contineatur & in eo concludatur, ita ut novam induere naturam puer videatur poſt prima illa infantiæ tempora, tamen morborum in ætatis illiûs primordiis naſcentium veſtigia & affectus ad uſque pubertatem remanent aliquandò. Verùm illâ erumpente, factâque in viris ſeminis ſecretione, excretioneque in fœminis menſtruorum, evolvuntur glandulæ omnes, novam indolem nanciſcuntur humores, adeòque ex novo humorum ac ſolidorum tenore, alii morbi naſcuntur, nec jam aliquid priſtinæ labis remanet.

Verùm licèt in novis organis ſummè flexibilibus, & ſimplici victu exhalatio atque humorum depuratio facillima ſit, multæ ſunt cauſæ cur hæc ætas maximè morboſæ depurationi obnoxia ſit per cutim. Mollities enim ſolidorum & flacciditas cutis cauſis impellentibus cedunt, nec cedere deſinunt, niſi ubi vaſorum finis ſit, qui finis ad cutem ampliſſimus. Prætereà in infantiâ humorum proventus maximus eſt, & proportio lymphæ ad partem rubram & addenſatam major. Undè verè aſſerere poſſumus & methodum quâ humores degeneres fiunt, & proindè cutis morbos omninò ab adultorum morbis abludere atque diſcrepare. Adeòque nec eadem eſſe debent phœnomena, nec curandi methodus ſimilis, imò nec ipſæ cauſæ eamdem ſervare actuoſitatem poſſunt.

Morbi infantum cutanei depuratorii dividi debent in morbos omnibus ætatibus communes & morbos ætati infantili proprios. De his ſolis hìc agimus, quatenùs ſæpè apud auctores ſub eodem nomine confunduntur, & aliqui minùs conſideratè eamdem medendi methodum adhibent.

Infans quo tempore ab utero materno excluditur, rubet undequaquè, vaſis cutaneis ſanguineo latice perfuſis, madetque humorum maternorum colluvie. Cutim, ſi ultrà perſpicias, pellucentem

videbis, quem colorem ſenſim amittit, & aëris attactu induratur brevì. Rarò exit ab utero materno infans aliquo cutis vitio imbutus; quippè qui ſemper eluitur & aquâ amnii renovatâ imbibitur. Hinc facultas excretoria cutis in fœtu non extitit. Per primos à partu menſes cutem non nitidam videre rarum eſt in infante quem ſolum lac enutrit. At ubi jam ad dentitionem perventum eſt, & nutrix, aut pravis ipſa alimentis utitur, aut illa tenellis organis concedit, tunc variæ exſurgunt morborum cutaneorum formæ in noſtris præſertim regionibus; nam borealibus aphtæ maximè familiares ſunt. In iis verò populis qui maximè calentia ſole loca accolunt, nec tam turpiter fœdatur cutis, nec aphtæ adeò familiares ſunt; licèt in humentibus etiam ad meridiem climatibus & marium littoribus Arabes plurima etiam cutanea mala annotaverint in infantibus.

Scilicèt omnia in primâ ætate origini propiorè cellulosa ſunt, & in partes ſolidiores exuberat hinc adeps, illinc pars mucoſa, ſeu lymphatica. Cutis ipſa tenuiſſima & nitidiſſima muco ita imbuitur ut viſcoſa ad tactum facilè reperiatur. Hinc ergo ita exhalat illa, ut vapore infantum cubatorum vicinior athmoſphæra tota repleatur, odorque tùm in morbis, tùm in ſanitate exhalet undequaquè, non qualis puberum, ſed leniſſimus & paſtæ fermentatæ æmulus. Undè in infantium diverſoriis, niſi munditiess ſumma adhibeatur, acidum fermenteſcens oculos vellicare, nares ferire & reſpirationem inhibere valens ſpargitur & diffunditur undiquè. Hùc ergo cauſæ omnes ad nocendum aptæ confluunt, niſi aliqua interior pars infirmato tenore partem mali in ſe ſuſcipiat, quo in caſu vitales eſſe infantes difficile eſt.

Porrò ex cauſis quæ in infantilem ætatem agunt, tres ſunt præcipuæ antè alias ſpectandæ, dentitio, nutritio, & aëris actio. Cùm enim, tùm in exhalante liquido, tùm in excernente organo vitium poſſit ſtare, tria illa cauſarum genera quæ, vel in exhalationem, vel in coctam perſpirationem, vel in utramque agunt, maximam merentur attentionem.

Dentitio tota nervea eſt. Hìc loci non eſt mechaniſmum illum mirabilem enodare quo rudimenta dentium ex alveolari muco formantur, creſcunt, textum tendineum ipſaſque gingivas perforant, non ſine ſpaſmis, inflammationeque quâ plurimi pereunt infantes, minùs quidem ad inciſivorum dentium eruptionem, quàm ad ortum obtuſiorum caninorum atque molarium; ſufficiat hìc

ex auctoribus annotasse nunquam digestiones violentiùs perturbari, intestina ferociùs circumvolvi, dysenterias atrociores nasci quàm ex dentitione : quibus rebus ita se habentibus, quid mirum si etiam & exhalatio & perspiratio pervertantur ? Pervertitur exhalatio per spasmodicam constrictionem, perspiratio verò per vitium coctionum. Hinc hærent ad vasorum ostia humores crassiores, non jam cocti & in suâ indole degeneres.

Vitium illud à dentitione coctionibus inditum sæpè à præpostero adhibitorum alimentorum ordine pendet. Quid enim ? Etsi causa vitii differt, vitium tamen idem est, & licèt aliquam à nativâ alimentorum vitiosorum indole differentiam sibi consciscat quæ ab iis nascitur labes, tamen unam esse quæ infantili ætati competat perspiratorii humoris degenerascentiam, probare facile est. Alimentorum enim à ventriculo malè concoctorum reliquiæ ad spontaneam vegetantium mutationem semper vergunt, adeòque acescunt, & fermentationi æmulam degenerationem inducunt. Hinc depravatus mucus agglomeratis solidioribus partibus ichorem tenuem exsudat, undè roduntur primùm vasa, dein rupta corrupto muco exuberant : pruritus oritur indè enormis & qui sæpè tenella convellat corpora. Undè loco omnis alieni odoris sæpè nares vellicat pungens acor, aut in tenuiore malo odor exit veluti fermentantis pastæ cum aliquo spiritu rectore. Licèt verò magnitudo, amplitudo, diffusio labis illius primò quidem & in suâ origine acescentis, dein corruptæ, scenam primo aspectu diversam concitent, in morbis cutaneis infantum phœnomena essentialia eadem ferè sunt : in primis scilicèt morbi exordiis pustulæ nascuntur agglomeratæ, sero repletæ, mox muco crasso coopertæ ; hæ citò in crustas abeunt, sub quibus transudat ichor puriformis, sed lentus atque mucosus. Deest scilicet vis phlogistica naturam concitans & vellicatione actuosam reddens. Intereà vicinæ partes similibus pustulis scatent eamdem induentibus formam, ita ut sæpè tota cutis hunc in modum deturpetur, & malum sæpè per plures menses eâdem in formâ perstet, imò & ad annos extendatur.

Ratio mali aliquatenùs diversa est in illorum morborum eruptione, phœnomenis atque naturâ quorum causa occasionalis ab aëre pendet & ab athmosphæræ vitiis. Hi enim morbi rarò universales partes illas solas occupant quæ aëri exponuntur. Iique morbi, si à retentâ perspiratione pendeant, semper vitiatam coctionem

supponunt,

ſupponunt, alioquin coctio firma per urinas ſine noxâ ſuperfluum emungeret. Id tantùm ab ipſis expectandum eſt, quòd cutem magis indurent, atque reddant & rugoſam & duriorem, nec mutentur niſi cum aëris mutatione, raròque ab unâ ad aliam tempeſtatem tranſmittantur. Verùm ſi acris ſubitò irruit impetus, malumque ſubitum effecerit, tunc morbi illi rhagadum, fiſſurarum, pernionumque nomine noſcuntur; hæc ſæviſſima lues ubi in infantes graſſatur, in morborum cutaneorum depuratoriorum claſſe non continentur, & de iis alibi agetur.

Hanc theoriam ex ipsâ naturæ contemplatione natam ſi tenuerimus, nihil erit cur nominibus Arabum & diſtinctionibus Græcorum recentiorum pleniùs adhæreamus, cum *ſahafati* (*a*) Avicennæ, χήρια Galeni (*b*), Theodori (*c*), ſub hoc intuitu comprehendantur, nec multi ponderis erit Alex. Tralliani diviſio in ea ulcera, quæ fiunt à pituitâ, bile, aut melancholiâ, cum ab eâdem causâ proximâ omnia illa pendeant; remotæ verò cauſæ omnes ad concoctionem & ſecretionem perſpiratoriam læſam pertineant: ſi ſaltem de iis morbis loquamur qui ab ætate pendent; cùm non refellenda aliundè exempla probent ſatis poſſe aut à parentibus, aut à nutricibus non unius generis fermenta intùs intromitti, quæ tamen aliquem ab ætate muco defluente ſibi caracterem aſſumunt qui mixta utriuſque vitii ſymptomata exprimat. Quod probè norunt ii qui tractandis de lue venereâ infantibus operam impenderunt.

Hinc ergo quicumque tractandis puerulis vitio cutis laborantibus operam navant, ii dùm ad illos advocantur antè omnia cutim ipſam, imò & omnes glandulas atque articulos ſedulò debent inſpicere. Tùm verò patebit num ſola ſuperficies cutis exeſa ſit, & in faſtigio malum hæreat; num altiùs intrudatur vitium, & ipſas cutis cellulas exedat; an glandulæ in partem mali veniant, an doleant, aut tumeſcant articuli? quod malum huic ætati non adeò ignotum eſt, & ſæpè felici omine ad cutim ex articulis fertur.

Ubi extima tantùm ſuperficies occupatur, leve malum quod nulla ſui relinquere debeat veſtigia auguraberis. Leviſſima pars muci ad cutim appellentis in culpam vocabitur. Hæc vix ipſiûs

(*a*) Fen. 3, lib. 6.
(*b*) De Comp. Med.
(*c*) Lib. 3, Aetii Tetrabibl. 1, Ser. 4.

humoris naturam valens immutare, functiones nullatenùs interturbat, & perspirationis locum obtinet; vasis scilicèt debilioribus & refertis humore crassiore, quàm ut simpliciter exhalet.

Verùm si malum à cellulâ in cellulam proserpat, si crustæ profundiùs inurantur, si extendantur latè, tùm antequam de morbo judicium feratur, color, odor crustarum & vicinarum partium conditio perpendenda erunt. Color flavus, sordidè viridescens, consistentia crustarum atque puris indè spissior, hinc verò mucosa & flocculenta, pessumdatam omninò humoris naturam demonstrant; designantque mucum degenerem, nutriendoque vix habilem omnem undequaquè nutritionem vitiare, & certissimum inducere marasmum, nisi in cutem expurgetur & everratur.

Odor in infantiâ degeneris humoris acidus, aut potiùs quasi fermentescentis pastæ fracidus, aliquid mordacis in oculos & guttur inspicientium emittit, qui ferè lacrymas & tussim eliciat. Qui quidem odor, quamvis humoris ingentem acrimoniam in ipso loco in quem erupit increscentem designet, non adeò tamen insignem noxam indicat atque odor putridus infantum naturæ omninò repugnans, ipsique ita adversus, ut morbosam diathesim altè infixam omniaque pessimè immutantem demonstret; quod non fit sine summo omnium facultatum discrimine, cùm vitio infantili addatur vitium putridum quod in hâc omnium partium mollitie pessimum est & citò proserpens. In hâc putridâ diathesi eruptioni puerili superadditâ vix aliquæ crustæ sperandæ sunt. Liquantur illæ &, si supersunt, non confertas videbis, aut agglomeratas, sed sparsas & quasi puri innatantes cui per pauca filamenta superinsident.

Ab hâc semel positâ diagnosi pendet prognosis. Etenim crustis levibus ultrà epidermidem non protensis vix morbi nomen tribueris. At in dentitione sæpè graviùs cutis laborat, & omnes squammulis & ulcusculis exasperantur genæ. Humor mucosus brevì in crustas abit, nunc graviùs cum pruritu, nunc sine pruritu leviùs. Hæ omnes eruptiones ultrà dentitionis terminum non progrediuntur, & nullâ excavatione cutim deturpant. Vacant etiam periculo ulcuscula favum referentia, quæ nunc hùc, nunc illùc volitant, & nisi prava adhibeatur medicatio raro in interiora referuntur. At uno loco nitorem pristinum acquirente vulgò alterum innoxiè adoriuntur ulcuscula hæc, dolore tamen & pruritu præviis. Sed

ſumma partis in quam decumbunt differentia diſcrepantias aliquas imprimit. Novi juniorem puellam cui ſimilis humor in oculis lemas aſperas & copioſas ſtillicidiumque acre effecerat. Huic ſubito impetu humor in genitalia decubuit, ubi puris quidem eadem erat natura, at tumor cellulis tumefactis immanis, at fluxus humoris copioſiſſimus albi, fracidi, & mixto odore nauſeoſi. Hinc, etſi nullum per ſe periculum illa importent, quæ tamen profundiùs inuſta fuerunt, cutim deturpant & altas cicatrices inurunt, imò maximum in diſcrimen poſſunt aliquandò miſeros adducere.

At in prognoſi inſtituendâ antè omnia inquirendum eſt quæ ſit cruſtarum illarum origo, quæ ſint natalia? Aliquandò enim valente & ſano corpore enaſcuntur. Quod ſanum anteà fuerat corpuſculum ſanum remanet. Cruſtoſa ſuperficies corporis ſupervacuam ineſſe in corpore materiæ nutritiæ farraginem indicat, nihil præthereà mutati. At aliquandò poſt erraticas febres, ubi apparuerunt, ſalutem interioribus viſceribus inducere viſæ ſunt; aut languori atque marcori ſuccedaneæ, dùm corpuſcula deperibant, ſalutem imò & toroſitatem corpori adduxêre. His omnibus in eruptionibus verè criticis periculum eſt ne intrà regrediantur, aut ne languidiùs exeant. Undè naſcuntur horrores, rigores, febres acutæ cum decubitu in interiora : quæ febres vulgò, nec ſine ratione, ſi periculum ſpectes, malignæ vocantur ; imò & ſæpè evenit ut naturâ in excernendo humore prorsùs deviâ, lentæ febres concitentur, viſcerum congerantur interiorum grandinoſa coagula, lymphaticæque inflationes, & muco concreſcente indurationes : aut demùm ſuppurationes lentæ tacitis progreſſibus maraſmum inducunt, quem ſi prohibuerit debilitas naturæ, atonia atque hydrops metuenda ſuperſunt ; quæ duo morborum genera apud nos præcipuè infantes è medio tollunt. Verùm ſi aliundè accerſita labes cruſtoſæ diatheſi jungatur, ſi putrida ſimul à ventriculo ſaburra reſorbeatur, nec ea remediis maturè fuerit emendata, duplicantur pericula præſagienda. Etenim eruptiones illæ per ſe, & in principio ad corporis ſalutem inſtitutæ miſcelâ putridi humoris peſſimæ factæ, undequaquè non in cutem ſolam, ſed & in omnia viſcera exundant, eaque colliquefaciunt, erodunt, deſtruunt, undè niſi prudenti artis potentioris auxilio ſuccurratur, vix ulla miſeris ſpes remanet, & tabidi atque marceſcentes emoriuntur.

Duplex igitur periculi genus infantes minatur à ſuperficie cruſtoſâ aut retropulsâ, aut non exeunte. Acutum hoc, chronicum

illud. Acutum brevì desæviens citò perimit. Suffocationes anxiæ, convulsiones, diarrhææ, dysenteriæ, tumores glandularum suppuratorii, acrimoniâ jam diathesim inflammatoriam suscipiente vulgò corpora puerilia, aut brevi certamine tollunt è medio, aut crisi salubriter factâ liberant. Hæc non ita feliciter eveniunt, quoties tacito passu lues in viscera decubuit & ea sine erethismo obstruxit. Crassior enim lymphæ crasis ubi insedit lentè in loca glandulis lymphaticis obsita ea in scirrhum brevì convertit immedicabilem. Nullus adest dolor, nulla anxietas, at quæ à glandularum permeabilitate pendent functiones pervertuntur, aut cessant; hinc infantibus venter intumescit, cætera marcescunt, obstructisque glandulis mesaraïcis omnes cibi vix cocti per alvum diarrhæâ protruduntur, donec, deficientibus viribus, omnibusque arefactis, pereant, aut tabidi, aut interrupto lymphæ circuitu hydropici, quæ pereundi forma infantibus summè familiaris est. Rarò pulmones occupat vitium cutis retropulsum, cùm locus ille minùs scateat glandulis lymphaticis; verùm obstructis glandulis bronchialibus immedicabile asthma aliquos oppressit; quod quidem vitium à retropulso humore cùm pluries in adultis observaverim, rarò omninò in infantibus. Semel tamen à frigoris impetu crusta arefacta in puero bienni anginam simul trucem, simul peripneumoniam æmulabatur, quæ fomentis solis pedum & faciei tepidis intrà paucarum horarum spatium sanabatur.

Ab his observationibus tota pendet adhibendarum curationum differentia. Causæ prout diversæ sunt, prout effectus varii, ita methodi discrepant. In genere levibus affectibus levia medicamina competunt. Et quidem antè omnia sedulò perpendendum est naturæ curationem molientis instrumentum, nullâ nisi præposterâ arte coercendum esse. Causæ medendum, non effectui. Removendæ occasiones morbi. Prava nutritio ad leges artis corrigenda, quas hìc exponere extrà operis metas foret. Dentitio ex arte promovenda, imò & in aliquibus casibus per Chirurgiam facienda; quod quandò liceat, ars etiam docet. Mutanda loci in quo degunt infantes conditio, vestium, stragulorum cura adhibenda. Et ut clarissimo Locke aliisque pædotribes cultoribus placuit, nihil adeò favet cutis puerilis nitori servando, quàm sedulior munditiei cura, ne acrimoniam sordes contrahant, ne prohibeatur perspiratio insensilis, aut in cutem reflectatur; exercitia, aëris liberi aditus, balnea & illa quidem frigidiora; inter morborum nostrorum prophylactica

possunt numerari, cùm & cutem emundent, & ipsi robur addant; undè vasa robustiora liberiùs oscillent, abigantque partes ad stagnandum dispositas. Certè ex mille morbis cutaneis infantilibus, plusquam tertiæ partes infantibus rusticis & sordidis propriæ sunt. Imò & licèt mala leviora contagiosa per se dici non possint, tamen attactu frequentiori quasi insererentur, à pueris in pueros traducuntur. Quod quamvis frequenter observetur, non ideò tamen illud mihi propositum fuerit universalia quædam prophylactica admovere, qualia apud multos solemnia sunt, oleo, vel vernice corpora inungere, quæ dùm absorbendi vim tollunt, perspirandi etiam libertatem imminuunt. Quibusdam mos ille fuit ut decocto tabaci foveant infantum corpora, quod non inutile solùm, sed & perniciosum judicaverim, cùm irritanti vi polleat nicotiana, imò & possit subtili narcoticoque oleo caput impetere; melius est si ordinem naturæ legitimo rerum non naturalium usu sartum tectum tueamur.

Quotiescumque igitur corpus infantile lemis & squammulis infectum inspiciendum affertur, tunc illud antè omnia inquirendum est, num æger valeat? num erumpente morbo aliqua cessaverint symptomata? Si res ita se habeat, duplex exurget indicatio. Altera cutim liberam & apertam servandi; altera omnis intùs latentis miasmatis exitum procurandi. Priorem fotu leni, emolliente, balneis tepidiusculis adimplebis; alteram potu leviter diaphoretico, horâ præsertim post somnum matutinâ, quâ plenior exire solet perspiratio, adhibito. Talem potum præbent decocta levia radicum bardanæ, scorzonneræ, polypodii querni, &c; folia borraginis, buglossi, scabiosæ; flores sambuci, meliloti, &c. mille alia hujusmodi. Hæc, dùm perspirationis effluvia intendunt, in cute molliori redditâ brevì epidermidis ariditatem tollere debent, neglectis aliis operiosioribus & magis famosis medicamentis. Si verò de functionibus infantis inquirenti respondeant adstantes nullam adfuisse quâ vitiarentur functiones labem? nullum levamen? Sollicitè videndum an aliquam malo occasionem præbuerit externa causa quæ profliganda est. Insolatio aquâ leviter aceto imbutâ optimè detergitur, aut aquâ purâ subfrigidiusculâ. Omnes reliquæ causæ fotibus subtepidis meliùs cedunt. Si demùm squammosa illa epidermis morbo superveniat, de morbo satagendum est, negligendus effectus qui sublatâ causâ solvetur.

At si fluentibus ulcusculis & hùc illùcque proserpentibus detur-

patus puer medicanti offeratur, antequam ad remedia se accingat, inquiret & observabit quali se habitu gerat? An dentes proruperint? an laborent? An glandulæ in viciniâ intumuerint? Si neutrum horum acciderit, sed præter spectaculi fœditatem omnia rectè se habeant, si color crustarum subalbus, odor subacidus, appetitus valens, somnus integer, pruritus levis, attendet præcipuè annon post epulas fluxus humoris augeatur & pruritus recrudescat? Hæc enim ultima symptomata redundare humorem & exuberare à novo ingresso chylo indicant. Hoc in casu pluri cibo quàm corpori conveniat uti infantes concludit, certoque adstringet regimini, quod in hisce casibus peccare verisimile est. Tenuior hisce in casibus diæta imperanda est & ex cibariis tenuioribus. Tùm ptisanas præscribet leves, diluentes. Posteà alvum movere convenit, ut retardetur perspirationis fluxus, & discant in alvum ruere humores. Nam infantibus quibuscumque quibus alvus fluxa est cutis nitet, quod notaverat olim Hippocrates.

At in alvo movendâ ratio habenda est causæ quæ lympham vitiavit, & aliquandò crassitiem substantiæ ejus impertiit. Undè ea præferenda sunt quæ humores lymphaticos potentiùs solvere observata sunt, quales sunt resinæ purgantes quæ, si me non fefellit observatio, multò minùs infantum intestina torquent, quàm adultorum; sive quòd muco crassiori involvantur, sive quòd fibræ infantum flexiliores sint. Hinc sæpè hisce in casibus profuit jalappæ usus refractâ dosi adhibitus, & melli intimiùs mixtus quod vim ejus & ἐνέργειαν mirè cicurat; imò & lenissimè ita purgat, ut mel jalappæ vires purgantes detrahere videatur, alterantes verò atque solventes adaugere. At in administrandis hisce remediis duo semper sunt spectanda, postquam de ætatis imbecillitate & organorum teneritudine judicium feceris; 1°. an plus crassitie; 2°. an plus acrimoniâ peccent humores? Si enim plus acrimoniæ apparet, illa antè omnia retundenda est: quæ diluentibus solis, regimini vitæ leniori, vitæque umbratili obsecundat. Si plus crassitie quàm acrimoniâ peccet humor, tunc proderit ex antimonialibus præparatis sulphureis illis & non emeticis ita adaptare medicamina, ut si glandularum moles aliqua è regione mali intumuerit, cum resinis aut gummi misceantur. Simulque ingens habeatur coctionum tuendarum sollicitudo. Præcavenda prætereà semper in infantibus acidi virulenti præsentia, undè vulgò Medici in præscribendis numerant absorbentia. Præferuntur vulgò dia-

phoreticum minerale non lotum, aut, si potentiùs agendum, doses refractæ sulphuris aurati antimonii, quæ sub pilularum formâ gummi ammoniaci dosi duplici & absorbentium tribus partibus remiscentur.

Intereà suadentur potus leves & pro indocilitate ætatis non injucundi, ex aperientibus salinâ virtute saponaceâque præditis, quales præstant cortices capparidos, radices anonidos, eringii, lapathi, rubiæ tinctorum quæ ultima adversùs scrophulas atque rachitidem vim specificam quibusdam dicitur obtinere. Junguntur his pro re natâ doses variæ salium neutrorum, inter quæ quod maximè aquâ solubile est & altiùs penetrat sal glauberi admirabile præsertim commendatur, cùm & pungat minùs, & urinæ vias promptiùs affectet; modò tamen pro varietate corporum, aut catharticus amarus, aut arcanum duplicatum prætollenda non videantur.

Si verò tolli non videatur horumce medicamentorum ope nimia lymphæ crassities, sed symptomata obdurent & obfirment se, monendi sunt infantilis ætatis curatores remedia illa non nisi longo tempore posse suas vires exerere. Mutanda enim omninò est & subvertenda humorum crasis. Intereà verò maximi est pretii prospicere ne ulla functionibus labes inuratur quæ debilem œconomiam susdeque ferret. Undè tempori dandum quod efficaciæ detrahitur. At si post justa temppra nullum in hanc mucosam crassitiem exercere videatur imperium vis antimonii solvens, tunc tardè & suspenso gradu ad remedia mercurialia confugere liceat. Ea enim validiora sunt & solvunt undequaquè mucum, imò sæpè & ipsam acrimoniam, quæcumque sit ejus origo, videntur aut absorbere, aut demulcere. Verùm id ipsis piaculum est, & in infantili ætate cautos nos reddere debet atque prudentes, quòd molem ipsam globulorum infringant, quòd glandulas, ossa, membranas vasorum ultimas & subeant & penetrent, adeòque ipsam œconomiam animalem nimiùm subvertant, quod in malo per se critico atque depuratorio semper fuit devitandum. Prætereà, licèt acredinis spicula sæpè retundat mercurius, ipsa aliquandò non attingit. Adeòque solutâ crassitie remanet mali labes. Quod etiam in adultis ita accidit ut, sublatâ per efficaciam mercurii acrimoniâ venereâ, remanere sæpiùs videamus herpetes. Sapiens est igitur methodus mercurii efficaciam sensim & leniter experiri, ne noxa tenellis corporibus infligatur.

Inter mitiora præparata eminent panacæa mercurialis & mer-

curius ſublimatus dulcis quorum grana plura poſſunt innoxiè in infantum corpora introduci, ſi præſertim eorum efficacia ac penetrabilitas purgantibus ita retundatur, ut maxima remedii pars detrudatur per alvum, & ubi doſis viribus proportionalis intra ſanguinem irrupit, iiſdem cathàrticis à ſanguine eliminetur. Verùm in hiſce ſapientia Medici elucet, nec timidè, aut cunctanter medicamina adminiſtrantis, nec agentis præcipiti ratione. Semper vires corporis ille inſpiciet, & ita aget, ut in malum imperio potens, nec marcorem, nec irritationem ſolidis indat. Malo jam abacto & corpore puro, lactis uſus ſummè proderit; quod ſi maturiùs adminiſtretur, corrumpi facilè & particulas acres retinere & fovere aptum, præ innatâ muci copiâ, nocebit potiùs quàm juvare poſſet. Idem dici etiam poſſit de alimentis farinoſis non fermentatis quæ nimio ſtudio ingeruntur infantibus: illa tamen vegetalem ſervant indolem; verùm aliâ ratione poſſunt inter nociva corpora recenſeri, quòd vires ſtomachi frangant, quòd chylo crudiora ſuppeditent principia, viſcoſoque è ſanguine viſcoſam lympham, bilem viſcidam eliciant. Contrà ergo alimenta tenuia euchyma, herbas olentes, tenellas juniorum animalium carnes profuit adhibere.

Verùm id imprimis annotare velim quòd mihi non unâ vice accidit, inutilibus omnibus medicamentis mutando infantili ſanguini, principiiſque alterandis quæ novam ſemper depurationem cruſtoſam, ulceroſam, horrendam aſpectu efficiebant, nullam aliam methodum me adhibuiſſe quàm omnimodam & penitiorem victûs mutationem; ita ut illis ab omni juſculo carneo, piſcibus interdicerem, juſſiſſemque ut pane, oleribus mollibus, pauco vino adhibito, ut viribus ſtomachi ſufficerent, viverent; indèque ſanationem ſecutam vidi, inſperatam ferè illam, & ab aliis derelictam. Imò cùm mutatio ſumma & ab ipſis principiis facienda foret, non dubitaverim quin ſolis oleribus viventes & ſub hoc victu morbidos, unicâ carnium adminiſtratione pariter ſanaviſſem; ars enim in mutatione poſita fuit.

PARAGRAPHUS II.

De Affectibus cruſtoſis lacteis puerperarum.

Omnium quæ corpus humanum immutant & novæ addicunt exiſtendi formæ, nulla eſt conditio quæ magis notabiles inducat alterationes,

alterationes, quàm illæ quas experiuntur fœminæ, mensibus graviditatis, atque post puerperium. Siquidem crasis sanguini nova inducitur, primò à menstruorum retentione, posteà verò à productione humoris mucilaginei atque lactei qui non solùm ultimis graviditatis mensibus exuberat, sed etiam longa post partum relinquit sui vestigia, nec nisi post plures à graviditate menstruorum vices perpessas omninò & funditùs deletur.

Nec minor certè in fœmineo corpore mutatio ingeneratur à mutato solidorum æquilibrio, à novo fibrarum tono. Sed cùm mutationes illæ vix ad morborum cutaneorum generationem conferant, alterationes illas physicâ trutinâ dignissimas aliis relinquemus expendendas. Lac enim omnia humorum humanorum elementa continet, fitque è chylo humor prorsùs naturalis, ita ut cum Boerhaavio dici possit proprio lacte omne humanum genus vivere. Scilicèt nondùm in eo adeò adunata sunt atque compacta globulorum elementa, nondùm copiâ humoris illiùs terreo-oleosi atque ferrei qui ruborem facit, evoluta sunt ; & quamvis per me liceat nullam fidem experimentis & observationibus Lewenhoeckii adhibere, fatendum tamen est facilè demonstrari principia lactis minùs tenuata esse principiis cruoris, adeòque magis ad acorem disponi, simulque minùs compacta atque addensata esse, quod pondus utriusque liquoris specificum evincit.

Cùm ergo ex naturæ conditione, ut fit in gravidis atque recens puerperis, lacteus humor intra vasa exuberat, nec per suctionem exhauritur, principia mucagine crassiori nec tenuato scatentia habentur, seroque superfluo onusta ; hinc perspiratio excrementitia, qualis excipere debet singularum coctionum finem, nunquam absoluta esse potest. Indè inter malorum catervam quæ potest à lacteo humore trahere originem, nil mirum, si febres sudatoriæ, hydroa, papulæ facilè advertantur, de quibus varii auctores diversè scripserunt, sed quæ ad præsentem materiam nihil attinent, nisi quatenùs indè facile est hariolari qualis aditus aperiatur morbis chronicis cutaneis etiam depuratoriis.

At licèt plethoræ lacteæ possit aliqua in cutim fieri depuratio, ad congestiones potiùs & tumorum pericula referetur illa, quàm ad morbos cutaneos, & in cellulas potiùs effunditur, quàm fertur ad cutim. Siquidem congestione solâ & impetu tantùm facto nocere potest humor per se innocuus. Undè quicumque à lacte pendent morbi cutanei, præsertim depuratorii, illi ab humoris

Nn

istiûs degenerascentiâ & quasi corruptelâ contrà naturam factâ pendere dicendi sunt.

In illud igitur, cùm agendum est de variis morbis qui à lactis præsentiâ pendent, tota nostra vertitur meditatio, ut expiscemur quâ possit ratione lac corrumpi, ut ad cutim feratur. Quod discemus uberiùs ex horum morborum consideratione qui, utut varias formas sibi assumant, ad duo tamen præcipuè capita referri observando possunt. Alii enim acuti sunt, chronici alii. De acutis qui ad cutem erumpunt & in ipsâ persanantur dicere nostri non est instituti. Chronici verò non eamdem formam pariter servant. Alii enim acuto morbo, vel potiùs acuto morbi paroxysmo superveniunt, & posteà, quasi novis reseratis fontibus, diù ad cutem perdurant; alii pedetentìm invalescunt & ab origine exili in immanem cutis ruinam progrediuntur.

Practicis & usu exercitatis Medicis utrumque genus satis cognitum est. Primum genus raró antè tertium vel quartum diem à partu incipit. Tunc post febrilem æstum, cutis tota intumescit, & quod præsagum animum ad morbi longitudinem metuendam posset inducere, intumescendo induratur. Fit exiguis cellulis materie induratâ turgentibus tota quasi coriacea. Aliquid erysipelatosi extrà fertur, tuncque ex aridâ cute nulla fit eruptio, nisi phlyctœnosa fuerit illa, & nihil ad levationem mali conferens. At paucorum dierum intervallo, vulgò aut quatuor, aut septem exactis diebus, defervescit erysipelas, tuncque cutis rhagadibus fissa & dura, aspera tractanti, atque coriacea per eruptionem solam solutionis spem affert. Sed eruptionum tunc temporis sperandarum forma non una est, fata non eadem sunt.

In aliis enim pustulosus morbus est, & scabiei ad instar humidæ, ut veteres vocabant, humorem tantummodò tenuem atque serosum elicit, adeòque crustas leves efformat atque facilè tollendas, sed quas similis notæ aliæ excipiunt, ita ut ex spe curationis promptæ in longi morbi fastidia devehantur, qui nocte præcipuè miseras defatigat, non sine pruritu & scalptu, atque nitidæ cutis deturpatione. Undè sensim marcescunt mulieres, nauseâ atque depravatæ coctionis signis laborant, brevì crura intumescunt, tussicula erumpit & phthisi tandem absumuntur, nisi morbus, relictâ cute, decumbat tumore immani, aut albo, aut erysipelatoso in articulos. Hæc lues in locis paludosis apud pauperculas quæ infima ædium senta situque malè sana incolunt grassatur; raró

verò opiparo victu utentes, linteaque atque indusia frequentiùs immutanda habentes adoritur. Faciliùs etiam in lautiori fortunâ sanatur quàm apud inopes, quibus lac corruptum inhæret cuti & epidermidi, illudque involucrum, præ qualitate lactis acidâ atque solvente, in substantiam terream dissolvit; imò morbus hic apud plebeculam infimæ sortis quasi endemicus est, & vix ultrà progreditur.

Non idem dicendum de alterâ morbi hujusce formâ dùm per superficiaria quidem, sed latiora erumpit ulcera; à veris exordium sumit pustulis, pure lacteo turgentibus, tuncque pruritu enormi infames sunt illæ. At ubi increscunt, atque multiplicantur, minus quidem pruritûs atque scalpturæ afferunt, sed visui magis horridæ, ruborem vicinæ cuti communicant, & odorem intensiùs fetidum, imò & aliquandò in pessimis hujusce generis affectibus cute depressiores crustæ apparent, quod in elephantiasi posteà notabitur. Odor verò, utut ingratè sensus percellat, nauseam concitat & ad animi deliquium inducit potiùs quàm fœtore acri atque percellenti nares feriat, & acidi malè fermentati atque fracidi idæam inhibet. Sed quantùm mali, quantùm diversitatis in symptomatibus invehere possunt, si palpebras, oculos, mentum, genas pustulæ illæ occupent, undè sæpè sæpiùs latentis luis venereæ inconsultæ suspiciones, & malè ominosæ mercurii administrationes malum dùm eludebant, phthisim & febres lentas potuerunt arcessere.

Quid de hoc morbo sibi relicto eventurum foret, nunquam mihi licuit deprehendere, cùm omnes tali malo laborantes & remedia postulent & negatis doleant: certè ea est cutis natura ut longis fatigaret ægras tormentis perversa funditùs & destructa humorum moles, cùm etiam morbus seduliore tractatus curâ, tandiù duret, salvâ & integrâ vitâ, dolentibus tamen articulis, & insomnibus noctibus, licèt restituta fuerint menstrua & ipsa legitimè fluant. Quod non unâ vice cum dolore vidi.

Non inusitata est utrique horum affectuum forma quòd quandoquè conticescat, iterùmque redivivus recrudescat, pro tempestatum atque victûs ratione, præviâ tamen semper & exordium præbente febriculâ. Cùm conticescit atque sibi bellè sanata videtur muliercula, rerum gnarus cum ipsâ tamen non sentit, nam si textum cutis attentiùs lustraverit, & levi frictione nativum colorem abstulerit, apparebunt extimæ cutis cellulæ turgentes humore inerti

& quasi concreto, quem datâ occasione ſolvent & ſolvendo turgeſcere facient calorem augentes atque humorem perſpiratorium ad cutim agglomerantes causæ.

Ex his deducitur facilè morborum horumce diagnoſis, quæ, ut cæteri omnes cutanei morbi, tota viſu conſtat & oculis deprehenditur. Nec ipſa cauſa incerta eſt, partus ſcilicèt adeſt, & in priore ſaltem horumce morborum genere præceſſit febrile incendium.

Prognoſis verò communis eſt cum altero morborum horumce lacteorum genere, qui per ſe ſine ullo morbo prævio invadunt, lentèque, & quaſi ſenſim corruptâ lactei humoris intùs circulantis maſsâ naſcuntur, ſenſim invaleſcunt, imò & ſerpunt, partes alias atque alias invadentes, ſed eâdem formâ, iiſdemque ſymptomatibus.

Iis nullum aliud ſymptoma prævium eſt, præter illud quod omnibus ferè morbis cutaneïs commune eſt, ut ventriculus apepſiâ plures per dies laboret, imò vexetur nauſeâ. Poſteà, aut fluor albus uterum infeſtat, aut peſſimi oriuntur dolores ad articulos, ita ut frangi & diſrumpi oſſa videantur, credantque mulieres ſe ideò podagrâ laborare, quòd ſæpè tumor albus ad articulos ſeſe attollat. Puſtulæ indè ſenſim oriuntur, & ſi ſpectaculi fœditatem ſuſtuleris, ſanitas redit illibata. Mulieres ad has redactæ auguſtias, omnia mala contrà mutarent, ſed raròfebre tentantur, raròrectè fluente hâcce materiâ catharris plectuntur qui tantùm redeunt, ſi cohibitus fuerit ad cutim fluxus. Sola animi anguſtia ingens, & formæ perditæ dolor perpetuus coctiones corrumpit. Verùm corruptela illa morbum auget cutaneum, coctionibus illùc delatis, & ab aliis malis ſalvas facit infelices. Undè ut in poſterioribus hiſce affectibus, ſic etiam in prioribus prognoſis eſt morbi diuturni, qui longè diuturnior evadet, ſi ritè reſtitutis atque fluentibus menſtruis, malum perſtiterit. Sic immedicabilem etiam labem primipuerperæ inflictam ingemui, cùm pulcherrima anteà mulier & ad delicias ſociales nata conſortium hominum fugere coacta fuerit & faciem occultare in Eumenidis formam verſa & immutata. Scilicèt illa immenſæ atque ornatiſſimæ cœſariei, dùm partus immineret ne decideret metuens, ex anili conſilio ſale ipſam reſperſit, & poſteà ut noſtratum fœminarum mos eſt, totam ſalinis ſpiculis horrentem multis cooperuit linteis agglomeratis, plures per dies non mutandis, ut puerperarum mos eſt. At aliquibus poſt partum diebus, palpebræ, frons, genæ papulis, dein puſtulis ulcerandis atque cruſtoſis

dehonestatæ sunt, primò quidem cum levi metu, cùm fœminæ assistentes aliæ quidem passæ essent, aliæ vidissent similia. Cætera secundùm ordinem fluere visa, sanitas restitui. At postquam erumpentibus menstruis non meliùs se habere visa est & per faciei vasa quasi inusto cauterio humor salsus & crustosus abire quotidiano effluxu apparuit, non de rationali medicinâ, aut methodo cogitatum, sed arcana & artes empyricæ in consilium admotæ. Quibus ab octo annis ita invaluit malum, ut desperabunda ex urbe ruri aufugerit ex lepidissimâ muliere mutata in fœdum spectaculum, ex levissimâ in piam & gravem matronam. Raros quidem hosce casus non negaverim. Vulgò sanantur illæ mulieres, si sese præstiterint obedientes, sed faciliùs, si à primis graviditatis mensibus cutis fuerit deturpata. Id enim non rarò accidit; morbus tamen vulgò maculosus est, & à compressione ortus. Nam ut rarum est prægnantis vultum aut artus non aliquibus maculis deturpari, ita aliquandò totus maculis horret; sed non sunt inter morbos lacteos aut depuratorios numerandi affectus illi quales aliquandò videre est luridos, atrabilarios, imò nigros admodùm; hi vulgò morbi cum partu desinunt, ut vidi non unâ vice per sudores auferri. At sæpè sublato morbo remanent ejus vestigia, & vultus muliebris nitorem illum quo se tantoperè jactat amittit, & maculis defœdatur.

Si verò aut herpetes erumpant, aut aliud malum cutaneum antè postremos gestationis menses, illi tunc ad universalem horumce morborum causam referendi sunt & cum iis, habitâ gestationis ratione, tractandi. Qui tantùm sub ultimis mensibus nascuntur, ad nostros referendi sunt, eamdemque recipiunt & diagnosim & prognosim quâ omnes diuturnitatis inculpantur jure meritòque, ut meditantibus apparebit, si tantisper libuerit insistere in causas quæ labem lacti atque lymphæ inurunt.

Pars lactis serosa vegetabilibus præcipuè pollet proprietatibus, & sale scatet acescente, adeòque si hæreat, si circuitu minùs ad naturæ normam congruo feratur, acescit facilè; indèque grumos facit qui si deponantur in glandulas, scirrhos quibus puerperæ nimis incautæ maximè obnoxiæ sunt progenerat; si in textu cellulari, tumores lac spirantes, adeòque & lemosos & crustosos, & spissum, sed crudum pus fundentes inducit. Undè fit ut tumores illi albescant, limboque rubello vix distinguantur. His illud proprium est ut à summè grumosâ duritie celerrimè vertantur in molles & flaccidos, imò & depressos, ubi cellulæ vacuatæ sunt.

Tumores ergo illi omnes lactei acidæ priſtinæ indolis aliquid intùs retinent, craſſamque omninò liquoribus diatheſim inducunt. Indè etiam malum ſemel depoſitum diuturnitatem adipiſci debet, cùm nihil adeò fermenti indolem retineat, adeòque craſim vitioſam facillimè in vicina diſpergat, atque communicet. Nec quidem negandum eſt poſſe ab hâc indole in peſſimam dyſcraſiam lac verti & ſummè putredinoſam; ſed ſemper illiûs exordia putredinis ab aciditate deſumuntur, ita ut mulieribus quæ malis à lacte pendentibus laborant ſæpè dentes exedantur miſerrimè, oſſa molleſcant, atque diſrumpantur, & creta oſſea per urinas exeat. Hæc ergo unica cauſa omnium morborum lacteorum qui lympham vitiant etiam pro cutis vitiis admittenda eſt, & ad eam omnis dirigenda eſt curatio.

Curatio igitur ut non eadem eſt atque cæterorum morborum cutaneorum, ita una & eadem eſſe debet in omnibus morbis cutaneis lacteis. Cauſa quippè unica eſt & varia accipit ſymptomata ab ipsâ cutis ſtructuræ diverſitate.

Porrò tota illa conſtat in legitimo aperientium, attenuantium atque ſaponaceorum uſu, ſemper præſenti recordatione malum ab acidâ lue pendere: lac enim aliter corrumpi non poteſt. Adeòque inter uſurpanda medicamina, ea ſemper præferenda ſunt quæ ad alcalinam indolem vergunt, poſſuntque ſimul acidum edomare: quid enim? Turgent aceſcente lacteo humore omnes ſalivales glandulæ, tùm eæ quæ ventriculum alluunt, tùm illa moles glandulosa quæ pancreaticum humorem fundit, ita ut omnes humores, exceptâ urinâ, caracterem hunc ſenſibus fundant, vireſcat bilis, & à bile eumdem accipiant colorem fœces alvinæ. Chylus ergo undiquè acore perfunditur, quem brevì ipſe undequaquè diffundit. Undè niſi hæc indoles corrigatur & immutetur penitùs, à quocumque corporis puncto novus fomes eidem malo innaſcitur. Proindè omnibus viribus annitendum eſt ut diæta, medicamenta, & omnium rerum non naturalium uſus in eumdem ſcopum collineent.

Cùm verò lacti inuſta labes defectum virium, & inertiam naturæ ſemper ſupponat, ſummi eſt momenti naturæ robur addere, ipſamque actuoſam efficere, ut repetitis vaſorum ictibus coagula tenuet. Ergo antè omnia vincenda eſt mulierculis innata deſidia, & exercitii ſuadendus uſus uſquè ad ſudores & deſatigationem: exuberat nocivum ſuperfluum quod vincendum eſt labore & curâ.

Tùm verò diæta ſit tenuis, nec conſtet ex farinoſis craſſis, glutine nutritio refertis quæ facilè mutationem ſpontaneam ſubeunt, & vitæ viribus difficiliùs cedunt, ſed ex cerealibus fermentatis, attenuatis, pane biſcocto, oleribus leviter acribus, qualis fuit illa Perſarum, teſte Xenophonte, ex naſturtio, quibus addantur ad recentiorum ingluviem carnes aſſæ pullorum, cuniculorum, perdicum pro viribus ægrotantium; ſed nutriendum ſemper infrà vires. Aqua puriſſima pro potu concedatur, aut attenuante herbâ infecta, quales ſe præſtant veronica, ſcabioſa pratenſis, echium, borrago, cardamine, chamœdrys, chamæpytis; & aliæ ſeligantur herbæ quæ crucifero flore, ſapore acri inſignes, infuſæ tamen non ingratum potum conciliant.

Poſteà verò, ſi non fervor & æſtus morbum comitantur, nec ulla adſunt erethiſmi per laxantia tollendi ſigna, ad aperientium uſum ita tranſeundum eſt, ut leniora primùm adhibeantur eaque quæ, aut diureticam vim obtinent, aut poſſunt humoris perſpiratorii vim excretoriam adaugere. Quæ quidem ultima virtus, niſi tempore & loco adhibeatur, manca eſt & fluxa, cùm non omnes horæ æquè fluxui perſpiratorio commodas ſe præſtent. Hinc ſerò omnibus ad ſomnum compoſitis, proſunt infuſa meliloti, papaveris erratici, imò in laxis & languidulis infuſa ſantalorum, ſaſſafras, & decocta ſarſæ parillæ, chinæ, imò & ligni ſancti, additis parcâ doſi ſalinis volatilibus.

Familiare eſt noſtris juſculorum ſub formâ, imò & carne vitulinâ cicurata exhibere decocta radicum helenii, lapathi, bruſci, [illegible]nidis, imò & infuſa raphani ruſticani, ari, aliarumque ſimilium plantarum inter quas laude eminet radix junci ex provinciâ Gallo-meridionali eruta, quibus addunt folia borraginis, bugloſſi, ſaponariæ majoris, fumariæ, cærefolii, ſcolopendrii aliaque folia aperientium plantarum.

Sed ad ſacram videntur anchoram confugiſſe, ubi his adjunxêre arcani duplicati drachmam unam aut alteram, quod ſal virtute diureticâ diſtinguitur, atque alvum ſolvente, ſed ſummè penetranti efficaciâ præditum videtur ad vaſorum ultimos fines penetrare, ibique vim aliquam notabilem exerere, irritantem illam, cùm pruritus acres aſſumptum concitet; undè non ſemper, imò in erethiſmi periculo nunquam adhibendum eſt. Et certè mallem in cutaneo lactis vitio, ſi cætera non repugnent, aliqua ſalis ſaponacei tacheniani grana in uſum revocare.

Præcipuè ad hunc usum jure meritòque à Fr. Hoffmanno, Stahlio, & melioris notæ apud Germanos Medicis commendatur tinctura salis tartari, qualem ab eorum operibus transcribit Pharmacopæa Parisiensis. Illa viribus alcalicis & ad acidum destruendum aptis, virtutem saponaceam altè penetrantem & merè attenuantem jungit, palmamque facilè cæteris ad hunc usum institutis medicamentis præripit.

Hæc in levioribus malis ritè adhibita & catharticis lenioribus ita intermixta, ut fluxus materiæ ad alvum fiat, raritasque alvi cutis densitatem Hippocraticam inducat, sufficiunt; crassities enim lactea sic sensim edomatur, & sal aerius cruori additum ipsum ad naturalem tonum reducit. At malo inveterascenti & graviori alia subsidia ulteriùs quærenda. Nam quod jam usu diuturno, pravâ diætâ, tristissimis animi pathematibus primam & alteram coctionem perturbantibus invaluit, & jus civitatis adeptum est, alia curationum molimina expetit. Scilicet grave onus arti incumbit lymphæ universam crasim acidulam, & quasi grumis obsitam ita penitùs immutare, ut jam nec glandulas obturet & à cute liberè redire possit, serum non percolando, sed principiis intimiùs mixtis omnia simul agendo uniformi circuitu. Serum enim simul diluere debet partes intimiùs mixtas atque agglomeratas, rapere secum materiem plasticam, mucagines, varii in crassitie ordinis. Prætereà verò, quod non minimâ attentione dignum est, solvendus est ipse in textu cellulari depositus adeps, qui cùm à lacte pendeat nondùm in sanguinem verso, ipsiusque cremorem repræsentet, antè alios humores caseo admixto corrumpitur, rancescit, grumescit, forsanque maximas agit partes in producendis, fovendis, atque adaugendis puerpuerarum morbis cutaneis, suppurationibusque efformandis illis crudioribus, & odorem specificum spirantibus qui semper comitatur illas.

Ex his ergo facilè deducitur easdem indicationes medicanti offerri, quoties eadem causa ingruit, sed ubi eò usque vitiatus est humor, ut omnes illo scateant tùm glandulæ, tùm incernicula, tùm textus cellularis, ingentia esse applicanda medicamenta, machinas ingentes movendas, quibus universi corporis fabrica mutetur funditùs. Hìc circulus ille metasyncriticus antiquorum locum habere debet, nec maximâ opus est meditatione, ut sentiatur quàm parùm possint hìc remedia empyrica, quibus meliùs obsecundant mulierculæ quàm cuivis methodo Hippocraticæ.

Certum

Certum est methodum adhibendam tribus constare temporibus, quorum neutrum sine periculo possit supprimi : primum est quo materies hærens in incerniculis diluitur & ad motum præparatur; alterum quo præparata vacuatur ; tertium demùm quo reparatur labefactatus vasorum tonus, ipsaque, ut & humores, ad salutarem tonum aptantur & redintegrantur.

Decocto levi carnium tenuioris & quasi vegetabilis succi, qualem præstant pulli, agni, vituli, testudines, cochleæ, aut meliùs adhùc sero lactis bellè depurato & ita præparato ut nulla remaneant antiqui lactis vestigia, non sine ratione utuntur vulgò Medici, quibus admiscent substantias quæ possunt aliquid vegetabilis caracteris liquoribus imprimere, animaleque acre, acri opposito vegetabili, obtundere. Hinc nisi totiùs corporis erethismus obstiterit, plantarum cruciformi flore insignium succi vehiculis memoratis miscentur, parcè primùm, ne irritationem moveant, aut inflammatoriis stimulis vellicatas jam fibras pungant, posteà dosi auctiori, ita ut earum copiâ potiùs multiplicatâ, quàm virtute auctâ, sanguini tinctura volatilis insinuetur, & ille nullo temporis momento præsidiis salutaribus careat. Verùm si ventriculo labes à lacte inusta sit, illa ex rei necessitate ad acidum verget, proderitque præ cæteris remediis aquâ calcis benè & ex arte parandâ haustus vel seri lactis, vel jusculorum inficere, quo liquore nullus alius tam potenter caseosa colostra solvit. Majus incendium minantur sales fixi tacheniani qui alcalinam quidem virtutem obtinent eminentem, saponaceamque solubilem, sed non sine aliquo ardoris metu.

Verùm ubi hisce primis auxiliis impugnata primùm fuit cachexia hæc lactea, tunc omnia facta sunt fluxiliora, tunc vasa & magis pervia & meabilia magis ; principia ipsa lactis nocentis & minùs arcta & minùs addensata ; materies in motum agenda, & vel per sudores movendus, vel per urinas detrudendus humor nocens, vel alvi aperienda claustra. Nec dubitaverim quin in regionibus æstu & calore torridis, in quibus & abundè, & constanter profluunt sudores, in quibus & nostra hæc mala minùs frequentia sunt & vix cognita, ut de Siciliâ aiunt, possit, si erumpit aliquandò labes illa, in cutem omninò per sudores tolli & averruncari. Quâ quidem in methodo adhibendâ tantâ opus est curâ in nostrâ inconstantium tempestatum Galliâ, ut pœnè crediderim impossibilem : quam tamen cùm viderim à summo viro cum successu admotam narrare non erit inutile.

Primo præparationis tempore balnea plura imperavit, remediaque pauca & præscriptis similia. Dein, admoto thermometro Reaumuriano, ita cubiculum claudi volebat, ut semper eidem gradu athmosphæræ misera subjiceretur. Erat ille 16 graduum. Paucis selectisque cibariis utebatur ad pondus. Tùm ptisanæ manè seròque sudoriferæ ex guaiaco & sarsâ parillâ ad unciam unam in aquæ lib. 2. addito pauxillo salis alcalini fortiter decoctæ addicebatur. Ægrota intereà, & post primos sudoriferi adhibiti dies, paucis granis panaceæ mercurialis utebatur. Potus erat ex secundo & leviori earumdem plantarum decocto. Nec ullum erat tempus noctu diuque à sudoribus vacuum per dies integros quadraginta, non sine intolerando muliercularum fastidio; sed quidquid contradicerent, fortiter pergebat, diætâ alioquin levi & vegetabili, à butyro interdicens. Sanatam hâc methodo vidi non unam; nocuisse tamen pluribus delicatioribus & thorace infirmo præditis certò scio, ita ut una mihi probè cognita ex iis phthisica occubuerit, cute tamen sanâ.

Incerta est, nec cuiquam certò concessa methodus humores per urinas ablegandi, ita ut ferè unica sit urinæ excretio quam nullâ in regione, nullo sub cœlo possis ad nutum elicere. Conatus in hanc metam inanes id tamen habent utilis quòd cùm nulla ferè sit differentia inter diuretica & ea quæ propriè dicuntur aperientia, partim tonica, partim saponacea, omnia quæ ad eliciendas urinas tentantur, ad sanandam morbi causam collineant; undè methodus curativa nulla caret diureticis, quamvis sæpè careat diuresi. Superest ergo largior quæ per alvum aperitur sentina, quæ corpore benè præparato, meatibus liberis, humoreque fluxili, raro fallit eventu; si possit tamen efficacia causam attingere quæ aliquandò remedii eludit effectum, tuncque à purgantibus siccatur corpus & altiùs intenditur & *incuneatur*, ut barbarè loquar, materies aridior, fitque immedicabilis, nec posteà ob siccitatem expellenda. Undè in adhibendis medicamentis purgantibus sedulò attendendum est ad ea quæ veteres medicinæ patres toties prædicavêre; corpora quæ purgare volueris fluida facias oportet. At illa quæ pharmaca potentiora spectat regula, non adeò strictè leviora comprehendit medicamina. Undè ut in gravitate mali & ejus rebelli indole plures sunt gradus, est etiam tùm in præparatoriis medicamentis, tùm in catharticorum usu ingens graduum diversitas.

Plura sunt hujusmodi mala, si non inveteraverint, quæ nostrates

vulgò ſic adoriuntur, & quidem cum ſucceſſu quem experientia potiùs quàm ratio chymica demonſtrat. Venam in mulieribus aut plethoricis, aut malè menſtruatis ſub morbi principia incidunt, dein ſerum lactis, aut juſcula ex pullo, vel vitulo confecta & ex ſucco plantarum aperientium, quales ſunt fumaria, naſturtium, ſcolopendrium, cichorium, &c. magnâ copiâ offerunt. Ubi dilutio humorum, bile jam liberiùs fluente, ſe factam declarat, tùm iiſdem purgantia remiſcent aperientibus juncta atque maritata, ſimul diaphoreticam admiſcentes virtutem. Sic ptiſanam conficiunt ex bardanæ radicibus, polypodio querno, foliis borraginis, buglosſi aliiſque ſimilibus cum ſennâ & ſale aliquo neutro. Hinc fluxus alvi bilioſus concitatur, liberantur inteſtinales glandulæ, decubitus ad cutim minuitur; undè fit ſingularis materiæ non imminutio tantùm, ſed etiam determinationis mutatio, ſinè aut irritatione ferali, aut in inteſtinale organum impetu. Indè fit ut facilior pateat ad remedia immutantia atque alterantia aditus ad quæ poſteà progrediantur. Ex eo genere multum nominis habent juſcula ex viperis confecta, non quòd, ut credebatur olim, ſale alkali volatili turgeant illæ, hanc præjudicatam opinionem excultior Chemia funditùs deſtruxit, ſed quòd inter attenuantia medicamenta jure meritòque vipera numerata ſit, vel ab antiquioribus Medicis Aretæo, Galeno qui de ſalis alcali volatilis naturâ ac nomine ne quidem ſomniabant. Nec illos tamen recentiores aut vituperiis, aut imprudentiæ reos crediderim qui in naturis inertibus atque phlegmaticis hiſce juſculis ſal volatile ex animalium deſtillatione mutuatum addunt; modò tamen remedium illud ſummè alterans, & ad lactis immutationem faciendam ejuſque acrimoniam debellandam aptiſſimum non obtrudatur omnibus, ne pruritum, aut inflammationem jam vellicatæ cuti afferat. Juſcula autem viperina iiſdem plantis additis redduntur potentiora. Et ne bilis à remedio diaphoretico fluxus interrumpatur, addunt arcanum duplicatum ad drachmam unam, aut duas, cujus generis ſal, neſcio quâ virtute, aut ratione ab obſtretricantibus potiùs quàm Medicis pro ſpecifico in morbis à lacte coagulato venditatur, cùm tamen & ſolvatur in aquâ difficiliùs aliis ſalibus, & non minimum irritationis conciliet; undè pluribus titulis ſal glauberianum admirabile, quoties irritare nefas, prætulerim.

Materie ſic præparatâ atque imminutâ & immutatâ, rurſùs ad purgantia redeunt, tuncque apud plurimos viget uſus non inter-

ruptus alternis diebus ptisanæ laxantis atque sudoriferæ, qualem laudavit olim Galenus in libro in quo consilium scripsit de epileptico. Hanc hodiè ex lignis sudoriferis atque purgantibus resinosis, addito simul antimonio, descriptam legere est in codice Pharmaceutico Parisiensi. Eam autem è libris medicis mutuatam sibi propriam fecerat agyrta *Vinache* qui in hujus sæculi initiis hujus usu urbem infecerat, quandoquè fausto successu, quandoquè infeliciùs, ut moris est illis qui sanctissimam medendi methodum ignorantes præcipiunt tamen incautis medicamenta. Reliquias morbi bolis solventibus & diaphoreticis sic dictis fugant, præsertimque longo usu antimonii quod dicunt diaphoretici, licèt hæc ipsi virtus à multis denegata sit. Addunt virtutis multò magis comprobatæ medicamenta saponis arte facti varia pro naturâ & temperie ægrotantis genera, tùm gummi ammoniacum, opopanax & hujusmodi, additis simul spiculis resinosis è scammonio atque jalappâ quibus detrudantur & ad bilis meatus adigantur partes solutæ & in fluorem excrementitium redactæ.

Demùm periodo hâc exactâ, omnia remediis turbata per martialia solent in integrum Medici restituere, aquasque Forgienses, si alvus fluxa sit, apud nos si dura, Passiacas, usu quotidiano repetunt. Si tonus ventriculi peccet, præferuntur Spadanæ, Pyrmontinæ, Bussaneæ; sicque longo medicamentorum cursu omnes adimplent indicationes. Pauperioribus martialia ex Pharmacopœis supplent. Mixta hæc curatio ex omnibus adimplendis indicationibus nunc sudoribus favet, nunc per intestina & bilem virus ablegat, si sapienter dirigatur omnium optima, at peccatis tùm ægrotantium, tùm Medicorum obnoxia maximè.

Cùm enim in eo hominum & præcipuè fœminarum genere versemur quæ moram impatienter ferant, & civilibus, seu officiis seu ludicris extrà rationis metas auferantur facillimè, sæpiùs profuit, excussâ omni medicamentorum farragine, post præparationes, ut fieri poterit, longiores, post regimen leve & ut modò descripsimus idoneum, post aquæ tepidæ diluentia balnea, post cathartica lenia, inter quæ aquæ Sedlicenses præstant sale alcalino minerali refertæ, ipsas ad balnea & potum aquarum sudoriferarum atque abstergentium amandare, quæ cùm hepar sulphuris à naturâ confectum contineant atque redoleant, caloremque à naturâ acceperint, potenter omnium humorum crasim immutant, perspirationem atque exhalationem summè adaugent, & meatuum obs-

tipata ostia summâ cum facilitate eluunt, morantesque quisquilias auferunt. Tales antè alias se præstant aquæ à Chesnæo laudatæ Barbotanenses, aut à Raulino Montmarsanenses, sed præcipuè à Bordæo observatæ Barregienses in Biteris, aut eæ quæ Lucionenses vocantur, quarum etsi recentior sit gloria, possim tamen ipse eam pluribus exemplis celebrare. Et certè licèt sæpè thoracem possint opprimere, licèt stomacho infidæ sint omnes aquæ thermales, fatendum est nullum potentius dari medicamentum ad perspirationis facilitatem conciliandam atque meatûum ulceratorum cicatrisationem. Adde quòd glandulas omnes eluant, & eorum actione peractâ, ad totiûs roborationem martialia liberiùs agant.

Verùm recoctum supponamus malum, ad omnem artem rebelle, aut arte præposterâ intoxicatum, quod non raró accidit in morbo qui ingens sui fastidium concitat, an suæ sorti relinquendæ ægrotantes misellæ? An non aliquid tentandum? Quod ipse fecerim, quod antiquitùs docuit Hippocrates in morbis cutaneis simpliciter exponam.

Immutanda penitùs est ægrotantium diæta, ita ut quæ carne utebantur, solis vegetabilibus vivant. Hâc solâ diætæ mutatione fœminam nobilissimam sanatam integrè vidi. Solum vertere sæpè proderit, laboribus vincenda atque fatiganda quæ stetit iners, fame torquenda, siti urenda, speque intereà fovenda erit, ut contrarios sexûs habitui labores tolerare possit. Tùm verò balneis tepidis & potu diluente corpus ita solvere proderit, ut in sudores facilè diffluat inter laborum exercitia, & ubi mollior fuerit fabrica corporis, tunc proderit fortibus catharticis alvum concutere, atque totum corpus solvere, ita ut à cathartico & sitis, & virium exsolutio sequantur, totaque facies ut in cholerâ accidit marcescere morbo accito videatur. A tali medicamento rursùs ad diluentia redeundum est, donec omnia in pristinum statum restituta videantur. Tunc mochlicum iteretur, iisdem servatis cautionibus: quater, aut pluribus vicibus idem repetere juvat, quod raró caret successu, si prudenter & cautè fuerit adhibitum. Mihi verò ad hunc usum cæteris medicamentis præstare visum est extractum hellebori nigri, quod inter cathartici potentioris actioni necessarios tumultus id tamen obtinet, quòd raró cruciatus & tormenta concitet, & nunquam actione suâ catharticâ cadat; quod nec de scammonio, nec de aliis quibusvis medicamentis dicere audeant. Semel etiam aut bis expertum me memini, solutionem

salis marini, dùm sale saturatur aqua, secundùm doctissimi Medici Britanni Russel effata, in morbis glandularum lymphaticarum cum quibus morbi lactei magnam servant analogiam; sed licèt potentiùs & celeriùs quàm quodvis aliud catharticum solvat ventrem, tamen, cùm præ medicamenti sapore horrendo indociles omnes repertæ sint, cùm præsertim mussitarent & adstantes & medicastri piaculum esse in sanguine quem sal adeò vitiaret, adeò enormes salis doses obtrudere, delirumque crederent, aut saltem experimentis animas humanas negociantem incusarent, *solâ inductione adductus* credidi in similibus malis remedium non fore aspernendum. Audivi pariter aliquas ab extracto cicutæ Storkiano longo usu continuato fuisse omninò persanatas. *Penes autores sit fides.*

ARTICULUS IV.

De Herpetibus.

Durum & difficile tractanti malum herpetes offerunt, nec faciliùs de eis differenti, cùm ad varias herpetum species referri possint & reverà relata fuerint omnia ferè ulcerum cutaneorum nomina quæ apud Celsum, Trallianum, Arabes, præcipuosque ex hâc scholâ auctores Avicennam, Rhasim, Haly Abbam, descripta reperiuntur. Limites morbis conterminis assignare operosum est. Hinc, sub herpetum nomine tantùm ea numerabimus serpentia in cute ulcera quæ peculiare sibi aliquod symptoma non vindicant, quo distinguantur & discriminentur ab aliis. Suo nomine posteà designabimus ea quæ aliquam sibi propriam normam vindicant, seu meliùs signum essentiale quo notentur. Nam morbi omnes isti affines inter se & ex eâdem oriundi prosapiâ plùs gradu & nomine differunt, quàm naturâ.

Herpetes dicuntur à Galeno ea cutis ulcera quæ summas tantùm partes cutis exedunt (*a*). Idem tamen pro vocum illarum confusione alibi dicit *herpes non semper ulcus est* (*b*), sed quoties cum ulceratione incedit serpentis bestiæ ritu, vicina depopulatur & depascitur, *νομαι*. Nos tamen, ut aliqua lux affundatur obscuræ materiæ, inter herpetes ea tantùm mala recensebimus quæ ulce-

(*a*) Comm. 1, in aph. 55, sect. 6.
(*b*) Meth. Med. lib. 4.

rationem aliquam inducant, freti & ipsiûs Galeni in herpetes dividendos partitione (*a*), & aliquâ Hippocratis auctoritate qui herpetes inter νομας (*b*) recenset, seu ulcera depascentia, ipsosque sub eâdem includit prognosi. Imò ipse Galenus nostræ videtur sententiæ firmitatem conciliare, cùm ait (*c*) herpetes à phagædenicis ulceribus in eo differre, quòd herpes solam cutem exedat, phagædenica verò ulcera etiam subjectas partes adoriantur.

Videtur Celsus (*d*), notante Foesio (*e*), unius è sacri ignis speciebus prognosim à loco Hippocratis in quo de νόμαις & herpetibus loquitur exscripsisse, ut attendenti facilè patebit, undè sub ignis sacri nomine describit unum ex herpeticis affectibus.

Herpetum igitur qui à serpendo dicuntur & apud nos verè & propriè vernaculâ linguâ *dartres* vocantur, proprius atque essentialis caracter inest ut cutis continuitatem solvant, solamque illam exedant, intactis subjectis partibus, ita ut si aliquandò, aut pravâ conditione, aut quâcumque de causâ subjectæ illæ partes labis aliquam partem suscipiant, jam non herpes simplex habebitur, sed notante Polluce, malum vocabitur ἑρπησικον ελκος herpeticum ulcus.

Antiquiores Medici, quorum prior vocandus est Hippocrates, de eo mali genere non videntur nobis præcepta diligentiora reliquisse, vel quòd in sobriâ primævorum atque simplici vivendi normâ non adeò in populos grassarentur herpetes, vel quòd, ut ait Hippocrates (*f*), ea omnia fœditatem potiùs constituerent, quàm morbum. Verùm in epidemicis morborum historiis, & alibi pluribus in locis, de herpetibus loquitur, tanquam de leviori & depuratorio, imò & critico exanthematum genere (*g*), ubi pronuntiat ipsis proprium esse ut serpant, nec exedant. Et certè cùm corpora exercitata & sano sub aëre viventia in nostro etiam ævo hisce malis minùs obnoxia sint, nihil mirum si Celsi atque Plinii temporibus illi morbi inter novos numerarentur, mentagraque, quæ evidenter ex ipsius Plinii (*h*) verbis herpes fuit exedens, Tiberii temporibus natus crederetur.

(*a*) Method. Medic. lib. 14 & 11.
(*b*) Porrhetic. sect. 11.
(*c*) Lib. 14, Meth. Medic.
(*d*) Lib. 5, cap. 28.
(*e*) In Porrhetic. lib. 2, p. 79.
(*f*) De affect. lib. sect. 5, pag. 85, Foes.
(*g*) Epidem. 3, sect. 3.
(*h*) Lib. 26, cap. 1°.

Distinctiùs Corn. Celsus de herpetibus sub nomine papulæ disseruit, quarum duas recensebat species, simplicem unam, alteram ἀγρίαν, seu ferinam; alias herpetis species sub ignis sacri nomine à prioribus dividens & separans. Undè etiam Fernelius noster (a) herpetum sub papularum nomine mentionem fecit. Aliundè nomen à Celso retinens, Galeni divisionem de quâ mox loquemur admisit.

Summus verò ille vir qui leges in arte nostrâ communi etiam nunc omnium suffragio sancitas constituit, post suprà expositam herpetum definitionem tria earum distincta genera voluit à se invicem sejungi (b) atque discriminari, quæ etiam genera Aëtius (c) cæterique à Galeno auctores admisêre, quamvis Paulus Ægineta (d) duas tantùm herpetum species recenseat. Tria hæc genera à Galeno numerata sunt; 1°. herpes miliaris ἕρπης κεγχρίας; 2°. herpes erodens, seu ἕρπης ἐσθιόμενος serpigo. Prior à formâ & naturâ humoris exeuntis differentias assumit, alter à malignitate & rapiditate decursûs. Tertius demùm à profunditate erosionis ulcerosæ φλυκταινώδης phlyctænodes dicitur aliquandò, imò meliùs *phagædenicus*.

Verùm, etsi omnes Græci Galeno assenserint, videntur inter Arabes Rhasis & Avicenna (e) cum Paulo duo tantùm herpetum genera recensuisse, dùm herpetes sub nomine à Græcis malè detorto μυρμηκιῶν, formicæ scilicèt nomine, describunt; aliam miliarem admittentes, aliam corrosivam: quæ divisio retinenda foret (f) nisi à divisione Galenicâ novæ orirentur ideæ, adeòque separatæ ad curandum indicationes.

Herpes igitur miliaris secundùm Galenum non protinùs ulcus est, sed ulceratur brevì, exiguas emittens pustulas ad speciem milii, quæ interposito spatio ichorem fundunt. Undè, licèt omnes herpetes à bile repetat, aliquibus visum, inquit, in herpete miliari pituitam bili commisceri. Is lentiùs serpit, ferè semper rotundam affectans figuram, eximiè prurit, & sanationem recipit celeriùs, aliquandò acuti morbi tempora æmulatus.

Herpes erodens sive ἐσθιόμενος (g) ejusdem generis est, illo auctore,

(a) Lib. 7, de extern. affect. cap. 4.
(b) Lib. de tumor. præter naturam.
(c) Aetius. lib. 14.
(d) Paul. lib. 14.
(e) V. Avicenn. fen. 3, tract. 1, cap. 6.
(f) V. Manardi, lib. 7. Ep. 2.
(g) Lib. 14, Method. Medic.

tore, cum exulcerato eryſipelate. Symptomatibus eadem ſunt, cauſâ tantùm differunt. Hæc mala celeriter admodùm ſua tempora decurrunt; pruritu acri, fiſſuris in cute, & inflammatione ſuperficiariâ facilè diſtinguuntur ab aliis; & ut levi de cauſâ extinguuntur, levi de cauſâ pariter reviviſcunt.

At phlyctœnodes (*a*) cutim ipſam exedunt, ejuſque ſubſtantiam prorsùs excavant, ita ut cum ulcere videantur combinari atque complicari. Nam etſi phlyctœnæ ichorem fundant, ferè ſemper ichor ille ſanguini remixtus eſt & νομας facit, id eſt ulcera ſerpentia atque manantia pure ſordido madidoque, qualia in ſenum cruribus innaſcuntur.

Habemus ergo hìc diſtinctam morbi idæam, nec morbi tantùm, ſed diverſarum hujus ſpecierum. Licèt enim non omnes æquè conſentiant in hâc admittendâ diviſione, inter quos & Fernelium & (*b*) Manardum cum Avicennâ numerabimus, quamvis Manardus cum Nic. Leoniceno barbararum vocum Arabicarum & Arabicæ ſubtilitatis fuerit extirpator acerrimus, naturâ & obſervatione ſic jubentibus, à Galeno recedendum non putamus; ſingularum enim harum ſpecierum exempla proferre facile eſt.

Patet pariter ex virorum doctiſſimorum conſenſu herpetes in genere ad eryſipelas referri, & cum eo in multis colludere, in multis etiam differre, atque diſcrepare. Circà quæ audiamus Fernelium noſtrum (*c*): « hoc diſcriminis eſt quòd eryſipelas derepentè » ex repentinâ fluxione emergat, herpes ſenſim multoque tem» pore, nec conſpicuâ fluxione effloreſcit. Herpetis puſtulæ aridæ » ſunt, eryſipelatis magnæ & humidæ. Herpes pruritu, eryſipelas » dolore ac ardore torquet. Omnis papula diuturna eſt, prorsùs » febris expers (*d*) quæ, ſi ex Hippocrate uno die accedat, ipſis » levamento eſt : eryſipelas verò cum febre eſt, & præceps, & » brevì ſpontè ſolvitur ».

Verùm à Galeno omnes tùm Græci, tùm Arabes, à bile ſincerâ ſupervacuâ atque ardentiſſimâ, qualis eſt porracea, vel æruginoſa, pendere herpetes arbitrabantur, quamvis Hippocrates (*e*) & ab Hippocrate, ut videtur, Avicennas (*f*) herpetes à pituitâ craſſâ or-

(*a*) V. Galen. L. de Tumoribus præternat. Meth. Med. ad Glaucon. 1, cap. 14. Med. Method. lib. 9.
(*b*) Lib. 7, cap. 5.
(*c*) De extern. affectib. lib. 7, cap. 4.
(*d*) Prædict. 52.
(*e*) Lib. de Affection. ſect. 5, pag. 85, Foeſ.
(*f*) Fen. 3, cap. 6.

[illegible] cùm herpetes ſtent ſine ullâ febre, nec niſi rarò & [illegible] accidens emicet illa in herpete laborantibus, longum [illegible] illi morbum. Nec in variis ſpeciebus aut finis unus, [illegible] prognoſis eadem.

Nec enim idem eſt puerili ætati herpetibus corripi, aut ſenili decrepitudini iiſdem affligi. Veri & legitimi herpetes, ſi lichenes exceperis, rarò floridæ atque vegetæ juventuti noxii ſunt, niſi tamen, aut educatio ſordida, aut humidorum atque calentium locorum habitatio indefeſſa atque violenta malo dederit originem, niſi traductum à parentibus malum in progeniem deſævierit. At primâ defunctos juventâ, quo tempore vaſa minùs flexilia ſunt, & perſpiratio non jam eodem impetu proſilit, præcipuè adoriuntur, aut ſi ſalubri vitæ regimine, coctionibus ſummè ac diligenter ponderatis, præprimis verò ingenti animi tranquillitate devitare malum illud datum fuerit, ſæpiùs feliciſſimo omine ad cutem apparent quo tempore rigida ſenectus ingruit, vaſaque, glandulas & cola omnia indurant atque excrementis opplent. In hâc enim infelicis noſtri ævi tempeſtate, cùm nulla libertas permeabilibus offeratur à coctione reſiduis particulis, pro ſummâ fortunâ reputandum eſt, ſi illæ non in interiora cumulentur viſcera, ſed deferantur ad cutem, ibique nova ſibi cudant emunctoria quibus, cauterii per artem inuſti ad inſtar, auferantur ſordes alioquin intùs includendæ atque remanſuræ.

Verùm ſumma ineſt differentia inter unum aut alterum herpetum erumpentium impetum, ſæpè maximè violentum, ſed citò, ſi quid in his malis citum eſt, deferveſcentem, & herpetes habitu contractos, ſemper renovatos, ceſſantes aliquandò, mox verò redivivos, ita ut ſive generationis jure, ſive aliâ quâcumque cauſâ ſanguis poſſit dici herpeticus, aut potiùs lympha planè herpetica. Hi vix ceſſant unquam herpetes, & ceſſantibus illis in viſcera fertur humor planè corpori extraneus, illaque aut mole attollit, aut dolore afficit, imò conficit ulceribus lentis atque tardâ ſuppuratione; quæ cùm peſſima ſit in herpetibus inclinatio eorumque naturam deſignet, atque ſæpè ad latentem occulti mali diagnoſim conferat obſervatio, liceat huic paulò diutiùs inſiſtere.

Multis & quidem qui alioquin ſaniſſimi videntur erumpunt quotannis ſub horam verni temporis papulæ leves hùc illucve diſſeminatæ, levi incommodo, prurituque vix notabili, niſi vultui nota imprimatur. Vix de eâ eruptione cogitant, levia admodùm

adhibent, & velut coacti, medicamina : plerique enim quibus tale malum accidit in ipso ætatis flore constituti sunt; quis verò talia curat in ætatis florentis adhùc & vegetæ confidentiâ ? Verùm ubi pluries, ubi non erraticè apparuerunt papulæ illæ, ex ipso ordine naturæ evadunt in excrementum sanguinis necessarium, quod neglectum & jam labentibus annis, & vasis rigidioribus exitum denegantibus, cola & secernicula inficit, jure civitatis potitur, undequaquè per universum corporis ambitum disseminatur, & quid indè accidisse viderim repetitâque confirmaverim experientiâ, licebit exponere.

Marcescunt ægri vel media inter pabula, lento quidem marasmo, & ut plurimùm sine febre, aliquandò tamen cùm febriculâ levi & pulsu minimo, urinis alioquin integris & scybalorum excretione perfectâ. Rarò in principiis laborant inappetentiâ, sed ad cibos minùs avidi benè concoquunt, nisi quòd ventis & flatibus urgeatur stomachus & illis turgeat à prandio. Somnus inculpabilis, nec perfectus tamen : uno verbo causarii sunt & melancholici, sanguis è venis per artem emissus crustâ semper obducitur non crassâ, aut densâ, sed membranæ in formam superextensâ, nec facilè divellendâ; viridi obtegitur illa colore, aut squallido & griseo.

Hæc est prima hujusce mali verè herpetici periodus in maribus; nam in fœminis illud observare vix licuit, cùm in illis omnia ad uterum dirigantur & fluor albus pruriens herpetum loco erumpat, nec unquam ab hoc malo ita marcescant. Fœminea enim genitalia humorem hunc abundè imbibunt & excipiunt. Ille verò per hiantia vasa depluit, sterilitatem ut plurimùm inducit, & licèt sanguinem aliquâ ratione depuret, non tamen criticus est & morbi progressum tantummodò retardat.

In secundâ morbi periodo, cùm jam anxii de se ipsis fieri incipiunt ægrotantes, & marcor omnium oculis annotatur, manus adhibetur palpandis visceribus anatomica ; tunc depressum abdomen reperias, & aridum, in medio quà volvitur ileum prominulum ; aliquandò lien durior apparet, imò & ad sensum doloris non expertia sunt viscera. Crura subtumida sunt, distinctior febricula. Urinæ aliquandò albicantes, sed plus furfuraceæ quàm verè coctæ. Verùm ex omnibus symptomatibus nullum adeò sævos progressus facit quàm marcor & pedum tumor. Sunt quibus in hâc morbi periodo oriatur tussicula fatigans, nihil aut parùm

pituitæ excreans, importuna, quo præsertim tempore chylus vasa subit; mox in suffocationis sensum iisdem horis renovatum abit thoracis angor. Sunt queis amici plaudant quòd cutis summè farinosa sublato epidermide evadat, spe falsâ & illusoriâ, cùm cutis illa nihil aliud designet, præter cutis marcescentiam & humorum omnimodam conversionem in tabum herpeticum.

Hùc usque morbus ille dissimulari potuit. At in tertiâ periodo natura animalis vincitur atque superatur omninò, & infelices conatus in corporis perniciem exerit; nam vel suppurationem tabidam concipit corpus, vel obstructa viscera in insanabilem hydropem efformandum consentiunt. Undè certa mors obscuro mali generi succedit, quod non raró evenisse nullus est Medicus qui non observaverit. Sæpè non priùs vera mali causa detegitur, quàm omnium humorum crasi pessumdatâ, & quasi imbibitis solidis, morbus evaserit omninò immedicabilis. Ipsa enim medicamenta fortiori veneno remixta corrumpuntur. Nec rara admodùm est scena hæc feralis, nec Medicis incognita, quoties imprudenti medicatione quod priùs exibat virus herpeticum repressum intùs est & fortunæ derelictum. Tunc enim norunt omnes nullam esse glandulam, viscus nullum esse, quod non aliquam mali moleculam in se suscipiat; fierique decubitus lentos qui vel suppuratione, vel scirrho, vitæ finem imponant, qualem descripsimus; verùm sæpè etiam sine pravâ medicatione ex ordine perverso naturæ malum nascitur.

Aliundè verò notari velimus doctrinam illam de herpetibus latissimè per omnem diffundi materiæ morbosæ ambitum, ita ut nil tale suspicantes opprimat miserrimè, quod ita in rerum naturâ reverà esse constabit Medicis qui paulisper ad ea quæ viderunt attenderint. Scilicèt morbi dantur verè herpetici qui nihil ad cutem demonstrant & quorum tamen natura verè herpetica observatione demonstratur. Scilicèt post confectis morbo longa tempora, herpetes emicant, sed jam lymphæ crasi perversâ, aut parùm sublevantes, aut prorsùs inutiles, qui si nondùm accisis emicuissent viribus morbum omninò potuissent delere ac proterere. Eadem aliundè prorsùs vexant symptomata quæ solent herpetum retropulsionem comitari.

Oculorum verò plerosque morbos ad herpetum naturam esse revocandos, imò ipsam sæpè cataractam ab hâc causâ quandoquè pendere si dixerim, nihil aut absonum auribus medicis, aut absurdum,

vel inauditum docuerim, cùm ipsa infelix experientia rem patefecerit : quod de aurium atque cæterorum sensuum affectibus, imò & de apoplexiâ atque hemplegiâ ab hâc causâ pendente norunt omnes. Verùm dissitissimi etiam morbi herpetum virus pro causâ agnovêre. Novi hominem cui quoties herpetes conquiescunt, toties hæmorrhoides erumpunt, largo imbre fluentes, & cruciatibus distinguendi. Nec unum reperire erit, qui per juvenilem ætatem hæmorrhoidibus afflictus, inclinante ætate in herpetes inciderit, & eos quidem speciei non uniûs. Novi venerandum senem quem sancta sobrietas, quem intacta morum castitas & vita in scientiis peracta ab arthritide hæreditariâ immunem præstare non potuerat. Hic illicò, silente arthritide, herpetibus vexatus est phagœdenicis quos per biennium integrum fluentes tabo & latè serpentes cum pruritu enormi servavit ; at illis ex arte & methodicè temperatis atque compositis omninò conticuit arthritis, nec in vegeto valenteque sene ulla jam aut arthritidis, aut herpetum rediviva datur memoria. Rheumatismis pariter, atque inflationibus ad articulos dolentibus & albidis sæpè successerunt, & vicem eorum gesserunt herpetes. Imò & virum novi militarem opiparo simul atque meretricio luxu confectum, cui quotannis bis ad ver & autumnum herpes miliaris post febrem ephemeram erumpit, reviviscens, quoties humiditas pedes affecit. At ex quo jam à pluribus annis assuetum malum apparuit, omnia incommoda quæ ætati in senium vergenti familiaria erant omninò cessavêre, diarrhæa familiaris, dolores vagi ad dentes & gingivas, gravedines, capitisque dolores, ita ut vitam & sanitatem periodico tormento redemisse videatur.

Patet ergo ex his breviter annotatis herpetes in causis incognitis, ut sunt morbi spasmodici, antè oculos haberi debere, præsertim in virorum morbis, aut mulieribus menstruo fluxu defunctis; imò nihil magis familiare est mulieribus gravidis quàm herpetibus laborare, quæ recluso utero cessant. Notari enim sedulò velim quòd in mulieribus quibus uteri sentina clauditur, sæpè, ut hæmorrhoidibus retentis, enascantur herpetes : tuncque non ventriculo solùm aut pulmonibus labes imminet, quod viris etiam commune est, sed præcipuè cerebro atque à sensorio communi pendentibus functionibus, adeòque mulieres adeò miserè exagitans mania melancholica, deliriumque miserrimum inducens, sæpis-

simè herpetica est, & ab herpetico fermento non legitimè excluso pendet.

Hæc quidem in genere ad omnia æquè herpetum genera pertinent, undè deducitur, herpetes potiùs morbi quamdam speciem atque prosapiam constituere, quàm morbum sic propriè dictum & individuum. Undè fit ut herpetum species in se mutuò mutentur atque convertantur, quod familiare est vidisse omnibus qui ægris assident; imò dantur herpetes arthritici, scorbutici, venerei qui nullâ ratione ad præsentem pertinent tractationem.

Humor verò noster qui herpetes constituebat, ubi interiora viscera occupavit, hominemque longâ tabe confecit & peremit, etiamsi in superstitum utilitatem cadaver attentè secueris, nullo se indicio sinet deprehendi : massa remanebit albicans, verè lymphatica, viscera in acinos & quasi nodos apparebunt conversa sibi agglomeratos & appositos, atque in massam quasi lapideam & asperam. Eadem se facies ostendit in omnibus aliis venenorum speciebus quæ lympham præcipuè inficiunt, ut in morbillorum ipsorum retropulsione vidi eumdem effectum inducentium, ut in scrophulis etiam deprehendendum viscera depascentibus, nisi forsan quòd in morbis scrophulosis materies verè gypsea atque cretacea calculorum duritiem æmuletur. In herpetibus enim non serum, non bilis per se, quanquam aliter senserint antiqui præceptores nostri, luem accipiunt, sed mucor ille qui propriè lympham constituit, undè præcipuè glandulas lymphæ transmittendæ, aut secernendo mucori destinatas malum illud occupat, abdominales, inguinales, thoracicas, imò & præprimis membranam illam Schneideri quæ nares atque palatum circumvestit, undè sæpè ab herpetibus pendent coryza habitualis, tonsillarum inflatio, vocis omnimoda alteratio, narium inflatio, turpes matutini, acresque screatus, sæpè post longa temporis spatia phthisim inducentes. Nullus est è Medicis qui similia non viderit. Nunc ad singularia cuique herpeti propria ordo nos devehit.

Herpes miliaris, Græcis κεγχρίας, propriè papula Celsi atque Fernelii, inter ignes sacros Celsi recensendus quem & sub nomine *Zonæ* Scribonius (*a*) describit & Plinius indicat, acutos potiùs in invasione morbos imitatur, quàm longos. Cruciatibus enim intolerabilibus adoritur nec opinos, sine febre tamen, aut paucâ & vix memorandâ præviâ. Vesicæ tanquam à loco combusto

(*a*) Comp. 63, lib. 3.

exeunt,

exeunt, inquit Plinius, & crepant; dein multiplicantur & zonæ nomen indè sortiuntur, quòd à lumbis vulgò incipiant & indè in abdomen, zonæ instar, dispertiantur, quanquam alias etiam partes occupent: nam nullus est qui non in alias partes herpetem miliarem erumpere non viderit, quanquam ego nunquam illum in facie observaverim, quod tamen occurrere posse nolim negare.

Prima ergo herpetis miliaris ab herpetibus mox describendis differentia in invasionis modo occurrit, ita ut acutum morbum mentiatur ille, imò & sua vehementi impetu decurrat tempora; nec etiam à periculo immunis sit, notante Plinio (*a*), ita ut herpes miliaris possit inter acutos morbos numerari. Ad hunc ergo referri possunt & quæ sub nomine φύματων Celsus descripsit, licèt φῦμα apud Hippocratem universaliter pro humorum decubitu habeatur, ἐκθήματα potiùs sunt Hippocratis (*b*). ἐκζέματα quæ descripsit Verrius Valens in anthologicis, vel ad φλυκταίνας, vel ad herpetem miliarem referuntur. Nec videtur herpes miliaris ab illo differre morbo quem Chilperici tempore erupisse notat Gregorius Turonensis (*c*) cum pustulis & vesicis; ita ut multi morerentur ex herpete miliari.

A phlyctœnâ & erysipelate non nomine tantùm, sed & re differt herpes miliaris. In erysipelate enim rubor inest continuus, & phlyctœna ipsa œdema est erysipelati quasi innatum; in illo cutis subest inflammatio & tensio, quæ signa herpeti miliari desunt, cùm phlyctœnæ, seu tumores albidi grani milii ad instar, quæ in cute nascuntur cuti superponantur nitenti, asperæ tamen & limbo rubello circumscriptæ. Præterea erysipelas quasi irradiatione in vicina proserpit, herpes autem miliaris semper sejunctìm & per areolas emicat. Erysipelati febris semper se comitem adjungit, rarò in herpete miliari, & nisi epidemicè sæviat. Undè, licèt zona & ζώστηρ de quibus alibi dicendum erit pro erysipelate & herpete miliari indiscriminatim apud auctores, nunc pro uno, nunc pro altero morbo habeantur, remanent certè distincti. Ea autem est herpetis miliaris qualem vidi sæpiùs descriptio.

Solitaria vulgò nascitur una herpetis miliaris areola, cute cæteroquin integrâ, limbo rubello distincta. Pustulæ emicant vulgò

(*a*) Lib. 5, cap. 18.
(*b*) Lib. 3, Epidem.
(*c*) Lib. 6, cap. 14.

sero repletæ sub ipso epidermide aggregatim compositæ, intersstitia replent lemæ epidermidis quæ areolam faciunt asperam. Inest major quàm pro malo exoriri debere videretur cruciatus, sed mox & paucarum horarum intervallo subnascitur altera pustularum agglomeratio, quam aliæ mox confertim adnatæ per plurium dierum spatium excipiunt. Tùm verò pruritu enormi, vellicatione, cruciatibus angi ægrotantes, ita ut nec cibi appetitus valeat, nec ulla alia cupido possit persentiri; noctes insomnes ducunt, nec insomnes tantùm, sed miserrimè anxias, inter ejulatus atque dolores. Urinæ intereà liberæ, alvus naturæ consona demittit excrementa, nisi quòd æger præ anxietate marcescat, mireturque Medicos febrem negantes, cùm urantur exteriora omnia, pars verò affecta flaminis voracibus comburi credatur. Intereà novæ continuò exoriuntur pustulæ, nec cum iis sæviùs agitur quibus plures, quàm cum quibus pauciores emicant. Prætereà verò, etsi per plures septimanas novæ semper erumpant herpetis miliaris areolæ, mitescit tamen sensìm malum, sive ægrotantis assuefactione, sive vetustioris materiæ mitificatione.

Hæc autem ubi deferbuit materies, remanet locus & lemis tenuissimis & asperitate notabilis. Imò & licèt firmior obducta videatur cicatrix, remanet tamen longa per tempora pruritus enormis, & lancinationes non jam perpetuæ, sed nunc ob aëris variabilem inclementiam redivivæ, nunc post lautiores epulas recrudescentes.

Hujus mali sævitiei terminum definire impossibile est, cùm ex suis funeribus redivivum sæpè recrudescat. Quoties tamen è limpidis turbidæ fiunt vesiculæ, toties mansuescere malum signum est. Quoties pariter pallescit limbus ad margines rubellus, toties minùs atrociter furit herpes. Sed ad annos extendi mitiùs tamen furens malum, non adeò rarum est. Imò & virum novi etiam nunc valentem, & nulla post plures annos pristinæ labis vestigia ferentem in cute, qui tamen tempestatum mutationes non impunè experitur. Si verò perimat aliquem, quod nunquam accidere vidi, tunc vel ut cætera herpetum genera imprudenti medicatione retropulsum dici debet, vel quod non impossibile est, licèt non viderim, in gangrænam abit, aut mutatur in phagædena quod non tam vitio humoris, quàm corporis in quod inciderit factum videtur; & (*a*) hæc est gangræna herpetica *γαγγραίνα ἑρπυστικὰ ἢ ἑρπητικὰ* de quâ Lucilius apud Nonnium.

(*a*) V. Henrici Stephani Thesaur. ling. latinæ in voce *Herpes*.

Verùm ex hâc descriptione forsan videbitur herpes noster miliaris à communi herpetum naturâ nimiùm abludere. Res tamen est ejusdem naturæ; si quidem non rarum est alterum in alterum transire; & defunctum herpete miliari corpus, herpete simplici remanet affectum. Herpes miliaris est quasi impetus virûs herpetici inflammatorius. Si virus illud acuto modo posset desævire, hanc sibi formam arriperet, undè si in aliquo herpete vitæ periculum imminet, certè periculum illud ab herpete miliari repetendum.

Herpes qui dicitur apud nos rodens, & propriè posset vocari *dartre vive*, si non vocabulum illud vulgatâ loquendi formulâ lichenibus apponeretur, herpes est qui nullam aliam ultrà vulgarem indolem sibi assumit, præter decursûs rapiditatem quâ & aream semel occupatam quotidiè extendit, & in loca etiam dissita fertur eo impetu, ut possit universam superficiem rhagadibus, fissuris, asperitatibus, adeòque polline acri dehonestare: limbus ipsi ruber quotidiè extenditur, ita ut qui limes paucis antè diebus rubebat, pauco elapso tempore, asper fit nec ruber, rubra verò pars longiùs remota sit. Indè ipsi Avicennas (*a*) nomen *formicæ* indidit, quasi ab incessu hujus insecti in tenerâ cute penderet. Cruciatus in hoc genere herpetum non tanti sunt atque in herpete miliari, & quasi diffusâ superficie mali mitior conditio. Vulgò bellè dormiunt, sed in ipsâ incalescentiâ lecti, formicationes, lancinationes, pruritus sentiuntur, qui enormes præsertim accenduntur, sicubi herpes ille, quod frequentissimum est, perinæum, vulvam, virorum genitalia occupaverit, undè præter illas à naturâ mali efformatas rhagades, adsunt aliæ magis asperæ atque crustosæ quas effecit unguium scalptura. Verùm aliquandò alias partes occupat. An hæc est illa Plinii (*b*) Mentagra, novum ipsi morbi genus in hominum lautè viventium mentum, barbam, scapulas, ac collum desæviens, sine dolore quidem ac sine pernicie vitæ, sed tantâ fœditate ut quæcumque mors præferenda esset. Totos ubique vultus, ut ait, occupat, solis oculis immunibus; μελιτάγραν vocat Galenus (*c*) quæ etiam oculos infestabat. Vide & Leonicenum de morbo Gallico refutantem Plinium. Mentagræ quidem naturam herpeticam hìc ita designat ut etiam contagionis ream efficiat, cùm ex Asia Romam fuisse asportatam asserat à quodam Perusino, equite Romano, Quæstorio scribâ.

(*a*) Fen. 1, tract. 3, cap. 6.
(*b*) Lib. 26, cap. 1.
(*c*) Lib. 30, κατὰ τόπους, cap. 7.

Ubi verò herpes ille rapiditate decursûs, cutis asperitate notabili & multiplicatione rhagadum sese spectabilem fecit, ita ut altiùs infligat plagas & rosione ingenti circumserpat, dicitur ἐσθιόμενος, seu rodens, à miliari differens quòd evidentes papulas non proferat, à phagædenicâ, seu phlyctœnode de quâ mox agemus, quòd non intima cutis inurat & ulceris crustosi formam non proferat. Ubi ergo proserpit celeriùs quàm natura simplicis herpetis postulare videtur, ad hoc secundum genus referetur herpes, fœditate potiùs quàm cruciatu incommodus. Quamvis enim lectum ingressos pruritu atque vigiliis aliquandò fatiget miserè, tamen sæpè conticescit, & nisi jam summè increverit, jurares sanum hominem; ita ut multi sint quos redivivus, dùm ver caput extollit, herpes affligat, post autumni ultimos calores abiens, consoletur. At ex omnibus herpetibus is est qui plurimùm invehitur in faciem, & vultum sexui adeò dilectum deturpat frequentiùs. Imò multæ sunt in visceribus reconditæ sine ullo alio incommodo obstructiones quæ nullo alio caractere herpeticam originem demonstrant, nisi quòd ubi admoveris aperientia malumque viscerum decrescit, succrescunt illicò, & efflorescunt herpetes, ita ut malè secum agi credant ægrotantes, nec facilè patiantur ultrà medicamentis tendi. Nobilissimam novi fœminam quæ cùm intimioris uteri cruciatibus angeretur, balneis atque aperientibus dùm mitescit malum, obstupescebat genas herpetibus proserpentibus illis nostris fœdari, undè prius malum revocare ausa, tandem uteri doloribus atque ejusdem hæmorragiis confecta periit. Neglectum enim nimis diù malum jam, vesicantibus atque cauteriis tardiùs adhibitis, auscultare dedidicit.

Rarum quidem est in maximè diuturno malo periculum aliquod imminere, imò longævam, sed miseram sibi vitam spondere possunt hoc affectu laborantes. Quid enim? Exit indè quidquid corruptorum posset intùs excrementorum morbosorum generari. Et videre est rusticos, præsertim ex illorum genere qui exercitatam vitam agunt, qui incommodum leve spernentes fœdi, putidi, oculis retorridis & rubore immundo plorantibus, extremam ad usque senectutem perveniunt, imò decrepitis senibus inest aliquid ad cutem undiquè quod jure herpeticum vocare possis.

Verùm licèt blandè ac lentè insidias struat malum illud, non omninò spernendum est. Contagiosum esse docet experientia. Hancque propositionem observatis pluribus comprobare possem, licèt

fatear lubentissimè in prædispositis contagium faciliùs propagari. Undè jure contagii malum intùs potest multiplicari & invalescere. Indè vertitur omnis humorum moles in tabum herpeticum, & communione mali viscera omnia, hepar, ventriculus, thorax, humore illo opprimuntur, quæ vel obstructa vel corrupta mortem tandem post longam tabescentiam arcessunt.

Illa verò lenitas non expectanda est ab ultimo illo herpetum genere quod phlyctœnosum & phagædenicum vocavimus, Galenum & antiquos secuti. Licèt enim tardiùs exasperetur, tamen vel in primâ suâ origine non dubias suæ malignitatis notas exerit. Nascitur enim primò ut pustula simplex; idque habet à cæteris herpetibus differentiæ, quòd cutem subjectam in tumorem durum attollat & asperum. Scaber est tumor ille, & citò epidermis à suppositâ cute discedit, non sine humoris acris erodentis, imò & ad sensum calentis emissione; undè vicinæ partes attolluntur & in sese crispatæ finduntur, & partim crustis, partim tabo horridæ evadunt. Pustula hæc aliquandò solitaria subsistit, sed aliquandò aliæ similes in aliis partibus erumpunt. Imò cùm pruritus immanis ut plurimùm sit, vixque possint à scalpendo miseri abstinere, manus ipsæ videntur malum à parte ad partes diffundere. Nec mirum, cùm ipsi sæpè Chirurgi talia tractantis digiti asperi evadant & findantur, pustulisque dehonestentur, quod unâ vice evenire vidi. At crustis abactis, atque deciduis, locus tabo defluens turpissimo in apertum se prodit, hunc aliæ crustæ in eodem solo enatæ brevì contegunt, quæ pelluntur etiam ab aliis subter natis. Undè asperitati duræ & acri jungitur humor glutinosus atque mucosus; fœtidus ille, & quemdam spurcitiei proprium odorem fundens, rancidulum, acescentem, qui potiùs nauseam & horrorem quàm alium quemvis sensum concitet. Febris intereà nulla, vel levis; urinæ albidæ, limpidæ, aqueæ; excrementa alvi nullam notabilem mutationem ferunt, nisi quòd quandoquè viridescant.

Nulla pars corporis à fœdo hoc malo immunis dici potest. Infelicissimum quidem est, si palpebras, genas, nares, mentum occupaverit, imò & ad alas narium insederit, nam nec buccas, nec interiora narium occupasse unquam novi. Verùm nullo alio in loco frequentiùs sedem ponit, quàm juxta aures, exteriora simul & interiora occupans. Earum volumen immanem in modum adauget, & non partem tantùm subjectam cutis, sed etiam apposita munditiei causâ lintea erodit. Inguina pariter & dorsi

infima aliquandò invadit, perinæum mulierum & virorum genitalia pruritu feroci ita plectit, ut à scalpendo abstinere, nec reverentia, nec pudor cohibere possint. Durities calli inest, sed non ultrà cutem : ita ut rectè Galenus (*a*) herpetes velit à phagædenâ distingui, quòd hæc subjectas cuti partes erodat & vertat in ulcera; hi verò cutem quasi destruentes rodant, sed incolumes sinant partes subjectas.

Quæ quidem observatio, cùm vera & diagnostica sit, non impedit tamen quin aliquandò herpetes ulcerum formam habeant; nam vitium illud cutis lymphaticum cutem prodigiosè addensat, crassam reddit & in magnam molem extollit, duram atque elephanticam, in quâ proserpunt ulcera, magis tamen ad latera quàm in profundum.

Ex hâc brevi descriptione intelligi potest quot & qualia tormenta eos maneant qui mille talia ulcera in parte maximè nerveâ experiuntur, quantùm sensus obtundi debeant & quasi obsurdescere, adeòque quantùm analogiæ servent herpetes phlyctœnodes, seu phagædenici cum morbis mox describendis, variis scilicèt leprarum speciebus : verùm id herpeti etiam phagædenico cum reliquis commune est, ut aliquandò videatur mansuescere. Præclarè secum agi clamat æger, morbumque mox finiendum sævitiâ dirum, fœditate horrendum, sibi gratulatur, cùm illicò, quasi ex insidiis, novis viribus cutim adoritur, spemque levationis præripit. Id juvenibus præcipuè accidit; nam senibus mali constantior norma incumbit. At juvenes vidi quasi convalescere; cutis subaspera manebat, nec deerant pustularum vestigia : hæ ex improviso & sine ullâ prophasi redivivæ, miseros & tormentis cruciabant & proterebant desperatione. Fomes scilicèt intùs aderat in glandularum nodis implexus & iners; ipsum medicatio, aut soliùs naturæ vis ad cutem per partes defert. At qui æstate præsertim experiuntur similes herpetes hyeme visceribus caveant, nam in tuto per æstatem positi hostem hyeme intùs reconditum asservant. Qui quandiù latere valeat, nulla huc usque docuit observatio.

Videmus indè quàm parùm tutum sit omnimodæ herpetum sanationi confidere qui non unam per tempestatem tantùm, sed plures per annos conquiescunt, moxque reviviscere videntur.

Præterea verò si cuicumque herpetum generi commune sit, ut

(*a*) Lib. 2, Method. ad Glaucon.

internas latenter struant strages, ut viscera nunc indurent, nunc corrumpant, quantò magis metus ille debet incedere illos qui herpetes phagædenicos medicantur quorum natura est ut fluant perpetuò, & quorum fluxus cohibitus adeò vehementi pollet acredine. Vulgò incautâ medicatione id accidit ut vicinæ partes, imò & subjectæ vicinæque glandulæ mirum in modum & cum ingentibus cruciatibus intumescant; undè sibi plaudunt agyrtæ, topicumque indè laudant quòd ad exteriora trudat malum, sed pars tenuissima levissimaque raptatur celeri circuitu ad pulmones vel ad cerebrum; hìc mortem subitaneam accersit, ibi suffocationem aliquandò immedicabilem & subito perimentem impetu; aut saltem, nunc apoplexiam gravem infert, nunc peripneumoniæ genus Hippocraticis non coercendum præceptis invehit; alibi tormina, inflammationes, aut quodcumque mali pejus est. At vulgatius est latenter malum alicui visceri insidere, & sanitatem tacitè opprimi.

Hæc de diagnosi atque prognosi malorum apud nos frequentissimè sævientium docuit observatio, & licèt sæpè mali fastigium non attingant quicumque in ægros desæviunt herpetes, illud tamen certum est, eumdem illos sequi tenorem, sive parvo gradu sensuum acutiem fallente cutem vix lambant, sive supercongestis crustis ferociant. Imò dari videntur quidam gentilitii herpetes qui vix unquam extùs sæviunt, intùs tamen non indubitata sui signa proferunt, aliquandò, nec præfinito tempore erupturi. Dantur etiam alii volatiles per contagium contracti qui cùm unâ vice tantùm adorti fuerint hominem, posteà omninò conticescunt. At quî fiat ut mihi benè notus maritus herpetibus laborans uxorem dilectissimam & anteà sanam non infecerit, sanitate intereà ejusdem prorsùs deletâ. Sub pubertatis initia junior filius nunc asthmate convulsivo, nunc herpetibus laborare cœpit, idem filiæ pulcherrimæ sufferendum contigit. Pater herpetibus conficitur, mater malè sana, at nullo in cute vitio reprehendenda, nunc uteri ulceribus, ut aiebat, sed reverà fluxu albo immoderato, nunc thoracis ardoribus laborat, semper verò affectionis hystericæ perpetuæ victima est. Undè id fieret ignorabant omnes. Mulieri quinquagenariæ menstrua deficiunt. En erumpit ad genas & faciem utrâque ex malarum parte herpes phagædenicus qui à biennio integer persstabat, cùm nunc diætæ, regionis, aquarum mutatione videtur sanata, si credere fas est. Nullâ crediderim aliâ de ratione fabellas illas

aniles de veneno in ſanguine menſtruo latente prodiiſſe, niſi quod multoties illis ceſſantibus prodeant herpetes a quibus præſtiterat immunes muliebris vacuatio.

Quæ cùm ita ſint, herpetum theoriam quærentibus lucem etiam afferent cauſæ illorum occaſionales, quæ cauſæ acrimoniam ſimul & viſciditatem in cutaneâ mucagine & humore perſpiratorio inducere debent, ita ut irritata ſolida in actuoſitatem depuratoriam ferantur, vaſaque humores cutaneos coercentia lacerentur & ſuppurationem aliquam concipiant. Verùm ut hìc rem practicè & in hominum utilitatem conſideremus, non verò exſpatiemur per cauſarum poſſibilium ampliſſimos campos, quatuor mihi cauſarum capita malo producendo potiſſimùm conferre arguentur.

Primum eſt venenum illud à parentibus acceptum & quod à lymphæ plaſticæ naturâ pendet omninò. Licèt enim multi in hoc admittendo cauſarum genere cœcutiant, experientiam teſtem appello : nec minùs hæreditarii vocari poſſint herpetes quàm aut arthritis in quam mutantur, aut lues venerea quæ ſæpè mentitur herpetes. Suus eſt hæreditariis herpetibus fomes, undè illi fermenti more liquefacti, dato tempore, erumpant & multiplicentur, inertes anteà. An in ſeceſſu glandularum conglobatarum & lymphaticarum ; an in ultimis viſcerum acinis, quorum pars non una poteſt innoxiè ad integritatem ſanitatis feriari, fomes ille per longam annorum ſeriem delitefcere poteſt ?

Secundum in contagio conſiſtit quod negare pariter Medicis expertis impoſſibile eſt. Vidi in unico decubitu contractos herpetes, nec facilè ſanabiles ; idque non unâ vice. Verùm licèt facilè ſanabile vulgò ſit, & eſſe debeat hoc herpetum genus, difficile verò ſit & ferè impoſſibile eradicare omninò connatum & à parentibus acceptum herpetum inquinamentum, tamen utrumque aut invaleſcit, aut imminuitur, pro majori minorive corporis diſpoſitione, aut cauſarum influentium majori minorive actuoſitate, aut demùm ſedulâ & eruditâ diætæ, regiminis vitæ, atque medicamentorum adminiſtratione.

Tertium cauſarum genus, à cauſis externis repetendum eſt. Nunquam crediderim actione unius cauſæ ſimplici deberi virus herpetibus producendis natum, ſed à complicatâ hinc victûs impuri, indè aëris humidi & quaſi duplicatâ nocendi vi utriuſque & cibi & athmoſphæræ pendere omninò.

Forſan indè factum eſt ut talia mala veteres Romani vix fuerint experti,

experti, ingravescente autem luxurie & omni deliciarum genere, in lautos atque opulentos magno impetu desævierint, undè herpes pro novo habitus est morbo & ab Asiâ asportato, cùm ibi jam dudùm sævierit apud populos luxu & divitiis fractos, lautoque victui atque omnibus voluptatum illecebris deditos. Certè duæ sunt vitæ periodi in quibus maximè emicant herpetes. Prima est periodus illa in quâ corpus ad sui incrementi apicem pervenit, jamque superflua exundant. Altera est ubi menstruâ cessante in fœminis vacuatione, organis verò simul perspiratoriis in utroque sexu minùs liberis, appellens ad cutem restitat lympha. Undè ut junioribus spem curationis facit vita sobria, exercitiis temperata, sic pauca omninò spes senibus superest, ne herpetes commoriantur, nisi tamen à vitâ lautiori ad sobriam sese serò nimìs convertant. Non ergo hos illosve cibos incusare velim, sed nimiam ingluviem, cùm dentur in senibus herpetes in quibus vix ulla possit incusari acrimonia, superet tantùm uberior mucus & vasa rumpere videatur.

At aer & humidus & frigidus perspirationem vetans & laxans vasculorum perspiratoriorum tonum, hisce morbis ansam præbet. Undè fit ut apud provinciarum quæ Oceano alluuntur incolas morbi illi herpetici admodùm frequentes reperiantur, si præsertim unâ ex parte sylvæ, alterâ ex parte vapores Oceani intrà sinus accepti per ventorum actionem non everrantur, ob collium vicinorum angustiam. Undè aliquibus non provinciis solùm, sed & urbibus endemici sunt morbi illi, ut in nostrâ Gallicâ Britanniâ observare est, quæ depressa & humilis provincia, tùm aquis stagnantibus abundat, tùm sinubus non bellè perflatis.

Quartum demùm & ultimum causarum genus constituunt venena varia intrà sanguinem agentia quæ, quamvis & morborum & causarum genus omninò ab herpetibus diversum constituant, tamen in herpetes quâdam metamorphosi etiam persanata mutantur, ita ut morbi genus unum in aliud genus morbi converti atque immutari visum fuerit. Rem exemplis mihi per observationem deprehensis expediam. De viru scorbutico, de venereo res mihi certa deprehensa fuit. Laborabat evidentissimè lue venereâ vir quidam triginta annos natus. Inter multa & alia symptomata effloruêre herpetes. Hi jure pro venereis habiti, sed omnibus per mercuriales inunctiones abeuntibus symptomatibus, repetitâ internâ omnium mercurialium administratione perstabant ad mercurii

vim rebelles herpetes. Rectè valebat æger, validus torositatem amissam receperat. Rei venereæ gnaviter indulsit, nihil communicatum, remansêre herpetes. Rem cum collegis communicavi, similia observaverant, quæ ipse pluries vidi. Annon vitium lymphæ impressum præter virus venereum substitit mercurio rebelle? Annon sæpè herpetes infantum lui venereæ patrum accepti debentur, præsertim cùm iis imminet & spinæ ventosæ & rachitidis periculum? In viru scorbutico, sanato scorbuto, herpetes vidi qui non solùm cum scorbuto emicuerant, sed ejus fata evidenter sequebantur. Forsan, sed id asseverare non ausim, remanent post scrophulas vestigia herpetica. Nec certè erit undè sibi non plaudat Medicus, si herpeti præter modum rebelli aliquam latentis luis venereæ suspicionem inducat. Certè in his ingenti atque prudentissimâ cautione opus est & à concomitantibus signis ducendum augurium. Quæ si defuerint signa, licebit saltem aliquam ducere conjecturam à lædentibus & juvantibus quæ in longo malo fas erit experiri. At quæcumque causa fuerit, ubi in simplices herpetes versa est affectio, eamdem recipit prognosim, eadem sibi postulat auxilia.

Vulgò etiam inter herpetum frequentissimas causas recensentur affectus animi tristes qui, teste Sanctorio, perspirationem tardant, vasisque cutaneis inertiam & atoniam inducunt. Sed cùm simul coctionibus præprimis officiant, patet ad easdem causas, vitia scilicèt humoris perspiratorii crudi, vappidi, & ad ostia vasorum morantis, esse referendos.

Verùm ex istis per observationem deprehensis utile certè & ad curationem properantibus commodum foret mutationem lymphæ physicam posse ita certò definire, ut sciremus tandem, quid faciat ut cutis sola in herpetibus laboret, intactis partibus subjectis? Quî fiat ut malum intrà reticulum malpighianum cohibitum, possit retropelli, intùs verò vulgares obstructiones efficiat, cùm vigentibus herpetibus vix ipsæ subjectæ cuti glandulæ partem aliquam mali in se suscipiant? Crassitiem lymphæ designat evidens canalium obstructio, acredinem pruritus. Sed illa fixam nobis atque certam idæam non suppeditant.

Certè circà reconditam atomorum illorum naturam meditanti illud primùm sese offert, generari ex rei necessitate, quoties nova fit partium combinatio, adeòque novi entis generatio, novam partium copulam. Ex hâc autem novâ principiorum adunatione

necesse est fœces efformari, quæ debent eliminari excrementorum nomine. Cùm verò per plura temporis intervalla fiat illa coctio atque mutatio, plures etiam excrementorum species nascuntur. Imò cùm nullum tempus à coctione vacuum sit, nullum etiam vacat ab excrementorum separatione. Quæ omnia in formatione lymphæ ejusque renovatione quotidianâ concurrere necesse est. Porrò in machinâ nostrâ sapientissimè conditâ, & per vires intùs connatas perpetuò renovatâ, adsunt undiquè cola & excernicula per quæ partes omnes illæ, nunc urinarum formâ, nunc verò, imò & copiosiùs, sub perspiratorii halitûs vapore, è corpore effluunt. Sic remanet cutis nitidior & nullis deturpata maculis; verùm si excrementa illa à naturæ lege recesserint, nec satis cocta fuerint, siquidem suæ convenientem naturæ coctionem illa nancisci debent, tunc hærent in vasorum cutaneorum angustiis & in textûs reticulosi cellulis; ibi corrumpuntur, vitiataque acredinem concipiunt jam naturæ absonam, adeòque irritantem. Quin etiam fermenti jura capessunt, dùm partes vicinas atque analogas eâdem inficiunt labe, sicque latè malum serpit. Esse autem in variis illis partibus excrementitiis alias quæ constituere possint erysipelas, alias quæ herpetibus originem præbent, plus naturæ consonum est, quàm antiquæ simplicitati nimiam fidem adhibere. Galenus (*a*) herpetes à pituitâ bili commixtâ pendere pronuntiat. Quod sibi inventum, detractâ Galeni gloriâ, vindicant Paulus, Aëtius & Oribasius, ex quâ opinione nihil aliud video extrahendum, nisi quòd junctam crassitiem acrimoniæ incusent meritò.

Verùm si ex cognitis ad incognita hariolando progredi fas est, videtur herpes præ se aliquid ferre quod rancescentiæ humoris mucosi inertis analogum est. Nihil inest quod partes subjectas & à muci actione immunes corrumpat, nihil quod functionibus à muco non pendentibus labem inferat, & nulla alia nota, herpete urgente, corporibus inuritur, nisi quòd crediderim herpeticos coryzâ faciliùs tentari, imò & quosdam habituali coryzâ laborantes indè herpeticos credens, non hallucinatus sum. Acescentia pariter hìc nulla quæ infantum morbos comitari solet etiam cutaneos; nam qui exhalat ab herpetibus odor, fracidus est. Aliundè acescentia quam lympha contrahit effectus certos in reliquam humorum omnium molem extendit, signaque sui dat in bile, salivâ, urinis indubia. Sanguis ab herpeticis ubi detrahitur sanorum

(*a*) De Tumor. Aetius, lib. 14, Paulus, lib. 4.

ſanguini ſimillimus eſt, niſi quòd in iis qui eminenter experiuntur herpeticum malum pars rubra cruſtâ levi & quaſi membranaceâ contegatur, ut jam diximus. Ineſt ergo herpeticæ lymphæ fracedo quædam & rancedo quæ in ſanguine nata ob coctionum & exhalationis defectum in parte in quam deponitur multiplicat ſeſe, & in vicina proſerpendo ibi & adaugetur, & ita attenuatur, ut poſſit in ſanguinem redux lymphæ miſcelam intemperie afficere, meatuſque lymphæ per omnia viſcera traducendæ deſtinatos adimplere & obturare.

Id quidem cuicumque herpetum ſpeciei commune eſt. At variæ ſpecies mali differunt inter ſe, gradu acrimoniæ, quæ ſi tenacioribus ſimul & acerrimis referta ſit partibus, tùm herpetes in phlyctœnoſum & phagædenicum herpetum genus increſcunt. Si virus tenuioribus abundet particulis, ſimul & copioſioribus, fit herpes ἐϛιόμενος. Si demùm ſubito impetu in partes erumpat rodentique donetur qualitate, miliaris erit. Undè fit ut cùm eadem ſit trium harumce ſpecierum natura, poſſint omnes ſimul in eodem ſubjecto reperiri atque concurrere, ita ut ad aures herpes phagædenicus reperiatur, in facie, collo, dorſo obſervetur herpes ἐϛιόμενος, ad lumbos verò ſæviat miliaris, quod tamen rariùs occurrit quòd miliaris herpes modo ſibi proprio invadat, & acutior ſæviora exerceat imperia.

At rursùs non rarum eſt cum veris atque legitimis herpetibus lichenes de quibus alibi fusè diximus confundi, ſicque cum herpetibus vivis dictis miſceri atque invaleſcere. Is eſt illorum caſus quos noſtrates vocant herpetibus farinoſis *dartres farineuſes* laborantes, quæ vocum & rerum confuſio non apud nos tantùm & plebem, ſed etiam apud Medicos Græcos & Arabes viguit. Fatendum tamen quòd in hâc confuſione error non adeò magni eſſe poſſit momenti, cùm affectiones cutaneæ omnes maximam inter ſe, tùm indicationibus, tùm ſignis præferant analogiam.

Jure meritòque inter difficilia artis opera herpetum curatio recenſetur. Incognitum enim fermentum nulla ſibi vindicat ſpecifica. Prætereà omne quod in lympham decumbit vitium tenuiſſima minimorum vaſorum incernicula occupat; tùm verò liquor ille proprio circuitu donatur, nec adeò facile ſine ſanguinis diſpendio lympha immutari novaſque dotes acquirere poteſt. Demùm partes in lympham receptæ morboſæ in ipſum mucum proprias facultates exercent, fermenti vices gerunt, materiem corrumpunt,

sibique assimilant nutritiam ; nec dissimulare fas est in morbo verè depuratorio cautelis opus esse, ne depuratione præpeditâ majora ingruant mala quibus sublevandis impar omninò aut ars, aut natura evaderent.

Prætereà duces viæ regendæ desunt. Nam vetustissimi artis præceptores nostri, cùm in cæteris morbis copiosi fuerint atque diligentes, in nostro vix aliquod lumen suppeditant Græci & Arabes; sive quòd, ut Hippocrates, affectum hunc potiùs ad fœditatem aliquam, quàm ad morbum retulerint, sive quòd beatiori cœlo fruentibus rariora extiterint hujusmodi incommoda, sive demùm quòd Hæbræi & Arabes impura hæc vocaverint corpora quæ nefas attingere putabant.

Adversus recentiores eadem querela institui non potest, sed præter curativas ex arte indicationes, præstantissimi in arte magistri Sennertus, Etmullerus, Fr. Hoffmannus & arcana, & formulas nimioperè commendant, quibus non ea nobis lux exoritur quæ agentes dirigere possit, & in similibus, sed non iisdem casibus possit titubantes manu ducere.

Videtur, quantùm conjiciendo licet assequi, non ignotam fuisse Hippocrati methodum quâ antiqui morbos cutaneos à cute avellerent, & suppurando tollerent. Imò (lib. de ulceribus), licèt cantharidum virtutem urentem ipsi incognitam Freind judicaverit, in unguento καρικὸν dicto, cantharidas adhibet, quas alibi (lib. de superfœtatione) ad irritandum uterum suaserat. Certè quamvis libri isti spurii Freind videantur, antiquissima fuit lichenes per caustica tollendi methodus. Sed hæc è tenebris eruenda parùm ad nos faciunt.

Primus inter veteres nobis facem præfert C. Cornelius Celsus (a) de papulâ agens quam levem salivæ affrictu repetito tolli scribit, quod usque ad nos remedium quasi ex traduce pervenit. In gravioribus parietaria pro præsidio est externo. Posteà vero compositæ applicationes à Protarcho & Mycone mutuatæ advocantur ; quarum ultima cantharidibus & sulphure constans, aut cutem exurit, aut saltem erysipelas inducere debet, undè fit ut morbus alterius generis herpetes excipiat ? Certè si legitimam morbi theoriam, & observata relegere est animus, quàm parùm proportionalia sint malo tanto illa medicamina adeò elucescit, ut nullâ ampliori discussione adversus hanc methodum opus sit.

(a) Lib. 5, cap. 17, 18.

Pleniùs certè, ut tantum decebat Medicum, Galenus de herpetum curatione disseruit (*a*); is saltem indicationes adjecit. Irritationis primam & antè alias prosequitur undè vult primum herpetum impetum ut erysipelas excipi; posteà ut pituitam bili mixtam pro eorum causâ agnoscit, aptari vult pro topicis ea quæ refrigerantem simul atque exsiccantem vim obtinent. Undè vitis capreolos quos acido-stypticâ vi donari norunt omnes, rubi & cynosbatos folia austera & adstringentia commendat, poscam deindè & medicamenta nigro austero vino excepta. Ipsam verò curam rodentibus absolvit, id est iis medicamentis quæ escharâ cutim exurant, quâ sublatâ legitima suppuratio ad cellulas usque cuti suppositas adacta & malum & mali sedem tollat. Sic recenset excoriatorium lichenum quo Pamphilus Romæ usus est, & ad mentagram tollendam plurimum in usum advocavit, quod squamæ æris drachm. *6*, auripigmenti drachm. 4, æris usti drachm. 1 & $\frac{1}{2}$, veratri albi, ventrum cantharidum $\overline{aa}$ drachm. 1, recipit, & cedriâ excipit. Quæ singula vim causticam & detersoriam obtinent (de compos. sec. loca, lib. 5, cap. 8.) Hanc methodum paucis additis & cum aliquâ stypticorum adstringentiumque differentiâ Paulus, Aetius qui à Galeno rem exscripserant, adhibent, nisi quòd Aetius doctiùs & magis ad observationis normam de usu cantharidum in lichenibus excoriatis scripserit, qui lichenes excoriati nullam aliam nobis idæam exhibent præter herpetum fluentium.

Primus inter Græcos Oribasius monet frustrà externa adhiberi medicamenta, si non anteà internis corpus probè repurgatum sit, monetque posse tolli herpetes, sed magnum indè impendere periculum, nisi priùs corpus purum reddideris & curam erysipelatis propriam admoveris. Posteà verò cum Galeno consentit.

Patet porrò ex his hanc fuisse in curandis herpetibus Græcorum artem ut discuterent maculas herpeticas quæ si resisterent obstinatiùs, conversâ methodo, partem urebant & concitatâ suppuratione & herpetem, & locum herpeti proprium, cuticulam scilicet, & rete malpighianum tollebant. Hanc ergo methodum, cùm in herpetibus faciei ab agyrtâ renovatam viderim, digna visa est illa seduliori attentione, imò & observata licebit addere.

Certè ex arte non est levius malum graviori tollere. Undè si depurationi herpeticæ suppuratoriam, adeòque profundiorem depurationem substituere velis, vix metam attinges; nisi illa fuerit

(*a*) Lib. 2, cap. 2, Meth. Med. ad Glaucon.

ita inſtituta, ut per longa ſubſiſtat tempora, & eo loco poſita ut poſſit à parte interiori ad exteriorem, à nobiliori in ignobiliorem, materiem herpeticam detrudere. Hâc ratione, quotieſcumque retropulſionis in herpetibus metus ineſt, quoties ægro debili virus illud ingruit, quoties vultum, oculos, faciem aut genas deturpat, toties pro mali gravitate epiſpaſtica atque veſicantia in parte plus minuſve à ſede mali diſſitâ adhibemus, imò & in rebelli malo cauterium, ſetaceum inurimus, quo exitu materies abacta in debilitatam inciſione partem deferatur. Porrò ſi pars læſa reactionis jus non amiſerit, propellit à ſe herpetes, qui læſione novâ infirmatas partes occupant. Et certè, licèt ſuppuratoriæ atque herpeticæ depurationum ingens ſit differentia, recta eſt atque legitima cui paremus indicatio, cùm talem medicationem inſtituimus; ſive appoſito in levioribus malis mezerei cortice quod epiſpaſticum, potiùs quàm veſicans, & directiùs ſub epidermide agit & videtur in rete malpighianum actionem propiùs exercere; ſive in grandiori revulſione faciendâ appoſitis viſicantibus ex cantharidum & euphorbii pulvere conflatis; ſive demùm inuſto per ſcapellum cauterio, quod appoſitione, aut piſi uniûs & alteriûs, aut iridis ſphærulæ ſervatur apertum atque ſuppurans. Sed in his omnibus caſibus materiæ revulſionem ſibi ſpondet ars, non materiæ deſtructionem, depurationiſque mutationem, non ipſam depurationis ceſſationem. Quamvis verò nunquam negligendum hujuſmodi cenſeamus artificium, fateri tamen ipſa nos veritas cogit, non ſemper certum in ipsâ faciendâ revulſione ſucceſſum obtineri. Fruſtra aut veſicans, aut cauterium bellè ſuppurabunt, niſi ad limbos & in vicinas partes advocata materies herpetica vel ad ipſum intuentis oculum redundet. Prætereà verò ubi affatìm & cum impetu per aliquas herpeticæ materiei maximè pervias & amiſſo tono patulas partes illa exit, nihil proficit cauterium, multiplicatur malum, non ſanatur. Scilicet quod ab ipsâ naturâ primum inuſtum cauterium eſt, in ſuâ actuoſitate totum ſubſiſtit.

Verùm nil tale meditabantur antiqui. Suppurationem advocabant in parte, inurebant plagam, plagæ obducebant cicatricem. Si nullam metuis indè ſupprimendam depurationem, aut ſi ſuppreſſam arte ſupplendam ſpondes, nil melius eſt. Fœminæ cuidam Paræus, Hollerio duce, medicinam faciebat. Hæc herpetibus fœdis faciem vitiatam execrata, omni ope deleri vitium poſtulabat.

Audax Hollerius emplastro vesicante faciem illinit & morbum. Mox febris exorta delirio ferox, nec periculi ancipitis expers. At sedatis omnibus, suppurationeque plenâ exortâ, convaluit illa.

Quod viro in arte clarissimo contigit, idem imprudenti agyrtæ successisse & novi & vidi. Verùm nec successum hunc invidi, nec plausu excepi. Ecquis enim adeò altè in sacros naturæ penetravit recessus, ut possit ejus & directiones mutare, & processus æmulari?

Vulgò retropressus talis herpes incendio vicinas partes ad ipsum ulceris limbum ferociùs adoritur, malumque fit & latius & sævius, non sine malæ suppurationis retrocessuræ imminente periculo. Sæpè cellulæ cuti subjectæ inflantur, fitque œdema in herpetes posteà redivivum. Imò non rarum est adeò ipsiûs naturæ vi verti in suppurationem herpetes, præsertim versùs perinæum, aut ani margines, ibique grandes fieri abscessus, fistulasque quas Chirurgi scalprum, methodo satis cognitâ, abscindat. Quandiù fluit abscessus, nulla de herpetibus mentio fit, omnia conquiescunt. Imò sæpè ipse herpetes omninò sanatos credidi; at cicatrice obductâ, quandiù vires desunt, toties frustrà herpetum vestigia quæsieris; verùm ubi jam pleniori victu uti licet, & vires reparatæ sunt, rursùs eodem gradu, eâdem vehementiâ enitent ut anteà. Quæ cùm ita sint, & plures hodie mihi exstent testes hujus observationis, deducimus quàm parùm fidei habendum sit destructioni herpetum per suppurationem, adeòque veterum methodo, quamvis asseclas habuerint Græci Arabes ferè omnes quos saltem legerim, licèt illi leniùs & methodo corruptâ cum ægris egerint; nam de suppuratione excitandâ mentio nulla apud eos, sed omnis praxeos subtilitas apud illos in refrigerantium & stypticorum applicatione consistit.

Nec alia est methodus auctorum qui post illos scripserunt antequam Physices reserarentur & panderentur nova miracula, si saltem quosdam exceperis inter quos primùm appellabo Doctissimum Laurentium Joubertum (a) qui herpetes solâ methodo vacuatoriâ vult tolli, præcisèque pronuntiat antè vacuandos esse herpetes, quàm coquendos. Quam propositionem non ita accipi vult, quasi in ipsâ irritatione, nec benè præparato corpore foret vacuandum, sed tantummodò nullam in herpeticis ulceribus sperandam esse coctionem. Cui quidem veritati lubentissimè adstipulamur.

(a) Quæst. Med. 5 & 6.

Verùm

Verùm à cæteris praxeos auctoribus pars illa ita ferè deserta est atque derelicta, ut de eâ arte siluerint ; nec ipse Fredericus Hoffmannus (*a*) aliam herpetibus curationem ordinavit, quàm eam quam cæteris morbis cutaneis concinnatam voluit.

Plura quidem pharmaca, imò immensam remediorum ad herpetum genus omne apud scriptores de materiâ medicâ reperire est farraginem. Sed illa omnia nihil omninò ferunt pretii, nullamque lucem menti affundunt. Imò & periculum ingens est ne ægris perniciem potiùs quàm salutem afferant. Pleraque enim ex adstringentium numero sunt & retropellendo humori apta, inconcinnèque admota nocendi vim obtinent. Illa ergo hìc enumerare non ex arte, sed contra artem foret.

Plura jure nostro ex iis postulare debemus qui de morbis cutaneis ex professo scripserunt, inter quos Hyeronimus Mercurialis herpetes simul atque lichenes confudit, & vix lichenum curationem attigit, quos solâ venæ sectione, applicatione hirudinum, atque tepidis balneis prosecutus est, quanquam inter difficillimos curatu morbos eos annumeret.

Multa & ex recentiorum thesauris desumpta congessit vir Doctissimus J. Turner, Medicus in magnâ Britanniâ clarissimus, qui cùm vetera diligenter scrutatus sit, eò tamen in curatione herpetum reductus est ut vix à veterum opinione dissentiret (*b*). Venæ sectione enim curationem auspicatus, indè repentè ad Jouberti mentem cholagogis insistit, iisque repetitis, indè longo usu adhibitis mercurialibus, cum Ambr. Paræo quem sequitur nimìs indoctè, ad repellentia progreditur, eaque styptica, quippè quæ ex nuce quercinâ, gallam dicunt, vitriolo, sulphure & alumine conflentur ; tale remedium in Pharmacopeâ Bateanâ reperias. Verùm præcipuam adhibet fiduciam usui externo lactis illiûs è sublimato corrosivo, quod Pharmacopæa Bateana (*c*) descripsit. Differentiam tamen aliquam vult adhiberi in curatione herpetis miliaris quem exsiccantibus solis, sublatâ antè cacochymiâ vult tractari, præcipuè verò adhibito cerato è lapide calaminari quod expressè descripsit. Sic etiam periculosa illa Pharmacopæa lapidem medicamentosum, lac saturni inconsultò commendat, & nuperrimus auctor Monspeliensis Chirurgus, aquam vegeto-mineralem antè

(*a*) Tom. 4, pars 5, cap. 5.
(*b*) Premiere partie de la trad. franç. chap. 5.
(*c*) Littera L. edit. Amstelod. pag. 99.

ipsiûs inutilia scripta benè cognitam, & sapientibus formidatam Medicis, nimiâ imprudentiâ ad similes usus celebrat negligenter nimiùm, ne dicam noxiè, cùm topicorum usus in herpetum & omnium malorum cutaneorum curatione maximæ sit artis opus, & prudentiam pôstulet non communem.

Nihil igitur mirum si vix ullâ methodo freti, specificorum contrà numero obruti, curatoriam methodum paulò fusiùs enodare aggrediamur, quam tamen ita usibus uniuscujusque aptare semper erit magnus in Medico labor, cùm à primo uniûs herpetis impetu ad summum usque mali gradum, tot & tanta sint intervalla, ut nulla inter unum herpetibus laborantem hominem & alterum comparatio in gradu mali possit institui. Imò & in promittendo parci & cauti debent esse medicantes, cùm alteri ægrotanti unus & solitarius herpes tam facilè deleatur, alteri verò fomes inexhauriendus è lymphâ ita succrescat, ut tota lympha in herpetem mutata videatur.

Ut autem in hâc tractatione lucidus ordo suis varia pharmaca locis aptet, ita curationem instituemus, ut 1°. sciamus quid in genere herpetes indicent, sive ad medicamenta interiùs adhibenda, sive ad diætam præscribendam; tùm quâ ratione, quo tempore & cujus generis topica admoveri possint, idque in omnibus mali gradibus; posteà verò de tribus herpetum speciebus curandis agemus, universalia peculiaribus aptantes atque accommodantes.

Extraneum est & excrementitium quidquid pro herpetum causâ haberi potest, adeòque debet ex instituto naturæ è corpore eliminari. Huic autem expellendo patentes vias offerre si volueris, humorem ipsum fluxilem facias oportet, ita ut per occlusas anteà vias possit facili naturæ cursu abripi pars virosa, hærens anteà. Oportet etiam ut vasa efficias meabilia, ita ut in omni curatione herpetum omnia ad hæc duo referantur, humoris nocentis mitificationem, vasorum verò anteà obstructorum libertatem restituendam.

Humoribus mitificatis, atque vasis aliquâ laxatione donatis, expellendus est humor ex Hippocratis præcepto per loca convenientia; quæ quidem pro subjecti, regionis, habitûs varietatibus diversa sunt. Undè alterum curationi tempus datur in quo convenit eligere medicamenta, quæ ætati, regioni accommodanda ex causis præcedentibus, ex concomitantibus signis seliguntur.

Hoste profligato, ut sæpè per intricatos lymphæ meatus hæret

fermentabilis atomus quæ possit humori renovando conferre, à tergo persequendus est ille. Tùm vasa erosa, destructa roboranda sunt, undè tertium in curatione tempus sortiemur.

Ubi ergò ad ægrum herpetibus laborantem & curas postulantem, nam leves herpetes multi negligunt, Medicus accesserit, ubi primùm noverit nihil intùs latere venerei, nec variolarum reliquias à tempore depurandas pro herpetibus haberi, tunc ad præparationem sese accinget : omnia quæ circumstant ægrum sedulus explorabit. Certè cibos malè coctos, certè perspirationem obstructam deprehendet, & utriusque illiùs mali removendis causis allaborabit antè omnia. Diætam vitæ præsenti accommodabit atque viribus ; si curæ, si mœror, si sollicitudo coctionibus officiant, sunt verba & voces quibus hunc dolorem lenire possis : si usus minor, vel nimius exercitiorum, si præposterus veneris usus turbandis primis illis concoctionibus symbolum conferant, omnia hæc tollentur secundùm artis præcepta.

At in genere quodnam vitæ regimen conveniat statuere audentibus obsunt multa. Certè quodcumque acre est & *eminet per se*, ut ait Hippocrates, nocere notum est ; omnia ergò seligemus alimenta, 1°. concoctu facilia, 2°. quæ parùm excrementorum ingenerent, adeòque sint gustui dulcia, & dulcia facultatibus ut cum veteribus loquar. Sed in hoc delectu, ventriculi & humorum conditionis summa habenda est ratio. Quis enim in hoc themate lac omnibus alimentorum speciebus non præferat & prætollat? At sæpè sæpiùs, imò ferè semper adest in his casibus stomachalis saburra, quæ lactis corrumpat dulcedimen. Adest bilis vitium, quæ è fonte minùs puro scaturiens, inquilinum servare caracterem non potest. Undè corrupta, ab antiquis ferè omnibus pro causâ herpetum habebatur. Hoc ergò sensu verum est illud axioma Jouberti nullâ coctione, aut præparatione præviis esse purgandos qui herpetibus laborant ; id est, antè omnia eccoproticis subluenda alvus, & bilis lymphæ annexa expurganda est ab intestinis, in quibus hæret, quò meliùs diluentia humectantiaque muco conflata levi & insipido, minùsque mutata intùs penetrent.

In id ergo totus vertitur curationis præparatoriæ in herpetibus cardo, ut humectantibus atque laxantibus internis jungantur balnea tepida aquea. Princeps certè in laxandis vasis atque etiam diluendis humoribus, dùm densiores globulos avehit, rectè judicatur venæ sectio, quæ in biliosis atque æstuosis constitutionibus nunquam omit-

tenda, nocere tamen poteſt in languidulis atque inertibus, quibus etiam aliquandò neceſſarium eſt addere, ne ventriculi vires fatiſcant, tonici aliquid, aut amari ſaponacei, quale præſtant taraxacum, naſturtium aquaticum, fumaria, ſcabioſa, aliæque hujuſmodi plantæ quæ, vel ſucci formâ ſero lactis miſcentur, vel ſub decocto vitulino infunduntur, & quæ poſſunt etiam ſeorſim à diluentibus, antè paſtum in extractum redacta, vires ventriculi membranis, & bili actuoſitatem reddere. Sed hæ plantæ aliaque hujuſmodi adhibenda tantùm ſunt in bilioſis atque ſanguineis conſtitutionibus, poſtquàm calor deferbuit & æſtus jam minor eſt ; contrà apud inertes atque languidos non ſufficiunt præparando corpori. Nam ad expellendos herpetes, etſi temperandus ſit ardor & compeſcendus ſit æſtus, ſi deſit calor ille naturalis, ſi deſint vires reſolventes, ars ipſa vetat ne ad expellendum virus illud accingamur, ſed priùs reſtituendæ ſunt vires, quod fit non quidem negligendo primarias indicationes, ſed miſcendo ſubſtantiis quæ poſſunt diluere atque humectare partìmque mutare lympham ſaponacea è tonicis petita, qualia reperiuntur in radicibus lapathi acuti, helenii, chelidonii majoris, aliarumque ſimilium plantarum, tùm folia amara borraginis, cichorii ; imò & aliquandò, ſi aliquid, quod in hâc inertiâ familiare eſt, ſcorbutici ſubeſt, adhibentur plantæ antiſcorbuticæ & floribus cruciferis donatæ, quarum ſuccus, præter antiſcorbuticam virtutem, aperientem ſaponaceam eminenter exercet, nec tonicâ fraudatur facultate. Satis verò ex rei ipſiûs naturâ patet iis quibus talia conveniunt vix conferre balneorum uſum, ea ſaltem ut vera cutis emollientia ſi non repudianda ſunt, cautè tamen in uſum advocanda, ne viribus aliquid detrimentum afferant.

Inter ipſa verò præparationis faſtidia, ſi præſertim ſanitas illibata non perſtet, imò antè omnia remedia, plerique Medici in illud conſentiunt, ut humori hæſitanti exitus novus, cute apertâ, concilietur per artem, ita ut ſi ad cutem humor jam delatus ſit, in duas partes onus dividatur ; ſi non ſatis vehemens ad cutem fiat impetus, determinetur ille & in ſalutem corporis dirigatur. Hæc curatoria non eſt indicatio, ſed merè præſervativa quam idcircò ſemel initam derivationem per totum curationis tempus accuratè ſervant medentes, imò etiam, peractâ curatione, non ſine ſummâ prudentiâ delendam obſervatio confirmat. Si levius ſit malum, thymeleæ cortice cutem inurunt ; ſi gravius, veſicantibus

è cantharidum pulvere conflatis altiùs ipsam aperiunt; si gravissimum, cauterio adipem ipsum adusquè penetrant; quanquam in herpetibus qui superficiem cutis rodunt, mihi nulla videatur institui posse analogia inter malum profligandum, atque cauterii efficaciam. Cùm jam de iis egerimus in introductione, pauca dictis addemus, scilicet inutile esse hujusmodi emunctorium in levissimis herpetibus, sanitate alioquin illibatâ, cùm per se facilè sanentur; inutile pariter in gravissimis, cùm materia affatim & copiosè effluit, nam novum effluvium nova naturæ dispendia inferret, tuncque his in casibus tantummodò necessarium est cutim vulnerare, cùm incipit, sive ob artis auxilia, sive ob beneficia naturæ, effluxus morari & tardescere, ne scilicet pars aliqua intùs reflua in visceribus obstruendis impendatur. At si facies occupetur & deturpetur sacra hominis effigies, nullum dubium fit, mora nulla. Præstat enim partem aliam quamvis corrumpi. Proximè & è regione mali plaga inuritur, quò faciliùs & pleniùs malum derivet.

Hisce autem præparationibus ritè & consideratè admotis, cùm mitificentur humores & solida evadant permeabilia, accidit sæpè ut integrè sanentur herpetes, nec origine veteres, nec gradu metuendi, fomesque qui altas non egerat radices penitùs extinguatur. Quod in herpetibus majoris momenti non accidit. Si res ita evenerit, supprimenda erunt negotiosa molimina curationis operosæ, & nihil melius erit quàm hostes à tergo insequi, bile jam correctâ humoribusque ad naturæ conditionem magis accedentibus, per usum lactis diurnum atque diuturnum, ita ut naturis ad inflammatoriam diathesim vergentibus præferatur asininum, stomacho debilibus caprinum, ubi autem nihil metuitur visceribus, vaccinum, seu simplex pro unico pastu, seu titulo medicamenti manè & serò concinnam & aptam malo sufficiet medelam; & sæpè si virium à nimiâ mole cocti humoris oppressio metuatur, cum hordei decocto mixtum.

Vigentibus enim herpetibus & dominatum per universos humores exercentibus, vix scopum lacte attingere daretur quod corrumperetur & novam incommodo materiem suppeditaret. Si verò, ut quædam sunt naturæ, lac respuit corpus intimum, vitio peccans, eodem titulo adhibentur juscula è lenibus & mucilagine insipido refertis tenerorum animalium carnibus, qualem præstant ranæ, testudines è quibus præsertim famosa illa è testudinibus conficiuntur juscula, quibus, ut aiunt, sanguis potentissimè depuratur;

& quæ manè & serò legitimâ aliundè servatâ diætâ exhibentur.

Verùm ne in errorem videamur imprudentes & pauperioris præsertim sortis homines inducere, supplent hæc, imò forsan efficaciâ vincunt juscula quæ ex ichthyocollâ in mucaginem redactâ conficiuntur. Quâ substantiâ viliori & ad culinarum fumum ablegatâ, forsan nulla datur potentior substantia ad mitificanda lymphæ acrioris principia, & quæ potest omnibus, vel famigeratissimis in hunc usum remediis anteponi, modò non parcâ dosi intrà humores introducatur.

Forsan quæres, an me ea simplicitas obstrictum teneat, ut credam lenioribus leniorem chylum confici, quasi omnia coctione non mutentur? Quasi viscidorum alimentorum gluten, vasa lactea tranare possit? Fatebor nihil chylo benè cocto dulcius, nil æqualius. At è principiis benè temperatis exurgit liquor facultate dulcis, glutenque salivæ atque succis recrementitiis imbibitum & commixtum intimè, acrimoniam retundit; sive intrà cellulas insinuet sese, sive venarum lactearum mæandros acribus impervios, patulos dulcibus substantiis valeat penetrare, sive demùm nervorum pruritum & titillationem obtundat externo tactu, perindè est, modò omnium omni ævo Medicorum observatio facultatem horumce medicamentorum demonstret.

Verùm rarò hâc solâ præparantum remediorum administratione sanantur herpetes, nisi fuerint contagio contracti, recentes, adeòque leves. Corpore ergò bellè præparato superest maxima pars rei peragenda. Assimilandum jam nostris succis, mutandum omninò, aut expellendum est virus herpeticum.

Humoribus sanis corporis humani virus illud ita assimilare, ut jam fluat innocuè, eò magis desperandum, quò demonstratum magis est illum ex partibus lymphæ excrementitiis conflari. Id tantùm spei superest, ut vel à naturâ expellatur, vel artis auxiliis prorsùs extrudatur è corpore.

Naturæ in humoribus jam corruptis inerti parùm fidendum est, nisi tamen causæ corruptionis adhuc leves, per artis præsidia attingantur, ut in methodo mox expositâ factum, aut omnia quæ concurrere ad mali productionem potuerunt, eliminentur.

Vertendum solum, victus durior instituendus, labores ita augendi ut ad extremum deducant; & si Cl. Van Swieten credatur, hâc methodo luem ipsam veneream prorsùs è corpore se profitetur eliminasse; quantò magis idem sperandum est de herpetibus

qui nec malignitate, nec sedis quam occupant altitudine possunt huic veneno conferri. Ego verò pro virili parte sanctissimè attestari possum illustrissimam matronam vivam, atque sanitate fruentem illibatâ, sanatam fuisse herpete phagœdenico genam utramque fœdè ulcerantem & acria stillantem, dùm mutatur ipsiûs victus opiparus, & carne turgentia juscula repudiantur, solisque oleribus vivit simplicissimè & aquâ salitâ paucoque butyro conditis, nec ullus unquàm à decem annis fuit mali regressus.

Verùm artis præsidia invocantibus vel mutandus est humor, vel expellendus. Mutandi humoris incogniti spes nulla, cùm nullum detur ad herpetes sanandos medicamentum specificum, imò & demonstratione practicâ certum sit herpetes vim ipsiûs mercurii alterantem eludere. Superest ut eliminetur. Porrò quodcumque excrementitium est per tres tantùm patentes excrementis vias potest eliminari, nec alium sortiri vacuationi locum; vel scilicet per poros perspiratorios atque sudori proprios meatus, vel per alvum, vel per urinas. Ex quibus sæpè inter se complexis atque combinatis vacuationibus ars discit ita proficere, ut omnium in humorum effluxu pariter hostilis pars effluat.

Certè ex omnibus quæ herpetibus vacuandis conferre possunt emunctoriis, nullum naturæ magis consonum est quàm quod sudoribus dicatur. Etenim pars est malo proxima, & defectu perspirationis nascuntur herpetes, quâ resarcitâ, illos etiam esse amovendos spes est; undè & balneis tepidis corpus præparatum & permeabile redditum sæpè vi innatâ herpetes abstulit. Verùm fatendum est ea quæ sunt & dicuntur sudorifera sæpè legitimâ actione destitui, si in corpora inciderint crispanda, facilè irritabilia & quibus vis cordis addita inflammationem potiùs & stricturam faciat, quàm eliciat sudores, imò æstu addito herpetum eruptionem augeat.

Illud quidem herpetum augmentum, si cætera rectè se habeant, nec videatur inflammari corpus, non statim pro malo habendum est, cùm ipsâ invalescente sanitate foras hostis protrudatur; sed cautè & prudenter inspiciendum an criticè exeat humor, an symptomaticè & præ incendio? In priori enim casu audaciùs in eâdem methodo perseverandum est; in posteriori verò non cessandum modò, sed nova diluentia, novaque balnea admovenda.

Antiquissimum ad hanc indicationem remedium, saltem ut ex inquisitionibus meis conjicere possum, ex viperis petebatur, quæ

τα θηρία vocabantur, sive ἔχιδνα. Has in suâ theriacâ recepit Andromachus, viribus vitalibus augendis habiles & sudoribus conciliandis. Undè etiam Galenus *allium*, rusticorum theriacam vocat. Quamvis autem ad herpetes sanandos illiûs remedii nulla sit apud veteres mentio, verùmtamen cùm ad inveterata cutis mala illud adhiberent, imò elephantiasin à solo viperarum usu sanatam scribat Aretæus, videtur ejus usum ad sanandos herpetes detorqueri posse. Et certè, licèt durum sit negare facultatem viperæ carnibus attenuantem, cum recentioribus multò magis eximias dotes sali è viperâ extracto volatili concesserim ; advertendum tamen est omnia quæ sequuntur calidiora medicamenta vipereis etiam præparationibus exprobrari posse incommoda. Undè non nisi laxioribus & diffluentibus lymphâ corporibus conceduntur, & in his casibus eorum successum comprobavit experientia.

Eumdem in usum & diaphoretici simul atque attenuantis, imò ipsum herpeticum virus mutantis titulo adhibitus est mercurius. Is illitus, & formâ mercuriali assumptus parùm ad herpetes valere observatus est, cùm sanatâ lue vénereâ remanere herpetes annotatum sit, licèt ad morbos pecorum cutaneos antè adhibitus sit quàm indè ad luem veneream detortus. Verùm neotericorum industria ita semimetallum hoc nobile miscuit & contemperavit, ut in illo herpetibus antidotum, non sine aliquâ ratione possis jure quærere.

Duplici autem sub formâ ad herpetes commendatur. Prima est, ubi resinæ alicui miscetur intimiùs, sive mixtus cum acido solvente, sive solus & trituratione solâ extinctus. Hinc jungitur panacea mercurialis, sive mercurius dulcis, sive calomelas Anglorum cum substantiâ resinosâ purgante. Formatur in pilulas varii pro diversis temperamentis ponderis ; fitque medicamentum quod serò assumptum vim simul diaphoreticam atque catharticam exercet, & sæpè mali moris herpetes sanat, modò non præcipiti impetu deferatur per alvum pilularum efficacia. Tales sunt famosæ illæ pilulæ ab inventore dictæ de Belloste (*a*) quas exornaverat vir in Chirurgiâ non ineptus ad luem veneream persanandam, cui effectui prorsùs inhabiles sunt. At certè retinuêre ad herpetum sanationem multis in casibus non precariam celebritatem, modò offerantur tantùm iis ægrorum constitutionibus quæ non facilè

(*a*) V. Baumé Pharmaciæ art special.

inflammantur.

inflammantur. Intereà verò earum actio determinatur per juscula aut liquores, quales in præparatione adhibebamus alterantes atque diluentes.

Verùm inter compositæ facultatis medicamenta recenseri possunt pilulæ illæ. At verò inter diaphoretica remedia locum præcipuum obtinet famosa ab aliquot annis mercurii sublimati solutio. Hæc antiquitùs in Galliâ cognita & empyricè admota, apud nautas Russos quo auctore incertum ad sanandam luem veneream adhibita, teste viro Clarissimo Ribeiro Sanchez, nec Boerrhaavio ignota (*a*) translata est ad nosocomia, & publico usui sacrata ab ejus discipulo Cl. Van Swieten. Indè ad nos defluxit, eruditè à Cl. le Begue nostratibus exposita, nec sine temerariæ audaciæ metu à doctis indoctisque passim excepta est. Hodie nimis cognita est quàm ut in re benè notâ diutiùs immorari operæ pretium sit. Quid in lue venereâ valeat hìc recensere inutile. Certè cùm cætera ferè omnia præparata mercurialia in sanandis herpetibus supervacanea sint & ableganda, hæc præparatio, si refractiori dosi adhibeatur, eorum sanationi multùm sæpè contulit ex observatis Anglorum, & præcipuè J. Brisbane (*b*), quibus si ex nostratibus Medicis aliquid addere liceret, plures qui non scripta evulgavêre, allegare possem, meque ipsum, quantumvis nihil auctoritati meæ tribuam.

Verùm in curandis herpetibus dosis multò magis refracta admovenda quàm in sanatione luis venereæ; imò & lentiùs inducendus est intrà sanguineum laticem mercurius sublimatus corrosivus, ita ut ejus actio prorogetur, & diaphoretici titulo agat; undè rerum peritis nihil magis metuendum edicitur tali remedio utentibus, quàm aeris frigidioris impressio. Simul identidem catharticis corpus expurgant, ne durabilis impressio fiat in corpus mercurii qui sæpè inter media incerniculorum intricamenta in globulos compingitur, diuque intrà corpus remanet, teste Meadio. Sed ferventiores corporum constitutiones methodus ista, utut leniter admota, lædit, sæpèque intestinis atque ventriculo labem inussit, dispositionemque phlogisticam impressit altè, non facilè delebilem.

Methodus est ab Anglis Medicis (*c*) nuperrimè jactata ut sarsæ parillæ decoctum adhibeant non solùm in lue venereâ, sed etiam

(*a*) Boerrhav. Chem. tom. 2. V. le Begue de Presle, Paris, 1761.
(*b*) V. Obs. Med. of à Society of Physicians in London.
(*c*) Observ. Med. inquires by à Society of Physicians, tom. 1, pag. 149.

in herpetibus ſanandis, & hoc quidem decoctum in libris duabus aquæ tres uncias radicis coquendo cum unciâ ſemi liquiritiæ ad uſum ſervant. Unciam unam & ſemi, unâ quartâ quâque horâ ægro offerunt & patienter remedii efficaciam expectant. Aliquandò ſolùm hoc remedium adhibetur; jungitur aliquandò cum legitimo uſu mercurii ſublimati corroſivi. Quouſquè hujus medicamenti efficacia extendatur expertus non novi; at certè multis in caſibus corpore benè præparato cur non in uſum revocaretur ad diaphoreſim promovendam & humores herpeticos attenuandos?

Longè major eſt famâ, longè magis eſt extenſus antimonialium remediorum uſus ad eumdem ſcopum obtinendum. Præparationum antimonialium aliæ evidenter emeticæ ſunt, etiam in doſi refractiſſimâ, aliæ miteſcendo purgantes evadunt, aliæ demùm, ſi quod ſit medicamentum quod hunc ſibi titulum arrogare poſſit, ſunt diaphoreticæ; quod in equis quibus ſæpè crocus metallorum (*a*) hoc ſub nomine offertur optimè norunt equiſones. Quæ ſint illa præparata & quibus ſignis poſſint evidenter deprehendi docet Chemia (*b*) quam hìc cognitam ſupponemus. Non ita nuper virtus illa innotuit, imò ſi credere fas eſt, à morbis cutaneis animalium ad humanos uſus antimonium tranſtulit Baſilius Valentinus. Hinc antimonium crudum primò & antè alia medicamina exhibitum eſt, & hodie adhùc baſim præbet famoſis Kunkelii rotulis qui ad herpetes ſanandos longo uſu ad grana duodecim, imò & ſcrupulum unum præſcribuntur (*c*), & quorum poſt præparationes plurimas ingentem ſucceſſum, imò plenariam ſanationem vidi. Certè licèt plurima fuerint hujus ſemimetalli præparata chemica, nec ullum aliud adeò torſerint hujus artis profeſſores, habet illud ſibi proprium antimonium quale natura ſibi combinavit, quòd agat partìm ſulphure, partìm regulo; porrò & ſulphur per ſe diaphoreticum eſt, & intrà liquores humanos ſolvitur, & regulus, ubi ob ſulphur virtute deſtituitur emeticâ, diaphoreticam & ſummè attenuantem virtutem obtinet. Verùm iis diutiùs inſiſtere ut ſummè cognitis pudet.

Poſt ergo antimonium crudum ſtabit æthiops mineralis eâdem ferè facultate præditus. Nam quod ad bezoar minerale, antimonium diaphoreticum & inertes calces è ſtibio confectas attinet, multi

(*a*) Deſault, Malad. de Poitrine.
(*b*) Etmuller Chemia de antimonio.
(*c*) V. Roth, Elémens de Chimie, en françois, à la fin.

erunt qui cum ſagaciſſimo & doctiſſimo Baron (*a*), conſentiant poſſe forſan ſine noxâ famoſa illa medicamenta è praxi abjici, ut pote quæ intrà primarum viarum limites ſubſiſtant, nec extendantur ultrà, inſolubilia prorsùs.

Verùm etſi proprium regulo vehiculum, ut ita dicam, conſtituat ſulphur, eique & novam addat efficaciam, & poteſtatem acceleret, fatendum eſt multò magis ei poteſtatis accedere atque efficaciæ, cùm poteſt ſalibus miſceri intimiùs atque combinari virtus regulina. Ita enim fit magis penetrabilis illa & per artem quaſi graduari poteſt.

Verùm à ſalibus virtus ſervatur emetica, nec ullum datur ſalinum antimonii præparatum quod non aliquid virtutis emeticæ, aut ſaltem purgantis retineat. Undè ſingulare fuit clariſſimorum quorumdam Medicorum inſtitutum ita refractâ doſi adminiſtrare hæc præparata, ut omiſsâ illâ vi verterentur in alterantia. Sic non ſpernendum medicamentum offerunt eſſentiæ, vina, tincturæ antimoniales, ſi ex illis partibus fiant antimonialibus quæ nondùm calcis naturam per ignem adeptæ ſint, ſed ita regulinâ parte cum phlogiſto gaudeant, ut virtute non fraudentur emeticâ. Id ſingulariter expertus commendavit Cl. Huxham (*b*), qui vinum antimoniale à quadraginta guttis ad ſcrupulum unum cum levi nauſeâ, imò à decem ad quadraginta ſine ullâ nauſeâ, ſine ullâ ventriculi functionum alteratione continuo hauſtu per plures menſes adhibuit. Imò conſtans apud Medicos tali utentes remedio obſervatio eſt eam doſim quæ primò membranas ventriculi convellebat, brevì nullo in ipſum effectu infamari, ventriculumque illi ita aſſueſcere, ut J. Brisbane (*c*) non infimæ notæ obſervator viderit hominem qui ſenſim aſſueſcendo eò venerat, ut impunè decem tartari ſtibiati grana poſſet unâ vice haurire : verùm ſi teſtes clariſſimos Anglos adhibeas, nullum potius, nullum præſtantius eſt remedium ad omnia cutis fluentis ulcera vino antimoniali, ſeu potiùs nullum attenuans quod tanti faciendum, ut abundè probant obſervationes nuper editæ à Medicis in urbe Londinenſi ſelectis.

At inter alios caſus eoſque ſpectabiles, nullus eſt adeò notabilis quàm ille quem leproſum vocat J. Brisbane Martini Kelli qui, utut ſummæ negligentiæ reus, ſolo tamen uſu vini antimonialis perfectam ſanationem aſſecutus eſt. Quæ quidem obſervata

(*a*) Baron ſur Lémery : Huxham Obſervations on antimon.
(*b*) V. Huxham Obſervations on antimony, pag. 60 & ſeq.
(*c*) J. Brisbane, L. C. pag. 45.

quantam saltem apud nos fidem mereantur experientiæ est statuere. Rem in herpetibus simplicibus minùs congruam agere foret, si magnum hunc curationum apparatum adhiberemus. At in majoris momenti cutaneis morbis, ut & in cæteris à lymphâ stagnante pendentibus affectibus in quibus veteres insufficientem medelam admovebant, quanta indè spes affulgeat evidens est.

Notari tamen velim in hoc adhibendo medicamine summam esse afferendam attentionem ad ægrorum constitutionem, & fervidioribus Gallorum corporibus antè medelæ hujus usum summâ opus esse præparatione, ne mordeat nimìs attenuans simul & stimulans medicamen : imò rarò in principiis agit sine augmento evidenti ejus quam curare tentamus eruptionis ; indè Medicis improvidis metus, & ægris desperatio. Sapientis est, si phlogosis instet, à medicamento temperare & cessare, donec humoribus sedatis & contemperato solidorum tono possit illud sine tumultu & erethismo agere ; prætereà verò cum nostratibus Medicis ejusdem consilii particeps sum, qui jubent purgantia attenuantibus intermiscere, ne scilicet nimis attenuata materies stagnet in corpore & meatus sibi non destinatos occupet, perspirationemque fallat. Fateri verò debet ars medica quòd cùm medicamenta electionem humorum à naturâ non sortiantur, dùm partes attenuandas attenuant & solvunt, miserè ètiam solvantur partes quæ eorum actione nullatenùs egerent ; hinc accumulantur ex rei necessitate excrementa, coctionesque & excretiones vitium aliquod nanciscuntur, quod aucto omnium excrementorum impetu propellere semper salutare est, quanquam aliter alii sentiant.

Altera spes est fore ut materies herpetum possit per urinæ vias amandari & attenuata evacuari per hos naturales excrementitiis avehendis humoribus tramites. Verùm quàm fallax & quàm fluxa possit esse hæc emulgendi humores via Medici omnes norunt. Latet enim illa excretio sub naturæ, sed non sub artis imperio. Laticem aqueum illumque copiosum per renes propellere non adeò difficile, sed coctam & depuratoriam urinam elicere verè impossibile pronunciaverim, sine erroris metu. Certè non immunis est aliquandò herpetico fomite vesica urinæ. Id novisse videtur Hippocrates in aphorismis. Illo veneno parietes hujus visceris indurari notum est, adeòque fluxum urinarum intercipi. Imò non ultimum est ex organis quæ in senibus præ fomite herpetico indurescunt prostata. Quin & interior urethra eo aliquandò

non caruit : ideò etsi res ad nostrum posset dirigi lubitum, nescio an non aliquid incerti atque ambigui foret, in præcipitando per hasce vias fomite, cum hærentiæ periculo ? Verumtamen apud Britannos, gentem observationi natam & in scientiis naturalibus penetranti donatam ingenio, ad herpetes, ut & alios difficillimos cutis morbos in quibus lympha spissior simul & acrior reperitur, invaluit remedium quod inexpertus tantummodò ab eorum scriptis & observatis prædicare possim. Quoties scilicet hæret lympha & canales obstruit, quoties illa mucosâ stagnatione peccat, tincturam cantharidum è pharmacopæâ Londinensi usu longo ad guttas XXX, imò & XL, adhibent, potentissimumque simul atque maximè innocuum medicamentum laudibus extollunt. Jam olim vetustissimus auctor Hippocrates (*a*) internum cantharidum usum pluribus in casibus commendaverat, præsertim in hydropicis, at cùm alas eximere doceret & capita, resque obscurè enuntiata fuerit, jam Galeni tempore eorum usus internus metuebatur, teste etiam Plinio. Tincturam tamen ab iis diureticam post Zacutum Lusitanum & Dolœum Thomas Willis (*b*) non extruserat, sed nisi jam ferè in paralyticis vesicæ casibus non admovebatur, donec apud Pharmacopæam Londinensem, quo Deorum monstrante nescio, cum coccinellâ & spiritu vini in tincturâ rursùs cantharides apparuerint. Hanc tincturam Ric. Mead. (*c*) ut summum in leprâ remedium commendat. Antè hanc tincturam, licet usum horum internum aliqui commendaverint Medici, universalis quidem metus omnium animos præstrinxerat, notante rem auctore in hisce rebus acutissimo Friccio (*d*). Verùm Londinensium Medicorum observata de hujus usu securiori nos edocent quid sperandum sit in morbis maximè rebellibus, cutis leprâ, elephantiasi, herpetibus mali moris, qui affectus ad omnia alia remedia rebelles hujus dosi assiduò assumptæ & per menses ad guttas usque XL pervicaciter continuatæ, portenti instar cessêre. Testem unum pro omnibus appellare liceat J. Brisbane (*e*), nosocomii Midlexensis Medicum seniorem, & rerum medicarum observatorem cultissimum. Certè quibus viperæ usus adeò commendatur forsan in cantharidibus medelam reperiant.

(*a*) De Nat. muliebri, sect. 2 ; de Morb. mulier, sect. 2 ; de internis affectib.
(*b*) De Simpl. Med. Facult. lib. 3, cap. 22.
(*c*) Medica Sacra, cap. 2.
(*d*) De Virtute Venenorum Medicâ, cap. 5.
(*e*) A pag. 5, ad 18.

Verùm res longè aliter se habet in tertiâ illâ quam universalem sine erroris metu nuncupaverim materierum excrementitiarum abductricem semitâ, quæ bilem, lympham mucosam, serum salsum, & ferè omnes omnis generis humores è corpore ad libitum protrudit catharsi. Per alvum solvi herpetes, aut saltem in eam indicationem ab arte exerceri molimina non novum est. Si quidem ea erat antiquis opinio, herpetes à bile sero mixtâ pendere, ut alibi diximus; ob id ab Helmontio & Chemicis duriùs correpti fuêre.

Et certè licèt ipsa per se catharsis, si seorsim à qualitate medicamentorum solvente sumatur, videatur parùm in vias cutis efficere longèque remotâ actione efficaciam exerere, tamen cùm cutis densitas alvi raritas sit ex Hippocrate, prætereàque cùm ex essentiâ medicamentorum quæ reverà dici possunt cathartica sit ut etiam solvente & attenuante donentur virtute, jam directam videntur obtinere efficaciam ad solvendam muci tenacitatem ejusque rancescentiam & impediendam & expellendam. Si verò ista ex eorum genere seligantur quibus illa virtus eximiè cognita est, certè spes est illa ad morborum cutaneorum sanationem posse conferre. Adde quòd cathartica plethoram illam humorum non assimilatorum quam medico nomine cacochymiam vocamus, ita potenter tollant, ut post adhibitum catharticum pallescant omnes cutanei morbi; imò ipsum erysipelas, ut alibi notatum est, pro tempore conticescat. Nec sinunt illa saburram intrà primas vias diutiùs hospitari, quæ fomitem malis daret, & à perspirationis viis divertunt sordes quæ in illas impetuosè ferrentur. Verùm tot inter dotes, nulla alia methodus tot exornanda cautelis, cùm plurima importet pericula.

Quidquid enim potenter catharticum est, per amplissimas intestinales vias delatum, non organa tantùm concutit, non humores tantùm ad excretionem provocat, sed fibras etiam vellicando atque irritando ad inflammationem disponit, sed humorem ita vacuat ut corpus brevi spatio ad macilentiam deducat, & sitim, sic notante Hippocrate, importunam afferat. Prætereà, ut ait Celsus, repetito catharticorum usu assuescit non ali corpus. Undè mactantur vires, labascunt functiones, malum malo additur, & debellato sæpè malo, ruunt in perniciem pessimam meliora sperantes ægrotantes.

Facile est indè concludere non cum Helmontio rejicienda

esse cathartica, sed opus esse delectu exquisito, tùm in corporibus quibus illa aptantur ita præparandis, ut quasi aliquod cachexiæ vestigium per artem inducatur, antequàm vehementiori actioni exponantur ægri, tùm sæpè ab opere cessandum, ne vires indè aliquod accipiant detrimentum. Tùm demùm providendum ventriculo & intestinis, ne aliquod inflammatoriæ irritationis signum in pessimam degeneret phlogosim, ne etiam irritata intestina cauterii vicem præstent, & deturbata à pristinâ sede materies ipsa invadat & infeliciter occupet, undè suppurationes lentæ exoriantur dysenteriæque purulentæ, atque demùm tabes finem malis metuendum imponat.

His præmonitus Medicus ad medicamentorum purgantium selectum se accinget. Dosis ætati, sexui congrua erit, qualitas seu facultas medicamenti morbo (*a*). Peplium helleborumque antiqui simpliciores solas sibi cognitas substantias in usum vocavêre, medicamenta certè eminentissimè resinosa, & quæ ad morbos cutis virtute potenter solvente simul & alteranti conferunt. Nec aliud iter ingressi sunt recentiores, nisi quòd ipsorum antè oculos naturæ divitiis multiplicatis plures emicuerint resinæ, jalappa, scammonium, colocynthis, cucumis sylvestris, seu elaterium antiquorum, ut videtur, peplium. Hæc enim omnia & alia multa potenter alvum ita vacuant, ut videantur ex omnibus totiûs corporis partibus humores in hoc quasi centrum confluere.

Verùm cùm impossibile sit ut unâ vice universus humor morbi causam constituens vacuetur, talia autem iterari remedia sine ingenti virium dispendio non possint, cùm promiscuè alibiles partes unà cum excrementis vacuentur, ipsa medica methodus edocuit rem partitis vicibus aggredi, & venenatas partes medicamentorum ita dosi refractâ irritabilitati nostræ aptare, ita materiam præparare, ut è corporis humoribus tenuior ille fiat atque mobilior quem vacuare ars intendit. Quod, quamvis aliquandò fraudetur successu, possibile esse, & ex arte, demonstratu facile est. Nam in hujus materiæ nocivæ præparationem adhibentur & plantarum saponacearum evidenter solventes succi, & gummi saponaceæ, & saponis vis solvens. Imò mercurius ipse præparatorii medicamenti titulum sibi jure vindicat, ut in præcedentibus methodis, à quibus tantummodò differt ista catharticorum administratio, quòd in præexpositâ sudoriferorum adhibendorum me-

(*a*) V. Hippocr. de Veratri usu; de vacuandi ratione.

thodo soluta materies per sudores exitum moliretur; in nostrâ autem, cùm sudoribus parùm fidendum sit in oris septentrionalibus & vitâ nostrâ negotiosâ, materies soluta & ad exitum indifferens per alvum præceps agitur impetu quem regere facilius est quàm sudorum excretio.

Cùm autem ingens sit momentum in curandis herpetibus attenuantium cum purgantibus mixtorum, varias ex mercurio & antimonio præparationes elicuit ars chemica, quæ leniter alvum subducendo simul intrà lymphæ meatus penetrare possint. De antimonio vix aliquid quod successu non careat & cui fidere soli possit prudens Medicus, elicuit chemia; nam sulphura ex antimonio petita aut ad sudores ferunt, aut emeticam virtutem servant. Undè vix nisi resinosis remixta purgantibus in finem nobis propositum aliquid possunt sulphur auratum, kermes minerale, materia perlata Krugeri, &c. & alia multa.

At meliùs cum mercurio salibus secundùm artem remixto actum est. Mercurius sublimatus dulcis, panacæa mercurialis aliaque hujusmodi præparata pluribus alvum leniter laxant, apud omnes attenuantium vicem præstant, locumque dant ut inter earum intervalla potentioribus utamur catharticis. Hinc etiam varia præparata concinnata sunt ex resinis simul & mercurio ita in pilulas remixtis, ut nunc fortiori dosi tanquam purgantia offerri, nunc remissiori alterantium vice fungi possint. Inter hæc præparata eminent pilulæ mercuriales è Pharmacopæâ Parisiensi, quarum sex grana, vel octo alterant & solvunt, triginta vel plura adultos bellè vacuant, aut famosæ illæ Bellostii Chirurgi nomen præferentes ex resinâ evidenter & mercurio vivo conflatæ, quarum præparationem publici juris fecit vir singularis in Pharmaciâ atque Chemiâ doctrinæ Cl. Baumé.

Hinc corpore benè præparato per longum balneorum usum, per alterantia juscula, refrigerantibus remixta, ubi ad hanc methodum pervenerunt Medici, tùm dosim pro ætate & corporis constitutione variam, sed refractam & vix purgantem adhibent, & post aliquot dies dosi potentiore utuntur, donec herpetum mitificatio leniùs eas pilulas admovere suadeat. Nec in corporibus ad aspectum simillimis dosis eadem usui convenit. Experientia brevì limites docet, & longitudinem usûs promptior aut lentior cutis mutatio determinat. Indè ad roborantia fit transitus.

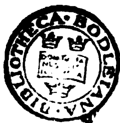
Verùm licèt methodus herpetes per cathartica eruendi inter compositas

compositas potiùs quàm simplices recenseri possit, multi sunt casus in quibus simplicitas illa exulare omninò debet, & nunc hæc, nunc illa in usum revocanda sunt medicamina. Tales sunt illi casus in quibus universum corpus videtur in herpetes producendos concurrere, ita ut nulla pars his careat. Et certè ut ducendum in hisce casibus quò natura vergit, ita rem velim instrui ex Sanctorianâ doctrinâ perspirationis vices edocente & naturæ vias deprehendente. Vere scilicet, cùm jam vasa recluduntur & ad perspirationem inhiant, post primam coctionum habitam curam, crassum & densum quod hyemis frigora humoribus conciliant per saponaceos plantarum oleracearum & borraginearum succos solvere satagerem; undè & bilis & humores ad fluorem redigerentur nativum, & acre contemperaretur: sæviente syrio, medicamenta nimiùm moventia invocare periculosum est, ne motum indè incitatum, solutis omnibus, ars non possit compescere: sed æstate inclinante sudoriferis meliùs fiderem; vasa enim tunc patentia faciliorem exitum præbent: in hyeme cathartica exciperet methodus, & demùm, immutato sic corpore per medicamentorum circulum naturæ æmulum, spes foret jam lymphæ tenorem pariter immutandum fore, herpetesque sanandos iri.

Sed vacuato alteratoque humore pars operis non minima superest. Quæ enim semel humoribus herpeticam induxit alterationem rancescentiæ, potest facilè ex veteri fermento reviviscere, & ut sæpè occulta inest corporibus dispositio quâ possint in eadem vitia prona delabi, illaque occasionalibus causis redivivis renasci, ac rursùs efflorescere, renovandus est vasorum tonus & ad pristinam stabilitatem restituendus, quod ultimam methodi in herpetibus curativæ paginam implet. Ea autem restitutio fit per tonica; sive ea internè adhibeantur, & toti corpori roborando inservire queant; sive per externa medicamenta quæ tantùm in partes affectas exterioresque agant.

Cavendum tamen esse ab irritatione, & dùm robur addere satagimus, verendum esse ne noxam inferamus, ex arte est. Signa dabunt corporis constitutio, erethismi præsentia non dubia, & si cætera desint, primorum remediorum effectus, qui nunquam incertus est in herpetibus, cùm vel minima irritatio titillationem in iis excitet. Hinc à remediis siccis, acribus, aromaticis & oleo turgidis essentiali abstinendum est, quæ omnia incendium concitant. Et quanquam corticem Peruvianum, etiam in morbis

cutaneis inveteratis jactent inter Britannos plurimi, mihi videtur delicatulis plerorumque Gallorum visceribus minùs accommodari, undè fit ut penè omnes jure meritòque in hoc ultimo morbi stadio ad aquas minerales confugiant, quòd in iis pars corroborans ita aquæ ingenti copiæ remixta sit, ut simul nulla formido incuti queat ne solida irritentur, aut fluida arescere videantur.

Illæ autem non ab uno fonte repetuntur. Quæ enim sulphuris hepate naturali atque partibus oleoso-salinis scatent, non tantùm roborantium titulo intrà vasa recipiuntur, sed attenuant etiam, & utramque simul indicationem complent, imò & præstantissimum sæpè diaphoreticum constituunt. Tales sunt apud ditionem gallicam illæ quæ in Pyrenæorum convallibus jacent Bagnerianæ, aut potiùs Barregienses atque Cauterienses, aut antè has omnes, mihi quantùm experiri licuit, plus præstare creduntur virtutis herpeticum virus solventis quæ sub Hispanorum finibus *Bagneres de Luchon* dicuntur, quæ in corporibus benè præparatis solæ videntur ad plenam & integram sanationem efficiendam aliquandò satis fuisse. Quod vidi in juvene nobilissimo qui, cum turpissimis herpetibus ab ortu primò laboraret, tamen ita à salutari latice sanatus est ut nullum posteà fœdissimi mali reditum expertus sit.

Aliæ verò aquæ minerales purè roborantes ex ferrugineis petuntur quibus ferè regio nulla caret (*a*). His vasa roborantur, asseritur perspirationis atque coctionum libertas, imò & cum non uniûs generis sint, possunt eæ seligi quæ simul aliquam attenuandi virtutem cum tonicâ conjungunt, quales sunt salinæ multæ, imò & penetranti virtute donatæ, pro complicatione caussarum à naturâ oblatæ, nunc alvum laxantes, nunc ingentem urinarum vim cientes, diversis facultatum gradibus, efficaciâ diversâ. His vel pauperiores uti pôssunt, pleræque asportari queunt & vili pretio redimuntur.

At certè frustrà tibi ars suppetias feret efficaces, nisi simul victu tenui, moderato, non acri, sed analeptico artem adjuveris. Hinc sæpè profuit per longum tempus sese manè & serò jusculis addicere è testudinum carne confectis, quæ gluten plurimum continet, sed tenuiorum simul atque lenium partium, dùm intereà præcipua alimenta ex farinosis fermentatis atque vegetantibus parantur.

Sed certè analeptici titulo, mitificantis partes humorum acres,

(*a*) Vid. Le Roy, des Eaux Minérales.

& sanguineam simul lymphaticamque massam omninò reparantis facultate præstat omnibus remediis atque alimentis lac : illud in omnibus cutaneorum morborum curationibus adeò celebre est, ut multi illi soli ritè applicato omnem omninò fiduciam addant, reliquis neglectis, si pro solo victu eo utantur. Cui quidem asserto an usque fidendum sit solâ experientiâ dirimendum est. Certè usum lactis alimenti atque medicamenti titulo, cui par aliud non est, posse corpus ita immutare, ut veteres destruat omninò labes, in confesso est omnibus; verùm quàm ingens sit illorum hominum, præsertim adultorum copia quorum stomacho malè insideat, & quorum humoribus mixtum lac, nedum insitam labem destruat, contrà verò novam contrahat, illamque ipsiûs veneni miscelâ adulteret, omnes pariter fatebuntur. Hinc impuris corporibus ipsum offerre piaculum est. Fit aliquandò in homine herpetico lac herpetum vehiculum. Si bellè cum ventriculo agat, id tantùm ab eo sperari potest, quod à victu perfecto nullum augmenti, aut complicationis indè trahendum sit vestigium. At si curatio expectanda est, speranda illa tantùm à longo ejus usu, qualem sæpè victu mutato vidimus evenire. Verùm si lacte bilis, cujus fluxui in morbis hisce fidimus, ita inviscatur, ut jam ejus retundatur actuositas, sequetur alvi durities, sequetur humorum resorptio putrescentium, febrisque atque augmenti in herpetibus nascetur periculum.

Hinc pro certo atque demonstrato, tùm adjuvante experientiâ, tùm evincente ratione habebimus, lactis usum in copiâ & impetu herpetum sævientium ferè pro inutili habendum esse; in levibus illis, nec multùm inveteratis, aut tantùm per accidens sævientibus, posse ad omnimodam sanationem sufficere ; sed summum præstare remedium in ultimis herpetum temporibus, cùm jam profligato fomite supersunt hostiles reliquiæ superandæ, præcipuèque ubi corpus potentibus exhaustum remediis jam refici postulat & in salubrem statum revocari. Prætereà ubi irritationis metus ingens exoritur, lac ex asinis desumptum partis ferè expers caseosæ, & butyrosâ tenui donatum, refrigerat, laxatque potentissimè; lac caprinum levius, sed acrius, minùs herpetibus aptum est, ita ut etiam aliquandò iis ad cutim promovendis contulisse dicatur; sed nulla certè tutior est methodus, nulla magis efficax, quàm si lacte pro victu ægrotantes utantur, cæteris abjectis medicamentis, idque habet illud commodi quod possit nunc decoctis hordei,

avenæ tenuius, & magis refrigerans reddi, nunc etiam aquarum mineralium miscelâ virtutes sibi comparare tonicas, imò & pro re natâ attenuantes.

Altera & ultima curationis pars quæ maximi est in herpetum curatione ponderis, & maximam ideò Medicorum meretur attentionem, quòd raro crimine, aut vero, aut falso vacet, est topicorum administratio, quæ eò majorem prudentiam expostulat, quòd mulierculatum vulgus & agyrtarum cohors iis fiduciam maximam adhibeant, imò quod omnes Medici veteres in iis potissimùm describendis atque præscribendis insudarint. Jam enim ut ex accuratâ operum vetustissimorum collatione patuit, veteres Medici post paucas, sed accuratas purgationum administrationes illicò ad topica confugiebant, eaque duplicis generis. Prima enim catharetica erant, altera verò styptica & adstringentia. De primis quid sentiendum foret alibi amplè disceptatum est : de aliis verò quæ in morborum principiis omninò rejecimus statuendum nunc est, an morbo inveterascente & jam quasi profligato, locum aliquem obtinere possint?

Et quidem, si vulgarem Medicorum sapientissimorum praxim sequimur, horrescunt omnes ad nomen vel levissimi & solummodò resolventis topici, nec sinunt applicari, aut vulgare illud è jejunâ salivâ topicum, aut oleum chartæ combustæ empyreumaticum, aut alia quæcumque quæ ad hunc usum circumferuntur topica. Quid enim, aiunt, vocari potest resolvens in humore prorsùs degenere, & ita extraneo ut jam non possit inquilinus fieri? Resolvens remedium tonicâ tantùm parte agit atque saponaceâ titillante. Ergo ubi solvi non potest humor & solutus intrà humorum molem sapienter & leniter fluere, nullâ ratione resolventia possunt tutò adhiberi. Nec aliter agunt atque ipsa adstringentia. Quid enim agant hìc omnia illa unguenta digerentia? Quid plantæ saponaceæ molles? Quid sapo? Quid ammoniacum gummi; aut salia neutra, marinum, ammoniacum, & reliqua hujusmodi?

Si topicis utendum, ea seligenda sunt, quæ emolliant, quæ crustas humectent, & serum acre cohibitum evacuando, atque leniendo per partes dulces, mucilagineas, pruritum tollant & affectas partes mundificent. Qualia sunt decocta malvæ, altheæ, verbasci, acanthi, lactucæ, betæ, parietariæ, aliarumque hujusmodi plantarum, quæ lenem applicant mucaginem affectæ parti.

Hujus muci si tenacitatem reformides, præferre licebit flores sambuci, folia ebuli, flores meliloti, verbenæ, euphrasiæ, chamæmeli, &c. & alia quæ aliquâ facultate pollent emollienti simul atque sedativâ.

Hinc inter topica remedia jure meritòque & salutaria illa quidem recensentur balnea tepida ex aquâ purâ simplici, fluviatili, nec seleniticis salibus refertâ. Quantùm ab horum calore ritè applicato increscat exeuntibus ex aquâ perspiratio testes sunt illustrissimi le Monnier & le Roi, Monspelliensis Professor. At in rebelli herpetum naturâ balnea non inter simplicia topica possunt recenseri : tunc enim vasa impetu externo aperiunt, hærentibusque liberant moleculis ; undè tot commoda experiuntur quotidie medentes ab usu balneorum in thermis bituminosis assumptorum ; quæ cùm interiùs assumptæ aquæ tantùm ad perspirationem resarciendam conferant, ipsa quoque balnea perspirationis materiam ad patula cutis vasa advocant, & advocatam ita potenter detergunt ut ad vasa jam hærere nequeat, eaque obstruere. Sed jam de aquarum thermalium efficaciâ dictum abundè.

Nec ergo etiam inter topica recensebimus efficaciam balneorum artificialium quæ vir inter Chemicos Doctissimus ad luis venereæ curationem fidentiùs forsan proposuit ex solutione sublimati corrosivi ad dosim legitimam, & quæ mihi viderentur ad herpetum sanationem magis accommodata, modò tamen non incipienti malo obtruderentur illa. Licèt enim mercurii sublimati soluti penetrabilitatem negare non sit animus, degustanti tamen aliquid styptici videtur obtinere illa solutio.

At nisi jam malum prorsùs per interiora profligatum fuerit, exulare jusserim, quidquid contrà dixerit Chirurgus Monspelliensis Goullard, saturnina omnia, vel lenissima, quæ nimiùm patienter tulimus resolventia dici, & numerari inter attenuantia ; sed quæ pessimis experimentis vidimus ipsi retropellere materias ad cutim adactas, quod & alii & in Angliâ & apud nos viderunt, dùm insanè & pecudum more figmenta viri inexperti multi secuti sunt. A fortiori igitur, quidquid aliter suaserit Turnerus quem honoris causâ nomino, exulare jubebimus aluminosa omnia, vitriolicaque, aut terreo-styptica à veteribus laudata, quorum effectus est ut fermentum herpeticum circuitûs vi abreptum, in viscera decumbat, nec tamen cutis indè libera evadat. Contrà eorum effectu id fit, ut ad mali margines succrescat inflammatio

durior, & periculum suppurationis inducatur saltem, quod non semel vidi. At dolor & pruritus non mediocriter increscunt; detestanturque brevì ægrotantes quod omnibus votis ardenter exoptabant. Id saltem in gravioribus accidit, nam levioribus, nec inflammatis topica meliùs quoad subitum effectum succedunt: in periodicis etiam, cùm jam efflorescere incipiebant, vidi hominem suppressos per saturnini effectum herpetes longis atque atrocibus malis ventriculi atque hepatis redimere.

Nullusne ergo topicis locus datur in herpetibus? Certè longè aliam conclusionem indè eduxerim, sed prudenter & cautè ea adhibenda sunt, quoties extremum malum extrema suadet remedia.

Sic turpissimum est malum quod faciem muliebrem invadit. Nec illud caret periculo quod palpebris & in viciniâ oculorum sedem fixit. Hinc ut gravioribus per leviora medicina adhibenda est, ita ars jubet ut per latissimè patens vesicatorium materiæ quam retropellere jubet prudentia aperiatur exitus, quo vesicatorio uberiùs fluente, jam sine periculo exsiccantibus utendum & resolventibus. Talia sunt austera styptica apud antiquos tantoperè commendata, aut vitriolica, sulphurea aluminosaque laudata à Turnero, vel demùm saturnina specioso resolventium titulo donata, ut jam dictum, à neotericis.

Sed admonendi sunt sæpiùs Medici ne præcipiti curâ ad fortiora confugiant. Nam metam fallerent, & corrugata cutis intùs servaret materiam jam exeuntem, duriorque facta illa & quasi in corium immutata, tardè oscillationes vasorum admitteret, quæ ad resolutionem prorsùs necessariæ sunt. Id sibi multi præscribunt ut quantùm fieri possit in viciniâ apponatur vesicatorium, alii è directo, secundùm Hippocratis methodum. Mihi verò sufficere videtur ut partis irritatæ per vesicatorium contagio pertingere non possit ad usque locum affectum, cùm experientia satis edoceat loca vesicatoriis patula sæpè erysipelate latè diffundendo laborare, quod si ad usque locum herpetibus ulceratum pertingat, certè malum adaugebit, nedùm imminuat.

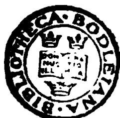
Alter casus in quo topica prosunt, sed non ejusdem generis, reperitur quotiescumque insanabiles per se herpetes nimium pruritum cum seri copiosi effluxu concitant, ut fit sæpè in senum cruribus. Tunc enim prodest, mollissimis unguentis, qualia sunt Nurimbergense, unguentum fuscum, aut etiam diapalma, fervorem simul temperare & seri effluxum cohibere, ne partes

vicinas proserpendo exedat. Tunc emplastris fenestratis vicinas partes Medici præservant, aut absorbentibus serum excipiunt: cautelam simul adhibentes, ne refluat humor non coctus, undè catharticis lenibus ætatem senilem fovent. Pruritus sic tollitur; cutis anteà corrugata fit mollior, lævior & nitidior: nec cohibetur omninò fluxus, sed moderatè & leniter effluit.

Tertius demùm casus adhibendorum topicorum jam non inter sanantia herpetes medicamenta recenseri sinit illa, sed potiùs inter præservantia numerat. Quoties scilicet omnibus curationum signis expulsus judicatur humor, & pars illa per quam priùs effluere solitus erat remanet ita debilitata ut partis per cauterium apertæ effigiem efformet, certè roborantibus atque saturninis partes fatigatas, imò quasi laceras, compingere atque roborare, & quasi ferruminare proderit; & nullâ aliâ in conditione adeò proprium sibi locum vindicat ùsus aquæ illiûs vegeto-mineralis dictæ quæ ad hunc saltem usum asservari potest. Prosunt sæpè & balnea ex aquis vitriolicis facta, imò & aluminis solutio, modò tamen cutim non corrugent & ad limbos partis herpeticæ non succrescat inflammatio. Tùnc enim cessandum ab opere, ne in contrarium prorsùs ruat malè suscepta medicatio.

Hisce ex generalibus indicationum capitibus tota conflatur & constat herpetum quorumcumque curatio, quæ, ut confido, omnes comprehendit casus in quocumque corpore & quâcumque regionis temperie incidant illi. Facile fuisset, utcumque diffusa jam nimis extendatur nostra meditatio, soli suffulta observationi, hanc & pomposis specificorum titulis & topicorum farragine amplificare: quæ cùm omnia arti & sanæ methodo, sine quâ medicina nulla est, obsint potiùs quàm prosint, repudianda ideò duxi quòd animos studentium obtundant magis quàm illustrent. At cùm herpetes morborum cutaneorum agmen potiùs ducant quàm alius quivis in eamdem partem decumbens affectus, ideò longior in hâc curatione describendâ esse volui, ut in aliis brevior esse possim.

Simul verò tractationem hanc finienti cùm multi in eo errore versentur quòd omnes herpetes, aut à lue vereneâ pendeant, aut à scorbuto, horum autem herpetum curatio à sanatione illorum morborum, causæque destructione pendeant; non inutile erit post omnia iis insistere argumentis quibus possit morborum herpeticorum natura à suspicione causarum illarum à veris

[illegible] vindicari. Primò antequam de [illegible] scorbuto mentio injecta fuerit, [illegible] pessimi generis apud antiquæ fidei [illegible] & elaboratè descripti ; 2°. cùm [illegible] impuro concubitu originem tra-[illegible] spontè nascuntur in hominum [illegible] venere maximè alienis ; 3°. etsi dentur [illegible] in antiquis sub variâ nominum confu-[illegible] venereis malignitas aliqua quæ ipsâ [illegible] partes vicinas maximè infestante [illegible] non fallat ; 4°. noctu præ-[illegible] quamvis ille caracter non possit [illegible] recenseri, cùm nullus sit herpes [illegible] ægrotantes ; 5°. herpes venereus, [illegible] impudicus etiam varietates accipiat, [illegible] mutationes à rerum non natu-[illegible] atque herpetes à causâ pendentes sim-[illegible] est & magis asper & insignius pru-[illegible] occupat humore seba-[illegible]

[illegible] herpetes inter atque [illegible] simili atque degeneri originem [illegible] malignitate non acquiret? Rem nec ne-[illegible] At caractorem herpetum scrutantibus [illegible] herpetes in hac causâ pendentes posse facilè [illegible] caracterem reperire, cùm præsertim præparatio [illegible] & quamvis pro inutili haberi possit in [illegible] & accurata metuenda mercurii administra-tio, [illegible] & prudenter admissus mercurius [illegible] Unde nullum est erroris periculum. Etenim per [illegible] mercurii effectus [illegible] de sperandis successibus cons-tabit.

Quod alterum herpetum causam qualem multi sibi autumant [illegible], scorbutum scilicet, morbus ille nunquam nisi per signa sua propria deprehenditur, quæ cùm à symptomatibus herpetum fermento propriis differant insigniter, minimus est erroris metus, undè herpetes scorbuticos propriè & meliùs complicationem & connexionem herpetum cum scorbuto vocaverim, quàm herpetes scorbuticos. Herpes enim lympham solam adoritur, ei

proprius

proprius est, ut demonstratum confidimus, quod de scorbuto nullâ ratione potest dici. Quæ ergo si adfuerit complicatio, cùm scorbuti effectus possint & subitò & atrociter ferocire, magnumque importare periculum, quod rarò in herpetibus nec nisi suppressis accidit, quis dubitat primam Medicorum attentionem in eo versari debere, ut scorbuticæ labi per propria & specifica remedia antè omnia medeantur? Hæc ita tamen administranda sunt ut non succrescat inflammatio, nec rubor scorbuticus in gangrænam eò faciliorem abeat, quòd herpeticum acre suggillationes scorbuticas ad cutem hærere cogat. Ubi verò æger à scorbuticâ lue immunem se præstiterit, tunc ad herpetum remedia nos convertemus, mercurialia fugientes quæ sola possent sopito scorbuto novas vires sufficere. In illis casibus id etiam commodi habemus, quòd quæ antiscorbutica & sunt & dicuntur remedia possint ad præparandum in herpetibus curandis corpus non minimam exercere efficaciam.

Nunc verò quid sibi postulent diversæ herpetum species à nobis jure requiritur. Nam non idem est herpeti miliari medicinam facere, non idem est curare herpetem ἐσθιόμενον, aut phagœdenicum ingentibus artis auxiliis adoriri.

Verùm cùm veneni natura eadem sit, differentiæque insigniores potiùs ab ægrotantis corpore, quàm à veneni herpetici conditionibus repetendæ sint, eadem est indicationum adimplendarum natura; methodus verò medicamentorum ingerendorum diversa.

Sicut herpes miliaris ingenti impetu effervescit, dolorumque, vigiliarum, imò & summi incendii præ se fert sævitiem, maxima curationis pars in diluentium & refrigerantium congerie tota consistit, & in sedando erethismo atque phlogoseos ardore obtundendo ferè universa continetur, nec nisi ubi jam pacata sunt omnia, licet de attenuatione atque alteratione humoris cogitare. Tunc verò quæ sit veneni acrimonia corpore pacato, & tumultu composito agnoscetur. Sæpè enim quod ferale videbatur incendium minari, in corpore summè sensili & diathesis inflammatoriæ, sedato æstu ab eâ inducto, simplex est & parvi momenti, vixque ulliûs curationis sibi requirit molimina. Hinc nunquam, aut saltem rariùs ad herpetem miliarem pertinet ulla topicorum administratio, præter fomenta illa sedantia atque laxantia quæ fervorem temperant, & quæ repetuntur à floribus sambuci, meliloti, chamæmeli; verbenæ, virgæ aureæ, aliisque hujusmodi quæ in aquâ infusa,

omnibus possunt tutò inflammationibus adhiberi. Quòd si quis titulo morbi, ejusque nomine deceptus, acria resolventia, tonicaque admoverit, brevi se erroris reum fatebitur, admonitus per immanes ægrotantis ejulatus, tumorem partis, ruboremque flammeum, qui non sine febre, nec sine discrimine diffunditur undequaquè. Quid futurum speramus si adstringentia temerariò apponantur ? Vidi solâ aquâ vegeto-minerali totum textum cellularem in viciniâ inflammatione corripi, doloribus jám acutè lancinantibus addi pulsationes validas fortesque, nascique suppurationem quæ crudo malo nedum mederetur, ei contrà vires sufficiebat ; & inducebat augmentum.

Verùm ut in herpete miliari tardè admodùm ea in usum revocari debet indicationum series quæ herpeticæ naturæ competit, ita sedato erethismo illa rursùs non negligenda. Nam etsi verissimum sit & constanti observatione deprehensum violentiores naturæ laborantis conatus eò ad destruendum humorem efficaciores fore, quò ferociùs in cutem desævierit morbi furor, omniaque actuosa in tanto dolore reperiri & ad salutem conspirare ; non minùs tamen demonstratum est superesse nondùm satis debellatas reliquias ad quarum profligationem artem invocare necesse sit. Illa ex recensitis pharmacis varia nobis præsidia suppeditabit, modò tamen memores simus pristinæ invasionis, & timeamus ne reviviscat tanto apparatûs molimine deletum incendium. Undè semper cautè incedendum per ignes cineri doloso suppositos.

Quid εστιόμενω atque proserpenti herpeti singulare sit atque proprium ipsa ejus natura indicat. Etenim quî fit ut nondùm fixa materies in hanc, aut illam partem quasi tacitis progressibus serpat & obrepat ? Vehitur certè per anfractus lymphæ dicatos virus deponendum ex ipsâ suâ naturâ mobile adhùc, & fluxui omnium per singula vasa humorum obsecundans. Undè si periculum est ne os oculosve spurcè lambendo impetat, & in iis non cruciatu tantùm, sed fœditate spectaculi horrendum insideat ; tunc certè in præparandis corporibus, in mitificandâ humorum crudorum congerie, aut laxandâ solidorum massâ tempus inutile non terendum est. Illicò & sine ullâ morâ revellendum malum aut per cauteriorum efficacem morsum, aut per purgantium actuosum stimulum, cum prudentiâ quidem, ac sine irritationis periculo. Siquidem humor mobilis & minas intentans expulsionem celerem sollicitat. Imò cùm humoris illiûs, ex ipsâ proserpendi

atque hùc & illùc vagandi facultate abundantior copia demonſtretur, ſi craſſitiei elementa in omni herpete latitantia attenuantium atque aperientium uſum indicent, nunquam hujus facultatis medicamenta multiplicanda ſunt, quin ſimul purgantibus illa miſceantur. Quippè ſumptis ab Hippocraticâ doctrinâ vocabulis, turgeſcentia ſive orgaſmus adeſt, & tardare in talibus malum.

Nec tamen ita res accipienda eſt, quaſi libeat temerariò purgantia & attenuantia aggerere, malumque cumulare pharmacis, potiùs quàm medicinâ aggredi. Sed cùm plerumquè per paroxyſmos, ſive periodici ſint illi, ſive erratici, ſoleant iſtiuſmodi herpetes reviviſcere & impetum renovare, ſtet, per nos licet, ſua unicuique paroxyſmo coctio, nec niſi per intervalla fortiòris admoveatur medicamenti efficacia. Vacuum autem à medicamentis tempus teratur in diluentium uſu refrigerantiumque, imò & ſedantium, donec, antequam curatio abſolutè peracta ſit, ſaltem mali progreſſus averti, atque compeſci potuerit. Tunc enim omnia in nativum ordinem reſtituuntur, ſuperſuntque generales indicationes adimplendæ.

At ubi cum phagædenicis atque phlyctœnoſis agendum eſt, tunc nulla eſt quæ non ſumma artis expetat auxilia medicatio. Si malum quidem efflorefcens adhuc & parvis vix metuendum initiis daretur opprimere, nil melius foret. At ea Medicis felicitas raro contingit. Intumuit intùs malum, antequàm emicet, & leve aſpectu atque intuitu parum attento brevì indolis nativæ ferociam, dùm ſub ipſis remediis efferatur & invaleſcit, ſatis indicat. Scilicet vellicatio ingens & pruritus enormis in malo vix notam inurente metuendam ſatis demonſtrant nobis rem eſſe cum hoſte acerrimo, erodente ; & quantumvis liceat diffidere de auxiliorum noſtrorum inertiâ, tamen illud & balneis & ſero lactis opprimendum eſt : imò quò longior eſt increſcente & adoleſcente malo præparationum uſus, quò plus balneis, fomentis, liquoribus acri oppoſitis decertamus, eò plus & præſidii & efficaciæ afferent adhibenda poſteà & aperientia & attenuantia. Sed laxantia quæcumque in uſum admoveantur, ſive internè ad humorum repurgationem & ſolidorum laxationem, ſive topicè & ad mitificandum loci morboſi ardorem, illa ſemper huic obſtringenda legi, ne quid ſtyptici intrà ſe reconditum ſervent, alioquin periculum foret ne prodigialiter increſceret per totam viciniam mali prolongata ſævities. At vulgò in hocce malo nulla datur ſimilia topica adhi-

bendi occasio, cùm nihil aliud sibi admoveri postulent ægrotantes præter mollissima, imò & actu frigida fomenta, undè fit ut poma leni igne cocta, frusta carnis vitulinæ recentissimæ, cremorem lactis, pomatum illud quod è semine cucurbitarum recentium aut amygdalarum dulcium conficitur crebrò & repetitò sibi postulent. Quæ medicamenta, etsi vim efferam morbi edomare non valeant, tamen, nedum nocere possint, aliquod pretii merentur, quòd sublevandis doloribus non sint inutilia, modò tamen aliquid opii in se non recipiant; qui enim ad nervos & vasa pertingit stupor, vasorum actionem, atque eorum resolvendi vim cicurat, adeòque & saturninorum & adstringentium stypticorum noxas refert fallax narcoticorum lenitas & perfida symptomatum levatio.

ARTICULUS V.

De Impetigine.

Quid Plinius (*a*) per impetiginem intellexerit non patet apertè, nisi tamen quòd de impetiginibus ferè semper mentionem numero plurali injecerit. Undè genus mali, non speciem videtur significasse, imò genus illud quodcumque sit & cum lichenibus & cum mentagrâ veterum Romanorum confudisse (*b*). Galenus (*c*) ipse aliquâ ratione mentagram à Plinio descriptam cum impetigine miscuit, aut saltem veram Romanis dictam mentagram pro impetigine faciei propriâ habuit, cùm fœdissimam impetiginem secundùm loca fieri dicit, ut est in barbâ, cum anxietate & pruritu, & quæ serpendo ad usque oculos producitur. Sed impetiginibus, seu impetigini interpretum nulla alia vox Galenica correspondet, nisi lichenum; impetigo enim vocabulum est omninò latinum; verùm cùm de impetigine agitur frustra discordantium auctorum vana prosequeremur nomina. Id notandum tamen quòd antiqui impetiginem pro deformitate potiùs quàm pro morbo haberent. Ait enim Ulpianus in leg. *Pomponius*, Dig. de Ædil. Edict. §. 1°. *Trebatius ait, impetiginosum morbosum non esse, si eo membro ubi impetigo est, æquè rectè utatur.* Unus omnium loco sit Celsus qui pleniùs & meliùs quid intelligerent Romani sub impetiginis nomine declaravit. Nomen ab impetu

(*a*) Lib. 20, cap. 1.
(*b*) Lib. 26, in Princip.
(*c*) Liv. 5, de Comp. Med. sec. loca.

deducit, ut ait Plinius, quamvis non videam plus in illiûs assultibus impetûs esse, quàm in aliis morbis cutaneis.

Ejus species quatuor distinguit Celsus (*a*) cujus verba hìc mutuabimur : *Minimè mala est quæ similitudine scabiem repræsentat ; nam & rubet, & durior est, & exulcerat, & rodit ; distat autem ab eâ quæ magis exulcerata est & varis similes pustulas habet ; videnturque esse in eâ quasi bullulæ quædam ex quibus interposito tempore quasi squammulæ solvuntur, certioribusque hæc temporibus revertitur.*

Alterum genus est pejus & simile papulæ ferè, sed asperius rubicundiusque, figuras varias habens. Squammulæ ex summâ cute decidunt, rosio major est, celeriùs & latiùs procedit, certioribusque etiam quàm prior temporibus & fit, & desinit. Rubra cognominatur.

Tertia etiamnùm deterior est ; nam & crassior est, & durior, & magis tùm & in summâ cute funditur, & vehementiùs rodit, ipsa quoque squammosa est, sed nigra. Proceditque & latet, nec tardat. Minùs verò errat in temporibus quibus aut oritur, aut desinit. Neque ex toto tollitur. Nigræ cognomen est.

Quartum genus est quod curationem omninò non recipit, distans colore. Nam subalbidum est, recenti cicatrici simile, squammulasque habet pallidas, quasdam subalbidas, quasdam lenticulæ similes, quibus demptis, profluit sanguis nonnunquam. Alioqui verò hujus humor albidus est, cutis dura atque fissa est, proceditque latiùs. Hæc verò omnia genera oriuntur maximè in pedibus & manibus, atque ungues quoque infestant.

Hùc usquè Celsus de impetigine cujus dùm quatuor species recenset, gradus potiùs ejusdem morbi quàm morbum naturâ diversum describit, nisi pro diverso genere illud habueris in quo sanguinea læduntur vasa mixtoque cruore crustæ enatæ nigrescunt. Verùm cùm vetustioribus temporibus minùs noti fuerint herpetes, variaque pro diversis phœnomenis imposita fuerint nomina, nil mirum si impetigo sibi proprium vindicaverit nomen ; cùm tamen illa nullam aliam nobis exhibeat idæam præter illam quæ convenit herpeti nunc miliari sic dicto, in quo sæpè admixto, sive ob scalpturam, sive ob erosionem sanguine, crustæ nigrescunt, nunc crustoso phagædenicorum herpetum generi, quod statis temporibus aliquandò revertitur, cutim findit, propagaturque &

(*a*) Lib. 5, cap. 28, 17.

lenticulas etiam maculoſas, atque leviter ſquammoſas ſeorſim à morbo in cute progerminare facit. Nam ſæpè poſt obductam cicatricem locus herpetibus anteà patens lentiginibus deformatur: hinc tantummodò propter Celſi auctoritatem hìc impetigini titulum peculiarem damus. Nam quòd illuſtriſſimus auctor ait in pedibus atque manibus impetiginem præſertim emicare, id etiam herpetibus ſenum præſertìm commune eſt, quamvis & ab illis nullus locus immunis ſit. Id ab ipſâ Celſi deſcriptione deſumimus quod etiam herpetibus vulgare, præſertìm in viris exercitatis atque robuſtis contingit, ut incipienti herpeti jungatur phlogoſis, & inflammationis eryſipelatoſæ ſæpè per univerſum morbi decurſum, nunc concitentur, nunc ſileant veſtigia.

Verùm licèt & curatione apud antiquos & ſymptomatibus conſonet impetigo cum herpetibus, nec poſſit juxta Celſi mentem cum lichenibus quos alibi deſcripſimus confundi, ut tamen & Galenus & cæteri auctores Græci voluêre, fatendum eſt non mirum eſſe ſi apud varios auctores qui de morbis cutis ſcripſerunt, ſæpè diverſa ſit ejuſdem morbi deſcriptio ab illâ quam alii uſurpant. Non enim idem eſt impetiginibus laborare, ſeu herpetibus, in oris meridionalibus quas torret directa ſolis impendentis actio, in quibus cutis per ſe arida, exſucca, denſa partes humorum ſubtilium non retinet, niſi acerrimæ ſint illæ & quaſi in extractum redactæ, ſed ſummam ſimul moleculæ acres ad rodendum obtinent efficaciam; aut contrà iis affligi atque contabeſcere in locis frigidis, uliginoſis, atque paludoſis. Multùm differt an corpus in quod incidunt molle ſit, fœmineum, carnes diffluentes habeat, deliciis fractum & voluptatibus repetitis enerve; an indurata laboribus militum membra iis corripiantur. Undè licèt nullâ ratione variet indicationum fons atque ſcaturigo, methodus tamen medendi inſignes edocet diverſitates adhibendas; cùm hìc ſtimulo & calcare natura ſit incitanda, hìc contrà frænis atque habenis coercenda. Quod ſatis norunt Medici qui ex Hippocratico præcepto non univerſalia tantùm morborum, ſed ægrorum ſingularia ſectantur.

ARTICULUS VI.

De Vitiligine.

Absoluto de herpetibus tractatu, maximam morborum cutaneorum partem videmur exegisse, nam à levissimo ad gravissimum cutis affectum quasi scalám præbent herpetes, varia tùm Græcorum, tùm Arabum nomina sub uno intuitu comprehendentes. Undè ab his nunc ad enormes, tùm fœditate, tùm etiam incommodis atque periculo morbos ordo noster nos deducit. Quorum primus à Celso vitiliginis nomine designatus, ab antiquis Græcis *Alphos* & *Leuce* vocabatur. « *Vitiligo*, inquit (*a*), *quamvis* » *per se nullum periculum afferat, tamen & fœda est, & ex pravo* » *corporis habitu fit. Ejus tres species sunt ; ἄλφος vocatur* (ἀπο τῦ » ἀλφαίνειν *mutare* (*b*), *ubi color albus est, ferè subasper & non* » *continuus, ut quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. Inter-* » *dùm etiam latiùs & cum quibusdam intermissionibus serpit.* Μελας » *colore ab hoc differt, quia niger est & umbræ similis, cætera eadem* » *sunt.* Λεύκη *habet quiddam simile ἀλφῳ, sed magis albida est, &* » *altiùs descendit, in eâque albi pili sunt & lanugini similes. Omnia* » *hæc serpunt, sed in aliis celeriùs, in aliis tardiùs.* Αλφος & μελας » *in quibusdam variis temporibus oriuntur & desinunt :* λεύκη *quem* » *occupavit non facilè demittit* ».

Ex hâç quam à Celso mutuamur descriptione patet vitiliginem, sive ἄλφος genus morbi constituere, cujus μελας & λεύκη duæ sunt species ; si non mavis λευκην ut summum gradum mali ad maximam constituti violentiam intelligere : cùm vix ulla causæ differentia statui possit, varietas tantùm insit accidentibus. Vitiligo igitur morbus est verè lymphaticus, sui generis, affinis herpetibus, sed rebellis maximè, nec eum confundere licet cum epinyctide, quamvis Paulus (*c*) ita senserit, nec ad hydroa referendus est, teste Manardo (*d*). *Essere* pariter Avicennæ & *de Saïre* Haly Abbas potiùs ad hydroa referuntur, quàm ad vitiliginem. Si tamen perstent rebellia, nec in pustularum simplicium classe contineantur, ad vitiliginem deflectunt, quam apprimè Haly Abbas (*e*)

(*a*) Lib. 5, cap. 28.
(*b*) V. Gorræi definit. Medic.
(*c*) Paul. lib. 4, cap. 5, 6, 7, 8 & seq.
(*d*) Manard. Epist. Med. lib. 5, Epist. 17.
(*e*) Lib. 4, cap. 16.

ulcerum *Balechiorum* titulo deſcripſit, eam etiam *aſſapha* vocans, ut & Almanſor *alſaſaphum*.

Meliùs & pleniùs vitiliginem deſcribunt Arabes ſub nomine *Morphææ*, quam vocant *Morphæam* nunc albam, nunc nigram; & alba *Morphæa* ſub nomine *Bothor* à Rhaſe deſcripta eſt, *Albaras* etiam ab Avicennâ (*a*) & *Alguada* (*b*) dicta. Sed ſatis eſt tot nominum varietates indicaſſe. Rem deſcribendo meliùs exequemur.

Vitiligo (*c*) ſeu Alphus, ut Latinè vocem merè Græcam reddamus, conſtat ex puſtulis formam ut plurimùm irregulariter circularem affectantibus, ſenſim ſine præviâ febre à ſimplici & unicâ puſtulâ exordium ſumentibus.

Vitiligo ſimplex ſummam cutim obtinet, nec profundè in ejus ſubſtantiâ inuritur. Imò nec vicina prætermodùm tument; ſed cùm pars affecta immaniter pruriat, partes vicinæ contrà craſſiores & denſiores factæ, lævesque ad tactum, pilis defluentibus, vix ſenſu aliquo donantur. Parcus humor exit ab ulcuſculis, ſed albo-flavus ad exitum apparet, ſquallidus, aliquandò virideſcens. Similia vidi in viris cæteroquin robuſtis quos angunt omnium rerum & præſertìm aëris renovati inopia atque victûs egeſtas peſſima, & quos aut ſcelus perpetratum, aut reatus etiam aliquandò injuſtus, ſed ſemper durior, ſquallori carcerum incluſorum affigit: ſæpè ſub ſcorbuti nomine tractantur. Facilè ſanantur hæ puſtulæ, ubi ad meliorem vitæ habitum miſeri pervenerint. Jure meritòque Paulus à malo corporis habitu, ſeu cachexiâ pendere ἄλφος ait; nam omnibus quos viderim & corpus & animus mirè angebantur. Facies ut plurimùm turgida ſimul liveſcebat, tumebant œdemate, ſed calido, manus atque pedes. Fœtebant ulcera, nauſeamque odor ille ac ciborum faſtidium illicò aſſiſtentibus concitabat. At ſe, noctu præſertim, pruritu torqueri querebantur miſeri, ita ut in ejulatus prorumperent, cæteroquin ad alia ferè ſenſu amiſſo. Internæ verò functiones ſatis bellè ſe habebant, & ad omnia vel maximè minacia torpidi ſtabant, inertes, & quaſi ſtupentes. Prætereà rumpebantur ructibus fetidis & rancidis miſeri: quod ad victûs genus, non ad morbi ſpeciem referendum eſt.

In hâc turpiſſimâ vitæ fœditate, perſeverante malo, nil mirum eſt, ſi cùm increſcat mali ferocia, maculæ nigrorem contrahant,

(*a*) Lib. 4, Feſt. 7, cap. 9, 10 & ſeq. tr. 2.
(*b*) V. Conſtant. Afric. lib. 8, cap. 16.
(*c*) V. Gorræi Defin. Medic.

fiatque

fiatque ἄλφος μέλας, ſeu vitiligo nigra; imò & γάγγραιναι νεμαὶ miſero malo miſerrimum finem imponunt. Verùm non videntur antiqui hóc ſenſu intellexiſſe nigrorem vitiligini ſuperinductum, ſed à bile in nigram versâ pendere arbitrabantur.

Imò poteſt etiam nigredo illa ad ſalutem apparere, ſi nempè humor exiens ſiccatur, & exſiccatione ſuâ in nigrum vertitur; nec feralem prognoſim indè video ab antiquis inſtitutam. Nam æquâ curationis facilitate tolli vitiliginem & nigram alphum pronuntiant (*a*). Undè crediderim illos mecum conſentire; morbos illos putabant vix unquam ſævire, niſi in eos quos egeſtas atque penuria in auguſtis & aëre carentibus locis incluſit.

Hanc ergo vitiligini cauſam aſſignabimus, ſcilicet victum ex muriaticis concoctu difficilibus, & craſſo atque indivulſo glutine turgentibus, ſi corrupta ſint alimenta illa atque mucore fracido diffluentia, ut in annonæ penuriâ, in obſeſſis urbibus, in navibus altum per mare deprehenſis, atque ſæviſſimis hoſtium carceribus. Hæc verò cùm interiùs ad alteranda atque peſſumdanda ſanguinis elementa tonumque ſolidorum infringendum agant, ſi ſimul cohibeatur perſpirabilis humoris putridi effluxus, ſi aer vaporibus effœtus & viëtus inſpiretur, vireſque hoc neceſſario ſuſtentaculo defraudatæ collabaſcant, ſi animi angor vires proſternat & corpus humi affligat, validum dici debebit corpus, ſi cutis intactis cæteris functionibus labem ſola plectat; undè etiam conjicere licet tàm ad ſcorbuticam luem quàm ad herpetes vitiliginem pertinere, ejuſque conſortio raró eſſe immunem. Ex his deducitur cur in oris maritimis calentibus atque humidis, aëre non renovato, & ſilentibus ventis, plus illiûs fœditatis reperire ſit? Cur illa lues magis in eos impendat qui ex opiparo victu & abundanti omnium rerum copiâ, ſive vi, ſive mutatâ vitæ conditione, detruduntur? Ita ut rem actam videremur agere, ſi diutiùs in remotis cauſis inquirendis inſudaremus. Hic eſt ille ſancti hominis Job (*b*) morbus quem ut inopina clades ad ultimum miſeriæ detruſerat, ita reſtituit rediens rerum omnium abundantia.

Quamvis in valido corpore, cauſiſque non perpetuis, nec vehementiſſimis, jure morbum hunc inter lentos numeremus, non tamen cum antiquis de ſecuritate quam hoc morbo affectis ſpondent conſentimus; putreſcente enim lymphâ perſpirabili, cæteros pariter

(*a*) V. Gorræum Defin. Med.
(*b*) Mead. Medica Sacra.

humores pessumdari necessarium est, undè & exoriri scorbutum & nasci tandem gangrænam immedicabilem consequens est. Hinc sæpè antè supplicium indictum incarcerati, etiam sine illâ carcerum notissimâ febre, morbo pereunt; hos aeris liberior usus & alimenta saniora servassent.

Verùm si inter periculosos morbos illi recenseri non debent qui levi operâ sanantur, id verum præcipuè est de vitiligine necdùm inveteratâ. Nam etsi Paulus corporibus ritè purgatis topica aptet adstringentia simul & cathæretica, mihi ex ipsorum antiquorum dogmatibus deduci posse videtur, maximam curationis partem in salutari victûs & aëris mutatione consistere. Applicanda sunt ulceribus emplastra quæ cohibeant coquantque materiem intùs hærentem, dùm intereà mutantur in melius humores per salutarem diætam quæ ex tenuibus alimentis, ut potè viribus deficientibus, constare debet, eosque seligere debemus ex cibis qui maximè putredini adversantur, licèt concoctu facillimi sint : tales præbent olera mollissima, juniorum animalium carnes aceto conditæ, fructus horæi, panis benè fermentatus, cerevisia recens, vinum oligophorum. Intereà juscula, apozemata ex similibus plantis confecta, ptisanæ acidulæ præscribuntur, condita ex melle, saccharo, fructibus horæis in usum vocantur, & morbo graviori aptantur plantæ antiscorbuticæ quæ tonum fibris atque ventriculo addunt, simulque vi volatili ad ultimos lymphæ recessus penetrant. Aliquandò tamen tonicis etiam aperientibus locus est, sed levioribus, ne fortiora per se corruptis liquoribus flammam subdant: talia sunt radices angelicæ, imperatoriæ, apii, fœniculi, pimpinellæ, fraxinellæ, folia fumariæ, scabiosæ, chamædryos, salviæ, & aliorum similium vegetantium quæ inerti naturæ & quasi prostratæ stimulos addunt. Hæc vulgò sufficiunt. Inveterato verò malo fortiora præscribuntur ex eodem genere quibus in summâ putredine possunt addi exteriùs lotiones ex cortice Peruviano. Ejus verò usus interior omnia alia hujus generis antiseptica medicamenta præcellit, modò sensim & repetitis dosibus ita intra sanguinem insinuetur, ut nullâ parte horæ eo sanguis careat & cruor ipse hujus tincturam contrahat. Certè hìc peste pejus ageret mercurius, etsi etiam adessent, ut hisce viris familiare est, signa vel maximè ferocia luis venereæ ; cùm nullum possit innocuè, vel ex levissimis attenuantibus intra sanguinem immitti, in quo omnia in tabum diffluunt, & pars lymphæ mucida decomposito sanguine

à ferosâ ejus parte quasi in floccos separatur, quod & in sanguine è venâ educto evidenter deprehenditur.

Cùm cutis ipsa in suâ superficie tantùm ægra sit, raò in hisce morbis aliquod remanet cicatricis vestigium, nisi tamen aliquod ex emplastris cathæreticis fuerit applicatum, qualia sunt epispastica varia, digerentiave quæ viride æris recipiunt, aut præcipitatis mercurialibus animantur.

At leuce, seu ἀλφὸς λευκή, licèt eodem sub nomine comprehendatur, jure tamen sub titulis variis à Paulo (*a*) ab Aetio (*b*), distinctè tractata est, quæ profundior à Celso jam pronuntiata fuerat & curatu difficilior. A prædictis verò auctoribus in hoc tantùm à leprâ distinguitur quòd leuce nullam asperitatem cuti inducat, lepra contrà asperam cutem efficiat. Aristoteles homines tantùm (*c*) λευκὴν pati ait, cætera animalia nequaquam; pueros & mulieres minùs quàm viros. In primâ quidem parte errat, nam porci & omnia quæ stabulis continentur animalia leuce subjiciuntur : in alterâ verum dicit, cùm mulieres vacuationibus menstruis à plerisque morbis cutaneis liberentur, nisi ad senium pervenerint; pueris morborum cutaneorum causa alia sit ut jam alibi expositum est, & etiam alia forma, tùm ob solidorum mobilitatem, tùm ob liquidorum tenuitatem.

Cùm autem multa de leuce apud auctores habeantur, hunc tantùm ipsi cum Celso caracterem appingunt quòd altiùs descendat, id est cutem excavet, & ipsi inferior atque depressa appareat, in ipsâque pili albi sint & lanugini similes : & reverà in leuce exquisitâ duo isti caracteres concurrunt. Omnes qui de leuce scripserunt auctores & plerique de eâ nominatìm egerunt, nihil addunt ultrà. Apud recentiores verò scriptores de leuce nulla mentio injicitur, sed quidquid de eâ dicitur partìm refertur ad lepram, partìm verò ad luem veneream.

Certè fatendum est maximam partem earum quæ sub leuces nomine comprehendi possunt affectionum à venere pendere & remediis antivenereis rectè expurgari. Undè licèt sæpè successu illa caruerint, ad vim morbi, potiùs quàm ignorationem causæ, artis impotentia relata est. Certè apud nos, si venerem illicitam tollas, leuce, saltem exquisita, rara est, & vix unquam visa. Mor-

(*a*) Loco citato.
(*b*) Tetrab. 4, Serm. 1, cap. 133.
(*c*) Probl. sect. 10.

bum tamen analogum vidi in viro quadragenario qui inferioris Normanniæ littora habitabat & Parisiis consulendi gratiâ advenerat. Is staturæ prægrandis, corpore macilento insignis, vultum atque manus grandibus crustis quas lanugo rara & mollis vestiebat obductas ostendebat, cætera sanus, nisi quod aut vigilias anxias, aut somnum inquietum experiretur, molesto pruritu ipsum excitante, qui die sileret, noctu reviviscerет; decidebant incerto tempore crustæ, aliis bidui intervallo renascentibus, sine ullo humoris exitu, & si quandò per artem, siquidem omnia tentata sunt, tollerentur illæ, cutis apparebat rubella, depressa tamen, & infrà oras cutis sanæ subsidens, & quasi sub crustis erysipelatosa. At illa brevì lenis, indèque crustis rursùs obtegebatur. Crustæ albidæ, splendentes, ad limbos subrufæ erant, aliquandò sanguinis tincturam ob scalptum admixti sibi sumebant. Originem à levibus initiis malum duxerat. Pruritus incommodus & pustulæ leves negligendæ malo rebelli atque pertinacissimo præluserant. Semper rectè valuerat, & suspicionem mali venerei omnia paratus subire remedia longè abigebat. Nulla ipsi fides admota; vexavimus miserum usque ad fastidium frictionibus & inunctionibus mercurialibus. Successerunt ex communi consilio suffumigia. Post aliquot quietis intervalla ne quid ex parte mercurii deesset, confugimus ad usum mercurii sublimati corrosivi ex methodo Celeberrimi Van Swieten. Irrita fuêre ægro fastidiosa hæc tentamina, malum perstabat immobile. Tandem ex viperis & sale viperino confecta sunt juscula & sumendis jusculis sal, ne virtus irrita caderet, admixtum. Demùm regimine ex vegetantibus præscripto, simulque longo usu ptisanæ sudoriferæ atque purgantis, ad patriam amandavimus virum non divitem & qui tantas jam perpessus fuerat moras. Convaluisse audivi, verùm nec methodum novi, & an casus, Medicusve levaverit, certò scire non potui. Vidi tamen similem ferè casum omninò sanatum, longo usu pilularum illarum mercurialium quæ *de Belloste* dicuntur, in nobilissimâ muliere, quæ licèt & maculas crustosas leves & lanuginosas experiretur, ad leucem veram & exquisitam referre ideò nequeam, quòd in fæminâ à tribus puerperâ mensibus aliquid lactei in malo latere legitimè suspicari liceret.

Multi pariter alii similes reperiuntur casus apud auctores qui ad leucen referri possunt, & qui sub nomine scabiei impuræ, psoræ, aut aliorum similium morborum describuntur. Nam si veris nomi-

nibus uti volumus, nullus horumce morborum qui passim sub scabiei crustosæ titulo describuntur ad scabiem referri debet; sed ad alphum saltem revocatur, si non ad leucem. Ita casus Martini Kelly qui apud Brisbane (*a*) balneis tepidis, sarsæparillæ potu, tincturâ antimonii & quâque septimanâ dosi semi-unciæ salis Glauberi sanatus fuit, evidenter alpho laborabat, & similes casus apud Etmullerum, Riverium, Hoffmannum reperire est. Undè patet quæ ab antiquis descripta sunt sæpè apud recentiores reperiri; sed id enormis nominum confusio fecit, ut sub variis nominibus eædem res tractarentur.

Ex affectionum istarum congerie apud ferè omnes auctores desumendâ patet leucem, seu inveteratam veterum vitiliginem reverà existere & in gradu remisso apud nos videri, licèt fatendum sit non frequenter admodùm sine luis venereæ suspicione adesse. Illam veteres à leprâ & leprosis affectibus distingui voluerunt ob asperitatem quæ in leprâ reperitur, cùm contrà lævitas quædam insolita distinguat partes leuce laborantes; at certè differentia hæc diagnostica non affecit auctores ita ut distinguerentur penitùs inter se morbi affines. Nec certè distinctio magni momenti est, cùm leuce & causas easdem & medicamenta eadem atque lepra agnoscat, ut posteà dicendi sese dabit occasio.

In utroque enim morbo lympha mucida & pars præcipuè ejus solidescens in concretum acre versa est, quod ubi ad aërem expositum est resinæ instar in corpus solidum vertitur, albescens primùm, posteà rufescens, ut omnibus ferè resinis commune est; nec lympha hæc aquæ immixta in eâ solvitur, nisi tepore aquæ & temporis morâ adjuta sit. Tunc verò aqua dissolvens turbida fit, & squammis volitantibus in amyli morem onerata; quæ verò massa priùs spissa fuerat aquæ miscelâ splendescit & pellucida fit gelatinæ aut mucilaginis in morem. Rursùs verò illa ebullientis aquæ efficaciâ cogetur atque concrescet, imò & solida evadet & quasi cornea; nec alium inter ebullitionem, aut etiam igne nudo combusta, odorem spargit quàm qui proprius est albumini ovi combusto, undè fit ut illi tot adhæreant insecta, tot muscæ advolent, imò & vermes concipiantur, in quo à resinarum naturâ ut & phœnomenis ad ignem summè abludit.

Quæ verò causa efficiens possit concretas ita ad superficiem cutis adunare partes lymphæ, ut sine exitu humoris oculis depre-

(*a*) Brisbane, pag. 45.

hendendi queant, lemæ novæ iterùm atque iterùm succrescant, recentesque succedant abrasis, statuere difficile est. Id tamen certò scimus ipsam totiûs lymphæ molem penitùs ac funditùs vitiari; non ita tamen ut, licèt facilè concrescibilis sit, in interioribus atque calentibus locis concrescat, quandoquidem integer servatur humorum circuitus, sed partes quæ aëris actioni exponuntur caracterem hunc lymphæ impressum evolvunt & partes pessimas concretionique aptissimas ita ad cutim retinent, ut ad noxam visceribus inferendam jam evadant minùs idoneæ.

Scimus prætereà non in illâ coagulatione atque concretione partium præcisè morbi essentiam esse statuendam, sed in principio quodam fixo coagulante; quandoquidem partes morbis illis affectæ odorem spirant specificum oleoso-acidum, aut acescentem, quòd rancidulum quoddam latè oleat, fœtoremque exhalet sibi proprium. Miasma illud est cujus naturam assequi per artem analyticam impossibile est, conjiciendo determinare periculosum in tantâ nostrâ rerum primordialium ignorantiâ.

At certè vitia illa cutanea summi generis & extremâ vehementiâ infamia non in lymphâ solâ subsistunt, sed videntur etiam malo vires sumente partes adiposas inficere, saltem summas, & quæ ad cutem hiant, undè cutis sub hisce pustulis nedùm tumeat, contrà deprimitur; & certè squammæ leprosæ in aquâ solutæ videntur aliquid separati olei indissolubilis ad superficiem emittere.

Id etiam deprehendimus observatione constanti non omnes omnium hominum lymphas horumce morborum insultibus æquè patere; raròò scilicet apud septentrionales populos, præsertim in locis à mari dissitis reperiri, raròò in viris lautè & opiparè viventibus & magnâ cibariorum diversitate gaudentibus, nunquam apud illos qui diætæ vegetabili adstricti sunt & qui aëris variabilis perpetuo fruuntur beneficio. Contrà verò morbis leprosis præcipuè addicti sunt qui littora depressa marium, ventis malè perflata & humore tepido infamia accolunt, qui victu putido utuntur & piscibus præcipuè vescuntur, undè ichtyophagi apud veteres Ægyptios vocabantur, notante sic Herodoto, aut locustis, undè acridophagi dicti, teste Diodoro Siculo, his morbis præcipuè conflictantur (*a*). Aquæ etiam Nili apud veteres pro insalubribus habitæ & nomo sacerdotali interdictæ ideò sunt, quòd qui Deorum mysteria tractabant ab omni impuritate forent arcendi. Hinc nulla

(*a*) V. Recherches sur les Chinois & les Egyptiens, tom. 1, sect. 3.

gens omni squallori cutaneo adeò fuit obnoxia atque Ægyptii quorum aër annuâ inundatione Nili corrumpitur, per se fervidus & vix ventis perflatus salubribus etesiis Græcorum. Nec verò, licèt nunquam adeò immaniter in Europâ morbi leprosi sæviant, aut Italiæ auræ maritimæ, aut Gallo-provincialia littora hisce morbis omninò immunia sunt, notantibus illustribus occitanis Medicis Raymundo Massiliensi, & antiquiùs Varandæo, Gordono, aliisque qui elephantiasim à se visam dùm doctè fusèque describunt, leucen & vitiliginem videntur descripsisse, potiùs quàm Græcorum Asiaticorum elephantiasim.

Id verò notavêre viri illustres, cum antiquis in eo conformes, quòd aëris tepidi & humidi, simulque stagnantis inclementia, cum perversâ ex piscibus atque cochleis diætâ malo quod descripsêre, in pauperum sorditie, ansam præcipuam dare videretur. Et certè observandum est pessimam hanc aëris & victûs conditionem, non solùm morbis chronicis inducendis aptam, sed quibuscumque vel acutissimis, si lento gradu sæviat, si sanguine intacto, aut per vim corporis reparato, lymphæ principia sensìm adoriatur, posse morbos maximè sordidos ad cutim invehere, non ita tamen ut, positâ constitutionis aëreæ ideâ, idæa etiam morbi contingat; latet enim specifica quædam alteratio, à causarum complexu pendens, quam nulla valet observatio comprehendere.

Circà hujus causæ actionem à Doctissimo Raymundo sagaciter perpensam non ultrà immorabimur. Sed quî fiat ut lympha leuce laborantium glandulas mesentericas secundùm naturæ ordinem permeet, quippè inter omnes illorum miserias vix macrescunt, aut appetitûs prostrationem patiuntur, ad cutem verò scena omnis transfigatur? Videtur id pendere à miscelâ lymphæ jam aliquâ ratione corruptæ cum adipe & humoribus qui ad cutim affluunt, & si certa incertis miscere fas est, aliquid corpori animali proprium & singulare videtur intrà lympham à corruptelâ ciborum introduci quòd fermenti vices ad solam cutim gerat, cæteris partibus innoxium; quod in cantharidibus solas urinæ vias lædentibus accidere videmus. Illæ enim cætera relinquunt intacta, nec infirmo pulmonum tenori nocent. Verùm cur eadem aëris constitutio in oris septentrionalibus scorbutum, in meridionalibus leucen & elephantiasim accersat? id nunquam certò sciemus. Sed differentiam à corporum conditione diversâ esse repetendam indè certò concludemus, quòd etsi leprosi morbi pluries intrà nostras oras fuerint

advecti, pluries etiam ab iis exulare ipsos coegerit & corporum & victûs & aëris natura. Quod tamen ita dictum velim ut de summis tantùm mali gradibus res intelligatur.

Prognosis verò leuces ea est ut neglecta & eodem victu perstante transeat in lepram. Fœdissimus est morbus, sed longus; absumptos tamen plures, sed longo interitu, scimus. Pedes inflari, abdomen intumescere, cæteris decrescentibus pessimum. Per phthisim & hydropem via ad lethum sternitur. Sed annos numerare licet in hoc morbo, non menses, & quæ tùm circà leuces, tùm circà lepræ de quâ jam agendum erit prognosim atque curationem dicenda erunt, utrique morbo communia sunt. Est enim leuce congener morbus, sed levior, & qui eâdem sanetur methodo. Nec multi faciendum est propositum à Celso circà vitiliginis species experimentum ad prognosim & curationis possibilitatem. Ait enim (*a*); « incidi cutis debet, aut acu pungi; si sanguis exit, » remedio locus est; si humor albidus, sanari non potest ». Certè altiùs in posteriori hoc casu infixum malum & totam telam adiposam penetrasse indicatur, quod certè ad gravitatem & magnitudinem mali aliquid facit, non ad omnimodam insanabilitatem. Debet enim curatio tentari per ea remedia quæ ad sanandam elephantiasim conferre possunt.

ARTICULUS VII.

De Leprâ & Morbis Leprosis.

Lepra, nomen apud vetustissimorum populorum historias famosum, nobis idæam exhibet morbi sordidissimi cutem infestantis, sed parcentis vitæ, ita ut eo affecti ob fœditatem potiùs quàm ob contagium ab hominum consortio segregati miserrimam agant vitam, & mortem expetant, tanquam malorum intolerandorum perfugium. Verùm si hanc idæam seposueris quæ ad omnia æquè leprarum genera pertinet, nulla est apud auctores descriptio quæ omnibus æquè speciebus competat & universas comprehendat; nominumque magna confusio effecit, ut nullus ferè sit ex omnibus quos descripsimus morbis cutaneis ad aliquam sævitiem atque pertinaciam evectus, qui non lepræ nomine fuerit designatus.

In genere squammas in cute concitat, undè lepra ἀπό της λεπιδος *squamma* vocata videtur. Antiquissimus apud Græcos Hippo-

(*a*) Loco citato cap. 19.

crates

crates vocabulo λέπραι utitur ad numerum plurale, quasi sub hoc nomine genera morbi, potiùs quàm morbum deprehenderet. Nam qui liber abscribitur Hippocrati περὶ τῆς Φοινίκινος νόσου ad Democritum Philosophum, vel ipso teste Cœlio Aureliano, spurius est; nec minùs tamen demonstrat ab omni ævo Phœnicibus endemium fuisse malum quo cutis fœdè infestaretur.

« Hippocrates igitur de lichenibus, & lepris, & vitiliginibus » λειχῆνες καὶ λέπραι καὶ λεῦκαι egit summatim, ita tamen ut duas » earum species recenseat (*a*). Si enim juvenibus, inquit, sensim » se produnt, diuturnitate temporis augentur; in iis quidem » exanthemata non de abscessûum, sed de morborum genere » habendi sunt; at quibus ex his aliquid subitò multùmque con- » tingit, id certè abscessûs naturam habet. Oriuntur autem, pergit » idem auctor, lichenes maximè exitialibus morbis (quod ad » lepram de quâ agimus nunquam pertinere potest); & paulò infe- » riùs addit, lepræ autem & vitiligines ex atrâ bile fiunt ex quibus » quæ valdè juvenibus contingunt & sunt recentissimæ, tùm quæ » in summè carnosis & mollibus corporis partibus sedem consti- » tuunt, curationem recipiunt ». Theoria hæc ad naturæ observationem expressa, verè Hippocratica est, quam libro brevissimo de alimento breviùs adhùc expressit. « Ulcus, sanguis, pus, ichor, » lepræ, furfur πίτυρον, αχώρ, sive ulcus in capite manans pingue » λειχὴν, lichen, ἀλφός, vitiligo, lentigo seu ἔφηλις interdùm qui- » dem lædit, interdùm juvat, interdùm neque lædit, neque juvat ». Frustrà igitur monumenta vetustissimi auctoris ad lepræ intellectum torserimus, lepra ipsi morbus squammas in superficiem etiam internam corporis emittens fuit (*b*). Hinc Theophorbi filio in Larissâ lepram in vesicâ sine ullâ aliâ explanatione, ut de vocabulo cognito, admittit.

Apud Græcos igitur veteres lepræ nomen innotuerat, imò & adeò famosum fuit (*c*) ut oppidum in Arcadiâ Lepræum nomine, & in Achaiâ, imò & Leprion insula dicta fuerint, ex eo, ut rectè autumat R. Stephanus (*d*), quòd aquæ ibi jacuerint minerales quibus lepra sanaretur. Apud veterem Romanorum Rempublicam in quâ Marti dedicati homines vitam agebant summè exercitatam simulque sobriam, vix videtur de morbis cutaneis injecta mentio,

(*a*) Prorrhetic. lib. 2.
(*b*) Epid. 5.
(*c*) Plin, lib. 4, sect. 8 & 10.
(*d*) Thes. ling. latin.

qui posteà post prima dignitatis imperatoriæ tempora, corporibus luxu diffluentibus adeò invaluêre, novitatis etiam specimen præ se ferentes. Certè Lucretii (*a*) poetæ temporibus elephas, sive elephantiasis lepræ species ita Ægypto propria credebatur, ut præterea nusquam visam pronuntiare poëta philosophus non dubitaverit. Meliùs Celsus (*b*) elephantiasim ignotum penè in Italiâ morbum fatetur, aliis in regionibus frequentissimum, idem tamen de leuce & vitiligine distinctè egerat.

Nec Galenus ipse, licèt jam ejus temporibus perversa admodùm fuerit Romanorum agendi ratio, luxuque ac divitiis funditùs deleta & oppressa antiqua Romanorum & virtus & disciplina, non minùs tamen de elephantiasi loquitur tanquam de morbo prorsùs apud Italiam obsoleto.

In Italiam quidem ætate Pompeii magni (*c*) elephantiasim irrepsisse auctor est Plinius (*d*), brevìque ibi restinctam fuisse, sive ob feliçioris cœli clementiam, sive ob facilè devitandum elephantiacorum commercium; hinc etiam quanquam ævo Galeni Romæ benè cognita foret elephantiasis, Alexandriæ tamen ob pravam victûs rationem inquilinam asserit & toti Ægypto communem, in Mysiâ & Germaniâ non visam pronuntiat; imò & apud Scythas lactis potatores nunquam penetrasse edocet. Universum totiûs corporis cancrum, ut omnes Medici veteres, eam vocat, & ab atrâ bile pessimâ, sed criticè ad superficiem corporis depositâ, pendere putat. Quâ in opinione omnes eum secuti sunt veteres tùm Græci, tùm Arabes.

Verùm facilè crediderim à Galeno (*e*) elephantiasim genuinam nunquam observatam fuisse, nam videtur aliquandò elephantiasim cum vitiligine confudisse, memoratque plures historias hominum per simplicissimam methodum curatorum; imò dùm eorum symptomata & curationis promptitudinem à vino in quod irrepserat vipera narrat, nimiùm patienter anili fabulæ credit, cùm aliundè elephantiasim ab acerrimâ bile pendere autumet, atrâ illâ & apud omnes ferè pro insanabili habitâ.

Verùm apud illum & omnes omninò Græcos, etsi à pluribus de elephantiasi singulari titulo tractatum sit, non idem est elephan-

(*a*) Lucret. de Rer. nat. lib. 5.
(*b*) Lib. 3, cap. 25.
(*c*) Lib. 26, cap. 5.
(*d*) De Arte curandi ad Glaucon, lib. 2.
(*e*) De Simpl. Med. Facult. XI.

tiasis ac lepra. Arabes primi elephantiasim sub titulo lepræ tractavêre; forsan ab Hebræis, forsan & antiquis Syris, lepræ nomen in elephantiasim Græcorum translatum est. Quem elephantiasim Græci vocant, affectum hunc Arabes lepram nominant. Morbo dissimili nomen elephantiaseos dabant. Nam apud ipsos elephas est tumor ulcerosus pedum, & crurum, de quo singulariter egêre Rhases, Avicenna, & apud Indos Bontius, apud Ægyptios Prosper Alpinus, ut posteà dicendi sese feret occasio. Prætereà de elephantiasi intelligi non potest quod ait Galenus (*a*) se lepram curasse venæ sectione, balneis ac usu hellebori, sed de Græcorum leprâ.

Aliâ ex parte famosa est apud nos leprosorum historia, qualis apud sacros codices habetur (*b*), qui morbus ita à sacro scriptore delineatus est, ut fas sit discernere an ad vitiliginem, an ad elephantiasim referendus sit ? An verò sit morbus singularis à Deo optimo maximo in populum suum immissus ut cujusque delicta cælesti irâ vindicaret, ut aliqui autumarunt (*c*)? Certè ita calidioribus regionibus humidisque videntur peculiares hi affectus cutis fœdissimi, ut post ferales sacrorum bellorum exitus in Galliam magno numero immissi fuerint, posteà ferè conticuerint. Ita enim increverat eorum numerus ut, teste gravissimo auctore Raymundo, locorum ad excipiendos leprosos destinatorum numerentur mille & quadringinta, quorum tituli cum supersint, vacuas sedes ostentant. Imò & equestris apud Gallos ordo iis inserviendis natus ad alios usus posteà ob inutilitatem detortus est.

Remanent tamen lepræ illiûs Syriacæ & Ægyptiacæ vestigia; an communione nata, an locorum infelici cœlo debita incertum? Posteriori quidem causæ crediderim magis; nam apud Gallo-provinciales, quasi de re apud ipsos cognitâ, de elephantiasi loquitur Paræus (*d*); & quanquam minùs vulgatam, tamen & à se visam & sanatam testatur Cl. Raymundus & alii complures.

Hinc factum ut Universitatum nostrarum Medici Græco-Arabes nomina Arabum sumpsisse videantur & mutuasse, sepositis nominibus Græcis. Apud Arnaldum de Villanovâ, Gordonum, Concoregium & alios, videtur lepra, pro auctoris lubitu, nunc ad vitiliginem, nunc ad elephantiasim referri. Aliundè verò auctores qui in borealibus regionibus scripserunt, lepræ nomen multis etiam

(*a*) Arte cur. ad Glauconem, lib. II.
(*b*) Levitic. cap. 13.
(*c*) V. Calmet Dict.
(*d*) Lib. 19, cap. 8.

dederunt cutaneis morbis. Britannia minor quæ magnam partem littorum Gallicorum constituit, ex omnibus regionibus Gallicæ ditionis fœdioribus morbis cutis contaminatur. Et ut sua est Picardis, sive Morinis febris sudatoria, ita & Aremoricis illis, seu minoris Britanniæ incolis inest cutis singularis fœditas (lepram vocant) per omne vulgus vagata, imò & sæpè in divitum ædes irrepens, cujus cùm frequentia viderim exempla, nihil aliud esse crediderim quàm herpetum genus ἐσθιόμενον, seu irrepens, cui vires addit & formam maximè venenatam diathesis in aëre humido viventium atque regiminis negligentium scorbutica (*a*). Undè plus mutatione loci & diætâ vegetabili atque acri cardiacâ anti-scorbuticâque apud istos proficitur, quàm ullâ apud antiquos decantatâ methodo quæ ad lepram, aut elephantiasim commendabatur. Non ausim idem dicere de cutaneis fœdissimis qui non vulgò, sed interdùm in Angliâ reperiuntur affectibus, de quibus mentionem fecêre observatores apud illos plurimi (*b*), cùm videantur validissima è salsaparilla & cantharidibus remedia commendari.

Si fœditas sola affectûs aliquid facit ad elephantiasim constituendam, sine aliis de quibus mox loquemur caracteribus, non adeò rarum esse malum fatebimur. Alphos, leuce, imò herpes phagœdenicus nomen illud terroris plenum, & fœditate formidandum apud vulgus circumferunt; verùm si & vitium substantiæ in cute & etiam in textu cellulari requiratur, rarissimum. Hinc etsi vulgari loquendi formulâ quin omnes isti morbi ad lepram referantur nihil vetet, certè ab elephantiasi distincti sunt, ut & lepra illa quæ Finlandiæ Bothniæque septentrionalium oras maritimas infestat & cujus causam Ill. Linnæus (*c*) ad insectum peculiare quod sagacissimus in historiâ naturali auctor describit, adscripsit. Ut igitur morborum horumce leprosorum distincta possit obtineri idæa, scireque liceat quomodò legendi sint auctores qui de hâc calamitate scripserunt plurimi, antè omnia describenda est breviùs lepra Græcorum quæ simpliciorem morbum constituit, posteà Hæbræorum lepra, tùm demùm Arabum lepra quæ elephantiasis Græcorum est; nam elephantiasis Arabum ad morbos peculiares pertinet. Posteà tractandum erit de iis quæ apud nos aliquandò occurrunt reliquiis morborum qui ex Africanis &

(*a*) V. Cocchi de victu Pytagorico.
(*b*) Brisbane, Hilary, &c.
(*c*) Amænitates, tom. 7, Differt. de Leprâ.

Asiaticis regionibus apud insulas ab Europæis excultas asportati, vel ex contagio, vel ex communione contrahuntur, vel importantur, falsòque pro venereis habentur, sæpissimè ingenti medicantium errore & ægrorum infortunio.

PARAGRAPHUS I.

De Leprâ Græcorum.

Si Galeno (*a*) credamus, pituita multa, crassa, salsa & immota in leprâ & psorâ reperitur. Nullam alioquin utriusque morbi descriptionem addidit, sed ne aliquid indè ad novum morbi genus in psorâ quærendum concludamus, facit quod omnes ferè auctores Græci, post Galenum, præsertim P. Ægineta (*b*), de leprâ & scabie promiscuè egerint, imò Oribasius (*c*) non solùm scabiem, sed & leucem simul miscere non dubitaverit. Verùm lepræ qualem Græci noverant & curabant descriptionem accuratam reliquit idem ille Archigenes qui elephantiasim ad naturæ normam post Aretæum descripsit, & cujus fragmenta ab Aëtio (*d*) servata temporum naufragium evasêre.

Hunc auctorem si consulas, «differt lepra à leuce & alpho vitiliginis speciebus in eo quòd lepra aspera sit ad contactum, & » pruritum locorum inducat; cutis enim sola est quæ affecta est, » & excoriatâ cute, caro subjecta sana reperitur. In leuce verò » subjecta cuti caro tota per profundum transmutata est ad albidiorem colorem, & superficies affecti loci lævissima est, & con» fricta citiùs rubescit, præsertim in iis qui facilè curantur. At verò » alphos in superficie hæret & veluti squamma cuti affixus est. » Cæterùm à scabie differt lepra quòd in scabie quidem furfuracea » quædam cuti inhærentia apparent, in leprâ verò quædam veluti » magnorum piscium squammæ. Differt verò lepra ab impetigine » feroci eò quòd impetigo orbiculatiùs semper proserpat, lepra » verò non ita, nec eodem modo». Idem omninò Paulus (*e*), nisi quòd lepræ orbicularem figuram tribuat.

Hæc satis fuerint ut intelligamus lepram Græcorum non ita

(*a*) De Sympt. Caus. lib. 3.
(*b*) Lib. 4, cap. 2.
(*c*) Synops, lib. 7, cap. 48.
(*d*) Aetii Tetrab. 4, Serm. 1, cap. 134.
(*e*) Lib. 4, cap. 2.

raro apud nos occurrere, nec sævitie semper adeò metuendam, sed, ut aiunt antiqui, lepram esse ad morbos psoricos ablegandam; ita ut pruritus cutis quem à salsedine derivabat Galenus, de quo peculiari articulo egêre Aëtius, Paulus, Oribasius (*a*), ad psoram aditum faciat, psora verò lepræ aditum sternat morbis congeneribus & solo gradu diversis; nam scabiem, si ab insectis pendeat, hâc in scalâ numerare nefas. Impetiginem, pruriginem, psoram & lepram velut ejusdem mali quatuor gradus J. Fernelius (*b*) vir in intelligendis auctoribus Græcis acutissimus numerat, sed mixtâ jam ex Arabum doctrinâ confusione lepram nullis ait cedere remediis, & de ejus curatione vulgus divos, inquit, implorare solet, quod cum elephantiasi conveniat, nullâ ratione ad Græcorum lepram pertinere potest quam adeò facilè à se sanatam Galenus arguit.

Verùm rem planam & apertam auctoritatibus agitare inutile est. Nullus est qui non viderit, in hominibus præsertim quos sua ad spurcitiem vitæ redegit inopia, similes in cute nasci sine ullo humoris exitu tumores, parvos primùm atque pruriginosos, tactui asperos, humorem nullum fundentes, saltem qui se oculis nudis deprehendi sinat, licèt quod extrà cutim solidum apparet & prominet necessariò fluidum fuerit. Increscunt sensim, & sæpè aliquam attolluntur in molem lemæ leprosæ. Si nimiâ vi fuerint evulsæ, sanguinem ad basim fundunt, carnemque, ut cum veteribus loquar, seu potiùs basim cutis sanam & rubellam ostendunt, ex quâ tamen novæ crustæ mox succrescunt.

Sejuncti sunt atque separati omnes isti tumores, sed etsi sparsìm apparent, si magno numero cutim occupant, certè monstroso aspectu terrent, præsertim ubi faciem occupaverint. Pruritus enormis basim & intervalla crustarum ita occupat, ut noctem insomnem ducere iis necesse sit, aut à somno expergefactis è lecto prosilire, præcipuè, notante Galeno (*c*), si in diætâ fuerint negligentiores, cibosque acres assumpserint, aut cursu atque laboribus sese confecerint, quod non raro agrestibus hominibus accidit, ita ut ab utili laborandi habitu sese in turpissimam mendicationem projicere cogantur. Odor in hoc lepræ genere nullus nisi fracidus & sordibus familiaris, & in toto morbi, longissimo quidem,

(*a*) Libris citatis.
(*b*) Lib. 7, cap. 4.
(*c*) De Sympt. Cauf. lib. 3.

illo decurſu vix variationem aliquam accipiunt phœnomena, ita ut per longam annorum ſeriem in eodem ſtatu remaneant, donec multiplicatâ materiâ obſtruantur lymphaticæ glandulæ, cachectiєique tandem atque hydropici moriantur, aut tabe pulmonali abſumantur ægrotantes. Sed pluribus ſine alio incommodo ad ſenectutem uſque prorogatur morbus, ſaltem in pauperiori hominum genere quibus ipſa facit inopia ut auxilia negligant, diætam aſpernentur, & nullam bonis artibus fiduciam, ut potè rebus ignotis & ipſorum captum excedentibus, adhibeant.

Ut in hoc morbo diagnoſis ipſis deprehenditur oculis, ita prognoſim experientia demonſtrat; curationem non adeò difficilem autumabant veteres Græci; & de eâ ſumendum eſt quod Galenus (*a*) ait ſe lepram ſanaſſe copioſâ venæ ſectione, balneis tepidis & uſu hellebori. Quem quidem hellebori utriuſque uſum etiam externè commendat Paulus (*b*), quibus ſucceſſu carentibus poſt eas purgationes quæ atram bilem expurgant, commendat topica cathæretica & exſiccantia, calcem, ſeu ejus aquam, natrum, ſulphur, myſi & calcitidem; eadem & Oribaſius (*c*) & veteres ferè omnes Græci qui ſeſe mutuò exſcripſerunt, exceptis tamen Archigene & Aëtio qui de internis medicamentis mentionem nullam vel minimam injiciunt, ſed fortiora topica commendant & potentiùs detergentia, inter quæ maximè illud famoſum erat quod in quinque dierum intervallo lepram ait tollere Archigenes. « Æruginis drachm. iij, iv, reſinæ pini liquidæ drachm. j, thuris recentis drachm. ij, arida cum aceto terito, & adjectâ reſinâ liquatâ præfrictis imponito, & alternis ſolvito, invenies lepram ſplenio adhærentem » : quod certè medicamentum & ritè confectum & periculi expers nil video quod impediat quin adhibeatur. Illud artificium cutis purgationem vocabant, quatenùs irritata omnia excernicula liquorem contentum exprimunt & exſudant, mutaturque liquorum in cute contentorum natura, doteſque eorum omninò renovantur. Id purgare cutem vocabant, medicamentaque ad hunc uſum adhibita dicebantur cutis purgantia. Crudelius eſt aliud (*d*) quod vocat lepram excorians, id eſt ſuppurationem ad baſim excitans. « Rad. chamæleontis nigri partem unam, ſucci

(*a*) Art. cur. ad Glaucon. lib. 2.
(*b*) Lib. 3, cap. 2.
(*c*) Synops, lib. 7, cap. 48.
(*d*) Aetius Tetrab. 4, Serm. 1, cap. 134.

» thapsiæ partem unam, ventrium cantharidum, sulphuris, æquales » singulorum partes pice liquidâ excipe, & loco illine, ubi illum » probè confricueris; postquàm verò bullæ ac pustulæ excitatæ fue- » rint lenticulam cum melle jam imponito ». Simile ad eumdem usum prædicatur unguentum ab Actuario (*a*), quod non vesiculas, sed inflammationem actuosam concitandi consilio per horas alternis apponit, alternis detrahit, donec omnia novam actionem purgata concipiant. Certè ex his suppuratio concitatur, magisque actioni mechanicæ fidendum hujus remedii quàm empyricæ adipis arietini applicationi quam iidem commendant. Si fides doctorum virorum relationibus adhibenda, grassantur apud insulas Caraibum herpetes pessimi generis & ad lepram accedentes. Hos ars nulla valet tollere : soli eorum malignitatem & pertinaciam aggredi audent nigritæ & vincere, sed eos crudeli adoriuntur artificio, quatenùs scilicet neglectâ interiori curâ universam cutem superficiali suppurationi audent committere, quâ sanatâ, communi consensu fatentur Medici qui in hisce oris medicinam fecêre tolli virus, sine ullis seminis impuri reliquiis.

Verùm ex his videre est quanto gradu distet lepræ istiùs nostræ curatio ab elephantiasis curatione. Et certè nullam aliam indicationem offert illa nisi quam salsa & ut antiqui aiebant ἁλμυρώδης lymphæ indicat constitutio, quæ quoniam ut ad lepræ gradum evehatur altas supponit & intùs in vitio intimo fundatas atque stabilitas radices, supponit etiam, ut excidatur, longiora artis molimina. Omnia hìc arida sunt & imperspirabilia. Humor salsus ad superficiem mucidam humorum materiem retinet inductâ constrictione, ibique corrumpit, exsiccat verò corruptam & quasi coagmentatam. Undè certè præcipuum sanationis in diluentibus, acre solventibus, demulcentibus præsidium consisteret, si non altum fomitem præberent concoctionum vitia præcipuumque earum instrumentum bilis, quæ visa est veteribus ut morbi causa; sed saltem, si loco virtutis saponaceæ atque penetrantis, acrem, salinam, muriaticam sumpserit indolem, mirum est quantum ferat adjumenti ad producendos affectus salsæ lymphæ aliundè à perspirationis inconcoctæ vitiis inspissandæ. Huic attenuandæ, simulque deturbando de quo mox agebamus fomiti, præcipuè conferunt resinosa cathartica, quidquid contradixerit Helmontius. Undè tota curatio permixtâ & complicatâ indicatione nascitur.

(*a*) Lib, 3, cap. 5.

Hinc

Hinc diluentium atque demulcentium; illinc verò catharticorum, non neglectâ topicâ remediorum administratione, quæ nunc ex emollientibus atque laxantibus, nunc ex digerentibus atque detersivâ vi pollentibus medicamentis absolvitur.

Venæ sectionem quidem quam Galenus initio morbi celebrandam indicat per se morbus postulare non videtur. Multa sunt tamen quæ ipsam suadent accidentia. Certè curationem moliri magno apparatu in homine sano & plethorico, sine hujus remedii usu, imprudens foret; cùm non aliud ullum remedium æquè tensionem tollat atque præcaveat, æquè laxando vasa siccitatem diluat, remediisque efficacibus adhibendis ansam præbeat, irritationis causas & effectus tollendo simul & præveniendo. Prætereà verò mucosam sanguinis partem plurimùm vacuat venæ sectio, cum ejus efficaciâ pars illa maximè tollatur & exeat. Undè inter morbi nostri auxilia pluribus in casibus, præsertìm antequàm medicamenta aggrediamur, locum obtinet; & ab illâ post levem & quasi præparatoriam catharsim secundum locum sibi vindicant balnea tepida quæ cutim laxando humectant, vasaque meabilia reddunt & humores mobiles. Iis verò si virtus attenuans & mucum solvens addatur, qualis in sulphureo-salinis thermis reperitur, tunc balnea omne punctum tulerint, & universam effecerint medicationem. Quod in Galliis & Hispaniâ non incognitum præsidium mihi præcipuè optatissimos successus obtinuisse visum est apud thermas Barregienses & Balneolenses è Lucione, vulgò *Bagneres de Luchon.* Nec prætervisa fuit veteribus Græcis similium thermarum efficacia quod constat ex plurium oppidorum nomine à thermis *lepria* dictis, ut supra monuimus. Nec crediderim, viam monstrante illustriss. R. Russel (*a*) de morbis glandularum, inutilia esse censenda, quæ ex bituminosâ atque salsâ aquâ marinâ concinnari possunt balnea.

At non omnibus, egenis præcipuè medias terrarum regiones & à mari, aut thermis salutaribus dissitas incolentibus, similia in usum adhibere potis est medicamenta; sale marino & hepate sulphuris additis artificiales aquas æmulari datur, sed arte nondùm satis vulgatâ. Verùm ad omnes æquè pertinet diluentibus interiùs malum adoriri, lenibus illis atque demulcentibus, qualem potum præbent vernum illud & virtute recentium herbarum turgidum serum lactis, infusa atque decocta herbarum mollium,

(*a*) De Tabe Glandulari.

& oleum; quales se præstant lactucæ, cichorium, taraxacum, borrago, buglossum, anchusa, &c. aliæ plures similes, quibus sæpè adduntur, si attenuandi vis major requiritur, aut si scorbuticæ luis aliqua ingruit suspicio, plantarum antiscorbuticarum succi, quales præbent nasturtium, cardamine, becabunga, oxytriphyllum, cochlearia, rapæ, rapistrum, alliaria, aliaque similis notæ vegetantia nimis cognita quàm ut iis insistamus.

His intùs adhibitis, & per justa temporis intervalla ita repetitis, ut quasi vegetabilem tincturam principiis suis misceat sanguis, vincaturque per repetitum habitum indomita illa acrimonia quæ lepram aut comitatur, aut efficit, interrumpenda identidem sunt remedia hæc alterantia justo titulo dicta, & per catharticorum attenuantium atque revellentium usum ad primarum viarum secernicula ferenda sunt materiei imperspirabilis strigmenta: coquitur silicet attenuatione perpetuâ ab hisce salutaribus succis excrementitia materies, augetur solidorum oscillatio, fitque habilis & prompta ad exitum illa. Quo in opere perficiendo præstat aliis omnibus remediis veterum helleborismus cui commodiùs & leniùs supplent resinæ illæ purgantes ab Arabibus in artem invectæ, scammonium, aloë, turpethum, aliæque multæ similes, circa quarum usum consulendi sunt auctores qui de materie medicâ pleniùs & uberiùs scripsêre. Tumultu quem excitare natæ sunt sedato, vacuatâque magnâ materiæ illiûs quæ peccabat uberrimâ parte, rursùs in iisdem medicamentis præsidium alterans quæritur, novâque alteratione factâ, segregata illa & à sanguineâ mole sejuncta elementa vacuantur iterùm, donec eradicatum virus, mobile, ac mox fugitivum videatur. Hoc roborantibus, coctionesque adjuvantibus medicamentis à tergo persequi tempus erit. Quo in opere perficiendo præstant martialia non imbuta sale, sed phlogisto, seu, ut aiunt, sulphure turgida. Tunc & topica admovere tempus erit, quo in opere non ea erit nostra audacia ut antiquos æmulemur. Sed lenioribus diutiùs insistemus, talia sunt unguenta sulphurea quæ mucum morbosum dùm exsiccant, à massâ suppositâ & vivâ exsiccatum, nec jam cohærentem separant, unguenta mercurialia quæ molem & aggregatum muci disrumpunt, unguenta alcalina quæ ipsam muci substantiam solvunt. Proderit etiam aliquandò in nimis inerti naturâ stimulum addere, aut aromaticum balsamicumque, aut cathæreticum exsiccans ex ærugine, aut terris calcareis, sed non ut videntur fecisse antiqui,

promiscuè & in omnibus cutis generibus, sed in iis quæ stupent & activâ vi destituuntur. Posteà verò, curatione omnimodè confectâ, solemne apud nos est plumbatis & saturninis agere medicamentis quæ cuti nitorem conciliant, ut sunt ceratum saturninum, ut sunt lotiones ex aquâ vegeto-minerali, aliisque medicamentis hujusmodi, quibus & nitor ad cutem conciliatur & præfractis vasis robur additur. Verùm hæc omnia vix aliquid valent sine usu diætæ atque regiminis ad vegetale accedentis & quod temperatis polleat principiis ut sanguini inducatur moderata & ab omni salsugine aliena temperies. Experiuntur enim omnes qui similibus prurientibus morbis conflictantur, quantùm ad conciliandum pruritum conferat acrium potuum, aut alimentorum usus. Et sæpè nullam sibi, nisi per epota emulsa aut papaverina noctu quietem conciliant, quæ ipsis cur negentur vacuato præsertim corpore non viderim ? Prætereà verò inter optima erit remedia, si aër vitetur humidus, si ipsis nitidæ concedatur usus athmosphæræ, atque quantùm fieri poterit sine ullo incendio quod pruritus sæpè concitat enormes ; sic enim intenditur atque augetur insensilis perspirationis libertas.

PARAGRAPHUS II.

De Leprâ Hebræorum.

In Syriâ olim & Ægypto lepram maximè communem fuisse omnes fatentur historici, imò & etiam hodie cutim pessimè in hisce oris fœdari atque contaminari viatores omnes testantur. Sunt etiam quibusdam civitatum incolis suæ depurationes propriæ ut, testante Cl. Russel (*a*), Medico Anglo, quædam Aleppo pustula cujus reliquias & cicatricem ipse vidi. Verùm an lepra quæ videtur Hebræis fuisse endemica, & quasi gentilitia, alias etiam finitimas nationes attigerit, dubitandi locus est, ex eo quòd, vel ex maximè antiquorum auctorum testimoniis, morbus ipsis fuisse singularis videatur ? Etenim Corn. Tacitus (*b*) & Apion, Appollodorusque genti & ritubus Hebraïcis infensi, morbum illum, quasi ipsis proprium spectavêre, fabulasque historiæ addentes, ob hunc morbum Ægypto pulsos Hebræos & à cæterorum hominum com-

(*a*) Journey To aleppo.
(*b*) Tacit. Hist. lib. 5, cap. 3.

mercio repudiatos pinxerunt ; cùm contrà lepra Ægyptiis rebellibus inflicta fuerit una è plagis quibus Deus gentem infidam percutiit.

Verùm cùm sæpè Deus apud populum sibi dilectum sontes leprâ illicò afflixerit (*a*), & licèt Medici plures apud Judæos, teste sacro scriptore, ab omni ævo extiterint, tamen nulla adversus lepram medicamentorum fiat mentio, sed tota ejus non cura, sed mundatio, sacerdotibus fuerit commissa, verisimile pluribus doctis interpretibus visum fuit, flagelli divini usum præstitisse Hebræorum lepram, non tentandam medicamentis, sed precibus & pœnitentiâ avertendam. Quod, etsi non semper verum fuisse à plurimis contendatur, negari tamen non potest aliquandò ordine singulari divino, lepram in corpora pœnæ addicta decidisse, ut passim ex historico sacro deducitur, eamque rursùs divinâ pariter misericordiâ mundatam. Verùm an reverâ inter morbos cutaneos recensenda sit lepra illa, an tantùmmodò pro plagâ divinâ habenda ab expositione ejus symptomatum faciliùs erit hariolari ?

Oritur in carne diversus color, sive pustula, aut quasi lucens quidpiam (*b*) ; plaga est lepræ si pili in album mutantur & lepra humilior est cute & carne reliquâ ; sin autem lucens candor in cute, nec humilior carne reliquâ, & pili coloris pristini, si post quatuordecim dies non creverit, scabies est ; tuncque obscuriorem factam observat auctor sacer. Si autem colore albo perstante, pilisque mutatis, caro viva apparuerit, lepra vetustissima videtur, atque inolita cuti. Liceat nunc tantisper ab auctore sacro discedere ut notemus hìc agi de unâ tantùm lepræ specie quæ per maculas grassatur & totam cutem non attingit, nec ulcerat, sed partes ejus tantùm ; hanc lepram particularem maculosam vocabimus. Posteà agit auctor sacer de universali leprâ (*c*). Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem cutem à capite usque ad pedes, quidquid sub aspectum oculorum cadit, teneri leprâ mundissimâ judicabitur, eò quòd omnis in candorem versa sit. Quandò verò caro vivens in eâ apparuerit, tunc sacerdotis judicio polluetur & inter immundos reputabitur. Caro enim viva, si leprâ aspergitur, immunda est. Idem judicium sacer auctor in capituli reliquo quod totum legendum est, facit de cicatricibus

(*a*) Levitic. cap. 13.
(*b*) Levitic. cap. 13 & 14.
(*c*) Cap. 13, v. 12.

depressis, de mutatione pilorum, quæ possunt contingere, etiam in combustionibus accidentalibus, quibus potest rursùs incidere lepra; ita ut nec calvities, nec macula lucens in cute possint haberi pro leprâ, sed duo tantùm signa admittant sacerdotes, cutis depressionem, & pilorum mutationem, quibus addenda est lævitas & albor, sola quidem legitimis inducendis suspicionibus apta, sed non confirmandæ lui.

Ex hâc symptomatum expositione Cl. Mead (*a*) duas esse distinguendas lepræ species putat; mihi verò videntur quatuor benè distinctæ lepræ differentiæ à sacro auctore admissæ. Alteram universalem squammis & furfuribus horridam, sed nulla præter cutis superficiem vitia proferentem, quam mundam lepram vocat & in quâ homines ab aliorum consortio non segregarentur; alteram universalem, sed ulcerosam, gravem, altiùs penetrantem, in quâ, ut ejus verbis utar, caro viva apparebat. Tùm verò duas peculiares pariter admittit, alteram ulcerosam pariter, sed quæ hanc illamve partem intactâ reliquâ cute occuparet; alteram solummodò maculosam quæ adhæreret huic illive parti, nullo ulcere spectandam, sed depressione cutis & mutatione pilorum fœdam. Ex his porrò evidens est morbum hunc formâ quidem diversum omninò, sed essentiâ & naturâ semper eumdem fuisse. Apud auctorem sacrum de immunditiâ tantùm mentio fit, sed nec de pruritu, nec de aliis quibusvis accidentibus, imò, licèt longo tempore labes illa vixerit, & diuturno damnaverit affectos exilio, tamen sæpiùs sacri codices de leprâ tanquam mundatâ atque sanatâ loquuntur, sive de medicinâ observandâ silentium tenuerint, tanquam de re ad religiones non pertinente; sive soliùs naturæ viribus commissa depurationem admiserit illa, quod certè dici non potest de vestium atque domorum leprâ (*b*) quâ ubi contaminatæ fuerint, illæ comburendæ, hæ diruendæ erant.

Certè si, ut Cl. Ric. Mead (*c*) voluit, huic è levitico desumptæ descriptioni ea addideris quæ C. Cornelius Celsus de vitiliginè scripsit, facilè videbis quantùm inter se conveniat uterque morbus, ita ut lepra Hebræorum, Græcorum αλφος, seu vitiligo fuisse videatur, nisi quòd caro apparens, & sanguis ex vitiliginosâ maculâ exiens optimum sit signum in alpho, malum verò in Hebræorum leprâ;

(*a*) Med. Sacra.
(*b*) Cap. 14.
(*c*) Medica Sacra, cap. de Leprâ.

vitiligo ulcerosa vix observetur, lepra verò pessima fuerit ulcerosa. Nec certè quæ apud nos adeò increvit olim post bellorum sacrorum impetum lepra, & ad cujus præsidium tot condita fuêre nosocomia, nihil aliud testibus Medicis Gallo-provincialibus sæculi decimi quinti & sexti (Gordono, Concoregio, &c.) fuisse videtur, præter vitiliginem.

Verùm si temporaria & quasi precaria in sacrâ tellure habitatio tot leprosos extulerit, ut teste Matheo Paris 21000 nosocomia iis excipiendis extructa fuerint, & nomina illa *ladrerie* & *Mezellerie* adeò fuerint hisce temporibus communia, quale debuit esse instantis illiûs morbi periculum in incolis, & longâ climatis intemperie vexatis, si præsertim sacros victûs atque præscripti à Deo regiminis ritus præterviderint atque neglexerint Judæi? Quamvis enim physica malè nobis cognita mali, cujus vix vidimus reliquias, natura rem planè non indicet, probabile est huic morbo producendo apud Palæstinos multùm contulisse edulia crassi succi, qualem præstat apud ipsos suilla caro, adeò ipsis per legem interdicta. Quas verò ab aëre mutuari possent causas Judæi vix divinare possumus, cùm aër, aquæ, locique terræ promissæ, ut optima fuerint jure decantata, lepra contrà ipsis fuerit ita familiaris ut in vestes & in parietes domorum decumberet, vel antequàm certas domos in Palæstinâ posuissent; quippè leviticum ipsis præscripsit Moses, adhùc per deserta errantibus.

Illud ergò præcipuè lepram Hebræorum à cæteris morbis distinguit quòd nullibi & in nullis aliis observatoribus unquam mentio fuerit injecta lepræ & domos & vestes invadentis, teste Cl. Ricardo, Mead aliisque Medicis qui de sacris ïatricis scripserunt; nihilominùs tamen de leprâ domorum, antequam domos extruxissent, sacer scriptor loquitur. Undè non sine ratione concluditur pestem illam à Deo in populum suum immissam singularem delictorum pœnam inclusisse.

Si tamen audax physice aliquid in his auderet, causasque rimari licitum foret, in hâc vestium & domorum leprâ confirmatio & explanatio inveniretur hypotheseos à Cl. Von-Linné (*a*) propositæ & propugnatæ pendere lepram à morsibus Acari, seu insecti cujusdam quod cùm in orâ maritimâ Bothniæ orientalis & Finlandiæ atque præcipuè Borealis Oëlandiæ, Gothlandiæque regionibus reperiatur, lepram quoque ibi grassari observationi consentaneum

(*a*) Amœnitates Acad. tom. 7, pag. 94 & seq.

eſt, ut & in Norvegiâ. Hæ tamen oræ & aëris conſtitutione & ratione victûs magnoperè diſtant à Palæſtinorum littoribus. Hanc phocarum craſſæ & indigeſtæ carnis uſui apud littorales hoſce populos deberi crediderat Doct. Sporinga: alii in alias cauſarum claſſes abiêre divinandas. Sed D. Martini ex Norvegiâ redux Academiæ Regiæ Holmienſi hypotheſim propoſuit quâ lepra ipſi pendere videtur ex vermiculis quibus partes internæ harengi, cujus uſus adeò familiaris eſt Norvegiæ, ita ſcatent ut vermiculus ille medius gordios inter atque aſcarides, ſetæ inſtar craſſitudine albus, convolutus, in harengi viſceribus undiquè jaceat, hauſtus ut videtur in mari à piſcibus illis & in fluviis à lucio piſce in quo etiam reperitur. Hanc hypotheſim ita defendit Cl. Linnæus ut eam ſibi propriam faciat, quòd non demonſtratum ipſi videatur coctione iſtorum piſcium levi vitam vermibus illis adimi, cùm in cyprino piſce cocto & appoſito inventa fuerit faſciola viva & ſe motitans; quòd etiam lepra oris maritimis & lacuum piſcoſorum accolis familiaris ſit, & à pleriſque auctoribus piſcium uſui tribuatur.

Reſpondere tamen ad hæc promptum eſt Norvegorum lepram toto cœlo differre ab eâ quam Judæi patiebantur ut patet ex Cl. viri deſcriptione, nec magis ipſi convenire, quàm morbus à Diodoro Siculo deſcriptus ακριδοφαγοις ſuperveniens, & vermibus forſan debitus. Ait enim Diodorus Siculus hos antè annum vitæ quadrageſimum contabeſcere & ulceribus ſcatere per quæ exeant vermes. Labes quam Norvegiæ incolæ patiuntur, ut ex deſcriptione Cl. Linnæi patet, potiùs ad herpetes, quàm ad alium quemvis affectum referenda eſt. Verùmtamen ſi hypotheſis illa admitteretur, aliudque agnoſceretur inſectum morbo illi Hebraico producendo aptum, intelligeretur profectò, quod hùc uſquè inſolubile viſum eſt, quomodò ſcilicet lepra poſſet in veſtes atque domorum parietes decumbere, quia ſcilicet inſectorum nidulatio omnibus iſtis utenſilibus cum animalibus communis eſt. Prodigialis porrò hujuſce generis animalculorum multiplicatio per Cl. Bonnetum in calculum arithmeticum redacta ſatis daret comprehendere undè & contagio à parietibus in homines irrumperet: nullumque aliud reſcindendæ lui daretur remedium præter domos diruendas, & homines infeſtos confeſtìm à communi hominum commercio ſegregandos. Sed de incognitis hæc ſufficiant.

PARAGRAPHUS III.

De Elephantiasi Græcorum & Leprâ Arabum.

Morbus ille tùm symptomatibus horrendus, tùm temporis duratione formidandus, tùm demùm eventu feralis, ab antiquis Romanis, ut Ægypto inquilinus habitus est, teste Lucretio poetâ & philosopho (*a*), qui neque præterea usquam eum sævire pronuntiat. Ætate Pompeii magni in Italiam irrepserat, ibi brevì restinctus, teste Plinio (*b*); & quanquàm ætate Galeni (*c*) Romæ non foret incognitus, ipsum tamen & Africæ & Asiæ indigenam raro in feliciores regiones invalescere pronuntiat, ut alibi jam dictum. Morbi tamen jure meritòque famosi nulla accurata extat descriptio antè Aretæi Cappadocis tempora, quam & diffusam & commiserationi excitandæ comparatam, poetico adornavit stylo, sed tamen ita medicæ observationi consonam, ut qui de hoc morbo doctissimè nuper scripsit D. Raymundus, Massiliensis, hanc descriptionem ei quem scripsit tractatui præfigendam esse crediderit. Liceat tamen symptomata ex pluribus colligere auctoribus. Nam non omnia Medicorum observationibus consona facundiæ nimiùm studiosus collexit Aretæus.

Elephantiasis (*d*) ob feræ similitudinem sic dictus, eo quòd corium humanum in squammas elephantinas videatur mutatum, λεοντίασις etiam dicta fuit ob extremarum frontis rugarum cum leone similitudinem. Satyriasim pariter vocavêre, ob malorum & genarum ruborem; addit Archigenes (*e*) ob labiorum deductionem, ut fit in risu amaro, tùm etiam ob impudentem coeundi libidinem quâ vexantur ægri. Herculeus etiam indè ab Aretæo (*f*) dictus est, quòd cæteris omnibus truculentior ad mortem ducat certissimam & vinci vix possit.

Plerumquè à facie quam tuberculosam, asperam, aridam & fissuris (*g*) horridam reddit, pestis hæc incipit, nonnullis ab extremâ cubiti curvaturâ à genu, manûumque ac pedum articulis. Verùm Archigenes ita faciei proprium credit ut ipsum pro vultûs atque

(*a*) Lib. 5.
(*b*) Lib. 21, cap. 2.
(*c*) Isagog. 2, & locis citatis.
(*d*) V. Aretæum, lib. 2, cap. 13.
(*e*) Aëtius Tetrab. 1, Serm. 4, cap. 120.
(*f*) Aretæus loc. cit.
(*g*) V. Paul Avicenn. lib. 4, Fen. 3, tr. 3.

faciei

faciei morbo descripserit. Incipientis morbi sub exordiis ægri tardi sunt, somnolenti, otii amantes, alvum duram habent. At sub primis ejus incrementis respiratio pravè olet, ob interni spiritûs exhalationem; lotium turbidum, album, quale jumentorum; (forsan idem illud est quod sub nomine urinæ scateæ Paracelsus (*a*) in hujus morbi expositione descripsit): digestio facilis quidem & prompta, sed cruda & imperfecta, & scybala non cocta formam tamen concoctorum obtinent, forsan ob ardorem quo interna uruntur. Hæc in primâ morbi periodo. Posteà verò tumores alii juxta alios exsurgunt, nondùm continui, sed crassi & asperi, & interstitium tumorum discissum est, ut elephantis corium. Venæ latæ sunt, non ob sanguinis redundantiam, sed propter cutis infarctum & crassitiem. Pili in omnis corporis ambitu præmoriuntur, in manibus, femoribus, & tibiis. In pube & mento rari sunt, ut & in cæsarie. Capitis cutis profundè rescissa est: rimæ frequentes, profundæ, asperæ. Tumores in facie duri, acuti, nonnunquam fastigio albido, basi viridiore. Pulsus pusilli, graves, tardi, quasi per cœnum vix se moventes (*b*); venæ temporum & quæ sub linguâ jacent inflantur atquè distenduntur. Ventres in hâc periodo biliosi, qui priùs tardi erant. Lingua grandinosis varis exasperatur, & opinari licet quod observationibus comprobavit Archigenes (*c*), omnem corporis adipem talibus scatere tuberculis, quandoquidem in victimis pravas & elephanticas carnes habentibus, adeps talibus refertus tuberculis apparet, & in suibus latentis elephantiasis signum isti grandines dant certissimum; qui grandines in hoc animalium genere sub linguâ primùm apparent. Sin autem inquit Aretæus, ab interno fomite altiùs concepto morbus erumpit & in extremitatibus emicat; tunc impetigo summos infestat digitos, genua pruriunt, ardent, finduntur ungues, amissâ humiditate, & scinduntur.

At morbo in extremum apicem constituto, scena nova sese aperit. Tumores ulcerosi undequaquè diffluunt, quæ ulcera infanda & insanabilia alia aliis supercrescunt retorrida, quoad nunc excidat nasus, nunc digiti, imò & pedes, & manus totæ, ita ut per partes morbus maximè longævus & fetidissimus vitam adimat miserrimam.

(*a*) Paragr. 1, lib. 6, cap. 1.
(*b*) Aretæus, lib. 2, cap. 13.
(*c*) Loco citato.

Præcipua sunt hæc ab Aretæo commemorata symptomata quæ tantâ descripsit vir clarissimus dicendi vi, ut dubitandi non sit locus, quin morbum sæpiùs & viderit, & horruerit. Pauca addidêre Medici Græci, inter quos Paulus præcipuè morbum tractavit ut morbum faciei, & Archigenes qui symptomatibus ab Aretæo expositis raucum & concavum vocis sonum addidit, quod signum posteà ab auctoribus recentioribus ut pathognomonicum signum recensitum est. Verùm si à Græcis ad Arabes nostra sese fert disquisitio, omnia mutata reperiemus. Elephantiasis apud Avicennam (*a*) morbus est pedum varicosus, in quo omnes venæ pedis præter modum intumescunt elephantini pedis ad instar, ita ut nulla supersit distinctio inter suras & reliquas crurum partes. Idem eodem nomine intelligit Avenzoar (*b*). Idem Haly Abbas (*c*) cæterique omnes. Morbum hunc pariter Cairi ubi medicinam factitavit Prosperus Alpinus vidit ex uligine nascentem, pravoque victu. Hujus etiam aliquam vidi effigiem in vetulâ virgine religiosâ domesticâ quæ in varicosum similem pedum morbum inciderat, non sine ulceroso sanguinis fluxu per sola adstringentia cohiberi se patienti. At illum qui elephantiasis Græcorum erat morbus lepram appellavêre Arabes, ut notavêre jam & (*d*) Turner & Dominus de Sauvage (*e*), & omnia quæ de elephantiasi apud ipsum Aretæum & legerant, & viderant, lepræ aptavêre.

Avicennas (*f*) lepram describit ut morbum sibi frequenter & visum & cognitum, qualem Græci pinxerant elephantiasim. Natura eadem est; facies varia, pro diversitate hominum & regionum. Non eos quos observaverat Aretæus gradus in leprâ distinguit Avicennas, sed statim in summo gradu positam describit. Colorem atrum faciei, fœditatem luridam, vocis mutationem raucam, & posteà omnimodam extinctionem, capillorum & pilorum defluvium, nasi & oculorum fœdum aspectum. Præterea verò nec de urinis, nec de aliis functionum perturbatarum signis multùm curat, nisi quòd ut Archigenes & Arabum plerique salacitatem summam in viris anteà castis ab hoc morbo nasci incuset, tanquam ab

(*a*) Lib. 14, fen. 21, Tract. 1.
(*b*) Tract. 23, cap. 16.
(*c*) Haly Abb. lib. 4, cap. 16. V. Severin. cap. 23, de nov. obs. abscessib.
(*d*) P. Alpin. de Med. Ægyptior. lib. 1, cap. 12.
(*e*) Des Maladies de la Peau introd. Nosolog. Met. tom. 5.
(*f*) Lib. 4, fen. 3, tract. 3.

humore leproſo tactis genitalibus, & ſymptoma hoc mulieribus etiam leproſis commune narrat Gordonus, cùm Medicus Comitiſſæ leproſæ aſſiſtens ipſe etiam, teſte oculato Gordono, lepram concubitu pluries repetito contraxerit. Præterea lepram à parte in partem decumbentem narrat & ſequitur Avicennas, & Galeno, ut reliqui omnes ejuſdem gentis Medici, addictus, atram bilem ad cutis vaſa motam pro causâ lepræ recipit, undè, poſt longa tædia febris melancholicæ, exortam phthiſim atque hydropem denuntiat. Uno verbo lepræ ſuæ cauſas atque pericula demonſtrat, Galenum ſecutus, dùm lepram vocat cancrum totiûs corporis, quod de elephantiaſi Galenus pronuntiaverat: quanquam in leprâ ſchirroſa durities non adſit, ſed glandularum tumefactio, ſcrophuloſæ potiùs affinis, & evidentes adipoſæ partis in ſuis cellulis induratio & ranceſcentia. Undè cellulæ rumpuntur, & tabum induratum in lemas concreſcit putridas & ulceroſas. Hinc ergo quot nomina barbara & noſtris auribus abſona, nec revocanda in memoriam ab Avenzoare (*a*) numerata ſunt, totidem ſunt elephantiaſeos Græcorum atque Arabum lepræ cognomina.

Raro admodùm exquiſitam elephantiaſim apud nos obſervamus; nam qui & Raymundo & Joannis & aliis pluribus Medicis, Paræo, præſertim viſi ſunt, ſemi-leproſi, ſeu ſemi-elephantiaci dicendi videntur. Undè nimiùm patiens ac ſedulus videtur Gilbertus (*b*), Medicus Anglus, qui totidem ſpecies elephantiaſeos numerat, quot prædominantur ſymptomata. Undè aliam legitimam appellat, aliam leoninam, cùm aſpectum leonum referant ægri, aliam tyriam, cùm facilè ut ſerpens Tyrius exuvias ponant, aliam alopeciam, cùm pili deponuntur & decidunt; melanicterum etiam aliam appellat ex colore lurido. Verùm id mihi videtur veritati magis conſonum, tellurem & oras noſtras huic educando atque alendo morbo minùs felices, brevì de vehementiâ ejus apud nos detraxiſſe. Adfuêre longo tempore à viru illo ſemel introducto varia ulcera, rhagades, tumefactiones nunc labiorum, nunc aurium, vocis raucitas quam fingebant, teſte Paræo, mendici miſericordiam extorquentes, depilatio. Sed nullibi feralis illa accidentium agglomeratio quam deſcripſit Aretæus, & quam experti ſunt forſan concives noſtrates, cum ad liberandas ſacras regiones tot bella iniêre Ægyptiaca.

(*a*) Tract. 23, cap. 16.
(*b*) Comp. Medic. lib. 7, pag. 337.

Verùm ex hoc ſymptomatum conformi aggreſſu ſatis evidens eſt dari virus elephantiacum, ſeu virus quod intrà ſanguinem acceptum in cutim & cutis finitima loca deponatur. Quod indè probatum crediderim quòd pluries & in Italiam & in Galliam morbus eruperit, pluries etiam, non favente ejus eruptioni climate, depulſus fuerit. Quòd verò contagioſum ſit, ut & lepra Judæorum, indè patet, quòd in id omnes conſenſerint auctores, licèt obſervata à Raymundo (*a*) lepra ipſi communicari viſa non ſit; quòd ſummâ curâ elephantiaci ab aliorum hominum commercio arcerentur. Nam quod ait Cl. Raymundus ab homine elephantiaco poſſe procreari ſanos & nullâ labe infectos infantes, id verum eſſe poteſt, ſi ad uſque genitalia & ſeminis fontes in aliis corporis locis depoſitum virus, non pertigerit. Prætereà verò de venenis iſtis lentioribus non idem dicendum eſt atque de acutis, quorum fermentatio, teſte variolarum inſitione, intrà paucos dies abſolvitur. Poteſt enim longos per annos iners & inefficax in latebris glandularum latere virus quod non excluditur, niſi poſt longam annorum ſeriem, ubi ſcilicet omnes eo excludendo corporis conditiones concurrunt, atque conſentiunt; ut ſunt, forma & natura adipis à mucilagineo juvenili mutati in ranceſcens virile, liquorum acredo, tùm verò præcipuè cauſarum procatharticarum actio repetita, quarum abſentia pariter etiam producta, extinguendo atque profligando veneno, in noſtris hiſce oris, ut veriſimile eſt, conducit.

De cauſis verò procatharticis elephantiaſeos licèt auctores diſſentiant, nullus eſt tamen qui eas non referat ad victûs, aquarum, & locorum vitia. Cùm elephantiaſis Ægypto videretur inquilina, plurimi ejus ortum à Nili aquarum potu deduxêre. Hæ enim & terrâ, & ſalibus, & inquinamentis fœtæ potum præſtant gravem, viſceribus infeſtum, & lymphæ vitiandæ habilem. Verùm cauſa hæc & ſoli Ægypto competeret, nec univerſo Ægypto. Prætereà aquæ illæ Niliacæ, ſi depuratæ & clarificatæ fuerint, adeò leves ſunt, ut earum effectus ad levitatem referendos miretur P. Alpinus (*b*). Aquas putridas & ſubter domus ſtagnantes quibus popellus utitur incuſat, ſimulque eſum carnium craſſarum, piſcium ſalitorum, & caſei veteris. At cùm recentiora elephantiaſeos veſtigia morbique ipſi analogi in iis reperiantur locis qui aëre

(*a*) Raymond, Traité de l'Eléph.

(*b*) P. Alpin. de Medicinâ Ægypt. lib. 1, cap. 12.

humido calenteque, qualem veteres cœnosum vocabant, squallescunt, ita ut humores perspiratorii non solùm difficilem inveniant exitum, sed etiam putrescant facillimè; certè una hæc est de causis quæ elephantiaseos ortum summè adjuvant. Quibus addendæ sunt causæ quæ apud Ægyptios summè valent, teste Prospero Alpino, cruditates putidæ è ventriculo intrà sanguinem admissæ, quales præstant piscium facilè putrescentium carnes, olera durissima & valentiora imbecillibus ventriculi fatigati viribus, ut præstant cucumeres Ægyptiacæ, farinæ non fermentatæ nec coctæ: & hæc est causa cur simili victu, nec dissimili aëre utentes Gallo-provinciæ accolæ, aliquid elephantiaci patiantur, testibus clarissimis Joannis & Raymundo. Nec mirum si ad eam promovendam in borealibus etiam oris conferre creditus sit phocarum esus, quæ crassam, crudam atque indigestibilem carnem habent. Licèt verò causa hæc ad alios etiam morbos inducendos habilis jure habeatur, facit certè aliqua incognita corporis dispositio cur elephantiacum potiùs virus enascatur quàm aliud quodcumque. Forsan etiam ipse veneris usus certæ legi non obsecundans hìc aliquid facit, si cum prædictis conjungatur. Observatum enim est ab omni ævo elephantiasim potiùs in salaces viros quàm in castos decumbere, potiùs in viros quàm in mulieres, in adultos quàm in adolescentes. Nam quòd eunuchi elephantiasi non laborent, quod à Galeno statuitur, ab aliis auctoribus observatum non legi.

Vitium verò elephantiacum in lymphâ quidem sedem figit, sed adipem cellularem potissimùm occupat. Si enim non ea foret inquilina hujus morbi sedes, undè tot immania tubera, totam corporis formam deturpantia, undè tot ulcera, crassa, pinguia, fetida? Adde quòd ulcera illa & sensu plerumquè destituta sint, nec sanguinem percussa fundant. Totum atheromaticum est, ut hoc insueto vocabulo utar, corpus. Coloris ipsa mutatio in flavum, luridum, viridescentem, iterùm potiùs ad adipem pertinet quàm ad lympham, quæ vix colorem obtinet, aut mutat. Prætereà verò si elephantiacorum cutis incidatur, textus cellularis quantumcumque extenditur, grandinibus crassis, pinguibus, &, ut ex suibus augurari licet simili malo sæpè laborantibus, ad ignem crepitantibus & inflammabilibus occupatur. Mihi certè circà hanc rem meditanti videtur elephantiasis ab adipis & lymphæ unitarum vitiis ita pendere, ut adsit in utroque hoc humore ad cutem

potiùs enata, quàm depoſita ranceſcentia quævis, quâ fit ut cùm illa reſorberi non poſſit, accumuletur in cellulis fracida, olida, friabilis & aceſcens facta, ita ùt legerim etiam (*a*) ab elephantiaco diſtillantem ichorem cum terreis abſorbentibus fermentationem iniiſſe. In quo certè cum cancro & atrâ bile convenit cujus analogias ſecutus eſt, ut diximus, Avicennas. Undè non omninò abſurdè humorem hunc cum atrâ bile veteres confuderint, omnia magna & peſſima ad hunc humorem referentes, hâc tamen differentiâ, quòd in elephantiaſi nihil ſcirrhoſi deliteat, nullaque organorum ſtructura deleta ſit.

Morbi elephantiaci diagnoſis in ipſo aſpectu ita ſeſe conſpicuam prodit ut nullum poſſet circà ejus fœdiſſimum ſpectaculum exoriri anceps judicium, niſi quòd quo tempore illa apud nos emicare ceſſavit, altera exorta fuerit miſeris mortalibus lues, ſive illa ex Americæ inſulis funeſto fuerit aſportata commercio, ſive ſponte ſuâ & ex epidemiâ nata poſteà ubique invaluerit venerea labes, ab antiquis non obſervata, & perperam pro elephantiaſi à pluribus habita. Huic opinioni refellendæ ne diutiùs inſudandum habeamus effecêre immenſi J. Aſtruc (*b*) labores quibus diverſitatem utriuſque morbi ita demonſtravit, ut nullus jam diſceptationi locus ſit, quamvis ex eodem loco multa ſcitu utilia deduci debeant ad contagium elephantiaſeos, pateatque ex congeſtis à Bekketo (*c*) monumentis, quantùm ad contrahendam elephantiaſim periculi importet concubitus cum mulieribus leproſis, aut etiam à leproſo recenter compreſſis; quâ ratione congreſſus ille ſtillicidia gonorrhoïca inferat, aliaque plurima pigeret hìc referre, cùm manibus omnium & teratur, & teri debeat liber verè aureus.

Aliud eſt periculum ne cum herpetibus vehementiſſimis & proſerpentibus confundatur elephantiaſis. Verùm herpetes magis extrà ipſam cutem prominent, nec ad intimas uſque cellulas proſerpunt, intactumque ſinunt textum cellularem & lymphaticas glandulas, aut ſaltem eas leviſſimè adoriuntur. Sub herpetibus ſana & ſanguine plena cutis invenitur. Nec niſi ob leviorem inflammationis gradum nunquàm in pus legitimum vertuntur; nam auctâ inflammatione ipſas in pus converti fas eſt, imò & pure concitato

(*a*) Joubert de Cutis affect. cap. 6.
(*b*) Lib. 1, cap. 7.
(*c*) Philoſ. tranſact. n°. 357. 1718.

ſanari viſæ ſunt, ut alibi dictum eſt. Cum vitiligine & alpho confundi facilius foret. Verùm in vitiligine color pilorum mutatur, & in album vertitur, imò æmulantur pili lanuginem ; in elephantiaſi decidunt. Vitiligo macula eſt & partem tantùm occupat ; elephas eſt morbus totiûs ſubſtantiæ cutis. Vitiligo cutim deprimit & contrahit ; elephas contrà indurat, inſpiſſat, attollit. Hinc elephas morbus eſt unicus & ſuæ ſpeciei, ita ut nec Gilberti, nec Bekketi differentiæ admittendæ ſint (*a*), imò nec ipſa Paracelſi diſtinctio in rubram & albam. Gradus tantùm differunt, ita ut graviſſima & fœdiſſima in Syriâ & Ægypto ſævierit, remiſſior Italiam olim & poſteà Galliam, Angliam, Germaniam, ſingulariter verò Gallo-provinciam & Hiſpanica littora invaſerit : contagioſa intimiori contactu cum leproſis contrahenda eſt, non verò, ut volebat Aretæus, communi aëris inſpiratione.

Nec ambigua eſt prognoſis. Ferè inſanabilem credebant veteres, & poſt longiſſima morbi faſtidia certò & crudeliter lethiferam ; ita tamen ut Aretæus ſcribat ipſam per ſphacelum finiri, quod poſſibile non negaverim, per phthiſim, febrem nervoſam, & hydropem Avicennas, quod naturæ magis conſonum eſt. Eò diuturnior eſt morbus, quò ſanitatem magis intactam relinquit : longævitati tamen potiùs obſtat, quàm lethum affert, niſi aliqua ſuccurrat curationis methodus quæ incerta ut plurimùm & periculoſa.

Facilè verò patet quòd, ſi fieri ab aliquâ arte poſſit elephantiaſeos retropulſio, nullum aliud, præter ſubitam mortem, ſymptoma immineat. Incipienti morbo, curationem adhiberi volebat Aretæus (*b*), nec omninò deſperabat ſolvi eam poſſe. Inveterato nulla ſpes affulgebat. Undè curatione vehementiſſimâ voluit morbum adoriri, veratro ſcilicet ſecundùm antiquorum methodum juſſit vomitum in elephantiaſi incipiente concitari, omni quidem tempore, ſed vere & autumno præſertim, methodumque hanc non unâ vice, ſed iteratâ proponit, imò & in annum differt. Nec mirum ſi ab atrâ bile pendentem morbum remediis atram bilem expurgantibus vincere ſtuderet. Venæ tamen ſectionem uberrimam & lactis uſum tantis remediis præparatorium antè præſcribit ; balnea poſteà ex ſapone Gallico conflata & thermas ſulphureas in uſum advocat : interiùs verò cum victu è carnibus ferinis, magnâ laude

(*a*) Vide loc. citat.
(*b*) Lib. 2, de Cur. diuturn. Morb. cap. 13.

viperinam carnem prosequitur. Alia empyrica proponit remedia, cedriam, brassicam, staphylinum, variaque quorum utilitas, aut nulla aut ad antiscorbutica refertur. Munditiem verò summam in vestibus jure meritòque commendat. Simulque & peregrinationem atque navigationem præcipit, quibus ut aër purior, sic etiam sæpiùs renovatus cuti applicatur, revocatur & augetur perspiratio. Illis quidem plus fidendum est remediis, quàm leviori illi stypticorum applicationi quam inconsultè & inutiliter admovet vir plus in theoreticâ medicinæ, quàm in praxi versatus. Meliùs Celsus (*a*) præcipiens veratrum nigrum post largam sanguinis missionem purgandum validè corpus edicit, ducendamque sæpiùs alvum. Posteà verò exercitatione, cursu, nullisque aliis medicamentis, præter justam moderatamque vivendi normam, morbum sibi incognitum prosequitur, ignotum enim pænè in Italiâ pronuntiat.

Certam sibi idæam de elephantiasi non finxisse videtur Galenus (*b*), cùm tot à se venæ sectione atque veratro sanatos edicit, viperæque usu omninò sublatum morbum gloriatur, nec topicis multùm differt ab Aretæo cum externa epithemata collaudat (*c*) faciei imponenda ex gummi ammoniaco, spumâ nitri, sulphure, sapone Gallico, mastyche, &c.

Multò uberiùs Archigenes (*d*) apud Aëtium eamdem praxim & easdem indicationes prosequitur. Nam misso ex utroque cubito sanguine, catapotia ex colocynthide præscribit (*e*), dein verò nigrum veratrum cum scammoneo mixtum, lacque asininum vult purgantibus interrumpi, rursùsque resumi. Magno posteà encomio viperarum usum laudat, earumque esum familiarem, dùm sanguinem illæ puriori succo perfundunt, evocantque quas posteà ejiciunt ad cutem impuritates; totique curationi quasi coronidem addit, theriacam Andromachi compendium totiûs curationis efficere, si per intervalla modicè post purgationes præbeatur. Cui propositioni adstipulatus est Galenus (*f*) qui eam & illitam, & interiùs sumptam prædicat. Vix differunt medicamentis topicis à prædecessoribus, sive Aëtius, sive Archigenes, nisi quòd emollientia magis laudent, velintque detersivis præludere; detersiva

(*a*) Lib. 3, cap. 23.
(*b*) De Arte cur. ad Glauc. lib. 2, cap. 11.
(*c*) De Simpl. Med. Virtut. lib. 11.
(*d*) De Comp. Med. Sec. Loca lib. 5.
(*e*) Tetr. 4, Serm. 1, cap. 21, 22 & 23.
(*f*) De Theriacâ ad Pisonem.

autem

autem præbent ſyderitis, dracunculus, aliæque plantæ acres detergentes cum aceto mixtæ. Laudant portulacam, mercurialem, illecebram illitas, tùm adipes hircinos, vulpinos, urſinos, imò & deficientibus illis, taurinos ſarmentitio cinere emollitos. Sed cum his ſuam non addiderit experientia teſſeram, inutile eſt diutiùs immorari. Aliud verò ibi prædicatur remedium quod an aliquo quandoquè ſucceſſu fuerit celebrandum, ipſe ambigit Aëtius? plurimos ſcilicet aiunt ab elephantiaſi prorsùs fuiſſe liberatos, dùm ſeſe teſticulis reſciſſis omninò caſtrarunt. Durum herclè remedium. Sed cùm nihil potentiùs mutet & machinam, & humorum conditiones quàm ſimilis operatio, res nemini ſuadenda poteſt tamen ſucceſſu non deſtitui.

Vix aliquid addidit fuſus de morbo noſtro ſcriptor Paulus (*a*), venæ ſectionem præviam & purgationes pariter commendans, addens primus omnium quos norim auctorum aceti ſcillitici tanquam potentiſſimi attenuantis uſum, theriacam & illitam, & aſſumptam pro maximo remedio jactitans, victum imperans vegetabilem, exemptis omnibus carnibus, cùm contrà auctores carnium recentium uſum imperarent. Huic propoſitioni inter auctores recentes adſtipulatur vir de medicâ re optimè meritus Celeb. Cocchi, qui dùm ſolo victu vegetabili apud Ægyptios ſanatam elephantiaſim docet, evidenter eam cum ſcorbuto confundit. Præcipuè verò jubet ægros à littoribus maritimis ad aërem ſiccum Mediterraneum amandari, finiendamque curationem præcipit per longum aquarum frigidarum ferruginearum uſum.

Eamdem viam calcat Oribaſius (*b*), poſt hellebori uſum, viperas ſuadens, ſed indè illarum uſum deducens, quòd cùm cutem quotannis & exuvias ponant, ſperandum ſit exuvias morbi fore pariter deponendas. Verùm in iis deſcribendis ſimilibus methodis tempus utile inſumere prorsùs inutile eſt, cùm ſibi ita conveniant, ut plerique auctores inter exſcriptores potiùs quàm obſervatores locum obtineant; ita ut Græcorum curatio in tribus conſiſtat, venæ ſectione præparatoriâ, purgationibus atque vomitivis atræ bili debellandæ conſtitutis, tùm attenuantibus, & illitionibus, partim emollientibus, partim deterſivis, imò & aliquandò leviter adſtringentibus.

Nec meliora nos edocent Arabes inter quos unus ſit pro omni-

(*a*) Lib. 4, cap. 21.
(*b*) Lib. 7, cap. 51.

bus Avicennæ (*a*) qui venæ sectionem parciùs quidem commendat, sed si homo plethoricus sit, aut cacochymiâ turgens, nunquam vult omittendam. Posteà verò Græcorum methodum amplexus, sed amplificans illam, cathartica resinosa vehementissima, helleborum nigrum, colocynthidem, scammonea ita vult admitti, ut dosi refractâ quotidiè per longum tempus ingerantur, identidem tamen doses potentiores atque validiores adhibendas edicens; validissimas verò & corpori omni mutando idoneas, vere & autumno imperans. Posteà & balnea tepida & à balneo illitiones detersivas ex scillâ, dracunculo, sapone admittit, quibus omnibus peractis, ad viperas transit decoctas, elixas, vino mixtas, quibus omnibus quasi coronidem imponit assiduo lactis usu, compositâ hercle atque complexâ medelâ, sed quæ omnes contineat indicationes. Sed hanc, ut in rarissimo, nec adeò observato morbo, omnes uno ore Arabo-Græci Medici amplexi sunt, ita ut nec ab unâ litterâ discedant ab Arabicâ doctrinâ, epithemata, cataplasmata, quæ longum foret describere ex his desumentes, ita ut novum vix prostet ad lepram in auctoribus medicamentum antè Paracelsi (*b*) tempora, qui dùm antecessores audaciùs vituperat, ipse remedia incognita, seu potiùs verba & voces veræ atque legitimæ methodo substituit, oleum de realgare, aurum potabile, tereniabim & similia, circa quæ inquirere nefas.

Verùm, etsi meliora sperare fas esset à Medicis ævi posterioris quos jam & sanior Chemia & Physice reddiderat doctiores, fecit raritas morbi ut pauci omninò methodum curandi scripserint accuratam, ita ut in eâ describendâ palmam certè occupent Aëtius & Archigenes ab Aretæo; nam Cœlius Aurelianus (*c*) verbis barbaris eamdem tenuit doctrinam. Hìc diutiùs insistere non est animus variis remediis specificis quæ à multis auctoribus jactantur sine ullo methodi, aut applicationis usu. Ita Heurnius (*d*) elephantiasim curatam solo usu & esu cucumerum refert, plaudente Willisio; scorbutum scilicet vidit ulcerosum, non elephantiasim.

Hinc si Medicos excipias qui de morbis leprosis Americanis egerunt, & de quibus posteà dicendum erit, videntur auctores ferè omnes universalem fœdioribus cutis vitiis curationem cons-

(*a*) Lib. 4, fen. 3, tract. 3, cap. 3.
(*b*) De Apost. lib. 4, cap. 13, paragr. lib. 3, §. 2, 3 & 4.
(*c*) Lib. Chron. lib. 4, cap. 1.
(*d*) Raymond, de la Lepre, pag. 115.

tituisse, & sibi non visæ elephantiasi parùm consuluisse; cùm præsertim omnium auctorum edictum sit recentioris elephantiasis curandæ spem aliquam emicare, sed nihil nisi desperationem inveterato morbo relinqui. Undè ingens aperiebatur empyricis campus. Ecquis enim, si se viderit ab arte deseri, à fortunâ non petat subsidium. Sapientissimus Raymundus (*a*) solis diluentibus ex vitulinâ carne confectis atque plantis alterantibus oleraceis, balneorum tepidorum usu continuo, morbum hunc attigit, notatque quòd ante ipsum & Astruc (*b*) & Huxham (*c*), morbum hunc nostrum ab hydragiri usu etiam modetato pronuntiaverint exasperari, & augeri; quod non omnibus cutaneis morbis commune est, & ad illos tantùm pertinet qui morbi totiùs substantiæ ad cutim depositi, sed ab altiori fomite pendentes dici possunt. Nec etiam ab usu antimonii meliores vidit effectus Raymundus. Ergo in repetitâ methodi pervicacioris constantiâ afflictis constantissimè rebus quærendum fuit subsidium.

Certè id omnibus morbis cutaneis universalibus commune est & ipsi elephantiasi, ut & fluidorum moles tota mutanda sit, novusque, si fieri possit, caracter, nova conditio ipsis inferatur. Alteranda est & mutanda tota corporis compages, novo circulo ad methodicorum & Cœlii Aureliani mentem metasyncritico. Hinc certè non sine prudentiâ in plerisque elephantiacis, nam omnibus æquè subjectis res non competeret, ordiebantur curationem antiqui à copiosâ venæ sectione, non quòd corruptus indè sanguis eliceretur, quâ enim ratione alius educeretur in hâc malorum mole, sed quòd ab eâ minueretur solidorum tensio, & humorum mutaretur conditio quæ elephantiasim fecit. Nec verò is me veterum amor devium ita abripiat, ut credam pretium aliquod esse in summâ catharticorum, aut emeticorum adhibendorum statim à venæ sectione vehementiâ, cùm corpore nondùm mutato, & humoribus nullâ ratione correctis concussus ille foret saltem inutilis. Sed diluentium usus, sed victus è vegetantibus acribus illis antiscorbuticis quorum præcipua virtus in eo consistit ut salem & oleum inquilinum sanguini adjiciant, ita directus ut massa humorum minùs tenax, minùs glutinosa atque fatua fiat, & ad secretiones aptior evadat, suadendus est, & ita pertinaciter tenendus

(*a*) Pag. 13, 14, 15.
(*b*) Lib. 1, cap. 7.
(*c*) Phil. Transact. 1741.

ut attenuetur omnis humorum cruda crassities, imò liquato omni adipe qui in reatûs maximam partem venit, marcescant omninò ægri, vacuenturque prorsùs cellulæ adiposæ; quod postquam per longum attenuantium usum effectum est, quidni vehemens concussio à drasticis antiquorum facta laboranti naturæ partem detrahat oneris, undè vires à veneno oppressæ nunc resurgant alacriùs?

Hùc certè proderunt adhibita sapienter à Raymundo balnea tepida, lenia, post quæ & salia viperina & quæ sudores movent medicamina agant efficaciùs. Tunc verò an non etiam plenariam curationem sperare licet & à sudoriferorum vi, qualis est illa nobilis sarsaparilla ab Anglis nuper prædicata, qualis est etiam urinas movendo à quâ sibi tanta Meadius promittebat, à nostratibus Medicis hùc usquè nimiùm prætervisa & neglecta cantharidum tinctura, potenter attenuans, potentiùs urinas eliciens? An non aliqua spes affulget ab usu iterato & repetito balneorum vaporariorum, si sudores elicere est animus? Illa totam cutem vaporibus elasticis perfundunt. An non etiam semicupiis frigidioribus, si ad urinas tibi devolvenda labes videtur? Certè quamvis mercurio nimiùm vasa & nervos vellicanti fidendum non sit, ullâ ratione nescio an non fumigiorum more exceptus aliquid hìc non valeat? An non à methodo Huxhami aliquid sperare licet quâ summè divisum antimonium, sed phlogistico non defraudatum, refractâ dosi in humorum vel remotissimos aditus penetrans corpus immutat? scilicet vino stibiato ad drachmam unam emetico, paucis guttulis quotidiè sumptis rebelles ad omnia herpetes debellari prorsùs vir ille in arte maximi ponderis edixit. Cujus ego exemplum pluriès secutus, morbos elephantiasi affines, imò & à retropulsis herpetibus natam orthopnæam fugasse profiteor. Longa vincenda sunt ægrotantium fastidia. Pessimos in hoc genere morbos sanasse contigit, testibus Cl. Bordewiis, repetito & pervicaci usu aquarum thermalium, præsertim Barregiensium, aut Luciensium. Pervicaci enim malo obstinatius medicamentum opponendum est. Verùm elephantiasim veram nunquam vidi, licèt morbos cutaneos pessimos huic analogos sanatos vidisse contigerit, & in eorum curationis partem venisse gloriari liceat.

PARAGRAPHUS IV.

De Morbis Leprosis in variis regionibus à diversis auctoribus observatis.

Inutile prorsùs foret varias à diversis auctoribus à primâ Medicinæ origine morborum leprosorum observationes conscriptas hìc memorare. Si quidem vocabula illa λῶβος, τώρίασις, νόσος φοίνικη pro diverso eminente symptomate variis morbis leprosis imposita sunt. Ita ut qui cute horridior oculos inspicientium magis percellebat, eò magis leprosus haberetur. At morbi qui sub diverso aspectu grassantur, licèt naturâ sint affines, videntur sibi propriam naturam vindicare, adeòque singularem mereri descriptionem. Talis est illa lepra *Guineensibus* à longo tempore endemica quam *Yaws* Angli vocant, & quam in actis Edimburgensibus descriptam, posteà dilucidiùs tractatam & cognitam sibi meliùs mihi cognitam fecit D. Massey, Monspelliensis Medicus, San-Maclovii Medicinam cum laude & doctrinâ faciens.

ARTICULUS VIII.

De Morbo dicto Yaws (*a*).

Rarum est in Guineâ morbum hunc incolis non perpessum fuisse, sive mulieres, sive viros spectaveris; præcipuè tamen in pueros & adolescentes sævit. Prima morbi dant indicia erumpentes maculæ leves, non tumentes, sejunctæ atque discriminatæ, quæ sensim extenduntur & dilatantur, simulque apicem acquirunt, undè vertuntur in pustulas, imò & phlyctœnas. In his nullus ichor, nulla lympha stagnat, sed eschara tenuis furfuracea fungum levem fragi ad instar pullulantem, rubellum continet. Hic increscit, cùmque plures simul in diversis corporis partibus erumpant, alter altero minor est. Plures ad usque mori volumen tumescunt, lobulis pariter, sive cellulis constantes. Ubi increscentes justum volumen acquisiêre, in his partibus pili albi evadunt, seu potiùs colore amisso diaphani fiunt.

In carnosis & robustis Guineensibus volumen majus obtinent pus-

(*a*) Act. Edimburg. tom. 6, traduction de M. Demours.

tulæ, minus in debilibus & macilentis. Indiſcriminatim quidem puſtulis illis omnes corporis humani partes æquè patent, ſed majores, & numero, & volumine inguina, pudenda, axillas & faciem occupant. Ubi numeroſæ occurrunt, vulgò minores ſunt volumine, quaſi nunc aggeſtâ & accumulatâ materie, nunc contrà in varias partes diſpertitâ. Morbus in incrementis diuturnus videtur, tamen ſtatas periodos obtinet, ita ut dubitet Cl. obſervator annon ſibi relictus ſanari poſſet per ſe, marceſcentibus puſtulis? An non contrà verteretur in ulcera phagædenica? cui quidem ultimo aſſerto eò magis manus dederim quòd in obſervationibus ab ipſo relatis mulier Anglica neglecto morbo quem à marito nigritâ contraxerat, eâ ulcerum fœditate laboraverit quâ tandem occubuit phthiſica.

Nec raro apud nos in portubus ſimilia obſervantur ulcera à neglecto hoc malo oriunda, cui quidem malo communicatis cum Cl. Maſſey conſiliis mederi contigit. Undè morbus hic non contagioſus ſolùm, & qui intimo commercio cum eo affectis communicetur, ſed ſi negligatur, periculoſus videri poteſt, quanquam harumce obſervationum auctor anonymus recentibus puſtulis ſatis facilem ſpondeat curationem. Sed ſi perfecta illa non fuerit & quaſi ultrà omnia mali phœnomena per artem doctam protenſa, metuuntur recidivæ. Nam alioquin, ut in omnibus morbis contagioſis obſervatur, qui ſemel lue hâc fuerit occupatus & perfectâ liberatus ſanatione, ab eâ poſteà vivet immunis, cæteriſque tanquàm cuſtos & medicamentorum applicator adeſſe poterit.

Sæpè cæteris tumoribus minus volumen adeptis extat & ſupereminet unus, grandior, & ſæpè ad pollicis diametrum ſuperextenſus; nulla tamen alia phœnomena offert quàm quæ in minoribus apparent. Caro granulata & quaſi cellularis, morbo curato tamen, propriis viribus alitur & ſuperficiem cutis fungi ad inſtar viciat. Hunc fruſtrà ut ſignum pervicacis mali habueris, leni eſcharrotico, cæteris ſanatis, decidit, & cicatrix facilè inducitur.

Diagnoſis hujus morbi, ut & cæterorum ferè omnium morborum cutaneorum, ab aſpectu pendet, & viſu deprehenditur. Verùm ubi ulceribus puſtulæ illæ fœdantur atque commiſcentur, magnum periculum eſt, ne pro morbo venereo habeantur. Quod quidem eò difficiliorem præbet diagnoſim, quòd uterque affectus contagio contrahatur intimo, quòd iiſdem ferè remediis ſanetur, quòd ſæpè

sæpiùs in adultis uterque morbus, tùm propter æstum regionum, tùm propter acrimoniam humoris salacitatem inducentis, complicetur, atque connectatur. At certè si morbus simplex consideretur, & descriptio actûum Edimburgensium cum descriptione levitici conferatur, mirum est quantùm, sive aspectu, sive symptomatibus concurrant lepra Hebræorum atque Guineensium lepra quæ à nigritis in insulas Americanas advecta est : quanquam etiam sua utrique differentia intercedat, cùm Guineensis multò magis ulcerosa sit quàm Hebræa.

Anonymus auctor ille qui humanitatem sibi beneficio incognitus devinxit tres in curatione morbi quem depuratorium vocat, periodos distinxit ; primam in quâ erumpunt pustulæ, alteram pustularum maturarum, tertiam quâ morbi reliquias à tergo prosequitur & recidivam præcavet.

In primâ periodo locum malo relinquit, ut feratur ad exteriora, & in cutis cellulas desæviens ibi grandescat, nec aliud eo tempore remedium suadet præter bolum è floribus sulphuris scrupulo uno, camphoræ in sp. vini solutæ gr. v, theriaces drachm. j, & syrupo croci. Per dies bis aut ter septenos hoc remedium serò iterat, donec pustulis jam benè maturis, ad usum mercurii dulcis ita procedat, ut indè lenis salivatio oriatur quam bis vel ter repetitâ v. granorum hujus dosi ita dirigit, ut nunquam salivatio ultrà libras salivæ duas progrediatur. Hâc semel constitutâ & ritè fluente, omnes, quotcumque adsunt, fungi siccantur in squammas furfuraceas duras atque aridas visu horribiles. Hæ squammæ in furfures deindè & lemas abeunt, & intrà decem, aut duodecim horarum spatium cutis nitida resurgit. Mercurii dulcis usum repetitum in hominibus hoc morbo affectis ad San-Maclovium appellentibus cum eodem successu adhibuit Cl. Maffey.

In tertiâ periodo electuarii usum suadet ex æthiopis mineralis unc. unâ & semi, ex gummi guaiaci unc. semi, theriaces & conserv. rosar. rubr. ãã unc. j, olei sassafras guttas xx & s. q. syrupi croci. Hujus drachmas duas mane & vesperi sumendas suadet, additque pro potu decocta guaiaci & sassafras cum syrupo è saccharo simul fermentata. Hujus enim in hoc adhibendo remedio intentio est, ut omnia quæcumque vasis cutaneis immorabantur sordium genera per sudorem liberiorem effluant, & cutim præstent non nitentem solùm, sed & solidatam. Quòd si fungus crassior & pervicacior supersit, absolutâ per mercurium aliorum omnium sanatione tunc escharroticum fungo consumendo adhibet

ex æqualibus partibus præcipitati rubri atque aluminis usti, & pro digestivo superimponit unguentum basilicum cujus uni unciæ præcipitati rubri drachmam addit. Quam quidem methodum vir sincerus, nec gloriæ appetens, núnquam successu carere asserit, & observationibus comprobat.

Quantumvis verò ipsissimis verbis viri clarissimi methodum retulerimus, hanc tamen omnibus omnis ætatis atque conditionis hominibus æqualiter competere non crediderim, sed certè præparationi quam adhibet ex aromaticâ & calidâ præparatione sæpiùs, ut nostri se habent homines, repugnaverim. Ecquid enim? Subest certè ardor ingens & cutis durities quam balneis tepidis, semicupiis, & diætâ diluente velim priùs adoriri, quàm salivationem promiscuè usurpare. Nec satis etiam fidendum videtur illi quam præ cæteris elegit mercurii dulcis præparationi. Certiùs certè & tutiùs adhibenda videtur, quoties status præsens sinit, Swieteniana methodus mercurii sublimati corrosivi, Swietenio quidem in similibus morbis multò antiquior, sed ab ipso celebrata; quandoquidem ipsum cutis vitium inunctiones à periculo non facit omninò immunes. Nec ego putaverim cum omnibus ferè recentioribus Medicis salivationem hìc pro necessariâ habendam, quandoquidem ipsa pustularum curatio signum hìc sufficit sanationis ritè procedentis certissimum.

Demùm in tertiâ periodo doses prætulerim refractas mercurii dulcis magnæ æthiopis mineralis dosi. Quandoquidem remedium illud tùm virtute, tùm compositione incertum est, nec penetrabile. Multò sapientiùs nuperrimi Anglici Medici in similibus morbis largos haustus decocti fortissimi è sarsâparillâ ægrotis imperitant, undè corpus mutetur sensim, & vix sine ullâ effectûum violentiâ. Addit hic auctor noster esse, si denegent facilem exitum, sudores provocandos, dùm æger accensi spiritûs vini vapori exponitur; quod vulgò præstant balnea, posset & præstare concamerata sudatio in aquis thermalibus sulphureis qùas præ cæteris omnibus remediis in tertiâ curationis periodo commendaverim. Forsan & tantâ medicatione fatigatis corporibus ingens reperiretur præsidium in lactis usu, quo remedio, ubi adhiberi potest, nullus est è morbis cutaneis qui non feliciter finiatur, nec differt curatione ab anonymo autore Cl. Hillary (*a*) qui nuper de hoc morbo ut & de elephantiasi apud Americanos scripsit uberiùs.

(*a*) William Hillary Diseases of. West. indies pag. 423.

ARTICULUS

ARTICULUS IX.

De Morbo dicto Lepian *ou* Epian.

Quamvis multa huic morbo cum ſuperiùs deſcripto conveniant, idem genus affectionis conſtituit, ſpeciem diverſam, ut Cl. Sauvages (*a*) autumat, & patet ex utriuſque deſcriptionibus. Licèt fatendum ſit deſcriptionem quam nobis reliquit illuſtr. Sloane (*b*) morbi dicti apud Jamaicenſes *Yaws* meliùs convenire morbo deſcripto ſub nomine *Pian* à D. Virgile apud Cl. Sauvages, quàm illi qui ab anonymo Anglo ut *Yaws* deſcribitur. Nam curatione dùm convenit, diſcrepat uterque auctor in enarrandis ſymptomatibus.

Morbus incipit ab ulcere ſordido quod *mamapian*, ſive matrem pianorum vocant. Poſteà excreſcunt ubique fungoſæ excreſcentiæ, baccas rubi idæi exhibentes, & colore, & volumine, & conſiſtentiâ. Tertium ſymptoma eſt excoriatio plantæ pedum, vel palmæ manûum quæ dicitur Craba. Hæc duplicis eſt ſpeciei, undè dividitur in Crabam viridem & ſiccam.

Ulcus primum, ſive *mamapian* à quo morbus incipit, ad pollicis, vel manûs latitudinem extenditur ſuperficiarium, mucoſum, pertinacius eſt ulcere vulgari, nec remediis adeò facilè cedit. Hoc ulcus ubique innaſcitur, ſed tibiis præſertim. Poſteà qui naſcuntur fungi, ſunt coloris roſei, vel pallidè rubri, nulli ulceri, ſed cuti adhæreſcunt, granulis, ſeu papillis exaſperati, muco rubeſcente continuò madidi. Si copioſi ſunt, minus volumen obtinent (*c*), ſi pauciores, grandiores ſunt ad uſque nucis magnitudinem. Nec fidendum eſt paucioribus erumpentibus. Undè ſolent hujus depurationem excrementi cardiacis ſollicitare; metus eſt enim ne morbus reviviſcat, ut pote non perfectè depuratus.

Crabæ virides ſunt amplæ excoriationes ſub pedibus, vel in manibus exortæ, pertinaces, nullo tumore, ſed eodem colore, eâdem formâ præditæ, ac ſi muſculus omninò nudus eſſet. Humidæ ſunt, ſenſu exquiſito præditæ. Crabæ ſiccæ ſic dictæ differunt à viridibus quòd in iiſdem locis caro ſit coriacea (*d*) ſicca, dolens tamen & aſpera, albeſcenſque atque farinoſa & quaſi virgata,

(*a*) Sauvages Noſolog. CL. X. 23 & 24.
(*b*) Hiſtoire Naturelle of Jamaïca Introd. pag. 126.
(*c*) Sloane, loco citato.
(*d*) Sauvages, loco citato.

Ulcus *mamapian* dictum sensim carnes excavat, & erodit ossa vicina in morbo inveterato, carie, exostosi, anchylosi; afficit articulos, doloribusque conterit noctu recrudescentibus. Illa ulcera sunt mucosa, pallida, à nullo caustico escharam admittentia, nullo *pian*, id est fungo onusta, in quo maximè discrepant à morbo *Yaws* Guineensium.

Attamen commune est utrique morbo quod semel sanatus, si sanitas per tres menses perseveraverit, ab eo posteà immunis vivat qui eum expertus semel est. Nulla febris acuta hunc morbum comitatur; verùm ex hoc neglecto morbo, vel non sanato sequitur sæpè macies insignis phthisisque accidente lienteriâ lethalis.

Hæc Cl. Sauvages à Chirurgo experto acceperat, quæ partim cum morbo ab Anglis sub nomine *Yaws* descripto congruant, differant partim. At cum nullus auctor Anglus de *Pian* loquetur nullus Gallus de *Yaws*, asseveraveritque Chirurgus Virgile D. de Sauvages se *Yaws* nunquam vidisse, an non credibile est morbum eumdem pro vario regimine diversitates accipere, contagium non amittere, ita ut à nigritis ortus in Europæos diffundatur; sed formas alias adipisci apud Gallos, alias apud Anglos, cum natura eadem supersit, ulcerosusque fiat in pleniori Gallorum servorum diætâ, servet verò nativam ariditatem apud nigritas Anglos quos fama est diætâ severiori ab Anglis exerceri. Undè hæc diagnoseos pars ad intuentes tantùm pertinet. Certè Cl. Pouppé Desportes (*a*) qui per multos annos Medicinam apud S. Dominici insulam exercuit, curationem nobis amplissimam morbi *pian* reliquit, nihil nec de *Yaws*, nec de *Pian* signis diagnosticis ut pote evidentibus reliquit. Non longiores erimus in describendâ hâc curatione quam fusè tractarunt Americani Medici. Eadem enim præcisè methodus à Gallis adversùs *Pian* præscribitur quæ ab Anglis adversùs *Yaws*. Scilicet balneis, diluentibus, aliquandò etiam cardiacis admotis exitus pianorum sollicitatur, præparaturque corpus ad mercurialia. Videntur in genere Galli inunctiones mercuriales præ aliis omnibus remediis habuisse (*b*); attamen apud ipsos pro diversis placitis nunc solutio sublimati mercurii in sp. vini commendata fuit, nunc acidi nitrosi vis solvendo mercurio adhibita, sed in hoc cum Anglis consentiunt ut levem salivationem procurent. Dein morbi reliquias fugant bolis mercurialibus, addito longo atque pervivaci

(*a*) Tom. 2, des Maladies de S. Domingue, pag. 61 & 85.
(*b*) V. Pouppé Desportes, pag. 85 & seq.

usu ptisanarum ex lignis sudoriferis indigetibus, quarum efficaciam in cœlo sudoribus favendis patente extollunt. Verumtamen in doctâ analysi (*a*) aquarum quæ in insulâ Hispaniolâ in loco dicto *le Port à Piment* reperiuntur, notantur aquæ thermales hujus loci quasi sanando *pian* ita aptæ, ut nullo alio remedio opus sit, quibus certè post absolutum regimen mercuriale plures ex analysi inter nostras substitui possent.

Alii sunt multi morbi leprosi apud auctores descripti quibus longiùs insudare piaculum foret, cùm ex cognitis facilè illos ad classes descriptas reduci posse concludamus. Unum exceperis quem Cl. Astruc tractatu de tumoribus ut sibi visum descripsit & sub nomine *mali mortui* voluit appellari. Hunc plures ex auctoribus qui antè studia græca renovata scripsêre, hoc nomine, ut ait vir clarissimus, donarunt. Plerique tamen, & Græci recentiores, & Arabes quos mihi perlegere datum fuit, hoc nomine sphacelum intellexerunt, inter quos & Rhasim & Avicennam & Haly Abbas nominaverim, reliqui ferè omnes siluerunt. Verùm huic morbo modò describendo nomen illud & Gordonus & Joannes Manardus (*b*) cui dicitur ulcus ἐσχαρῶδες dedisse videntur, quos secutæ sunt Medicorum Occitanorum superiori sæculo scholæ, ut ex manuscriptis doctorum horumce Professorum prælectionibus quas excêpere eloquentium ore discipuli, Barbeyracii, Chiracii, Lazermii, hariolari licet.

ARTICULUS X.

De Malo Mortuo.

Malum mortuum (*c*) *sephiros* Avicennæ (*d*) in extimâ cute sedem figit, in cujus superficie succrescunt crustæ, asperæ, duræ, densæ, latæ, colorem aut nigrum, aut fuscum habentes. Nullus subtùs latet humor. In ipsâ cute fundantur hæ crustæ in quâ plures per annos immotæ perstant. Ubi spontè præ ariditate nimiâ decidunt, aut scalptu imprudenti avelluntur, cutis subtùs rubella apparet, nullo tamen indè depluente humore. Subaspera tamen est cutis, & sensim indè halitum invisibilem cogi illud indicio est quòd novæ veterum in locum crustæ nascantur.

(*a*) Analyse des Eaux, &c. par MM. Polony & Chatard.
(*b*) Lib. 7, Ep. 2.
(*c*) Traité des Tumeurs, liv. 2, ch. 13.
(*d*) Fen. 3, lib. 4, cap. 11.

Pruritus à pustulis istis nascens levis est, & illæ siccæ sunt, nec herpetum in morem proserpunt. Sedem aliquandò eligunt in femoribus, cruribus, in facie; præcipuè verò deponuntur in humeros. Duas hujus species recenset Cl. Astruc, quarum prima malum mortuum congenitum vocatur, alteram adventitii nomine designat. Congenitum cum hominis superficie crescit; adventitium ad aliquam extenditur magnitudinem, ultrà quam non ampliùs progreditur. Hujus sedem in glandulis sebaceis ponit auctor noster, pendereque morbum hunc putat ab ipso humore sebaceo inspissato propter enatam in textu folliculorum sebaceorum ab aliquâ causâ incidente irritationem, undè crispantur. Illi crispati retinent humorem, nec acrem, nec salsum, sed spissum & aqueo destitutum latice, ita ut ibi fixus ille remaneat, nec progrediatur ultrà; intereà glandulæ ipsæ sebaceæ callositatem quamdam acquirunt, indè in novam receptaculorum contrà naturam effictorum formam mutantur, humoremque ibi novum, antiquo desinente, paris conditionis efformant. Undè videtur malum illud & iners & mortuum jure dictum. Diagnosim ab ipsis oculis mutuatur; prognosim verò eam esse edicit auctor noster ut vix incommodum malum possit innocuè subsistere & nunquam propagari per contagionem; undè suadet clarissimus auctor ut eum perferant patienter ægrotantes, quippè ipsa curatio ipso malo & magis momentosa & periculosior, nec levi redimenda incommodo, modò tamen in faciem non decubuerit; nam tunc fœditas ipsa curandi sollicitudinem & postulat & incutit.

Cùm verò malum illud evidenter topicum sit, & in partem quam semel occupavit, fixis hæreat radicibus, nullis aliis interiùs adhibendis opus est medicamentis, quàm quibus & partes sanguinis nitorem nativum debent acquirere & solidæ justam sanitati tensionem servare. Undè licèt vulgò diluentia atque temperantia, eaque quæ alvum vi saponaceâ subluunt, primatum obtineant, possunt pro variâ ægri conditione diversa medicamenta hìc locum obtinere. Uno verbo sanitas servanda est & corpus ab inflammatione præmuniendum.

Posteà emolliri jubet crustas Cl. Astruc, aut superposito cremore, aut caseo recenti cujus actione mollescunt crustæ, emollitæque decidunt. Posteà verò in vulgari malo sufficit sæpiùs lenibus escharroticis glandularum substantiam leviter comburere, ita ut destruatur glandularum morbosa capacitas & in illâ jam

non possit stagnare cumulatum fluidum. Si verò resistat pertinaciùs istis remediis, qualia præstat aqua vulgaris phagœdenica, simul superimpositis basilicone & aliquot granis præcipitati rubri, tùm cuti nudæ escharam infligi imperat Cl. Astruc cum cauterio & lapide caustico Chirurgorum prudenter admisso, sed eo tamen cum effectu, ut sub escharâ nascens suppuratio & glandulas & humores contentos destruat. Quo in casu, loco mali superest cicatrix nuda, alba & limbis aliquantùm prominentibus distincta. Verùm fatendum est crudelem hanc methodum crustis semel deciduis rarò necessariam esse, remediaque mercurialia simul leviter solventia atque escharrotica, dùm actione leniori vasa obstructa si quæ liberanda sunt, liberant, si quæ destruenda, destruunt, & meliùs & tutiùs agere, quod sæpè peregit sublimati corrosivi lenior solutio lotione adhibita & cum emollientibus apposita.

Finis primæ Sectionis Partis primæ.

SECTIO SECUNDA.

De Morbis Cutaneis depuratoriis qui partem aliquam tantummodò invadunt.

Cum operis nostri partis primæ sectio prima totiûs laboris hujusce princeps, modos quibus vitiari lympha possit & serum ad cutim deponi, comprehendat; altera hæc sectio nihil novi exhibere meditationi potest, morbosque tantummodò ostendit phœnomenis diversos, sed naturâ cum prioribus convenientes atque concordes. Hinc & brevior esse debet, & alteriûs velut corollarium. Etenim præter paucos omninò morbos quos diversa cutis natura atque structura proprios cuique parti fecit atque peculiares, aut calvariæ, aut faciei, aut artubus, pauca hìc inquirenda supersunt; si nominum farraginem exceperis à diversis auctoribus admissorum, quæ sua ipsa multiplicatio reddidit obscuriora. Hinc tractandæ materiæ conditio nobis ordinem cui debemus inservire promit & suppeditat: huic adstricti ut primò distinguamus morbos ad erysipelas referendos; 2°. ad phlegmonodæam naturam accedentes; 3°. ulcerosam indolem habentes; 4°. crustosum caracterem depromentes.

A simpliciori erysipelatis emicatione incipiendum esse rei naturâ & ordo jam constitutus indicant. Quod malum ut jam dictum, morbis cutaneis ferè omnibus exordium præbet, illo se continens, si levior affuerit causa.

CAPUT PRIMUM.

De Tumoribus Erysipelatosis singularem corporis partem impetentibus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Roseolis saltantibus.

ROSEOLÆ saltantes à M. Aurelio Severino (*a*) dicuntur tumores rubri extrà cutem spontè prominentes & erumpentes, nullâ certâ figurâ. Sed illæ ex pluribus minutissimis pustulis simul aggregatis constant, ut rosa ex foliorum, seu potiùs petalorum conglobatione exurgit. Color varius est, à rubro pallido in lividum usque extensus. Species verò duplex potest distingui; malignarum altera, quæ livida & ad omnia contumax remedia, plures per annos crura, femoraque affligit, cum pruritu summo & nocturno; altera simplicior quæ vulgò per æstatem silet, facilè tollitur, & ea plerumquè occupat corporis loca in quibus à vestium pondere calor major reperitur. Prior species vetulos magis invadit, quibus & pruritum & noctes dùm affert insomnes, febrim tandem aliquandò concitat, marcoremque inducit. Aliæ juvenibus familiares sunt, & sanantur certò, nec ullum vitæ discrimen inducunt.

Prioribus semper inest mador aliquis lintea superposita intingens, undè nec ad ephelides, nec ad papulas Celsi, aut lichenes possunt referri, sed potiùs si vim nominis spectes ad ἑλκώδρια αὐτόματως ἐξανθήματα Pauli Æginetæ (*b*) revocari possunt. Apud nos promiscuè habentur pro malignis herpetibus, cùm mixtam ex ulcusculis, vel pustulis, atque tuberculis naturam habeant. Nihil horum effectûum pertinet ad leviorem speciem quæ furorem

(*a*) Lib. de Epinictidibus & Roseolis, pag. 2, cap. 7.
(*b*) Lib. 4, cap. 77.

erysipelatum non excedit, & id habet proprium ut ex unâ parte in quam desævit in alteram feratur, quam protinùs invadit. Præterea vulgò, ut notat Severinus in aëre Neapolitano Medicinam factitans, per hyemen conticescit, vere tantummodò sæviens, & per æstatem perdurans. Undè ut diagnosis utriusque morbi ipso aspectu evidens, ita prognosis dissimillima. Nam priores roseolæ morbum & effectibus sævum, & successu ancipitem designant; aliæ verò morbum solo reditu incommodum constituunt. Nec causæ aut curatio meliùs convenire possunt.

Priores enim, utut depuratoriæ sint, & pro talibus haberi debeant, tamen symptomatum magnitudine vitium altè lymphæ infixum significant, quod acre quidem sit, sed simul fixum, nunc naturam herpetum referens, nunc alia jam præcognita & prædescripta lymphæ vitia, ad quæ aspectu solo & cognitione causarum illæ revocantur. Roseolarum enim illarum primordium repetit Severinus à bilis vitio, id est à coctionum tenore infirmato, undè perspirationis coctæ defectus semper redivivus, & fermenti jura capessens tandem inquilinus fit, & civitatis jure potitur. Posteriores verò quas propriè roseolas saltantes vocare ob volatilitatem possumus, acre quidem extraneum continent, sed ferè volatile illud, quod ipsam non possit lympham in suâ substantiâ vitiare, sed quod in illâ contentum vim & jura obtinet extranei, quocumquè feratur; nec coctionem recipit, sed avolat, aut in anfractibus lymphæ dicatis conquiescens delitescit, donec aliqua è causis motum sanguinis & naturæ actuositatem excitantibus, novum ipsi ignem subdat & sopitum reviviscere faciat.

Curatio pariter prioris cum cachexiâ præviâ compositæ & sæpiùs cum senili lymphæ vappiditate complexæ, indicationes præbet, quibus lymphæ, si fieri possit, novus concilietur nitor additis partibus actuosis, & vacuato fomite morboso. Undè pro causæ varietate diversa aptentur medicamenta. Nunc, si sola lymphaticarum partium discors miscela malum efficiat, antiscorbutica: nunc si herpeticum virus lateat, antimonialia, aut etiam mercurialia adhibeantur, ex ordine & methodo jam anteà præscriptis, ita ut in illis curandis plus causæ quàm effectûum ratio habeatur.

At in posterioribus duplex curationis tempus distinguendum est. Nam quo tempore efflorescunt, pruriunt, atque sæviunt, omni ope atque operâ cavendum est ne inflammentur, & mutatâ facie

in furunculos abeant, in textu cellulari cuti suppósito fixæ factæ; undè temperans, diluensque diæta, & consimilia his remedia in usum revocanda sunt, qualia præbent & serum lactis purissimum & decocta pulli atque vituli, limacum, testudinis, herbis alterantibus oleraceis infecta. In hunc usum advocantur borrago, sonchus, taraxacum, aliaque hujusmodi vegetantia quæ stomachum dùm fulciunt liberas liquori acri cum bile vitiatâ vacuando vias præbent; simulque principia saponacea & bili & reliquis humoribus ita impertiunt, ut, experimento instituto, saliva hominum hisce herbis utentium, salium & sacchari copiam majorem promptiùs & faciliùs solvat.

Tùm summoperè cavendum est ne humor adeò facilè sedem occupatam deserens feratur ad interiora. Quo quidem in opere, licèt plus naturæ quàm arti fidendum sit, præstabit tamen hìc admovere si quid periclitari videatur æger, levia diapnoica quæ stimulo agili facilè ad cutem feruntur, penetrabilitateque summâ promtè exhalant; qualia sunt, sambuci flores; meliloti, chamæmeli, papaveris erratici, imò & si majore opus sit præsidio, camphorata omnia. Verùm præcipuè scopus ille attingitur, dùm vaporibus lenibus cutis viæ aperiuntur.

At ubi delituit tempestatis beneficio malum, nec jam, aut intùs aut extùs sævit, tùm quâquâ viâ libera concilietur perspiratio, & cutis vasis laxitas atque libertas procuretur. Hunc in finem balnea tepida reliquis præstant adminiculis, quibus additur intereà diæta humectans, atque acribus quibuscumque demulcendis apta. Juscula suprà memorata plantæque saponaceæ hìc maxima sunt in auxilium naturæ præsidia. Nec oberit, si cætera consentiunt, leve emulsum paregoricum noctu. Sed in rebelli malo, nihil melius, nihil tutius est, quàm totum opus curationis usui assiduo lactis, præcipuèque asinini committere, quo nullum aliud medicamentum præcipuè in junioribus præstat. Sed ut leve malum est & citò defervescit, nihil obstat potentiùs hujus integræ sanationi, quàm ægrotorum negligentia qui sibi ipsis vix imperitare norunt, & ab acrium aut potu, aut esu non sese continent. At verò in illud insudandum est antè omnia, ne acre illud in aliquod obstruendum viscus decumbat; nam ibi volatilitate amissâ, & solam penetrabilitatem servans, ferales agere radices potest, & verti in scirrhi materiem, quod omnibus aliis cutaneis morbis potest evenire.

ARTICULUS

ARTICULUS II.

De sacro Igne & zonâ sacri ignis specie.

Sacer ignis qualem Celsus (*a*) descripsit, & cujus duas species distinxit, si aliqua signa ad gravius malum referenda exceperis, vix ab erysipelate differt, licèt eum malis ulceribus annumeret (*b*). Galenus per ignem sacrum erysipelas intelligi vult, & cum eo consentiunt tùm Græci, tùm Arabes, & in hisce rebus præ aliis omnibus recentioribus commemorandus J. Manardus (*c*). Quin & ipsa Celsi descriptio cum erysipelate eximio consentit. Hinc duplex ignis sacri species duplicem exhibet erysipelatis speciem, quarum altera phlyctœnosa, altera vel in fervore intensissimo nullas emittit phlyctœnas, sed aliquandò lividum colorem attingit, si ad ultimam mali periodum pervenerit.

In primâ specie Celsus distinguit mixtum rubori calorem, simulque annotat pustulas, quæ fundunt humorem, qui aspectu solo inter saniem & pus medium obtinere locum videri potest. Fit maximè in pectore, aut lateribus, aut eminentibus partibus, junioresque lacessit ; cùm contrà altera species, quasi radiis in unum centrum coeuntibus, cutem vix attollat. Pergit autem Celsus. Omnis sacer ignis, ut minimum periculum habet ex omnibus his quæ serpunt, sic propè difficillimè tollitur. In hoc autem si cum roseolis saltantibus consentit ignis sacer, ita à vulgari erysipelate differt, qui ut pleræque inflammationes angustiori circulo circumscribitur, & cognita acutorum morborum tempora vulgò non excedit. Est ergo sacer ignis erysipelas chronicus, nunquam ad universum corpus pertingens, sed hanc, aut illam partem adortus, ibique fixam sedem occupans. Sanatur aliquandò ut erysipelas, sed brevì sopitum novo impetu redit, multoties redivivum, vel in eâdem parte, vel in viciniâ aliquandò perstat, nec integrè & omninò sanari se patitur ; sed sub soporis specie conticescens, brevì caput extollit, & insanatum remanet.

Verùm alterum genus mitius est, & phlyctœnarum loco, lemas & crustulas leves producit, quarum unâ sublatâ reviviscit altera. Imò multis pro morbo habituali habetur, & quasi, paucis residuis

(*a*) Lib. 5, cap. 28.
(*b*) Comm. 3 in 3, Epid.
(*c*) Loc. cit.

intervallis, perpetuo. Mulieribus quibusdam menstrua comitatur. Pluribus post finita vacuationis periodicæ tempora redit quovis mense, imò & illum vidi arthritidos locum occupare vere & autumno redivivum, plures per dies perstantem, dein sensim mansuefactum. Vir fuit mihi cognitus qui diarrhæâ levi si laboraret igne illo liber erat; si cohiberetur ista, redibat ignis sacer, quem cùm pro scabie habuisset atque tractasset incassùm, pro insanabili habebat malo.

Cùm ergo formam eamdem, imò & naturam cum erysipelate habeat sacer ignis, duratione verò atque causâ tantùm differat, ejus symptomata facilè intelliguntur. Ea autem partim à tensione particularum cutis & erethismo pendent, partim à causâ quæ vel maximè acris est, vel minori gradu vexat miseros. Dantur enim ignes sacri etiam non phlyctœnosi, in quibus partis affectæ superficies verum & sævum ignem repræsentat, sensuque mordacissimo ægrotos ita vexat, ut diù noctuque requiem nesciant, ignem ejulatibus querantur, nec aliud interrogati respondeant præter illud, igne se comburi. Si superficies cutis in casibus hisce summè inflammata respondeat symptomatibus, paroxysmus morbi acutus est, & brevì terminum attingit. Verùm sæpè etiam sine hâc extraneâ & apparenti superficie, idem persentitur ignis, & expertus loquor, vidi à levissimâ pustulâ quam decocto malvæ abluebamus, aquam in vas suppositum cadentem calorem ad thermometrum acquisiisse; ejulabatur vir fortissimus, & militari vitâ præfractus. Si oculum de pustulâ indicem sumpsisses, vix illa tibi alicujus momenti visa fuisset, at digitos tractantis ardore vexabat intolerando: verùm etiamsi illud ostentum fidem vix sibi extorqueret, non raro abluentibus Chirurgis vidi manus excoriari à sero ex phlyctœnâ levi defluente, aliquamque indè nasci in eorum manibus ignis sacri speciem evanidam; tanta est aliquandò ferocia causæ ignem illum sacrum inferentis.

Nec uniûs est instantis malum illud, similem violentiam mali plures per menses perstare vidi, dùm intereà marcescerent ægri, sine ullo febris insultu, præter illam levem febriculam quæ in casibus illis noctu exoritur, urinis intereà bellè fluentibus, ritè coloratis, nisi quòd exirent sæpè cum vivido ardoris sensu, & venter ut plurimùm obstipatus esset atque constrictus.

Aliquandò loco ignis illiûs, non perpetuus, sed cum summo cruciatu recrudescens, horis potissimùm nocturnis, pruritus scenam

occupat. Is adeò efferus est & humanæ patientiæ captum superans ut viri etiam animosi atque constantes, scalptu perpetuo sibi ulcera etiam profunda conciliassent, si non ipsa constrictæ ariditas cutis obstaret puris generationi, & rupturas ichore repleret crustoso sub quo infida nascitur cicatrix. Hæc autem symptomata igni sacro ad summum gradum evecto propria, simul miscentur cum lancinantibus punctulis acerrimis, teli instar infixi, citò emicantibus, citò renascentibus; quo sensu renascente, in igne sacro phlyctænoso vulgò serum depluit, vel nova renascitur phlyctœna; & quò malum acrius est, eò frequentior est sensus ille lancinans.

Pro varietate sedis occupatæ, gravior, aut levior est symptomatum illorum violenta vis; sed semper ignis sacer per se sævus est.

Nec prognosis simplex esse potest. Nam variat non solùm pro ratione acuminis atque pervicaciæ symptomatum, sed etiam pro varietate accidentali phœnomenon externorum, & naturâ causæ morbum inducentis.

Notum est malum in cruribus senum tardiùs sanari. Vulgò aiunt qui formam affectat rotundam plus obsistere. Mihi verò visi sunt ignes sacri qui latiores obtinerent phlyctœnas minùs resistere, quàm qui minutis conflarentur pustulis, facilè renascentibus. Et in genere quo primis phlyctœnis exsiccatis eò crebriores resurgunt, eò etiam durationis in malo majus periculum est. At si aliquid in vitam impendeat periculi, id distingues à symptomatum atrociâ, signaque magis urgentia dabit lividus ab igneo degenerascens color. Quod phœnomenon ab antiquis, & ab ipso Celso annotatum est. Verùm ad prognosim fulciendam conferunt causæ quæ solæ ab erysipelate acuto ignem sacrum distinguunt, & ei formam impertiunt, atque ejus proprietates efformant.

Mutatio physica quæ in igne sacro vasa lymphatica infarctu afficit, vicina sanguinea erethismo premit, eadem est atque in erysipelate. Verùm cùm causa irritans locum unicum, cæteris intactis, occupet, imò & retropulsus ignis sacer, ut pleræque eruptiones volatiles cutaneæ, sanitatem quæ priùs integra erat conturbet, facilè est concludere ignem sacrum pro causâ agnoscere, non ipsiùs lymphæ vitium, aut partium ejus degenerum alterationem, sed acre aliquod extraneum intùs contentum; ita ut pars illa extranea in partem aliquam deposita, cæteras sinat, & intactas, & salubres. Hinc si retropellatur humor ille, subitâ præsertim delitescentiâ, illicò suffocationes, tusses anxiæ, anginæ summè inflam-

matoriæ extremum deſignant periculum, & protinùs metuendum. Si contrà rursùs ex inſidiis appareat inflammatio quæ reliquerat externas cutis partes, ceſſant illicò omnia ſymptomata. Prætereà ignis ſacer ſuperveniens ſanavit, ut vidi, aſthma humorale quod plures per annos ſævierat. Undè patet non hìc cum veteribus bilem incuſandam eſſe, non humorum internorum mutationem, ſed adeſſe tantummodò in lymphâ acre quodcumque quod illi ita adhæreat, ut lymphæ própria vaſa poſſit diſtendere & rumpere; ſed cujus indoles non ea ſit, ut poſſit uſque ad ſuppurationem evehi & coctionem certam & phlegmoni propriam aſſumere. Sed quæ valeat, vel reſolutione, vel evaporatione tolli, aut in gangrænam abire.

Verùm acre illud aliter quàm per proprias & inquilinas illi proprietates noſſe impoſſibile eſt; primariam enim ſubtiliſſimorum illorum corporum naturam à priori hariolari humanæ arti non conceditur. Imò & pro certo poni poteſt principio, non dari unicum igni ſacro procreando fermentum, quale eſt aut variolosum, aut morbilloſum, ſed eſſe genus multiplex acrimoniæ quod illud ingeneret. Siquidem & ignis ſacer poteſt venereus eſſe, qualem exquiſitum vidi, & ſcorbuticus; arthriticum ignem ſacrum non rarò videmus, imò & herpeticum aliquandò eſſe. illud declarat, quod, ſanato igni ſacro, aliquandò viderimus, mutato mali caractere, ſuccedere herpetes omnis generis. Sufficiet ad conſtituendum ignem ſacrum ut infarciantur vaſa lymphatica vehementi erethiſmo, nec ſanguinea phlegmonem poſſint concipere.

Ignis ſacri ſpecies eſt frequentiſſima, in duas pariter formas dividenda, ſive phlyctœnas procreet, ſive ſolo incendio conſtet, malum illud quod latini zonam, Græci ζωςῆρα vocant aut ζώνην. Scribonius largus (*a*), carbunculos, ignem ſacrum, & zonam quam Græci ἑρπῆſα vocant (ut ait) eodem ſub nomine comprehendit, parùm accuratè. Plinius (*b*) zonam etiam circini nomine deſignat, quia circulariter corpus ambit, jureque ejus effectus cum combuſtionis effectibus comparat; id addendo quòd ſi univerſum corpus ambierit ignis ſacer ille quem zona vocant, certò indè hominem perimi. Eamdem prognoſim apud reliquos omnes Medicos, ſive Græcos, ſive Arabas expreſſam reperies. Undè id ſaltem concludere eſt non adeò rarum eſſe malum illud

(*a*) Cap. 62.
(*b*) Lib. 26, cap. 11, n°. 74.

apud ferè omnes artis professores consensu uniformi descriptum. Et reverà post æstatis calores immodicos & aridos, si tempestas frigida ingruerit, zonam hanc raró universalem, sed sese sensim extendentem, ita ut, his defervescentibus pustulis, aliæ latiùs extendantur, quasi epidemicè sævientem, & plures perdurantem menses, non sine atroci cruciatu, & vigiliis intolerandis, observavi.

Illud verò huic malo proprium est quod post sanata ejus symptomata, & loco jam nullas externas notas proferente vel levissimæ cicatricis, interdùm, præsertim dùm subitò mutatur athmosphæra, lancinantes dolores in loco priùs affecto concitentur & sentiantur. Nec rarum pariter post sanatas etiam phlyctœnas & erysipelas sanatum tussem aliquam succedere quæ plus minusve diuturno tempore divexet. Feminas vidi quæ antè ignis sacri tempora fluori albo nullâ ratione obnoxiæ fuerant, post ipsum, etiam pulchrè & solo temporis tractu sanatum, huic malo patere : juvenculam novi mulierem quam diarrhæa per annum integrum miserè vexaverat. Hæc post corroborantia remedia lactis caprilli usu sanata videbatur, & sibi vires restitutas, malumque fugatum gratulabatur, cùm subitò igne sacro ad zonam correpta, alvi fluxum redemit cruciatibus cum tussi importunâ quæ tussis, etiam extincto ζωςῆρι, longo tempore miseram vexavit, lacte pervicaciùs per longas temporis moras assumpto tandem sanata.

Quibus omnibus clarè, ut speramus, evincitur zonam verum esse ignem sacrum ab acri pariter extraneo intùs admisso oriundum, indèque pendentem. Quod acre, ut mihi plerumquè vidisse contigit, in zonâ quæ apud nos epidemicè aliquandò grassatur à complicatis primarum viarum vitiis cum perspiratione acri retentâ pendet. Undè nullis frequentius vitium illud ingruit quàm illis, sive viris, sive feminis qui acrium alimentorum & spirituosorum potûum usu nimioperè delectantur. Imò & nullo alio in morbo delicta in victu acutiùs sentiuntur. Nam si acre aliquod, vel etiam jam reconvalescentes, sibi indulserint, plectuntur illicò & acrem morsum sentiunt, quo admoniti, si sapiant, austeriùs & longo tempore severo se regimini addicunt. Cæterùm etsi Plinius zonam lethalem pronunciaverit quæ universum cingit hominem, eam nunquam lethalem vidi, nisi tamen phthisios fuerit prænuntia, in iis quibus anteà thorax infirmus metastasim humoris facilè recipit, aut cum zonâ nostrâ confundere volueris vibices illos pestilentiales qui in febribus maximè malignis, ut pannonicâ, apparent;

in quibus & color lividus, & quæ ſupereminent latiſſimè phlyctœnæ gangrænam imminentem prænuntiant, & morti præludunt.

Ab hâc demonſtratâ ſatis per obſervationem ignis ſacri naturâ, duplex ad curationem feliciter peragendam indicatio naſcitur. Altera enim quæ ſævienti igni ſacro debetur, eadem omninò eſt atque ea quæ eryſipelati convenit. Ad illud non ſatis attendiſſe videntur veteres qui ignem ſacrum non ſolùm applicatis refrigerantibus, ſed & repellentibus etiam adoriri præſcribunt. Repellentia enim illa, qualia apud Celſum & Plinium reperiuntur commendata, nullo tempore morbi convenire poſſunt.

Etenim vigente eryſipelatoſo furore, vaſa ſtringerentur, & erethiſmus ultrà modum concitatus gangrænam arceſſeret certiſſimam, aut ſaltem mali ingraveſcentiam acerbiſſimam ſine ullo fructu. At ubi jam deferbuit malum, & omnia ad reſolutionem tendunt, petita à ſimilibus medicamentis auxilia ſupervacua ſunt morbo, cauſæ autem nocent, cujus ſubitus intrà ſanguinis meandros retrofluxus, aut pulmones apertiùs, aut alia viſcera latentiùs impetere poteſt & adoriri. Nec melioribus auſpiciis antequàm malum ad cutem delatum fuerit, cùm ſymptomata imminent, idem medicamentorum genus adhiberetur, cùm certè temerarii ſit atque imprudentis adverſari naturæ, imò illam edomare vanus ſit conatus; undè in alias partes vitæ maximè pretioſas deſæviat. Quoad ſuccum mandragoræ quem nimioperè Plinius laudat, non inficias iverim poſſe illum eſſe alicujus præſidii, cùm virtute præſertim refrigerante laudetur, ſed ſtupore ſimul inducto naturæ efficacis conatus ab hujus uſu ſupprimuntur, quod anceps & periculoſæ eſt plenum aleæ.

Verùm cùm in igne ſacro, uti jam dictum, duo ſint diſtinguenda, & eryſipelas, & eryſipelatis cauſa, duplex pariter curatio diſtinguenda.

Etenim cùm ſummè ſævit morbi violentia, evidens eſt omnia ad inflammationem ſanandam conducentia eſſe hìc admovenda, laxandam eſſe vaſorum tenſionem, & fluida omni ope atque operâ demulcenda. Quo titulo jure antè alia commendantur venæ ſectio, potiones aſſiduæ diluentes ex ſero lactis clarificato, juſculis pulli gallinacei, decoctis gramineis, &c. exteriùs verò ſolummodò locum invenire poſſunt refrigerantia, demulcentia, decocta altheæ, ſeminis lini, ſucci portulacæ, lactucæ & aliorum ſimilium, aquæ ſtillatitiæ ex ſpermate ranarum, ex floribus ſambuci, aquæ nitratæ,

& alia facultatis non disparis ex quorum numero prudentia vult abigenda esse, aut quæ pinguia rancescunt, & cutim irritant, aut quæ abstergunt & adstringunt, ut omnia refrigerantia ex plumbo & aceto nimiùm nuperis temporibus hunc in finem collaudata.

Sed actum agere foret, si omnia jam alibi uberiùs descripta hìc rursùs enumerare foret animus. At id summè & antè omnia perpendendum est non in malo præsenti maximum insidere periculum, sed in ancipiti ejus recursu. Sæpè enim non in extimas tantùm partes decumbit extranea causa, sed plures per menses, imò & annos iners, & in folliculis glandulosis deposita mala atomus, quâcumque de causâ irritata, & rursùs in actum mota sese multiplicat, & partes nobiliores invadit, undè non semper extricetur facilè. Quod ubi per plures insultus admonitus adverteris, cum omnibus Medicis recentioribus in id uniformi opinione consentientibus necessarium erit, partem aliquam cutis debilitando ita aperire ut indè partes nocivæ per irritationem hìc advocatæ facilè defluant, internaque viscera tuta & sarta relinquant. Hùc cauteriorum usus maximi est momenti, quibus inuruntur fonticuli lati, & longo tempore ita aperti servandi, ut impurum quidquid potest intrà sanguinem irrepere, facilem inveniat exitum.

In casu præcipiti, ubi jam ruens humor minas præsentes intentat, cauterii tardioris loco, vesicantia medicamenta ex cantharidibus præcipuè conflata citam irritationem efficiunt, & potentissimè virus à parte nobiliori in cutem revellunt. Invaluit nuperrimè apud nos jam pridem cognitus & laudatus, sed neglectior forsan consuetudo corticem thymeleæ, seu ligni ut aiunt, sani, applicandi, quod vesicantibus è cantharidibus præparatis lentiùs agens, nec adeo certo effectu, id tamen habet præferendum quod suâ vi ignem sacrum effectibus verum efficiat, nec ultrà suppurationem legitimam efficiendo penetret. Prætereà suspectam mihi cantharidum efficaciam casus quem vidi effecit. Vir cauteria per artem inurenda formidans, at humori qui quandoquè in aures & oculos impetum fecerat prospiciens, plures per annos unguentum à cantharidibus, lene quidem, at quotidiano usu repetitum adhibuerat. Imbiberat sanguinem & lympham pars acris & virosa cantharidum. Undè posteà in pruritus atroces sub finem vitæ incidens, posteà igne sacro horrendo correptus est. Quo inter cruciatus, atque ejulatus enormes, insomnem noctu diuque vitam agens consumptus est, post integrum cruciatibus addictum biennium.

Verùm si jam conticuerit malum, ægerque cautelarum pretium vix sentiat, non ideò Medicus se monitorem & prævisorem futurorum obliviscetur. Latet altè infixa mali causa, quæ lymphaticas glandulas iners obstruit. A prægressis ad futurorum metum evehitur. Causæ studet. Sæpè diluentibus solis cum aperientibus mixtis, fluente per aliquod tempus liberiùs alvo, & urinis copiosiùs prodeuntibus, ignis sacri causa tollitur. Tale præsidium præstant juscula ex herbis oleraceis conflata, lactucâ, soncho, borragine, aut iis quæ lympham tenuare observatione nota sunt, ut sunt chærophyllum, scolopendria, nasturtium, becabunga, & cætera paria. Quibus additur sal neuter pro conditione ægri varius. Lenissimi sunt terra foliata tartari, sal vegetalis & alia hujusmodi. Adduntur hìc, si tenor lymphæ crassior videtur, cancer fluviatilis, virtutis non adeò expertæ, atque millepedes, tenuandi lympham efficaciâ insigniores.

Sæpè profuit in bilem retentam & malè fluidam potentiùs agere cum radicibus aperientibus lapathi, acetosæ, brusci, corticibus capparidos, & cæteris hujusmodi, repetitisque aut sennæ aut salium neutrorum dosibus, undè fluxus concilietur alvo revulsivus, quo superiora vasa vacuentur acriori lymphâ.

Hanc verò tibi, aut illam esse sequendam methodum signa dabunt, phœnomena, tùm ex causis procatharticis, tùm ex cognitâ ægri temperie repetenda. Imò sæpè fatendum est, latere in ignis sacri eruptione aliquid herpetici, quo in casu postquam deferbuit malum, corpus purgandum atque tractandum est, ut in herpetibus; imò latere quid simile probabile est, quoties malum rebelle, à prioribus memoratis medicinam non recipit, in casu quo illa saltem aptè & appositè pro præparatione fuerunt admota.

ARTICULUS III.

De Igne sylvestri, seu volatili Infantum.

Ignis sylvestris apud Hippocratem, teste Galeno (a), nihil aliud est quàm erysipelas. Apud nos verò eo nomine intelligitur tumor erysipelatodes, mentum, genas, imò & totam faciem infantum atque puerorum occupans, in crustas leves & phlyc-

(a) Galen. de Voc. Hippocr.

tœnas molles abiens, ſine ullo ſymptomate præter pruritum. Is ſolo attactu, ut videtur, ab alio infante in alium diffunditur. Sæpè dentitionis tempore apparet ignis ille ſylveſter, ſeu volatilis, & eruptionem dentium comitatur. Sæpè plures per annos, & ad uſque ſeptennium exactum extenditur. Aliquandò poſt primos dentes excluſos ceſſat, revertitur ad ultimos versùs ſeptennium excludendos. Aliquibus ad uſque plenam pubertatem nunc reconditus, nunc furens, inconditè ceſſat, atque revertitur. Raró verò adultos, aut virgines rectè menſtruatas aggreditur. Non tamen eo omninò carent, aut hæ, aut illi, ſi vel cacochymia ſanguinem infeſtet, vel impuro verſentur in aëre, quod evenire vidi non unâ vice mulieribus quæ circà varioloſos invigilant eoſque aſſiſtunt. Dividit hunc morbum Cl. Aſtruc (*a*) in ſiccum & humidum; ſed hæc diviſio, cùm nihil, aut circà naturam, aut circà curationem morbi indicet, vix videtur admittenda.

Omnibus æquè phlyctœnæ naſcuntur, omnibus in cruſtas abeunt. Aliquandò glandulæ colli intumeſcunt, & quod non raró obſervavi, detumeſcentibus illis, ignis ſylveſtris tanquam ex receptaculo prorumpit, aut ceſſante illo, glandulæ rursùs intumeſcunt.

Nunquam ultrà mentum, aut ſuperiores colli partes malum illud extenditur: licèt enim in thoracem aliquæ maculæ eryſipelatoſæ ſimul appareant, non tamen illæ, aut eamdem periodum ſervant, aut eadem ultrà graſſantis mali exhibent phœnomena. Indè factum ut Cl. Aſtruc circà hujuſce morbi naturam non hallucinatus, circà mentagram veterum evidenter erraverit, cùm morbum turpiſſimum à Plinio deſcriptum pro igne ſylveſtri habuerit, aut morbum hunc noſtrum indiſtinctè lichenem, vitiliginem, & mentagram appellari contendat (*b*).

Nec rectè *Sahafati* (*c*) Arabum, ut idem putat, pro noſtro malo haberi poteſt, quamvis conſtet ex baſi eryſipelatosâ cum phlyctœnis parvis. Sed meliùs ad ignem ſylveſtrem rectè referuntur maculæ illæ eryſipelatoſæ quæ febribus depuratoriis ſuperveniunt & buccas, labia, ac totum os deturpant, plaudente ſibi plebe, at ſæpè incaſsùm; nam etſi negari non poſſit vi febris ad cutem venenatas acreſque moleculas depellentis ſimiles phlyctœnas naſci, cùm tamen in morbo gravi, non ſit materiæ febrili proportionalis

(*a*) Traité des Tumeurs, liv. 2, ch. 10.
(*b*) V. infrà de Tineâ.
(*c*) Avicenn. liv. 4, f. 3, tr. 1.

exitus illiûs particulæ, & nil paucum sit criticum, notante Hippocrate, non rarum est ægrotos cum tali depuratione emori. Signum tamen indè petendum est, morbum non uno tenore decurrere, sed per varios variè sævire paroxysmos. Id autem igni sylvestri omni commune est, ut parciùs erumpat æstate & in aëre clementiori, ferociùs verò hyeme & temporibus in quibus perspiratio & exhalatio minores sunt ; ita ut videantur pueri qui quotannis post prima veris tempora ad autumnum usquè cutem nitidam gestent, & frontis ostentent honorem matribus gratissimum; at ubi sæviit autumnus, & tempestas in frigus inclinatur, omnia in pristinum statum redeunt. Hinc cùm diagnosis visu facilis sit, & prognosis simplex omni vacare periculo ægrum declaret, de duratione tamen mali nisi post annum exactum integrum pronuntiare impossibile sit, est ergo ignis sylvestris propriè dictus morbus puerilis, & in puerorum constitutione ejus causæ quærendæ sunt.

Inter erysipelata numerandum esse ignem sylvestrem vel oculo patet, sed inter levia atque in superficie ipsâ cutis, vel vasis tenuibus reticuli mucosi malphigiani positum esse illud declarat, quòd rubor nunquam intensus sit, quòd tumor nullus cutem exasperet, separetur tantùm epidermis à subjectâ parte, quòd demùm nulla in tenello infantum corpore symptomata concitet feralia, etsi corpus illud alioquin tam facilè convellatur. Est ergo causa ignis sylvestris excrementum malè coctum perindèque acre humoris mucosi, quod in loca tenerrimâ epidermide operta deponitur, qualia sunt labia, genæ, mentumque in quo plurimùm humoris mucosi bulbis comprehensi cutaneis reperitur, præcipuè verò ob dentium viciniam quorum exclusio maximam præbet occasionem morbo huic nostro procreando. Eò autem evidentiùs causa hìc afferta proponitur, quòd morbus hic sæpè apud pauperculos solâ sanetur patientiâ, atque per temporis labantis intervalla, quia concoctionibus robur acquirentibus meliùs coquuntur mucosa excrementa & ex ordine naturæ expelluntur.

Nec certè parùm confert ad hunc producendum continuò saliva exiens è buccis infantum, manûum sordidarum frequens ad loca morbo imbuenda applicatio, basiationes sordidæ, sed præcipuè concoctiot arda ob glutinosorum, crassorum alimentorum, spontè acescentium ingluviem. Nec non culpandas reddiderim sæpè matres, quæ graviditatis tempore mucum nutritium ingenti sordium &

alimentorum absurdorum farragine onerant ; hinc à pravis elementis vitam ordiuntur miselli ; si verò in benè moratos nutricis humores incidunt, non nisi post exactam nutritionem, reconditus humor apparet.

Novum contrà fomitem, novam exclusionem humori malè cocto præbent dentitionis varia tormenta, quæ adeò miram in infantili mucilagine mutationem inferunt, ut acor exundet undequaquè, & ipsa bilis eo acore vitiata viridem & prasinum colorem assumat, quod à dentium exclusione pendere vel ipsæ norunt nutrices.

Quæ cùm ita sint, patet curationem ignis sylvatici nunquam, nisi consilio admodùm perverso, posse per topica repellentia tentari. Quippè indè maximi in infantiâ momenti depuratio præpeditur & labes visceribus infertur ; undè mors præceps metuenda, vel cum immani suffocatione, vel quod frequentius est, cum spasmis & convulsione quæ morbos capiti proprios in infantibus ferè semper comitatur.

Verùm licèt depuratio hæc jure meritòque felix habeatur & bonis auspiciis à naturâ inchoetur, causa tamen intùs vitiosa latet. Non enim ex ordine naturæ dici potest vitium illud quod cutim deturpat & pruritum in miseris infantibus, adeòque sæpè vigilias infert. Si ergo malum ultrà tolerabilem evehatur gradum, tunc prima & præcipua curationis pars in eo constat, ut alvus libera glutinosum spontaneum quod tam multiplicia mala infantibus stagnatione intrà primas vias, & acore indè in ultima usquè vasorum receptacula inducto, causatur, sinat effluere. Notatum enim est quòd quibus infantibus alvus servatur liberior, niteat meliùs vultus, & residuæ sæpè in facie maculæ per salutarem diarrhæam auferantur. Ea enim est primæ ætatis proprietas, ut nullatenùs fidendum sit, aut perspirationi, aut excretioni per urinas, sed alvus centrum præbeat à quo & in quod omnia corporis excrementa confluant. Proderit ergo in ignis sylvatici curatione, vitare quantùm fieri poterit superfluam alimentorum farraginem, eorumque glutinosorum, aut dura nimìs viscera ita expetentium ut ab iis felix sperari possit concoctio. Si nondùm ablactatis, quod rarum, ignis sylvester erumpat, copia hausti lactis imminuenda erit, & nimìs crassa ejus qualitas emulsionibus levibus, aquâ leviori è decocto graminis, diætâ nutricis tenui corrigenda. Si qualitas lateat acris, lac illud demulcentibus

indiget; sed fatendum est multò feliciùs mutari nutricem ipsam, siquidem acris humorum conditio non uno temporis puncto mutatur.

Ablactatis diæta præscribatur tenuissima, ex farinosis benè fermentatis atque biscoctis, nullâ evidenti donatis acredine, imò nec acescentiâ. Superfluam non generare materiem quæ exhalare præ copiâ non possit in hâc curatione perficiendâ palmarium est; posteà verò cùm alteri vacuationi ultrà modum fidere nefas sit, ferè omnibus hebdomadibus recurrentibus optimum erit & ventriculi in omnibus hisce ut plurimùm peccantis vires sustentare rhabarbarinis decoctis, & simul alvum leniter his vacuare. Hæc vulgò in hisce malis levandis sufficiunt. Brumali tempore cùm riget tempestas, nec improvida ætas potest aut à frigore arceri, aut à motu contineri, vix aliquid aliud tentare ausim, nisi in constitutionibus infantium rusticorum durioribus, quibus præstat jalappa rhabarbaro.

At ubi jam calor certus, & conticuêre ut plurimùm symptomata, tunc cum effectu maximè salutari ad recidivas præcavendas usurpavi antimonialia sulphurea, inter cujus præparata maximè illud eminet quod à naturâ in antimonio purissimo ex sulphure & regulinâ parte conflato reperitur, cujus grana aliquot quotidiè ingesta hunc habent effectum ut pleniùs & meliùs exhalatio fiat. Undè si per aliquot menses remedium illud fuerit repetitum, nullum aliud potentius reperitur ad recidivas ignis sylvestris præcavendas; modò tamen & arcto vitæ regimine contineantur infantes, nec sinantur sordes quarum maximus in cute infantum proventus est ad cutem ita adhærere, ut ipsam sublevent epidermidem, meatus obturent, adeòque perspirationi obstent.

ARTICULUS IV.

De Prunâ & igne Persico Avicennæ.

Inter tumores erysipelatosos pessimus ille est qui proprium sibi nomen ab Avicennâ (*a*) meritus est: quanquàm enim ab illo auctore jure meritòque inter erysipelata numeretur ignis persicus, tamen malignitatis jure propriam sibi tractationem vindicavit.

Duas ejus distinxit species, quarum prima pruna dicitur, igne

(*a*) Lib. 4, fen. 3, tr. 1, cap. 9.

levior persico, id est & celeriùs sua decurrens tempora, & minus formidinis afferens. Consistit autem pruna in pustulâ phlyctœnæ ad instar sublatâ, cum limbo summè erysipelatoso, & ne cum erysipelatibus summæ acrimoniæ & gangrænosis confundatur, monet illud ipsi proprium inesse caracterem quòd ex parte in partem excurrat, priori relictâ sede, ita ut hoc ad ipsum pertineat ut & ad formicas quo nomine auctor noster herpetem designabat.

At pruna nec limbum adeò fervidum, aut flammeum, nec phlyctœnam adeò nigricantem, nec humoris effluxum adeò acrem habet atque ignis persicus, sed perfidâ lenitate illudens, profundiùs exurit, & licèt aspectu clementior, difficiliùs curationem recipit.

Omnia in igne persico vehementiora, dolores, pruritus : at curatio promptior atque facilior. Plerique auctores credunt (*a*) sub ignis persici nomine nihil aliud intelligendum esse præter anthracem à Galeno pluries descriptum. Et reverà nullus anthrax est, nullus phlegmo qui non limbos habeat erysipelate sæpè etiam latè diffuso conspicuos. Verùm disertè monet Avicennas (*b*) rem non eamdem sub diversis latere nominibus, cùm etiam edicat aliquandò ignem persicum in phlegmonem converti cujus natura non eadem sit, nisi, ut scholarum more loquar, per accidens.

Utrumque pariter malum distinguit ab eruptionibus pestilentialibus quibuscum confundi posset, aliisque hujusmodi pustulis quæ febri pessimæ miliari succedunt, aut eam comitantur. Rarum certè apud nos malum aut pruna, aut ignis persicus Avicennæ; quod tamen non incognitum vidi totum successivè corpus cum insigni dolore occupasse, ita ût nunc crus, nunc brachium tota humore illo sanioso diffluerent summè mordaci illo & epidermidem ita sublevante, ut omne illud in rimas quasi ab aquâ stygiâ impressas fatisceret, cute subjectâ in rivulum exesâ.

Pustula inerat nigricans quidem, sed ab effuso sanguine : serum ipsum pellucidum erat & digito etiam sano acre & pruriens. Longum duratione malum, solis diluentibus sanatum, jam quasi perfectâ sanatione reviviscere visum, donec tandem per plus quàm quatuordecim menses nunc sæviens, nunc mansuefactum desierit omninò.

(*a*) Jo. Gorræus, Fr. Ant. Mongius. Annot. in Avicenn.
(*b*) Loco citato.

Nec verò rarum est in scorbuticis similia reperire ulcuscula potiùs quàm phlyctœnas. Verùm id scorbuticis proprium est ut aliis stipentur symptomatibus quæ primarium designent malum, cujus seu ulcus, seu phlyctœna potest ut accidens haberi. Sed etiam sine ullâ causâ prænotabili non raræ sunt phlyctœnæ nigricantes, quales ambustorum, in senibus præsertim : de his jam alibi egimus. At differunt ab igne persico ex eo quòd non adeò in his vehemens dolor, nec ulla inflammationis signa exardeant quæ prunam & ignem persicum, teste auctore nostro, ita comitantur, ut à bile acri flavâ atque mordaci malum pendere pronunciet. Undè apparet quod licèt morbus ille posset apud nos occurrere, rariùs tamen contingat quàm in locis ferventibus & cœlo arido atque calido Indiarum atque Asiæ. Apud nos verò causa acris aut leviores phlyctœnas, aut graviores carbunculos inducit; quamvis Rhases (*a*) carbunculum cum prunâ & igne persico confundat, carbunculum verò velit ab anthrace Græcorum distingui : quâ de ratione auctor ille id sentiat, dictu difficillimum.

Verùm ex dictis, ubicumquè sæviet pruna & ignis persicus, diagnosis nullâ ratione difficilis haberi poterit, quippè quæ oculis usurpanda. Sed prognosis non adeò prompta. Etenim varietatem non mediocrem imprimit causa antecedens, & quæ ejus exortum, aut comitantur, aut antecedunt accidentia, de quibus siluit Avicennas. Verùm si quod vidi ad prunam persicam referri potest, morositas plurium dierum, potiùs quàm febris, & malus ventriculi habitus ciborumque fastidium cum nauseâ junctum præcesserant, post vitam ærumnis plenam & corpus duris laboribus attritum. Necnon simile quid accidisse scivi post epularum lautiorum & vini summam ingurgitationem; quod congruit cum pustulis in febre ab Hippocrate observatis post commessationes. Verùm quidquid eveniat, prognosis tutò deducetur, ut alia quævis, ex symptomatum magnitudine & recessu à statu naturali.

Certè indicationes easdem malum illud offert atque erysipelata quæcumque, monente ipso Avicennâ : causæ eædem, nisi quòd vehementiori desæviant impetu & in unam partem irruant. In ipso tamen mali exortu largiùs & pleniùs sanguinem detrahit Avicennas ex locis convenientibus quàm in erysipelate. Diæta tenuis refrigerans paginam implet ; monitos verò vult Medicos in principio hujus mali non eodem gradu esse sequendam methodum

(*a*) Lib. 21, tr. 7.

refrigerationis atque in eryſipelate, ut pote quod malum evidenter criticum ſit. Verùm cùm ea quæ antiqui & Græci & Arabes refrigerantia vocaverint reverâ & jure apud nos pro adſtringentibus habeantur, repudienturque meritò in omni horumce depuratoriorum tempore, evidens eſt curam eamdem eſſe adhibendam quæ igni ſacro convenit, niſi quòd magis præſens eſt metus ne gangræna malum invadat & vertatur eryſipelas in affectum phlegmonodœum, aut gangrænoſum. Quo titulo in lotionibus atque fomentis, & ſcordium, & camphora, & quod nuperrimis temporibus meritò cæteris antiſepticis palmam præripuit, cortex Peruvianus, principem locum obtinere poſſunt.

CAPUT II.

De Tumoribus Phlegmonodæis partem aliquam cutis impetentibus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Phygethlo & Phymate & Furunculo.

PHYGETHLON Græcis φυγεθλον, Latinis dicitur panis, ſeu panus. Panus dicitur à figurâ pani illiûs inſtrumenti quo textores utuntur. Dicitur etiam panicula (*a*). *Eſt autem tumor non altus, ſed latus, in quo puſtulæ quidpiam ſimile eſt. Dolor diſtentioque vehemens eſt, & major quàm pro magnitudine tumoris. Interdùm etiam febricula. Idque tardè matureſcit, neque magnoperè in pus convertitur: fit autem maximè in alis, in vertice, in inguinibus.*

Phyma φῦμα (*b*) verior eſt phlegmone magiſque exquiſita. Differt tamen à furunculo cum quo confundi ſolet, quòd rotundius ſit & planius, quòd per latius ſpatium quàm & phygethlon, & furunculus diffundatur. Nihil intùs conglobati ut in furunculo reperitur. Dolores quàm in phygethlo & furunculo minores ſunt. Verùm omnis corrupta caro in pus vertitur, quod non fit

(*a*) Celſ. lib. 5, cap. 28.
(*b*) Celſ. ibid.

in furunculo. Id autem in pueris crebrò reperitur, ætate invalescente minùs & rariùs oritur; in senibus ne reperitur quidem.

Furunculus Δοθιὴν Græcis (*a*), tuberculum est acutum, cum inflammatione & dolore, maximè ubi jam in pus vergit. Ubi adapertus est & exiit pus, subter apparet pars carnis in pus versa, corrupta, subalbiba, subrubra, quem ventriculum furunculi quidam nominant. Ait autem Celsus in illo nullum periculum subesse, cùm per se maturescat. At Galenus (*b*) duplicem furunculi differentiam statuit. Alios dicens esse furunculos duros, varis similes, & qui concoctionem vix admittant; alios verò esse φλεγμονώδεις & magnos, qui febrem concitent, & corpora conficiant.

Distinguit autem Galenus omnia hæc mala à bubonibus, teste Paulo (*c*), ex eo quòd, quæ propriè nomen bubonum gerere debent mala phlegmones sint, ea modò recensita aliquid, cum naturâ phlegmonis, erysipelatosi semper gerant: cui distinctioni id velim per observationem addidisse, quòd mala hæc de quibus hìc agimus & quæ recensemus inter depuratoria cutis mala, à summâ cute sensim semper incipiant, profundiùsque in textum cellularem irrepant; sed apicem in cute habuerunt primum, à quâ altiùs penetrant: bubones verò & reliqui phlegmonodœi tumores ab interioribus ad cutim ferantur, eamque demùm attingant. Hinc inter morbos cutis recensendi non sunt. Quæ cùm ita sint, non video cur Manardus (*d*) Plinium reprehendat quòd sub nomine pani ea intellexerit mala, quæ Græci sub phygethli nomine designant. Cùm nomina hæc duo idem significarint Celso & aliis omnibus latinis etiam vetustissimis auctoribus.

Nec minùs verò ex his patet sub titulo phygethli, phymatis, furunculi, aliorumque nominum ab Arabibus excogitatorum, quæ referre longius hìc foret, unum & idem mali genus intelligi, erysipelas phlegmonodæum, sed species reverà diversas esse, ut accuratissimis observationibus constat. Nullus est enim Medicus qui non in praxi diversas hujus species observaverit phygethlon, phyma, atque furunculum, quorum ergo genus tractandum primò, dein diversæ species exequendæ.

Ab humore in cutem deponendo & cujus excrementitia indoles

(*a*) Celf. ibid.
(*b*) Lib. 5, de Comp. Med. sec. loca.
(*c*) Lib. 4, cap. 22.
(*d*) Lib. 7, Epist. Medic. 11.

occlusas

occlusas perspirationis vias affectabat, erysipelatosi illi phlegmones trahunt originem. Undè vulgò, dùm excitantur, habentur pro varis, aut levibus pustulis sensu vix notandis incommodo; quod ita tamen velim intelligi, ut de iis tantummodò loquamur qui sine febre prævià, aut morbo cujus crisim constituunt, nascantur. Mox uniûs diei, aut noctis spatio increscunt, sæpè pruritu prævio, sæpè leviter tantùm ad tactum dolentes. Brevì lancinantem atque punctorium dolorem sibi adsiscunt : in centro mali dolor pulsatorius sentitur, dùm intereà limbi eorumque vicinia pruriunt immaniter. Limbus plerumquè roseo colore nitet, aliquandò tamen vix, nisi in centro, tumor rubet, febris quandoquè excitatur, tumor ad tactum renitens, durus extollitur ultrà cutis superficiem, fitque demùm & doloris cessatio, & suppurationis exortus. Hæc in principio morbi communia ; sed enascente jam pure exoriuntur notabiles differentiæ. In phygethlo enim minæ ingentes ; ardor vehemens, dolor lacerans & pungens, apex summè rubens duritiesque partis immanis suppurationem enormem viderentur portendere; sed hæc omnia unâ, aut alterâ puris guttulâ erumpente cessant, remanente in parte affectâ summâ duritie, sed mucosâ illâ & quæ lentiùs non resolvitur quidem, sed in lemas abit crustosas, aut furfuraceas.

Id etiam phygethlo proprium est ut rarò solum emicet, sed uno destructo exoriatur alterum, aut duo simul; imò plures per menses scena protrahitur. Nunc in hanc, nunc in illam partem defertur, inguina & alas præcipuè, imò & faciem occupans. Phygethli ultimi illiûs species maximè vulgata ad mulieres præprimis pertinet, easque puerperas, habetque aliquid mucosi & lactei, undè propter humoris inertem naturam minùs inflammationis, aut saltem minùs perfectam phlegmonem inducit; & unam ex eo genere mulierem vidi quæ tentatis incassùm omnibus in id aptis remediis plures per annos phygethla nunc hùc, nunc illùc experta, desiit tandem similia pati, nullâ pariter de ratione, ut exorta erant. Vulgò phygethlum minus volumen occupat quam phyma aut furunculus, sed in cute impressam duritiem longo tempore sæpè relinquit.

Phyma, si antiquis credendum sit, ad pueros præcipuè pertinet; rotundius & planius est, eò quòd minorem inflammationis gradum secum advehat. Tardiùs sua decurrit tempora, adeòque suppurationem inducit perfectiorem, minùsque acrem, nec causam

agnoſcit adeò ferocem, nec glutinoſam, aut mucidam adeò; imò & cùm maximè perfecta ſit ſuppuratio, non adeò frequentes recidivas minatur, nec revertitur; nam ſuppurationis perfectæ beneficio quidquid vitiatum fuit tollitur. Præterea nec adeò cutem ſupereminet, nec adeò in vicinum adipem ſe protrudit, & quòd aliquandò plus quàm aut phygethlon, aut furunculus extendatur, id pendet præcipuè à naturâ eryſipelatosâ, quâ cutis ſuperficiem plus quàm textum cellularem, aut ſaltem æqualiter occupat.

Nec quilibet attentus obſervator credet unquàm diſtinctiones has ut precarias admitti vix debere. Inſunt enim in rerum naturâ. Et non raro occurrit, licet minùs obſervatum ſit phygethlon. Ubi tamen ſemel alicui inſidit cuti, cùm facilè & frequenter revertatur, brevì methodum præſervatoriam expetunt ægrotantes. Phyma quidem quòd adeò frequenter non advertatur cauſa eſt quòd cum furunculo confundatur; at ſi Chirurgos atque Medicos interroges, quot vicibus non exierit è furunculo maſſa albida quam ventriculum Celſus, Galli *Bourbillon* vocant, id ſæpè ſæpiùs eveniſſe reſpondebunt omnes. Hinc phyma differt à furunculo.

Furunculus enim circà unam molem crudam atque indigeſtam pus accumulat, ſæpiùs extrà cutem magno tumore extat, & rubeo atque flammeo colore inſignis eſt. Dolor in hoc malo acutiſſimus eſt, brevi deſæviens furore, cum non omnis maſſa in pus vertenda ſit, & vulgò in furunculo, ubi ſemel exiit ventriculus, omnia ſedantur. At fatendum eſt id furunculo & phygethlo commune eſſe, ut uni ſedato ſuccedat alter, nec niſi exhauſtâ excitante cauſâ liberi ab illis poſſint dici ægrotantes. Verùm enim ceſſante uno, pauca poſt intervalla redit alter in aliâ parte ſæpè ſummè diſſitâ; ejuſdem formæ & naturæ; ita ut dentur hominum præſertim juniorum conſtitutiones quæ quotannis vere & autumno, ſed vere præcipuè, horumce morborum recidivas tres quatuorve patiantur, dein iiſdem reliquo anno immunes. Undè magis noſtrâ intereſt horumce in cauſis eruendis inſudare.

Evidens eſt à ſuppuratione perfectâ quæ hæc mala comitatur, imò & eorum eſſentiam conſtituit, jam & novam morbi ſedem quærendam eſſe, & novam peccantis humoris indolem. Scilicet pars mucoſa ſanguinis in cellulis cuti ſubjectis, aut cutem ipſam efficientibus, ſiſtitur & agglomeratur. Fluxione, ut cum veteribus loquar, ſubitâ vehementiſſima naſcitur inflammatio, eaque citò

systrophica. Mucus ergo spissior concretus & hærens pro causâ malorum horumce efficienti haberi debet, si spissior illa crasis juncta sit acrimoniæ ad putridam indolem inclinanti quæ valeat erethismum concitare & quasi ignem concipere. At hæc ipsi inustâ labes à pluribus caussis occasionalibus inferri potuit.

Prima verò est perspirationis obstructio subita, si vitiosus humor perspiratorius jam fuerit, chylique crudi atque viscosi & crassi crudum & crassum excrementum. Undè in hisce inducendis malis primæ concoctionis inertis atque glutinosæ primarium est momentum. Nec frequentior ulla est in hominibus qui vitium illud furunculosum ferunt causa quæ illos importet, quàm hinc sanguis densitate peccans inflammatoriâ, illinc chyli crudioris copia maxima.

Altera causa est muci illiûs coagulatio & coagmentatio per frigus subitum & vehemens ; motu cordis intereà valido & à tergo urgente. His enim caussis agentibus supprimitur perspiratio, lympha concrescit, erethismus nascitur.

Tertiam causarum classem constituunt venena quælibet intùs nata, aut partium virulentarum nondùm extinctæ reliquiæ. Ita post variolas alicujus momenti & copiæ exsiccatas atque depuratas, cùm omnia jam in vado posita sunt, qui suppurationem in pustulis concitabat humor textum cellularem invadit & phymata, phygethla, furunculos concitat renascentia, & sese mutuò excipientia, imò & sine variolarum eruptione sæpè qui ægris adstiterunt eorumque cutem infectam attigêre similibus morbis affliĉtantur. Nobilis mulier per sex integros menses furunculis nunc hìc, nunc illìc erumpentibus, sanitate alioquin illibatâ, vexabatur. Causam deteri & remedia obtrudi postulabat impensè. Illicò, sine ullâ febre prævîâ, variolæ confluentes erumpunt. Omnia, exceptâ febre, adfuêre confluentium variolarum symptomata, ptyalismus, vultûs & manuum tumor, convaluit, simul ab eruptione furunculorum posteà immunis. Vidi non semel herpetibus ferè sanatis furunculos succedere, nec minùs etiam aliis cutaneis quibuscumque morbis, cùm jam depulsum virus stagnat ad vasorum ostia, nec jam potest experiri infractas naturæ vires. Tunc enim artis auxiliatricis ope, bono omine in hanc illamve partem novâ sub formâ deponitur.

Demùm ultima causarum classis continet quodcumque mucum sanguinis in corporibus validis & inflammationem non renuentibus vitiare potest. Lactis reliquiæ in fæminis, affectus catharrodei, imò & sæpè pleuriticorum sanguis resolvi absolutè renuens

ſanato jam morbo reliquias coagmentati muci per furunculos ejicit, & abſceſſus furunculoſos; ſed hæc cauſarum inflammatoriarum claſſis, cùm vulgò in glandulas deſæviat textumque cellularem circumjectum, vix inter morbos cutaneos recenſenda eſt; eaque fit abſceſſûum claſſis quam Hippocrates ait, copioſâ & albâ urinâ affatim eductâ præverti. Ex his patet quàm multæ poſſint hujuſmodi tumores invehere cauſæ accidentales, ex quibus illa quæ ad nos præcipuè de morbis cutaneis tractantibus pertinet, ea eſt quæ debetur partibus extraneis acribus, quæ cum muco jungantur, eum inficiunt, & inflammationem concitant per quam depuratio fit, quæ quidem raró ita abſoluta eſt, ut non aliis natura egeat ſimilis indolis tumoribus per quos omne virus expellatur; undè fit ut qui priores naſcuntur furunculi & majores, & vehementiores ſint; qui poſteà ſuboriuntur, minores & volumine & accidentibus evadant.

Ex hâc accidentium quæ furunculos comitantur expoſitione facile eſt concludere duplicem eſſe curationis ſervandam viam, nec ſimile eſſe furunculo præſenti mederi, aut cauſam furunculorum ſubindè naſcentium attingere. Scilicet duplicem hìc diſtingui debere curationem, alteram ut loquuntur ſcholæ, palliativam, curativam alteram, id eſt, quæ fontes mali & cauſam in ſanguine radicatam poſſit evertere.

Palliativa quidem furunculi, phymatis, atque phygethli curatio per ſe ſimplex eſt, & merè chirurgica. Id enim ars poſtulat ut omnis ad cutem delata materies felici ſuppuratione tollatur, ſuccreſcantque novæ jam non inquinatæ veteri fermento cellulæ. In phymate omnis in ſuppurationem abit contentus humor, in furunculo ſupereſt maſſa coagulata, pinguis, coagmentata, quæ pure circùmundiquè cincta, ab omnibus vinculis exſolvitur. Hinc omne per emplaſtra & unguenta maturantia negotium abſolvitur, modò ſimul illa emolliant. Undè pro re natâ atque diverſis, aut cutis, aut mali caracteribus præfert Chirurgus nunc unguentum fuſcum, nunc baſilicum, nunc etiam populeum farinis remixtum ſimul mucilagineis, ſimulque acribus. Anteà tamen, ſi dolores acriores fuerint & cutis adhùc intacta, partem emolliit atque dolores compeſcuit per applicationem cataplaſmatum, laxantium, emollientium, anodynorum. At ſuppuratione ſemel factâ res omninò naturæ committenda, quæ brevì nulliûs momenti eſt, atque leve vulnus conſolidatur, etiam ſine ullâ cicatrice, ſi tamen

furunculus gravior non fuerit; nam sæpè qui ventriculus constitit ex accumulato in cellulis humore, depressionem satis notabilem relinquit.

Intereà verò cùm erethismus in parte generalem erethismum posset accersere, Medicinæ sapientis opus est ita vim naturæ dirigere, ut non ultrà modum excandescat illa, nec suppurationi obstet irritatio nimia. Hinc diluentia, antiphlogistica ita sanguinearum partium acrimoniam retundent, ita partium solidarum tensionem laxabunt, ut quæ febris necessaria est in parte, per dolorem vehementiorem excitata, totum in corpus non sæviat. Imò cùm dolenti naturæ non possibile sit concoctionem intestinalem absolvere, si tumor suppurationi addictus alicujus momenti fuerit, diæta, aut pertenuis, aut simpliciter tenuis, ad sensum antiquorum servanda; & ne per doloris tempus aliquid acris accesserit in bile & quisquiliis per intestina stagnantibus, artis erit opere peracto alvum medicamento leniter laxante simul, nec stimulante tamen repurgasse, ut alacrior, sordibus expulsis, ad opera solita exercenda resurgat ventriculus. Hæc quidem satis superque essent si horum tumorum indoles in unicâ eruptione tota comprehenderetur. Sed id rarum est. Tuncque ut plurimùm à causâ evidenti tumor ortus est. Verùm ubi alii aliis succrescunt, causa latet intùs quæ extincto tumore superest debellanda. Et in hoc perficiendo opere non unica sollicitudo adhibenda est.

Aliàs enim herpetibus mediocri primùm eruptione, posteà aut remediorum applicatione, aut ipsâ naturæ vi, depuratoriè erumpentibus, postquam furor ille deferbuit, phymata & furunculi succrescunt; tuncque optimo omine plerumquè apparent, quippe causa morbi naturæ viribus evincitur, & vix ullis aliis remediis indigent, præterquàm aperientibus mollioribus ex herbis saponaceis, quibus, dùm canales aperiuntur, & liber humorum præparatur exitus, posteà, apud nos saltem septentrionales, catharticis bilemque moventibus ad quam acria omnia spontè devolvuntur, curationi finis imponitur.

Aliàs herpetibus mixta materies simul erumpit; tuncque nullam aliam curationis formam postulat, præter eam methodum quæ convenit ipsis herpetibus, in quorum herpetum genere illud notandum est, eos qui mixti cum phymatibus apparent, nec rebelles esse, nec malæ naturæ, cùm ea sit fermenti indoles ut possit facilè per apertam suppurationem derivari, cauterii more,

quod non priùs exſiccatur aut recreſcere ceſſat, quàm maxima materiæ pars aſſumpta ſit.

Verùm nulla eſt ferè cauſa quæ cùm ab interioribus ad exteriora feratur, non poſſit phymata, furunculoſve inducere. Dantur hujuſce modi tumores venerei, dantur & ſcorbutici. Cauſam, niſi ſymptomata interiora ſedulo excuſſeris examine, hariolari à formâ vix poteris. Limbus ſolus differt. In ſcorbuticis vulgò limbus tumorem ambiens atque circumdans, purpureus eſt, & ferè nigreſcit. In venereis furunculis oræ furunculi ulcerati pravæ, retorridæ ſunt & albicantes, nec facilè confunduntur, niſi cum leproſis furunculis. Scorbutica hujuſmodi ulcera facilè ſanantur, recreſcunt facillimè; ulcera venerea tardiùs, nec niſi difficillimè curationem admittunt. In his omnibus cauſæ curatio morbi ſanationem facit. Verùm cautè cum unguentis externis incedendum eſt. In ſcorbuticis enim ſuppuratio non promovenda. Si vertatur phyma venereum in ulcus, cicatrix non exoptanda, ſed comprimenda cauſticis lues ſerpens & exedens vicina. Apertè autem ex his paucis patet, ſæpè phyma, phygethlon, furunculum, pro ſymptomate, aut mox erupturi morbi, aut reliquiarum à præterito morbo redivivarum habenda eſſe, & quamvis per ſe ferè vix aliud ſymptoma inducant, præter incommodum grave, non eſſe tamen unquam à Medicis oculo levi tumores hoſce prætereundos, quippè qui ſignum præbeant malæ in humoribus conditionis.

Aliquandò tamen more criſeos erumpunt à redundante atque ſuperfluo muco orti tumores, & ab ipsâ collectione vires atque erethiſmum concitare apti. Hic caſus adultis juvenibus, imò & nondùm ſatis menſtruatis mulieribus ſæpè apparet, ter quaterque, verno præſertim atque autumnali tempore, quo præſertim tempore humorum ſumma fit mutatio, rarefactorum atque motum concipientium, autumno contrà, repercuſsâ perſpiratione, redundantium. Imò fatendum eſt dari corpora quaſi à conſtitutione nativâ in horum tumorum eruptionem propenſa. Sed juvenibus præſertim furunculi erumpunt, ſenibus phygethla. Scilicet plus muci juvenibus adeſt qui deeſt ſenibus, adeòque vix concreſcere poteſt. Hiſce in caſibus certè non diatheſis inflammatoria tantùm corrigenda eſt quæ per ſe furunculos non ingeneraret, ſed & voracitas juvenum regiminis tenuitate & parvitate temperanda, augendus excretionum regularis exitus; perſpiratio balneis, fomentiſque ita adjuvanda, ne ſordes in cute concreſcant atque

augescant, viamque exeuntium humorum præcludant. Vetulis verò acria omnia vetanda ; simulque monendi sunt quàm parcus alendis illis victus necessarius sit, quem si nimiâ ingerant copiâ, non furunculi tantùm metuendi erunt, sed multò majus imminebit periculum apoplexiarum, aliarumque à redundante cacochymico humore pendentium affectionum.

ARTICULUS II.

De Plantâ nocturnâ Arabum, Ficis Galeni & antiquorum, Lupo Manardi & Rosâ Severini.

Diversitatem nominum summam, & ab auctoribus ex Arabum scholâ prodigialiter & barbarorum more sine ullâ ratione multiplicatam sæpè easdem naturâ, diversas formâ tantùm affectiones significare eorum codices situ & vetustate deletos evolventi satis apparebit. Ad classes tamen diversas ea nomina dùm revocare aggredimur, id à nobis faciendum credidimus, aut quoties nova nobis ab hisce vocabulis idæa nascitur, aut quoties puderet in historiâ morborum à prioribus observata ignorare.

Confusionem hanc nominum jam pluriès observare datum est. Nec ulla nobis admirandi ratio subiit, cum sæpè & apud Hippocratem ipsum eodem vocabulo designentur affectus similes quorum alius per se existit ad morbos sui generis referendus ; alius sub eodem aspectu tantummodò gravioris morbi symptoma sit. Ita Hippocrates (*a*) dùm Aristæi uxoris fratri in febre acutissimâ terminthos exiisse ait, de symptomate loquitur quod multi pro legitimo variolarum exitu leviter, ut mihi videtur ipso Nic. Leoniceno judice, habuerunt. Nos cum Aetio (*b*), imò Galeno (*c*), aliisque auctoribus de terminthis ut morbo sui generis egimus ; non quidem quòd is sit nobis animus, ut negemus posse terminthos exire symptomaticos, imò & fateamur in febre illâ miasmodæâ, quæ carcerum dicitur & sentinarum, frequentes exire, sed tunc putrida corruptelæ intimioris propullantis germina febris ipsiùs & indolem & curationem requirunt.

Non idem de epinyctide dici potest aspectu luridâ & lividâ illâ pustulâ de quâ singulari articulo inter morbos universæ molis

(*a*) Epid. lib. 2.
(*b*) Tetrabibl. 4, serm. 2, cap. 62.
(*c*) Galen. de vocibus Hippocrat. Oribas. Synops. lib. 3, cap. 36. J. Manardus, lib. 7, Epist. 2.

egimus, quam noctu inquietantem pinxit Plinius (*a*). Verùm symptoma illud nocturnis redivivum horis, ut pluries jam proferendi sese obtulit occasio, omnibus pruritibus commune est. Undè nulla est ratio cur *essere* Arabum, sera nocturna Avicennæ, sive *essere noctis*, apud ipsum (*b*) frustrà cum epinyctide confundatur. Sed multò magis analogiæ cum epinyctide Græcorum servat tumor ille quem sub nomine plantæ nocturnæ idem descripsit. In hoc tamen ab epinyctide Græcorum planta nocturna Avicennæ & à cæteris tumoribus differt, quòd Avicennas in fervido Arabiæ cœlo & apud Asiaticos directo perustos sole observator plantam nocturnam quasi solitariam pustulam descripserit, epinyctides Græcorum sæpè plures simul partes invaserint.

Hinc ergo illud nobis impositum negotii credidimus ut res ad naturæ normam, sepositis libris, expenderemus; licèt plures interpretes inter quos principem locum jure obtinet J. Manardus (*c*), velint feram nocturnam seu *essere noctis* & plantam nocturnam Avicennæ, atque illa mala ab Haly Abbate (*d*) descripta & indicata sub nomine *Sayre*, *Assapha*, diversas ejusdem mali species constituere, atque ad Græcorum epinyctides referri : nos diversa mala verè & ex observatione credimus esse epinyctidem de quâ jam actum est, *essere* quod papulosum est malum, & plantam nocturnam, quæ phymatis species est symptomatibus atrox, lividum, noctu recrudescens, aliquandò multiplex, sæpiùs solitarium, raró apud nos sæviens, aliquandò tamen observatum.

Cùm verò rarior sit hæc pustula ferox & ab ipso Arabum principe non descripta satis, malum à me observatum licebit antè oculos memorare, quod & sedulus in notas reduxi, & antequam Avicennam legerim nullibi alibi notatum inveni.

Vir septuagenarius, sobrius, de mensurando tritico Parisiis judex & parvæ opellæ gnaviter incumbens, religiosæ aliquid melancholiæ pectore reconditum gestans, pruritu levi ad cutem dorsi corripitur, noctu redivivo. Mox rubor levis extra prominens, semper semperque adaucto nocturno pruritu, vertitur in pustulam albicantem, limbo nitentem subrubello. Sed quotiès redivivi erant dolores, livescebat. Recrudescentia hæc singulis quidem

(*a*) Plin. lib. 22, cap. 25. Paul. lib. 4, cap. 9.
(*b*) Lib. 4, fen. 2, tr. 1 & 2.
(*c*) Epist. 2, lib. 7.
(*d*) Haly Abbas. lib. 10, cap. 5 & 8.

noctibus

noctibus ita accedebat, ut certâ horâ magnis cum ejulatibus, imò & lacrymis prodiret; febris nulla, imò in ipso doloris paroxysmo pulsus demissus & tardior. In viciniâ nec tumor, nec rubor alius præterquàm ad limbos insignis. Manabat ab ipso ulcere guttula liquoris limpidi mucosi, sed eâ donati acrimoniâ ut ejùs effluxus doloris vehementiam efficeret summam, & partes quam attigerat igne ardenti combureret. Nec nocte tantùm sævior exardebat, sed manu vel maximè suspensâ tractatus tumor & ejulatus, & motus convulsivos eliciebat. Videbatur, saltem me judice, ultima nervorum pulpa quasi ulcerata; nam nec linteis carptis, nec topicæ unguentorum applicationi locus dabatur, quippè si leviùs attingeretur, illicò & ponderis prementis sensu, & ardore incredibili correptus tolli omnia jubebat; nec tolerabile indusium linteum. Nudus humeros diù noctuque stabat; nam recubare impossibile, nec oculos nictitare. Aquâ solâ perfundi poterat eâque tepidâ tanti mali auctor pustula. Plures per menses perdurabat non mutatus morbus, sine ullo alio phœnomeno præter & maciem summam à vigiliis inductam, & animi desperationem. Affectus qui sensim increverat, decrevit sensim. Pus loco ichoris bonum plures per dies in meliùs sensim sese immutans cicatricem lentam induxit, sanatusque æger plures vixit per annos sanus integerque; peripneumoniâ nuper octogenarius vitæ finem invenit. Alios hìc etiam possem numerare eodem malo, sed non æquè ferociter affectos, quorum sanatio nunquam obtineri potuit, quin per suppurationem pars primùm dolens fuerit deleta. Vasis sanguineis per suppurationem absumptis, & sensus destruitur, & exsiccata nervi pulpa decidit. Malum hoc Arabes ab atræ bilis morsu oriundum judicabant, & cancro æmulum. Certè acerrima est quæ plantæ nocturnæ, ut & epinyctidibus inducendis confert materia, at ubi unica est, nec alias afficit functiones materies illa, pro criticâ potest haberi & depuratoriâ. An morbus ille idem est ac *nævus niger* à quibusdam Arabibus descriptus, teste Golio (*a*), qui per integrum biennium ferox dein sensim decrescebat?

Verùm quantumvis materies illa extra organismi centrum atque circulationis limites in bonum corporis disjecta sit, potest tamen & præ summo dolore necare homines, inediâ consumere, vigiliis macerare, aut corruptelâ vicinorum corpus inficere. Undè id summè optandum ut antequam vires accisæ sint, atque à morbo

(*a*) In Levitic. 13.

conſumptæ unica medicationis via tentetur, & per legitimam ſuppurationem vicinorum pars ipſa ſuppurationi minùs idonea tollatur. Quo quidem in caſu ſuppurationem fruſtrà per unguenta emollientia, ſtimulo tamen adjunčto, moliaris. Quidquid per ſe maximè laxans eſt apponendum, imò ut Paulus (*a*), Avicennas (*b*), aliique veteres ſuadent, admovenda ſunt, ſi fieri poteſt, narcotica ex hyoſciamo, ſolano, aliiſque hujuſmodi quibus rečtè ſuppleveris ex recentiori medicinâ, ſi laxantibus atque emollientibus opii aliquid cautè admiſcueris. Ubi enim dolor eſt atrociſſimus & vix tolerabilis, ſedativa indicatio princeps fit & antè alias omnes adimplenda; nec diffitendum tamen ipſam opii efficaciam verſam fuiſſe in irritantem in viro illo de quo mentio inječta eſt.

Nec minùs per medicamenta intùs adhibita è ſero lačtis, laxantibus juſculis, aut herbis molliſſimis ſummam tenſionem ſatages, aut tollere, aut ejus ſaltem effečtus præpedire, ut dùm à dolore corpus vaſtatur, atque marceſcit, per artem ſaltem aliquâ ratione reparetur. Forſan etiam in tanto malo radices ejus altiùs repetendæ ſunt atque inquirendæ. Videndum certè an æger melancholiam vultu lurido, vitâ anxiâ, terroris plenâ, longo uſu acrium auſterorum contraxerit, an non tota corporis œconomia acri aliquo laboret, quæ omnia remediis ſpecificis & ad cauſam obviis medicanda ſunt? At præſertim, licèt veteres (*c*) non ita ſemper ſenſiſſe videantur, balneorum tepidorum uſu longo ſuccurremus ſanitati labefačtatæ, poſteàque artis erit ita ægrum diſponere ut quotannis, per duos integros menſes, vere præſertim & autumno, cùm vigent herbæ recentiores, & ſaponaceus eorum ſuccus ferè integer lac ſubit, æger lačte utatur aſinino, ſummo ſimul imperato è vegetantibus regimine, niſi tamen ex eorum naturâ ſit, rarâ quidem in hiſce malis, qui poſſint omnimodè ex lačte vivere, ſpretâ omni aliâ diætâ.

Mitioris eſt generis & vulgatior affečtus ille qui Græcis dicebatur *σύκωσις*, ficoſus affečtus ob fici ſimilitudinem; quia caro in eo excreſcit, ut aiunt veteres, id eſt fundus ultrà labia ulceris attollitur. Morbi hujus duas ſpecies diſtinguit Celſus (*d*). Altera

(*a*) Loco citato.
(*b*) Loco citato.
(*c*) Paulus, loc. cit.
(*d*) Celſ. lib. 6, cap. 3.

ulcus durum & rotundum eſt, altera humidum & inæquale. Ex duro exiguum quoddam & glutinoſum exit, ex humido plus & mali odoris. Fit utrumque in iis partibus quæ pilis conteguntur; ſed id quod calloſum & rotundum eſt, maximè in barbâ, id verò quod humidum, præcipuè in capillis. Hæc Celſus à quo nullatenùs diſſentire videtur Galenus (*a*), licèt alii auctores aliter ſub nomine fici intellexerint tumores induratos, indolentes, ſive ſcirrhoſos, alii inter quos Gorræus (*b*), per ficus intellexerint mariſcas, ſeu ulcera in pudendo ſic Juvènali olim dicta, ex vulgari loquendi normâ. Quæ ulcera ad cutem ſolam non pertinent, & ſi aliquandò pro ficubus haberi poſſunt, non tamen comprehendunt univerſum ficûum genus.

Verùm ſi hiſce principibus Medicinæ Celſo atque Galeno, ut æquum eſt, confidimus, apparebit ficus eſſe phymatum ſpeciem quæ bulbos pilorum præcipuè invadit: ibi verò contentus & evidenter ad capillorum formationem luxurians mucus ab inflammatione, ob ſtagnationem indureſcit, donec aucto ſemper volumine findatur ipſe bulbus, & cum vicino textu cellulari ſuppuret. Hæc eſt arida illa fici ſpecies quæ in barbam deſævit quo loco cutis aridior eſt. At in capite altera fici ſpecies magis communis eſt, cùm cutis capitis capillata magis alluatur, & humoribus magis ſcateat. Fatendum tamen eſt quòd, etſi muci illiûs ab aliquâ è non naturalibus cauſis contracta durities poſſit huic malò anſam præbere, munditiès tamen & cutis cura apud nos diligentior levibus hiſce malis præcavendis ſufficiat, undè apud divites & melioris conditionis homines fici & rariores ſint, & numero perexigui; cùm contrà apud pauperes & ſordidos, nec tundendæ barbæ aſſiduos, plures viderim & craſſitie & mucoſâ ſuppuratione conſpicuos. Quæ ubi ſuppuratio unum ad finem perduxit, renaſcitur alter cauſâ vivace & perpetuò redivivâ, decidentibus intereà, nec poſteà renaſcentibus pilis.

Cauſæ quidem tumorum horumce ad univerſales tumorum ſuppurantium cauſas revocantur, eaſque præcipuè quæ parti humorum noſtrorum mucoſæ cogendæ atque coagulandæ potiſſimùm inſervire poſſunt. De his jam abundè dictum.

Verùm non adeò facilè eſt enarrare quæ ſint illæ quæ malum in pilorum bulbos determinant, & ficôſum tumorem conſtituunt.

(*a*) Lib. de Comp. ſecund. loca, lib. 5.
(*b*) Defin. Med. Actius, lib. 2, tetrab. 4, cap. 4.

Certè inter præcipuas morbi caufas fordities & impexa negligentia aut barbæ, aut capillorum numeranda. Pofteà verò notandum eft malum illud, herpeticis hominibus familiare maximè, in eos præfertim incidere qui mentagrâ laborant, & cute furfuraceâ; undè cùm Romæ olim epidemici videantur fuiffe menti lichenes, apud Celfum atque Galenum longa mentio eft & ingens remediorum feriès ad menti papulas ficofas.

Non enim omnis tumor in mento fuppurans fici nomine donatur, fed fi volumine minor fit, papula ficofa à Galeno dicitur. Indè verò facile eft deducere naturam ficûum, feu tumorum ficoforum vix à phymatis, feu furunculi naturâ differre, nifi quòd videatur inflammatio in tumoribus de quibus agimus folliculos cutis duriores occupare, qui ob fenfilitatem imminutam & duritiem quam partes perpetuo aëri expofitæ contrahunt, tardiùs concipiunt atque peragunt fuppurationem, imò humorem jam ferè folidum intùs continent qui ideò difficilè, nec omnimodè in pus convertitur. Undè ex hifce tumoribus non modò pus exit, fed fimul fecum trahit materiem adipofam, rancidam & olidam.

Licèt ergo veteres, & præcipuè Galenus, ficofos tumores mento foli adfcribant, fimillimos tumores ad axillas, inguina atque dorfum fæpiùs obfervamus, qui lento admodùm progreffu in fuppurationem abeunt; fimulque, fi eos compresferis, cum pure materiem aliquandò vermibus albidis fimilem, granulofam, adipofam cum impetu exprimis. Hanc fequitur pus paucos per dies aliquandò, fi compreffio fortior fuerit, fanguini remixtum, & brevi temporis intervallo fit morbi curatio qui plures aliquandò per menfes, imò per annos integros progreffu tacito, nec cæteroquin turbatis functionibus increfcebat. Et certè nulliùs alteriùs mali curatio unquam fimplicior; digerentia enim atque refolventia emplaftra adhibita malo fanando fufficiunt, donec centrum ipfum auferat lenta, fed certa fuppuratio.

Ut univerfalibus caufis, prout in hanc illamve partem decumbunt, fua funt phœnomena, ita ab illorum varietate, nullo ad caufam refpectu habito, varia nomina efficta & inventa funt. Licèt enim apud Arabas & Græco-Arabas Medicos in genere nomen lupi inditum fuerit ulceribus quos aliàs vocabant nomadas, feu profferpentes, de quibus videre eft Arn. de Villanova, Gordonum, Mathæum de Gradibus & alios, tamen apud plerofque receptum

est ut lupi (*a*) haberentur & vocarentur pustulæ phymatodes, seu suppurantes in cruribus & extremitatibus seniorum inferioribus. Quæ ubi semel natæ sunt, ob infirmitatem virium ætatis, ob declivem locum, & præcipuè, ob frigus in tantâ à corde distantiâ enascens, difficilè in bonam suppurationem vertuntur, & difficiliùs adhùc perducuntur ad cicatricem perfectam. Verùm, etsi symptomata mali hujusce omnia in tarditate symptomatum consistant, undè grandescunt potiùs quàm minuuntur, in pravitate carnium succrescentium, ob caloris, ut aiebant veteres, nativi defectum, tamen vulgò eò magis notanda sunt quòd rarò sine causâ interiori accidant, eaque vulgò, aut scorbutica sint, aut melancholica. In priori casu pro criticis haberi non possunt & pendent à sanguinis lentore, acrimoniæ commixto; nec nisi validissimis remediis antiscorbuticis per methodum benè cognitam sanescunt. In posteriori sæpè habenda sunt pro criticis & verè depuratoriis. Sic unam vidi fæminam jam vetulam, & menstruis planè carentem quam similia ferè periodicè adorirentur ulcera. Phlogosis præcedebat, simulque omnia phymatis symptomata. Varicosum illi omne crus erat, & inter varices superficiale ulcus, non sine summo dolore, identidem recrudescebat. Si verò celerior cicatrix per dessicativa unguenta induceretur, brevì aliud in viciniâ maximè proximâ succrescebat, donec humor exhaustus plures per menses relinqueret liberam & à malo semper facilè redivivo immunem. Quamvis autem causæ illæ in senibus facillimè occurrant, & ex vetulis infirmis multi sint qui iis affligantur, Σάπροχνημυς vocabat Dioscorides decrepitæ senectutis malum, præsertim apud monachos & monachas austero & sordido victui sacratos commune, tamen aliæ omnes causæ ad similia ulcera inducenda possunt concurrere.

Juvenem novi, si modò dicenda exceperis, sanum. Huic à febre pessimâ resurgenti artus inferior sinister altero crassior remansit, & cute duriori insignis. Plura ad hanc fœditatem frustrà tentata sunt. Sprevit vix notandum formæ vitium per plures annos, aliòquin integer. Nunc quotannis vere & autumno luposo ulcere laborat, cogiturque & labores togæ quibus addictus est deserere, & lecto affigi plures per dies. Nulla enim ambulanti, imò & erecto cicatrix speranda superest. Idem accidere vidi & perstare doleo in eximio & splendore generis atque animi fortitudine celebrando viro, cui post confluentes variolas idem contigit ut crus unum

(*a*) Manard. lib. 7, Ep. 2.

altero. crassius remanserit. Pluribus ab annis ad hunc usque supinis laborat ulceribus quibus identidem erumpentibus spes affulget, ut aliquandò cruris crassities ad pristinam reducatur molem. Nam licèt decennium jam à variolis exactum sit, quotiescumque ulcus aliquod eminet, de cruris mole detrahitur aliquid.

Quod ad curationem attinet, si topica spectaveris, ea seligenda sunt quæ neutrâ virtute donantur, ne, si stimulent, mali progressibus ansam præbeant, si adstringant, falsam præposterè inducant cicatricem, materiamque intùs cohibeant quæ stagnando pejor fieret. Adeòque mollities cuti atque lævor per topica servanda sunt, imò & quod sæpiùs accidit in parte ferè frigescenti, si aliquis ichor effluat, emplastra admovenda sunt fenestrata, quò possit tenuior ichor ita effluere, ut crassior & mucosa pars ad pus conficiendum necessaria retineatur, superfluo sero effluente. Quod ad interiora spectat, causæ adhibenda meditatio, ut scorbutus per specifica abigatur, melancholicus humor per diluentia fluxilis fiat, non neglectis intereà tonicis, quæ viribus alendis atque sustentandis necessaria sunt, & quorum usus, tùm externè, tùm internè magis multò prædicandus erit, si, ut sæpè fit, gangrænæ in cruribus senum semper pertimescendæ metus ingruat. Quo in casu quid de scordio, alliariâ, aromaticis omnibus sentiendum, quid præsertim de kinakina sperandum sit, omnes auctores qui de eâ scripsêre materiâ satis superque edocuerunt, nec nostrum est ad alia properantibus fusiùs de iis disserere.

Ad hujus generis mala pertinent plurima alia diversis nominibus ab auctoribus descripta. Talia sunt ulcera Balechia quæ barbaro nomine Haly Abbas descripsit. Phlyzacium, seu φλυζάκιον quod ulcus inter pustulas Celsus descripsit. Scilicet in eo affectu reperitur pustula durior, subalbida, ex quâ quod exprimitur humidum est, & quæ certè non potest sine suppuratione ad perfectam curationem deduci. Quamvis gravissimus auctor J. Manardus φλυζάκιον illud à Celso descriptum pro corrupto vocabulo velit accipi, referatque illud ad ψυδράκια, seu psydracia, quæ eâdem definitione gaudent, idque habent singulare quòd ad caput præcipuè pertineant, quo nomine ad ficus & ficosos Galeni tumores referendi sint, quamvis parùm intersit in tantâ nominum farragine unum alterumve admittas. Singulariter tamen hujus mentionem faciemus humoris quem M. Aurelius Severinus (a) ro-

(a) De Reconditâ abscess. lib. 4, cap. 12.

ſam capitis nuncupavit, quippè is ex eorum paucorum numero eſt qui ſua obſervata ad naturæ normam libravêre.

Roſa illa neſcio quâ de cauſâ ſic vocata ; « à tuberculo incipit, » ſeu parvâ quæ abceſſit puſtulâ, ſeu à thymio maligno, vel » parvo ulcere. Malum illud ulcus rotundum, inverſis plerumquè » oris, planum, & in tenues verrucas identidem ſublatum oculis » objicit, id impurâ ſcaturigine fotum humoris mali, ſaniem non » reddit præter quàm ichoroden. Perdolens ad aliqua tempora; » nullis remediis quantumvis præſtantibus cedere ſuetum eſt: » propterea quòd altiùs infixus fomes pericranion, aut cranion, » nedum cutem & membranam carneam infecit ». Hæc Severinus. Quâ quidem ex deſcriptione evidens eſt quantùm roſa Severini cum ficubus Galeni conſentiat. Forſan & hùc referendæ aures cruentatæ de quibus vide Paulum (*a*)? Roſa quidem, licèt ad herpetum virus potiùs quàm ad phlegmonum naturam pertineat, ideò hìc locum reperit quòd ſuppuratione ſolâ tollatur, hæcque inſtituatur difficilè admodùm, cùm à fomite rebelli pendeat. Certè Severinus cauſticis ſolis malum illud adoritur. Undè ſublatâ parte malè affectâ ſub eſcharâ legitima naſcitur ſuppuratio, quæ inutilis eſt prorsùs, niſi remediis adhibitis legitima lymphæ atque ſanguini craſis inducatur. Imperfecta enim eſt & erit ſemper ſuppuratio, donec vitium interiùs graſſans arte magiſtrâ fuerit prorsùs emendatum.

Dantur etiam & ad cutem & in toto quâcumque protenditur textu cellulari ſuppurationes, & eæ quidem legitimæ, ac perfectæ, ſine vix ullâ præviâ inflammatione peculiari atque locali. At eæ verè criticæ ſunt, & iſtæ ſunt à quibus, monente Hippocrate, liberat craſſa & copioſè diffluens urina. Verùm illæ apparatum habuerunt quaſi in univerſo corpore, atque febrilem inflammatoriamque præparationem : de quibus veteres Medici monuerunt ſigna adeſſe quæ ſolutionem non fieri prænuntient, nec tamen ullum mortis incurri periculum. De iis tot præcepta, tot aphoriſmos congeſſit Hippocrates, ut Medicis hujus ſuppurationis ſigna prænuntia nunquam defutura ſint.

(*a*) Lib. 3, cap. 23.

CAPUT III.

De Tumoribus Lymphaticis suppurantibus alicui parti cutis propriis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Meliceride, Cerio, & Melitagrâ Galeni.

MELICERIS, μελικηρις & κηρίον quo nomine intellexerunt veteres ulcerosum affectum prorsùs alienum ab illo malo quod hodie apud Chirurgos nomen illud circumfert post Celsum (*a*), (& nihil aliud est quàm tumor cysticus humorem melli similem continens, de quo hìc agere non est ex nostri operis instituto) Galeno etiam μελιτάγρα dictus est, & μελικηριώδες ἕλκος, sed vulgatiùs κηρίον quo nomine Celsus illud descripsit. Forsan ad cutis morbos cur illud ulcus referamus mirum videbitur. Verùm & ad alios morbos cutaneos fusiùs exponendos ac meliùs intelligendos confert ejus tractatio, nec alibi quàm in cute cognoscitur; quippè in organa tantùm cutanea decumbit.

Ejus descriptionem, quandoquidem alii auctores desunt, à Celso mutuamur. Ejus duas species distinguit. Alterum est subalbidum & furunculo simile, sed majus & cum magno dolore; quod ubi maturescit, habet foramina per quæ fertur humor glutinosus & purulentus; nec tamen ad justam maturitatem pervenit. Si per artem divisum est, multò plus intùs corrupti quàm in furunculo apparet, altiùsque descendit : raròò nisi in capillis apparet. Alterum est minus, & super caput eminens, durum, latum, subviride, subpallidum, magis exulceratum : siquidem ad singulorum pilorum radices foramina sunt per quæ fertur humor glutinosus, subpallidus, crassitiem mellis aut visci referens, interdùm olei, &, si inciditur, viridis intrà color apparet. Dolor autem & inflammatio ingens est, adeò ut acutam quoque febrem movere consuerit.

Certè in hâc utriusque specie ulceris κηρίου quod in cute apparet

(*a*) Lib. 3, de Locis Galeni, cap. 7.

descriptione,

descriptione, quam ex Celso mutuati sumus observatio naturæ accurata miranda est. De ulcere melicerode, quod idem est atque κηρίον, Aetius (*a*) tanquam de morbo apud Syros vulgari loquitur, eaque ulcera *fanalia* appellat. Verùm Galenus μελιτάγραν & μελικηρίδων alibi alio sensu accepit, dùm eas cum mentagrâ confudit de quâ jam alibi dictum, & si descriptionem Plinii insumimus, viroque rei naturalis à se observatæ non imperito credimus (*b*), reverà differt maximè mentagra à meliceride de quâ hìc tractamus.

Verùm cùm in partibus pilosis præcipuè emineat κηρίον, non mirum si in barbâ pariter emineat cujus speciem apud nos observasse mihi non semel datum est. Nascuntur scilicet inter barbæ pilos tubercula rotunda, parùm inflammata, dolentia, tantùm si comprimantur, & quamvis dura sint aliquid tamen submolle persentitur. A novaculâ tuberculis illis insidentes pili abrasi, basim facilè cruentatam habent. Coloris cutem primo in insultu non mutant. Vulgò solitarium nascitur tale tuberculum, sed mox plures diversis in barbæ locis enascuntur, ita ut structura exterior menti mutata in tuber videatur. Et aliquandò ab iis totum integrè spatium à barbâ occupatum repletur: tardèque adeò incedunt illa tubercula ut timeant ægrotantes ne pars simili modo infecta semper remaneat. Mox tamen, sed uniûs aliquandò mensis intervallo, tuberculum apicem album ostentat, fit dolentius, nec sine aliquibus lancinationibus, sed non perpetuis, & post intervalla longa recrudescentibus, exit per foramina plura quæ mox maturescente tumore in unum coeunt non pus, sed puri remixtum sebum quoddam granulatum cum unâ sanguinis guttulâ, quo facto postridiè aliqua puris veri atque legitimi particula exit, & de tuberculo illo jam nulla mentio. Cætera pariter suo quæque tempore sanantur, nec reviviscunt; ita ut malum durabile, fœdum, & indolens aliquandò plures per annos perstet vultum infestans. Pili verò barbæ ab illo malo evadunt rariores, sed non omninò visi sunt periisse.

Aliud est malum de quo jam dictum capite præcedenti sub nomine ficorum, quæ ab isto differunt eò quòd non adeò increscant, nec sebum fundant, & velociùs sua tempora decurrant, ac demùm pilos funditùs excidant, ita ut barba posteà intervalla

(*a*) Tetrabibl. 1, Serm. 4, cap. 23.
(*b*) V. de Impetigine, pars 1.

tantùm à ficis illis libera occupet. Fici bulbos pilorum occupant; χηρία verò in glandulis sebaceis sedem fixêre.

Vitium quod hanc indurationem effecit ad herpeticum virus referri ut plurimùm debet, quòd materiam oleosam & adiposam cuti proximam & in folliculis degentem invadat, undè forsan minùs ad morbos cutis, quàm ad affectus textûs cellularis deberet referri. Undè sit ut ficosi tumores ad mucosæ materiæ degenerationem referendi differant à nostris ulceribus, in eo quòd ficosi tumores antè barbæ eruptionem apparere non possint: at χηρία atque meliceriddes illæ nostræ, in infantibus etiam reperiuntur, mentumque cicatricibus in totam ætatem deturpant. Hinc qui iis affecti fuêre, videntur, ob cicatrices relictas, variolis quas nunquam experti sunt laborasse. Imò & forsan sera olim docebit experientia eos qui aut his, aut similibus malis in infantiâ multùm atque diù laboraverunt minùs posteà variolis esse obnoxios.

At, cessante hoc malo, sæpè pro multiplici illâ abscessûum verè depuratoriorum varietate, cùm jam res peracta videtur & sæpè sibi curationem pollicetur æger, accidit ut reliquiæ depurationis in unum abscessum angulos maxillæ obsidentem mutentur, solitarium, inflammatum atque doloriferum. Quæ conversio morborum cutaneorum in unicum abscessum non rara est; at abscessus ille id habet in nostro casu proprium & singulare quòd, vel in ipsis suis primordiis, non dubia fluctuationis signa importet. Id etiam ipsi proprium est quòd non ita præcipiti cursu sua tempora peragat, ita ut difficilè admodùm, nec nisi post anxias curas aperiatur, applicationeque etiam caustici sæpè egeat, cùm materies intùs contenta non phlogistica sit, nec ad pertundendam cutim apta. Hæc est vera, ut mihi saltem videtur, antiquorum meliceris.

Verùm inquirenti in causas mali hujusce, certè videtur depuratio altiùs repetenda ex miasmatum impurorum lympham impetentium naturâ. Quod miasma, si in adipem deponatur, facit tumores illos, nec aliam expetit tractationem præter illam quæ herpetibus convenit, cùm fatendum sit observatione constantissimâ demonstrari, raro omninò mala illa in eorum hominum genus cadere qui nunquam herpetes fuerint experti, aut saltem lichenibus laboraverint, adeòque textum lymphæ, aut acrem, aut crassum non habuerint. Undè forsan non adeò immeritò videntur malum hoc cum mentagrâ confudisse Galenus & Plinius, quæ cùm lichen primi ordinis fuerit, atque citò contagiosam luem ostenderit,

certè non ſine magnâ glandularum ſebacearum læſione invadere debuit ; adeòque pro magnitudine læſionis curationem non potuit accipere, ſine aliquâ perfectâ ſuppuratione : confuſio forſan indè orta eſt, nec ſatis intellecta diſtinctio morbi in primâ ſuâ origine, ac deindè in variis ſuorum temporum periodis. Certè nil commune magis in eruptionibus lymphaticis quibuſcumque, quàm phœnomenon illud ; ſcilicet quod primò herpeticum erat, coctionem accipere, & in pus verti. Quid enim ? Verſo locorum ſitu, miteſcit virus & ſæpè cauterii vicem adimplet ſuppuratio.

Non igitur, poſt jam dicta repetitaque de lymphæ vitiis corrigendis, diagnoſique inſtituendâ cauſarum, de curatione meliceridos multùm inſudare neceſſe eſt. Nec utraque ſpecies oculis tantùm diverſa, quam notavit Celſus, aliquid diſcrepantis ad curationem poſtulat. Quippè quæ vel topica eſt, vel ad internum vitium, ſeu verâm mali cauſam accommodanda. Certè exteriora poſtulat remedia abſceſſus ille ex ſuppurantium genere, quæ cum emollienti facultate putredinem certam cuti afferant efficaciter. Imò & in nimiâ cutis tenacitate, ne indureſcat humor contentus, & vertatur tumor inflammatorius cujus ſuppuratio radices prorsùs ſuſtuliſſet in tumorem indolentem & cyſticum, proderit cauſtico admoto cutem violare ; cùm illiûs remedii efficaci operatione actuoſa vis nova in tumorem univerſum diffundatur & extendatur, non in tumorem ſolùm, ſed in omnem viciniam. Sic topica phlogoſis excitatur in tumoris deſtructionem : & ſemel aperto tumore illo & jam ſanatione ferè perfectâ, ad interioris vitii cauſas tota ſe vertit attentio, quas quidem ſollicitè expiſcari oportet. Non enim una cauſa hiſce inferendis valet, inter quas tamen præcipuas partes tenet, ut jam diximus, herpeticum virus. At ſæpè venerea lues talia invexit mala, quæ tunc, vulgato apud Chirurgos nomine, gummi dicuntur, ob naturam mucoſam & ſordidè purulentam. Sed ea non unica ſunt mali latentis ſymptomata, verùm eorum natura ex enarratione præcedentium & obſervatione ſatis demonſtratur.

ARTICULUS II.

De Achoribus & Favis Infantum.

Achores Αχῶρες Græcis, favi dicuntur Latinis à ſimilitudine cum apum favis, undè & ad κηρίον veterum referuntur. Eſt autem

αχῶρ indè dictus, si Tralliano credimus (*a*), quòd ichori similem ἰχῶρι παραπλήσιον humorem fundant. Sunt autem achores capiti & cuti capillatæ proprii per foramina exigua liquorem fundentia ulcera. Αχῶρ à favo differt secundùm Alexandri mentem, cùm sint ejusdem naturæ, quòd aperturæ in favis sint ad aspectum majores, quippè quæ evidentes sint in favis, vix se sinant conspici in αχωρι. Quod aliter sentiat Galenus circa nominum originem, parùm ad artem confert. Satis sit sivisse omnium auctorum consensu per achores & favos intelligi manantia atque chronica capitis ulcera, sæpè sine insigni tumore, aliquandò cute tantùm per areas tumefactâ, quæ vulgò odorem acidulum fermentatum, aut rancescens & olidum fundunt, sine insigni sanitatis detrimento. Plures per annos perstant, aliquandò cum capillorum defluvio, interdùm capillis remanentibus, sed semper cum ingenti capitis dehonestatione. Depuratoria autem esse hæc ulcera & ratio & experientia suadent; nec sine magno corporis periculo repelli posse monet Alexander, licèt Aëtius (*b*) aliique plerique, nec excepto Celso (*c*), ad favum adstringentia & fortia detersiva malè & inconsultè suadeant.

Malum illud multò plus infantes quàm alios quoscumque invadit, & ad dentitionem erumpit. Non securè, nisi post primum septennium sanantur pueri, cùm intactæ alioquin cæteræ functiones perstent, sed non rarò vicinæ glandulæ tumefactione fœdè affligantur. Undè cùm malum illud cum aliis quibuscumque morbis hujus ætatis cutaneis coïncidat de quibus agendum erit, & formâ potiùs quàm naturâ morbi illi differant, operæ pretium erit paululùm constitutioni corporis infantilis insistere, quanquam rem sedulò jam alibi attigerimus.

Madidum undiquè & diffluens corpus infantile in magno sui corporis incremento constitutum, & bellè comedit & concoquit celerrimè oblata, modò tamen illa viribus corporis aptè & sapienter fuerint proportionalia. Exundat undequâque in illis humor lymphaticus, & glandulæ, receptacula muco scatent glutinoso, ita ut proportio liquidi ad solidum multò major sit quàm in adultis.

Non copiâ solùm, sed & dotibus differunt inter se humores illi. Mucus crudior &, ut in junioribus animalibus, ad acidum ma-

(*a*) Alexander Trallian. lib. 10, cap. 8.
(*b*) Tetrabibl. Serm. 4, cap. 22.
(*c*) Lib. 5, cap. 18.

ximè vergit, ita ut & sudor, & halitus perspirabilis tenellorum horumce corporum massam fermentantem exprimat, & volatile quid acidulum exhalet. Sed si ob concoctiones vitiatas, aut minùs benè confectas, vel præpediatur exhalatio illa, vel cohibeatur in vasis, tunc evolvitur ad acredinem usque manifestam acescentia illa; & si in glandulas feratur aliaque organa secretioni humorum dicata, indurantur quidem illa facillimè eò quòd seleniticum quemdam insolubilemque salem cum terrâ absorbente ubique in lymphatico humore reperiundâ efficiant, obstructiones tunc creantur difficillimè resolvendæ: humores verò nativum caracterem amittunt, fiuntque indè, aut fatui, atque terrâ & sale destituti, aut resinosi atque acescentes. In hoc ultimo casu bilis viridescens vitium illud oculis exprimit. Hæc feralis quidem scena est, & eò ad dentitionem periculosior, quòd eo tempore plus terræ illiùs animalis debuit evolvi ad ossium quorumcumque, sed evidentiùs dentium, corroborationem; undè dùm cætera organa quæ mollia servare natura debuisset, indurescunt, sublatâ terrâ, additoque acido, ossea compages mollescit, flaccescit, articuli molem accipiunt molliorem, torquentur & distrahuntur à musculis ossa longiora. Ab uno hoc fonte millena mala in ætatem teneram diffluunt, quæ posteà vix poterunt corrigi.

Hæc quidem mala non adeò rara sunt, ut quivis ea non observaverit, præsertim in tenuioris sortis infantibus quos dura egestas cogit ad alimentorum crudorum, duriorum, è vegetantibus farinosis ingluviem, aut in opulentiorum malè moratorum filiis, quibus nihil non concessum. Quid si innatum, aut adventitium virus malè fabricatæ constitutioni novas vires addat, & vitium vitio superingeminet sese, ut sæpè fit, si lacte, aut alimentis obruatur vis infantilis, si perspiratio cohibeatur incautè, si animi pathematibus tenella anima corpus imbelle divexet, si demùm casus quicumque in eos qui vel maximam adhibent prudentiam ineluctabilis inciderit? Notandum est enim quodcumque infortunium in sanitatem infantum uniformem exerere actuositatem: undè non rarum est, à lapsu, ictu, vulnere quocumque infantes in miserrimam incidisse rachitidem; nec à dentitione difficili solâ, sed à casibus quibuscumque morbosis puerilis sanitas labefactatur, & semper eâdem ratione.

Ætatis progressu lympha semper magis magisque ab augmento virium eorumque pleniori exercitio & tenuationis & phlogisti

accipit, acquiritque dotes undè novis usibus, novisque secretionibus apta evadat; cornua in animalium quorumdam fronte succrescunt, evolvuntur organa, secretionum tenor & augetur, & firmatur, novaque generatrix facultas novis stimulis hominem accendit & inflammat. Omnes illæ mutationes in œconomiâ animali necessariæ doctè & fusè à Cl. R. Russel (*a*) enodatæ & expositæ nostri non sunt instituti; sufficiat scire mitiùs multò & leniùs cum infantibus à naturâ agi, ubi suppressa, vel sensim imminuta perspiratio sub textu cellulari remanet, undè sibi viam cudit, cuti capillatæ præsertim insidias struens, ad quam & maxima moles, & libertas meatûum major, & refluxus etiam proximus faciunt ut, represso à cutis textu humore, tot subitæ convulsiones infantum tenella corpora obruant. In hâc ergo infelicitate hoc fortunatum superest, quòd stante hâc abscessûum vacuatione saltem à gravioribus malis eos immunes possimus spondere.

Verùm hærens sub cute & ad cutem perspiratio quam veteres fuliginosam vocavêre, & de quâ Aëtius (*b*) pulchrè annotavit cutem granulosam efficere, cutis substantiam ejusque maximè externas occupat cellulas. Infringitur nativa ejus constitutio & mutatur etiam exterior aspectus. Scilicet illa florem hunc tenellum qui mucosis vasis extra propullulantibus debetur, amittit; dura est tractanti pellis, quæ lævis & molliter afficere tangentis manum debuit, & notante Aëtio, hispidi fiunt pueri, imò & pilosi posteà. Supercrescit cuti, ubi præcipuè tensa est, lichen levis & mucosus, quem facilè instrumentis radentibus abradunt nutrices. Sub hoc verò lichene tanquam pustulæ leves numero plurimæ apparent, quæ posteà adunatæ in ulcera uniuntur, aliquandò lata, aliquandò tenuiùs dispersa, quibus ob muci affluentis copiam oræ & limbi crassiores & retorridi apparent; sed semper tamen innatam mollitiem servant. Exit ab hisce abscessibus humor flavescens, olidus, rancedinem aciditati mixtam exprimens, & qui volatilitate oculos & nares acutissimè feriat, nisi sedula adhibeatur mundities.

Stadium horumce malorum definire difficillimum est. Alia vix trium mensium periodo continentur, & id malo omine fit, quandoquidem humoris perpetuò renovandi, vixque per artem, sed per solam ætatem mutandi moles, tam brevi spatio sanari

(*a*) Œconom. nat. in glandul.
(*b*) Tetrabibl. 1, Serm. 4, cap. 26.

non potuit. At si omnimodè & quasi subitò disparuerint omnia simul ulcuscula, tunc ferè de infante conclamatum est. Vel enim brevi spatio eum antè ora parentum è medio tollent convulsiones atrocissimæ, aut refluus in viscera humor organa secretoria indurando lentâ conficiet tabe. Alia intrà quatuor tempestatum spatium continentur, sed hæc è genere leviorum sunt, vixque limbos ulcerum extantes habent : alia demùm, vel ad usque septimum à secundo à nativitate anno orientia extenduntur, hæcque maximè communia sunt.

Vulgò vere & autumno sæviunt magis, hyeme abundant, per æstatem, quo tempore viget perspiratio, aut ferè evanida, aut humectata tantùm ; imò multi sunt è pueris in quibus omninò disparent ad primos verni caloris impetus achores atque favi, sensim ad autumnum redivivi. Patet satis ex his achores veros esse tumores mucosos, à muco acescente & rancidulo pendentes. Quantâ enim facilitate acidum quodvis, vel etiam acetosum multâ aquâ dilutum agat cogendo atque condensando molem mucosam, facilè intelliget quicumque in se laborem insumpserit experimenta tentandi in mucum recentem cum acidulis quibuscumque liquoribus ; in quibus id notabit cum admiratione, diversa omninò esse phœnomena acidorum variæ naturæ, etiamsi ad gratam aciditatem, multâ additâ aquâ, cujusvis generis acidum debilitatum fuerit, de quo numerosa exempla possemus allegare. In his enim tentaminibus conversus mucus pro acidi varietate materiem non dissimilem achoribus exhibuit, sed diversam inter se, cum spiritu nitri flavam, cum spiritu vitrioli albam, duram, pellucidam, cum spiritu salis albam sordescentem, nec duram. Acetum floccos ingenerat. Sed si acidi illi spiritus puri fuerint remixti, vertitur pus in molem granulatam non dubiâ præexistentiâ demonstratâ ramentorum solidorum. Ea quidem theoria cùm ferè ad omnes æquè puerorum morbos pertineat, indè factum est ut ad illos universim sanandos, & singulos methodicè destruendos, vir apud Anglos successibus & arte nobilis G. Harris (*a*) anti-acida, alcalina, sed præcipuè absorbentia commendaverit. Et certè, licèt forsan aliqua hìc restrictio adhibenda sit, ita ad acidum inclinat mucosa infantium colluvies, ut de eâ suspicio statim injicienda sit, nec in achoribus sanandis alia sæpè oculis & menti sese objiciat indicatio.

(*a*) G. Harris de Morbis infantum.

Verùm antè omnia id inquirendum, an arte medicâ opus sit infantibus quos vexant achores? an totum opus naturæ committendum sit? Facile quidem responsum. Nam cùm achorum eruptio ex naturæ ordine fiat, superfluumque potiùs quàm hostile venenum ab iis vacuetur, certè periculosæ plenum opus aleæ foret, & necessariæ depurationi obsistere, & acrium partium eruptionem ita vetare, ut refluus humor, vel in caput convulsiones, vel in thoracem suffocationes, vel demùm in abdomen indurationes atque hydropes inferat. Et certè præcipitata quævis curatio vel vacuantibus irritantibus tentata, vel unguentis suppuratoriis & irritantibus accelerata, non sine aliquo discrimine tentari potest. Attrahentia verò topicè admota, dùm inflammationem parti inferunt, conturbant naturæ ordinem. Prætereà verò servanda sunt trahentia illa, aptandaque infelicibus illis casibus in quibus aliquandò natura elanguerit, & per infortunium nullâ prævidendum prudentiâ tracta intùs fuerit morbosa lues, cùm nullum in sinendis istis ulceribus subsit periculum. Veruntamen non neganda in curandis hisce ulceribus, aut rejicienda artis efficacia. Sed duobus præsertìm remediorum generibus facilè hisce malis succurritur.

Primò enim tollenda antè omnia ingluvies, quæ ferè semper pro primâ & præcipuâ achorum causâ jure habetur. Est enim achor malum pendens à superfluâ lymphæ copiâ, crudâ illâ atque indigestâ, adeòque, si severo addicantur regimini infantes, & multùm de copiosiori quem vulgò postulant cibo detrahatur, spes est fore ut minoribus laborent achoribus. Et facilè in eorum sententiam iverim qui credunt farinosas pultes crudaque omnia largiori copiâ exhibita huic malo inferendo apta ob crassitiem esse. Undè infantibus in hosce affectus propensis cibos euchymos, benè fermentatos parcâ copiâ ingeri velim, & cum Cl. Harris (*a*) senserim liquores omnes fermentatos, vinum, cerevisiam, &c. esse iis interdicenda, quippè quæ, si valentiora sint, humorem ad caput determinent, si oligophora, acescant facillimè. Posteà verò quid vetat absorbentium usum adhibere; cùm certè & acidis in primâ coctionum officinâ, ubi maxima est eorum copia, & indè lymphæ misceantur, atque alvum, seleniticâ naturâ adeptâ, subducant : inter hæc absorbentia eminet vi laxante alba illa magnesia, salina simul & absorbens.

Prætereà verò calces metallorum jovis, stibii, quæ virtutem

(*a*) V. Harris, loc. cit.

diaphoreticam

diaphoreticam obtinent, si præcipuè sulphuri misceantur, locum hìc invenire possunt. Hæc refractâ dosi, serò præcipuè & antè somnum, alimentis paucis mixta adhibeantur. Intereà verò topica auxilia ita admovenda sunt, ne humorum perpetuo per achoras fluxui obstent, at contrà fluxum hunc promovere queant; undè omnia ex plumbo confecta emplastra repudiare est animus, si quidem, quantùmvis hujus methodi auctores aliter sentiant, & resolventi virtute saturnina illa pharmaca prædicent, repellentia sunt tamen, & vidi hisce emplastris admotis partem humoris in faciem, partem aliam in viscera ferri. Nec mercurialibus crediderim, quibus convulsiones accersitas vidi. Sufficiet certè applicatio foliorum humidorum betæ, lactucæ, & si aliquid iners & stagnans hæserit, hederæ arboreæ folia quæ aliquid corrosivi habent. Tùm verò partes foveantur lenibus resolventibus, ut aquâ mellitâ leviter salsâ, ad antiquorum mentem, decocto foliorum veronicæ, hederæ terrestris, florum sambuci, aut si copiosus humor effluxerit, ita ut indè aut debilitas ossibus, aut damnum metuenda sint, aqua calcis secunda melli remixta sufficiet: licèt fatendum sit adstringentia detersiva ab omnibus vetustioribus auctoribus mirè prædicari, quibus in hâc parte fidem derogat experientia, nec intelligere sinit quâ ratione ista apud ipsos successu aliquo donata fuerint.

ARTICULUS III.

De Lactumine Manardi.

Ad achoras atque favos refertur quod ex vernaculâ loquendi formulâ lactumen vocavit J. Manardus (*a*), & *sapathum* Avicennas (*b*). Ulcerum genus statìm ab initio vitæ exoritur, aut paulò post initium, & partim crustosum, partim ulcerosum totum corpus dehonestat. Hæc vitia ab impuritate lactis orta creduntur. At impuritas illa vulgò à stagnantis ejus nimiâ copiâ ad cutim hærente oritur, & in pauperioris sortis infantibus observatur præcipuè. Nam sordes infantiles lacteæ sunt atque acidulæ, in lemas tolluntur & epidermidem eò faciliùs à cute sejungunt, quòd ipsa terrea epidermis acidis facilè uniatur, sicque sua vin-

(*a*) J. Manard. Epist. Medicin. lib. 7, Ep. 2.
(*b*) Sem. 4, Fen. 7.

cula à textu mucoso solvat, eleveturque in phlyctœnas. Tùm evaporatur & evanescit serum, remanet magma partim mucosum, partim caseosum. Hoc ubi crustâ per aliquod tempus contentum fuit, mutat indolem, putridum fit, & in pus vertitur, sed mucosum illud & malè coctum. Imò potest & pessimam indolem induere & horrenda illa inducere mala de quibus, ut pote ab universali causâ pendentibus, egimus in priori parte. At semel aperto illo quasi naturali cauterio depluere hìc omnes, quotquot in corpore vitiantur, mucosos humores pronum est, quippè ad partem feruntur cujus tenor infirmus magis est ; hinc complicationes variæ cum malis de quibus egimus. Differunt tamen lactumen & achores inter se, quòd achores altiores videantur radices habere, lactumen superficiem magis lambat, & in summâ cute hæreat. Lactumen breviori tempore sua percurrit tempora ; imò sæpè acutorum morborum terminos non excedit, summâque munditie solâ curatur, simulque imperato legitimæ diætæ ordine tollitur. Infanti lactis materni parcior usus concedatur, ita ut appetat vehementer, imò & aliquatenùs famem patiatur. Quod cùm difficillimum sit mulierculis persuadere quas ejulatus & vagitus infantum ad copiam nimiam lactis ingerendam compellunt, saltem impetrandum est ut lac quantùm fieri poterit tenue efficiatur, alimentis tenuibus, & diluenti nutricis diætâ, ita ut minus crassamenti caseosi in lacte generetur. Exulet saltem lac vaccinum, crassitie nutrienti commendatum, & pessimus in omnibus ferè casibus pultis usus, sed hic perniciosus ; hujus enim usu lactumen in achoras verteretur. Lactumen enim potiùs est gradus ad ἀχῶρας quàm malum, aut genere, aut etiam specie diversum. Demùm solemnis est apud nos praxis, quibus illa sedulitas malesana nutricum pueros ferè perpetuâ lactatione demulcendi, nec ratione, nec præceptis superari potest, ut singulis ferè mensibus infantum simili ulcerosâ diathesi laborantium, hyberno præsertìm tempore, cùm perspiratio, aut vigere, aut restitui non posest, levi catharsi alvum subducamus, quâ vacuatur imminens humoralis plethora, simulque à cute farrago supercreta abducitur. Cujus in rei gratiam, manna, syrupos ex pharmacopœis laxantes adhibemus, refractâ dosi, felici ut plurimùm instituto, cùm posteà appetitus & resurgat acrior, & alacritas restituatur. Quod quidem nunquam damnaverim, hâc tamen adhibitâ cautelâ, ne indè infirmior alvus reddatur, fungaturque nimis

emunctorii naturalis facultate, habitusque contrahatur, quo cohibito, facilè turgebunt abdominales glandulæ. Verùm in his prudenter & cautè agendum. Certè nullibi mobilior humor quàm in infantibus, quorum ad temperiem accedunt puerperæ, tùm humorum copiâ, tùm naturâ consimiles.

Aliud malum verè lactumen vocaverim, in puerperis non lactentibus, aut nutricibus, ubi à lacte depulerunt infantes, observandum. Malum hoc ad mammæ extrema & areolam tantum pertinet, per quæ quasi à cellulis cutis pertusis sine ullâ ulceratione notabili, sed per acinulos cellulares apertos & hiantes, exit ingens lactis copia. In ipsis superpositis linteis, coagulatur illud, & caseum spirat. Quæ cicatrix serò facta videtur levissimâ pelliculâ cooperta, facillimè rursùs manè aperitur. Lemæ pellucentes aliquandò èxitui obstant. Sæpè plures per menses hâc formâ, intactis functionibus lac stillat, cum pruritu & rubore levi. Mammæ ipsiûs substantia non induratur, nec dolet. Iis vulgò menstrua nondùm regularem fluxum resumpsêre. Adest plèthora localis lactea, quæ tenui diætâ, exercitiis, aut saltem alvi laxantibus, atque diureticis lentè & sensìm sanatur.

CAPUT IV.

De Tumoribus crustosis atque farinosis partem aliquam impetentibus.

Si naturam morborum horum ad quos nostra hùc se vertit tractatio, seorsìm meditamur, vix differre primo intuitu videbuntur ab iis de quibus jam actum est. Etenim nullum est ulcus quod non, si sibi relinquatur & à topicis immune sit, crustâ contegatur, quæ quasi emplastri vicem impleat, & escharræ formam exhibeat. Verùm multi casus dantur in acutorum præsertim morborum historiâ, in quibus vel mollissimis munita atque tecta emplastris ulcera in escharram vertuntur, & loco boni puris, quod ab iis expectare fas erat, crustam mucosam exhibent, quæ colore & consistentiâ ad laridum suillum accedat. Id quotidiano usu vesicantibus accidere videmus, si quandò aut parti ingruit irritatio localis, aut universo humorum systemati condensatio & adductio principiorum phlogistica.

Quod autem in acutis sæviente erethismo accidit, an non & chronicis malis potest contingere? Id profectò non rarum est: undè fit ut qui suppurare debeant tumores, in capite, in manibus ad digitos & præcipuè in plantis pedum, fiant escharrosi, nec ullam patiantur suppurationem; ob scilicet æstum, aut compressionem, aut demùm ob virium in naturâ defectum. Ita sæpè accidit in miserrimâ maniâ quasi per incendium accensâ ut quæ priùs fluebant ulcera ad aures, crustosa fiant & nullum puris indicium dent. In manibus præduris rusticorum & artificum videmus aliquandò pustulas, quæ in cæteris quidem corporis partibus suppurationem concipiunt, indurescere & in crustam, aut farinam abire, quod & in variolis non incognitum est. Demùm in senili gangrænâ prostratio virium quæ gangrænam comitatur mortem accersit, cùm salutaris suppuratio & crisim, & exitum salutarem morbi facere posset.

Verùm alii sunt morbi ad cutem crustosi, quorum naturæ nunquam debetur suppuratio, & qui etiam sine hujus subsidio sanantur. Iique adhùc morbi sub duplici titulo distingui debent. Alii enim sine evidenti ulceratione ichorem fundunt qui concrescens & lemas & crustas facit, ita ut mixti ex humorali excretione & solidis concrescentiis dici possint. Alii verò nullum humorem evidentem reddunt; sed concrescentem statìm; & quanquàm in primâ suâ origine fuerit omnis morbus depuratorius ex humoralium & eorum qui naturæ auscultant indole, tamen humor concrescens in ipso suo exitu ad superficiem corporis solidescit.

Undè morborum crustas atque lemas in hâc, vel illâ parte inferentium genus triplex est. Alterum enim est eorum qui verâ suppuratione tolluntur; alterum eorum qui suppurationem veram non admittunt; tertium verò eorum qui semper solidas lemas ostentant, nec ullam fluidi notam. Theoria eorum morborum omninò iis communis est cum morbis illis universalibus quorum expositionem in primâ operis parte susceperamus. Sed cur in aliquas tantùm partes desæviant, aliis intactis, id deducendum à causis multiplicibus. 1°. Ab ætate & structurâ diversâ cutis quâ non aliud organum adeò mutatur, adeò solidescit, & novas partes evidentiùs promit, ad mentum, calvariam, genitalia, axillas, mammas. Quæ omnes partes ratione structuræ, varias agunt partes in œconomiâ naturæ. 2°. Ex regionum differentiâ, quæ etiam varietates infinitas affert in vestium, stragulorum,

cubandi ratione ; ita ut nudipedes variis tententur ad cutem pedum malis quibus non attinguntur qui cutem calceis protegunt. 3°. Ex vario ornamentorum usu, quorum quidem actionem hìc evolvere prorsùs foret inutile & quasi absurdum, sed quæ in alterâ hujus operis parte locum invenient, ubi agendum supererit de morbis in ipsâ cute nascentibus. Quæ enim causæ morbum à proprio instrumenti vitio determinant, in ipsum alienigenas etiam partes advocant, dùm debilitatur tonus loci ad quem universalis causa pertingit. Varietatem hanc persequi ut inutile foret, ita etiam inutilem divisionem omittimus, & morbos nominibus & affectibus insignes totidem articulis prosequemur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Crustâ lacteâ Infantum.

Undè digressi sumus revertimur. Prima enim ætas primos atque præcipuos cutis morbos experitur. Quippè patent omnia quasi hiulca vasa, & perspiratio, uti jam diximus, & maximè mucosa est, & indolem ciborum maximè retinet. Cibi quidem maximè simplices in ætate novellâ nihil luxûs habent quem perosi infantes refugerent, nihil gulosæ illiûs varietatis quæ nedùm palatum molle, nec eruditum jucundè afficerent, contrà venenorum loco ipsos convellerent; sed ne suum cuique ætati desit peccatum, ingluvies per copiam nimiam demonstratur, & appetitui infantum nutrix malè sedula nimìs obsecundat. Undè duplex origo duplicis crustæ lacteæ pendet. Prima enim crusta lactea quæ in vertice & totâ cute capillatâ infantum apparet, dici posse videtur ex ordine naturæ. Quippè quæ ad omnes æquè infantes pertinet, & squammis atque furfuribus tota comprehenditur. Pruritum tamen aliquem ab illo excremento concitari indè judicandum est, quòd ubi caput detectum, & manus liberas obtinent infantes quicumque, sese scalpunt illicò, cum aliquo impetu qui & delicias & necessitatem arguat; nec tamen fortem esse, aut intolerabilem sensum illum indè deducitur, quòd de scalpendi necessitate cogitare non videantur, si retectum fuerit caput. Furfures illi non eam quæ lichenibus familiaris est formam assumunt, sed crustam crustæ superpositam exhibent, ita ut lamina una fortiter cuti affigatur & adhæreat, altera minùs firmiter, tertia ut in

arborum libro libera videatur & ferè divulsa leni frictione tota eximatur. Crusta hæc seorsim sumpta pellucet, sed sordidâ pelluciditate; in aquâ excepta mollescit & in mucum vertitur, coagulatur acidis, levibus leviter, fortibus fortiter; cum acido nitri aquâ mitificato flavescit; omnia denique muci simplicis, aut albuminis ovi phœnomena exhibet. Plus muci illiûs crustosi ingenerant infantes, ubi plus comedunt, minùs, ubi vexantur inediâ. Nulla omninò crustæ illiûs in morbis productio fit, & si aliquid hujus, cessante morbo elicitur, tunc prodigiosè fætet, diversè quidem pro morbi naturâ, ita ut nunc acescat, nunc rancescat, nunc putridinem oleat, imò si Rhasi, aut antiquiùs Dioscoridi credendum, Arabibusque omnibus, aliquandò crustæ illæ nidum vermiculis præbent. Certè & lendibus & pediculis aut escam, aut fomitem proprium sufficiunt, quibus, præ cæteris ejusdem speciei tenella animalia plus obnoxia sunt. Hæc quidem in primâ ætate, quæ quò invalescit magis, eò magis etiam de istâ sorditie aufert, ita ut, ubi cutis universim capillata est, jam de eâ nulla fiat mentio, aut pauca admodùm. At observatio docet quòd quò plus hujusce excrementi generatur, eò tardiùs erumpant capilli iique maximè flavescentes.

Quamvis autem depuratio illa ex ordine naturæ fiat, eamque aut prohibere, aut vetare piaculum sit, morbosa tamen evadit, fitque altera crustarum lactearum species, si fuerit aut copiosior, aut acrior. Copiosiorem pro ratione nimii cibi jam diximus. Acrior præcipuè fit, vel à qualitate lactis in nutrice, vel ab innato & à parentibus contracto vitio. Ubi copiosior est hæc materies, stagnat & suprà cutem & in ipsâ cute, atque in squammas squammis superpositas concrescit. Undè & pruritus, & alia mala etiam ulcerosa succrescunt. Nec dubium est, quin possint etiam achores indè nasci. Si acrior sit mali materies, non sine pustulis morbus nascitur, & squammæ concrescunt in crustas, quæ dùm aliæ aliis supercrescunt, comprimunt vicina, inflammationes accersunt, & tandem ab alienâ origine petitam inferunt suppurationem. Hæc quidem præsenti malo tollendo sufficit, sed non omninò ad mali originem eradicandam. Nam si à vitio pendeat illud innato, nòn tolletur, aut corpus relinquet liberum, quin virus illud sublatum prorsùs fuerit; si à nutrice pendeat acrimonia, aut illa, quod tutius & brevius est, immutanda, aut sanguis ejus specificis & acri dominanti oppositis medicamentis

emendandus est atque corrigendus, vel demùm ipsi infanti ars adhibenda.

Curationem quidem crustarum lactearum instituere non debemus ex dictis, nisi summâ cum prudentiâ. Si enim fieri possit, ut mali tollantur incommoda, fons saltem ita diu servetur apertus, ne repugnemus unquam naturæ, sibique illa relinquatur. Non præcipitanter agendum, ne fiat ut vel invitam cogamus ad utilium expulsionem, nec ita timidè ut crustæ crustis cumulentur. Moris est apud matres ut butyro leviter & recenter salso caput infantum protegant, undè sperant & crustarum emollitionem, & pruritûs cessationem; simul à sale aliquid detergi credunt. Quam quidem praxim ideò non probem quòd oleum facilè rancescat, maximèque olidum sit caput iis quibus id apponitur. Prætereà verò crustæ illæ, atque lemæ oleo vix solvuntur, & vertuntur in axungiosum magma. Meliùs & sapientiùs mihi videntur cuti infantum aptari recentia folia betæ, lactucæ, imò & nisi oleret, ob alcalinam indolem, brassicæ: siccantur quidem celeriter folia illa, sed absorbetur intrà crustas succus ipsorum saponaceus, qui terrea earum elementa dividit, undè posteà abraduntur facilè. Prætereà prodest infantum caput, volumine præ cætera membra insigne, frictione siccâ quotidie agitare, quod dùm fit vulgò voluptatis sensum exprimunt illi, nec sine pretio est tergere caput cum decocto emollienti hordei, avenæ, malvæ, imò & infuso florum sambuci, meliloti, chamæmeli, ut solvantur leniter concreta.

Nec sine fructu vidi, quoties inflammatum quid compressionem arguit, lacte & micâ panis crustas fovere quæ acescentiâ lactis brevì emolliuntur. Hinc sublatâ compressione malum fit levius, imò & sanatur per facilem abrasionem. Verùm hìc nec acria, nec emplastica sunt admovenda, multò minùs verò, licèt alii alia suaserint, sulphurea siccantia, aluminosa styptica, quæ brevì & convulsiones & mortem inferunt.

Quod verò interiorem remediorum usum spectat, nunquam majori cautelâ opus fuit; res enim, nisi in molem ingentem excrescat, sibi relinquenda, sin acrimoniæ sensum secum inferat, tunc regimen infantum culpabile est, & sublatis acrimoniæ causis tollitur. Diæta tenuior, præsertim sublatis ex animalium fortiorum carnibus & eorum jusculis, nutrici ita imperanda, ut ipsos non fallat custodes imprudentissimum fœminarum genus. Serum

lactis, emulsiones ex seminibus frigidis paginam omnem implent, quibus intermiscere licet purgantium usum. Sed seligenda illa ex minorativis, & quæ nec nutricis intestina irritent, nec infantum nervos subvertant. Imò apud nos moris est in malo urgente identidem alvum infantum præsertim jam grandescentium & ablactatorum subluere leni infuso rhabarbarino, ad eorum vires adæquato, vel syrupi de cichorio compositi dosi refractâ; cujus quidem praxeos in probationem eò lubentiùs ierim quòd fatendum sit, crustam lacteam, lactumen, & achores eos præsertim infantes lacessere, qui per se corpulenti, adiposi, multum superflui ingenerant; ita ut de mole eorum detrahere nullum sit piaculum. Imò dantur etiam infantes quibus, ubi copia ingens agglomeratur similium crustarum, suppurationem promovere licet. Quod tamen rarum, nec sine damno fit aut erupturorum mox, aut jam erumpere properantium capillorum. Quippè non solùm tolluntur & destruuntur per suppurationem bulbi quibus innascuntur capilli, sed cutis cicatrisata, lævis, jam vix perspirabilis est, undè nec sudatio per caput fieri potest, nec ipsa perspiratio posteà legitimè perficitur. Quod posteà quousquè possit humorem hunc excrementitium, aut in aures; aut in oculos refundere, meditentur practici. Certè non levis momenti argumentum nostri non est instituti hìc fusiùs expendere ad alia properantes.

ARTICULUS II.

De Intertriginibus.

Intertrigo Græcis διάτριμμα propriè & secundùm vim nominis, malum est quo laborant femora, quæ vel equitatu, vel aliâ causâ comprimente & contundente adusta, contritave sunt. Dioscorides παράτριμμα vocat affectum, ubi pes pedem, vel ungula ungulam terit, quo sensu ad veterinarios præcipuè pertinet. Intertrigo à recentioribus Medicis alio sensu accipitur pro illo erysipelatis, aut herpetum genere, quod sæpiùs adultorum femora ad eorum superiorem partem, natium fissuram, perinæum, genitalia in utroque sexu, sed præcipuè apud mares invadit. Undè Aëtius (*a*) licèt aliam idæam, id est eamdem ac veteres ferè omnes de intertrigine sumat, seu potiùs de intertriginibus, eas tamen ambustis

(*a*) Aëtii Tetrabibl. 4, Serm. 2, cap. 67.

comparat

comparat, & eâdem curatione exsequitur. Oribasius (*a*) verò duplicem intertriginum originem, aliam ab internâ causâ, aliam ab externâ admittit. Undè hodie nomen illud defluxit ad morbum eruptivum femora lacessentem, præsertim illorum qui robusti, ad motum alacres & prompti bellè exercentur. Hic in iis eò sævior est, quò plus motu aguntur, lenior ubi quiescunt. Qui morbus cùm apud opiparè & lautè viventes & simul exercitia sine cautelis gymmasticis, sine ordine capescentes, maximè familiaris sit, propriâ & descriptione, & inquisitione dignus est.

Morbus ille adultos ut plurimùm, & primum pubertatis florem egressos adoritur, eosque qui castè viventes, ingenti tamen impetu ad venerem ferrentur; mulieres etiam, sed maturiùs adoritur. Ejus ortus primò mitior est, & pruritu totus continetur. At pruritui illi tùm in maribus, tùm in fœminis jungitur ardor in venerem inexplebilis. Mores & præcepta repugnant, coercet virtus vivax, at manus indocilis ad has partes fertur, scalpendoque malum irritatur, & animus ipse in partem operis venit cum artûum tremore & palpitatione. Sedatur vulgò per plurimas horas malum, tuncque omnia tranquilla apparent, at recrudescit per paroxysmos, noctu potissimùm afficiens. Sævit autem eò vehementiùs, quò aut familiariter magis, aut proximiùs cum fœminis mares, aut cum maribus fœminæ vixerint. Nec minores accipit vires à vino, piperatis, spirituosis, acribus alimentis, potu coffeæ, oleosorum spirituosorum, ita ut noverim viros qui nunquam similibus tentarentur pruritibus, nisi una ex hisce causis accesserit, quas edocti experientiâ vitabant seduliùs. Progrediente malo partes ad aspectum maculosæ, maculis flavis vix supra cutem extantibus distinctæ sunt; scrotum omninò rugosum est, ut & labia pudendorum in fœminis, & tempore paroxysmi prorsùs retractum. Erectio penis & libidinis ardens cupido mentem incendunt. Partes illæ non eruptione lichenibus simili afficiuntur, sed epidermis rugosa olet, & alluitur liquore unctuoso, non lintea maculante, non digitis adhærente; sed ad sensum lubrico.

Increscente malo pruritus enormes fiunt, per paroxysmos & summè violentos, & frequenter redivivos, ita ut nec pudor, nec reverentia regum à scalpendo divertant, & sæpè per intervalla etiam paroxysmorum puncturæ acerrimæ acubus inflammatis per

(*a*) Oribas. de Morb. cut. lib. 3, cap. 18, cap. 19.

cutem transfactis morsu similes, in clamorem adigunt: hinc partes illæ rhagadibus, atque fissuris manu factis undiquè hiant. Ardor semper inest, & ad quemvis levissimum incessum exhalat humor olentissimus, fervente intereà œstro venereo.

Fatendum tamen est quòd in morbi etiam violentissimi impetu, retundatur ille multùm vitâ sobriâ, accuratâque acrium quorumcunque fugâ, reviviscat acriùs, vel minimo in diætâ errato; ita ut non unum viderim quem subitò, velut per electricam scintillam, potus vini meracioris illicò in cruciatus pruriginosos ageret. Nec licèt morbus ingravescat, & invalescat color cutis aliter quàm maculâ flavâ in rubrum vergente distinctus est. Nullus lichen, nulla crusta, nisi tamen à frequenti scalptu epidermis citò renovanda secesserit, sed rugosa hìc cutis & quasi crispata mali diagnosim evidentem oculis exhibet. Virus hìc deponitur acre: an excrementum venereum? An spermatis vicini & in vesiculis sibi propriis fermentantis tinctura? Ut vicinæ vesicæ felleæ partes bile viridi tinguntur. Certè vix credas ab integritate cæterarum functionum aliquid adeò virulenti hìc deponi. Nec prognosis per se funesta unquam esse potest, nisi à frequenti scalpturâ semen etiam frequentiùs effundatur. Quo in casu cùm repetatur sæpiùs indomabilis pruritus, repetito etiam effluxu, tabes dorsalis in junioribus accedet, cujus periculum ingens in simili malo vidisse me memini. At longus & diuturnus morbus est, & licèt juvenibus, castisque aliquo modo sæpiùs accidat, non tamen rarò illum observasse contigit in vetulis & anubus; undè utrique sexui æqualiter propudiosus, renovabatur in extremâ illâ ætate circà partes ulcerosas flagrans libido, non durabilis, non effectibus prædita, sed ita violentâ vi nervos concutiens, ut indè mentis ipsa acies obscuraretur, & in deliramenta conjicerentur miserrimi senes, ridentibus ministris dilapsam in cineres facem.

Malum verò illud, licèt mortis metum non injiciat, se tamen negligi non sinit. Ecquis enim maximo pretio tormenta illa non redimeret? Undè tot remedia jactantur, tot methodi adhibentur, quarum utilitatem facilius erit expendere, si quod de causis mali scimus paulùm perpenderimus. Vulgò affectus ille inter herpetes numeratur; reipsâ tamen naturâ differt ab herpetibus; non enim communicatur, sed hoc quisque sibi servat: cùm enim quotidianum sit ut in fœminas acriter invehantur qui eo affecti sunt, nullam tamen de communicatione meritò conquerentem novi.

Differt adhuc ab herpete, quod etsi unctuosum humorem stillet, quasi perpetuò, non tamen crustas unquam faciat; nisi tamen supercrescant escharæ leves rhagadibus aut fissuris scalpendo factis. Differt verò etiam indè quòd, cùm plurimos viderim incautiùs adstringentibus abutentes, nivem, glaciem, acetum, aluminosa imprudentissimè exhibentes ad hoc malum, nunquam illiûs, repercussi quamvis, non curati signa observaverim. Cantharidibus, vesicantibusve ad loca dissita appositis, augeri potiùs quàm sublevari constanter observatum est.

Nescio an eo eunuchi laborent, res observatione digna foret. Certè scintillæ illæ acerrimæ quæ hominem è statu quieto volentem, nolentem dejiciunt, & subsilire jubent, aliquid habent electrici, & videtur illud malum aliquatenùs cum seminis generatione, aut erethismo in partes genitales aliquid habere communis. Quamvis enim ad juvenes & veneri inhiantes referendum malum videatur aliquandò in extremâ senectute recrudescere, in quâ parùm seminalis auræ generatur, notum satis est in decrepitis aliquandò miram salacitatem quasi è profundo emergere, ob acrimoniæ novam eruptionem quam stagnantia in folliculis genitalibus fluida concipiunt, & quam auget immodica scalptura, si præsertim foveatur senilis ista flammula cardiacis aromaticisque ob præconceptam ferè omnibus opinionem illam senibus calida omnia esse obtrudenda. Nec verò ab hâc opinione desistendum, quòd malum etiam ad fœminas pertineat, quæ nihil habent quod semini possit conferri. Verùm partes ipsis insunt eximio sensu donatæ, ardorque partibus genitalibus ingenitus; ibique humorum mirè oleoso-saponaceorum, in folliculis propriis contentorum, uberem reperias proventum. In hisce porrò folliculis ubi adest dispositio particularis partis sentientis, latet non minima pars venereæ tentiginis, quam acrimonia quæcumque intrà loculos hosce accepta intendit cum pruritu & calore.

Undè non sine causâ malum hoc proprio & peculiari capitulo tractandum credidimus, cùm differat ab omnibus hùc usquè descriptis, nec possit vocari herpes, nec erysipelatis naturam referat. Imò si inter lymphaticos, crustamque inducentes morbos numerari posset, non sine aliquâ distinctione propriæ & peculiaris indolis deberet intrà eorum genus admitti: sed pro peculiari cutis in genitalibus morbo accipiendus est.

Hinc ergo curationem instituentibus alia prorsùs via tenenda

est, quàm quæ aliis morbis cutaneis competit. Quâ quidem in ingadandâ natura ipsa sese nobis obviam sistit. Nam cùm evidenter acria omnia, omnia spirituosa ita noceant ut peccatum sequatur pœna, eaque subita, patet leniendo saltem morbo atque subducendis paroxysmis, & diætam, & medicinam laxantem, diluentem, uno verbo, anti-phlogisticam esse omnibus aliis anteponendam.

Imò novi homines hoc morbo dirè vexatos qui, cùm vivendi pristinam normam abjecissent omninò, & mutassent prorsùs, sero lactis, vitâ simplici admotis, simulque condimentis omnibus rejectis, instituissent vivere, balnea tepida usu prorogato sumpsissent, emulsiones sub noctem quo tempore fervet crudeliùs malum, quotidiano usu assumpsissent, prætereà vini, & præcipuè vini illiûs oleosi quod moschatum vocant usu abstemii, sine ullo alio remedio prorsùs convaluerunt; lenito primùm malo, etiam ita sopito, ut nunquam reviviſceret, nisi proprii obliti consilii aliquod admisissent in diætâ vitium. Tunc enim recrudescebat & renovabatur miserrimè, brevì tamen moderatiori agendi ratione exstinguendum. Undè post multa alia remedia incassùm pluries tentata, huic sese regimini prorsùs sacrarant. Vidi virum gravissimum obnoxium huic malo simul & arthritidi cum quâ quousque servet analogiam non est hujus loci inquirere, ab utroque morbo vixisse prorsùs immunem, dùm fortiter & sine ullo alio remedio, diætam vegetabilem, simplicem illam atque lacteam sequeretur.

Nam non ita res accipienda est, tanquam omne tulerit punctum qui statìm abstinuerit à carnibus. Si enim olera, farinosa, legumina, condimentis, butyro salso, pipere & nuce moschatâ, ut moris est, vitientur, nedùm indè malo nostro quærenda sit medicina, contrà affertur nocumentum maximum. Ita ut ex observatione constet plurium, quòd recrudescant vehementiùs paroxismi iis diebus quibus jubet abstinentiam mater Ecclesia, & macro victu utentes monachi eâ tentigine præ aliis laborent.

At serum lactis, lacticinia omnis generis, regimen arctum ex simplicibus, quies, sed non otiosa, fuga sedilium illorum qui ex plumis conflati incalescunt & calorem acceptum reddunt, tanquàm morbi nostri summè præservativa habenda sunt. Ubi autem malum, aut his, quod rarum est, resistit, aut eum gradum adeptum est, ut vel levissimâ de causâ reviviscat, tunc plenariam ejus curationem tentare ex arte est.

Ea autem curatio duplex. Topica altera, altera ex internis conflata auxiliis crasin humorum immutat. Circà topica, exceptis antiquis qui in intertriginibus ſtyptica & adſtringentia ſuadebant re & nomine à nobis alieni, conſentiunt omnes ea eſſe ex diluentibus atque refrigerantibus petenda mitiſſimis. Sed alii ceratum recens & oleoſa dulcia imponenda partibus affectis ſuadent; alii contrà illa refugiunt, tanquàm obſtipantia atque ranceſcentia, diluentibus ſolis atque reſolventibus aqueis contenti. Verùm quamvis omnibus ferè in caſibus cutaneorum morborum oleoſa mihi ſemper, ut aliis, nocere viſa ſint, in hoc tamen noſtro, ſi recentiſſima ſint, ſemper profuiſſe animadverti. Hìc enim minùs eſt retropellendi humoris periculum; & certè oleoſa eſt, aut ſaltem ad oleum accedit natura humoris acrimoniam concipientis. Undè cerato Galeni recentiſſimo, viſa mihi eſt retundi paroxiſmorum violentia illa, modò tamen diutiùs applicatum cuti non ſervetur, ſed detersâ cute renovetur ſæpiùs. Alioquin noceret oleum ranceſcens, & eò magis quòd olidum fieret eo odoris genere qui noſtræ acrimoniæ proprius eſt. Prætereà nihil rhagadibus atque fiſſuris meliùs medetur. Nec tamen ei qui ſimilia topica reformidaverit contradicere auſim, cùm plures acrimoniæ ſpecies hìc conjungi poſſint.

Cætera reſolventia quæ hìc adhibentur conſtant ex altheæ, pſyllii, lini decoctis, infuſis florum ſambuci, meliloti, chamæmeli, foliis lupuli, calthæ, eupatorii, aliorumque ſimilium, quorum id criminis erit quòd citò exſiccentur, exſiccata verò cutem relinquant aridiorem. Famoſa ſunt in hunc uſum ſaturnina & præcipuè plumbum in aceto ſolutum quod aquam vegeto-mineralem vocant, remedium, pace aliter ſentientium dixerim, repercutiens potiùs quàm reſolvens, & quod nullis in caſibus depuratoriis periculo vacet. Undè in malis ſimilibus frequentiſſimè applicatum, ut ſuadent, cutem non corrugat tantùm, ſed indurat, ſenſum hebetans, & ejus ſubſtantiam in corii formam prorsùs immutat, undè illa dura, inſenſilis, tractanti reſiſtens, & granulata apparet. Imò & mutatur ipſe ejus color, flavumque ac luridum poſteà vix ullis debellandum ac delendum remediis colorem accipit.

In omnibus hujuſmodi depuratoriis caſibus illa eſſe vitanda remedia non ego ſolus, ſed plures Britanni Chirurgi notaverunt. Nec meliùs fidendum forti ſalis marini decocto, quod tamen à

viro illustrissimo & experto commendatum memini qui se nullo alio topico sublevatum prædicabat. Quod quidem certè fugerem remedium ut obstipans & cuti indurandæ aptum, quanquam fatendum sit ab eo oleosam cutis diathesim maximè cicurari. Si sineret irritatio, alcalina, calcarea ingenti aquæ copiâ diluta, & præsertim saponacea mucosis remixta, omnibus topicis prætollerem. Verùm in eorum loco nihil melius est balneis tepidis atque diluentibus cutem fovere. Si verò aliquid universali eorum usui obstiterit, saltem semi-cupia adhibere fas est, aut saltem sedilia cava arte facta, quæ aquâ & emollientibus herbis impleveris, undè longâ sessione pars humectetur penitùs, & magna acrimoniæ pars cicuretur omni ratione.

At in internis præcipua medicamentorum actio transigitur. Nam quæcumque sit acrimonia retundenda, aut universalia indicat acrimoniæ cuicumque opposita remedia, vel specialia & in acrimoniam peculiarem specifica.

Cùm verò raro genus & species acrimoniæ satis adamussim noscantur, ut directa possit in illam actio institui, tutius est universalia adhibere. Quâ in efficaciâ lac cæteris præstat. Indè lactis usus universus pro diætâ atque regimine princeps hìc remedium constituit, sin minùs lac asininum per integras sex septimanas, aut per duorum mensium spatium, vere & autumno, plures per annos debito regimine malo nostro suppetias ita feret, ut ferociens acrimonia penitùs extinguatur.

At eadem non omnes juvant. Undè hìc pro indicatione curatoriâ id assumendum jubent phœnomena morbi qui robustos solos & exercitatos invadit, ut minuantur oleosæ, seu, ut cum veteribus loquar, sulphureæ sanguinis partes, quod auctis fit vacuationibus quibuscumque, diætâque simul humectante & tenui. Hinc aquæ minerales salinæ & purgantes, ut Vallenses, Cransacenæ, Sedlitcenses hìc punctum omne tulisse visæ sunt, si præsertim moranti alvo identidem stimulus addatur. Oleosæ enim partes sanguinis affatim cum bile proruunt. Undè boli ex scammonio, jalappâ, resinosisque solventibus aquis istis immixti sæpè mali radicem sustulêre. Nocere mihi visa sunt mercurialia majori dosi adhibita, prodesse ubi dosi parvâ darentur, simulque vacuarentur per purgantia, ne moras intùs traherent. Tùm verò juscula viperina deficientibus aquis mineralibus, an principiorum tenuatione, malum longò usu sustulêre, si cùm plantis aperientibus & bilem commoventibus

jungerentur. Decantata etiam teſtudinum terreſtrium caro ſæpè effectus utiles attulit, ſed forſan ſine hâc carne ſolus plantarum recentium uſus ad medelam fuiſſet ſatis, ſi plantæ illæ ſaponaceo recenti ſucco turgeant, ut vere & autumno ſcatent illæ præcipuè, principiis nondum per æſtatem aduſtis, atque reſinosâ craſi donatis. Verùm omnia hæc, niſi bilis aſſiduus proritetur effluxus per repetita purgantia, præcipuam amittunt efficaciam; nec tamen cathartica temerè uſurpanda, ſed ſemper ægri naturæ atque viribus admovenda ſunt proportionalia.

ARTICULUS III.

De Auribus ſuppurantibus.

Inter loca cutis maximè morbis cutaneis obnoxia jure meritòque recenſetur auris humana ejuſque vicinia, quæ quidem ita conſtitutam habet cutim ut undequâque ſcateat folliculis humore unctuoſo repletis, facilè inflammabili & ad ignem evidenter decrepitante. Quæ cùm omnia in pueris molliſſima ſint, & cauſis tùm internis, tùm externis cedentia, depurationique apta ſint, ſatis intelligitur quare morbis cutaneis adeò pateant, vitiumque intùs innatum in aures facilè deponatur.

Depuratio quidem hæc ad aures incipit, ſed ita ex univerſo corpore procedit. Hinc varia apud auctores morborum in cute auris enaſcentium nomina & deſcriptiones. Sic ab Alex. Tralliano (*a*) mentio fit morbi quem jam denominaverat Dioſcorides, nec fuſiùs deſcripſit Alexander de vermibus aurem occupantibus. Idem & Paulus Ægineta (*b*) qui ſanguineas prætereà aures ut morbum vulgarem annotavit, aliique Medici plures ex infimâ Græcitate qui plus in præſcribendis medicamentis, quàm in deſcribendis morbis inſudavêre.

Verùm paſſim Hippocrates ipſe de aurium fluxione craſsâ atque viſcosâ tanquàm de criſi locutus eſt (*c*), & horum conſiderationem pluribus in locis attigit, tanquam de corporis emunctorio, humiditateſque circà aures naſci præſertìm infantibus atque pueris commonuit, eaſque æſtate potiſſimùm fieri voluit animadverti (*d*).

(*a*) Lib. 3, cap. 10.
(*b*) Lib. 3, cap. 23.
(*c*) Epid. 4, 107, Foeſius.
(*d*) Aph. Sect. 3, 22, 61.

Quidni enim, cùm tot & tam varia ferantur ad caput phœnomena; ipsamque ejus arcem impetant, exituro humori aliquam semitam præbeant aures (*a*)? Pituita olim capiti adscribebatur & fluxus ipsi liber per fauces, nares & aures conciliari posse credebatur; nos verò magnum quidem brevemque sanguinis impetum ad superiora annotamus, ibique magnas atque copiosas glandulas, excerniculaque maximè notabilia. Ibi etiam è proximo ore, buccâ, naribus immensam & ferè continuam perspirationis vim annotamus. Undè nullibi adeò validè cohibita retropellitur. Nullibi adeò facilè turgescunt glandulæ, & imbibitur humore textus cellularis ex quo velut è fomite perpetuò renovato sæpè videmus ad cutem aurium ferri ulcerosa, olida liquamenta perpetuo fluxu incommoda, subjectam erodentia epidermidem & in crustas brevì alias aliis lamellatim superpositas erumpentes, sæpèque indè ad caput, mentum deferri, rivulorum ad instar.

Id fœminis præsertìm in quibus molliores sunt glandulæ & pueris contingit. Nam in provectâ ætate rariùs accidit induratâ cute & flaccidioribus glandulis, ut aures fluant, licèt herpetibus suscipiendis idonea sint vetulorum corpora, ut alibi dictum, & sæpè aures ipsorum prærubræ sint ad posticam partem & muco olenti imbutæ. At pueris sæpè subitò succrescunt glandulæ, quæ si copiosiorem mucum, sed lenem illum atque innoxium concluserint, resolvitur ille sensim, & patentiores circulationis vias regreditur; hæ apud nos glandulæ incrementi dicuntur. Verùm si aliquid acre cum muco mixtum fuerit, varii in glandulis hisce nidulantur morbi, qui in textum cellularem erumpunt & ab illo in cutem. In quibus glandulæ facilè succrescunt, præcipuèque Parotides, ii se debent morbis ad aurium cutim enascendis obnoxios judicare. Imò præclarè à naturâ cum illis actum erit, si sine ullo alio morbo, erumpente ad aures suppuratione, tandem & glandularum tumore & earum causâ liberentur.

Nec id hypotheticum, aut è theoriâ desumptum credi velim. Multos videas infantes & pueros, quibus glandulæ per hyemem tumescunt atque turgent, cute intactâ: his sub primo veris erumpentis tempore, post levem ad aures inflammationem, pluribus post febrem ephemeram jam Hyppocrati antiquitùs cognitam, aures subitò defluunt; pluit ab illis aliquandò foraminibus manifestis, aliquandò viis incognitis humor crassus, lemosus, pruritum

(*a*) M. Aurel. Severin. de novis Abscess. cap. 15, lib. 4.

summum

ſummum incitans, imò & aliquandò dolores acutiſſimos. Decreſcunt intereà glandulæ per totam æſtatem; formam & nitorem puerorum jactant matres. Sub autumnum redeunt glandulæ; vere rursùs humor idem exſtillat. Et licèt vulgò ad primum ſeptennii circuitum humore illo corpus liberetur, non raro videre eſt; præſertim in muliebri ſexu, fœminas per longam annorum ſeriem hiſce malis obnoxias.

Superfluum ſcilicet acre pro variâ perſpirationis copiâ, nunc copioſiùs exſtillat, nunc parciùs ſævit, nunc fluidum agit maximè, nunc contrà ſolidius paucam vim eamque ferè inertem exerit.

Memini novæ nuptæ clariſſimæ exarſiſſe in genas fædiſſimum herpetum, ut aiebant, genus; hanc ego methodo longiori, quanquàm ingemiſceret, & artem incuſaret, eſſe ſanandam edico. Adeſt vir empyrici potiùs quàm Medici nomine dignus, qui bellam cutem citò mundat, nimiùm veſicatorio ad brachium appoſito confidens. Sed parùm auſcultavit præceptis coacta natura. Glandulæ intumuerunt, ſcirrhoſæ evaſerunt, nec potuimus, licèt omnia tentantes, materiem ad cutem rursùs protrudere. Undè poſteà phthiſi occumbendum fuit. Ob ſimilem malè repulſum à vultu in primo juventutis flore fluxum olentem adhucdùm, magno omnium luctu, aſthmaticos experitur inſultus vir nobiliſſimus. Alium hìc appellare poſſem, cui quotannis redivivus ille fluxus ſanitatem ſervat athleticam, quam, ubi hoc fluxu caruit, amiſerat verè melancholicus. His omnibus partes auri vicinæ, auricula ipſa lemis obſidentur perpetuis, at ter vel quater de die fluxus fit copioſus, acris, ſæpè cum evidenti, at ſubitò detumeſcente, glandularum parotidum inflatione. Acriùs & vividiùs fluit incautis liquor, ſi plus epularum ingeſſerint, minùs verò & parciùs manat ſobriè viventibus.

Nec rarum eſt, nil tale cogitantibus Medicis, ut dùm partes obſtructas reſerare quærunt, ex improviſo, malo primario benè ſe habente, cutis deturpetur, & herpetibus ſe tectum miretur æger. Latebat ſcilicet intùs in muco concretum & extrà, ut parùm latinè loquar, ſphæram activitatis conſtitutum virus. Hoc ars, aut natura, aut fors etiam, quæ aliquid in rebus humanis ſibi vindicat, per diluentium atque ſolventium efficaciam ex priſtinâ ſede extruſit. Tunc vires priſtinas reſumit, agitque novâ redivivum juventâ. An non indè datur ſolvere problemata plurima circà morbos hæreditario jure contractos, qui ſæpè per integras ætates ſilent

Mmm

& tandem jam ſeneſcente viro apparent, & parentum refricant memoriam? An non indè intelligitur cur lues venerea in glandulis concentrata poſt longum tempus emicet? Cur aliquandò, morbis cutaneis per palliativa extinctis, dum habent per aliquod tempus undè ſibi glorientur agyrtæ & empyrici, mox phthiſin contrahant ægri? Verùm ut revertamur undè digreſſi ſumus, aures in juvenibus & fœminis facilè omni generi morborum cutaneorum patent, cauſamque univerſalem antè alias partes accipiunt, undè à naturâ morbi hìc depoſiti pendet curatio, ſive herpetes ibi ſedem fixerint ἐσϑιόμενοι, ſive humor lacteus infantum, aut puerperarum de quo jam egimus, hìc decumbat, ſeu demùm adſit mucus ſuperfluus ille, & ſæpiùs acris qui ad pubertatem uſque partibus evolvendis confert, attenuatiſſimus, cornua in illis animalibus producens, in aliis barbam & pilos & quandoquè cruſtarum congeriem: undè ad morborum horum omnium curationem aurium ſuppurantium curatio ableganda eſt.

ARTICULUS IV.

De Porrigine.

Porrigo Græcis πιτυρίασις, morbus eſt capitis cuti proprius, depuratorius tamen. Fit autem, ait Alexander (*a*), ubi tenuia & furfuracea corpuſcula ex capitis ſuperficie, aut etiam ex reliquo corpore, citrà exulcerationem reſolvuntur. Hinc ergo ad furfuraceos & lichenoſos morbos refertur porrigo. Aliquandò à capillis in barbam ita progreditur, & eâ invadit copiâ ſuperpoſitis laminis, ut illam nivi & copiæ farris comparet Q. Serenus Samnonicus (*b*), Poeta Medicus, certè in utroque genere mediocris.

Verùm omnia quæ de porriginis deſcriptione dici poſſunt brevibus verbis Celſus (*c*) expreſſit. « Porrigo eſt, ubi inter pilos » quædam quaſi ſquammulæ ſurgunt, eæque à cute reſolvuntur, » & interdùm madent, (quâ in ſpecie videtur porrigo aliquâ » ratione ad achores referri) multò ſæpiùs ſiccæ ſunt, idque » evenit, modò ſine ulcere, modò exulcerato loco. Huic quoque » modò malo odore, modò nullo accedente. Ferèque id in capillo

(*a*) Alex. Trallian. lib. 1, cap. 4.
(*b*) Verſ. 34.
(*c*) Lib. 6, cap. 2.

» fit, rariùs in barbâ, aliquandò etiam in supercilio. At neque » sine aliquo corporis vitio nascitur, neque ex toto inutile est. » Nam benè integro capite non exit; ubi aliquod in eo vitium » est, non incommodum est summam cutem subindè potiùs cor- » rumpi, quàm id quod nocet in aliam partem magis necessa- » riam verti ».

Ex his intelligitur porriginem aridam, si simplex & absque læsione functionum fuerit, ad lichenes verè esse referendam, & vix aliam sibi curationem postulare. Alexander (*a*) quidem « cretam cimo- » liam betæ succo remixtam jubet illiniri, & sinere suprà caput, » donec inaruerint, deindè ubi ablueris, thuris lacrymam tritam » ex vino & oleo inungi ac sinere, donec exsiccentur ». Quâ quidem in curatione abstergentia, imò & attrahentia, qualis est betæ succus, absorbentibus remiscet, ut quâ proportione exit humor, imbibatur absorbentibus; quâ medelâ ubi fons porriginis inaruit, imponit cum tonicis ea quæ lubricent. Si verò humidiores fuerint porrigines, tunc mucum vult muriâ appositâ tenuari, aut farinâ lupinorum coctâ, & capiti appositâ resolvi, curationum indicationibus herclè maximè legitimis, si alicujus momenti fuerit tentare mali incommodi curationem. Nam Celsus adstringentium in morbis cutis alioquin non parcus laudator, de iis adhibendis in porrigine non adeò sollicitus videtur, nec nisi in gravi incommodo ea incautiùs advocat, alioquin disertè pronuntiat commodius esse subindè pectendo porriginem repurgare, quàm eam ex toto prohibere. Quod certè multò magis ejus sententiæ qui malum pro depuratorio haberet, convenit, cùm reverâ, vel ab ipsorum antiquorum doctrinâ, styptica omnia in morbis depuratoriis nociva sint. Ex his paucis quæ nostri nos majores docuêre, satis & natura & forma porriginis intelliguntur. Lichenes sunt in capite nati, & quamvis apud illos qui summam capitis curam habent & capillos nitidos servant rarò in summo suo gradu porrigo observetur, fatendum est non rarò occurrere hujus vestigia, quoties scilicet acri aliquo levi humor sebaceus atque lemosus folliculorum in capite hiantium intingitur.

Infantibus recens natis, quo tempore capilli emergunt, inest, uti jam diximus, quædam porrigo naturalis, cui solùm consilium Celsi congruit, pectendo veteres squammas tollere, novis exitum conciliare. Quò enim cutis accrescendo fit validior atque magis

(*a*) Loco citato.

addenſata, eò minùs quiſquiliarum harum exit. In juniore ætate rarò porrigo ſævit. Nec tamen hâc etiam melior ætas omninò immunis eſt. Poſt pubertatem in maribus ſæpè areſcit cutis capitis, ſi præſertim diuturnos labores illi tolerent, ſolive ardentiori fuerint expoſiti, undè antè diem non ſine porrigine calveſcunt, cùm liquidiori muco minùs foveatur epidermis, exſiccatoque textu cutis capillatæ denſiſſimo, in ipſis ſuis natalibus mucus inorganicè concreſcat, rursùſque novis ſemper affluentibus muci liquidi elementis mox concreſcendus renaſcatur. Ariditati autem illi ut maximè ſubjecta eſt & folliculorum ſebaceorum & bulborum vicinia, ita præcipuè in locos pilis obſitos ſævit porrigo. Cùm autem inclinante ætate ariditas illa ex naturæ ordine eveniat, nil mirum eſt ſi porrigo eam ætatem affligat, cùm iis qui calveſcunt cutis prætermodùm areſcat, ita ut ubi nulla porriginis ſuſpicio eſt, cutis calvorum prætermodùm lævis & nitens oculis appareat, imò & in ipsâ ſaniſſimâ capitis conditione lemæ ingentes epidermidis facilè à cute ſubjectâ detrahantur. Verùm de eo calvitiei genere aliquandò dicendum erit, cùm certè in hiſce caſibus porrigo pro depuratorio morbo haberi non poſſit.

At nullo ætatis diſcrimine invadens datur alia porrigo verè morboſa & depuratoria, nunc ſicca, nunc madens, capillis præcipuè infenſa. Utramque cum priori & ſimplici porriginis ſpecie nunquam confuſam velim. Quæ non madet juniores & adultos perſequitur, nec ſenio parcit. Ipſa cutis capitis, ſi deradatur, aliquandò œdematoſa apparet, & digito tangenti cedit, doloremque levem excitat. An hanc porriginem ſub nomine *achorum dolentium* deſcripſit Trallianus (*a*)? Tùm apparent maculæ furfure tenuiſſimo & per aëra volitanti, dùm frictio adhibetur, plenæ. Fundus macularum rubicundior eſt, & ſæpè à calvariâ ad uſque frontem fœdo ſpectaculo protenditur. Sæpè per hyemem & æſtatem malum deliteſcit, nec tamen ceſſat omninò; vere & autumno rursùs ſævit ferociùs. Quænam verò cauſa porriginem hanc in capillos, ſupercilia, ut vidi, barbam determinat? Sæpè contagium, ſæpè acrium irritantium aromatum uſus, malè ſedulâ munditie applicatorum, porriginem efficit. Sæpè, verno præſertim tempore, in calvariam debilem radiorum ſolarium actio mali auctor fuit. Vidi pulcherrimum juniorum fœminarum cœtum pulvere cyprio eodem aromatico utentium, hocce malo infeſtatum; mutato pulveris

(*a*) Ibid. cap. 8.

venditore ceſſavit porrigo, & qui copioſiùs diffluebant capilli jam firmiùs conſtitêre. Vidi etiam porriginem evidenter veneream. Sed hæc nec ſola, nec ſine gravibus & diagnoſticis emicabat ſymptomatibus.

Species alia quam Celſus & Trallianus indicant humida eſt, cuti ſoli capillatæ propria, & hanc fæminis crediderim, ſed non auſim ſpecialem pronunciare. A me certè tantùm in fæminis obſervata eſt quibus & capilli abundantiores, &, ut veteres loqui amabant, caput humidius. His caput quidem ingentem excrementorum copiam accumulat, ita ut quò plus pectendo detrahas, eò plus farris illiûs videatur ingenerari : intereà verò naſcuntur ſine ullis evidentibus foraminibus maculæ ingentes, ſero acri totæ humidæ quod vulgò coït cum capillis, imò ſæpè capilli ipſi inter pectendum cum magnis epidermidis fruſtulis quibus innaſcuntur decidunt, brevì tamen renaſcentes, ſi malum curatum fuerit. Maculæ hæ poſt aliquot horas totæ ſiccæ ſunt & farre plenæ. Altera alibi exurgit, & plures ſic ſibi ſuccedunt. Madorem in cute evidentem deprehendas, undè mador ille pendeat oculus vix invenit. Conſopitur brevì malum, mox recrudeſcet. Et in pluribus vidi antè recrudeſcentiam, horrendum præire capitis dolorem. Imò mulierem novi quæ hoc malo defuncta videbatur, cæſariei quam pulcherrimè curabat maximè attenta, eodem malo rursùm affici menſtruis deficientibus, capillis intereà pereuntibus quos ſummâ mœſtitiâ quotidie colligebat. Præibat ſemper internus capitis dolor cum porriginis eruptione ceſſans. Præibant in aliis ψυδραχιαι, ſeu puſtulæ capitis de quibus & Græci (*a*), & Arabes (*b*) egerunt, quaſi de præviis ad omnia capitis exteriora mala incommodis. Fruſtra varios adipes, urſinum, vulpinum, muſtelinum adhibuit ſedula mulier ; omnia prorsùs inutilia.

Verùm genus illud porriginis non dubitavi ad herpetes referre, licèt quædam videantur phœnomena malum noſtrum ab iis diſtinguere atque diſcriminare. Locus præſertim & ſedes morbi hìc ſpectandi ſunt, ut differentiæ cauſam intelligamus. Adeps hìc ſuppoſitus parcus, muci natura tenax, folliculi lubrici maximè. Humor facilè foras exit, nec facilè repercutitur, quamvis adſtringentia non careant periculo. Fæminam enim vidi cui ſtypticum pomatum ingentes ad thoracem dolores attulit, ſolo lacte aſinino

(*a*) Galen. lib. de Tumorib. cap. 16 ; Trall. lib. 1, cap. 5.
(*b*) Avenzoar, lib. 1, cap. 10.

redemptos. In meretriculâ cui similis morbus quæstum abstulerat, dùm frontis honorem detrahit, astringentia apposita nec profuêre, nec nocuisse visa sunt: sanavit præliorum venereorum sæpiùs expertam mercurius inunctus. Certè resolventia non stvptica possunt hìc locum invenire, ut decoctum lupinorum ab antiquis decantatum.

Prætereà eamdem esse herpetum atque porriginis hujus naturam id indicat quòd verè herpeticis mulieribus mala hæc accidant. Undè Hippocrates (*a*) de porrigine non loquens, vocat tamen ægrotantes aliquos post crisim in morbis acutis porriginosos πιτυρώδεις, quod reverà pluribus morbis accidit, in quibus post longos capitis dolores, non solùm capilli defluunt, sed etiam ingenti copiâ furfures enascuntur.

Igitur in operosâ horumce malorum curatione non insudabimus, cùm ea quæ de herpetibus dicta sunt ad porriginem referantur humidam, & ea quæ de lichenibus prolata sunt alibi pertineant ad siccam. Si tamen magnitudo mali ejusque dignitas jubeat malum ad alias amandare partes, quod fit si in oculos, si in interiora aurium cum surditatis periculo malum videatur grassari, tunc cauterium alterutri brachiorum inurere sapiens erit & utile, propter causâs alibi fusè & copiosè expositas.

ARTICULUS V.

De Tineâ.

Tinea novum est nomen & barbarum apud melioris notæ Latinos incognitum. Morbus verò quem hoc nomine cum Arabico-Latinis auctoribus designamus à Græcis cùm *favis*, achoribus, lactumine confundebatur, & si quandò graviùs ingrueret, lepra in capite vocabatur; nam cùm Plinius (*b*) ait iridem opitulari infantibus tinearum vitio laborantibus, perspicuum est non tineam nostram hoc loco intelligi, sed cutim vermiculis forsan & pediculis deformem, ut rectè notat Harduinus.

Apud Arabes prima mentio tineæ nostræ injecta videtur sub nomine *sahafati*, Avicennæ (*c*). Quæ quidem, ut ait, incipiens est *bothor*, dein ulceratur ulceribus crustosis quandoquè, & emittit virus.

(*a*) Epidem. 2.
(*b*) Lib 21 cap. 20.
(*c*) Fen. 7, tract. 3, cap. 10.

Tuncque duæ ejus distinguuntur species: *Sakafati* humida quam *resringi* vocant, & sicca atque antiqua quæ est pessima. Si eidem auctori credamus, ab humore melancholico causam accipit, cutem corrumpit atque corrodit, hæcque est *alvathim* à quo nomine barbari, ut videtur, thim & thineum & tineam fecerunt. Est autem apud Mesuem (*a*) *saphatin* idem atque *sahafati* Avicennæ, *albacore* & *albathin* Rhasis. Tyria verò & tinea apud veteres Haly Abbas (*b*) interpretes usurpatum nomen primùm reperitur. Avenzoaris interpretes, ut & ipse Avenzoar, *alsafati* à tineâ distinxêre (*c*). Nomen verò tineæ posteà acceptum apud omnes ævi posterioris auctores invaluit, Gordonum, Nicolaum Florentinum, Arnaldum de Villanova, sed præcipuè Guidonem de Cauliaco (*d*) qui in eo maximè notandus est, quòd *alsafati* vel *sahafati* Arabum distincto articulo atque tineam tractaverit: qui quidem morbi in quo differant vel symptomatibus, vel etiam adhibitâ apud ipsum curatione, vel attentiori Guidonis meditatione non video. Certè maximus auctor per æva sequentia Guido de Cauliaco ad se posteriores ferè auctores traxit, quanquàm sæpiùs promiscuè apud ipsos usurpentur nomina tùm Arabica, tùm tinea, tùm etiam *serpiginis* nomen quod è serpendo assumptum herpeti Græcorum respondet, & pertinet ad ipsum, ad tineam verò nullatenùs, quæ raro ultrà calvariam, & aliquandò, sed rariùs ad barbam neglecta protenditur.

Hujus autem nostræ tineæ species quinque vult numerari Guido de Cauliaco: prima est favosa de quâ exit per foramina subtilis humiditas favo & melli similis, de quâ fatebor me non videre in quo à favis & achoribus modò descriptis differat. Secunda ficosa in quâ continetur quoddam granis ficûum simile & rubens ad extrema, quæ etiam ad ficos descriptos refertur. Tertia *amedesa*, ficto & barbaro nomine, in quâ humiditas carni similis egreditur per foramina minora quàm in favosâ, & hanc ab achoribus & κηρίοις cur distinguant nescierim. Quarta *uberosa*, similis uberibus mamillarum cum rubore, à quâ humiditas fluit sanguini similis (id est ichor). Quintam demùm lupinosam vocat, estque similis figurâ & colore lupinis, à quâ quasi cortices & squammæ

(*a*) Pract. Mesue Summ. j. cap. 3.
(*b*) Avenzoar, tr. 2, cap. 4.
(*c*) Haly Abb. lib. 4. pract. cap. 13.
(*d*) Tract. 6, doctr. 2, cap. 1.

fluunt albæ & ſiccæ ; & ſub iſtâ, pergit idem auctor, comprehendi poteſt furfuroſa in quâ ſunt corpora ſubtilia farinæ, ſeu furfuri ſimilia quæ à capite fluunt ſine ulceratione. Hæc vera porrigo eſt. Undè perperam teſtimonium Galeni (*a*)·Guido invocat qui achores & favos & furfura diſtinxit, nec aliquid præteteà. Indè factum ut licèt ſubtiliorem iſtam diſtinctionem in tineâ plures admiſerint, repudiarint tamen plurimi, quaſi multos morbos in unum convertentem, inter quos eminet graviſſimus auctor Euſt. Rudius (*b*) qui de his & doctè & ad naturæ obſervationem ſcripſit. Hic enim Avenzoarem & Avicennam ſecutus, tineæ vult tantummodò nomine deſignari capitis ſcabiem ſiccam, cruſtoſam, ſeu ſquammoſam, quam ab humore melancholico natam pronunciat.

Quinque has tineæ ſpecies ad tres reduxit Ambr. Paræus (*c*) ad naturam obſervandam factus homo, nec tam intricatè doctus: furfuroſam quam jurè porriginem vocamus, ficoſam, & corrodentem, quarum altera favos conſtituit, altera ad herpetes, ſeu ſerpiginem eſt referenda. De lupinoſâ quam veram ſolam agnoſcimus tineam ne mentionem quidem injicit. Quinque verò ſpecies cum Guidone & Gordono Sennertus, Foreſtus aliique diſtinxêre, quibus oblivioni traditis, ut pote tractatis, id unum obſervatores Medicos rogamus ; an non inſpecto capite illicò pronuncient tineam adeſſe in uno morbo, quem pueris pauperum, aliquandò, ſed rariùs in divitibus occurrere omnes conſentiunt, nec tamen ab eâ immunes ſunt adulti. Hujus ergo, ut error in poſterum vitetur, deſcriptio accurata tradenda eſt.

Aliis, ut aiunt auctores, connata eſt tinea, aliis adventitia. Connatam faciunt parentum vitia ; nam ut videtur apud antiquos obſervata fuiſſe leproſorum progenies, ita & nunc tineoſorum dantur proſapiæ. Sed quî fiat ut matre ſanâ & patre ſano viderim univerſam progeniem ſimilibus deturpari fœditatibus ? An hoc ab uteri lacte, an à vitioſâ organorum conformatione quæ ſecernendo cutaneo lubrico capitis humori inſerviunt ? Quo in caſu vix ſperanda foret curatio. Aliter tamen rem evenire vidi. Crediderim ergo nullam dari tineam verè connatam, ſed poſſe à materno

(*a*) Galeni exegeſis voc. Hippocrat.
(*b*) Euſt. Rudius de Sympt. extern. lib. 4, cap. 11, ad calcem libri de affectibus externis.
(*c*) Lib. 17, cap. 2.

utero accipi acre indomabile quod summâ tenacitate lymphæ adhæreat nutritiæ, & posteà lacte nutricis, vel ipsiûs matris perverso invalescat, tineamque producat; hinc cùm hujus originis nullum statui potest tempus, connatam credimus affectionem quæ ab incipientis vitæ exordio nunquam nos deseruit.

Incipientis tineæ vulgò prodromus & quasi nuntia porrigo, in iis locis maximè conspicua quæ mox tinea invadet, indè quasi à centro sensim decrescens, protenditur. Quo in loco porrigo magis eminet, fit crusta, quæ sensim sensimque spissior, mucosa tamen est, & malè olet. Rancidulo-acescentem mixtum tamen putrido spontaneo odorem emittit, si fuerit impura & malè tractata; vix ullus est odor si lintea mutentur, & puer mundus fuerit, atque bellè educatus. Crustæ illæ sensim sensimque albescentes evadunt, & in viciniâ jam non furfur, aut far morbosum apparet, sed lemæ grandes albescentes. Sub hisce lemis cutis lævis apparet & quasi marmorea, imò aliquandò pellucens. Nullus tamen humor exit præter mucum levem ad ipsos tumoris margines. At non unus, aut solitarius tumor exsurgit. Verùm priore jam quasi maturitatem adepto succrescunt alii, ita ut tineosorum caput, aut glabrum sit, aut in partibus non glabris totum crustis scateat, sese invicem superscandentibus.

Interdùm tamen tineæ incipientis alia est forma, præsertìm in illis quos grandiores tinea invadit. Psydracia pauca, conferta, uno in loco turmatìm erumpentia tineæ dant locum, id est porrigini & crustis indè nascentibus. Cætera ut in aliâ specie eadem sunt phœnomena. Ad frontem usque tinea protenditur. Et cùm glabritiem cutis sedulo examine perpendimus, simulque epidermidis sublationem in lemas sibi succedentes, evidenter subjecta cutis tumefacta in suâ substantiâ deprehenditur. Imò, licèt non doleat per se, rudiùs tamen tractata sensum obscurum dolorificum refert, & sub frictu atque attactu rubet facillimè; indè patet cur crustæ videantur depressæ, velut si à cute humiliore exsurgerent.

Non tamen semper eadem externa tineæ phœnomena sunt. Alia enim verè lupinosa dici potest, eò quòd & suprà basim multùm emineat & attollatur: alia depressior est, &, ut Paræus ait, corrodens, eò quòd extendatur, quæ etiam subjectam cutim erodit & ossibus ipsis sulcos imprimit, ut in cadaveribus deprehenditur.

Aliquandò verò humida est, id est aliquo, sed parco humore

ſcatens, qui inter cruſtarum intervalla ex cute rubrâ ſcaturire videtur, mellis corrupti ad inſtar. Brevì tamen coagulatur humor ille in lemas, adeò ut ſi veterum ſequi dogmata velimus, ea ex porriginosâ atque lupinosâ complicata dici poſſit. Aliquandò ſicca eſt & prorsùs arida, quæ verè tinea dicenda eſt.

Sed vera atque maximè animo tenenda diſtinctio quæ ad omnes ferè morbos cutaneos pertinet in eo conſiſtit, ut ſedulò perpendamus, præſertim in adultis, an non tinea venerea ſit, & ab impuris orta concubitubus? Hoc enim in caſu, qui non infrequens dici poteſt, ſupervacua eſt omnis inquiſitio, nec alia tentanda curandi methodus quàm quæ morbis venereis competit. Hæc & profundior & dolens magis, & pruritu nocturno ſæva & abnormis, oſſeam compagem magis fatigat, ſimulque in graviora ſymptomata it degener : cùm contrà tineæ noſtræ id proprium ſit, ut perſtet integra, nec ullâ ratione moveatur, ita ut plures per annos neglecta nec progreſſus accipere, nec tardari, uno verbo, non alterari videatur.

Plures tamen ſunt inter recentiorem tineam atque veterem differentiæ ſymptomatum quas hìc paululùm annotare neceſſe eſt. Recens enim pauciores occupat partes, minùs prurit, minùs arida eſt, minùs olet; at creſcit eundo malum. Cutis magis atque magis glabreſcit, glandulæ ad occiput lymphaticæ intumeſcunt, non criticè, non depuratoriè, ſed mali communicatione : indèque aliquandò & collum & axillas invadunt; intumeſcunt aures ferè elephantinum in morem, ſqualleſcunt oculi, palpebræ ipſæ rubent, inflantur, introvertuntur : intereà fetidus odor ex capite exhalat, veteres excutiuntur pili; qui ſuccreſcunt, aut albidi ſunt, molles, vix aliquod capientes incrementum, aut lanuginis in morem tenuiſſimi, rari, intricati, vix calvitiem ipſam diſſimulantes. Intereà benè valet æger, immoriger eſt, & quodam appetitu voraci donatur. Verùm ut plurimùm mens ad labores capeſcendos vix apta aliquam hebetudinem refert, & ad corporea exercitia agiles, vix mente valent. Non hìc diſcrimina temporum, aut intervalla numeranda ſunt. Perſtat tinea quaſi immobilis, nec niſi attento obſervatori & per longa tempora hiſtoriam morbi rimanti, aliquid novi in ipſâ apparet. Etenim ſi tinea ſibi relinquatur, ætas, regionis mutatio, victûs prorsùs immutata conditio ipſi ita ſuppetias afferunt, ut qui tineâ à primâ laborarunt infantiâ vulgò ad pubertatis tempus, mutatâ prorsùs lymphâ, ipſâ ſenſim libe-

rentur. Quibus tardiùs exſurgit & poſt pubertatem, versùs mutatas in virili ætate vitæ conditiones, ſed præſertim aliquo ſupervenientе malo, ſanantur. Schenkius (*a*) à retropulsâ tineâ ſuppuratum unicum cerebri lobum indèque mortem vidit. Vidi tineoſam virginem ab ipsâ prorsùs ſanari. Succeſſit inſania immedicabilis.

Febres intermittentes longæ, diuturno vexantes tempore, dùm lymphæ mutant textum, dùm regimen vitæ poſtulant, huic morbo medelam attulêre. Idem fit à febribus illis magnis depuratoriis quæ totiûs corporis conſtitutionem ſubvertunt. Verùm quæ magis communis eſt tineæ ſequela, ea eſt : intumeſcunt glandulæ, ſecretione privantur ; ad caput jam nullus deponitur humor ; articuli craſſeſcunt & ſpina ventoſa tineam excipit. Sin minùs, vel fit phthiſis ſtrumoſa, & pulmonibus in materiem duram, granuloſam, quaſi cretaceam converſis, quam vel ipſa ſuppuratio abſumere non poteſt, poſt longos febris hecticæ languores miſer æger antè diem fatis cedit ; vel longius fatum poſt languores peſſimos eos manet quibus, depoſito in glandulas meſaraicas eorumque viciniam veneno, obſtruuntur illæ, indurantur, fitque ab intercepto circuitu, aut lethalis diarrhæa, aut hydrops inſanabilis. Verùm ſæpiùs ipſa ætas huic malo ſola medicinam fecit. Nam plures reperire eſt vetulos quos in infantiâ tinea divexavit, & nullum unquam inclinante ætate tineoſum vidiſſe mihi contigit.

At ſuſcipere hujus mali curam in immorigeris infantibus, aut in pauperioris ſortis hominibus arduum eſt & ita difficile opus, ut & Guido de Cauliaco, & Paræus ipſe conſilium dent Chirurgis ne illam in ſe ſuſcipiant. Quod quouſquè per ethicam liceat, viderit quiſquis amorem proximi pro altero Chriſti præcepto colit. Non minùs tamen ex arte eſt ejus curationem fuse exſequi quam difficilem eſſe ſentiet quivis qui artis non ignarus, perpenderit ſibi cum inerti materiâ & à centro actionis diſſitâ rem eſſe agendam. Ecquæ enim eſt cauſa tineæ in quam noſtras indicationes dirigemus ?

Antiqui omnes visâ ejus tenacitate ac virulentiâ eam humori melancholico acceptam ferendam credidêre, humori ſcilicet qui validum virus ab ipsâ tenacitate mutuaretur, & quem mobilem reddere periculoſæ plenum opus aleæ arbitrabantur. Et certè ſummam eſſe tenacitatem humoris tineam efficientis nemo negare poteſt. Sed non ea eſt quaſi reſinoſa viſcoſitas quæ melancholiæ

(*a*) Obſerv. lib. 1, Obſ. 3, pag. 15.

competit. At tenacitas acrimoniæ evidenti mixta, gypſea eſt & cretacea, nataque hoc in humore acrimonia mediocris eſt ut plurimùm, & ſtagnationi exundantis humoris debita.

Cruſtæ in tineâ quaſi lapideæ ſuperpoſito cataplaſmate non emolliuntur, aquâ ſimplici non ſolvuntur. Et ut aliquid prorsùs ſimile cum muco animali ars chemica procreet, neceſſe eſt, experimentis factis, ut creta, aut terra abſorbens cum muco miſceatur in vaſe plano, ſicque evaporet. Poſt paucum enim tempus moles illa primùm fluida, in corpus ſolidiſſimum dureſcit & concreſcit. Superficies verò dura & verè lapidea materiem cruſtaceam teneriorem & humidiorem contegit, quæ, ubi aërem ſenſit, paucis temporis minutis eamdem acquirit duritiem, ſed magis friabilem: hæc omnia ſi diutiùs aſſervantur, finditur ſuperficies ac filamenta emittit, & ſitum mucoſum contrahit. Præcipuè verò lenibus acidis remixta ſeleniticam compagem efficit, partim ſolidam, partim humeſcentem, olentem brevì, & tenuiſſima emittentem fila, intricatiſſima, ſimilia tenuioribus illis quæ à capite tinea propellit, quæ, etſi videantur à cute oriri, in ipsâque radices aſſumere, tamen & ſine dolore, & ſine nixu avelluntur, & nullam videntur baſim obtinere. Quantumvis porrò non negemus ingentem intercedere differentiam inter ſubjectum experimentorum mox prolatorum, & cauſam tineæ efficientem, non poteſt tamen negari certa quæ inter utrumque productum ineſt analogia. Terra videtur ex nutrimento oſſeo, aut uberior, aut vitiata in tineoſo excremento redundare, quæ cùm tineæ materiem præbet, ita in brutis in cornua & ungulas abit, aut excreſcit in nodos & tophos, mechaniſmo quem ſagaciter & ad naturæ normam R. Ruſſel (*a*) expoſuit.

Aliquandò etiam, ſed caſu raro, in hominibus exundans hæc materies cornua imitari viſa eſt, ſed frequentiùs ad articulos tubera facit nodoſque rachiticos; in ſpinam dorſalem deflectit, variaque efficit deformitatum genera, ſolida uniens atque compingens quæ ſeparata eſſe debuerant.

Nec raró dùm uno in loco exundat, in altero deficit. Tuberosâque dùm articulos opplet farragine, oſſium longitudinem deficiens molliorem facit, & incurvat contrà naturæ ordinem.

Nec illud velim accipi circà cruſtarum tineoſarum naturam quaſi ab hypotheſi petitum, ſed in naturæ obſervatione fundatum

(*a*) Œconom. natur. in gland.

credas, ſi attentiùs ſpectaveris illarum elaſticitatem & duritiem, gypſea fragmenta, in aquâ inſolubilitatem, donec putreſcant, & reſiduam terræ à putreſcentiâ copiam. Nec inauditum, aut inſolitum in arte ſpectaculum eſt, talia intùs enatá corpora in glandulis & viſceribus reperire, quorum ſi analyſim chemicam ſpectes, eadem eſt omninò, tùm circà producta, tùm circà aërem exeuntem, ac oſſium analyſis. Diverſitatem hìc imprimit diverſa acidi humani miſcela, ſeri exuberantis à proprio ægri temperamento copia, ætas, regio : ſed natura ſemper eadem, iners, muco ſuperfluo gravata & compreſſa ; vix alia concitans ſymptomata præter illa quæ à compreſſione & mutato textu cutis pendent, aut peſſima retropreſſionis phœnomena, ſi illi materiæ debitus denegetur per oſtia patentia exitus.

Nulla igitur ſperanda in tineæ cruſtis ſuppuratio. Immutabiles perſtant ſub attrahentibus unguentis, & ipſa cutis ægra bonum pus concipere non poteſt. Evellendum malum præſens, ejuſque ſcaturigo inveſtiganda atque tollenda eſt. Duplex ergo hìc curationis intentio. Altera tota continetur remediis internis, & mutatione totius ſanguinis, ſeu potiùs lymphæ nutritiæ & mucoſæ in ſtatum naturalem reductione. In poſteriore, ſeu topicâ & locali evellendæ ſunt cruſtæ locum obſidentes, erodenda eorum principia, ut juſta & profundior ſuppuratio, organiſmo cutis deſtructo cicatricem loco tineæ efficiat, undè à tineâ benè curatâ ſemper ſequitur calvities.

Guido de Cauliaco, Foreſtus, Paræus, & auctores omnes mox allegati uno ore volunt curationem à venæ ſectione ordiri ; non aliâ de ratione, niſi quòd antè omnia vacuandum ſit corpus, quibus quidem, modò vires valeant, non video quare non adſtipulemur. Vehementiora certè remedia concutiendo toti corpori idonea poſſent per ſe inflammationem concitare, & nedùm tunc morbi cauſa propellatur, invaleſcet contrà neglectâ univerſali corporis præparatione. Undè etiam Paræus curationem in infantibus tentari vetât, ne infirma corporis compages illis ferendis invalidior diſſiliat. Vult in illis corporibus topica tantùm laxantia capiti aptari, donec ætas firmior ſit, imò corpus juſtam magnitudinem adeptum ſit, foliaque betæ tantùm, aut braſſicæ in hunc uſum commendat, quod ſanè conſilium poſſumus exſequi, modò propriis ſignis non pateat humoris illiûs degeneraſcentia, & in

alias functiones impulsus. Tunc enim segnities ad curam non toleranda foret.

Loco venæ sectionis, aut post eam adhibitam Eustachius Rudius hirudinum applicationem suadet, non ut à capite revellant, sed cùm tineam ab humore melancholico ortam putet, ejusque emporia locet aut in hepate, aut in liene, directè ab iis credit esse fomitem deducendum, quod quidem auxilium in nostrâ theoriâ levioris videtur esse ponderis. Post prima hæc præsidia humores à capite revellunt Medici modò citati, & purgationes adhibent, hydragogas illas, atque potentissimè solventes quibus intermiscent diluentia ex lapatho, cichorio, taraxaco, borragine, melissâ, lupulis, scabiosâ, fumariâ, aliisque hujusmodi. Quanquam autem Rudius modò citatus enuntiet creditum fuisse ab antiquis nihil melius unquam fuisse veratro ad humoris illiûs vacuationem simul atque mutationem, præfert tamen illa medicamenta, præcipuè sub catapotiorum, seu pilularum formâ quæ humores solvendo alvum potentissimè subvertunt; tales sunt pilulæ cochiæ cum helleboro nigro præparatæ, nec non hiera cum helleboro. Ad ulcera capitis quæ tineæ analoga esse possunt, commendavit Galenus (*a*) pilulas ex aloë, diacrydio & trochiscis alhandal confectas, si pulvere corticum radicis hellebori nigri involvantur. Ad similem affectum laudantur etiam pilulæ de lapide lazuli & lapide armeno.

His exantlatis nares etiam sternutatoriis & caput atque os collutoriis & ptarmicis purgant, nec nisi his jam à longo tempore peractis, topica tentant. Quibus dùm suam concredebant operationem, purgantibus remotis, serum lactis caprini fumariâ aut aliis similibus intinctum suadent.

Miramur porrò quòd cùm de morborum cutaneorum internâ curatione ferè omnes Medicinæ principes siluerint, adeò attenti fuerint in tineæ curâ enarrandâ posteriores Medici. Tùm etiam notabimus curam illam acrem & vividam, non omnibus æquè convenire corporibus, & in eo peccare quòd cùm nulla in tineâ affectarum functionum signa extent, periculum sit ne à tantis remediis immedicabili modo machina concutiatur.

An non eadem leniori methodo obtineri possunt, & partes resinosæ resolvendo muco aptæ ejusque tenori immutando idoneæ, leniùs introduci, cùm præsertim ibi nulla spes revulsionis, nec

(*a*) Galen. de Comp. sec. loc. lib. 5, cap. ultimo.

hoſtilis materiæ ab humorum circuitu & organiſmo ſeparatæ, legitimè avertendæ poſſit dari indicatio? Certè antè omnia cùm terræ nutritiæ atque mucoſæ vitio peccet humor, prorsùs invertendum eſſe regimen crediderim; & ad tales ægros advocatus Medicus id antè omnia explorare debet, ad quod vitium inclinet regimen illud. Nam ſi è vegetantibus ſolis conſtitutum foret regimen, id ita vertere velim ut omnia benè fermentata, panem biſcoctum ſuaſerim, carneſque teneras, aut piſces concedam ſaxatiles. Sin contrà ex animalibus diæta conflata fuerit, his animalia cibaria interdicam prorsùs, ut, ſcilicet quâcumque ratione, quâcumque viâ illatæ humorum conditioni medeamur.

In genere tamen diæta, quantùm fieri poterit in viribus illæſis, arctior imperanda. Cùm non acre ſolùm, ſed & ſuperfluum hìc morbo fomitem addat, ſuperfluumque & ſpiſſius ſit, & quaſi mucoſum nimìs. Undè ſæpiùs evenit ut ii qui tineâ maximè vexantur, ſi gravis aliquis in eos inciderit morbus, in quo & febre & fame conficiantur, conticeſcat & quaſi ſileat tinea, nec de eâ longum per tempus mentio fiat. Imò nonnullos novi ſimili modo curatos, ſed ut fatear quod res eſt, non ſine interioris viſceris alicujus diſpendio; febris enim, ut ut violenta, vix videtur ſufficere tanto fomiti debellando. Forſan aliter alii viderunt.

Omnibus verò circà vivendi normam in ordinem reductis, medicamentis proſpiciendum eſt. Suadent omnes, uti jam dictum, à venæ ſectione curam ordiendam, quod nec ſemper, nec univerſis verum eſt; ſiquidem ad indicationes curatorias venæ ſectio nihil evidenter confert, corpori tantùm per eam conſulitur. Poſteà verò, ut veteres ferè omnes, præcipuèque Paræus, cauterium inuri & latè apertum ſervari commendant, in eorum ſententiam eundum eſt. Non quòd eo cauterio revellatur humor, ut plerique putant, aut divertatur quæ divertenda non eſt tinea, ſed ut ſuperfluus humor exitum facilem inveniens, non jam ad ea loca feratur per quæ exuberat, adeòque fomes tineæ minor fiat.

Exindè verò ad leniorem medendi methodum vertenda eſt cura, me ſaltem judice. Quid enim ſub morbi principiis, materiâque crudâ, à fortioribus emeticis, à validioribus purgantibus ſperemus? at inquient, ne materia copioſior exeat, ipſa in ſuâ origine opprimenda. Verùm nil melius foret, ſi aliquis ſperandus ſucceſſus. At illi fiduciam adhibere naturæ mores & agendi normam perpendenti impoſſibile eſt. Ars quippè eam imperfectiùs

æmulatur, & metus eſt ne ſubita ſubverſio œconomiæ animalis partes necdùm mutatas in viſcera nobiliora transferat. Victu igitur mutato, primiſque viis molli cathartico expurgatis, commendaverim leniores herbas ſaponaceas illas atque ſale eſſentiali leniſſimo turgentes, uſu longo, mutationi humorum efficiendæ aptas maximè, ſalibuſque lenibus & oleis dulcibus, muco animali tenuando & mitificando idoneas. Tales à veteribus commendatæ ſunt, bardana, lapathum, aperientes omnes radices, & præcipuè ſucci, infuſa atque decocta borragineorum, cichoriaceorum, crucifero flore donatorum, naſturtii, becabungæ, trifolii fibrini, aperientium denique ſic dictorum omnium, ſub formâ infuſi & apoſematis quater de die repetendi, hos ita præſcribere velim, ut eorum virtute nullo tempore ſanguis careat, adeòque partes eorum ſalinæ ſolventes dominentur inter partes craſſas, terreas, inertes, quæ mali eſſentiam conſtituunt.

Laudantur à multis juſcula è viperarum carne ſecundùm artem confecta. Sed illa puerili ætati raro aptantur; ut potè quæ nimiam actionem exerant, & corpus nimiùm immutent: ea præferenda ſunt medicamenta quorum dotes temperare & regere facili imperio poſſis.

Nec verò inutile eſt hìc antimonialia leniſſima miſcere quæ ſulphureum aliquid, aliquid partis regulinæ contineant, ita tamen refractâ doſi, ut perſpirationem promoveant, quod ipſis competere obſervatio vel conſtantiſſima demonſtrat. Talia præparata ſunt ſulphura antimonii aurata dicta, ſulphura illa lotione ſolâ præcipitata, antimonium diaphoreticum, ipſum verò præter omnia alia crudum antimonium, ſive arte regeneratum, ſive ex mineris extractum puriſſimis.

Præterea verò pluribus in caſibus, præſertim ubi parentum minùs aptè concinnata vitæ ratio originem malo præbuiſſe videtur, mercurialia etiam locum opportunum inveniunt, præcipuè ſi quod tineâ afficitur corpus craſſum ſit atque corpulentum, non exeſum, nec marcidum. Si verò glandulæ intumuerint, ſi artus & eorum articuli graves & craſſi, mercurialia præparata ſibi maximam curæ partem vindicabunt. Inter hæc aquila alba, panacæa mercurialis, forſan & æthiops mineralis, doſi ita ſuſpensâ oblata, ne indè aliquis affectus eliciatur, materiem tineoſam mirè attenuare viſa ſunt. Quibus multis in caſibus erudita

in

quæ nascantur tormina, ea statim diluente, calido, demulcente potu retundes.

Verùm ea non omnibus æquè conveniunt. Inter potiones optimè & ex arte mihi felicem successum dedêre ptisanæ ex sudoriferis simul atque purgantibus conflatæ, quæ humores simul solvunt, tenuant, urinas, alvum movent, & perspirationem etiam justo tempore exhibitæ promovent. Talis est quæ in Pharmacopæâ Parisiensi titulum ptisanæ sudoriferæ purgantis præfert, & guaiaco, sarsaparillâ, chinæ radice, antimonio crudo conflatur, sennâque, epithymo, atque salinis constat. Hanc ita exhibui, ut alternis diebus, una remedio vacet, altera eo insumatur, & pluries ejus dosim unam vespere, ut intrà sanguinem subeat, & nocturnâ laxatione altiùs infundatur, altera, vel duplex dosis, post unam, aut alteram ab evigilatione horam præbetur, ut evacuentur soluta. Quæ verò dies à remedio vacat, demulcendo atque diluendo transigitur. Hæc methodus, nec vires exhaurit, nec angorem intestinis ullum præbet, per triginta diērum spatium potest continuari, sine ullo periculo, dùm topicis intereà remediis malum debellamus efficaciter. Nullos hâc methodo sanatos, aut recidivas, aut aliud malum expertos novi; modò tamen malo, ut videtur evanido, omnibusque sanis, non ita confidamus adhibitis remediis, ut prorsùs abjiciantur cautelæ omnes. Diu iisdem remediis insistendum atque perseverandum, & ubi ab iis cessamus, longis adhuc præceptis medicis æger prosequendus est.

Si de profligatione veneni tineosi certi demonstrativè essemus, in ægro valente, & firmi corporis, juniori præsertim ætate, nihil melius foret ad veneni reliquias edomandas & exhauriendas, diætâ lacteâ, & omni lactium benè constitutorum usu. Si verò de hâc diætâ antiqui ne verbum quidem locuti sunt, illud indè repetendum quòd cùm humorem nostrum ad melancholiam referrent, non videbant quâ posset ratione fieri, ut lac ipsis conveniret. Nos cum iis saltem consentimus ut fateamur, lactis quidem opem non esse admovendam, antequam venenum illud crassum debellatum sit, cùm in tineosis desint partes biliosæ atque actuosæ, quibus diluatur crassamentum lacteum, nec nisi restitutâ meatûum libertate illud prodesse queat. Sed ubi vasa tonum accepêre, vires fatiganti methodo anteà convulsæ & fractæ restituendæ sunt, & remediis per lacteam diætam finem imponere tempus erit.

Forſan hæc & nimis implicata & complexa methodus videbitur. Sed œconomiæ animalis variam rimanti in variis mali ſtadiis diatheſin forſan multò ſecurior atque tutior videbitur tot aliis prædicatis. Modò tamen non compendioſum magis videatur nobilem apud Anglos omni tempore ſalſæparillæ decoctæ ad uncias iij in aquæ libris duabus admovere ptiſanam, aut, ut in leproſis J. Brisbane (*a*), corticem Peruvianum. Circà quæ id ſaltem annotandum, methodum hanc, ut & longum vini antimoniati uſum, in aliquibus caſibus non ſine ratione commendatum, omnibus in caſibus nunquam poſſe competere. Imò & licèt pulchrè inſtituta fuerit methodus per interna præſidia curatoria, fatendum eſt ipſam ſine topicorum evellentium & detergentium auxilio, nullâ ratione fore profuturam. Tantas & tam inertes radices injecit in cute capitis venenum tineoſum, ut etiam vix poſſibile ſit malum per topica curare, ſine ullo vel ipſiûs cutis diſpendio. Ad eorum igitur uſum nunc noſtra ſeſe vertit curatio, notando quòd non niſi jam præparato per prædictam methodum ſanguine, ea admovenda ſint.

Duriſſimas quidem cruſtas atque pilos qui quaſi fulcra exeunti materiei præbent forficibus avellere, atque in ipsâ origine reſcindere, ita ut plaga quaſi univerſalis capiti inferatur, ſanguinemque cutis illa undequâque ſtillet, ſuadent omnes mox citati auctores; nec ejulatibus puerorum commoveri, aut ipſis parcere jubent, ſiquidem cruſtæ illæ munimentum adverſus omnia medicamenta præbent, quæ penetrare illa nequeunt; adeòque niſi avulſis illis nulla ſperanda medicatio.

Veruntamen Turnerus (*b*) applicari jubet emplaſtrum de pice quod heſternâ die applicatum quò fortiùs inhæreat, magnâ vi uno ictu avellitur, ita ut & cruſtas & epidermidem ſimul auferat. Quam quidem à Turnero commendatam praxim hodie apud nos inſtituunt religioſæ quædam mulierculæ ad quas ferè ſolas cura tineæ infeliciter devoluta eſt. Infeliciter inquam, cùm ex his quæ dicta ſunt, ſatis pateat, non contemnendam latere ſub tineâ malorum proſapiam. Atque ſi ſtatim ab hâc operatione ut facere ſolent illæ, ſine ullo interno adminiculo ad repercutientia imprudenter tranſeamus, poterunt mala plurima pullulare in thoracis

(*a*) Obſerv. & inquiries loc. cit.
(*b*) On Cutaneous Diſordes part. 2, cap. 1.

abdominisque glandulas ; imò & gangrænam à nimis subitâ tineæ repercussione ortam memorat Turnerus.

Resolventia igitur & detersiva, illâ operatione peractâ, hìc adhibenda sunt, sed diversa illa, pro diversitate naturæ & morbi & ægrotantis. Si æger robustus, jam adultus, tinea verò antiqua & rebellis, fortiora detersiva etiam vi aliquâ cathæreticâ donata apponenda sunt. Tale est unguentum illud à Paræo descriptum quod à Guidone de Cauliacò mutuatus erat, Guido autem à Celso & veteribus ; à malis analogis ad tineam detortum. Id constat ex helleboro utroque, auripigmento, lithargyrio, calce vivâ, vitriolo, alumine ; tum addunt nucem gallarum & cinerum clavellatorum āā unciam semissem, mercurii in adipe extincti uncias tres, æruginis drachmas duas, in quartâ libræ parte succorum borraginis, fumariæ, scabiosæ, lapathi acuti, eâdem aceti fortissimi dosi, & librâ unâ veteris olei, quæ ubi ad consumptionem succorum cocta fuerint, cineres clavellatos addes, picis Burgundicæ unciam semi & ceræ quantùm satis fuerit ut omnia in unguenti consistentiam reducantur.

In hâc monstrosâ præparatione, quales sunt reliquæ ferè omnes ex veteribus adulteratæ, aut acceptæ ab Arabo-Græcorum Pharmacopæâ id notari velim, non minimam efficaciæ partem deberi cineribus clavellatis qui vi alcali fixi præcipitem ex unione agunt terram absorbentem animalem, adeòque crustas decomponunt ; undè loco tot variorum emplastrorum quæ pro tineæ naturâ in mitia, vel valida vult distingui Zacutus Lusitanus (*a*) de hoc morbo agens, lixivium apponendum nunc fortius, nunc lenius judicaverim, nunc pluri aquâ remixtum, nunc pauciori ; ita ut nec inflammatio inferatur partibus denudatis, nec sinamus segnitie & inertiâ renascentes occupari acinos cutaneos. Quem ad usum etiam possunt conducere calcis præparata omnia, aqua calcis nunc mitior, nunc fortior, quæ omnia æruginem, auripigmentum, suspecta jure remedia, possunt compensare.

Nec minùs Alexander Massarias (*b*) acetum fortissimum commendat, eoque pro universali topico utitur, quod certè ad crustas decomponendas plurimùm valet, sed carnibus mollitiem benè experientiâ cognitam indere videtur, & in ossium viciniâ pene-

(*a*) Pract. liv. 1, cap. 2.
(*b*) Lib. 1, cap. 5.

tranti vi aliquid periculi importat, ne etiam terram ossium nutritiam adoriatur. Quod sentiens Massarias ipsiûs vim retundit aut exstinguit, additis cadmiâ & lapide calaminari, spodioque usto, & in linimenti consistentiam coquit. Sic & Galenus (*a*) fuligini ex chartâ ustâ adeòque alcalinâ jungit acetum, ut topicum in favis apud rusticos, cùm alia remedia præstò non essent. At certè alcalina plantis detergentibus remixta aristolochiæ, bryoniæ, enulæ campanæ, ligustici radicibus, aliisque hujusmodi quibus auctores scatent nullum simile discrimen afferunt. Hùc & emplastra faciunt ex Pharmacopæis omnibus detersiva cathæretica, modò vis alcalina non negligatur. Imò mulierculis quæ ferè solæ morbum hunc attingunt familiare vidi, nec sine successu, calanticam imperare quæ ex telâ ceratâ viridi conficiatur. Hæc cerussam, quæ semper aliquid adstringentis habet, & viride æris magnâ copiâ recipit. Solvitur cera à capitis calore, & agunt vi suâ medicamenta, detersivumque fit satis efficax, & non sine periculo sive humoris repercutiendi, sive nervorum irritandorum. Plura hìc exscribere quæ ex hujusmodi cathæreticis apud auctores præscribuntur emplastra vetat pudor, ne dùm prodesse quærimus, circumscriptâ nimìs methodo noceamus, cùm suum cuique tribuendum sit, libros autem scribentibus fugiendæ sint particulares indicationes, generales sectandæ.

At curato benè capite, & omnibus ad cicatricem properantibus, exsiccantia, absorbentia emplastra apponenda, lotiones aromaticæ, non ex vino, ne acescat, sed ex aquâ leniter alcalinâ diù administrandæ. Verùm metus est experientiâ demonstratus, ne capilli nunquam succrescant.

At verò aliquandò tinea negligitur, quid à neglectâ accidit? Difficile est quæstioni respondere. At in genere ætas eam dirimit. Calvities ante diem ipsi succedit, & mutatio ætatis atque humorum eam tollit in pauperioris sortis hominibus duro labore confectis. At in iis qui opulentiùs vivunt & non vincunt hostiles atomos per dura exercitia, per victum parvum, alcalinum, iis, inquam, si tineam negligere fas esset, sensim omnes obturarentur glandulæ : tinea in strumas abiret, & aut phthisi conficerentur, aut hydrope tandem obstructi perirent.

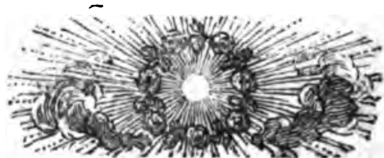
Undè patet quantùm operæ sit pretium, tineam vel leviorem non negligere, imò curatis ab hoc malo, nec aliquid pristinæ

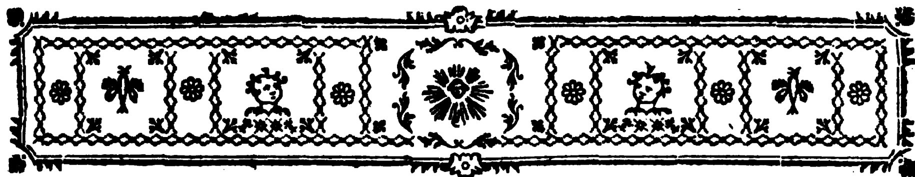
(*a*) Lib. 10, de Comp. Med. sec. loca. cap. 8.

labis ſentientibus auctor ſim ut quotannis vere & autumno alvum benè ſubluant & catharticis primas vias emundent, glandulisque meſaraicis, per ſtimulantia lymphæ ſolventia prudenter adhibita, libertatem concilient. Præſtant ad hoc aquæ ſalinæ ſulphureæ per quindecim dies integros corpore benè repurgato hauſtæ, magnâ copiâ. Aut ſi ab his pauperior fortuna, aut locorum diſtantia interdixerit, ſaltem pro potu ordinario decocto levi radicis chinæ utantur ſuaſor ſim. Licèt enim circà hujus virtutes iniquiùs ſenſerit auctor alioquin raro non credendus Cartheuſerus, tamen ea quantùm longo uſu lympham tenuando, & ut aiunt, proindè ſanguinem depurando proſit, ad omnes Medicos appello. Millepedum vivorum contuſorum uſum multis contuliſſe vidi, ſi ſingulis diebus vorentur. Idem aiunt aliqui de longo æthiopis martialis uſu, quod puellis præcipuè ad catamenia properantibus, quo tempore omnes cutanei morbi reviviſcunt, prodeſt, ſi illæ cæteroquin fuerint languidulæ & ad chloroſim atque puellarem cachexiam inclinantes. Qui caſus eſt tineoſarum quibus ex ipsâ morbi naturâ partes rubræ ſanguineæ vulgò deſunt, exuberante cæteroquìn mucoſæ partis malè coctæ farragine.

Ii ſunt præcipui affectus qui depuratorio munere in corpore, impetu ad cutem facto, funguntur. Quamvis enim ſumma ſit & nominum, & locorum occupatorum diverſitas, tamen ad deſcriptas jure meritò referuntur. Varietas autem ab uſu & functione læsâ pendet præcipuè. Omnes enim morbi cutanei depuratorii, ſi phlegmonas excipias, qui vulgò inter tractatus de tumoribus cenſentur, ad lympham pertinent.

Jam nobis agendum ſupereſt de vitiis in ipsâ cute naſcentibus & ab organiſmo cutis pendentibus, quæ pars nec dignitate, nec numero morborum priorem æquiparat.

DE MORBIS CUTANEIS.

PARS SECUNDA.

De Morbis in ipsâ cute naſcentibus.

HUC uſquè per longum atque tædioſum laborem morbos illos proſecuti ſumus quos cutis non parit, ſed fovet acceptos. In illis junctus perſpiratorio humori vitioſus humor exitum molitur, & deturpat organum ſecretorium. Hìc ipſiûs cutis ſubſtantia vitium ſuſcepit, ſuſceptum alit & enutrit. Undè cutis functiones vitiatæ reliquo corpori labem inferunt. Poteſt autem hìc admitti illa quæ diviſionem noſtræ primæ partis effecit differentia.

Aliquandò ſcilicet univerſa cutis vitium contrahit, aut contrahere poteſt. Aliquandò vitium uni parti proprium eſt & ſingulare.

Undè ſectiones duæ naſcuntur; prima de morbis univerſalibus cutis, altera de morbis ſingularibus alicujus partis in cute tractabit. Quam quidem diviſionem ita admittimus ut fatendum ſit poſteriorem partem in primâ ferè totam contineri. Idem enim ferè peccandi modus eſt in ſingulari parte, atque in toto corpore, niſi tamen diſcrepantiam aliquam inferat ipſa ſtructura, atque fabrica partium cutis, ut ſuo dicetur loco.

Erunt ergo operis noſtri ſectiones duæ, ſubdiviſiones plures. In quibus quidem id annotandum velimus aliquos eſſe morbos à nobis non viſos, ſed ſub fidem auctorum deſcriptos, quos prætermittere voluiſſemus; verùm, ne integro tractatui aliquid deſit, de iis ſcribendum fuit. Hortamur ergò autoptas ut vineta cedant hæc noſtra, melioraque doceant experti inexpertos. Talis eſt plica Polonica, cujus ne elementa quidem ullibi alibi terrarum reperiuntur.

SECTIO PRIMA.

De Morbis in universâ cute nascentibus.

CUTIS commune corporis involucrum non pilos tantùm emittit qui partem ejus constituunt, sed etiam & omnis generis vasa & nervos maximè sensiles, & tactui efficiendo idoneos continet, imò & evidentis crassitiei folliculos, quibus omnibus pro basi est textus cellularis crassior & densior, ut alibi dictum satis. Hæc & perpetuæ exhalationi patet, ut jam dudùm experimentis comprobatum est, at verò inhalationi etiam quam jam à veteribus Medicinæ patribus & ipso Hippocrate benè cognitam solertissimis subjecit experimentis Stephanus Hales, eruditione verò, atque observatione multiplici demonstravit Abr. Kaw Boerrhaavius.

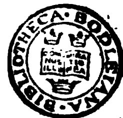
Præterea verò perspirationem coctam & ab alimentis ritè coctis residuam certis horis emittit cutis. Undè fit ut functiones ejus, quantùmvis universales sint, tamen pro rerum nonnaturalium influxu perpetuo continuò varient, noctu diuque diversæ, pro tempestate, regione, victu summè discrepantes, pro ætatum & sexûs diversitate admodùm abludentes, quæ omnia antè oculos sibi ponenda sunt, priùsquam de morbo pronuntiemus, cùm admodùm diversum sit de cute agere adulti, aut infantis, militis durissimi, aut fœminæ mollissimæ. Sua cuique crassities, color suus. Nec idem est, teste jam dudum Hippocrate, humorum exitus, nec eadem horum natura. Quæ omnia cùm differentias naturales constituant, tùm morbosas etiam possunt inducere.

Verùm ut nos non deserat summè in obscuris requirenda diligentia, in patefaciendis cutis vitiis ordo pathologicus assumendus est. Vel enim consistentia, firmitas atque rigiditas cutis prætermodùm aucta est, vel contrà nimìs imminuta. Vel color, vel crasis immutata sunt, vel usus impeditus. Vel demùm externa extùs irruentia corpora novas ipsi & extraneas partes addunt. Undè capitum mox exponendorum nascitur divisio. Nam capite primo agemus de cutis craseos atque crassitiei vitiis. Altero, de ejus substantiæ mutatione, qualem præstant ariditas, aut exustio,

vel

vel contrà humiditas atque laxitas. 3°. Demùm agemus de venenis; quæ certè capita plurimas subdivisiones admittent.

CAPUT PRIMUM.

De Cutis in ejus crassitie vitiis.

Crassior atque densior esse potest cutis à primævâ origine, potest esse mollior atque tenuior. Cutis uniûs hominis alteriûs cuti potest vix ac ne vix quidem assimilari. Compactum certè & densum est Afrorum nudo corpore incedentium & sole perustorum corium; cùm exsiccanti aëris ardori expositum necessariò maximam exhalationem patiatur, adeòque partes ad illud affluentes nutritiæ facilè solidescant, & arctiùs compingantur. Lenior ad tactum & mollior cutis septentrionalium hominum qui, dùm vestibus densis corpora protegunt, perpetuum rorem in ejus villis tenuibus servant, & perspirabili humore cohibito ejus mollitiem alluunt. Imò radiorum solis ea est in densandâ atque colorandâ cute efficacia, ut maximum tùm densitatis, tùm coloris discrimen intersit inter partes soli expositas aliasque quas nunquam ejus radii attingunt. Verùm si nigritas aliosque colore patrio & avito distinctos ab aliis & Europæis hominibus sejunxeris, classemque ex illis constitueris, cum omnibus gravissimis in historiâ naturali auctoribus, multò minor est inter infantum atque puerorum cutem differentia, quàm quæ posteà inter adultos emicat. Veruntamen cùm coloris differentiæ illæ à textûs reticularis à Malpighio descripti differentiis & liquidi illum alluentis naturâ, constitutione, aut acquisitâ secundùm naturæ leges crasi pendeant, nunquam morbosæ dici & fieri possunt, adeòque illas attingere nefas.

Verùm id pro principio habere possumus, cutim quo colore magis fusco donata evadit, si non sit sanguineus ille & fluxilis color, aut cum erethismo junctus, etiam & densiorem esse & crassiorem, adeòque multùm etiam suæ sensilitatis atque irritabilitatis deperdere, quæ semper tenuitati proportionalis esse debet. Umbratilis vita cutem efficit molliorem & laxiorem, fæmineam, θηλεῖαν vocabat Hippocrates. Hinc loca perpetuis nebulis obsita cutis colorem album & pallentem efficiunt,

conciliantque illi & mollitiem & tenuitatem, ut insularum incolis familiare est teste Hippocrate (*a*).

In genere pariter fæminarum cutis marium cute tenuior est, & magis exilis, eamque si microscopio inspexeris, textu delicatiori & cellulis magis compactis minùsque hiantibus effictam reperies, ita ut ea etiam differentia ad infantum, in hoc vel illo sexu, cutem pariter referatur, quæ à primordiis quidem exstat connata, sed minùs notabili gradu. Cùm verò cutis densior est, perspiratio libera quidem esse potest, sed non impetu eodem prosilire: cùm mollior est & laxior, tardatur pariter ob virium tonicarum inertiam. Minùs perspirant mulieres in cute summè tenui ob parvitatem & mollitiem meatûum. Minùs sudant adulti eo quòd vasa cutanea minùs cedant, & fortiùs impetui liquorum resistant. Cutis fortior atque crassior minùs sentit, quia ab externorum corporum insultibus minùs commovetur, ita ut aucta prætermodùm crassities sensum omnimodè obtundat. Cutis tenuior exquisito sensu donatur; nisi tamen, ut sæpè accidit, mollities, & laxitas tenuitati junctæ nativum sensûs acumen enervent, & hebescere faciant. Undè sæpè in eisdem phœnomenis inducendis causæ contrariæ possint concurrere. Quod observatione solâ dirimendum est.

ARTICULUS PRIMUS.

De Crassitie substantiæ cutis auctâ.

Cutis morbosè crassescit, quoties aut subitò, aut sensim, id est, ut veterum loquendi normam sequar, aut fluxione, aut congestione indurata præter naturæ ordinem, & scabrosa fit; ita ut tactus hebescat, & ipsa cutis forma brutorum in pellem tangenti conversa videatur. Vitium hoc non quidem in summo gradu, nam gradus ille rarior est, sed remisso sæpè observavêre veteres, gymnastices & decoris externi corporis multò plus solliciti quàm hodierni artifices, qui aliena in corpus ornamenta congerunt, corpus ipsum verò tractant negligentiùs.

Symptomata morbum illum concomitantia partim ex oculis & tactu petuntur, adeòque evidentia sunt, partìm ab ægrorum sensu qui objecta quæcumque obtusiùs sentiunt, motumque difficilem experiuntur, partim etiam ab effectibus qui hoc vitio semel

(*a*) De aere, locis, & aquis.

contracto necessariò sequuntur. Ii autem sunt perspirationis & exhalationis imminutio, undè perpetuus atque præsens metus ne in partes nobiliores refluat humor excrementitius. Undè etiam catharrodes affectio perpetua, & coryza inextincta miseros divexant. Prætereà nulli hominum adeò abscessibus obnoxii sunt, qui si non recurrant identidem, asthmata, anhelitus, imò & varia hydropum genera imminent. Notante enim Galeno (*a*), veteres crassitiem illam cutis pro frigidâ diathesi habebant, & turgidam credebant ingenti excrementorum proventu. Undè idem ait (*b*) eam plus justò densatam, abundantiam humorum inducere posse. Quod dogma Galeni ab immortalibus Sanctorii observatis satis enodatur. Malum enim in cute natum à compactâ humorum mole textum etiam cellularem invadit, & farragine partim mucosâ, partim adiposâ, aliquandò etiam serosâ miserè opplet. Quo sensu dictum est à Galeno (*c*) crassitiem cutis auctam carnium generationi & tumefactioni inservire. Nam hæc Galeni opinio aliter accepta repugnaret & observationi, & rationi docenti nullam posse nutritionem peragi nisi materiâ nutritiâ ex ordine naturæ aptè distributâ.

Patet ergo densitatem cutis si subitò aucta fuerit, & acutorum morborum more totam æqualiter invaserit cutim, quâcumque circumvolvitur illa toti corporeæ moli, malum esse è gravissimorum genere, nec leviter prætermittendum. Potest scilicet brevissimo temporis spatio hominem conficere. Quod periculum ad eos affectus non pertinet qui sensìm, lentè, & actione repetitâ cutim tacitis progressibus indurant.

Scilicet sæpè viatores incauti, vel vino turgidi, dubiâ tempestate sub dio sani indormiunt & somnos toto proflant pectore. Si fiat intereà aliqua in athmosphærâ conversio, à sudâ in humentem, à calidâ in frigidam, hæret perspiratio ad cellulas cutis. Ubi evigilantibus motus sanguini additur, tunc non possunt artus crassiores movere, aut oculos attollere, sed anxii, anheli, oculis prominentibus, linguâ exertâ, mox sibi ipsis suffocandi videntur, pulsu debili & ferè suppresso; cutis intereà tota scabra &, rhinocerotis corii instar, per areolas distinguitur. In tanto rerum tumultu, ubi omnia ferè conclamata videntur, ad ignem lenem admoti, diluentibus tepidis foti reviviscunt; perstat tamen scabrities cutis,

(*a*) Comm. 4, in lib. de Victu in acutis: in aph. 37, sect. 4.
(*b*) Comm. 3, in libr. 3, epid.
(*c*) Id. ibid.

donec uno, aut altero phymate succrescente & quasi superposito, solvuntur omnia, velut nodo soluto, tuncque fluunt urinæ quasi per diluviem, aut alvus erumpit, & aqueas mucosasque eruptiones non sine torminibus reddit; lenis omnia excipit sudor, sanaturque cutis non sine lichenibus & pruritu. Quæ omnia intrà viginti quatuor horas penitùs absolvuntur. Nec tamen immunibus aliquandò à constanti labe omnibus articulis qui sedatum in aliis partibus dolorem excipiunt, & tumentes longum per tempus memoriam mali renovant.

Verùm ubi malum chronicum in morem atque sensim invadit, non eadem prosunt subsidia, nisi principiis obstiteris; quod in malo vix percipiendo non adeò facile est. Nam auctâ paulatim cutis crassitie, cùm pluriès solvantur vincula quæ epidermidem cuti nectunt, furfuresque indè in corpore nascantur, sese lichenosos atque herpeticos putant homines, undè sensim obtunditur tactus, nec de malo advertitur, nisi jam ferè immedicabile evaserit. Hìc igitur arti omnia ferè peragenda sunt. Verùm meritò notavêre Paulus (*a*) & Actuarius ferè semper crassitiem illam solvi per ulcera achorosa, quæ in crassitie sensim inductâ numerosa esse debent & plenè suppurantia, cùm omne negotium in illa impendeat. At in subito malo, cute per erethismum addensatâ, crispatâ, & quasi convulsâ, vel unicus tumor erumpens vincula laxat, cessanteque erethismo fit plenaria morbi sanatio per subventaneas perspirationi vacuationes.

Sed cùm symptomata & accidentia morbi eadem sint, causæ impetu tantùm differunt; universalis cutis addensatio sine ullo alio morbo rarissima. At crassitiem cutis in hanc illamve partem decumbere non adeò rarum est; & ad faciliorem morbi dilucidationem, licebit chronicæ atque acutæ crassitiei in cute causas simul expendere, cùm modus agendi idem sit, sublato in chronicis casibus erethismo, & ut plurimùm una ab altera pendeat, ita ut acutæ succedat chronica.

Cutem præsertim in cruribus & ad artus inferiores subitò indurari non rarum est, imò initia siccæ gangrænæ à simili induratione in brachio orta vidi, undè tota hujus artûs cutis aruit prorsùs & collapsa posteà fœdam cicatricem, & brachio insensilitatem reliquit. Non adeò subito impetu, sed tamen morborum acutorum

(*a*) Lib. 1, cap. 22.
(*b*) Lib. 3, cap. 21.

more cutis aliquandò induratur, & criticè ac veluti per metastasim crassescit. Virum gravissimum & fortissimum novi, qui à variolis confluentibus, & propter quas vesicatoria suris admota fuerant, rectè convaluit. Remansit femoris, cruris & pedis sinistri cutis crassior & densior, sine ullo incommodo. Alterâ vice idem vidi in juvene qui à pessimâ febre malignâ se restituit, vesicantibus pariter admotis. Uterque hodiè sanus & valens, servant hanc in artu inferiori inæqualitatem, cum cutis asperâ scabritie & tactûs obtusione. Venantur, currunt alacriter; at sensus cutis stupet, licèt uterque aquarum thermalium subsidia pluribus vicibus quæsierit. Res lentè & sensim inducta chronicum in morem non oppidò rara, post fracturas crurum in quibus cutis supra callum inducta sensum amisit. Causæ mechanismus tribus in hisce casibus idem est, differt impetus.

Sed cùm inflammatoriæ causæ semper fluxionem agentes, quæ in cutem decumbunt raro, non sint depuratoriæ, satius erit causas crassitiei in cute auctæ, ad duplicem revocare classem. Quarum prima erit earum causarum quæ in cutis ipsiûs substantiâ nascantur; altera erit earum quæ ab altioribus principiis petitæ cutim etiam penetrant & in eâ sedem figunt.

Quoad causas quæ in cutem ipsam agunt, eas tantùm quæ in praxi occurrunt recensebimus, ne pathologicè possibilia videamur sectari. Hinc inter primarias causas antè alias eam quæ evidentiùs agit recensebimus nuditatem aut coactam, aut voluntariam partium quæ anteà vestibus bellè cooperiebantur. Crispatio enim primùm & sæpè mixtus cum rubore erethismus in cutim nudari non assuetam excitatur. Pruritus indè & epidermidis separatio oriuntur; undè aliquandò crassitiem cutis cum lichenibus confudisse videntur veteres quos jam excitavimus, Ægineta, Actuarius, Aetius; at inter utrumque morbum ingens differentia est. Nam in crassitie morbosâ cutis subsidunt lichenes, & qui primùm acutissimus fuerat sensus brevì obtunditur, fitque epidermis, primò crassior & quasi callosa, dein ipsa cutis & granulosa apparet & densior. Id evidenter vidi in puellis tenerrimis quæ religionis amore captæ ex desidiosâ vitâ in monialem transeunt, ibique duros labores exercent manibus nudis, sæpè etiam ex instituto nudipedes incedunt. Id etiam videre est in iis qui ob scelera perpetrata ad remigium damnantur & ferè nudi officia dura adimplere coguntur. Verùm transit in habitum ea cutis constitutio

&c. brevì morbosa dici non potest ampliùs. At si cutis fuerit tenera magis & perspirationi assueta blandiori, verè morbum inducit crassities illa, donec in callum vertatur, undè sæpè, monialibus præcipuè fæminis, accidit ut manus duriores & tumefactæ totâ vitâ maneant, crurumque cutis rigida, aspera, varicosa, abscessibus obnoxia sit non facilè sanandis. Cùm verò antiquis mos fuerit partem vitæ in gymnasiis absumere, ibique cutim plus æquo curare, nil mirum si plus quàm nos cutem crassiorem pro vitio habuerint, illique indè contrahendæ crassitiei quotidianam adhibuerint medicinam ex oleis penetrantibus, notante id apud Aetium (*a*) Archigene. Duritiem atque crassitiem similem in nutricum mammis, ita ut totus illarum ambitus granulosus sit, reperire est ; cùm eas nudare sæpiùs cogantur, illæque nunc muco lacteo turgeant, nunc flaccidæ & exsuccæ detumescant.

Nuditati adjungatur frequens insolatio quâ decoquitur quasi cutis, & in corium præ nimiâ fluidiorum partium exhalatione & solidiorum inspissatione vertitur. Nec diversa sunt hujus ad exsiccandum agentis causæ phœnomena ab iis quæ nuditas parit. Insolatio siquidem erethismum erysipelati vicinum concitat, siccantur vasa lymphatica, cellulæ aggesto liquido replentur, solvuntur epidermidis vincula, cutis granulosa fit, & œdema siccum atque calidum, brevì exsiccatum in duriorem, callosam & penè scirrhosam massam vertitur. Id quotidiè observare est in novis illis militibus ex nobili & opulentâ oriundis prosapiâ, quos è nido materno & luxu diffluente vitâ rapit ad detestata matribus bella & gloriæ amor, & honorum cupiditas. His enim ubi sub martio campo solem accepêre, phlyctœnæ aliquandò in manibus, dorso, imò & facie ipsâ elevantur. Erysipelas non sine dolore summo incandescit. Sed ubi per aliquot menses & laboribus, & soli æstivo assuevêre, tunc eam contraxêre cutis duritiem atque crassitiem quæ jam hisce non moveatur. Periit frontis honos & crassa cutis jam non puellarem exprimit ruborem ; boream spernunt, & solem oculo irretorto spectant : imò & discolores omninò sunt pro variis partium tegumentis. Fatemur quidem alia & gravia ab hâc causâ nasci incommoda, febres ardentes, erysipelata, aliaque multa, quæ ad huncce nostrum tractatum non pertinent. Suffecerit cum veteribus modò citatis vidisse tùm acutam, tùm chronicam cutis crassitiem posse ab insolatione pullulare, circà quam tamen

(*a*) Tetr. 1, serm. 3, cap. 179.

notabimus quòd cùm nullum hìc lateat vitium, præter illud quod ab exſiccatione pendet, nullam cutis indurationem tolli faciliùs partìm per lichenes partem exſiccatam tollentes, partìm etiam per reſolutionem materiei in celluloſo cutis textu contentæ.

Varietates caloris atque frigoris certè cutim etiam obdurant, ac reddunt & minùs ſenſilem, & magis aptam ad reſponſandum variis corporum externorum impulſibus, ac præcipuè athmoſphæræ varietatibus. Hinc qui loca ſimili temperie donata incolunt, & minus ex contentis in aëre imbibunt, & minùs à colore frigoreque commoventur. Verùm quouſquè actio illa à contrariis colluctantibus qualitatibus aëris nata & efformata poſſint cutim morbosè indurare non conſtitit ullâ obſervatione. Imò cùm morbi iſti in cutes tenerrimas & facilè cedentes incidant, veriſimile eſt cutim aliquatenùs, ſed non ultrà ſtatum mediocrem induratam, fieri maximè aptam atque idoneam ad reſiſtendum externo humorum impulſui. At contrà frigus intenſum aſſiduè exceptum, & ſine ullâ cautelâ, ei morbo producendo maximè accommodatum eſſe debet, cùm non ſolùm fibras per ſe accurtet & induret, ſed fluida etiam coagulet atque ad cutem retineat, ita ut regreſsûs locus non ſit. Hinc omnes ſeptentrionales populi cute craſſiori donantur, ubi præ inopiâ veſtibus uti non poſſunt, aut animalium pellibus muniri; ita ut in cutem idem ſit ratione oppoſitâ effectus & frigoris acerrimi & caloris intenſiſſimi. Quid ſi, ut Ruſſorum mos eſt, à ferventi balnei calore, ſeſe in nive provolverint, iis certè periculum eſt ne cutis intenſiſſimè obrigeſcat, & credibile ſit quod aiunt iis verbera & flagra vix clamorem elicere, & ſenſum cutis præter cæterorum hominum conditionem obſtupeſcere. Sed ſi incautus & inaſſuetus iis ſe balneis imprudenter tradiderit, fit ſæpè cutis craſſities univerſalis, artûum impotentia, anhelitus, ſuffocationis metus, calore leni & diluentibus ad cutem admotis tantùmmodò ſanandus, quod ſervulo D. Chappe, ipſo narrante, acciderat.

Nec minor eſt efficacia in denſandâ & criſpandâ cute applicatorum externorum. Vidi ipſe cutem in lepidiſſimâ muliere, nil tale cogitante, induratam, craſſiorem atque quaſi granuloſam fieri, dùm balneis aſſiduis in aquâ puteali aſſueſcit, & diutiùs inſidet. Aqua, ut credere eſt, erat aluminoſa. Hanc quidem cauſam aliis balneis unctuoſis tollere datum eſt, ſed longiori tempore, nec unquam uſquè ad hunc diem priſtinus cuti nitor rediit. Imò

norunt benè mulieres quanti sit ad gratiam momenti aquam ad eluendas manus selegisse. Undè etiam mos ille multis incedit ut aquâ manus vix eluant, pastâ oleosâ & emulsivâ utantur. At apud ferè omnes fæminas aquâ faciem tergere piaculum est, quòd terreæ aquâ contentæ, vel salinæ partes ei duritiem quamdam inducant quâ nitor corrumpitur. Nec etiam indifferens est ipsis quâ tincturâ donentur quæ collo circumdantur, quæ vultum tangunt ornamenta. Non difficile est cutim faciei, crassitie & areolis etiam nigricantibus undèquaque prorumpentibus in iis vetulis discernere quæ fuco saturnino ad dealbandam cutem abusæ sunt. Iis enim brevì ingruit fuci renovandi necessitas. Nam quæ subtùs latet pellis, ubi deest subsidium illud, jam spectantibus crassa & lurida apparet. Brachiis etiam apponi fucos illos cùm viderim, mirum est quàm crassa & tractanti dura atque aspera illa evaserant, ut jam pœnas falsæ & fucatæ pulchritudinis rependeret neglectum & triobolare scortum. Vidi etiam longo usu aquæ illiûs quæ ex aceto saturni & cerusâ constans, novo nomine vetus ipsa remedium, aqua vegeto-mineralis vocatur, cutim induratam & in acinos flavescentes conversam, ita ut omnem amisisset illa sensum, de quo sibi miserè plaudebat mulier cancro laborans pessimo. Nam thoracis illa pars quæ hâc aquâ contegebatur tota flava & in corium versa erat. Addita erat viribus stypticis saturni vis coagulans aceti, quam quidem vim coagulantem qui negaverit, experiatur velim mixtionem seri & muci animalis cum aceto; mucum enim illum videbit evidenter crassescere & in membranaceas lamellas abire, ita ut, unâ ablatâ, altera formetur, similis prorsùs membranis illis acinosis quæ sanguini è venâ ducto in cachecticis superimponuntur, & per laminas plures secantur facilè. Hinc non dubito quin si dentur mulieres quæ malè consultæ hâc aquâ ad lotiones abutantur, iis post aliquod tempus cutis crassescat. Idem profectò effectus erit acidorum quorumcumque, fortior fortiorum. Verùm hæc causa nunquam inter universas locum obtinere potest, & benè norunt qui acida mineralia tractant quantus sit eorum effectus in cutem. Hanc etiam decolorant, & prorsùs immutant, nunc in fuscum colorem, quod vitriolicis proprium est, nunc in flavum, quod nitrosi acidi effectus est, nunc in albicantem, quod ad spiritum salis communis pertinet. Variè etiam agunt varia in iis soluta metalla. Certè in ungues, imò & in colorem cutis agunt balnea hepate sulphuris imbuta

quæ

quæ effinxerant Medici quidam seduli, ut aquis thermalibus supplerent. Memini me vidisse hominem cui cutis tota erat plumbea & in colorem penè metallicum versa, simul verò crassa & quasi elephantina. Aiebat se ab agyrtâ sic mutatum dùm lui venereæ per balnea mederi suaderet. Id velim notari adversùs viros doctissimos & sagacissimos qui balnea mercurio sublimato corrosivo imbuta suaserunt. Non enim eadem est actio solutionum metallicarum in cutem atque in alia interna organa in quibus & plurimo humore diluuntur, & excipiuntur universâ lymphâ, locis clausis atque calentibus. Cæterùm experientia judex esto.

Cùm omnes de quibus egimus causæ in cutem externam externè agant, facile est eorum effectus ponderare, forsan etiam & sanare. Altior est contemplatio earum causarum quæ ab internis partibus delapsæ, cutim crassitie afficiunt, cùm vix intelligi possit dari in corpore mutationes quæ tam notabiliter cutim alterent, illæsis aliis functionibus; si porrò lædantur functiones, affectio cutis in symptoma vertitur universalis morbi, non jam ipsa morbus est.

Has inter antiqui duas præsertim recensuêre crassitiei cutis inducendæ aptissimas (*a*). Altera est alimentorum crassi succi & farinæ malè subactæ diuturnus usus in non exercitato corpore; altera, mœror & affectus animi tristes. Si omnia pessimaque mala quæ ab alimentorum horumce præpostero usu pendere possunt seposueris, certè fieri poterit ut, excrementis ad cutem accumulatis, crassescat illa & densetur à perspirationis defectu aggestoque muco crudo atque indigesto. Verùm cùm hujus causæ unicus effectus vix concipi possit, ita hæc causa sola agere vix intelligitur; at jungas velim concurrentes effectus causarum simul conjunctarum, frigus & sordes ad quas cogit penuria, jungas & mœrorem, fugam hominum, habebis certè undè, si interiora vi innatâ benè defendantur, cutis crassescat. Nam deest perspiratio, deest difflatio. Morbi cutis omnes timendi ad quos quasi præludit cutis ariditas, crassities, lichen, immobilitas, stupor, aliique similes affectus. Idem præcisè dicendum erit de tristibus animi pathematibus qui tanta tamque gravia aliundè mala important, ut vix de eorum in cutem effectibus cogitare liceat. Rem tamen viderat Archigenes: nec mirum, cùm teste Sanctorio nihil directiùs in perspirationem agat. Certè mœrentibus perit omnis cutis nitor; perit omnis, occupatâ nimiùm mente, sensus ad alia. Qui subitus timoris atque

(*a*) V. Archigen. apud Aëtium loc. cit.

mœstitiæ effectus potest in habitum duci, atque ideò cuti duritiem constitutivam inducere. Quid si jungatur mœstitiæ, aut ipsam etiam inducat humor melancholicus, non quidem ille ad atræ bilis efferam ferociam evectus, sed vi coagulante donatus? certè cutis fiet, ut raris in quibusdam casibus, ferina, hispida, pilosa; fient miseri ad verbera vix sensibiles, ad frigus tolerandum aptissimi, & ut Nabuchodonosor, videbuntur pristinam, humanamque formam deposuisse, indutâ ferinâ; neque verò, licèt hìc melancholicus morbus adsit in hoc casu, cutis crassities negligenda, cùm remediis adhibendis ingens incommodum afferat densitas cutis impenetrabilis.

Verùm causa interiùs agens vix ac ne vix quidem in cutem solam deponitur. Excipiendi tamen sunt quidam peculiares casus, ut est ille à Curzio (*a*) descriptus, cujus præcipua, ut videtur auctori, causa à menstruorum in virgine adultâ nullâ eruptione repetenda erat; cessante enim menstruo fluxu in fæminis, habemus novam causam undè cutis nitor tollatur, & contrà crassities quædam inducatur. Verùm ad malum hoc, si in aliquem notabilem gradum ascenderit, formandum, non una, aut simplex causa sufficit, sed plurium combinatio atque complicatio requiritur, ita ut causas ab alto prodeuntes corpore vis aliqua externo corpori applicata determinet.

Sic Diemerbroeckius (*b*) qui inter recentiores plura de hoc morbo satis apud auctores neglecto observata refert notanda, vidit cuti crassitiem & densitatem cum stupore inductam in nautâ gregario, post duras navigationes, acria tolerata frigora, salso mari sæpiùs imbutam cutem, simul cum ingenti alimentorum crassorum, salsorum ingurgitatione. Imò, etsi de causâ ejus morbi determinante sapienter sileat auctor illustrissimus, aliam mulierem allegat cui similibus de causis similis ingruerat morbus, vultque ad hunc cutis affectum minùs cognitum referri, si quandò aliquis morbus occurrat in quo manente motu sensus dispereat. Hujus viri clarissimi opinionem hìc discutere inutile est; verùm notare licebit duo symptomata præcipua quæ in hâc cutis crassitie morbosâ ab eo notantur, esse, hinc difficultatem ad sese movendum, cute repagula imponente, illinc summam insensilitatem quæ forsan à Diemerbroeckio nimii habita est, cùm ab hac insensilitate designari vetat cutis

(*a*) Lettre à M. l'Abbé Nollet, traduite par M. Vandermonde, pag. 75.
(*b*) De nervis Anat. lib. 8, cap. 1.

paralyſin. At in juvene de quo Tranſactiones Philoſophicæ (*a*) mentionem fecêre, ſumma pariter inſenſilitas aderat, cùm cutis penitùs deformata eâ peccaret craſſitie quâ tympanum ſono æmularetur, & per laminas ſibi invicem ſuperſtratas inſenſiles ita abiret, ut una alteri cuti ſuperpoſita videretur.

Verùm in eâ prorsùs ſingulari & memorandâ quam Curzius (*b*) deſcripſit cutis induratione id inerat prorsùs ſingulare, quòd vel leviſſimus tactus ſenſum exquiſitè dolorificum efficeret, undè, licèt phœnomena vix ſinant morbo prorsùs unico nomen imponi, hanc vocavit cutis conſtrictionem tonicam auctor illuſtriſſimus; ſed in hoc forſan differentiæ origo petenda eſt quòd in prioribus à Diemerbroeckio allegatis textus mucoſus & mucus inter papillas cutaneas exundans inſpiſſatus ſenſum obtunderet, integrâ cutis baſi, contrà in virgine Curzianâ baſis cutis prima afficeretur, nec nervis compreſſio illa competeret, ſed contrà tenſio major ſenſum nervorum augens.

Hæc verò & de cauſis & de obſervatis circà conſtrictionem & craſſitiem auctam cutis ad hujus mali curationem viam ſternunt. Quæcumque enim cauſa hanc invexerit, illa eam mutationem phyſicam fibris inducit cutaneis, ut & duriores & craſſiores evadant illæ, adeòque rigidiores, ad ſenſum & motum minùs aptæ, poſtulantque ut molliantur, demulceantur, aperiantur. Verùm rarò ſolutio hiſce remediis plenaria ita expectanda eſt, ut dùm mucus ille concretus cutem ut plurimùm indurans ſolvitur, non ſecedant lemæ evidenter mucoſæ atque glutinoſæ, ſi in textu reticulari Malpighiano præcipuam ſedem fixerit malum, erumpant verò puſtulæ, ſi altiùs radices egerit cauſa mali.

Duplex enim eſt, ut diximus, pro diverſitate impetûs in cauſis agentibus cutis addenſatio; acuta altera, altera rebellis, chronica, & ut parùm latinè loquar, altè *incuneata*. In acutâ vix indigemus aliis præter fomenta, & ut Actuarius ſuadet, ſpongiis lacte imbutis, quibùs immiſceantur herbæ emollientes illæ, atque leniter ſolventes, quales ſunt ſambucus, melilotus, chamæmelum, aliæque hujuſmodi plantæ quæ vapore tepido atque blando inſinuent ſe per aperta pororum oſcula. Nam quantùmcumque balnea ex lacte & ſimilibus herbis indicentur, malè virgini Curzianæ (*c*) ſucceſſerant, cùm organa fortiter clauſa ſolum

(*a*) Tranſ. Phil. nº. 424, art. 1.
(*b*) Lettre, pag. 13.
(*c*) Lettre, pag. 85, 86, 87.

pondus ab aquâ appositâ & appressâ experiebantur, undè retropressi humores sine alio commodo, viscera interna premebant nimiùm. Rectè, & ad artis institutum jussa ipsi vaporum balnea quæ forsan sola curationem absolvissent, erumpente undiquè muco. Intereà verò summa sedulitas adhibenda, ne dùm mobilis humor per hæc fomenta redditur, mobilitasque addita ipsiûs & volumen & energiam eò plus auget, quò plus efficaciæ est in vaporibus aquæ elasticis, humor obturans in massam circulationis abreptus cætera in viscera feratur, ipsaque prætermodùm opprimat ; undè & alvus tùm eccoproticis, tùm laxantibus servanda libera. Quem in usum nil meliùs viderim repetito usu, imò quotidiano salium neutrorum, cum herbis aperientibus cichoraceis, borragineis ita unitorum atque maritatorum ut duplex indè impleatur indicatio, quarum altera est amplissimos alvi fontes reserandi, altera verò urinas quæ officium perspirationis vicarium maximè explent, magnâ vi eliciendi. In his certè tota consistit acutum in morem decumbentis crassitiei curatio, quibus addideris ex arte frictiones in cutem affectam leves. Siquidem secundùm Hippocratem (*a*) frictio levis resolvit, fortis exsiccat. Quibus si obsit rei familiaris angustia, saltem levia suadeantur miseris exercitia ad initium usque levis lassitudinis, sed hâc sub cautelâ, ne prolicientur ad sudoris impetum, qui cùm impossibilis foret, cuti addensandæ inserviret nixus inutilis, aut saltem pruritibus excitandis immanibus, vel phlogosi quæ in hâc specie cutis crassioris semper proxima est.

Nec diversa methodus adhibenda in chronicâ cutis crassitie, nisi quòd diù, imò ad fastidium usque diluentibus insistendum sit, nec priùs ad alia deveniendum remedia, quin cutis humiditatis contractæ certa det indicia. Hinc omnia sint humectantia. Aër, si fieri possit, littori fluminum, aut locorum depressorum atque stagnantium ventis non perflatorum vicinus, hâc saltem vice, utilis. Cameræ, lecti vicinia plantis roscidis & irriguis plenæ sint. Vapores lactis calidi, plantarum emollientium imbibantur à corpore noctes diesque si fieri possit. Dein ad resolventia transire dabitur modò descripta ; fugientur fotus aromatici, sed olea lenissima, lini, amygdalarum dulcium, de cacao ita admovebuntur ut eluantur citò, ne rancescentia inducatur, quæ tamen in hoc genere cutis minùs metuenda est, cùm omnes perhibeant

(*a*) De Officio Medici.

in hoc morbo ipſam frigidiorem eſſe. Iis ubi jam phlogoſeos remotus erit metus, tunc ſaponacea alcalina licebit admovere, & proderit cutim leniter ſapone amygdalino primùm, dein communi leviter affricare. Nec diſpar agendi modus in remediis internis adhibendis. Poſt diluentia, & diætam antiquis dictam imbecillem, quæ ex levibus, ut melle & ſucco fructuum præcipuè, atque farinoſis fermentatis conſtat, radicibus atque oleribus uti conveniet, quæ aperiunt atque urinas cient. Locum etiam invenient ſaponacea, gummi, reſinæ, quales ſunt gummi ammoniacum, opopanax & cætera hujuſmodi ſub formâ bolorum largâ doſi adhibiti, quibus adjunguntur ſucci & extracta taraxaci, becabungæ, trifolii aquatici, cochleariæ & ſimilium. Quod verò ſpectat ad uſum mercurii crudi internè aſſumpti quo tam feliciter curam peregit (*a*) Curzius, audax methodus, aut deſperatione tentanda, aut ſpe ſalutis jam illuceſcente, ut fecit doctiſſimus Medicus. Si enim efficax medicamentum cutis vincula non perrupiſſet neque abiiſſet illa in puſtulas, quantas ſtrages edere poterat. At incœpta cura ſpem dabat eximio Medico non incertam. Quæ ſi omnia vel per puſtulas, vel per lichenes, vel per achoras cutem ſolverint, tunc ex clariſſimi viri præceptis ſalutare erit, imò neceſſarium, omnibus jam benè patentibus, & vaporum admotionem longam & aſſiduam imperare, diætamque levem & humectantem, quarum diætarum generi cuicumque plurimùm præſtat diæta lactea pro unico victu imperanda, aut ſaltem bis de die ubera aſinæ exhaurienda erunt, ſervatis alioquin ſervandis. Nec uno ceſſandum anno, ſed præteriti periculi memor æger ſingulis autumnis imminentibus, ubi cutis conſtringitur, & farrago humorum eam opplet, ad balnea amandandus eſt ſulphureo-ſaponacea illa, ſi fieri poſſit, ſin minùs ex aquâ ſelectâ fluviali, nec frigidâ, nec prætermodùm tepente.

ARTICULUS II.

De Rugis morboſis.

Ρυτὶς ruga, ſeu potiùs ρυτίδες rugæ, inter morbos numerandæ ſunt. Imò apud Hippocratem dicuntur ρυτιδούμενοι οφθαλμοι & γαςέρες ρυτιτώδεες oculi rugoſi, & ventres rugoſi, ut affectus morboſi, nec ex ordine naturæ. Rugas definire inutile eſt.

(*a*) Lett. pag. 101.

Propiùs inſpicere & in omnibus phœnomenis exſequi, tùm ad praxim, tùm ad theoriam morborum cutis non inutile. Omnes nos manent rugæ, niſi mors antè ætatem occupet. Iſtæ nil ad aſpectum offerunt, niſi textum cellularem vacuum, priùs tenſam cutem præ macritudine & ſenio collabentem, laxatis ſubjectis vinculis, laxato etiam ipſo textu cutis mucoſo. Undè ſi rugas aſpexeris ſeniles, grandes illas primùm, & veluti plicaturas inſpicies. Poſteà verò increſcente ætate, & homine ad ſilicernii conditionem redacto, rugis ipſis majoribus minores adduntur, quaſi areolæ à ſe invicem diviſæ quæ in minores minoreſque faceſſunt. Hæ rursùs minimas etiam exhibent. Si vitro oculum armaveris, adhùc minima cellularia intervalla plicis minimis interſtincta videbuntur; undè tam facilè ſordeſcit cutis ſenum, quæ ſordes vix ac ne vix quidem eluuntur, hinc facies decrepita ſenum terram ſemper redolet, terramque repetere videtur. Imò multæ dantur facies centenariorum quas ipſe luſtravi, quæ vix rugoſæ videntur; at ſi propiùs inſpexeris, iſtæ adſunt areolæ per univerſam cutem, præcipuè verò per faciem diffuſæ, ita ut ſubſtantia cutis eadem appareat, ſed quaſi alluente liquido orba & exſiccata. Proh! quantùm diſcrepans à juvenili illo nitore qui fœmineam juventutem condecorat.

Alius eſt rugarum, ſed non in omni corpore exortus, & qui ad modò deſcriptas nulla ratione attinent.

Eæ ſunt rugæ quæ vultui atque faciei propriæ pendent à ſpaſmodicâ muſculorum contractione, qui dùm cuti adhærent, ipſam undequâque trahunt, varioſque animi affectus exprimunt, nunc lætitiæ, nunc mœroris, nunc iræ aut terroris, quorum affectûum expreſſio magnam artis pictoriæ partem comprehendit. Hinc in vultum videtur anima deſcendere. Verùm ſæpè affectus illi repetiti habitum quemdam inducunt, ita ut qui varios animi motus exprimere fingendo norunt comœdi, hi vultum maximè mobilem obtineant, minimè verò aulici atque politici, quorum maximè intereſt ne quid mens ſentiat intelligatur.

At ſumma etiam hominum in hiſce diverſitas eſt. Macilentis enim hominibus facies movetur maximè. Italos præcipuè atque Hiſpanos à facie ſummè mobili noveris. At cùm iis macilentia ſumma ſit, ſæpè muſculis tonus ſpaſmodicus inducitur, & contracta manet velut melancholicorum facies. Quod vitium ſenibus meditabundis & qui alta atque diù cogitarunt familiare eſt,

eòque magis notabile, quòd junguntur rugis naturalibus & senilibus contractiones illæ tonicæ. Verùm rugæ illæ in habitum versæ, ut & mobilitas faciei summa, nihil aliud nobis exhibent præter spasmum & spasmodicam dispositionem quæ atrabilariis adeò familiaris est, ut multi dentur qui vel ad minimum pavorem, in labore vel minimo, toti ore distorqueantur, & artubus etiam tremant, undè morbus ille pro affectu musculari potiùs habendus est, quàm pro cutis vitio, quæ agitur & obsecundat jussis & necessariis motibus.

At non eadem est theoria rugarum, sive seniles illæ sint, sive conquisitæ & accidentariò vitam juvenilem turbent. Siquidem pendent illæ à textûs cellularis, & cuti suppositi, & ipsam efformantis vacuitate, qui cùm ob rigiditatem & attritum nec mucum nec adipem intùs admittere possit, in se complicatur cutis, tono amisso. Hinc fatiscens & solidas quæ ipsam constituunt partes ad se adducendo, crassescit, & sensus ejus obtunditur. Undè credi deberet quòd quicumque marcessit, rugas contrahere deberet, quod quidem aliquâ parte verum est. At si in juvenili & florente ætate marcor ille incidat, ob causas adventitias, rugis obsistit vis tonica cutis. Ita immaniter distentus gravidarum mulierum venter post primum partum vix rugas contraxit, post tertium aut quartum tono amisso omninò rugosus apparet. Et phthisici etiam post exactos primos morbi gradus rugosâ pelle deformes sunt.

Rugas tamen antè diem siccitatemque ac densitatem inducunt labor nimius & sudorum assidua effluvia in rusticis & duro laborè confectis militibus qui juniores adhùc rugas ostentant, & in florentè etiam urbanorum ætate corpus præfractum habent. In rugis nullus vulgò morbus. Verùm senectus ipsa morbus est, & anticipare rugas, anticipare mortem est. Quidquid ergo ariditatem & rigiditatem senilem inducit, rugis pro causâ est. Hùc omnia optimo sæpè instituto tentata jejunia, vigiliæ, affectus animi meditabundi, ciborum neglectus, aut eorum indigesta crassities, vacuationes nimiæ, exercitia violentiora, acrium aromaticorum usus, præcipuè verò spirituosorum abusus, quæ & solida compingunt & crispant, liquoresque cogunt, atque coagulant, maciem & rugas procreant. Imò choleræ morbo sæpè accidit ut hominem omninò à statu nitente in maciem & rugas ita conjiciat, ut ab amicis, paucis à morbo exactis diebus, non agnoscatur. Contrà affectus erysipelatosus, aut leve in vultu senili œdema, tumefacto textu cellulari,

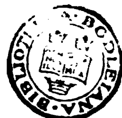
faciem ipſi nitentem præſtitit & muco refertam ; undè aliquandò ſibi miſerè plaudunt, mortis atria pulſantes.

At vidiſſe datum fuit aliquandò infantes miſerè rugoſos ab ipſo exortu, quanquam & muco turgere eorum ex naturâ ſit, & cute roſeâ placere. Vitium muci non ſatis diſtendentis vaſa nec compacti ſatis id fecit. Nec rarus eſt adeò affectus in quo liquidiore, nec ſatis nutriente muco flacceſcit textus mucoſus atque cellularis, quem in infantili ætate lacte & humoribus præter adultorum morem tumeſcere natura vult & imperat. Rugæ illæ ſucco nutritio ritè diſtributo ſanantur, cùm infantes illi præ macritudine rugoſi vulgò famelici ſint. Acre enim humores inficit ſtomachicos & in ventriculo hoſpitantes. Undè rarò plus nutriendi ſunt, ſed regulatim & ordinatè alendi.

Hæ ſunt præcipuè rugarum morboſè naſcentium cauſæ. Nam quòd oculi ſenum rugoſi fiant antè omnia, id à texturâ cellularum oculorum globum involventium pendet; quòd etiam fœminarum ſæpiùs puerperarum venter rugis propendeat, id ab immani geſtati pueri pondere atque volumine repetendum eſt, undè cutis poſteà & tonum amittat, & recuperare vix valeat. Pariter & mammarum & ventris turpis propenſio anilem ſenectutem dedecorat. Curta ad omnes rugas curatio. Juveniles, moderatio animi & victûs regimen aptè diſpoſitum ſanat. Seniles morte abſconduntur. Cauſa quæcumque ſit, contrariis tollenda. Somno, diætâ ad vires concoctrices accommodatâ, moderatione exercitiorum, acris ſublatione rugis medetur ars coſmetica. Sed nihil præſtat emollientibus atque demulcentibus inter quæ principem locum obtinent lacticinia, hinc etiam Romanis olim meretricibus ad tollendas atque impediendas rugas, balneum ex aſinino lacte commendabatur, & exſul Meſſalina comites eas etiam deducebat. Quid hìc varia faciei delinimenta, atque fucos emollientes, oleoſos tamen, quibus ne marceſceret cutis vetabatur, commemorem? Eò infantile magis opus, quòd ex iis pauca metam attingant; cùm nulla alia tollendis rugis via pateat, niſi ſuppleatur adeps novus, eâ craſſitie quam ex naturâ debet habere turgidus. Undè malim ruſticorum quorumdam Afrorum methodum quam parvâ ad uſque cellularem telam aperturâ in cute factâ adhibent, inſufflantque aëra. Sic enim ſeptem ad minimum dierum pulchritudo aut ſaltem cutis turgeſcentia inducitur; hanc curſu, ut aiunt, diſcutiunt. Nulla alia eſt in hoc curationis genere phyſica indicatio, niſi ut

novus

novus aër ſanguini atque liquoribus miſceatur, quod quouſquè poſſit prodeſſe nec ratio, nec erudita obſervatio hucuſque indicarunt. Fides cuique in ſuâ praxi adhibeatur. Certè balnea, diluentia vix rugis medentur, niſi illæ repetendæ ſint ab ariditate mucum exſiccante, aut adipe concreto, qui tamen, utut rugas efficere poſſit, tumores potiùs procreat & morbos graviores.

ARTICULUS III.

De Cutis ariditate & Furfuribus.

Ariditas ξηρασια aut ξηρος νόσος apud Hippocratem (*a*) ad omne æqualiter corpus pertinet, à quo cutis ſuam etiam trahit ariditatem. Undè vulgò, nec ſine ratione, ariditas cutis ejuſque, ut cum Celſo loquar, ſqualor, potiùs inter morborum internorum ſymptomata recenſetur, quàm habetur pro morbo ſui generis, & inter ſigna maximè ſpectanda degeneris jam, & morbum affectantis ſanitatis jure numeratur ab auctoribus quibuſcumque qui de ſignis ſcripſerunt. Coctionis etiam in morbis acutis indicium non æquivocum præbet cutis, ſi tenſa priùs atque arida, laxetur; imò etiam cùm retentus humor ejus ariditati comes ſit, humectetur illa neceſſe eſt, ut aliquam ſpem inducat melioris ſanitatis & præcipuè redintegratæ perſpirationis. Circà hanc ariditatem ſymptomaticam videantur præcipuè, inter alios auctores, Sanctorius, & de præſagiendâ vitâ & morte ægrotantium Proſper Alpinus.

Etenim cunctis erethiſmo conſtrictis atque rigentibus nulla perſpiratio fit; imò nec appellit humor ad cutem. Si appulerit, aut laxata fuit cutis, ſedatuſque erethiſmus, quod optimum, morbique ſanationem indicat; aut, quod peſſimum eſt, laxata omnia præ debilitate in certam perniciem ruunt; vel ſaltem crudis omnibus, liquidiſſimoque ablato, in morbi longitudinem protrahuntur. Erethiſmus ille morborum quidem acutorum comes indefeſſus, chronicos etiam, ſaltem in exacerbationibus febris lentæ atque hecticæ comitatur, & cùm ſudoribus nocturnis ægri, ceſſante paroxyſmo, diffluant, novum ariditati fomitem creant, cùm ſolidiorem liquidorum maſſam, ſi ita loqui fas eſt, efficiant.

Verùm ariditas illa merè ſymptomatica eſt, & morbi primarii atque principis effectus. Datur ne morbus qui in ſolâ cutis evi-

(*a*) De Morbis.

denti ariditate constituatur & consistat? Observatio veterum rem videtur admisisse. Tunc ariditate perpetuâ cutis laborat, arida epidermis vix huic inhæret. Sed certè vitium ex altiori fonte repetendum, & causis conceptum atque fotum intimioribus latet intùs. Siccus ille est morbus quem Galenus (*a*) ex morbo senium nuncupavit, seu senium Philippi, quòd Philippus Medicus eum sic prior vocaverit; reliqui verò auctores marasmum, marasmum siccum simpliciter appellavêre.

Hujus causas quatuor recenset Galenus; primam à vigiliis oriundam putat, seu à cerebri ac principis, seu animalis facultatis vitio pendentem. Nervos illa semper ita tensos & vibratiles ut laxationem soporiferam accipere non possint, supponit. Altera ipsi à jecore pendere videtur. Quippè ipsi & omnibus ab eo Medicis usquè ad feliciora patrum tempora, jecur sanguinis officina creditum. Tertiam repetit à ventriculo à quo omnia & nutritionis & eam consequentis humectationis elementa pendent, quo cessante, cessare etiam debent vitalia flumina. Quartam verò quam dubitat an potiùs frigiditas vocanda sit quàm siccitas, ab accidentariâ venarum exhaustione repetendam pronuntiat; eamque curatui credit, jure meritòque, facillimam. Vertantur porrò nomina, divisioque hæc siccantium causarum præsenti physices theoriæ aptetur, causas certè hìc reperies siccitatis efficaces maximè. Deest scilicet nutritio, deest perspiratio, omnia quæ accipiuntur intùs, aut in molem indigestam obstructionum feracem facessunt, aut in excrementitios vertuntur humores. Scilicet aliæ causæ à mente in corpus redundant, aliæ solum corpus invadunt. Omnes affectus animi, quicumque sint, tristes præsertim, dùm nervos in spasmum & oscillationes concitant, somnum arcent, adeòque tempus illud longè dispellunt, in quo omnia vasa turgent alibili liquido, & eo ita imbuuntur lentiorem per circuitum ut humiditas & flexibilitas indè natæ persistent. Nihil ergo magis ariditatis infert quàm vigiliæ nocturnæ quæ exhauriunt corpora; & notante Hippocrate (*b*), nullæ adeò aridæ febres exoriuntur quàm quæ à vigiliis pendent, undè effatum illud Hippocraticum *somnus humectat*.

Quid verò in ariditate cutis & cæterarum partium, nam indivisim res tractanda est, præstent alimenta acria atque piperata, præsertim verò oleosa, qualia sunt coffè potus, atque vanillâ scatens

(*a*) De Meth. Med. lib. 7.
(*b*) Progn. 1, Epid. 7.

chocolata, satis norunt omnes, atque adeo [illegible] resinosa sitim quæ ipsa ab ariditate pendet [illegible] quisque in se ipso experiri potest. Nam quot [illegible] adimunt, aut coffè, aut vina aromatica Gallorum, [illegible] quæ si somniare sinant, non quietem, sed [illegible] soporem excitant, vexantem insomniis, & vigiliis sæpe [illegible] dum. Surgentibus à tali somno cutis, lingua, dentes [illegible] Perspirationis vestigium nullum, undè in habitum tracta hæc [illegible] veram inducet ariditatem.

In hisce omnibus causis cutis cum cæteris visceribus jure commercii & pro ratione superficiei ariditatem patitur. Verùm potest etiam causa dari in cutem solam agens, aut si cæteris interioribus adjuncta sit, in cutem eorum actionem determinans.

Hæc adest, si vir cute sanâ & humidâ donatus à locis temperatis atque cœlo quidem puro, sed mediocriter humido, ad ferventia sole directiore loca amandetur, ibique cogatur vitam degere. Huic enim cutis arida fit, & ab ipso calore exsiccata contrahitur. Sæpè totum corpus phlyctœnis, non criticis illis, sed quasi erysipelatosis à distracto vasorum cutaneorum tono rubet ardetque, nec jam sudor prorumpere potest, ob compressionem ibidem natam, sed hæret in textu cellulari, ibique acer fit & rodens. Tolluntur sic epidermidis vincula, & ipse mucus in textu reticulari contentus exsiccatur, fitque species porriginis quædam non critica, sed plures per menses durabilis, si præsertim regionis æstus increscat. Finitur tandem malum, acquisito novo & ad regionem proportionali in cute tono, sed semper remanet fusca magis cutis vixque sub temperatiori cœlo amissus color restituitur.

Non eodem gradu illa experitur cutis muliebris quæ, ut substantiâ tenuior est per se, & minùs perspirabilis, minùs etiam inflammari se finit. Attamen solis actio tardiùs, sed magis irreparabili labe in eam agit. Indè est enormis prorsùs differentia cutis inter rusticam & fuscam Thestylidem atque urbanas laïdas quas senectus venustas adhùc & nitente cute candentes occupat. Rusticis verò virginibus ubi ab umbrâ & quasi nido materno soli primùm committuntur, antequam fusca fiat cutis, rubet primùm intensè, dein farra emittit & longo quidem tempore.

Imò sæpè quotannis post hyemalem temperiem in quâ quiescentis naturæ sopor otium rusticis imperat, & frigus inclusas domi continuit, ubi ad novos labores sub dio tolerandos, calidior

tempestas evocat, non rarum est & erysipelata vix dolentia, & phlyctœnas in mulierum cute ac juniorum rusticorum enasci. Certè non idem vultus est, non eadem cutis post exactam æstatem peractosque messis labores rusticorum, quæ fuerat incipiente vere. Quinimò aspice virum litteratum, aut hominem civilibus officiis deditum post forenses labores aëris liberi atque ruris delicias expertum; ipsiûs faciei sol ariditatem suam impressit, secessit epidermis vetus, succrevit nova.

Verùm quantùmcumque summitas hujus ariditatis ad cutim pertineat, fatendum est ejus idæam admitti non posse sine internâ ariditate; cùm nulla sit è causis quæ ariditatem cuti inferant, quæ non etiam in linguam, fauces & pulmones agat, adeòque universam animalem œconomiam comprehendat, nec possit ariditas cutis sejuncta spectari.

Proindè cùm diagnosis morbi instituitur, non sine ratione siccitas cutis habetur pro signo latentioris ariditatis, prognosisque ex interiore causarum actione debet deduci quæ lenis, nec curationi adeò rebellis erit morbus, ut in nostrâ accidentali, de quâ hìc solâ agitur, si viscera bellè concoquant, humiditatemque accipiant, si somnus facilè resarciatur: nam cùm indè perspirationem sanam & coctam ex ordine naturæ restitui necessarium sit, sanabitur pariter cutis ariditas, aut ita tardabitur, ut sensim & sine morbo æquilibrem cum climate nuper acquisito sanitatem novus incola adipiscatur.

Verùm si à præpedito ab unâ è causis Galenicis nutrimento, ariditas atque succorum defectus pendeat, longa certè potest esse atque lethalis affectio, marasmumque inducere. Certè ariditas summa malè neglecta sanguini inflammatoriam diathesim inducit, mucosis partibus, loco benigni roris nutritii supra omnem imaginationis captum tenuatissimi, & qui antè omnes avolavit humores, loco spiritûum subtiliorum, acredinem summam adjicit, undè destruat ille, non reparet, somnumque qui princeps est in curatione ariditatis aufert, undè aliquandò ariditas cutanea maximam cladem attulit, præcipuè in iis qui per æstuantem oceanum navigantes, aquâ privantur & nutrimentis boni succi, undè oriuntur sitis, marcor, liquidorum hærentia, inflammatio, causus, seu febris ardens, gangræna.

Ut verò furfura ariditatis comites nullam aliam causam agnoscunt, præter illam quæ ariditatem cutis invehere idonea est, pen-

deantque illa, partim ab epidermide quæ in cute aridâ vix per ſufficientia vincula nectitur, adeòque facilè eraditur, partim à mucoſis particulis quæ in cute aridâ areſcunt facilè & perſpirationis materiam ſicciorem efficiunt, quantùmvis illi aliquandò magnâ copiâ erumpant, quantùmvis verorum lichenum naturam affectent, nulla tamen ipſis ſingularis competit curatio, cùm, causâ benè cognitâ, nihil aliud poſtulent præter humectantis regiminis auxilia. Nec rarum eſt, poſt inſueta exercitia, ſudo & fervente ſole, poſt epulas lautiores, & abuſum vini inconſuetum, videre in juvenibus ſimiles furfuraceas eruptiones quæ potu diluente, aut balneis tepidis ſolvuntur. Imò quo præcipuè tempore pubertas emicat, & novus ſe venis inſinuat ignis, quo tempore apparent ſigna turgeſcentium glandularum, ſæpè fit, ampliatâ quaſi ſuperficie cutis, ſeparatio epidermidis quotidiana, ejuſque renovatio, ſimulque excrementorum mucoſorum, in principiis quidem ſuis tenuiſſimorum, ſed denſorum mole, proventus magnus, quæ in far & farinam abeunt, magno timore matrum qui ſuas credunt jam jam laboraturas herpetibus puellas. At diætâ diluente tumultus ille componitur, renovandus aliquandò leviſſimis erroribus admiſſis per annos integros, & cauſæ producentis ceſſatione annis labentibus, atque conversâ ætate tandem finiendus.

Ariditas verò, ſive cutis, ſive totiûs corporis per ſe quidem ut vitium eſt ſimpliciſſimum, ſic etiam ſimplicem indicationem offert. Verùm ſi ariditatis cauſas ulteriùs ſcrutemur, certè ex ſimpliciſſimo vitio fiet teterrimum. Nunc enim ventriculo medela ferenda eſt, nunc tonus reſarciendus vaſorum actione concoctrice defraudatorum, nunc aperiendi canales nutritii, infarcti; aut materia iis ſufficienda; nunc corpus exhauſtum alendum eſt, pro virium ratione. Sed verè ait Hippocrates, facilius eſt vacuare quàm replere. Vacuationem ars facit, repletionem naturæ vires efficiunt ſolæ. Non noſtrum eſt tantæ incumbere materiei; cutis ariditatem ab externis contractam ſectamur ſolam hanc, & uno verbo omnis adimpletur curatio. Humectantia tùm internè, tùm externè admovenda.

Nec ullum eſt humectantium genus quod recuſet cutis ariditas, niſi tamen curâ præpoſterâ & ineruditâ ea nimiâ adhibeantur copiâ, ita ut venter indè jam oneretur, lympha ita immergatur, ut jam non in homogeneum & animalem laticem verti poſſit, ſed in corpore quaſi aquoſus latex diluviem faciat. Undè, ut in injec-

tionibus ex aquâ quam intrà corporum animalium venas experiundi gratiâ tentamus, spasmi enormes oriuntur, donec tota aqua è venis effluxerit; adsunt aqueo latice largiùs epoto & affatim ingesto ingens anxietas nauseosa, & summa respirationis difficultas, adeòque aqua simplex nimiâ copiâ humoribus nostris addita, veneni loco est. Prætereà torrente illo aqueo salia è sanguine eluuntur, massa remanet insipida, iners, nec jam stimulos in fibris concitans; perit omnis actio. Undè in simplicissimâ diluendi actione arte moderatrice egemus.

Prætereà verò notandum est aquam solam & simplicem vix satis liquoribus nostris adhærere, sed quasi præterlabi. Undè optimum erit si ejus solventi efficaciæ partes addantur quibus illa aliquam lucretur adhærendi efficaciam. Ita mucilagineæ, gummosæ quæ ex vegetantibus petuntur partes, hâc gaudent proprietate ut aquam & contineant, & retineant; undè farinosa dulcia, qualia sunt avena, gramen, hordeum, secale & similia multa, aqueâ potiùs diluente donantur facultate quàm vel ipsa simplex aqua. Lenia verò saponacea ex acido & oleo levi vegetali conflata, multâ aquâ soluta præstant idem, ut reperire est in sero lactis, in fructùum horæorum succis, in saccharo & melle; nisi quòd in his ultimis substantiis oleum prædominans siti levandæ nedùm sit idoneum, hanc contrà concitet, adeòque acido oleoso corrigendum sit. Ea verò omnia ita exhibenda sunt ut stomachum non gravent, ejus vires non obtundant, nec possint bilis, quæ malè secreta ariditatis instrumentum est, actuositatem retundere, ut possint simul halitui indesinenti tepidorum balneorum misceri & maritari. Sic nullum ab humectatione vacabit temporis punctum. At regimine diluente suffulta medicamenta meliùs diluent. Verùm his omnibus ita miscenda sunt narcotica ut, quas humectans diæta non potuerit vincere, vi & arte domentur vigiliæ; sine enim somno, sine curarum & meditabundæ sollicitudinis absentiâ, nunquàm vinci, aut corrigi poterit ariditas, quam frustrà contranitente arte, illæ semper & perpetuò inducent.

ARTICULUS IV.

De effectibus solis radiorum in cutem.

Locus hìc esset de combustione agendi ignisque admoti ad cutem effectibus; verùm cùm ipsa combustio, aut ad erysipelas

vel cum, vel sine phlyctœnis referatur, dein verò aut ad phlegmonem, vel ad escharam gangrænosam, de re ad tractatum de tumoribus pertinente eò magis abstinuimus, quòd de materie amplissimè pertractatâ nihil novi dicendum sese offerat. Eadem forsan ratio ad præsentem tractationem pertinet. Verùm cùm quædam phœnomena huic causæ peculiaria sint, saltem morari circà illam tantisper decet. Actio enim solarium radiorum in nudatos artus, cutemque ipsi insolito more expositam ad erysipelas refertur; & eo quidem aliquandò cum furore ut phlyctœnas etiam quæ in summo emicant erysipelate producat, πομφοὶ πομφόλυγες Hippocrati olim dictas, aut, nomine his phlyctœnis proprio, à Galeno vocatas φῶδες aut φῷδες.

Verùm antequam ad erysipelas talis eruptio evehatur, quod sæpè uno oculi ictu fit, tamen quædam sunt solis impendentis actioni propria phœnomena, quibus videtur æqualiter agere & in fructus tenerioris substantiæ & in animalium cutem, eò quidem magis, quò illa tenuior fuerit.

Cuidam puellæ tenerrimæ è balneo exeunti fluviatili, in quo illa & linteis benè tecta fuerat, & à sole defensa, tergum nudum soli ardentissimo exponitur, & quasi ab ipso opprimitur. Rubor in dorso intensus exoritur, sine ullo dolore ad tactum, evanidus tamen, & subitò recurrens, si tractaretur digitis: viginti post quatuor horas dorsum omne prurit, epidermis abit in lemas, sine ullo dolore, sine ulliûs humoris exitu, sed rubor in hâc parte remanet usque ad hunc à pluribus annis diem, sine ullâ mutatione, nisi quòd à miscelâ albæ epidermidis flavescat, sed eâdem semper flavedinis intensitate pars sole perusta distinguitur, quidquid tentaverit cutis curiosè studiosa muliercula.

Multis aliis eadem actio non ruborem reliquit, sed à rubore flavedinem intensam, qualem sæpè reperire est in messorum manibus & brachiis, imò & in pectore malè defenso; sed in pluribus agit radiorum solis efficacia, dùm maculas imprimit flavescentes, imò fuscas, quæ vix unquam absunt à cute mulierum rusticarum quâ parte soli exponuntur. Collùm earum vulgò similibus maculis deforme est, quod omnibus videre licet, non sine urbanorum fastidio, quoties lactantibus infantibus mammas albescentes & à flavo thorace pendulas exhibent. Ut ergo fructus partem à sole aversam albidam habent, & qui foliis conteguntur nunquam rubicundum acquirunt colorem, sic urbani qui faciem

à sole protegunt, sic insularum & præsertim Britannicarum incolæ quibus sol vix purus illucescit, cutem multò albidiorem habent Hispanis, Italis & meridionalium ardentiumque orarum incolis, si præsertim calidiores illæ regiones per se siccæ sint, & intimioribus radiis solaribus patentes.

Non dubium est quin macularum istarum sedes in textu reticulari atque mucoso Malpighii quærenda sit; quin tota debeatur radiis, non calori solis. An quia pars eorum aliqua iis se partibus insinuat? An solidas etiam ferreasque constitutivas atque elementares partes phlogisto donat, quo partes colorantur rubris atque flavis in partem mechanismo incognito fixatis? An olea pariter elementorum partem constituentia sol exaltat & evehit? Certè ipsæ flammæ ardentioris ignis cui per diuturnas hyemes assident homines litterati, ipsorum tibiis maculas durabiles nunquam delebiles, nisi post longa tempora imprimunt, per æstatem illæ integram durant, sensim flavescentes, epidermis pariter sine ullo tumore secedit, nec nisi post ardentissimam foci repetiti vehementiam acceptam in erysipelas desinunt. Imò senioribus deficiente aliundè tono vertuntur aliquandò in gangrænam. Quod quidem fatum insolatæ etiam cuti aliquandò potest accidere, sed rariùs, eò quòd rarò sol crura & tibias afficiat vehementissimè, partesque quas attingit tono gaudeant potentiore.

Præterea id de sole notandum est, quòd quanquam vividissimè agant ejus radii, vel minimum linteum, ut sunt coæ illæ vestes quas *ventum textilem* vocavêre veteres, sufficiat ut ab ejus effectu protegatur cutis mulierum. Quod & ipsæ benè norunt levissimis illis ornatibus faciem tenellam defendentes. Sed multis tenuibus atque bellulis non solis radii soli timentur, sed aër quasi nimiùm præfulgens, vocant *le hale* gallicè, qui, ut videtur, radiis solaribus etiam non directis turgidus, tenera tamen vasa actione acriori contingit, & arescere facit; undè monent ipsas materculæ ne lentigines contrahant, & ipsis faciei elegantia deturpetur, quamvis aliud sit lentigo, aliud maculæ illæ à sole exortæ quas potiùs cum græcis ἐφηλίδας (a) vocaverim.

Hæc omnia ad genus erysipelatum à longè pertinent, ejusque continent principia. Sed ut verum subitumque erysipelas à solis irradiatione subitò irruat, requiritur vulgo ut actio radiorum

(a) Crito apud Aetium, tetr. 2, serm. 4, cap. 11.

directa

directa à reflexione vires acceperit. Nam notante Boerrhaavio (*a*) raro graves illi morbi, imò subitaneæ mortes metuendæ sunt à sole, si aëra perfundat æqualiter innubilus, sed tunc imminent, cùm reflexi per nubes radii in centrum atque focum, more vitrorum opticorum, aut speculorum metallicorum uniuntur, tuncque validissimâ vi possunt externas, imò & internas partes destruere. Verùm de febribus ab insolatione de quibus & vetustissimi Medici egêre, & scriptores ipsi sacri mentionem faciunt, quæque minùs forsan à Medicis tractatæ sunt, quàm rei dignitas postularet, hìc agendi non est locus; de cute loquimur, quam vario modò percussam videmus.

Diagnosis mali à causâ cognitâ pendet, quam agnoscere maximi est momenti, ne causa externa & penitùs coporis functionibus extranea magno remediorum inutilium vexetur apparatu. Prognosis circà periculum simplex. Nullum enim ab hujusmodi causæ in solam cutem actione potest impendere. At de durabilitate mali nil potest responderi, nisi primus rubor fuerit exstinctus, & maculæ limites inspiciantur. Veruntamen hisce tollendis vulgò remedium est, habitus vitæ contrarius, solis evitandi cura assidua, & aëris vaporibus & halitibus vegetantium perfusi usus habitualis. Sic enim gratia vultûs nitidioris redit, & cuti conciliatur, sublato epidermide renovatoque illo, candor præfulgens, modò tamen non altè impressi fuerint insolationis caracteres. Tunc enim difficile est, ne dicam impossibile, eos tollere. Aiunt tamen apud Turcas & hominum genus illud quibus fœmineus decor pro commercio est, methodum obtineri quâ etiam indico sole perusta cutis ad pristinum candorem reducitur, quod inexpertus non negaverim, sed res summè difficilis esse debet, sine noxâ atque cicatricibus plus ipsâ nigredine vitandis. Verùm cùm in hâc nostrâ suppositione omnia in interioribus illæsa sint, curatio omnis ad exteriora vertitur.

Ubi sol notam cuti inussit, vel recenti malo advocatur ad opem ferendam Medicus, videtque brevì an res ad erysipelas usquè deducta sit, an rubor exstet simplex & sæpè profundior; tunc omnis methodus consistit ut admoveantur cuti delinientia, refrigerantia, vi leniter adstringente donata. Sic prodest aquâ frigidâ cutem fovere, aquæ huic aceti aliquid admiscere, sed parcâ dosi, ne cutim remordeat illud, simulque potentiùs refrigeret.

(*a*) Chem. tom. 1, de igne.

Hinc rosas sæpè admiscent rubras, myrtillos, summitates millefolii, virgæ aureæ, sigillum salomonis, imò & aromatica lenia, emollienti simul facultate donata, ut flores sambuci, euphrasiæ, verbenæ, chamæmeli, meliloti, echii, &c. hujusmodi plantarum virtutibus acetum imbuunt.

Posteà verò, ubi deserbuit æstus, & jam nullus erethismi metus, sed contrà omnia videntur concidere, tunc vires actuositati ipsorum cutis organorum adduntur, simulque, si quis impactus superesset humor, tollitur, addito in aceto saccharo saturni aut lithargyrio, aut plumbatis quibuscumque medicamentis quæ cutem leviter stringunt, atque in ipsâ adstrictione calorem retundunt. Hìc tuta est eorum virtus, hìc stringendo & vim tonicam addendo, resolvunt. Verùm si maculæ illæ latæ sint, & magnam artûum partem occupent, non omninò vacat crimine famosa illa aqua vegeto-mineralis, quippe potentiùs quàm plantæ de quibus agebamus & quarum immeritam oblivionem in praxi induxit, stringit, perspirationem impedit, imò & diutiùs ei applicata colorem etiam cutis mutat, nedùm pristinum restituat. Verùm hæc pauca in recentioribus illis maculis sufficient, si fuerint leviores, si textus reticularis mutationem non acceperit; sed si his omnibus rebelle fuerit malum, tunc superest ut ad secundam curationis partem deveniamus de veteribus illis maculis per artem destruendis.

Maculas illas solares cum lentiginibus, de quibus posteà, videntur veteres (*a*) confudisse, malè quidem, ut demonstrabimus. Verùm ubi maculæ illæ invaluerant, una & eadem adhibebatur topica curatio, nec immeritò, cùm sedes eadem, idemque affectus causâ tantùm differret. Curatio hæc tota in duobus consistebat indicationibus adimplendis (*b*); ut scilicet vi leviter causticâ evelleretur pars peccans, detergentibus verò, atque delinientibus & pars succrescens & vicinæ protegerentur, ne ullum aut inflammationis, aut suppurationis appareret vestigium.

Hinc eas leniter attollere & quasi à subjectâ cute ope digitorum aut verisimiliter forcipis levis separare suadet Aëtius; verùm ut hoc artificium in parvulis maculis difficile est, ita in latis impossibile. Posteà vult, aut illini coctam brassicam cujus solventem in cutis maculis efficaciam extollit, aut superimponi cataplasmata facta ex farinâ ervi, erucæ, fabis lupinorum, in lixivio

(*a*) Paul Ægin. lib. 3, cap. 25: Aetius tetr. 2, serm. 4, cap. 11.
(*b*) Tetr. 1, serm. 1, &c.

per triduum maceratis, amygdalarum amararum, bulborum lilionarcissi in aceto incoctorum pulte, quibus vi resolvente donatis, simul cum aliquo corrodente stimulo, addit radices cucumeris sylvestris, bryoniæ, ficûs arboris virgulta, hederæ folia contrita, saponem Gallicum, sed myrobolanos præcipuè quorum virtuti confidere summè visus est; posteà verò etiam sepiæ cineres, iridem illyricam, aliaque multa quæ variè pro re agendâ & efficaciæ requisitæ gradu variè miscet. Imò ad usque causticam virtutem evehitur cùm bulbos quinque lilii, spumæ nitri, id est sali alkali fortissimo miscet, & melle excipit. Certè hæc omnia in hâc medendi methodo rectè congruunt. Sed dùm cutim irritant, nonne periculum est ne leviori malo sanando gravius accersant? Ne concitato erethismo perspirationem impediant, dùm sensum cutis augent, & extollunt? Hâc methodo sanati ad levissimum aëris attactum in diathesim incident erysipelatosam. Verisimiliter, quamvis de iis sileat, post talia applicata fovebatur facies atque cutis, aut lacte, aut amygdalarum oleo. Verùm & in Aetii, Actuarii & Oribasii formulis latet aliquid acre quod certè nostratum fœminarum ad quas illa pertinet curatio cuti repugnaret omninò. Forsan ab iis orientalium mangonum ars præcepta accepit, quæ in sceleratas convertit artes (*a*).

Simpliciùs praxis nostra procedit. In adultioribus malum insanabile pronuntiat; nam quæ forent & benè novit agenda, num conferri possunt cum deformitate cutis facile tolerandâ? In puellis spem non abjicit, sed lenia tantùm resolventia demulcentibus mixta ita admovet, ut cuti flexilitas summa concilietur & exeunti humori via pateat? Quid enim? Sic à centro vivente separatur & sejungitur atomus mortua, sine ullo nixu, sine crisi, sub illâ & ad ejus latera qui redundat humor naturalis eam expellit. Vitamus ne vivacior & aridior aër, ne solis irruentis radii opus incœptum destruant. Sed vidimus multas virgines quæ post itinera longa, aut vitam negligentiùs actam totæ ephelidibus deturpabantur, post plures vitæ in aëre moderatiori transactæ menses, iis carere omninò, modò simul & à mœrore, & à diætâ crassâ aut acri immunes vixerint. Prodest ad hunc finem resolventia adhibuisse lenia, lotiones repetitas ex aquâ tepidâ, infusis simul floribus & foliis sambuci, decoctis fabis, secali, hordeo, aquâ mellis stillatitiâ, quam magnoperè redamant mulieres Bri-

(*a*) Phil. Ludov. Bender de Cosmeticis. Argentor. 1764.

tannæ : his vultum, collum, brachia illinunt. Cavent præsertim mulieres ne statim ab illinitione sese aëri nudo exponant, qui rapidiori siccatione fibrarum cutanearum posset laxioris epidermidis vincula solvere, asperitatemque quam effugiunt efficere. Nec etiam spernenda est momentanea illinitio magmatum illorum, quæ pomata vocant, ut potè quæ summoperè lubricent & emolliant, si recentes sint, si diu in cute non remaneant, qualis est illa quæ apud gynecæa Turcarum dicitur celebrata & commendata. Fit illa ex balsami mechani guttis aliquot in adipe recenti capi exceptis. Laudatur pariter quæ ex amygdalis dulcibus in adipe suillo apud nos viget, aut ex seminibus cucumeris sativi conficitur, aliisque hujusmodi, circà quæ insistere pudet. Ex iis & cerussâ fucum conficiunt. Porrò quantùmvis in hâc cosmeticâ medicinæ parte aliqui viri egregii operam perdiderint, turpe est viro gravi & ad meliora nato in nugis istis aliquam temporis partem exigere.

ARTICULUS V.

De actione frigoris in cutem.

Nihil magis, nihil directiùs oppositum est actioni & effectibus caloris, quàm frigoris actio, quæ supponit ignis absentiam, adeòque à quâcumque demùm causâ pendere corporis humani calor supponatur, cùm calor & actionem vitalem auget, & auctam consequitur, sic frigus & eam imminuit, & imminutam sequitur.

Verùm quantas & quanti momenti partes utraque hæc sibi insumat qualitas, sive se subitò excipiant, adeòque & fibras distrahant, sive longâ & quasi perennante actione agant, nostrum non est expendere. Hìc agitur de frigidorum spiculorum actione in cutem, & eâ quidem quæ cutis substantiam mechanicè possit immutare.

In quâ disquisitione duo sunt expendenda; hinc scilicet corporis excipientis conditio, illinc frigoris gradus. Diversa est enim frigoris actio in corpus exercitatum, durum, cute crassâ donatum, adipe supposito dives, atque in tenue, molle, gracile, macilentum. Quæ diversitates in quibuscumque partibus notandæ ad cutem etiam pertinent præcipuè, ut potè quæ facilè ab externis afficitur, facillimè habitum contrahit, & ad incursantium corporum impetum ita induratur, ut vix posteà illum sentiat.

Quamvis igitur actio frigoris mechanica in cutem ab ejus gradu pendeat, sensatio tamen & ejus effectus ab irritabilitate potiùs corporis & inassuetudine computandi sunt. Sic multi dantur qui, vel mediâ æstate, ad levissimum frigus ita afficiuntur ut manûum pedumque cutis subitò livescat, albescat ad sensum, & ad thermometrum ita frigeat, ut quasi emortua cutis videatur, integrâ alioquin sanitate. Illi, hieme sæpè, ita frigore penetrantur ut torpidi remaneant cum gravi incommodo. Illud incommodum ad summi gradûs molestiam evectum vidi in pluribus, sed præcipuè in viro sexagenario, alioquin rectè valente, qui à longis febribus intermittentibus convaluerat, illud tantùm remanserat incommodi. Idem in ingeniosissimo viro observavi, causario illo & debili, sed sine ullo prægresso morbo. Quod habituale incommodum levarunt scintillæ electricæ, etiam sine commotione electricâ, à tubo electrisato deductæ. In hisce hominibus cutis tenuis est, & delicatiorem texturam, ob pristinos, ut crediderim, sudores, vel aliâ quâcumque de causâ adepta est. Undè nervis stupor statim inducitur. Contractio enim summa sensum hebescere facit, dùm simul vasis & textui cutaneo à levi causâ vehemens inditur contractio quæ in extremis circulationem facilè impediat.

Actio hæc frigoris ad subiti frigoris & inexpectati vividiorem impressionem solam pertinet. In sensum enim omninò agit & à sensilitate dirigi se sinit. At res physicè & mechanicè spectanda est quo sub aspectu frigoris in cutem actio, vel subita est, vel longa & pertinax. Subita frigoris actio vix aliquam impressionem relinquit in adultorum cutem; in pueris tamen & præcipuè puellis quarùm cutis tot vasis pervia est, tot canalibus plena, in quâ nihil callosum, aut durum est, illa ruborem intensum, nigricantem acquirit, si tangas eorum cutim, evanidum, at recurrentem illicò, ita ut sanguinem sub cute accumulari credas, eumque reverà, si fortè per acum pungatur, liberaliùs illa fundit. Undè ipsis brachia, manus, pedes & extrema narium prærubra ad focum assidentibus colorem naturalem recipiunt, sine ullo cutis vitio relicto. Si tamen sæpiùs huic frigori exponantur, dilatantur cellulæ cutaneæ, finduntur que facilè, & ichorem sanguineum fundunt, sub *pernionum* nomine, tractandum alibi malum. Imò & sæpè per repetitos & subitaneos hujus frigoriferæ puncturæ impetus fit cutis laxa & flaccida, semper humore aliquo mucoso madens, qui laxatis, nec solutis tamen epidermidis vinculis, inter ejus squam-

abstinentia. Sed præsertim ad eorum temperandam idiosyncrasiam plùs prosunt quàm cæteris populis in regiones calentiores suscipienda itinera. Nihil enim habitui magis medetur quàm habitus contrarius.

ARTICULUS VI.

De cutis tenuitate & sensilitate morbosâ.

Cutim alteram alterâ tenuiorem esse demonstrant evidenter quæ hinc fœmineum corpus exteriùs commendat mollis gratia, illinc virorum masculus vigor, à se invicem adeò abludentes. Magnam enim differentiæ partem cutis diversitas efficit. Illam, si microscopio lustraveris, invenies minimis pertusam poris, textuque insignem tenuissimo, undè fœminis sudor rarior. Grandes pori pilis muniti patent in viris; at qui pili rariores in fœminis succrescunt in iis etiam tenuiores sunt. Tenuitas verò illa ex ordine naturæ est. At dantur etiam in variis individuis diversitates quæ summitate tenuitatis, intensitate sensilitatis ad morbosam usque conditionem evehuntur. Quarum unam, cùm mihi antè oculos à longo tempore observetur, licebit fusiùs cum ejus incommodis describere, ut alios si pares occurrant præmonitos habuerim.

Jam à primâ juventute fœmina meis commissa est curis quæ illibatæ alioquin ad omnes morbos sanitatis, inter æquævas puellas nitido, pulchro & liliis candidiore cutis colore omnes admiratione rapiebat. Hodiè adultior inter juniores ab insciis numeratur, nec disparia vultui brachia, collum, cæteræque corporis partes, nisi quod in genis mixtus huic candori rubor ita adaptatus est ut per artem fucatam jurares. At tot, ipsi certè plurimùm arridentia, formæ ornamenta, mille redimuntur incommodis. Adeps cuti subjectus, cùm non facilè exhalet, facilè in tumores assurgit, sæpè renitentes, & per uniùs aut alteriùs diei spatium remanentes, seu potiùs cutis ipsa minimam ob causam assurgit, & œdema calens & dolens colore cutis non mutato efficit. Nitet illa, imò pellucet marmorei instar alabastri. Si collare, ut mulieres gerunt, nimiùm adstrinxerit, susdeque nota dura imprimitur, & depressio margaritarum tumore simili suprà & infrà locato compensatur. At stricto nimiùm loricis fœmineis corpore, mirum est quantùm mammarum utraque cum thoracis cute assurgat, & ultrà pulchritudini concessos terminos. Ipsi invenienda fuit alia cruralium subligaculorum

& aut vita perit, malè tractatâ gangrænâ, aut truncis vivendum est. Norunt omnes quâ methodo ars ipsi medeatur. Aqua frigidissima congelationi proxima ipsis applicatur, aut nix apponitur; cavetur ne ad flammas ignis accedant, lecto refocillantur & lenibus aromaticis sensìm calor internus intenditur. Corpora autem illa aquâ immersa crustâ tegi glaciali auctor est Hildanus (*a*), quod possibile esse experimentum circà conglaciata poma institutum probat. Illa enim frigidissimæ aquæ immersa crustâ glaciali pariter teguntur, quâ plures per immersionis vices discussâ ad pristinum nitorem redeunt (*b*). Sed hæc jam pluries ab aliis dicta ad gangrænam potiùs quàm ad morbos cutis pertinent: vide verò antè alios de hisce morbis doctè loquentem J. Fabricium Hildanum.

Verùm cutis frigore mediocri longum per tempus ita tacta, ut quâdam quasi leucophlegmatiâ laboret, vix alia recipit remedia quàm ea quæ dùm epidermidem unctuosum & minùs aridum efficiunt, simul cutim roborant. Qualia sunt aromatica oleosis mollibus, mucilagineis remixta, talia in pharmacopæis multa prostant pomata, linimenta quæ ex oleis olivarum, lini, amygdalarum dulcium, adipibus recentibus constant, si misceantur salviæ, thymo, baccis lauri, ocymo, rosmarino, aliisque multis similibus, quibus robur nervis, laxitas epidermidi inducitur. Nocerent hìc olea essentialia siccantia, plumbatave omnia medicamenta, nisi jam adsint rhagades & fissuræ. Proderit validè & ad initium levis sudoris, quotidie manè, jejunoque ventriculo, quo tempore plus excrementi è corpore exit, exerceri, posteà verò, ut veterum mos fuit, inuncto corpore frictione validâ totum corpus ita resolvere, ut impetus humoribus ad cutem stagnare incipientibus concilietur, ut ipsa roboretur cutis, & exhalet aucto calore vis ingens liquidi. Simul verò diæta siccior imperanda, ablegandus est nimiùm in plerisque frigidis regionibus familiaris theæ, aut similium liquorum abusus, quibus se amant ingurgitare, ut saburra in ventriculum depluens malo consilio diluatur & diluta tollatur, quæ tantummodò debuerat exercitiis levari. His jejunia præsertim & facilè toleranda & salutaria sunt; his permittendæ vigiliæ & vitanda sunt somni protractioris incommoda; si quibus aliquandò, his certè potus caffé profuit, nec suadenda omninò vini meracioris

(*a*) De Gangrænâ & Sphacelo, cap. 13.
(*b*) V. Van-Swieten Comm. tom. 1, de Gangrænâ.

cutis, & perspiratio tamen nulla fit. Hunc porrò morbum exemplo potiùs dirimere malui, quàm strictiori theoriâ, cùm ab illâ observatione satis se intelligi patiantur casus qui minori sub gradu eamdem cutis formam nacti fuerint. Tenuitas enim connata fibræ textûs universi densitatem effecit, & mille illa incommoda, quæ tamen incommoda ad perspirationis imminutionem, præsentesque catharrorum minas, adeòque debilem atque delicatulam corporis constitutionem referuntur & in iis terminantur.

ARTICULUS VII.

De laxitate cutis pendulâ.

Vitium est etiam in constitutione cutim laxiorem habere & structuræ adeò flaccescentis, ut vix humores cohibeat, at semper noctu diuque humescat. Sub nomine laxitatis partium cutis non eam intelligi velim quæ à macritudine pendet & textûs cellularis vacuitate de quâ abundè dictum est, cùm de rugis ageretur quæ laxitatem efficiunt illam universalem.

Hìc verò agitur de laxitate constitutivâ partium cutim ipsam suo intertextu efficientium. Ista laxitas in iis reperitur præsertim mulieribus quæ cutem prærubram habent & quasi turgentem, ita ut nisi rubor adesset ille violaceus, pelluceret illa; cellulæ enim hujus laxæ, notantque opifices, quæ pretiosis lanis tractandis incumbunt, mulierculas tali cutis vitio laborantes tincturam lanarum quas tractant vitiare. Ipsis enim cutis muco affluenti plena quasi glutinosa est, & scatet humore qui videtur tangentis digitis adhærescere.

Raro universale cutis vitium hoc in gradu reperitur, sed multæ sunt, è cachecticis præsertim, quæ vel ad minimum motum simili glutine diffluunt, plurimæ verò quibus manus & pedes indesinenter eo afficiuntur. Notandum tamen est multò plus apud pauperioris sortis fœminas hujus vitii occurrere, quàm apud divites & splendido luxu educatas, apud urbanas pauperculas, quàm apud rusticas, apud juniores & minùs menstruatas, quàm apud adultas. Certum est enim cutis illud vitium, in fæminis præsertim observatum, quanquam nec maribus incognitum, præcipuè in primâ juventute, à pravâ lymphæ nutritiæ crasi pendere, quæ & malè apponitur

& vix tenacitatis nativæ memor, cutem potiùs opplet, quàm roborat. Undè ipsis articuli debiles, gingivæ laxæ, respiratio difficilis idæam scorbuti adimplent, in quem sæpè constitutio universalis illa cutim vitians it degener. Certè acria alcalino-volatilia, aut saltem sic dicta, becabunga, cochlearia, nasturtium, raphanus, *hesperis allium redolens*, brassica, cæpe, aliaque hujusmodi, dùm humoribus efficaciam addunt, solidisque stimulum, his medentur malis, sive succorum formâ exhibita, sive vino cerevisiâque infusa. Hùc faciunt verò præcipuè balnea apud Anglos decantata frigida, imò & glacialia, quæ potenter stringunt cutim, quam cùm Angli præ cæteris Europeæ populis nitidissimam obtineant, ita etiam hisce malis omnibus obnoxiam. Facilè enim laxatur illa aëri humido assueta, quia pulcherrima quæque deteriùs deturpantur. Proderit omnia humida vitasse, lintea commutare frequentissimè, frictiones siccas instituisse manè & serò, sed præcipuè thymiamata & suffumigia admovisse ex succino & plantis aromaticis combustis, ac vincere aëris intemperiem igne rapido flammante, ad quem corpora exponere salutare est. Simul cum his omnibus diætam præcipies siccam, sine magnâ sorbillatione theæ, aut infusorum quorumlibet calidorum; jubebis ut exulet à diætâ butyri abusus, & farinosorum fermentatorum quotidianus usus, quibus omnibus glutinosum spontaneum à Boerrhaavio adeò doctè descriptum & nascitur, & natum intenditur. Undè etiam corpora juvenilia non vestibus oneranda sunt, sed à foco ad apricum solem deducenda, ibique violentiùs exercenda. Nam si hisce malis antiqui caruerint, aut saltem si ea in exortu correxerint, id eorum arti gymnasticæ tribuerim, quâ juvenes exercebant, non verò puerulos, & quam etiam puellis suadebant, fœmineæ corporis debilitati accommodatam.

Appendix de Cornibus in variis corporis humani partibus nascentibus.

Quamvis tractatio hæc ad miranda potiùs prodigiique instar spectanda pertineat, quàm ad universales corporis morbos, tamen vitiosa hæc producta aliquam mihi attentionem mereri extra rerum à nobis susceptarum ordinem visa sunt, quòd de hâc productione omni ævo ab omnibus agitatum sit, & testentur omnes historici nullam penè esse gentem quæ non suis heroibus cornua

hanc materiem multa, & ſibi obſervata, & aliis viſa congeſſit; quibus ſuperſedere animus eſſet, niſi nos aliqua memoranda in hiſce portentoſis morarentur.

Primum eſt exemplum (*a*) Franciſci Trovibuvii Galli qui ſeſe circà annum 1599 Pariſiis alibique videndum exhibuit; huic cornu arietinum in mediâ frontis parte ſuccrevit quem vidiſſe ſe perhibent Chr. Thuanus (*b*), Rhenodæus (*c*) & certè acutus in hiſce judex Bartholinus. Hunc depictum exhibuit Hildanus ab Aldovrando (*d*), qui etiam Aldovrandus (*e*) ſimilem hiſtoriam ſib' anno 1639 viſam profert. At frontes hominum cornutas non ad raras omnes prolati auctores teſtantur, quorum alia ab oſſibus p. pullulant, & hæc pro monſtroſis habuerim, alia cuti ſoli infixa ſunt, ut in hiſtoriâ quam narravit Schenkius, & hanc pro cutis ægritudine velim haberi.

At maximè notabile cornu adnaſcentis poſt morbum exemplum publicum fecit Zach. Mannagetta Moravienſis Medicus (*f*) in Præſide Conſilii & Parlamenti Divionenſis Domino de Laine. Is ſexagenario major conſtitutionis atrabilaris, longo tempore febre tertianâ continuâ exquiſitâ correptus, difficillimèque curatus incidit in affectum prorsùs ſingularem cornutum. Excreverat ei circà duarum ultimarum coſtarum ſpuriarum vertebras tumor quidam inæqualis, durus, ſenſûs exquiſiti, ad magnitudinem caſtaneæ, qui per decennium, nec augeri, nec minui, neque ullis medicamentis adhibitis poterat curari: tandem à quinque annis notabiliter augeri, veramque cornu cervi junioris figuram æmulari videbatur, inque tantam altitudinem excrevit, ut niſi orbiculatìm amputatum fuiſſet, uſque ad certam aliquam diſtantiam (ad craſſitiem circiter digiti à cute) ubi ſenſus incipiebat exquiſitiſſimus, ipſum cornu altitudinem dimidii pedis excederet. Varia tentata remedia, omnia incaſſum; levibus enim non cedebat, fortioribus exaſperabatur.

Nec verò exemplum illud ſingulare eſſe pluribus jam vidimus, & ſimilia exempla afferuntur etiam in fœminis, ut in Hollandâ muliere annorum 30, cornu in fronte ſuccreviſſe auctor eſt Bar-

(*a*) Hildan. Obſ. 25.
(*b*) Hiſt. lib. 123.
(*c*) Lib. 3, Meth. Med. cap. 2.
(*d*) Cent. 1, Ep. 20.
(*e*) Aldovrand. de Monſtr. Hiſtoriâ.
(*f*) Miſcell. nat. curioſor. ann. 1, Decad. 1, Obſ. 30.

tholinus (*a*). Veslingius enatam ... nisi cute destructâ destrui possunt.
corniculam exscidit, eamque c ... classis earum excrescentiarum
vir oculatissimus. Equos cornuto ... ute jam firmâ, ipsam defor-
renascentibus ex equili Regis D ... nunes, verrucosæ sunt, &
pinxit. Sed antè alios omnes ... is & in cumulum enor-
hunc in finem congestæ in trac ... tur. Hæ posteà, prout
Hildanus ac Schenkius tanquam ... exponuntur magis,
lium cornuum enatorum. ... firmantur, ita ut

Nos verò dolet quòd illustres ... nellis constat. In
forsan ardore sectantur, minùs di ... æ. Aliquandò
bus, viribusque cornigerorum illor ... ab involucris
numerosis observationibus id tantùm ... dò scirrho-
cornutos ex melancholicorum numero fum ... m quasi
tristissimæ singularitati non sit adscribendum dub ... s, nec

Tùm verò ex pluribus è quibus paucas excerpsi ... nis, mihi apparuit, cornua primùm & præcipuè ad frontem na ... m posteà ad dorsum, tùm verò etiam ad articulos. Præterea verò alia ex hisce cornibus intrà cutem radices habere, alia ossibus ipsis implantata taurinorum more accrescere. Nec, licèt ulla unquam similia cornua viderim, credere tamen non possum ex illis plura à veris cornubus non differre, sed esse tophos, aut protensas verrucas, aut demùm lamellas unguium more sibi supercrescentes, adnatasque alias aliis. Nam non raro videre est, præsertim in pedibus in quibus compressionis quotidianæ effectus ordinem nutritionis interrumpit, ungues solidescere, in molem excrescere quam sine noxâ & sine sensu abscindas & abradas. Nec video tamen quare Bartholino, Veslingio, Hildano non credam, veram cornu materiam in humanâ naturâ observantibus. Priora certè cum Scaligero ad ægritudines referam, ex eo quòd plus in mulieribus & melancholicis observentur, posteriora verò in duas diviserim classes; alia enim, si vel à nativitate etiam parvula exstent, sed increscant, monstrosa dicenda sunt, ut etiam illa quæ illæsis functionibus ad pubertatis tempus incrementum caperent. Sed quæ, aut post morbos, aut inordinatè, sive ossibus, sive cuti implantentur, exordia sumunt, ea inter ægritudines numeranda, tophique sunt inorganici, nec inter producta natu-

(*a*) Cent. 1, Hist. 78.
(*b*) Olaus Worm. Mus. 3, cap. 25.
(*c*) Bartholin. Cent. 2, no. 26.

ralia numeranda sunt. Cornuum naturalium originem prosequi cùm tot & tanti viri circà eam egregios contulerint labores, vanum mihi prorsùs videtur, & ab instituto nostro alienum. Nec enim ad cutim pertinent monstrosa cornua, cùm legem in arte statuere non possint ; vix ad eorum medelam aliud necessarium est præter excisionem, & supra eorum osseam originem cicatrix adducenda, cute si fieri potest prolongatâ & protensâ. Verùm cùm non eadem sit natura cornuum in animalibus, monentibus jampridem Aristotele & Plinio, non eadem etiam natura est monstrosorum illorum productorum. Non ergo videnda tantùm sunt, sed maturè exploranda, ut constet de methodo curativâ quam postulant.

At ægritudines illæ quæ cornuum naturam primo intuitu referunt forsan & longitudinem, in eo à vulgarium cornuum caractere differunt, quòd inorganicæ sint, quòd vel ex inconditâ simul aggestâ materiâ, tophorum in morem conflentur, vel laminis sibi superpositis sensimque accrescentibus constent, in quibus laminas distinctas facit successiva accretionis forma ; compressionis verò adventitiæ phœnomena deprehenduntur in moleculis malè aggregatis, annulorum instar, hinc indè sese superscandentibus. Cornua certè quæ hoc mererentur nomen, nunquam vidi, sed varias excrescentias in corpore & cute humanâ innascentes & extrà cutem formâ singulari succrescentes quis non vidit?

Eorum autem superfluorum corporum extra cutem longè prominentium prima classis ab origine trahunt natalia. Hæc cum nævis maternis confundere licet. Alia partem superfluam organicam constituunt, ut sextus digitus, nunc in pede, nunc ad manum, etiam transversìm positus, ossiculo constans & ungue, sed nullo nec tendine, nec musculo ; ut vidi. Alia demùm partem inorganicam referunt suntque cutis vitia, ut tubera insensilia aliquandò penè cornea & cultro rescindenda, & recrescentia. Hæc vulgò superficiem granulatam, mororum ad instar, referunt, interiùs lævia ; sed aëri exposita, hæc lævitas perit & brevì granulorum agglomerationem pariter referunt. In cute solâ hæc ultima nascuntur & cum eâ mobilia sunt. Corpora similia equis secundùm naturæ ordinem in quatuor cruribus contingunt, callosa sunt, pendentque à concretione & compressione textûs reticularis illiûs malpighiani, unà cum terreâ epidermide quæ organisationem & formam amisit. Illa curatui difficilia sunt, sine cicatrice ; basim enim

enim latissimam obtinent, nec nisi cute destructâ destrui possunt.

Verùm alia est forma secundæ classis earum excrescentiarum quæ scilicet corpore adulto, & cute jam firmâ, ipsam deformant. Primæ, & quæ maximè communes, verrucosæ sunt, & ex verrucis suprà se invicem aggregatis & in cumulum enormem sæpè sibi mutuò insidentibus nascuntur. Hæ posteà, prout à centro magis magisque distant & ad aëra exponuntur magis, eò etiam plus indurescunt, tenuanturque ac firmantur, ita ut cornu jam referant. Eorum involucrum ex lamellis constat. In medio vulgò cavitas non una, sed plures exiguæ. Aliquandò propè cutem sanguinem fundunt, &, ut verrucæ, ab involucris papillarum nervearum pendent induratis, imò aliquandò scirrhosis. Sæpè evenit ut in illis resecandis ad punctum unicum quasi centrale perveniatur : ibi verò dolor exoritur atrocissimus, nec facilè sedandus. Aliquandò pro unâ resectâ, ut in arborum ramis, mille repullulant ; fitque horrida cancri facies, cujus non unam præcipuè in vultu, labiis, ad oculos toties vidimus, depinxeruntque Chirurgici auctores Hildanus, Stalpart, Vanderwiel & antè alios M. Aurelius Severinus. Certè duritiem sic prominentem pro corneâ haberi substantiâ non vetamus, modò ejus originis memores in eâ curandâ metum prudentem admittamus. Potest autem fieri ut plures eodem tempore in cutem variis in locis emineant, præcipuè iis in partibus in quibus compressio verrucis locum dat ; undè non mirum est quòd primi qui de cornibus extrà cutem prominentibus locuti sunt, ut Avenzoar, ea pro melancholicis tumoribus habuerint, & lapide curandis lazuli. Spissior enim est in atrabilariis humorum crasis, præsertim tenuiorum, qui ut parci sunt, ita ferè solidi. Inest etiam illis acidum quoddam, acrimoniam summam contrahens, si in motum per vim circulationis agatur, coagulans, si iners supersit. Undè observatio vel constantissima demonstrat melancholicos verrucis obnoxios esse ; sed de verrucis alibi. Satis superque sentient Medici multò plus in hisce cornubus sanandis, post accuratam eorum rescisionem, dandum esse balneis atque diluentium usui pervicaci, quàm aut lapidi lazuli, aut veratro, aut aliis potentioribus medicamentis quorum vis in partem inorganicam nulla est.

Secunda horum cornuum species callosa est. Nam etsi callus compressione natus & à plurimis epidermidis lamellis sibi mutuò insidentibus conflatus, vulgò potiùs aliquam extensionem superficiei

quàm molis prolongationem obtineat, exempla tamen dantur clavorum, seu callorum multùm prominentium. Horum in centro sæpè stat massa prorsùs inorganica circà quam cæteræ cumulantur, tuncque quidni excrescat immensum in volumen callus? Si compressio in vicinis augeatur, in parte jam compressâ cesset. Certè summa esse debet indolentia in calloso corpore. Verùm aliquandò & quo tempore præsertim tempestates immutantur, aut varietates in eâdem tempestate summæ exurgunt, dolere debent, imò & ab ipso doloris augmento incrementum debent sumere. Illa cornua si eo nomine increscentias similes donare decet, nullum dolorem in rescindendo ad usque basim concitant, imò nullum aliud sibi remedium expostulant præter balnea & cataplasmata emollientia indesinenter parti apposita, eamque ita foventia ut extra feratur basis calli, solutâ compressione. Undè certè omnium horumce cornuum species hæc minùs difformitatis affert & minùs ad exscindendum periculi.

Tertia verò species ab ossibus ut plurimùm profecta, cutim sensim distendens, eamque sensim dilatans, tandem ita perrumpit, ut in se reflexa & ad margines tophi videatur quasi tumefacta. Id aliquandò non raro exemplo accidit ad articulos arthriticorum longis arthritidis doloribus confectorum, ita ut toti intorqueantur illorum articuli, nec digiti quos chiragra contudit formam pristinorum digitorum retineant, sed toti hinc indè protuberent, & calx illa ossea sine dolore aliquandò magnâ copiâ ex iis educatur, remanente loco vacuo quem brevì eadem explet materies. Similes inconditos & inordinatos tophos, materiem calcaream summâ doloris violentiâ emittentes sæpè suis ab ossibus extuberare mirantur siphilide veteri præsertìm languentes; & scrophulosa, aut venerea ut plurimùm spina ventosa, hisce malis non caret, ita ut aliquandò crystallisationem æmulentur tophi, aliquandò spinas, quidni & cornua? quæ si contorta, arietina videbuntur, si directa & nodosa, taurina dicentur, imaginationis vi aliquandò veros supplente defectus. Certè spinas in ossibus sic nasci & indè cutem terebrare non adeò rarum; quæ si spinæ in cute & in textu cellulari nascantur, quidni referant, raro & apud Anglos celebri exemplo, hystricis Africanæ formam, ut in illo viro quem sub nomine *porcupineman* diaria Anglica descripserunt. Possunt enim spinæ illæ mobiles esse, aut à subjectis musculis, aut à structurâ submusculari cutis non inauditâ, nec incognitâ.

Adſit enim, notante Cl. Ruſſel, verſus pubertatis tempora ingens muci plaſtici proventus, adſit in quâlibet ætate acidum in humoribus prædominans, cum terrâ oſſium in ſeleniticam naturam converſus, quidni ita ſelenites, aut ad ſuperficiem oſſium mollefactorum, aut etiam in textu cellulari depoſita exuberet? Tunc cauſæ inorganicæ & extra ejus actuoſitatis ſphæram poſitæ nullos creſcendi limites imponet natura. Aëre excepta ſuperficies exſiccabitur, in reſcindendo nullus exurget dolor. Si quamcumque artem velis experiri, ſalinis alcalicis cauſticis ad uſque excreſcentiæ baſim adactis velim curare, ut ſtructura ipſa deſtruatur. Tùm etiam interiores corporis humores ita velim immutari, ut omnis acidi intra ſanguinem extantis tollatur ſuſpicio. Undè ad hunc finem velim plures per annos aquis mineralibus alcalinis factitiis ita ægrum ingurgitari, ut tamen ab earum uſu nulla, aut ſtomacho concoquenti, aut ſanguinis moli labes inferatur. Diætam imperarem anti-acidam, roborantem, eamque tenuem, ne ingruens cacochymia novas morbo radices ſuppetat. Id ex conjecturâ tantùm, & veriſimilia proſequendo proferam. Nam ſi unquam aliquas hujuſmodi excreſcentiarum formas viderim, pendebant illæ ab evidenti veneno venereo in oſſeam partem depoſito. Prætereà rara non ſunt artis, & de iis tantùm loqui utile credidi quòd juſtæ exprobrationi noluerim ſubjici, ſi aliquid quod ad cutem pertineat prætermiſerim, cùm tot præſertìm & adeò fide digni auctores ad haſce enarrandas ſibi viſas hiſtorias tempus inſumpſiſſe crediderint utile.

CAPUT II.

De Vitiis in ipsâ cute naſcentibus quæ formam cutis deturpant.

UT in ipsâ cutis ſubſtantiâ naſcuntur ſæpè vitia quæ fundo ipſiûs penitiori labem inferunt, ita alia eſt claſſis malorum quæ intimum ejus textum non attingunt, ſed ipſiûs ſuperficiem quaſi lambentia, gratiam & decorem ejus deturpant; eòque magis à nobis aliquam merentur attentionem, quòd cùm affligant in magnâ functionum integritate, plus curæ & ſollicitudinis dant, præſertim pulchro illi ſexui, cui decor & lepores pro magnâ felicitatis

parte habentur. Indè tot empyrica remedia, tot methodi metuendæ, quarum minimum scelus est, quòd ab earum usu præpostero malum invalescat: etsi enim vitia de quibus nunc agimus, in ipsâ cute nascantur, nec altiùs radices infixas habeant, si destruantur immaturè, non vacant tamen omni periculo. Possunt etiam vitia à cute incipientia & repelli, & altiùs propagari, cùm fieri possit, ut ipsa cutis conceptum fomitem partibus etiam internis insinuet, hientque sub epidermide tot absorbentium vasorum millia quæ venenum à causâ externâ in cute factum & educatum, reddant sanguineo fluento. Quod si aliquâ probatione indigeret post erudita Abr. Kaw Opera, post Hippocratis & antiquorum sancitas observatione leges, & inunctionum mercurialium efficacia, & luis variolosæ methodus inoculatrix satis demonstrarent. Verùm non omninò mirandum est, si tam pauci auctores de iis de quibus nunc agendum est morbis fusè tractandum censuerint. Cùm enim illibatâ cæteroquin sanitate efflorescant, fatendum est paucis omninò de corporis externâ decoratione agentibus, partes has susceptas fuisse, gravitatemque medicam his nugis turpe duxerunt sacrare, quæ tamen neglectæ nugæ seria possunt mala adducere, officere perspirationi, coctiones pessumdare, cachexiam invehere, & in corporis deformitate mentem afficere melancholiâ.

ARTICULUS PRIMUS.

De Stigmatibus, Exanthematibus, & Papulis à solo cutis vitio pendentibus.

Stigmata græcè *ςιγμα*, macula, punctum quo quis inuritur à *ςίζω* pungo, vulgò habentur pro notis per artem impressis, quæ notæ olim servis inurebantur non bonis & frugi, sed illis qui ad fugam erant propensi: barbari pariter hæc sibi inurebant stigmata, apud quos illud pro ornamento erat. Hinc stigmatias dicebatur servus vilis & contemptu dignus (*a*). Undè etiam stigma apud Latinos metaphoricè dicebatur infamia (*b*). Sic etiam epigrammata & versus maligni dicebantur stigmata infligere, ut apud nos dicuntur pungere *piquer*. In eorum manibus qui militiæ adscripti erant stigmata notabantur (*c*). Idem & fabricensibus fiebat, omnibusque quos intererat latitantes agnosci. Sed quo pacto

(*a*) Cicero lib. 2 offic. 25.
(*b*) Sueton. in Jul. Cæs.
(*c*) Veget. de re militari, lib. 1, cap. 8.

inurerentur illi, an signis igneis, an tincturâ è succis plantarum? Certè si priori methodo inurebantur, deleri non poterant, si posteriori, erant sæpè renovandi, cùm per se delerentur. Hanc tamen posteriorem methodum plus viguisse crediderim, nam Seneca de Philippo ait (*a*) mandasse illum Pausaniæ, ut ingratissimo hospiti stigmata inscriberet. Porrò indignatus Seneca exclamat: dignus certè fuit cui non inscriberentur litteræ, sed insculperentur. Prætereà Aëtius (*b*) remedia scripsit ad delenda stigmata, & Plinius ea ait fimo columbino sanari, quæ notat posse sine cicatrice deleri.

Verùm apparet ex Aëtio methodum stigmata inscribendi non unam fuisse. Nam & de stigmatibus simplicibus loquitur, & de iis quæ acûs puncturâ infligebantur, dein tinctura adhibebatur ex succo acaciæ Ægyptiacæ & atramento; eaque erant stigmata quæ militibus apponebantur ut honorifica, nec delenda. Videtur verò Aëtius etiam stigmata vocasse quod nos vibices appellamus, notasque à verberibus frequentibus inflictas, in quibus post discussum dolorem remanet sæpè nunc tumor, indurato sub cute textu cellulari, nunc depressio, eodem contrà inanito & solidato. Verùm res apud nos raro occurrit, sed videntur apud antiquos verberonum servorum humeri & stigmatibus & callis insignes, quùm effræna herorum sæpè servis pejorum licentia in eos sæviret, nullo legum coercente freno. Quidquid verò sit de iis chronicis verberum insigniis, certè medicamenta quæ & Aëtius, Archigenes, & P. Ægineta (*c*) circà stigmata commendarunt, ea rubefacientia sunt, & nata phlyctœnas in cute concitare, imò & latam atque superficiariam suppurationem, qualis, si continuata horum fiat applicatio, à thymelæâ & cantharidibus excitatur. Nam medicamenta illa & calcem vivam & auripigmentum & natrum recipiunt, nec natrum simplex, sed calcinatum &, ut aiunt veteres, exustum. Ait insuper Aëtius idem medicamentum valere ad tollendas myrmecias, seu maculas cutis nigricantes. Certè de stigmatibus quæ apud nos non pœnæ, sed ludi gratiâ multi sibi insculpi student, & quæ vulgò in brachiis, aut femoribus gestantur, ut apud Melitenses satis moris est, & equitibus illis junioribus qui Melitam navigarunt videtur ludicrum, præscripta

(*a*) Lib. 4, de re benefic. 37.
(*b*) Tetr. 4, Serm. 4, cap. 12.
(*c*) Paul Ægin. de re Medicâ, lib. 4, cap. 12.

àb Aëtio medicamenta nunquam ad hæc signa delenda sufficerent. Cutim scilicet pungunt leviter acu acutissimâ, ita ut è singulis punctis aliqua sanguinis guttula exiliat. Levia hæc vulnera pulvere complent pyrio, illumque leviter inflammant, ita ut hepar sulphuris inflictas plagas repleat. Tinctura fit altior totam cutem ita penetrans, ut sine ejus substantiæ destructione nunquam possit tolli similis macula; adeòque certè græcum illud medicamentum vanum hìc foret prorsùs.

Verùm Tartari, seu potiùs Scythæ sibi apponunt pigmenta coloris diversi ex variis herbarum succis conflata. Hæc forsan, si non ita altè penetrent, deleri possint, sed quod ex tithymali, ficûs succis, toxicodendro, aliorumque causticorum impressione cuti signum imprimitur, solo tollitur tempore; ut quotannis videmus manus earum fæminarum quæ eruendis nucibus & ex primo cortice eximendis insudant; nigerrimas fieri; at post paucos menses detrita epidermis, mucosusque textus novum colorem accipiunt, quem si tamen citiùs tollere volueris, lixivio alcalino manus lavare pluries in die sufficiet. Aliquandò ferro ignito solo stigmata inuruntur, ut moris est apud nos iis humeros comburi sceleratis quos ad remos tribunalia damnant. Vestigia supersunt pauca, sed combustâ & addensatâ cute insanabilia, nisi cicatricem novâ cicatrice velis detergere. Suppuret enim hoc in casu cutis necesse est, & cellulæ ad se invicem adducantur. Quam tamen operationem aliqui subire maluère, quàm tristes præteriti sceleris reliquias circumferre. Verùm hæc ad decorationem potiùs corporis quàm ad ejus sanationem pertinent.

Non dicendum idem est de vibicibus quas flagra & verbera potiùs in textu cellulari quàm in cute relinquunt; quæ omnia possunt stadia percurrere à levissimâ phlogosi ad gravissimam usquè inflammationem, imò & gangrænam. Sed quædam hìc intercedit differentia inter cæteras inflammationes & illam de quâ conquerimur. Nam hìc ne erethismus gravis sæviat, impedit ipsa vasorum contusio, undè stupor quidam oritur & vix ullus, nisi ad motum, dolor. Verùm ubi jam restitui incipiunt vasa & resolutio fieri, tunc enormes exoriuntur dolores & veri cruciatus, hinc nervis compressis, illinc distentis, & textu cellulari in immensum crescente. Fovenda certè cutis emollientibus primùm, posteà tonicis resolventibus, omniaque facienda tùm ad cruorem

resolvendum, tùm ad vasa resarcienda, quæ plurimi tractatus de tumoribus docent. Ad nos verò materies illa non spectat. Si qui tamen supersint à vibicibus inflictis tumores, ii etiam lento resolventium farinarum usu tolluntur, at farinæ illæ vino incoquantur, aut decocto foliorum atque radicum resolventium, sigilli salomonis, thamni racemosæ, bryoniæ, aliorumque similium. Prætereà verò addenda, interiore usu, diluentia lèviter tonica, qualia sunt folia theæ, bugulæ, saniculæ, eupatorii, virgæ aureæ, aliorumque multorum.

Scire simul licet nulla hìc in cute læsâ & incalescente esse emplastica admovenda, quæ qualitate rancescente nocerent certissimè & suppurationem atque lacerationem partibus distentis inducerent. Quæ suppuratio in parte malè-dispositâ & ferè laceratâ non facilè in bonum pus adduceretur. Idem esto judicium de ictibus à fustis, à balistis non penetrantibus, quæ omnia non aliâ ratione agunt quàm contusionem inducendo vel pessimam, vel levem. Hæc porrò accidentia apud Chirurgos auctores fusè descripta habentur. Satis sit scivisse in hisce malis nil melius esse, nil plus conferre, quàm si recenti malo & inflammationi adhùc crudæ succurratur, per opportunum venæ sectionis repetitæ usum; cùm experimentis Lewenhoeckianis primùm, dein etiam Hallerianis nil plus impactos in vasorum extremis globulos revellat venæ sectione. Undè etiam pallescunt à venæ sectione partes afflictæ. Tùm etiam prohibendum ne homo alioquin sanus alimentis sese ingurgitet, quibus cruda in vulnus aggererentur, & resolutioni obices ponerentur vix superandi.

Exanthemata verò, seu papulæ, in corpore cutis nascentia, sine ullo ab internis repetendo nixu depuratorio, rara sunt, cùm cutis inter organa ad depurationem comparata & secretoria præcipuum sit, ea autem exanthemata de quibus nunc agimus ad cutem tanquam corporis universale tegumentum pertineant, & à causis ipsi peculiaribus pendeant.

Causæ ergo illæ nec ab alimentis, nec ab animi affectibus, nec à somno petendæ sunt, sed tantùm aut ab acris superincumbentis actione, aut à diversis in cutem illabentibus. Ab hisce quidem solis causis omnia exanthematum genera de quibus jam alibi fusè locuti sumus possunt effingi, hydroa, maculæ, papulæ, ephelides, pustulæ, pustulæ suppurantes, phymata, αμυχαὶ, φλυζακιά, ἀμοχανδεα εξανθισμαλα (Coacarum), & omne horum omnium

genus de quibus jam fusè, ut à causâ interiori pendentibus, egimus. Verùm rarum est hæc, si præsertim notabilia sint, à causa exteriori concitari, sine concursu & consortio interioris causæ. Quæ ut dignoscantur, summoperè attendendum est ad diagnosim causarum & ad discretionem symptomatum cuique causarum generi essentialium.

Frigoris actio cutim, crispatione inductâ, & fluidis hærentibus, in granulosos tumores elevat: gallinaceam cutim dicunt nostrates; hi ad calorem foci levioris brevì concidunt & extinguuntur. Accedat ex altis penetralibus corporis accitum vitium, quidni phymata, furunculi, exanthemata nascantur?

Caloris actio in cutem pariter illi tumores novos conciliare potest. Omnis humorum moles, omnis solidorum compages, sensilitas ipsa cutis ad furfures primùm, dein erysipelata, phlegmonas demùm producendos concurrunt, mutatâque totiùs corporis diathesi & in inflammatorium versâ vitium; quid mirum si vibices, anthraces & pessima quæque mala in cutem eliciat calor externus?

Nulla enim est ad putredinem magis apta dispositio. Nulla ergo ad suppurationem magis inclinata inflammatio, quàm quæ à calore pendet. Sed jam cutim quasi malorum altricem incusare non licet. Mulieribus gravidis sæpè cutis sic deturpatur, ut matronam nobilissimam in nigritam prorsùs conversam observaverim; sed nigredo illa à graviditate & compressione partium orta, pigmentique nigri quod undiquè intra corporis organa reperitur deviatione, nihil cùm cute commune habebat, nisi quòd illa vitium aliundè natum suscepisset, & oculis videndum exhibuisset, ut qui sæpè ab intenso frigore in non assuetis nascuntur icteri; hi à concretâ bile pendent, cutem tantummodò maculis contaminant.

Verùm directiùs agunt in cutem externa illabentia, sive illa ex vegetabilium, sive ex animalium genere sint. Ea verò ex genere pungentium, aut contundentium, aut irritantium sunt. De animalium puncturâ alibi agendum erit. Pungentia vegetantia, aut mechanicè agunt, aut vi irritante. Sic rubi, spinæ rosarum, milleque alia veprium genera, vulnus evidens inferunt: ab his sanguis educitur, plagâ quidem simplici, quamvis instrumento vulgò circulari adeòque contundente inflicta sit. Undè brevì cicatrix inducitur, sed non sine aliquâ inflammatione, quæ præ volumine

corporis

corporis pungentis, non pus, sed guttas aliquas levis ichoris fundit, nisi à corporis fundo, humorumque vitio hìc, vesicantium more, nova accersantur symptomata. At duplex est adhùc forma pungendi in infixis vegetantium foliis atque stipitibus, spinis dicam, an corporibus simul tenuissimis rigidissimisque, & instar spiculorum agentibus; tales sunt urticæ spiculi, tales sunt phaseoli illiûs Americani quod vel leviùs illitum manui pruritum illicò excitat; tales sunt aliæ multæ plantæ quæ sub quovis cœlo reperiuntur. Infixæ illæ videntur urere ad sensum: adeò fortis est vehemensque quem concitant pruritus. Tùm verò cutis non rubet tantùm, sed & in papulas elevatur, quæ ruberrimæ, & in medio apice perforatæ.

An verò solæ tenuitati rigiditatique hamatæ spiculorum illorum, an etiam liquori ab urticis exsilienti puncturæ atque ustionis sensus debeatur ambigi potest. Verùm hæc omnia symptomata brevì solutione cùm sanentur & furfure indè nato, ob epidermidis separationem quæ, quoties tumor aliquis adfuit, necessariò sequitur, cum oleo amygdalarum dulcium vel olivarum illito facilè curentur, imò & aceto mitigentur facilè, nullam videntur altam impressionem cuti infligere.

At alia est impressio pleniùs irritans & vi causticâ agens quæ etiam in cadaver calefactum aliquam impressionem excitat. Hæc videtur agere cellulas textûs mucosi destruendo forteque erysipelas inducendo. Talem vim in resinis quibusdam lactescentibus reperias, tythimali, toxicodendri, lacte flavo chelidonii majoris, lepidio qui ad tollendas λεπίδας, seu maculas nomen accepit. In lacte ficuum aliisque multis pariter invenitur, sed præcipuè in cortice thymeleæ superat; hic enim vincula epidermidis crispando rumpit aliquandò cum vix ullo doloris sensu; aliquandò sæviùs, liquoris caustici instar, rubefacit primò, servatisque omnibus erysipelatis gradibus phlyctœnas attollit, & si diutiùs in cutem agat, aut, quod melius est, renovetur ejus actio, escharam inurit. Undè sub escharâ inflammatio, irritatis naturæ viribus, exoritur, & vera sub ipsâ escharâ suppuratio. Agunt enim causticæ hæ substantiæ in solida ea crispando primùm, dein etiam lacerando, & liquorum affluentium mutant texturam coguntque in liquidum irritans. In iis indè subsidium quærit ars medica quo artificiosam efficiat per cutanea vasa depurationem.

Alibi locus sese offeret de cantharidibus loquendi. Nunc

tractantibus de vitiis cutis à causis externis in illam impulsis, brevis saltem injicienda mentio de mutatione quam ipsi inferunt aquæ stygiæ venenatæ, aut simplices, aut metallis imbutæ: quid acidis illis contrarium alcali in causticam evectum calcis additæ ope efficaciam possit efficere, quid demùm calx viva aliaque sic jure meritòque dicta caustica intentare possint perpendendum est.

Omnia hæc primùm spiculis acerrimis atque venenatis solida lacerant. Sed præthereà acida potentissima serum liquidum quasi vorant & sorbent, terramque animalem ex unione suâ præcipitem agunt. Alcalia & calx viva mucum destruunt animalem, terræque locum invadunt & occupant. Sciunt Chirurgi, quanta eveniant mala, si immoderatiùs hæc fuerint applicata. Tota destruitur organisatio quâ cutim contigêre. Intereà partes metallicæ solæ ferè & ab acidis penè liberæ remanent, ita ut si tinctura metallica multâ aquâ mitificata vim amiserit causticam violentam, jam escharam profundam non inuret, sed maculam solam altè imprimit quæ suum referet metallum v. g. violaceum ab auro. Soli spiritui nitri id peculiare, ut quas attigerit partes flavo colore imbuat.

Sensim quidem detritâ epidermide & textu reticulari renovato maculæ illæ avolant, sed his etiam leviùs appositis statim stupor in parte affectâ exoritur, induratis evidenter epidermide & textu reticulari. Id verò probat ea omnia salium more agere, quòd nisi solvantur aquâ, aut saltem eâ tantisper diluantur, actio eorum nulla est. Eorum etiam actio mechanica & salina per ea experimenta demonstratur quibus constat cadaveri admota caustica, licèt calore & liquore vitali non fota sint, tardiùs, sed certè tamen escharam inurere (*a*): quorum experimentorum seriem scire qui voluerit, adeat acta Acad. Regiæ Scientiarum. At in vivis quò tenerior cutis, eò profundior eschara, quò durior & arida magis, eò efficaci causticorum actioni resistit ampliùs. Hæc pauca suffecerint de materie fusiùs ab aliis tractatâ.

ARTICULUS II.

De Maculis indolentibus in cute nascentibus.

Maculatam cutim uno & variis in locis ab humano, seu potiùs vulgari colore abludentem videre ita familiare est, ut vix nisi vitium notabile hæ maculæ afferant, ad eas attendatur.

(*a*) Acta Acad. Reg. Sc. 1732.

Verùm macularum illarum aliæ parvæ ſunt, aliæ grandes & totam cutim commaculant, paucis exceptis intervallis ; aliæ colorem naturali proximum ſervant, aliæ ruborem, nigredinem, violaceum colorem affectant. Quarum ut natura & cauſæ intelligantur, notandus eſt antè alia omnia ſtatus cutis nativus qui non colore ſolùm quem norunt omnes, ſed quâdam ſanitatis notâ viget, nitet, floret ; qui flos, quamvis ad juventutem præcipuè pertineat, in omnibus tamen ætatibus ita reperitur, ut potiùs amiſſus agnoſcatur, quàm præſens reperiatur. Hic eſt ille Græcorum (*a*) ανθος χροιας qui ubi in amicis extinctum videmus, ſollicitos quærere cogit, an valeant ? an quid illis diri contigerit ? Nam florem illum animi pathemata deſtruunt etiam. Eum in ſanis deſtructum videre ſi volueris, aſpice homines è carceribus aut mineris recens egreſſos ; his cutis flaveſcit, etiam per ſpatia, & ſæpè non in univerſo corpore : imò melancholici etiam ſine ullo alio vitio aliquandò etiam ſimilibus cutem habent deturpatam. Undè Plautus, *viden' corpus totum maculis fædari luridis, atrabilis vexat hominem.*

Quin etiam ſæpè fit ut cutis, ubi nitorem perdiderit, rursùs dùm eum recuperat, per ſpatia pariter illum recipiat & in ſpatiis illis jam nitor & cutis color naturalis, in his priſtina fœditatis nota per magna intervalla remaneat. Imò per totam vitam vidi maculas ſimiles à primâ origine permanſiſſe. Hæc autem cùm in hominibus cæteroquin valentibus accidant, ſi inquiſieris à quânam pendeant origine, pronum erit reſponderi ab aliis, neſcire ſe, ab aliis morbum aliquem incuſari & languores toleratos. Verùm hæ maculæ ubi per aliquod tempus duraverunt, parum negotii faceſſunt Medicis ; cùm enim à cauſâ jam longè ſemotâ pendeant, vaſaque cutis & priſtinam figuram & tonum antiquum mutaverint, nil ſupereſt agendum.

Si autem cauſa præſens adſit cum effectu proportionem ſervans, hæc cùm ut plurimùm interna ſit, cùm ſibi propriam illa curationem vindicet, ſublata illa cutis pariter tollet marceſcentiam & delebit maculas. Accidit ut, licet cauſa vehemens emendetur, remaneant tamen in cute maculæ altiùs & extra centrum activitatis medicamentorum impreſſæ. Memini me vidiſſe hominem qui omnibus ſimiles cutis maculas oſtendebat, quas ſibi ab empyrico poſt hauſtum validum purgans aiebat inflictas

(*a*) Alexand. Trallian. lib. 12, cap. 4.

nullâ delendas arte. Alias nigricantes plurimas hùc & illùc dispersas vidi in homine saniſſimo, cui imprudentiùs arcanum ex auro & mercurio porrectum fuerat.

Causa igitur illarum macularum in cutis concidentiâ repetenda est & ariditate ejusdem, aut per vacuationes arte & spontè factas provocatâ, aut per longam diuturnamque spasticam stricturam; vel demùm à vitiatis imò destructis quâcumque viâ quâcumque ratione coctionibus, pendet vitium illud maculosum.

Diagnosis evidens est. Causæ ex symptomatibus & notitiâ præteritorum aucupandæ. Prognosis, nisi ad fœditatem, simplex: si quæ verò sperari potest curatio, ea in diluentibus, balneis, usu moderato alimentorum eupeptorum, euchymorum quærenda est, aëre submiti, non ab æstu inclementiùs vexato, sed præsertim subhumido & frigidiusculo, qualis est insularum, præcipuè si à tali victu exulent fortiores animi affectus. Pariter studia acriora, uno verbo, omnia quæ ex Sanctorii & Gorteri præscriptis valent persspirationem interturbare, vel ob subitam vasorum concidentiam, vel propter spasmum eorumdem habitualem fugienda sunt.

Nec est tamen cur hìc diutiùs insistamus circà monstrosas quasdam maculas quæ natura aliquandò, si fas est credere, produxit, ut ait Aulus Gellius Ptolemæum in triumpho Alexandrino produxisse hominem ex albo & nigro ita variè distinctum ut horrorem omnibus incutierit spectaculum illud. Nec ergo de colore nigritarum qui naturalis est, nec morbosus, injicienda quæstio est. Omnes hæ colorum varietates quæ genus humanum distinguunt ad textum reticularem Malpighii pertinent, qui nunc pigmentum atrum recipit, nunc fuscum & subflavum, nunc rubescentem. In eo tota differentia est reposita, ita ut etiam possit in textu reticulari liquor alienus intromissus maculas efficere.

Verùm præter maculas illas universales aliæ sunt adhùc contrà naturam perpendendæ, quæ non à formâ solùm, sed à colore diversitatem trahunt.

Primæ de quibus agendum est eæ sunt quæ non perpetuæ, sed aliquandò sese occultantes, aliquandò contrà magnâ violentiâ cutem vitiantes eumdem tamen semper locum occupant. Hæ, si flavæ sint, vulgò biliosæ nuncupantur; si fuscæ, ad atram bilem referuntur; si albidæ & pallidæ in cute benè coloratâ distinguantur, lymphaticæ & pituitosæ dicuntur (*a*). Licèt enim maculas ad faciei

(*a*) V. Galen. de Simpl. Med. 7.

morbos videantur veteres sub nomine (a) των λεπίδων exulare jussisse, non tamen minùs in omnibus corporis partibus apparent. Præcipuè verò emicant in gravidis quarum jam dixi me unam vidisse totam nigredine perfundi, cujus in gratiam cùm plura similia exempla conquirerem, ut mulieri afflictæ illud saltem afferrem solatii, sæpè numero mihi contigit non unam videre quæ similibus maculis hanc illamve partem deturpatam haberet.

Verùm, etsi illarum macularum exortus sit in cute & illis præsertim contingat qui cutem, ut ait Hippocrates (b), ἀλμυρώδεα habent, *salsuginosam*, tamen evidens est illas in humorum vitio depuratorio consistere, perspirationemque potiùs quàm cutem vitiari : undè & textui mucoso reticulari labes delenda infligitur. Prætereà verò antequam de naturâ macularum istarum pronuntietur, summa cura habenda est, præsertim in flavescentibus & albidis, ne prò maculis habeantur superficiarli herpetes ; nam sæpè sic larvati incipiunt illi. Herpetica aut lichenosa est natura macularum illarum quæ sæpè mentum genasque mulierum etiam benè valentium, exasperant, & colore mutato, vultum anteà candidiorem per partes commaculant ; larvam mulierculæ vocant ab iis miserè reformidatam. Cæteroquin in nostram opinionis partem veniunt antiquiores magistri qui maculis istis ingentem remediorum apparatum suadebant, ex illis quæ ad humores detrudendos atque corrigendos apta libros complent & methodos medicinales.

Aliæ maculæ eæque perpetuæ, licèt aliquandò fortiùs emicent, aliquandò ita debiles sunt ut delitescere videantur ; eæ sunt quas vernaculâ linguâ *taches de vin*, maculas vini appellant. Has vitium in substantiâ & efformatione cutis crediderim ; cùm eæ omnes à nativitate ortum trahant, nec ullas unquam viderim, nisi ab origine & nativitate connatas. Eas porrò, licèt maculas vocent, ad tumores potiùs ablegaverim. Turget in iis plexus vasorum rubberrimorum, deest illis locis textus reticularis, adest epidermis tenuissima. Inter plexus illorum vasorum adsunt sæpè, acini in morem, tubercula tenuia, rotunda, pariter rubra. Nec in iis forma eadem : sunt enim quæ rubent intensè & in motibus ingentibus tùm animi, tùm corporis videntur inflammari, ut gallorum gallinaceorum cristæ. Aliis color fuscus ad venarum cutanearum colorem accedit, & à plexibus venosis videntur præcipuè conflari. Sunt quæ tumeant

(a) Eust. Rudius, lib. 2, cap. 4.
(b) Lib. 6, aph. 12.

in motu, quæ ſub hyemem liveſcant: æſtivo tempore, ubi rareſcunt omnia, videantur pariter rareſcere & tumefieri, undè vulgaris fabula ea efflореſcere, cùm vitis flores concipit.

Vitium illud vix ullis phœnomenis diſtinguitur, nec variabile eſt: augeri volumine, ſeu potiùs ſpatio pro corporis magnitudine ſæpiùs videtur. Palleſcit in morbidis & languidulis ita ut in cadaveribus, ſaltem recens mortuis, vix niſi aſperitate notetur. In putreſcentibus reviviſcit nigredine notabili, ita ut vitium merè organicum videatur. Senſilitate nedum cæteras cutis partes antecellat pars maculata, contrà videtur eis minùs ſentire, licèt facilè laceretur & ſanguinem fundat, nec ſuppurationem tamen concipit. Juvenibus puellis, dùm menſtrua eruptionem minitantur, intenſus maculis illis color eſt, minùs eſt vividus menſtruis ritè exactis. In ſenioribus rugæ & epidermidis incraſſatio de colore demunt, ideòque minùs notabile eſt vitium, quòd minus nitoris à vetulorum cute poſtuletur.

Deforme verò & vel nativas Charites longè fugans vitium, ſeu ipſiûs formam, ſeu ſedem conſulas, quomodò curari poſſit hùc uſquè neglectum. Deeſt enim vera cutis ſubſtantia, & loco cutis alia pars ſubſtituta eſt. Undè ſi parvulum ſit & in facie non ſitum (ut novi univerſam gentem alioquin pulcherrimam quæ ſic in dorſo notata eſt) vix aliquid in hoc vitium facere aut ars, aut ratio ſuaſerit. Si verò vultum occupaverit & aliquid ſpatium invadat, an id tentabimus ſuppuratione eradicare. Obſtat cutis ſtructura cellularum apparatu carens, & in plexum vaſculoſum nec ſuppurationi aptum converſa. Si vitium deſtruxerimus, remanebit cicatrix efficienda. Verùm, cùm ad cicatricem requiratur ut à fundo & oris bona caro naſcatur, granulaque celluloſa exſurgant quæ cicatricem efficiant laudabilem, periculoſum eſt ne, deficientibus requiſitis ad hanc principiis, quæ ſuccreſcit cicatrix in vaſorum rubrorum prolongatione conſiſtens, aut non bona ſit, aut ſi è fundo ſuccreſcentis carnis, ut aiunt, luxuries reprimatur, profunda inuratur cicatrix, quæ niſi ab oſſium ambientium obſtaculis præpediatur, ſupererit cavum novo deformitatis genere infame. Utcumque hunc malorum finem exoptent miſeri, tamen, ut plurimis exemplis conſtitit, deerit hoc ipſis ſolatii. Renaſcitur enim loco vitiatæ cutis macula vitioſa. Adeò altè impreſſum germen naturæ mutavit ordinem.

ARTICULUS III.

De Lentiginibus.

Lentigines vulgò *taches de rousseur* apud Gallos dictæ, sæpè cum ephelidibus confunduntur de quibus jam actum est. Sed ab iis tamen si naturam consulueris, differunt 1°. quòd ephelides æstate crescentes, sub aprico & aperto sole vultum & manus puellarum fœdantes, post hyemis prima frigora vulgò corrigantur, & abeant quidem, nisi datâ occasione non rediture; 2°. quòd manus, vultum & partes denudatas tantùm occupet ephelis, lentigines verò, licèt in his partibus etiam ut plurimùm emicent, in totam tamen cutem decumbant, nec dispareant, sed fixæ perstent; 3°. demùm quòd ephelides ad omnes æquè juniores pertineant, lentigines verò eos tantùm adoriantur qui pilis rufis, seu aureis donantur.

Et certè ex duobus gemellis, alter hoc colore rutilet, alter verè fuscus sit, eodemque nutrimento usi fuerint & eâdem primâ elementorum communione, latet in primigenio semine, in formationis rudimentis aliquid quod ruso colore rutilantem ab alio distinguat, cutemque utriûsque discriminet, quod quoniam non in sanitatis tantùm, sed & in morborum differentiis aliquas inurit notas peculiares, observatione liceat prosequi.

Flavus color ferè omnibus infantibus nascentibus, in raris sparsisque capillis communis est; aut saltem, etsi aliquot fusci nascantur, rarus est hic color præ flavorum numero. Imò multi sunt jam grandiores quos rufus color & aureus comæ distinguit, quibus tamen ætate jam adultiori capilli, pili, barbaque nigrescunt, & quò quisque puer magis ætate invalescit, eò differentiæ etiam notabiliores evadunt. At quamvis sine erroris metu possit pronuntiari diversitatem pilorum pariter diversitatem cutis notare, cùm notabilem in accidentibus discrepantiam non indicet hæc qualiscumque differentia, nostrum non est illi inhærere, melioribus forsan quondam observabuntur oculis.

At duo sunt pilorum colores qui accidentia sua sibi habent, & in cutis morbis notandi sunt, qùod cutim summè variare faciant. Colores illi sunt rufi, seu rufo-aurei, & absolutè nigri, id est, qui nigrum colorem ita referunt, ut etiam pigmentum aliquod cuti inferant, qui color rarus est & aliquibus prosapiis gentilitium

vidi, quæ quidem omnia ruforum incommoda patiebantur.

Rufis omnibus textus cutis subtilior est & tenuior, simul addensati minoresque pori. Undè cutis præter aliorum hominum morem albicans est atque nitens. Ad tactum textus cellularis sub cute laxior & quasi flaccidus magis. Cutis ipsa dura & etiam salsa, αλμυρώδεις. Oculi ut plurimùm rutilant & rubent, quamvis iris aut flava, aut cærulea sit. Vox ut plurimùm gracilior. Sæpè etiam vel pro minimâ causâ pruritus, aut cum, aut sine pustulis facilè evanescentibus, si frioetur cutis apparentibus, in quiete jam nulla suî vestigia relinquentibus.

Intereà verò corpus olidum, turpiterque fragrans, si præsertim incaluerit, & ad minimum motum pedes latè sudorem spargunt vix definiendum, nauseabundum, putrem & vix, nisi summâ fugandum munditie. Præ omnibus corporis partibus olent & immundum latè spiritum diffundunt axillæ, inguina, auricularum pars postica & tota cutis capillata : at nihil fetidius, nil putidius axillis in quibus, ut loqui amant poetæ, gravis hircus accubat.

Urinæ etiam fortiùs fragrant, & vel levi de causâ fiunt jumentorum similes, magno indicio in iis perspirationem peccare; quod etiam indè fortiùs demonstratur quòd ad vehementia exercitia, vini potum largiorem, lautiores epulas, omnes incalescentiæ causas odor ille expandatur & mirum in modum diffundatur. Væ illi cui fervente syrio, fortuna mala contigerit ut tali vicino in ecclesiis, aut rhedis publicis fruatur. Vidi fæminas eâ viciniâ in deliquium animi incidisse. In fæminis atque in maribus idem vitium iisdem accidentibus stipatur; nisi quod fæminis & mollior sit & magis nauseabundus odor, muliebre quid addens; an quod à cute nitidâ meliora sperans imaginatio turpiter hallucinetur ? an quòd res reverà ita se habeat ? viderint doctiores : certè circà menstrua nihil est intolerabilius ad odoratûs sensum rufâ mulierculâ, si sordes præsertìm accesserint.

Idem in viris & fæminis verè nigricantibus observare contigit, quibus iris nigricans, nec rutilans oculus, ut in rufis, at cutis ad usque genarum mediam partem pigmento leviter atro intingitur, & odor qualis in rufis à partibus supra dictis exhalat, sed minùs nauseabundus, magis pungens. Utrique constitutionis speciei capilli tenues quidem, sed pinguiores & amurcâ obsiti, imò & ad radices ingens sordium in illis albescentium, in his

nigrescentium,

nigrescentium proventus. Nec in morbis plurimis indifferens est notasse quo quis colore capillorum donatus sit. Verùm antè omnia notasse sufficiat, quòd ut aliquis rufus dicatur non necessarium sit ut omnes æquè capilli atque pili eodem donentur colore: scire debemus dari semi-rufos, semi-nigros, qui eadem incommoda, sed minori periculo patiantur, ita ut multis capillorum rufus color fuscâ barbâ redimatur. Parciùs ad eos nostra pertingit theoria; sed adamussìm ad eos pertinet qui superciliis, ciliis, barbâ & capillis pilisque cutaneis rufi sunt. His odor undequâque pessimus, & in morbis etiam anginosis atque gulam occupantibus maximum eis periculum portenderunt Sydenhamus & ab illo Boerhaavius. Tùm verò periculosiùs aliis visi sunt variolis conflictari, & si quod exanthema, si quis abscessus effloruit, multò majora incommoda iis impendent, imò & multò difficilior est curatio. Etenim non pus verum & legitimum in iis expectandum est; sed pus illorum olet, & semper habet aliquid ichorosi.

Certè patet differentias hasce quæ inter rufos & reliquum hominum genus intercedunt esse repetendas ab ipsâ cute quæ humorem separat acerrimum in propriis glandulis atque loculis arctioribus spiritui illi rectori exhalando aptis, ut odor ille axillarum declarat.

Ex eâdem origine oriuntur lentigines illæ, quæ rotundæ ut plurimùm, sed aliquandò ita densæ atque confertæ nascuntur, præsertim in vultu brachiisque, ut color cutis indè à nitidissimo in flavum versus sit. In brachiis & dorso vulgò nimìs confertæ apparent illæ, quamvis aliquandò per glomera cumulentur in unâ parte, dùm vicina iis caret. Junioribus & fæminis præcipuè, lentigines ex flavo albæ sunt, senectus eas fuscas reddit & ferruginei coloris, πήλιωματα Græcis dicta. Undè nihil fœdum magis quàm ruforum canities, quæ ut tardiùs apparet, sic etiam ab oppositis deforme offert spectaculum.

Cæterùm in hoc malo diagnosis evidens, prognosis simplex: nam licèt possimus variis plumbatisque præsertim tincturis colorem capillorum & mutare, & dissimulare, lentiginum impossibilis est curatio, cùm pendeat ab ipsâ cutis substantiâ. Undè mulieres solent fuco & albis pigmentis cutem onerare. Dissimulant quidem sic præsentes maculas, sed intereà vitium intendunt. Colorem enim è flavo in fuscum immutant, sicque demùm extinguuntur

omnes reliquiæ Charitum, senectusque anticipata à fuco plumbato & adstringente rugas juvenili adhùc faciei inurit, simul maculas fuscas reddit & aspectui horrendas, melasmata Græci vocarunt (*a*).

Diffusè, aut saltem amplè de lentiginibus tollendis tractavêre auctores (*b*) qui de decoratione vultûs tractarunt, easque ut plurimùm cum ephelidibus confuderunt, ut patet ex usu quem suadent lithargyrii & plumbatorum medicamentorum quæ lentiginibus nullâ ratione convenire possunt, ut jam dictum; undè etiam ex iis quæ ad has tollendas ab auctoribus suadentur deterforiis, bryoniâ, cucumere asinino, aliisque similibus plantis, aro, chamœleonte, lepidio, nulla in hoc casu mihi videtur convenire, cùm aliquam concitent inflammationem, & materiem contrà arescere faciant, undè etiam in ephelidibus post similia topica cutis rubet & macula latior exurgit. Quin & ipsæ cicatrices in rufis lentiginum colore fœdantur.

Mihi verò si quæ methodus aliquem successum obtinere potest, ut & Galeno (*c*) atque Eustachio Rudio (*d*), illa videretur aliis præferenda quæ constat ex emollientium appositione, ut est lactis vapor. Apponenda emulsa ex seminibus frigidis, ex cucurbitâ sativâ iisque conficienda pomata. Addidit his Avicennas ab interioribus rem esse adoriendam; vultque regimine tenui, diætâ ut plurimùm lacteâ, aut ex alimentis tenuioris substantiæ curationem institui, ut bilis ad cutem elata novas vias ingrediatur, nec jam feratur ad cutim. Verùm bilis illa ad lentigines efformandas nullas sibi vindicat partes. Pendent illæ à muco acri, rufis particulari, in ipsâ cute indurato, quodque probat nihil hìc effici posse à diætâ quâcumque, illud est, quòd à morbis gravissimis qui convalescunt rufi, nec plus, nec minùs lentiginum habeant, sed cum summo pallore easdem servent, imò perstent illæ in cadaveribus. Id tamen non ità velim intelligi, quasi connatæ sint; certè causæ externæ, ut radiorum solis actio, acria quæcumque intrà sanguinem introducta novas faciunt succrescere prioribus similes lentigines, undè ad earum novum proventum prohibendum plusquàm ad factorum & adultorum curationem faciunt & diæta humectans & topica diluentia atque edulcorantia.

(*a*) Μελάσματα aliter Pollux pro fuco nigro habet, lib. 2.

(*b*) Haly Abbas, lib. 9. Avicenn. Fen. 7, tr. 2. Aetius, lib. 1, serm. 4, cap. 11, lib. 4, cap. 13.

(*c*) Galen. 8, de simpl.

(*d*) Eust. Rudius, cap. 5.

ARTICULUS IV.

De Varis, Verrucis, Tumoribus ficosis & Sarcomate.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

De Varis.

Vari parvi ſunt & duri tumores in universam quidem cutim pariter naſcentes, ſed deformitate præſertim vultui & formæ mulierum infenſi (*a*). Ægritudinem vix conſtituunt illi, cùm poſſit homo cum iis rectè valerè, & functiones quaſlibet fortiter exercere. Imò nulli ſunt ferè inter homines, ſub formâ etiam pulcherrimâ, qui hinc indè inſperſos varos, ſeu nævos reprehendendos non habeant. Imò multi ſunt auctores qui illos pro roboris ſigno habuerint, inter quos numerandus eſt ingenioſiſſimus Medicus Caſſius (*b*) *iatroſophiſta*, qui quærit cur vari in ipſo ætatis flore vigoreque naſcantur, putatque id indè pendere quòd plurimum alimentum illudque benè concoctum ad ultimas haſce partes confluat, ibique coaguletur atque concreſcat.

Græci auctores varum (*c*) ἄχνην ſeu ἴονθον nominarunt, idemque per hæc duo vocabula vult intelligi Aetius. Vari nomen totum latinum eſt, nec de varis ulla mentio videtur injicienda, niſi cùm multiplices ſunt. Hinc M. Tullius de Q. Servilio Iſaurico jocosè dicit: Miramur cur Servilius pater tuus, homo conſtantiſſimus te nobis tam varium reliquerit.

Vari alii à nativitate cutim dedecorant, alii variis in vitæ periodis innaſcuntur, præcipuè verò circà pubertatem : alii figurâ mutantur, alii etiam extinguuntur. Quarum omnium obſervationum, nullus eſt circà phœnomena vitæ attentus qui non poſſit exempla proferre.

Connati vulgò ad uſque vitæ terminum perſeverant, niſi quòd corrugantur, & flacidiores fiant. Multis variiſque formis diſtinguuntur : vulgò minores rotunduli ſunt, aliquandò agglomerantur, prominent aliquandò pyramidales, aliquandò ramis hinc indè protenduntur, quibus in variis figuris, varias animalium formas

(*a*) Paul. Ægin. lib. 3, cap. 25. Oribaſ. lib. 4, cap. 21. Aetius, tetr. 2, ſerm. 4, cap. 13.
(*b*) Caſſii Probl. probl. 33.
(*c*) [illegible] ſcribit H. Stephanus; [illegible] Gorræus.

ſibi ludicra fingit imaginatio. Myrmecias μυρμηκιας Celſus vocavit excreſcentias tenues, nigras, latiores, quibuſdam donatas radicibus & quæ compreſſæ dolorem movent; ἀκροθύμιον acrothymion quod ſuper corpus quaſi verrucula eminet, & in faſtigio ſubaſperum eſt; demùm ἀκροχορδον acrochordon quod ſub cute incipiens aſperius, infra ad cutem tenue, ſupra latius eſt. Notat verò Celſus (*a*) omnia hæc mala extremitatibus corporis præſertim innaſci, quem Paulus non ſecutus ubique indiſcriminatim ſupra cutem reperiri illa pronuntiat. Cujus in partes eò lubentiùs cum omnibus ierim, quòd nullus eſt, non dico ex Medicis, ſed ex hominibus qui non ſimilia in dorſo, in thorace, ad femora, aut brachia obſervarit.

Cùm verò ad naturam horumce tumorum parùm vulgò attendatur, imò obſtet nominum farrago quin quiſque horum tumorum ſuo nomine deſignetur, factum eſt ut *myrmecia* apud Arabas & Arabico-Græcos Medicos, *verruca ſeſſilis* appelletur, *acrochordon* verò, cùm ſæpè à baſi tenui propendeat, deſignetur ſub nomine *verrucæ penſilis*. Celſus verò naturæ in hiſce non ſegnis obſervator, diſtinctè edicit alios ſpontè decidere & per ſe ſanari, ſola verò thymia & myrmecia ſanatione indigere. Quæ diſtinctio cùm à ſolo viſu pendeat, adeòque juſtos non habeat limites, nec admitti, nec refelli poteſt. Certò id ſcio plures hujus generis in cute notas diſparuiſſe, plures contrà totam per vitam perduraſſe, maximèque mihi rebelles viſæ ſunt illæ cutis affectiones quæ altiùs intrà cutis ſubſtantiam intruderentur, & pro ſigno, præter tactum nunquam fallentem, habui, quòd illæ pilos copioſos durioreſque emitterent, quaſi bulbi piloſi in hoc fertili humo lætè vegetarent.

Symptomata his malis nulla. Diagnoſis à viſu pendet. Prognoſis indifferens. At cauſæ certè à muco inſpiſſato & concreto pendent, ſive ob originariam in textu cutis labem, ſive quòd induretur tenuiſſima vaſorum ultimorum fabrica, ibique, tenuiſſimis exhalantibus particulis, fiat induratio nulliûs momenti; undè color mutetur in textu non ſolùm reticulari & mucoſo Malpighiano, ſed etiam in ipſâ cute, & ſubter cutem; ſive demùm ob globulorum rubrorum deviationem & impulſionem fortem in loca aliena, undè regredi nefas. Is utut ſimpliciſſimus mechaniſmus pro myſterio eſt; quod tamen viderim narraſſe liceat. Vir quidam

(*a*) Lib. 5, cap. 28, 13, 14.

trigesimum ætatis annum emensus, causarius tamen & propter vitam minùs ad virtutis normam, quàm ad voluptatis illecebras accommodatam, venereæ luis suspicionem secum trahens, à Chirurgis melancholicum sine causâ videntibus mercurio addicitur; ad tertiam frictionem subitò, & quasi fieret explosio, animo linquitur, convellitur. Tùm ad se rediens illicò puncturas indequâque in cute percipit, à quibus sedatis remansêre illi undequâque sparsi in universam cutem vari, indolentes, nigricantes, qui ad hunc usque diem quâ quinquagenarius est integri subsistunt, sine ullâ alteratione. Illud in his rebus videndum est an curare expediat varos qui nulla cùm concitent symptomata, nec metuendi sunt, nec morbi nomen merentur? Ægritudo est, si nomen illud ipsis concedas, ad decorationem pertinens. Verùm si ita jusserit formæ amor, nulla est de eorum indicatione inter auctores dissentio. Causticis tentanda est cura, & cùm per se aliquandò dolentes sint, cautè admodùm cum iis agendum est; nam sæpè si caustico omnem simul ambitum non comprehenderis, materies vari non schirrosa quidem, sed organismo tamen defraudata, nec orba liquidis alluentibus expandi potest in cancrum. Hinc dùm natri, calcis vivæ, spumæ argenti, seu argento causticis liquoribus soluto, auripigmento, æris viridi utebantur veteres (*a*), multò infeliciores nobis erant qui saniore chemiâ docti hos liquores causticos & erodentes sic contemperare aquâ scimus, ut noxam jam nullam inferre possint, & exteriores tantùm lamellas tenui penicillo ita scimus attingere, ut nulla ulterior noxa possit inferri, undè è materiâ medicinali tot jure meritòque exulant medicamentorum causticorum genera, quæ actionem æqualem & tutam non possunt exercere.

Præterea verò antequam causticum, cujuscumque generis sit, sive spiritum nitri, sive secundam, ut aiunt, aquam admoveris, seu leniora adhùc, de partis irritabilitate meritò inquirimus. Si enim summa sit illa, papillasque evidenter nerveas tumor tollendus contineat, tunc ab his cessare prudentia jubet. Pars enim affecta in cancrum abibit, partes verò vicinæ pessimam inflammationem concipient, brevìque gangræna orietur. Id accidere vidi. Tantæ ne molis est formam servare, aut potiùs restituere; cùm alioquin cicatrici benè factæ & vix notabili succrescere, surculorum more in vegetantibus, multiplices minuti vari aliquandò

(*a*) V. Aetium, loc. cit. Cels. loc. citat.

videantur. Undè auctor sim omnibus quos vari præter rationis modulum divexant, ut fœditatem hanc tolerare discant.

PARAGRAPHUS II.

De Verrucis.

Verrucæ ὄχθος græcis (*a*), tumores sunt tuberosi, duri, asperi, omni sensu carentes. Undè & myrmecias & achrocordonem, ut sensu gaudentes, ipso Celso teste, ex numero verrucarum, dissentiente Paulo, eximimus. Verrucarum speciem unam tantummodò admittimus, licèt formâ variæ sint, nec vulgarem obtineant rotundam atque asperam formam in apice. Sed nullus inest iis sensus. Constant autem, si attentiùs examinentur, ex pluribus lamellis ad aspectum albicantibus, quæ pellucent, si seorsim spectentur. Totâ quidem suâ prominentiâ indolentes sunt illæ, & juxta basim, si præsertim perpendiculariter tractentur, aut comprimantur, sensu exquisito donantur, & sæpè, si propiùs ad basim secentur, guttulam sanguinis unam profundunt.

Si phœnomena hæc perpendas, si structuram propiùs examines, videbuntur illæ à papillis nervosis induratis & protuberantibus oriri. Undè etiam fit ut casu quidem raro, uti jam alibi dictum est, sed non prætervisо, mirum in modum crescant.

Nunquam connatæ sunt verrucæ. Nec nisi in cute adultiori & firmiori erumpunt. Familiares verò sunt illis artificibus quibus manus fortiter atteruntur, qui rudiora onera, aut leviora, sed assiduò tractant, quibus sordes aggestæ in vultu, in manibus, ad articulos non eluuntur. Compressio indè orta papillas indurat, & earum exhalantia oscula obstipat, pars obstructa extrapellitur.

Quamvis autem fatendum sit ab hâc ut plurimùm causâ verrucas oriri, imò etiam ut plurimùm solâ solvi, exarescere, decidere patientiâ, & summâ munditiei culturâ, sciendum tamen est, ea dari cutis genera quæ, præsertim circà pubertatis tempus, producendis verrucis aptissima sint; sive quòd eo tempore glandulis evolutis redundet undequâque mucus nerveus, sibique ipsi viam exhalantem præcludat, sive quòd plethora, hoc præsertim tempore, intrà corpus enata his malis ansam det & præbeat. Certè quæ sic nascuntur verrucæ post aliquod tempus omninò

(*a*) Paul. lib. 4, cap. 15.

evanuerunt, & de iis præcipuè verum est quod Celsus ait *spontè verrucas sanari.* Possunt autem verrucæ hunc occupare locum in quo summè incommodæ sint, ut si in labiis sedem fixerint, quod non ita rarum est apud eos qui calidiora prægustant, aut fila per os traducunt assiduò & dentibus mordent, quales sunt sartores, sutores, aliique hujusmodi opifices.

At multæ sunt verrucæ quæ cancrorum occultorum in viciniâ nascuntur & ipsæ cancrosæ dici possunt. Hæ non verrucæ simplices dicendæ sunt, sed oculti cancri, aut si ad formam tantùm attenderis, verrucæ malignæ jure nuncupantur. Hæ post aliquod tempus expanduntur, amissâque verrucæ formâ, pessimum carcinoma exhibent. Dantur etiam & verrucæ venereæ quæ eas præsertim partes attingunt quæ frictu, aut intimiori attritu atque contactu venereo compressæ sunt. Hæ verò ad propositum nostrum cùm nullâ ratione pertineant, ad tractatus de morbis venereis ablegandæ sunt.

Verrucarum diagnosis simplex. Multùm tamen interest nosse an simplices verrucæ sint, an malignæ atque cancrosæ? Quod cùm per morbi sequelam discernere facile sit, ita in principiis vix possibile. In iis tamen quæ cancrosæ sunt, statìm ab initio basis dura est, aspera, protensa magis, & cutis ad limbos rubet. Sæpè per longum tempus maligna verruca stat immobilis, crescit tandem sine ullo alio dolore, præter intolerabilem in vicinis pruritum, jamque malum radices egit altiùs, prorsùsque insanabile evasit, nisi rescindere illud ars potuerit. Mox aderunt dolores acerrimi, ichor, sanies & ulcus undequâque depascens. In verrucis simplicibus omnia mitia sunt, indolentia, cutis in viciniâ sana, & nullum ex signis feralibus. Undè ut prognosis in unâ verrucarum specie optima, ita in aliis funesta est.

Curatio ex principiis istis instituenda. Licèt enim veteres (*a*) omnes, sed præcipuè Oribasius, & compressionem tollere, & causticis lenioribus, præsertim verò succis resinosis ficuum, thytimali seu esulæ, ari, verrucariæ sæpiùs illitis, verrucas tolli asserant, tùm plantarum lixivia incineratarum, alumen, æris argentique squammas, aliaque cathæretica suadeant, imò & sandaracham, seu auripigmentum, non videtur tamen res negligentiùs tractanda. Certè antè omnia diligens prudensque primùm sedulò perpendat, an non cum verrucis malignis, seu cancrosis rem tractandam

(*a*) Paulus Aetius loc. cit. Celsus loc. cit. Oribasius, cap. 4, lib. 3.

habeat. In iis enim si malum simul, simul radices aut ferro, aut igne, aut potentibus causticis potueris omninò avellere, benè est. Malum confoditur, radix ejus rescinditur. Quod in labrorum verrucâ cancrosâ probè succedere vidi semel quidem, at bis, terve pessimè cessisse. Sin verò pars tantùm ejus rescinditur, relictâ vel levi particulâ, tunc in furias terribiles exasperatur pessima lues, undè justo nomine veteres hosce tumores titulo *noli me tangere* donaverunt, cùm melius multò sit malum non attingere, suæque sorti concredere, quàm ægrum certæ morti devovere. Id tamen in seduliore sanandi cupidine sæpiùs accidit.

At verrucis simplicibus antiqui cùm statim adhibebant caustica fortia in eo mihi videntur nimiâ celeritate egisse, cùm nisi causticum potentius sit, & totum adurat verrucam, periculum sit ne induretur illa, aut in vicina, surculorum more, spargatur. Verùm quæ vulgò usurpabantur vegetantia cathæreticam facultatem, sed moderatam obtinent. Undè si aliquis usus eorum suadendus est, præstat ferro radere superficiem verrucæ, quantùm fieri potest, & deindè, ubi jam ad basim sine dolore perventum est, tunc prodest causticum leve ita illinire, ut quotidie eadem repetatur applicatio, donec & verruca, & ejus radix in far & farinam versa sint. Si verò tota superficies accuratè fuerit resecta, ipse chelidonii, aut thytimali succus suffecerit. Sed multas per se ex consilio Celsi curatas vidi, dùm tantummodò sordes eluerentur, & manus, aut facies verrucosa vapori lactis tepidi pluries exponerentur. Quantùm enim lacti insit virtus ad membranacea mucosa resolvenda experti tantùm scient. Undè etiam memini me vidisse in dispositione illâ faciei verrucosâ Medicum seniorem qui lac asininum vernâ tempestate serò & manè suaderet. Obstupui junior & tanti remedii apparatum floccifaciebam. Mirantem & ab hâc opinione alienum objurgavit pro meritorum & ætatis jure amicissimè, & ad successum provocavit qui reverà secutus est methodum mihi tunc non satis intellectam, quamvis à veteribus, Avicennâ, & Eustach. Rudio recentiori commendatam. A lactis asinini usu cutis candidior forsan evadit, sed certè simul humidior atque mollior. Indè saltem patet quòd si in juvene, aut juvenculâ dispositio ad verrucas sine ullâ causâ comprimente enascitur, debet ipsis diæta tenuis imperitari, lactis suaderi usus, debent à vino & spirituosis arceri, quæ ad verrucas extollendas atque formandas non uno titulo metuenda sunt; balneis frequentibus immergi,

aliisque fomentis atque lenientibus applicationibus cutim & omnes ejus partes ita perfundere debemus, ut omnia humescant & sero diffluant. Sed frictiones siccæ, exercitia dura & aspera prohiberi debent, quandoquidem experientiæ est ab his nasci verrucas iis qui dura tractant assiduò corpora, quod eò magis vitandum est quòd interna dispositio magis quadrat cum actionibus externis.

PARAGRAPHUS III.

De ficosis Tumoribus.

Jam de ficosis tumoribus dictum est ex Galeno, Aëtio (*a*) & Oribasio; cùmque ad suppurationem illi vertantur, alibi de iis dicendum fuit. Verùm, notante Celso (*b*), horum duæ sunt species. Altera ulceris humidi & carnei, altera durus & callosus tumor est, qui gluten paucum profundit. Hic & chronicus est, & sæpè, cùm exarescit, verrucam, thymium, varos repræsentat, à quibus differre ficum ait Aëtius in eo quòd liquorem aliquem fundat qui è varo nullâ ratione exit.

Ficosi tumores aliquandò connati sunt. Figurâ potissimùm variant. Quandoquè à morbis cutaneis distinguendi sunt, cùm altè in textu cellulari radices obtineant; tuncque confundi merentur cum ἀθέρωματε atheromate, quod dicendum foret ἀθήρομα; nam derivatur à vocabulo ἀθηρα vel ἀθαρα, eò quòd tumor ille pulticulam quamdam contineat, distinguaturque tantùm crassitudine contenti à meliceride & steatomate.

Quamvis autem tumores isti ad tractatum de tumoribus pertineant, non ad morbos cutis, negari tamen nequit in ipsâ cute, nec ultrà hujus substantiam, sed in folliculis ipsi propriis nasci tumores similis naturæ qui punctulo nigro emineant, ob aëris influxum. Horum plurimi ad nasum apparent, nec colori candidæ cutis officiunt. Hos si compresseris, quod aliquandò ob tumefactos & à copiâ materiæ compressos parietes facile est, & ad obtinendam curationem necessarium, exit pulticula cujus apex niger, moles elongata albicans vermem satis aptè effingit. Possunt autem tumores illi atheromatodes, vel steatomatodes varias assumere formas, ita ut aliquandò conglobati pendeant, aliquandò

(*a*) Tetr. 2, serm. 4, cap. 14.
(*b*) Lib. 6, cap. 3.

pyramidales fiant, & dent adhùc imaginationi circà quod ludat; possunt etiam hiantes gluten puri mixtum emittere & ulceris faciem exhibere. Destruuntur autem illi; dùm applicatis emollientibus unguentis volumen accepêre, tunc enim artificiosa manus compressionem efficit, & fit compressio quæ eò usquè continuanda est, donec sanguinis guttula exiliat. Hæc enim à vasis laceratis prodit quæ per levem suppurationem parietes tumoris resolvit, ita ut concidant. Per plures menses, imò per annos aliquandò perdurant, inflammantur posteà, suppurationem levem patiuntur, sin minùs in vera atheromata, steatomata, meliceride degenerant, aut vertuntur in massam carneam informem quam sarcoma vocaverim.

PARAGRAPHUS IV.

De Sarcomate.

Non ignarus sum variam esse & prorsùs à nostrâ diversam sarcomatis acceptionem. Sarcoma enim, si Paulo Æginetæ & Aëtio credatur, & antè illos, auctori de definitionibus medicis, est in naribus carnis præter naturam incrementum, ita ut à polypo differat sarcoma, quod polypus per radices adhæreat, sarcoma informe sit mole & figurâ. Omnis polypus, inquit Ægineta, sarcoma est, non omne sarcoma polypus. Quæ cùm ita sint, cur nos sarcoma ad alias partes deflectimus? Quia eadem ejus natura est, & ducem sequimur post Arabas, Guidonem de Cauliaco, imprimisque Ambr. Paræum. Apud illos sarcoma est cutis ipsiûs prominentia & quasi plicatura quæ nihil aliud continet præter cutem & adipem induratum. Cutis in sarcomate sensu aliquandò naturali donatur, aliquandò, ob defectum nervorum ibi protensorum, sensu caret. Vidi connata sarcomata, à nativitate ad usquè provectam ætatem, communi quidem incremento augeri, sed nil sibi proprium habere. Alia nasci vidi, nec pariter ullam mutationem accipere. Alia verò videntur & grandescere & mirum in modum augeri. Aliquandò etiam cutis illa inflammationem concipit & suppurationem, quæ si ichorosa, lenta, saniosa fuerit, sarcoma mirum in modum increscit. At sæpè sarcoma facilè pro variâ figurâ tollitur. Si enim à filo pendeat & tenuissimâ basi, qualem morbum nostrates vocabant *fil saint Fiacre*, tunc ejus basis sericeo filo benè cerato ita ligetur, ut omnis tumor

extrà ligaturam pendeat, posteàque ruptâ inter corpus & tumorem communicatione, & ligatura, & tumor simul concident, basisque cicatrice firmior apparebit. At si non propendeat sarcoma, tunc industria Chirurgi partes rescindet inutiles, tunc basim succrescendo aptam pluribus vicibus cauterio exuret, donec sub escharâ profunda suppuratio & malum & radices simul exsolvat. Nam sæpè hypersarcosis illa quæ à cellulis cutaneis intrà mucum, aut intrà ipsum adipem nascitur, aut omninò, aut partim resurget, nisi textus cellularis profundiùs suppurationem senserit. In his porrò omnibus casibus cutis ipsa patitur ut commune integumentum, & omnibus causis externis undequâque impetentibus patens. Licèt enim veteres tumores hosce omnes ad bilem atque ad atram bilem retulerint, nihilominùs tamen verum est causas hasce è longinquo petitas minùs observationi respondere. Sunt contrà structuræ naturalis degenerantis formæ diversæ. Id eò meliùs demonstratur, quòd in atheromate cutaneo, pilos sese crassissimo humori implicitos invenisse Leonidas prodidit (a), Philoxenus verò narrat reperta à se culicibus aut exiguis muscis similia. Priori ut credamus observationi id facit quòd multæ similes observationes apud neotericos & in actis Acad. Reg. Scientiarum reperiantur, imò sæpè ex iis pili confertim exire videantur. Posteriori diffidimus magis, cùm facilis sit error in imaginatione à similitudine formæ percussâ.

ARTICULUS V.

De Nævis ab imaginatione materna pendentibus.

Quid imaginatio matris in fœtum agat ? An ab illâ nascantur tot nœvi, tot absurdè formata corpora quæ cum partubus nascuntur, & eos aliquandò efficiunt verè monstrosos ? An demùm deleri illi possint ?

Prioris quæstionum harumce inquisitio potiùs ad Metaphysicen quàm ad Physicen spectat : id tantùm certò scimus fœtum atque matrem distinctam omninò vitam vivere. Suum cuique cor ; sui sunt nervi : præcipuè verò scimus partem illam quæ in matre sentit & movetur à mentis impetu, à debilibus infantis organis, ita distinctam esse, ut vanum sit fingere embryonem irâ, metu, ter-

(a) Gorræi Definit. Med.

rore cum matre percelli. Vegetantium more intrà alvum maternam contentus fœtus à nullis circumstantibus idæas captare potest.

At, inquies cum illustrissimo Malebranchio, motus qui in maternis nervis excitantur paribus & fortioribus concussibus nervos pariter infantis afficiunt. Sed sola præsentium objectorum idæa nervos afficit. In infantibus alvo conclusis idæa similis nulla: expectant vitam illam ab animâ pendentem, non agunt; & nulla inter eos & matrem, nisi per humores, datur communicatio. Præterea videmus quotidie matres toto gestationis tempore miserè convelli, jactationes artuum undequâque pati, vomitus enormes experiri, imò & furiosa deliria. Nihil omninò autem in fœtibus quos à pressione aqua defendit mutati invenitur. Quid ergò? Si dùm crucifragium spectat in turbâ deprensa & ad invisum compulsa spectaculum mater, horrebit tota, convelletur & ob diras convulsiones animo linquetur. Nil simile sub involucro convulso videns infans & cum nervis atque terrore matris nihil commune habens, si cruribus atque brachiis fractis in lucem edatur, id ab accidente habet, sed ab accidente qui cum viso supplicio commune aliquid habere non possit.

Verùm, inquiunt, ut sæpè ab aspectu tussientium in tussim concitamur, ut oscitatio oscitationem provocat, ut difficile est vomentem videre quin oriatur nausea, quidni pathema matris in infantem ab artubus matris ad artus infantis correlativos feratur? Imò multi sunt adeò delicati, adeò sensu exquisito præditi homines ut objectorum aut terrificorum, aut horrendorum injecta mentio ipsos in convulsiones aut animi deliquia adigat. Quæ omnia, ut ab omnibus visa & communi usu deprehensa, non negamus, modò fateantur omnes hæc omnia ab idæis in mente priùs fortiter formatis & impressis pendere, sed alteriùs idæam nullatenùs in nos agere. Hic casus est fœtûs in utero latentis qui, licèt communibus cum matre involucris tectus, nullum tamen sensum, nullam idæam ab eâ mutuatur.

Hinc quamvis Jacobus, Rex Angliæ, districti ferri aciem ferre non posset antè oculos, aliundè fortissimus, id nativæ timiditati aut præjudicatæ opinioni acceptum debere crediderim, non verò indè repetendum quod Maria Stuarta ejus mater, dùm gravida ipsum utero gereret, confodi gladiis antè oculos suum viderit amasium. Forsan in pueritiâ multoties repetita atrox historia pueri mentem perculerat, & indè odium in gladios natum. Multa

enim casu, atque mentis, aut corporis vitio accidunt quæ posteà referuntur ad causas quæ nulliûs ponderis sunt: ita ut in historiis ejusmodi multa ficta sint, multa simplicia, sed aut metu, aut præjudicatâ opinione aucta; multa etiam primis pueritiæ annis imbuta, à nativitate accepta creduntur. Verùm, inquiet vulgus, fallacissimam experientiam inclamitans, ea quæ cupidè mater exoptat, in corpore fœtûs pingi & ad verum effingi qui negaverit, omni omnium ætatum consensui repugnabit & gravissimorum auctorium auctoritati. Nam duplex macularum à matre pendentium genus admittitur; alterum ab odio & execratione, aut timore repetendum est, alterum contrà ab amore & cupiditate potiundi. Cui ita fidem adhibent mulieres, ut iis quid exoptaverint denegare piaculum apud multos habeatur; qui mos ab humanitate, & nunquam spernendâ urbanitate profectus in legem versus est; monentque matres cupidas nurus ne, manu ad vultum actâ, faciem futuri infantis deturpent. Aiunt enim ibi maculam infligi quò se manus verterit. Sed anilibus illis fabulis ne credamus quâvis de ratione multa faciunt.

1°. Quòd, etsi fatendum sit multa nos de naturæ agendi viis & de iis quas occulto tramite sequitur semitis ignorare, plurimaque sacro ejus involucro tecta nunquam nobis reseranda fore, tamen facile est pronuntiare sapientissimam Creatoris legem nunquam per absurda incedere, nec ullam posse esse in infante phantasiæ, aut cupiditatis quam non novit impressionem. 2°. Quòd etsi undequâque circumferantur similium notarum cuti impressarum historiæ, nunquam ullam viderim quæ non ad aliquam ex memoratis maculis speciem referatur. Maximè communis est cutis ille defectus quem à vino repetendum arbitrantur. At illud est vitium in cutis conformatione quod, ubi emicuit, difficile est quin mulier abstemia per novem mensium spatium, aut vinum non fugerit cum nauseâ, aut contrà vini cupida illud cum cupiditate non expetierit; & eò quidem magis quòd gravidæ mulieres, saltem ut plurimæ, sibi prætermodùm ex præconceptâ opinione indulgeant, omnia sibi permissa in fœtûs gratiam credentes.

Enimverò rem ita accipi non velim quasi dixerim non omnes omninò notas à matre impressas esse prorsùs rejiciendas, sed eas tantùm esse floccifaciendas quæ aliquam ferant cum objectis concupitis analogiam. Mulierum succi digestivi graviditatis tempore sæpiùs peccant. Undè ipsis sæpè supervenit pica. Ab absur-

dorum alimentorum ingurgitatione nascitur succorum nutritiorum depravatio, undè & sua etiam in cutem tenerrimam labes infligi potest, tumoresque in eâ nasci variæ & figuræ & conditionis. Quod eò magis crediderim quòd infantes maculati iis præcipuè contingant matribus quæ non satis cum ratione agunt, & sequuntur potiùs vim imaginationis, quàm sacras omni in tempore rationis leges. Cùm porrò prima infantum vita, prima nutritio matribus commissa sit, ipsarum etiam peccata ferunt infantes.

Nec verò pariter negare voluerim gentilitios istos nævos qui sæpè à patre & matre ad usquè seram progeniem communicantur, quippè qui pendent ab organicâ corporis progenerantis structurâ, ut sunt sex digitarii, monorchides, aliique hujus generis quorum vitium etiam ab avis & atavis, unâ demptâ generatione, propagantur, & quorum exempla reperire est multiplicata in variis Academiarum actis & circà quæ meretur qui legatur Beccherus in libro secundo de Physicâ subterraneâ. Certè si in re cognitâ & concessâ; nec tamen magis enodatâ quàm reliquæ observationes physicæ quæ ad generationem spectant, aliquid addere liceat, novi ducem fortissimum, cui bombarda è sclopeto claviculam contudit ita ut locus supersit vacuus. Ossis reliquiæ utrimque primæ costæ adhærent. Is post hunc casum extulit puellam quam simili defectu laborare vidi, licèt talem deformitatem ipsi addicta uxor benè dissimulatam ignoraverit. Sed id non magis mirum offert spectaculum quàm deducta in pueros à parentibus similitudo faciei. Inest enim vis plastica circà quam ratiocinari atque argumenta cumulare, ut otiosis Physicis jucundum est, ita Medicis inutile prorsùs.

At ut posteriori quæstioni faciamus satis, imaginationis maternæ in fœtum eò periculosa magis opinio, quòd teneat eas maculas nunquam ullâ arte posse deleri. Quod ut falsum est, ita etiam nulla est ex hisce maculis quæ non ad aliquod genus descriptarum macularum referatur. Vini maculæ, laridi extrusio pilis onerati, mori, ficus, racemi, lumbrici terrestres, cancri cocti figura, præconceptâ opinione fugatâ atque derelictâ, adaptantur ad thymia, acrothymia, verrucas, myrmecia & alia hujusmodi quæ, si tollantur maturè, parvam relinquunt cicatricem, quòd scilicet vulgò totam cutem & intimam ejus substantiam adoriantur, nec verò superficie tenùs efflorescant. Hinc ad sua quæque capita cùm de iis actum sit, non videmus cur ampliùs circà ea exspatiemur,

cùm præcipuè illorum nævorum atque pravarum conformationum exortus ad hanc de quâ tractamus materiam precariò tantùm videatur pertinere.

CAPUT III.

De Variâ venenorum in cutem solam actione.

INTER ea quæ proximè cutem attingunt vegetantia, & ea quæ commercii atque propinquitatis jure cum hominibus vivunt animalia minimè nociva sunt illa quæ tantummodò in corporis superficiem cutemque solam vindictam exerunt venenatam, nec ultrà penetrabile virus infundunt. Verùm tot & tam variæ sunt venenorum à vegetantibus, tot ab animalibus desumptorum species, tot formæ nocendi dantur, ut herclè vanam non lusisset operam qui hanc historiæ naturalis partem à fabulis omninò expurgatam exsequi aggressus esset, & in sævissimas perturbationes animalium functionum, imò & in ipsam contagii historiam, non minimam afferret nec spernendam lucem.

Pleni sunt tùm veterum (*a*) tùm recentiorum libri de effectibus vaporum è plantis exhalantium, de morsûs animalium nocivâ efficaciâ, de succi plantarum, atque animalium aut decocti, aut crudi venenato ad cibum usu. At omnia hæc ab aliis refelluntur; imò & quæ de phalangio appulo seu tarantulâ & Baglivi & Ric. Mead scripserunt ita hodie accuratis observationibus eviluêre (*b*), ut stupendos illos musices effectus nemo non falsi redarguat, aut saltem non habeat pro delusæ imaginationis deliramento.

Jam verò morsus illos venenatos, imò etiam hominis irati morsum, ut & aliorum quorumque animalium ita Medici Arabes exsecuti sunt (*c*), & variis prosecuti sunt medicamentis, ut iis nec credere incautis liceat, nec inexpertis refellere.

Id tamen omninò scimus venena omnia quæ ex animalibus desumuntur, utpotè actionem circuitûs & caloris perpetuò vivacis

(*a*) Aëtius, Tetr. 4, serm. 1, cap. 30, 40, 50. Paul. Æginet. lib. 5. Cels. lib. 6. Amb. Paré, liv. 20.
(*b*) V. Laurenti diss. de tarantulâ, & Forster Journey to Italy.
(*c*) Avicenn. Fen. 6, tr. 4, lib. 4.

experta, ut etiam omnes partes aromaticas quæ ab iis desumuntur, mirâ gaudere subtilitate, attenuatione, volatilitate, ad quam non attinguunt partes quæ ex vegetantibus desumuntur. Scimus etiam quòd cùm animalium organa à tot externarum causarum mutentur impulsibus, & summam ab iis mutuentur varietatem, nullum posse dici animal in certo casu non venenatum alteri ejusdem aut vicinæ speciei animali, quod infeliciter probat miserrima pestium & contagiorum historia. Tot intùs effervescunt sub corpore miasmata quæ depurationis titulo functiones omnes perturbant, & sæpiùs cutim ipsam invadunt & adoriuntur! Imò quædam sunt quæ intùs comesta depurationem, seu potiùs effervescentiam ad cutim illicò certis anni temporibus & certâ corporum dispositione procreant (*a*), qualis est mytulorum marinorum esus. Idem, sed non semel, vidi supervenisse innocuo usui cochleariæ, nasturtii hortensis, imò & oculorum cancrorum fluviatilium, undè forsan his ultimis precaria, ut Cl. Tralles demonstravit, affictæ est potentia sanguinem depurandi. Verùm licèt hæc omnia ad morbos cutis non pertineant, cùm acutum in morem tantummodò cutis afficiatur, & ut sentina habeatur, liceat tamen ex illustrissimo de Sauvages (*b*) qui non inter infima Medicinæ Gallicæ lumina jure olim recensebitur, observationem referre effectûs in cutim veneni quod sanguini infuderat comestum largiùs hepar piscis qui dicitur Salviano *Catulus minor*, Linnæo *Squalus Catulus*, Gallis verò *Chat marin*. Nondùm elapsâ horâ à cœnâ semisse, pater sutor, mater & liberi in profundum delabuntur somnum, quem toto proflant pectore. Tertio tantùm die ad se redeunt, vultu intensè rubro, oculis flammeis, capite attonito. Dùm corpus ipsis superpositis vestibus terunt, ut solentur pruritum enormem quo vexabatur tota familia ejusdem culpæ rea, mirantur epidermidem ex omni habitu in laminas papyraceas latissimas secedere, cum pruritûs levamine. Tres dies exegit uxor in auferendâ sibi cuticulâ. Fortiùs adhærebat quæ manûs interiora & plantam pedis obtegit. Squammatim decidebat epidermis capitis, nec alopeciam invehebat. Sex tantùm dies perduraverat in muliere ægritudo; at vocatus post vigesimum diem de Sauvages, in sutore epidermidem pedum adhùc leviter adhærentem invenit, quam tamen bonus vir à pedibus integram detraxit, ut eam ipsi

(*a*) Behrens Dissert. de Mytulorum venenato esu, & ejus effectibus.
(*b*) De Sauvages, de venenatis Gall. animalib. pag. 6.

dono

dono daret. Miram herclè actionem venenatæ luis quæ post levem, nec tamen non metuendam in corpore mutationem, ita vincula epidermidis solvit à subjecto rete malpighiano, ut neutrum remaneret integrum. Usquè adeò acrimoniarum historia remanet ad hunc usquè diem imperfecta!

Cùm verò effectus eorum omnium venenorum quæ intùs insumuntur & illorum actio non nisi per fortissimam depurationem possit in cutem agere, de iis nobis tractandum non incumbit. Sed quæ cutim vexant vegetantia & animalia ea aut morsu, aut halitu nocent, vel in eâ adhærent, in eam posuêre cubilia, & quasi indigena cutis facta sunt. Hæc differentia duos hujusce tractationis articulos principes comprehendit. Tùm verò id notandum incumbit eorum etiam quæ venenato spiritu agunt alia nocere viva, alia etiam mortua vi mechanicâ cutim perfodere. Eorum verò quæ cutem pro sede natali, aut acquisitâ elegêre alia in superficiem habitant, ut nos terram incolimus, alia sub illâ sibi sedes struxêre, & ad ipsum usque aliquandò adipem penetrant. Quæ divisiones ut admittendæ sunt, ita necessum erit de unâquâque nocendi specie articulis totidem agere, ita ut primus comprehendat ea quæ impressione mechanicâ, seu per halitum, seu per appositionem cutem lædunt; alter morsum animalium, seu veneno imbutum, seu simplici contusione agentem tractabit. Tertiò exequemur læsiones ab iis pendentes animalibus quæ cutim incolunt. Quartò demùm ea prosequemur quæ sub cute, ut talpæ sub humo, sibi struunt habitacula.

ARTICULUS PRIMUS.

De actione in cutim veneni quod ipsi apponitur.

Ut de remediis quæ ex animalium partibus desumuntur multæ circumferuntur fabulæ, ita etiam de eorum habitu, aut applicatione venenatâ plurima falsa obtruduntur. Verùm, ut à generalibus ad specialia ordine quodam certò deferamur, evidens est quæcumque acre spirant volatile halituosum animalia, posse oculis atque cuti inurere acrimoniæ notam, pruritum, atque papulas, imò & erysipelata phlyctœnodea excitare. Ita formicarum officinam olentem & summè volatilem spectanti, sæpè etiam, sine ullâ animalium invasione, facies universa rubore affecta est, & pruritu.

Imò aliquandò in tenerrimis puellarum cuticulæ papillis incessûs sui formica reliquit vestigia ; & distingui vult Avicennas (*a*) impressiones à formicâ volante factas ab illis formicarum quæ destituuntur alis ; illas enim magis esse his venenatas. Penes sit auctorem fides.

Formicæ scilicet acidum volatile fortiter spirant, & illud aliquandò adeò evolutum, ut nares sternutatione afficiat, adeòque earum multiplicatione concentrata pars acerrima cutim afficere potest. Sed affectio hæc levis est, quæ affusione aquæ frigidæ & præcipuè poscæ, seu aquæ cum aceto intinctæ tollitur, paucarum horarum intervallo.

Non difficile est omnium animalium quæ sic putridos, aut acres, aut acidos emittunt effluxus catalogum instituere, cùm ipse eorum naturam sensus satis declaret. Si quis in canum conglomeratorum hospitium intrat, oculos sibi feriri sentit halitu prorsùs putrido. Sic & in ovilibus acidum spiratur quod fortius possit cutim lacessere. Sic dùm urticam marinam, *medusam* Linnæi, accuratiùs contemplabatur ill. de Sauvages, ejusque motum constrictionis & dilatationis observabat, sensit exhalare vaporem subtilissimum oculos cæpe instar inflammantem ; si contigerat manus antequam lotæ fuissent, oculis admovere, vividior multò excitabatur calor atque pruritus. Quam ob rem credit ill. auctor in urticâ marinâ latere aliquid halituosi venenosi.

Plurima nobis similia exempla suppeditant animalia ; nam ex plantis, licèt multæ virus spirent fortissimum, nullam novi quæ aliter in cutim agat halitu, quàm per interna fortissima symptomata. Quæ quidem differentia petenda est à differentiâ subtilitatis quæ summa in animalibus, minor est in vegetantibus ; nam quod de formicis vivis dicimus, id etiam de mortuis norunt pharmacopolæ, quod & de apibus, vespis, lumbricis terrestribus aliisque hujus generis insectis verum est, quæ omnia etiam mortua fundunt copiosum acidum volatile oleo subtilissimo conjunctum, oculis feriendis aptum, & cutis ultimos pungens penicillos, quorum impressio solâ poscâ adhibitâ maturiùs sanatur.

At ad plantas æquè atque animalia pertinet impressio ex applicatis & appositis cuti eorum partibus, cujus exemplum præbet urticarum appositio, etiam non violenta. Undè etiam in medicinâ ad exsuscitandam languentem cutis actionem ejusque nervos ex-

(*a*) Lib. 4, fen. 6, tr. 4.

ſtimulandos artificialis urticatio prædicata. Nec mechanicâ tantùm ſpiculorum vi agere videntur urticæ, ſed ſi credendum Hookio, in micrographiâ curioſâ, habent folia urticæ & ſpicula quibus ſeſe inſinuent, & ſpicula illa cavum quod liquorem venenatum contineat; ſed an eadem ſit ratio in aliis plantis, quarum numerum hìc proſequi foret inutile, dubitandum videtur, cùm plurima ſint, ut benè norunt pharmacopolæ, tùm inter vegetantia, tùm inter mineralia arſenicalia, tùm verò etiam potiſſimùm ex animalibus, quæ, tenui ſolùm polline emiſſo, non oculos tantùm, ſed etiam cutem pruritu afficiant. Ita norunt jocosè admiſſo intrà manus & fricato leviter phaſeolo Americano, pruritu levi, ſed brevì evaneſcente, cutim incendere. Dùm erucas tractabat Cl. Reaumurus earumque & chryſalides & bombycinas ſericas telas evolveret, mirum ipſi viſum fuit oculorum & narium ardore laborare, fortemque ſternutationem elici, dùm præſentes fæminæ collum, ut moris eſt, denudatum papulis plenum haberent.

Certè hæc omnia agunt vi mechanicâ & leviter cauſticâ, quæ per præſentem ſemper in cute mucorem in actionem acta, cuneorum more, ſeſe inſinuat, & non altiùs pungit, quia in ipsâ cute perit ejus pungens efficacia, à ſolidiſſimâ ſimul & tenuiſſimâ mole repetenda.

Famoſa erat apud antiquos nocendi vi eruca pini quam *pythiocampam* vocabant & inter venena lege prohibita habebant (*a*). Jonſtonuſque pythiocampæ impreſſionem æquat puncturæ urticarum. Ita piſcatores obſervant raiam (*b*), ſpinoſam illam quæ *aquila marina* Geſneri, *raia corpore glabro, aculeo longo in caudâ pinnatâ* Artedii, quamvis mortuam, maximè eſſe reformidandam, quia aculeus ille caudæ à Cl. de Sauvages accuratè luſtratus ita hamatus inventus eſt, ut regredi nequeat, abſque horrendis doloribus, lacerato per hamulos partium textu. De ſcolopendrâ marinâ quam ubi primùm quis tetigerit, pruritu mordetur atque urticatione, qualem naſci ab urticâ terreſtri notum eſt, teſte Æliano (*c*), non omninò apud auctores conſtat, teſte Cl. de Sauvages, *loc. cit.*

Patet indè in plantis, ſeu animalibus venenatâ actione cutim attingentibus, duplicem agendi normam eſſe diſtinguendam. Agunt enim alia pugionis, ſeu acûs more, alia liquoris cauſtici titulo &

(*a*) Digeſt. lib. 48, ad legem Corneliam de ſicariis & veneficis, lege 3, §. 3.
(*b*) De Sauvages, loc. cit. pag. 107.
(*c*) Lib. 7, cap. 35.

salium instar penetrantis, quæ licèt ultima actio possit ad priorem revocari, tamen in eo differt quòd dilutione egeat, ut agat, ita ut impunè corpus idem solidum in manu gestes, quod si liquefactum fuerit, cutem profundè in escharam inurat, ut norunt omnes de lapide infernali, sublimato corrosivo, mercurio, lapide ad cauteria Chirurgorum. Hoc prorsùs pacto agunt succi plantarum venenati acres, ut thytimali, toxicodendri, chelidonii, ranunculorum plurimorum, bryoniæ, & innumerorum vegetabilium quorum succi in cutem illapsi & ob innatam mucositatem ipsi adhærentes, pruritum & papulas in ipsam concitant, imò & sæpè tincturam illi conciliant, citiùs ocyùs delendam. Si fuerint sicci & in extractum resinosum conversi, jam impunè tractantur, & nullam actuositatem exercent. Ut autem non deleantur maculæ ab his impressæ, solent Scythæ atque Caraïbæ per vulnuscula cuti inflicta illam altiùs intingere. Sed in hâc ultimâ succos plantarum inserendi formulâ, summè cavent & jure meritò quidem, ne quæ tincturam præbent plantæ, acres simul & causticæ sint. Tunc enim earum partes intrà liquores resorptæ veneni efficacioris actionem sibi arriperent, possentque, stimulo propiùs admoto, potentiùs agere. Ita oleo tabaci sagittas mortiferas intingunt Americani; & Plinio teste, succo hellebori nigri tela inficiebant Galli veteres.

Verùm præter plantas has urentes atque causticas, quarum utplurimæ resinâ pungente & linguæ epithelium acri morsu vellicante donantur, aliæ forsan multæ sunt quæ morsu lentiori, at certo, constantiùs appositæ cutim in phlyctœnas attollunt & erysipelate levi afficiunt, ulceribusque confodiunt superficiariis. Ad hunc usum nostrates mendici ut ulcera mentiantur & misericordiam atque stipem sibi concilient, clematitide, quæ ob hanc rationem *herbe aux gueux* vocatur, abutuntur; hæc sanat sola plantæ absentia. Illa verò sæpiùs usurpata, larga atque levia erysipelata concitat, phlyctœnasque ulcerosas quæ à miseris ostentantur. Mitiùs, incertiùs, sed meliùs ad scopum medicinalem ars usurpat thymeleæ corticem, qui succo acri & pungente, præsertim humectatus, tandem cutem erodit, & partem debilitando in eam fluxum humorum concitat, undè cauterii vice fungitur. At ubi nullus in locum ulceratum humor confluit, norunt pariter omnes difficiliùs ulcera illa servari aperta, quàm claudi, ita ut nullum ejus actionis appareat vestigium, & facta ab hoc cortice apertura

nullâ egeat tractatione. Nulla igitur acrimonia venenata latet in illo cortice. Et eadem videtur esse ratio aliorum simili ratione agentium corticum atque lignorum, aut herbarum, ut sunt anagallis, cærefolium sylvestre, aliaque multa similia vegetabilia quæ vulgò virtute cathæreticâ donata dicuntur, & quorum seriem materiæ omnes medicinales continent. Cùm enim lentè tantummodò agant, nec nisi calore humano fota atque enutrita, videtur illorum succus per se acris novum calorem à corpore supposito vivente concipere novamque pati attenuationem; undè acrior jam papillas nerveas vellicat, nec ultrà ejus actio progreditur, nullam etiam apertâ in cute acrimoniam ut plurimùm insinuans. Sic innoxiè intrà cauterium languens introducitur iris nostras, non tamen acri virtute destituta, cùm fortiter purget, & semel tantùm ab eâ in cauterium introductâ febrem & alvi fluxum proritari, sublatâ tolli, vidi. Vidit etiam alter è collegis meis à globulo aloës intrà cauterium immisso eumdem effectum pluries, & pro lubitu, repetitum. Nec fiderem hellebori frustulo. Metum enim facerent purgans benè cognita virtus, & exemplum cantharidum quæ tùm externè, tùm internè æqualiter vesicam afficiunt.

Multò fortiùs & vividiùs & penetranti magis virtute donantur apposita & applicata cuti quædam animalia, inter quæ principem locum obtinent cantharides, quæ non erysipelas solùm in cute excitant, sed tanquam ignis exurens, vesiculam ingentem in parte quam attollunt, concitant, intùsque, ruptis epidermidis vinculis, irritationeque continuatâ diluviem seri lymphatici atque mucosi magnâ suî parte concrescibilis important. Imò aliquandò, pro constitutione interiori corporis, gelatinoso humore vesicula hæc repletur, & in summè inflammatoriâ dispositione loco vesiculæ fit eschara, alba, lymphatica, laridi instar, & similis crustæ quam in morbis inflammatoriis sanguinis emissi superficies obtinet, nisi quòd papillæ & granula cellulosa cutis in eâ notentur apertissimè. Si verò imprudentiùs in nudam epidermidem, vivamque cutem applicentur vesicantia è cantharidibus, nascitur cum dolore & inflammatione summis similis eschara quæ posteà, non nisi post subsequentem suppurationem, solvitur. Undè ex his patet effectibus quòd, etsi erysipelas solùm provocetur à vesicantibus, illa tamen ejus est vehementia quæ facilè in phlegmonem vertatur. Nec certè inauditum est in senioribus, aut ita dispositis,

à cantharidum applicatione eſcharas merè gangrænoſas fuiſſe concitatas.

Verùm præcipua nocumenta quæ à cantharidibus timentur non cutem ſolam exercent, ſed ut purgantia aliquandò cuti appoſita alvum movent, ſic cantharides in veſicam & urinæ vias agunt eaſque inflammant, imò & muci copiam magnam eliciunt, indèque pus, imò & tabum gangrænoſum; ſed ex his quæ ad præſentem tractatum non pertinent id tantùm deducere velim, partes acres ſubtiliſſimas & ſummè phlogiſticas ab iis inhalari quæ, cùm caput atque thoracem intacta ſinant, in membranas veſicæ analogiâ quâdam ſalinâ agant; illud indè etiam magis concludimus quòd camphora partibus ſubtiliſſimis ad oleum accedentibus prædita hiſce doloribus antidotum ſit.

Nec certè dubitandi locus relinquetur quin alia etiam inſecta eâdem pungendi cutim atque partes tenuiſſimas altiùs penetrantes emittendi virtute donentur, cùm non rarum ſit pharmacopœis & hiſtoriæ naturalis amatoribus, formicas tractantibus, & cutim videre in papulas converſam, & irritatione veſicæ laborare. Imò & licèt actio cantharidum lenta ſit, atque aliquid temporis poſtulet, ut veſicas attollat, plurimi tamen ſunt qui vel cantharidas tractando, puſtulas in cute vident elevari, non illæsâ veſicâ; hæc verò omnia, remotâ causâ, per ſe ſanantur, nullâ adhibitâ methodo niſi ea quæ ſimpliciſſimis vulneribus competit, cum hâc tamen cautelâ, ut quæ virtuti neutræ aliquid refrigerii adjungunt unguenta cæteris præferantur.

Verùm multa, ſi credere auctoribus fas eſt, propriam enim hìc afferre experientiam non datur, alia animalia ſolâ veneni applicatione, aut attactûs vehementiâ nocent. An electrico tactu noceat torpedo, ſive noſtri oceani, ſive ſinûum & fluviorum Cayennæ, an concuſſione violentâ, ut Cl. Reaumurus credidit, noſtrum hìc non eſt ulteriùs perpendere, cùm cuti vix noceat? At ſæpè urina felium, imprudentiùs cuti applicata, urina etiam humana, cochlearia, lepidium, plantæque omnes quæ per calorem immaniter & celeriter putreſcunt, papulas cuti attulêre. Sed ex his plantis omnibus ea quæ vividiſſimâ actione commendatur, eſt ſinapi ſemen quod, præſertim ex aceto coctum, ſi alicui parti applicetur, violentum eryſipelas concitat, imò & phlyctœnas enormes, agens veſicantium more; nec rubor, aut dolor adeò

placidè excutiuntur, licèt sanentur etiam paucorum dierum intervallo. Pili erucæ in cutem accepti, præcipuè vero eruca pinûs ab Aëtio (*a*) reformidata tùm acredine, tùm duritie atque rigiditate spiculorum agunt. Imò &, notante Cl. de Sauvages, frusta ciborum à muribus demorsa, & posteà imprudentiùs ab hominibus manducata, partes venenosas videntur servasse, cùm constet ipsi, per observationes repetitas ea & labia, & os inflammasse; quæ inflammatio plures per dies perdurabat. An emissâ urinâ venenatâ & liquore ad id servato noceat, dùm vividissimam cuti inflammationem infert, Bufo nostras, licèt id pro accepto & demonstrato habeant rustici, nullâ satis certâ observatione constitit, donec multis circà hoc animal observationibus dives Cl. Demours quæ ipse sedulò observavit publici juris faciat; verùm contrarias opinioni huic præjudicatæ observationes refert Cl. de Sauvages. Quamvis multa congesserit observata circà horumce animalium naturam in Americâ sub ardentiori cœlo Cl. Hans Sloane (*b*), nulla tamen observata quæ rem confirment protulit. Certè acre illud, si exstet, effluvium cuti nocere potest, præsertim tenerrimæ puellarum, quod sufficit ut multiplicibus ansa detur fabulis. Verùm his insistere prorsùs inutile est, quum magis curiosa quàm utilia, aut referantur ad caustica, aut ad ea quæ vi mechanicâ agunt. Causticorum autem, ut & ignis ipsiûs, actionem in cutem altiùs inquirere inutile est; quæ quidem cutim lacessunt, sed actione cognitâ. Nec pro morbo haberi potest actio evidens, aut ignis, aut aquarum stygiarum, aut solutionum quarumvis metallicarum quæ evidentissimâ actione cutim destruunt, undè aut escharam, aut phlyctœnas, atque erysipelata inducunt; sed raro phlegmonem accersere possunt, nisi naturâ sub escharis laborem novum auspicante: Quippè phlegmo, etsi cutim perfodiat, non ad ipsam pertinet, sed ad subjectum textum cellularem.

ARTICULUS II.

De actione in cutim veneni, tùm ex vegetantibus, tùm ex animalibus quæ cutim pungunt.

Plurimas esse plantas, plura esse animalia quæ donentur, illæ spinis & aculeis, hæc autem dentibus atque stimulis, nemo est

(*a*) Tetr. 4, serm. 1.
(*b*) Haus Sloane, nat. hist. of. Jamaic, tom. 2, lib. 2.

qui expertus nesciat. Hæ autem substantiæ omnes, si idæam veneni altiùs penetrantis abstuleris, agunt ut corpora pungentia, aliquandò etiam simul contundentia. Hinc animalium grandiorum morsus dentibus impressi incisivis, acutis quidem primò, mox in cuneum abeuntibus & rotundis, licèt ultrà cutim non penetrent, aliquandò tamen inflammationes concitant notabiles, & erysipelas cuti nativum cum laceratione & contusione natum. Aliquandò in phlegmonem vertitur morsûs impressio, præsertim cùm morsus non ex aperturâ simplici constet, sed pressione magnâ opus sit duplici in puncto, antequam lacerentur partes cutis, undè rarissimum esse debet textum cellularem & partes subjectas non in communionem mali rapi. Imò & quamvis Plinio & Charas non assentiar credentibus animalia quæ mordent maximam veneni partem ab irâ insumere, imò licèt multi sint auctores qui de morsu hominis irati tanquam de venenato scripserint, tamen id habent ira & furor quòd morsus profundiores infligantur. Et latet forsan aliquid acris ex bile per spasmum refluâ in morsu hominis irati, undè orta contusio irritatur, & phlegmonem longâ & tardâ, ut in contusis omnibus, suppuratione sanandum concitare potest.

At nihil paris timendum est à puncturâ quam inferunt vegetantium spinæ, quæ proprio acumine agunt, sine ullo impetu externo : sed aliud datur metuendum incommodum, scilicet basi suæ parùm vulgò adhærent illæ. Hinc in puncturâ quam inflixêre inhærent, corporisque extranei vice funguntur, ut sunt etiam à lignis derasæ partes solidæ, scobes ferri, aliaque extranea quæ indè pessimas phlegmones excitant, nec nisi suppuratione factâ deraduntur. Quæ si suppuratio concitari non possit, aut exire, ut in extremo digitorum apice sæpiùs accidit, tunc pessimum oritur reduviarum, aut paronychiarum genus, benè notum Chirurgis, sed de quo hìc loqui non nostrum est.

Ea autem incommoda eò graviora sunt, quò partes infixæ longiores sunt, adeòque altiùs penetrant, quò apice acutiori basis latior est, tùm verò si, ut in urticâ, exit per tubulum spinæ infixum liquor aliquis acer & veneni vice pungens atque cathæreticum, poterunt nasci ulcera mali moris, ad quæ sola referuntur omnia mala quæ in cute à morsu inflicto nasci possunt, nisi laceratæ simul atque divulsæ partes fuerint, ut ab aprorum, ursarum, tigridumque morsu fit, quos ad morbos cutis referre esset piaculum, cùm

cùm ſubjectæ partes ſimul abripiantur, ut muſculi, tendines; imò & ipſa oſſa divellantur atque frangantur.

At alii ſunt morſus animalium formâ minorum, quæ vel irâ percita pungunt cutem in propriam defenſionem, vel ſanguine delectantur humano.

Priorem explent claſſem apes, veſpæ, fuci, ſcorpii, tarantulæ, imò & viperæ. De viperarum dentibus inciſivis & veneno indè ſtillante, de variis viperarum Africanarum & Aſiaticarum ſpeciebus à Lucano olim deſcriptis, ab Aëtio, Avicennâ, Averrhoe, Rhaſe fusè expoſitis ſilere melius eſt, tùm quòd hæ materies ampliſſimè à viris eruditis tractatæ ſint, tùm quòd illorum animantium venenum levi tantùm puncturâ in cutim agat, cætera verò ſymptomata ad omnes corporis nervos æquè pertineant, nec plus ad hunc tractatum referantur, quàm canis rabioſi morſus.

Poſteriorem claſſem complent hirudinum & veſpertilionum quædam ſpecies, culices, cimices, pediculi, pulices, acari, aliaque vel minora animalcula quæ, licèt morſu ſatis uniformi pleraque agant, tamen cùm differentias aliquas demonſtrent in effectibus, levem ſaltem conſiderationem merentur. Alia enim plus agunt pruritu, alia plus papularum excitant, alia verò eryſipelas, alia maculas inferunt.

Muſcæ primùm noſtrates ſub finem autumni acriter pungunt, & leviſſimo aculeo, ita ut ne nota quidem remaneat. Ita incommodè agitant, ut plus equi quàm homines ſtare loco neſciant, & furorem concipiant, imò & in ſudores conjiciantur. Quarum etſi ſpecies multiplices numerentur, nocumentum in eo conſtat, quòd proboſcide humores exſugant cutaneos, pruritumque intolerabilem concitent. Sua forſan cuique animalium generi muſca inhæret. Hinc œſtrus boum dorſo inſidens ipſa animalium vaſtiſſimorum fortiſſima terga impetit, ut continuò ipſum longâ everrere caudâ neceſſarium ſit animalibus, imò ſi anum, vulvam, nares attigerit, in furorem aguntur illa. Undè & equi & aſini & boves ſeſe terræ volutare & inſudare cogantur; aſylum Romani dixerant quem aſperum acerba ſonantem adeò forti penicillo expreſſit Virgilius. Tabanus equis præcipuè infeſtus, tipulæ, aliaque hujus generis inſecta, morſu levi infeſta forent, ſi non ſimul atque receſſerunt tolleretur pruritus, ita ut nullum morsûs adeò infeſti remaneat veſtigium.

Nec video ullis aliis in regionibus, ubi præprimis copiosæ volitant muscæ, ut in borealibus illis regionibus in quibus dies ferè perpetui noctem ferè continuam excipiunt, aut intrà tropicos, aliud à simplicibus muscis incommodum metui, quod tamen tantum est, ut non ob aliam causam familiare fuerit harumce regionum incolis sylvestribus quibus artes ignotæ erant, ut corpora pigmento, & quidem olidissimo, quo fugarentur insecta, intingerent & imbuerent. Cùm verò nos mitiore cœlo gaudentes & ornatioris climatis accolæ, vestibus probè muniti incedimus, raro nos ita vexat hujus generis pestis. At norunt omnes quàm facilè tibialia leviora penetrent, qualia suadet aliundè tempestatis calor. Nam de muscis quæ divinitùs immissæ sceleratos ad usque mortem vexaverunt, ut de Adolpho, Comite Bergensi & Juliacensi referunt (*a*), & de muscis Ægyptiacis quas sacræ testantur paginæ, hìc nullus est dicendi locus, nisi crediderimus, aut posse pruritu enormi convulsiones violentas accersiri, hominemque sic de medio tolli, aut, ut aiunt de Wladislao, Bohemiæ Comite, muscâ intrà fauces introductâ viam spiritûs præcludi. Id ut non impossibile, ita rarissimum esse fateamur necesse est: verùm si cuticula derasa fuerit atque detrita, poterunt muscæ sub ipsâ epidermide ova deponere, ibique vermiculos ingenerare qui posteà in ulcerosos affectus difficiles sanatui degeneres ire valebunt, & alia mala poterunt inducere.

At importuna alia, potiùs quàm metuenda cuti, insecta innumera dantur, quorum aliis circumdamur, strepitu quorumdam nos monente; alia nos tacitè circumstant, & plagas inferunt. Aliorum natura est ut alis per aëra rapiantur membranaceis; alia contrà tantummodò pedibus multiplicibus donantur, præter numerosum illud genus quod nobiscum habitare amat, & corpus nostrum pro patriâ seligit, de quibus posteà dicendum erit.

Insecta prioris generis quæ nos circumvolitant genere & specie diversa ex hymenopterorum classe Linnæi desumuntur. Alia vindictam spirant, alia sanguine & tenuiori humore pascuntur. Inter illa quæ in suî defensionem & tutelam armat vindicta, primam & maximam classem constituunt apes, fuci, vespæ, quæ donantur ad anum aculeo tenuissimo illo & hamo multiplici recurvo lacerante; indè avelli vix potest sine tenuissimarum partium divulsione infixus aculeus. Hinc etiam apes neutræ atque

(*a*) Zaller Miscell. pag. 403.

fæminæ, quæ folæ illo armantur, eum in vulnere relinquunt. Præterea verò ad radicem aculei viderunt Hookius, Swammerdamius aliique naturæ obfervatores veficulam liquore oleofo plenam, quæ intrà cutem infinuata veneni titulo agit. Undè etiam illuftris Reaumurus (*a*) notavit ex vefpæ punčturis, nam vefpæ aculeos fortiores habent, nec illos relinquunt, ut notavit Aëtius (*b*), in vulnere, primam effe fummè dolorificam, tertiam verò vix fentiendam, donec novas vires animal refumpferit, reparaveritque liquoris venenati jačturam. Quod verò de vefpis obfervavit Reaumurus doctiffimus, de araneis fcriptor Lifter obfervaverat.

Multùm autem differt an ab unicâ ape iratâ vulnus acceperis, an incautus & imprudens alvearia difturbans totam in te pubem exardere feceris. Nam tunc, licèt eadem vis, idem aculei venenum, multiplicatis tamen ictibus & impreffionum numero ejus augente violentiam, dirum fæpè eryfipelas in facie, manibus, partibufque denudatis accenditur. Febris ardet violenta, phlyctœnæ oriuntur, non fine gangrænæ metu, præfertim fi in malè moratos humores malum inciderit. Pauca tamen hìc remedia conveniunt, cùm enim fymptomata tantummodò refrigerium poftulent, & diluentia indicent, fufficit fimul pofcâ, feu aceto & aquâ partes læfas fovere, quibus antiqui omnes addebant ftercus, feu fimum bovinum, tanquam eximiâ & quafi fubitâ refolvendi virtute donatum, in quibus id mirari fubit quod cùm aculeus intrà vulnus reftitet, tamen ut quæ in ligneis fruftulis intrà cutem fufceptis neceffaria eft, nulla hìc extractio tentanda fit, five vi naturæ cum humore infenfibili extrudatur ille, five putrefcat latenter adeò parvula moles.

Famofæ erant apud antiquos (*c*) vi pungente & venenatâ apes Calchoides, five Cretenfes, quæ fi turmatim aggrederentur & boves ipfos poffent profternere. Nec certè deeffe debet vis major urendi apibus in calido aëre & præfervido climate degentibus. Neque tamen alia medicina eft. Afferit verò Aëtius venerandum crucis fignum ex ferro plagæ impreffum omnia ifta vulnera fanare, quod etfi empyricum remedium, non ideò volui celare cùm indicet quoufquè doctiores in aliquâ parte, in aliâ fe imbecilles præftent.

(*a*) Hift. des Infectes, tom. 5, Mém. 7.
(*b*) Tetr. 4, ferm. 1, cap. 12.
(*c*) Ælian. lib. 17, de Animal. cap. 25.

Vindictam pariter & cibum sibi quærunt phalangia, seu araneæ, insectorum genus multipes, sed alis omninò destitutum. Quod ingentem famam veneni sibi vindicavisse, ideò credo, quòd hirsutum animal, tetri coloris ut plurimùm, formâ fœdiori, silentio incessûs, timorem pueris incutiat, tùm quòd non solùm carnivorum sit, & ex insectis vivat, sed etiam propriæ speciei & paribus non parcat, quod homini forsan soli & scorpiis atque phalangiis proprium est. Undè apud auctores duplex est in araneis nocendi modus. Haustam in vino, vel aquâ araneam ut venenum aliqui descripsêre, inter quos & Avicennas & Paulus Ægineta, fortissimaque symptomatibus validissimis antidota cum vomitoriis rutam sylvestrem, allium, semina spondylii, calamintham, daucum præbebant. Nam & anxietates & febres & urinæ emittendæ difficultatem inter hæc symptomata numerabant. Rem de nostris phalangiis negat illustrissimus de Sauvages, licèt aliter sensisse videatur Cl. Lister. Materia hæc de morbis cutis tractantes non tangit. Probè tamen scio nequissimam fæminam, quæ è vivis tollendo marito laboraverat inscitè, fassam fuisse, se octo araneas ex horridis illis & nigricantibus ex vino propinandas viro alioquin moroso dedisse, innocuè quidem, homini qui, si rem scivisset, forsan convulsus ex horrore fuisset.

Morsus verò aranearum ad nos pertinet. His aculeus recurvus utrimque duplex. Liquor à proboscide intermediâ venenatus exit, demonstrantibus Clar. Mead & Listero. Morsus vix ullum dolorem concitat, at terrorem incutit ingentem. Verisimile est insectis quibus vescuntur illas venenatas esse, eorumque liquorem resistentes adhùc perimere. At hominibus nullam, saltem apud nos, noxam infligunt, nec videntur aliquam mereri attentionem. Nec ipsa plaga à phalangio appulo tarantula dicto inflicta ulla externa medicamenta postulat, aut morsus araneæ illiûs Americanæ, quam Fr. Hernandez (a) sub nomine *hoitzocalt* descripsit & quæ tarantulæ, ut ait, & corpore, & nocendi efficaciâ similis est, nullum remediorum apparatum requirit, externorum saltem; si quæ tam à longo tempore de eâ relata sunt, statim, & sub novorum observatorum inquisitionibus ut falsa non habenda sint.

Liceat ergo cum recentibus de fabulosis aranearum nocumentis sentire. Nec tamen diffitebor mihi scrupulum injici à doctissimi

(a) Hist. Animal nov. Hisp. tr. 4, cap. 5.

Aetii (*a*) ſcriptis. Ecquid enim? Si, ut ſaltem apud Gallos verum videtur, ſpernendi ſint aranearum morſus, cur doctiſſimus auctor ſex earum ſpecies ita aptè diſtinguit, ſymptomatibuſque diſcriminat vir alioquin in obſervandâ naturâ magni ponderis, ut de venâ Medinenſi tractantibus poſteà apparebit. An in Aſiâ quam præcipuè vir illuſtris incoluit res aliter ſe habet quàm apud nos? An aliqua in obſervando ſegnities nos facit in illis ignaros? Certè quoad ea quæ ad cutim attinent, nec araneæ, nec ipſiûs ſcorpii morſus aliquid notabile à nobis exigunt, ſi fides habeatur Cl. de Sauvages & Mead. Quocircà operam luderemus inutilem, ſi circà illos ampliorem tractationem inſtitueremus, cùm præſertim ſatis jam de illis viri clariſſimi ſcripſerint.

At numeroſiſſima eſt illorum inſectorum cuti nocivorum claſſis quæ etiam non laceſſita, ſanguine aut liquoribus humanis aut cibantur, aut delectantur. Primam claſſem tenet inter alis deſtituta animalia, ſuâ in claſſe ſingularis, hirudo, cui ſi ad vitam neceſſaria foret ſanguinis humani uſura, jam certè dudum tota periiſſet ſpecies, cùm paucis admodùm eveniat ut talium epularum contingat opportunitas. Ejus in cutem actio ea eſt, ut triplici ſtimulo vulnus ſatis profundè inferat, ut indè ſanguis copiosè profluat, quem poſteà aliquo inſtrumento linguæ in morem facto ſugit, & advocat ad cutim, ita ut fortiter cuti appreſſa hirudo eam, niſi plena cruoris, non dimittat. De ejus anatome quam in actis Academiæ Regiæ Scientiarum inſtituit Morandus hìc altiùs agere inutile eſt. Sufficiat ſcire hìc, non omnes æquali ſugendi poteſtate donatas iri, eas verò quæ fortiores ſunt & quas hirudines equinas vocant, eâ vi eſſe præditas quâ fortiſſimum animal poſſint plures ſimul admotæ ſolâ ſanguinis effuſione trucidare. Nec minùs notabimus antiquos de hirudine voratâ tanquam de graviſſimo malo locutos (*b*), at huic veneno ſolam aquam ſalſam oppoſuiſſe. Nec mirum, cùm etiam vulneribus in cutem inflictis, perſtantibus adhùc animalibus, ſal pro certiſſimâ medicinâ ſit; quippè & eas fugat, imò & enecat, atque ab iis inflicta ſanat vulnera. At credunt aliqui magnum debere adhiberi in animalibus illis ad uſus medicos ſeligendis delectum, quippè aiunt eas quæ nigræ ſunt morſu venenato infames, quod experientia falſum demonſtravit. Certè quæcumque hirudo ſanguinem ſuxerit, plagam levem, vix prurientem relinquit, quæ

(*a*) Tetr. 4, ſerm. 1, cap. 18.
(*b*) Aetius, Tetr. 4, ſerm. 1, cap. 51.

cum muriâ detersa & benè lota, nulla suî post paucorum intervallum dierum relinquit vestigia.

An res ita se habeat cum genere illo vespertilionum quæ, referente Flacourt, apud Madagascarii insulam clam sese hominum dormientium intrà cubicula insinuant, nulloque quo expergescat dolore facto, ipsos sanguine exhauriunt, hùc usquè scire non datum. Timido animali vulgò ad illud fugandum terror sufficit; aliundè sanguine satura hæc animalia vulgò tanquam stupida concidunt, antequam funesta labes inflicta sit. At de ejus morsu levissimo, siquidem ne dolorem quidem concitat, nihil certi hùc usque mihi constitit.

Non iras, aut furorem concipit, sed aut pabula, aut delicias quærit importuna illa turba, quam æstas in locis humidioribus & calentibus parturit culicum, moschitarum, mosticarum, tùm etiam alia circumvolitantia insecta ephemera, quæ incautos circà ripas aquis aut stagnantibus, aut tranquillo cursu defluentibus irriguas, tam sævè pungunt aculeo, suguntque proboscide. Species comprehendunt quas Linnæus vocat *culices*, *empyes*, *conopes*, *hypobosca*, *asylos*, animalibus etiam & hominibus æquè infestas.

Quò regio aliqua luto atque cœno squalet magis, calore perfusa humido, eò etiam & pluribus & valentioribus infestatur culicibus, quorum species hìc numerare extra operis metam foret. Hinc America, præsertim verò insulæ & magnorum illorum fluminum quibus tota perluitur littora, eorum genere multiplici ita scatet undiquè, ut inter ejus munimina jure meritòque illa insecta habeantur. Inter quos culices eminent illi quos Portugalli, seu Lusitani *moschitos* olim nominavêre, Britanni verò atque Galli *musliques* appellant, de quorum speciebus qui plura certa atque observata videre voluerit, adeat Ill. Hans Sloane Historiam Jamaïcæ.

His omnibus commune est ut cutim telo acutissimo perfodiant, liquorisque acris & verè ignei guttulam infundant; undè non solùm dolor pro perfossionis momento vividissimus & intolerandus exoritur, non erysipelas leve, sed circà vulneris oras cutis tumet intensissimè, jungitur dolori punctorio pruritus intolerabilis, & si incautè his te exposueris, & plures, aut manus, aut pedes percutierint, artus omnis undequâque inflatur, tumet textus cellularis, dolores undiquè circumfunduntur. Adest sævior

inflammatio, febris eodem gradu, eâdemque vehementiâ quâ tumor cutis decrescit, aut increscit. Si tamen locum puncturæ lustraveris, omnia simpliciter erysipelatosa videbuntur, & manu appositâ rubor evanescit, excepto loco quo aculeus infixus fuit, ita ut nulla alia sit diagnostica nota morsûs insecti, nisi in illo punctulo.

Dormientes æquè aggrediuntur, atque vigilantibus infesti sunt. Vestes ipsas, si non arctè colligatæ fuerint, superant. Et sæpè ab eorum morsibus palpebræ mirum in modum intumuêre, donec calore aucto & febre vel in toto corpore, vel in solâ parte concitatâ coquatur, ut cæteri humores morbifici, & expellatur venenum. Raró tamen ultrà cutem ejus efficacia extenditur, ita ut semper prognosis fausta institui possit, nisi tamen scateat interiùs aliquo vitio animalis œconomia, tunc enim delatis hùc tanquam à vesicante omnibus humoribus, potest & inflammatio phlegmonodes & ipsa gangræna nasci. Imò non rarum est in tenerioris constitutionis pueris glandulas in puncturæ viciniâ affici, undè pro re natâ poterunt illæ suppurationem concipere.

At verò tota curatio interior in diluentibus, antiphlogisticis liquoribus consistit, ne crescat inflammatio & pessima evadat, ne febris in ardentem vertatur. Exteriùs verò nunquam hìc admittenda unguenta, aut olea rancore cutim inficientia. Poscâ tenui, saturninâ identidem, vulnus fovere convenit, aut plantis refrigerantibus, & levi adstrictione donatis quæ ad hunc usum tanquam specificæ laudantur. Tales sunt plantaginis, betæ, sedorum variorum folia, quibus præ omnibus excellere videntur guttulæ aliquot spiritûs alcali volatilis, qui potenti vi resolvente donatur, præcipuè verò ad cutim appositus subitâ eam refrigeratione afficit.

Ad hæcce remedia referuntur omnia illa arcana venditata ad morsus culicum. Quibus ad præcautionem antè morsum inflictum addenda sunt olea odorata, fœtida, quibus corpus amant intingere Caraïbæ, imò & ab iis remotissimi Laplandi, quos tamen frigidissimo sub cœlo vexant culices mirum in modum, cùm lacûum septentrionalium ripas incolant illi, & post octonos hyemis menses æstas, apud eos imbribus & inundationibus infamis, ardore ingenti sæviat, cùm per longissimos dies vix sol exurens noverit occasum.

Forma nocendi in omnibus ferè eadem est. Sunt tamen differentiæ aliquot. v. g. datur in Jamaïcâ, teste Hans Sloane, culex

minor niger cujus puncturam non sentias. Cutem tamen sanguineis maculis inficit. Alia species quam *maringuoins* vocant, strepitu terret, priusquam morsu dolorem acrem incitet, fumoque fugatur. Aliud est insectum, *mapyeri* vocant (*a*) Guianenses, quod cutem ita sphacelo inficit, ut igne inurere partem pro unico remedio sit. Alia forsan sunt similia multa quæ, sub viatorum fide, referre longum foret & inutile. Saltem ex positis hìc principiis nemo non agendi rationem similibus in casibus reperiet, modò non ova in inflicto vulnere deponant insecta, quod multis animalculis commune esse suadet analogia, quâ, teste Cl. Reaumuro, demonstratur non aliam ob causam ab ichneumonibus perfodi pulices, nisi ut in vulnere depositis ovis sub ipsorum visceribus crescat vermiculus, qui in chrysalidem primò, dein in ichneumonem facessat. Si tale quid hominibus acciderit, certè absque aliquâ suppuratione tolli ovula hæc impossibile : sin minùs intrà cutem adolescent ; de his infrà dicendum erit.

Præterea notandum est non eumdem esse effectum insectorum cutem pungentium in eorum cutem qui iis assueverunt & pluries demorsi sunt, quasi fastidiosum & prægustatum cibum spernerent helluones illi : multò minorem in indigenas quàm in advenas, in viros & senes quàm in pueros ferociam exercent.

Importunitate volitantium horumce animalium pejor est adhùc illa quæ pendet à bestiolis illis quæ, etsi alis destitutæ, ex nostrâ substantiâ pabulum quærunt, ut sunt cimices nostrates horrendo putori puncturam dolorificam jungentes, & importuno incessu pruritum in cute, imò & anxietatem universalem ita producentes, ut somnos avertant toto illo tempore quo æstas perdurat ; imò & hyeme resurgentes ad morsum, si cubicula ita disposita sint, ut nunquam aëre frigidiori perflentur. An idem sunt atque culices rotundi de quibus in anthologiâ : certè alia acarorum rubicundorum species versùs pratensia domicilia noscitur quæ sanguine pariter vivant. In eâdem classe continentur pulices, nullo quidem odore distincti, sed acerrimum infligentes morsum. Hi quidem ab uno animali in aliud feruntur. Nec uni speciei addicti sunt, à canibus, bobus, felibus, in hominem translati. Pediculi verò seu *pedes* dicti Plauto, qui squallorem & spurcitiem sequuntur, & de quibus posteà articulo peculiari dicendum erit, inter ea insecta meritò numerantur quæ nidum in nostris ponunt corpo-

(*a*) Tom. 2, lib. 2.

ribus

ribus & ex noſtrâ ſubſtantiâ non ſolùm vivunt, ſed propagari viderentur.

At cimices, pulices, acari, blattæ, aliaque minùs cognita, forſan etiam alia incognita inſecta videntur primò cutem perfodere, tùm poſteà evidenter ſanguinem exſugunt, ita ut qui flaveſcens & pellucidus erat antè paſtum cimex, dùm cuti adhæret, rubeſcat, & brevì tumeat omninò. A pulicibus non tam pruritûs importunitas metuitur, quàm punctura acutiſſima. At remanent utriuſque poſt morſum maculæ ſanguineæ rotundæ, ob æqualitatem ſuctionis, ſed nullus, aut in demorsâ parte, aut in viciniâ dolor. Hinc ergo importunitas ſumma, periculum nullum. Talem avertere peſtem, hìc labor eſt. Nam ſanare inflicta vulnera nulliûs eſt pretii. Certè ſulphure necantur, & dùm torpent hyeme, circà eorum ova, ne excludantur, ſummâ munditie allaborandum : ſervorum cura ſit, nec foramina relinquere abdita, nec ſtragula aut crepidines lectorum negligentiùs tractare, vernice & pigmento maſtychino omnia obturare. Hæc enim omnia dùm perpetuum cimicibus bellum inferunt, eos tandem omninò deſtruunt.

Sed non ad omnes æquè poteſt hæc cura pertingere; pauperiores, & pueros ſortis tenuioris in collegiis congregatos ſæpè inſectis hiſce perfoſſos videas. His ſæpè jure apponuntur cubantibus herbæ, quas cimices dùm plus ſanguine humano appetunt, eorum derelinquunt corpora. Hâc virtute pollere dicuntur phaſeoli, atriplices, braſſicæ, aliæque hujuſmodi plantæ, quas experiri quid vetat? Multi ſunt in hiſce rei medicamentariæ ſcriptores. Res mihi de foliis phaſeoli certa viſa eſt.

Quod de cimicibus dicitur, non ita de pulicibus ſaltantibus illis verum eſt. Sed ſummè interdicenda cum catellis communicatio, aut animalibus domeſticis quæ hiſce inſectis undiquè conquiſitis per æſtatem ſcatent. Unica ſit in hiſce vitandis regula, munditiem ſervare exquiſitam.

Acarus minutiſſimum ex viſibilibus animal cuti pariter inſidet, in quâ oculos fugit, pruritum tamen incitat, & morſum infligit non adeò ſpernendum quin ſentiatur. Sed vix unquam aliquam meretur attentionem, ut & blattæ, plus veſtibus quàm cuti incommodæ; quæ tamen omnia inſecta aſſiduâ frictione, balneo, & ſi pejora ſint, ſulphure fugantur illito. Nam, ut alibi dictum fuit, ad omnia inſectorum genera cutim obſidentia nil meliùs confert illinitionibus ſulphureis. Sunt tamen etiam hujus generis inſecta

pessimè sordida quæ inguina præsertim, & partes genitales fædant, atque pruritu vexant, epidermidem etiam divellentia. Hæc unguento mercuriali tantummodò tacta occumbunt, quod quidem procul dubio alia pariter necaret cutanea insecta, si tutò, & sine incommodo posset illud totam in cutem adhiberi. Imò, ut jam alibi diximus, à morbis cutaneis rebellibus ad luem veneream detortum fuit unguentum mercuriale, & scabies vera & legitima ab insectorum incognitorum morsu pendere visa est. Quod tamen non ita accipi velim ut videantur omnes cutanei morbi ab insectorum morsu pendere, ut plures, nec ignobiles Medici, etiam temporibus nuperrimis, contendêre, cui cum favore excipiendæ opinioni obstant & rerum natura, & depuratoria plerorumque indoles, imò etiam simplicissima plerorumque non depuratoriorum curatio.

ARTICULUS III.

De Animalibus quæ in cutem insiliunt, sub ipsâ vivunt, & nidum ponunt.

Ex hominum conditione est, si sani esse velint, ut cutem servent & mundam, & ita apertam ut non solùm exhalationi apta sit, sed inhalationi etiam, quandòquidem ea libera habenda sit, quippè quæ, licèt minùs cognita, non tamen minùs ad sanitatem & vitam conferat, quàm ipsa exhalatio. Præter latentia mala quæ neglectam cutis curam, accumulatasque cutaneas sordes sequuntur, timenda semper est, imò quasi necessariò supervenit animalculorum plurium, per varias regiones diversorum exclusio. Omnibus terris communis est pediculorum proventus. Nam ut suus cuique speciei animalium est pediculus, sic etiam homini peculiaris est à microscopicis auctoribus satis fusè & accuratè descriptus. Verùm homini non una species incumbit, nocent ipsius cuti etiam aliorum animalium pediculi, sic pediculus vulturis effectus in hominem atroces gignit, teste qui eum descripsit Avicennâ. Sic alius descriptus est ab Hans Sloane, observatore præstantissimo, quem Americanum ferocem vocavit. Prætereà verò dantur etiam alia insecta incognita quibus, ut videtur, cutis non proprium nidum præbet, sed quæ datâ occasione in ipsam invalescunt, atque commorantur. Unius ego exemplum vidi in puero

qui pertusus ad collum per varias retrogradas & mirum ad modum sub epidermide delineatas rubellas vias sine pruritu, sine ullo incommodo ad pedem usque pervenerat. Ibi repens per cuniculum, nullo alio symptomate, præter claudicationem levem, rursùs sibi novum iter cudebat animalculum pusillum rubrum quod ego è blattarum genere putabam. Integrum aspicere non datum fuit, nam ut incognitam pestem averterem, suasi propinquis ut decocto tabaci recentis cutem foverent, quo & animal peremptum, & paucos post dies vestigia morsûs sublata sunt. An illud quod *pedicellum* Piceni, *sacrum* Taurini, *burgantem* Vascones vocant, nullâ formâ expressâ, præterquàm globi : ait eum Scaliger (*a*) extractum acu & in ungue positum sese movere.

Datur & in meridionalibus oris Galliæ nostræ insectulum à vindemiarum quo sævit tempore nomen accipiens, pediculus levis & rubens, qui sæpè sub ipsâ cute fodit cubilia, imò & altiùs penetrans phlegmonem concitat, & cum suppuratione exit de corpore ; hanc prævertit Chirurgus, si forfice levi, aut aciculâ radens insectum sustulerit.

Sed quò propiùs ad humidiores atque exæstuantes Americæ oras pervenimus, præsertim verò ad insulas atque locos illos in quibus sylvæ æternæ atque vix pertusæ nidum omni animalium generi præbent, dùm simul plantis hederaceis atque repentibus solum omne sternitur, simul à densissimâ arborum procerarum congerie sol arcetur, eò magis propullulant mille insectorum genera; hìc reptatu cutem attingit pediculus ferox Americanus Cl. Sloane (*b*) quem *chegos* vocat, *chique* nostrates appellant. Adest sensus incommodus, dolor levis, tumor inflammatorius, sed mollior. Experti ab Afris nigritis Chirurgi aperiunt cutem aciculâ paulò suprà tumorem, accuratè illum à cute sanâ separant, & cavitatem quam tumor ablatus relinquit tabaci cineribus explent. Addunt continendis cineribus emplastrum. Post paucos dies sanata reperiuntur omnia.

Ad omnes quidem pertinet insectum illud, sed nigritas & illos qui pedibus nudis incedunt adoritur præsertim. Undè plus digitos pedum invadit, quàm aliam quamcumque corporis partem. Tumor piso æqualis in duplicem ab incolis speciem distinguitur, alteram venenatam, alteram veneno carentem. Utroque

(*a*) De Subtilitate contra Cardanum.
(*b*) Lib. 3, cap. 2, pag. 2. Introduct. pag. 124.

in tumore vivacia reperiuntur insecta, per fibras sugendo, ut crediderim, aptas corpori adhærent; venenato inest punctulum nigricans; sed Cl. Sloane arbitratur negligentiam curæ dissimilitudinem hanc parere. Præterea tumor hic continet magnam ovulorum copiam quæ ex albo squallida, si terantur, strepitum edunt. Creditque illustrissimus auctor ova esse insecti pedicularis quod vitam communem agit in locis cœnosis & ex detritu vegetantium squallentibus. Insinuantur vulgò ova sub pedum ungulis quæ, si sinantur, multiplicant sese, in verminosum ulcus facessunt, lædunt ossa, imò & gangrænam arcessunt. Refert Pater Labat Capucinum, cujus is erat ardor ut in Europam horumce insectorum coloniam adduceret, sibi insecta illa spontè pedibus apposuisse, sperans maturum satis in Galliâ reditum ut pestem hanc viderent Medici Galli, ita spe suâ excidisse, ut fuerit necessarium ei crus amputasse antequam terras contingeret. Quâ in *historiâ* socordiam certè ægri, sed Chirurgorum imperitiam redarguendi, locus est.

Sed quid addamus de verme illo intrà cutim excluso & ibi intrà ipsum adipem degente quem *macate* dicunt. Qui cùm suibus in Americam asportatis communis fit, ipsos tamen etiam homines invadit, tres lineas crassus, ubi jam adolevit, quatuor longus, albus, annullaris, rostro utrinque adunco & forficibus acutissimis donatus, qualem extraxit & extractum ex parte adiposâ clunis fæmineæ spiritu vini servatum mihi demonstravit vir omnibus fortunæ donis dignus, tùm ob artis eximiam peritiam, tùm ob suavitatem morum purissimam D. Chambon olim Cayennæ Coloniæ Gallicæ, nunc nosocomii militaris cohortium Prætorianarum Chirurgus. Certè non ita integer sese intrà cutem insinuavit, sed ovuli formâ latuit sub epidermide. Quandiù ibi latet & phlegmonem atrocissimum & suppurationem inseparabilem, nec exhauriendam, inducit, altè sese semper defodiens. Hoc abstracto, in quâ certe abstractione faciendâ per forfices, cum arctè adhæreat, arte & patientiâ opus est, omnia mala brevì evanescunt.

In genere verò fatendum est nunquam adeò tacitè insecta subtus cutem irrepere, quin facile sit ipsis mederi, ubi semel eorum invasio cognita fuerit. Imò solitarium insectum raròingens machinæ nocumentum inferre potest. Verùm si, ut in miserrimâ omnium rerum egestate, si, ut in squallore carcerum, multiplicentur ærumnæ, mundities avertatur, crescat spurcities, in humido ca-

lore, nonne poteſt ita arrodi cutis, ita humores depravari, ita acefcens mucus redundare, ut muſcæ illæ quæ animalium mortuorum carnes circumvolitant, & faceſſunt in vermes ſquallentes atque rotundos exedentes cadavera, poſſint etiam vivam carnem, ſed languore emortuam, ſed ſquallore rancidam, ſed putrefactioni proximam adoriri, ita ut dentur homines σκωληκοβρωτοι qui vivi roduntur à vermibus, ut de Antiocho apud Machabæos, de Herode in Actis Apoſtolorum legitur?

Certè in ulceribus cacoetheis & phagædenicis vermes videre in mendicis non ita rarum, ut & in diro illo pedis ſphacelifmo melancholico atque ſenili. At minùs frequens eſt, ſaltem noſtris in oris, videre ulcera à vermibus orta, undè illa fuit plurimorum opinio, quod de vermibus in ſacro textu dictum eſt de phthiriaſi intelligi debere. At illuſtriſſimus Boerrhaavius dùm agit de aquâ & imbribus, narrat dari ex alto deciduos imbres qui quam veſtium tetigerint partem putrefaciunt, imò vermiculis excludendis anſam præbent, ut natæ indè phlyctœnæ ſcateant vermiculis. Id putat apud Æthiopas ſe vidiſſe Ludolfus. Certè & Africa & Aſiæ illa pars quæ tropicum inter & lineam æquinoctialem ſubjacet, omni genere inſectorum terrifica eſt: nec hucuſquè circà hanc partem Hiſtoria Naturalis abſoluta. Verùm his corroſa vermiculis corpora ſiccitatem ſummoperè quærere debent, diſcutere decoctis plantarum acrium & aromaticarum admiſſa & nondùm ulcus conſtituentia inſecta. Quo in genere proſunt nicotiana, ſtaphiſagria, abſynthia, amara, odorata quæcumque, tùm balſamica, reſinæ odoratæ quæ inſecta fugant & enecant. Ipſe quoque mercurius iis enecandis aptiſſimus eſt, ſed non ſine aliquo periculo, uti jam dictum. Verùm hiſce omnibus præſtat ſedula mundities, balnea, quæ vel ipſa imperat Aſiaticis & Africanis religio, linteorum mutatio quotidiana, capillorumque ac pilorum, imò & unguium cura, ne mucoſæ ſordes ipſo uſu vitæ detritæ & accumulatæ ranceſcant, & nidos excipiant horumce inſectorum. Etenim diſpoſitio cutis ab intimâ humorum diſpoſitione pendet, quæ poteſt in hujuſmodi cachexiam converti quæ ingeneret inſecta, ut modò videre fas erit, dùm ſingulatim famoſos cutaneos expendemus morbos qui, ut frequentiùs viſi, ita fuſiùs ab auctoribus deſcripti ſunt, phthiriaſim ſcilicet, ſeu pedicularem morbum, crinones, ſeu comedones qui infantilia corpora vexant, & demùm venam medinenſem, ſeu vermem illum ab auctoribus

Asiaticis olim descriptum quem nunquam Europa genuit. Nam si quæ sint alia insecta aut nobis, quod possibile non negamus, aut aliis quibusvis auctoribus prætervisa, facilè ex inductione ex cognitis deducendâ tractabuntur & curabuntur.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

De Phthiriasi.

Phthiriasis, φθειρίασις morbus pedicularis, ita à Græcis dictus quòd perdat atque corrumpat cutem, ἀπὸ τοῦ φθείρειν, morbus est ab omni antiquitate cognitus, & ab omnibus ferè auctoribus descriptus, si solum forsan exceperis Hippocratem. Celsus (*a*) de phthiriasi loquens eam pro morbo palpebrarum proprio habet, additque eam excipi ingenti fluxu seri acris erodentis, sed de eâ tanquam de morbo locali loquitur. At Galenus (*b*) morbum in phthiriasi pedicularem, ut universalem agnoscit, cui cæteri auctores Græci assentiunt.

Divisio tamen inter Arabes & Græco-Arabes legitimè admittitur, ut morbus alter pedicularis universalis sit, alter verò particularis, qui & pediculorum genere differt. Ità secundùm ipsos, naturæ ad normam & institutum, alii sunt pediculi barbarum hirsutarum & capillorum densorum, quos rotundos & tenuissimos *lendes* vocant, vermiculique sunt, potiùs quàm pediculi; quamvis eos multi pro ovis pediculorum habeant : alii rotundi etiam & tenues, multipedes, inguinibus solis hærent, *morpions* dicti, qui mercurio in unguentum adhibito perfectè sanantur. Ad pediculos etiam referunt eos qui inter unguium juncturas & manûum articulos adhærent, cirones seu χείρωνες dicti, quos ex hoc numero eximimus, nec inter pediculos numerandos credimus; quibus additur vera pediculorum cognitorum familia ubique in corpore habitans, sed præcipuè densissimas pilorum sylvas incolens.

Verùm de hujus morbi generatione, seu potiùs diversis speciebus, inter auctores ingens dissentio. Aristoteles (*c*) enim pronuntiat pediculos ex carne gigni, quibus futuris emergunt pustulæ

(*a*) Lib. 6, cap. 6, n°. 15.
(*b*) Lib. de Theriac. ad Pisonem.
(*c*) De Hist. Anim. 5, 31.

quædam ſine pure exiguæ, quas ſi pungas, pediculi exeunt. Et quidem aliquos eâ fœditate obiiſſe proditum eſt (*a*), ut Alcmannum Poetam, Pherecidem Syrum Tragædorum auctorem, Acaſtum Peliæ. Imò quidam ſunt auctores qui Olynthium Calliſthenem, dùm in vinculis juſſu Alexandri Magni ſervaretur, hoc morbo putant interemptum, quamvis aliter Arrhianus (*b*) & Q. Curtius cenſuerint : Mutium præterea juriſconſultum, imò & Platonem philoſophum, dignum æternâ gloriâ virum, inter teterrimi mali victimas numerant. Quòd ſi illos quoque allegâre operæ pretium eſt qui, nullâ quidem virtute celebres, nomen tamen aliquod conquiſiêre, fama eſt eum qui bellum ſervile movit in Siciliâ, Eunum nomine, fugitivum, poſtquam attractus Romam captivus eſt, morbo pediculari conſumptum.

Sed & Diodorus Siculus (*c*) refert parùm ab Æthiopibus diſtare *acridophagos*, & ne cum Salmazio (*d*) ſentire videatur, qui ακρίδας pro ſummitate plantarum intelligit, locuſtarum fugandi eaſque occidendi rationem edocet. Cùm autem ego cum Salmazio ſentirem, nec ſatis ex analogiâ chemicâ intelligerem quomodò veſci poſſint homines inſectis attenuatiſſimis & ad cantharidas accedentibus, teſtis autopta Cl. Chambon jam cum laude advocatus, qui orientales locuſtas curiosè ſecuit, nil ſibi mirum videri in iis epulis admonuit, cum iſtis magnitudine prodigioſis promineat mirum in modum abdomen membranaceum, in quo ingens undiquè referta reperitur è vegetantibus minutim conciſis paſta viridis, quæ colorem, odorem & mucaginem vegetabilem ſervet. Dicit verò Diodorus Æthiopas illos eſſe corpore levi & pedibus celerrimis, ſed vitâ admodùm brevi, cum longæviſſimi apud eos XL annos non ſuperent. Mirabilis etiam vitæ exitus eſt, omniumque miſerrimus. Ingruente enim ſenio pediculi corporibus ipſorum alati innaſcuntur, non ſolùm genere diverſi, ſed etiam ſpecie horridi & inſigniter deformes. Peſtis hæc à ventre & præcordiis exorſa perexiguo tempore totum corpus exedit. Morbo hoc afflictus, primùm velut ſcabiei prurigine irritatus, leni titillatione mordicatur, oblectamento ſcilicet cum dolore permixto. Verùm poſteaquàm beſtiolæ intercutes ſubindè magis ad ſuperficiem enituntur, magna tenuis ſaniei vis

(*a*) Sever. Samnon.
(*b*) Arrhian. lib. 1°.
(*c*) Diodor. Sicul. Hiſt. lib. 3, Ed. Rhodom. pag. 162.
(*d*) Præfat. in Homonyma materiæ med.

cum intolerabili doloris acerbitate simul erumpit, idcircò violentiore unguium fodicatione sese lacerans ægrotus, gemitus miserabiles effundit. In maximâ verò exulceratione tanta vis vermium expullulat ut aliis post alios, tanquam è multifariam perforato dolio, erumpentibus & scaturientibus, omnis ablegentium opera ludatur. Hi ergo per hujusmodi corporis resolutionem infelici exitu vitam claudunt; an à naturâ cibi, an à temperie aëris eventus iste proficiscatur, ambiguum est. Hæc Diodorus. In fœdis impurisque ulceribus pediculi nascuntur, inquit Plinius (*a*). Nec negarim casum hunc mihi nunquam visum aliis occurrisse. Cùm præsertim Hyeronim. Mercurialis vir doctissimus & inter viatores observator præstantissimus, easdem observationes à Diodoro jam factas Agatharchidi tribuat. Præterea rem observaverat Forestus (*b*) in pictore insigni Boeklandio, aliique auctores multi, quos & in Ephemeridibus naturæ curiosorum & alibi passim reperies, ita ut autoritate res non indigeat.

Verùm alia est phthiriaseos, seu morbi pedicularis forma quam & Ennio Poetæ aiunt contigisse, & Dictatori Syllæ (*c*), cujus corpus in pediculos totùm versum, ut cùm multi noctu & interdiù tollerent eos, nullâ parte potuerit tamen quod rejiciebatur æquare illud quod succedebat: verùm omnes vestes, balneum, pollubrum, cibus illis repleretur. Ideò sæpiùs die ingrediebatur balneum, abluens & abstergens corpus, cæterùm nihil proficiebatur. Vincebat enim celeritate conversio, superabatque copia omnem purgationem. Vidit Amatus Lusitanus (*d*) Olyssipone hominem cui nomen *Tabora* non ignobile, qui hoc morbo miserè obiit. Ita enim pediculi per ejus corpus scatebant & abundabant, ut duo ejus servi Æthiopes nihil aliud curæ haberent quàm ex ejus corpore cophinos plenos pediculorum ad mare quod civitatem hanc alluit deferre. Sed fidem derogat amplificatio.

Certè historici plerique declarant Philippum secundum Hispaniarum Regem, morbo pediculari obiisse, & cum ulceribus quidem. Sed an pediculi ab ulceribus nascerentur non satis constat? Quamvis ergo, apud nos præsertim, rarus sit exquisitus ille morbus pedicularis homines chronicè perimens, satis ex numerosis observationibus omni fide dignis constat, eum esse admittendum;

(*a*) Lib. 27.
(*b*) Forest. lib. 8, schol. obs. 15.
(*c*) Plutarch. in Syllâ.
(*d*) Amat. Lusitanus, cent. 3, curat. 58.

cùm

cùm præſertim nullus ſit apud Medicos qui non aliquandò, etiam in ſummâ munditie, curiſque aſſiduis pueros & puellas præſertim ſubitò pediculis affici viderit, quos non ſine ſummâ curâ, ſed tutò tamen ars evellit. Pediculi verò iſti iis quos ſordities ſibi proprios vindicat perfectè ſimiles ſunt, & à contagio crederentur oriri, ſeu potiùs contactu ſordium quas in urbibus populoſis devitare impoſſibile eſt. Sed contactus ille unum aut alterum poſſet ingenerare, non turmam illam quæ opportunum nidum nacta, tam facilè, tam celeriter evolvitur. Nec ulla datur obſervatio pediculos illos rotundos, aut alios nobis minùs cognitos quos *platiſſas*, Arabes *alguardam aſſoab* vocaverunt, aut morpiones, aut ſyrones qui ab homine in hominem communicantur, unquam morbum proprium produxiſſe, de quibus vide Joubertum (*a*). Nil ſimile narratur de iis qui ricini Scaligero dicti, poſt Varronem & Plinium, non homini proprii ſunt, ſed ab ovibus & canibus, teſte Plinio, in nos traducuntur, & dicuntur *ꝛ̄raii* in canibus, aut cynoraïſtes ; apud Arabas verò ſub nomine *kervæ* deſcribuntur.

At pedicularis morbus verus eſt proventus multiplicatus pediculorum majorum homini familiarium. Illos autem præcipuè aggreditur qui ad pubertatem nondùm pervenêre, ex pueliari ut plurimùm ſexu, flaventes illos & comis benè nutritis conſpicuos. Illis quos morbus iſte in remiſſiori gradu, qualem mihi contigit obſervaſſe, adoritur, ſubinvenitur cachectici aliquid. Manus & pedes ut plurimùm humiditate frigeſcente perfuſi ſunt, & ineſt cuti glabrities quædam œdematoſa, epidermiſque facilè in lamellas ſecedit. Tùm oculorum acies obtunditur, facilè catharroſam rancedinem contrahunt & nares levi de causâ obſtruuntur, aut diarrhæa ſubit. Urinæ copioſæ ſunt & facilè turbantur ac fætent. Cùm appetitu careant ad picam facilè deducuntur atque malaciam. Fœditatem hanc à mutatione aquarum contrahi auctor eſt Ariſtoteles (*b*), quod ita intelligendum eſt ut aquæ meliores in pejores mutentur.

Ego verò nullam aliam cauſam proegumenam crediderim efficaciorem, quàm quæ pendet ab alimentorum craſſorum & uberiorum pravâ concoctione ; ita ut ſordes accumulentur ad cutem, ob excrementi mucoſi copiam, undè fit ut in animi

(*a*) De Cutis Affectibus, cap. 6.
(*b*) De Hiſt. Anim. 5, 31.

anguſtiis, poſt ærumnas graves & ingentes luctus, pediculi ſuccreſcant. Indè Medici omnes Græci & Arabes melancholici aliquid ſubeſſe credidêre, & à craſſamento & excremento melancholico horumce animalium generationem pendere aſſeveravérunt. Datur certè cachexia pedicularis, ut eſt cachexia verminoſa, quæ climate, uſu alimentorum, moribus, communicatione vires ſumit. Certè licèt plures viderim hoc infortunio leviter laborantes pueros, nullum unquam indè occumbere vidiſſe contigit, quantumvis pro lethali & certam ad mortem deducente ab omnibus æqualiter auctoribus morbus ille habitus fuerit.

De cauſis quidem remotis atque proximis hujus morbi id ſcimus, morbum quidem pedicularem hos præſertim invadere qui ad cachexiam proni antè pubertatem eâ conflictantur, tùm verò etiam eos qui jam in decrepitam ſenectutem vergunt, præcipuè verò melancholicos, ſordidos, & ſi quandò reges atque divites adoritur, illud præcipuè indè pendet, quòd dùm vita luxu diffluit atque divitiis, alimenta plena ſucci aggregantur, agglomerantur etiam concoctionis nimiæ excrementa. Verùm non ſatis diſtinctè de causâ proximâ pronuntiaſſe videtur Galenus (*a*), licèt ei ſubſcribat Avicennas (*b*) dùm ait pediculos gigni ab excrementis calidis tertiæ coctionis, non tamen acribus, aut pravis, quia ex acri & virulentâ materiâ nullum animal gignitur. Proventum illum etiam ſub cute fieri poſſe, nec ſolùm ad cutem naſci contendunt, aiuntque pediculos ſub cute natos minori ſemper mole donari, ut potè incluſos, nec ſpatii compotes majoreſque qui ad cutem & in aere libero naſcuntur; quod an obſervatione compertum ſit neſcire me fatebor?

Verùm, licèt in hâc conſideratione cauſæ morbum efficientis aliqua vera ſint, problema non ſolvitur. Id certum, ineſſe poſſe limphæ & muco nutritio aliquam rancedinis ſpeciem quæ hæc animalia præcipuè foveat atque delectet, undè ova in eo deponunt, quæ plurimis de cauſis poſteà intruſa, aut vi etiam vermiculorum animata, poſſunt profundiùs penetrare, & inſeri, donec calore loci adoleſcant, & in perfecta inſecta mutentur. Naſci indè poſſunt, circumroſâ omni viciniâ, ulcera plus minuſve profunda, tabo ſimul atque inſectis diffluentia. Verùm ulcera illa ſemper ſuperficiaria erunt, nec niſi naturâ ad cicatricem & regenera-

(*a*) Lib. 1°. Methodi Med. cap. 7.
(*b*) Avicenn. lib. 4, fen. 7, tr. 3, cap. 26.

tionem frustra tendente possunt illa excavari & adolescere. Sed quodnam sit ranciditatis illud lymphaticæ genus & quonam oppugnandum sit specifico latet, causas enim proximas hariolari datur, non introspicere.

Diagnosis quidem morbi, ut plerorumque cutaneorum morborum, simplex & facilis. Prognosis ut certò habeatur, varii morbi gradus statuendi sunt. Vulgò enim pediculorum proventus inexpectatus ille, & sine ullâ prophasi evidenti irrumpens facilè fugatur. Difficilior est prognosis ulcerum pediculosorum quæ nunquam vidisse mihi contigit. Certò lethalis est phthiriasis ad insignem evecta gradum, qualem describunt omnes auctores veteres, & ex quâ tot viri celebres occubuêre.

Curatio etiam phthiriaseos pro vario gradu diversa est : & quidem in topicis commendandis plurimi sunt auctores, tùm etiam in victûs regimine. Sic Paulus (*a*) pediculos putat à ficûum usu frequentiori generari. Idem etiam asseverat Aëtius (*b*) aliique ex antiquioribus Medicis ferè omnes. Contrà verò regimen siccum & salsum, vinique mediocrem usum horum exclusioni esse infestum, adeòque curandæ phthiriasi aptum putant. Certè si, ut mihi videtur res, ita & aliis demonstrata est, infantes pediculis laborantes ferè omnes esse cachecticos ; si etiam fovet & alit pediculos senilis & immedicabilis cachexia, proderit certè & corpus antè omnia corroborasse & affluentem cachecticorum humorum copiam per purgantia eliminasse, quandoquidem sudoriferis nulla fides adhibenda. Quibus quidem in medicamentis id etiam curæ habendum est, ne aut vires debilitent, aut intestinorum tonum infringant, ita ut aliquid indè coctio patiatur novi mali, sed contrà robur inspirandum & alacritas resarcienda, ita ut & coctio benè peragatur, & ut veterum more loquar, excrementum illud tertiæ coctionis, perspiratio, instauretur.

Undè in similibus casibus, mercurialibus, resinosis, aut aliis lymphaticæ tenacitatis solventibus nullâ ratione fidendum est : cùm qualitas potiùs lymphæ pro causâ mali habenda sit, quàm ipsiûs viscositas, quæ cum insectorum generatione commune nihil habet. At interioribus sic in securo positis, & adhibitis propriis ad cachexiam medicamentis, si illa notabilior subsit, quæ ex amaris tonicis atque martialibus conflantur, tunc ad topica curam

(*a*) Lib. 1, de Re medicâ, cap. 81.
(*b*) Tetr. 1, serm. 1.

vertere convenit, eaque maximam curæ partem complent, cùm non solùm vermiculos simul atque pediculos enecent, sed etiam texturam cutis ejusque laxitatem sanent, tonum addant, defendantque ab insultu ovulorum, aut eorum exclusioni obstent.

In hâc quidem parte, certè plus in materiâ medicâ divitiarum nobis suppetere quàm quæ olim à veteribus obtinebantur potis est asserere. Ea enim quæ Oribasius accumulat ex iis facta sunt medicamentis quæ insectis necandis, etiam iis quæ vestibus inhærent blattis commendantur. Cedria, resinæ, gummi hederæ, cæteraque balsama odorata, sandaracha, nitrum, veratrum, staphisagria, muria, aqua marina, quæ omnia vermiculos omnes enecant: verùm inter alia omnia topica eminet tùm famâ, tùm virtute *delphinium staphisagria* dictum, seu pedicularia dicta antiquis, quæ exteriùs illita phthiriasi potissimùm medetur, ita ut Paulus (*a*) pronuntiet, se pediculariam ex aceto oleoque tritam inunxisse, nec unquam vacasse successu. Quod quidem jam remedium olim à Galeno (*b*) commendatum fuerat, additis sandarachâ & nitro.

Verùm omnes æquè auctores antiqui consentiunt ad laudanda balnea & illinitiones ex veratro factas, quod eò magis crediderim, quòd summè acris planta cutim roborare atque detergere potenter possit, mucumque solvere, &, ut antiqui aiebant, inter cutis purgantia rectè habebatur, dùm simul insecta necare valet. Quod etiam de aloë, de colocynthide intelligendum. Mihi verò ad hunc usum in morbo, levi quidem, sed pertinaci egregiè successit nicotianæ decoctum; hoc certè brevì perimuntur insecta. Sed citò morbus recurret, nisi diù in topicis versemur, & malo etiam jam à longo tempore fugato iis insistamus. Id tamen mirum videtur quòd omnes æqualiter auctores radicis oxylapathi exteriùs usum summè prædicent, & æquent veratro, quæ certè vegetabilia, tùm acredine, tùm facultatibus à se invicem differunt. Apud nos vulgò laudatur unguentum mercuriale, quod ex tertiâ, vel quartâ parte mercurii cum adipe mixti constet; quod cum ad ricinos & platissas specificum dici possit, non video cur non in phthiriaseos metu adhibeatur. At antè illiûs usum certè maxima de statu humorum inquisitio agenda est. Nam sive tenuior sit lympha quæ phthiriacos constituit, sive aliam ob causam, pes-

(*a*) Lib. 3, cap. 3.
(*b*) Lib. 2, de Comp. sec. loca.

ſimo vidi inſtitutam ſucceſſu mercurii inunctionem in lepidâ puellâ, quæ cum pediculis laboraret, intereàque propter imminentes nuptias ſummâ celeritate ſanari volebat, inunctionem adhibuit validam. De pediculis mentio nulla poſteà, ſed ipſa amauroſi correpta ſubito impetu fuit, quæ uſque ad hodiernam diem perdurans miſeram & connubio, & vivendi facultatibus orbavit. Alius ſalivatione ingenti ad primum mercurii aditum correptus dentes amiſit. Nobiliſſima mulier quæ pulcherrimam comam alebat, funeſto eventu in diverſorium impurum lecto minùs cognito credita pediculos contraxit, inungit mercuriali unguento capillos, pediculi perempti ſunt, ipſa phthiſim contraxit. Verùm corpore benè præparato, & humorum craſi reſtitutâ, certè inter præſtantiſſima phthiriaſeos remedia mercurius recenſendus eſt, ſi tamen datur aliqua ſpes in phthiriaſi ad aliquem gradum evectâ & ulceroſâ.

PARAGRAPHUS II.

De Crinonibus & Comedonibus.

Crinones, ſive ut Paræus (*a*) ſcripſit, cridones, ſeu comedones inter morbos cutis jure locum obtinent, ſive vermes ſint, ſive à pilis extrà ſedem natis horrenda naſcantur tormenta. Nam morbum hunc nunquam me vidiſſe profiteor, & ab auctorum monumentis loquar. Jo. Schenkius (*b*) pilos puerorum corpora infeſtantes deſcribit, dein vermiculos intercutaneos, additque à quibuſdam affectum pilarem vocari, ſeu τριχιάσιν, quamvis ab omnibus ferè auctoribus τριχιάσις pro palpebrarum morbo habeatur jure meritòque ; porrò ſervandorum nominum utilitas ab omnibus agnoſcitur.

Crinones etiam noſtros cum dracunculis alii, inter quos eminet Sennertus (*c*) confuderunt. An quòd neutros viderint ? Quod mihi contigit. Schenkius verò adducit autoritatem Hieronymi Reuſneri qui cridones cum varis vult confundi & utroſque eodem nomine Germanico proſequitur. At Samuel Haffenrefferus (*d*) qui tractatum expreſsè de morbis cutis ſcripſit, ſimpliciter

(*a*) Lib. 7, cap. 21.
(*b*) Schenkii, lib. 5, obſ. 7. Georg. Hieronym. Welſchius, Diſſertatio de Crinon. & Comedon. Petr. Borell. Obſerv. cent. 1, obſ. 6.
(*c*) Sennert. ſent. 2, cap. 24.
(*d*) De Morb. cutis, cap. 11.

pro morbo pilari habuit, carpitque Aristotelem qui morbum hunc pro affectu à vermiculis exorto habet. Contrà Georg. Hieronymus Velschius, propriâ edoctus experientiâ, eos vocat vermes infantum capillares, tenues & exiguos, pilis crassioribus quodammodò similes, sub cute, in artubus & præcipuè dorso innascentes. De formâ eorum nil sibi proprii vindicat Sennertus, cinericios & nigricantes pronuntiat Magirus, & Schenkius vermiculis similes qui in caseis nascuntur. At Winceslas Raphanus, Medicus Oppaviensis, (*a*) eos fusiùs descripsit. Humeros, inquit, & brachia inungebamus farinâ aceto permixtâ; vix peractâ unctione & ablutâ, statim eminebant è cute diversis locis tubercula quædam pusilla, ut papaverum semina, coloris cinericii. Ea statim cultello abradebantur. Quod nisi ocyùs fieret, recondebantur iterùm, & intrà cutem se recipiebant. Hi quoque vermiculi, sive quovis alio nomine vocentur, primò multi se proferebant, posteà pauciores, postremâ unctione prorsùs nulli.

De crinonum igitur & comedonum naturâ nondum satis constat. Certè latet eorum structura non plenè observata, nec plus de eorum origine scitur. Dari tamen in Americâ & Africâ vermes subcutaneos in ulceribus plerumquè nascentes testis erit Cl. Hans Sloane (*b*), & pluries vidit atque sanavit sub humidiori Guyennæ Gallicæ cœlo dilectus mihi Cl. Chambon. Hi in muscas exclusi avolant, dato tempore. Sed nec phases metamorphoseos, nec insectorum natura, nec ovulorum forma satis nota sunt.

Observatio est plurium auctorum, vermes albos cum sanguine è venis exiisse, aliis negantibus, & credentibus adipis frustulum pro verme habitum fuisse (*c*). Vermem quemdam pariter è venâ umbilicali, sæpè etiam & ex umbilico in recens natis infantibus reperiri plurimi auctores memorant, qui & umbilicum rodat & de nutrimento detrahat, maciemque inducat. Quin & Historici varii narrant Imperatorem Henricum Quartum hoc ipso vermiculorum capillarium morbo extinctum fuisse, aliis negantibus. Sed dari ovula quæ possint ex aëre externo in cutem excipi, ut de pediculis notavimus, indèque calore humano, præsertim morboso fota excludi non admodùm impossibile est. Quod vitium apud sordidas impexasque hominum gentes frequentiùs occurrere

(*a*) Scholz. Epist. 27.
(*b*) Hist. Jamaïc. Introduct.
(*c*) Jo. Rudolph. Camerar. Memor. Medicinæ, cent. 12.

debet, rariùs apud nos videre eſt, apud quos vel tenuioris ſortis homines aliquam munditiei idæam ſemper ſervant.

Verùm quocumque modo ſeſe res habeat, ſive crinones & comedones vivi vermes ſint, quod minùs probabile, ſiquidem agitata illa corpora nullis tamen ulceribus procreandis apta ſunt, ſive pendeat morbus is à difficili excretione pilorum, & bulborum vitio dolorem & pruritum afferente, non tamen minùs verum eſt morbum hunc inter affectus cutis eſſe recenſendum, ſuaque ſymptomata habere de quibus auctores, potiſſimùm Germani qui de morbis infantum ſcripſerunt, ſæpiùs mentionem injecêre, conſiſtere verò in externâ punctorum nigricantium ſummè pungentium eruptione, quæ plus minùſve aliquandò eminent, ſive ea exteriùs vis vitæ nunc impellat, nunc retrahat, ſive vita ipſis & organiſmus competant.

Symptomata ſunt (*a*), pruritus enormis noctu præſertim & calore lecti exaſperatus, undè inquietudo ingens, vigiliæ, atrox ſeſe continendi impotentia, ſed aſſidua hùc & illùc jactitatio; atque volutatio. Tùm, licèt ſecundùm aliquos auctores fame premantur aſſiduâ, & bellè comedant ægri, nam alii proſterni appetitum aiunt, tamen eorum corpora macie conficiuntur, conſtipatâ tamen alvo; imò & notavit Haffenrefferus (*b*) cordis palpitationem inter crinonum ſymptomata, & Hieronymus Montuus (*c*) lethalem epilepſiam ab iis oriri ſibi perſuadet. An non potiùs tremendam, & certæ mortis prænuntiam ab emaciatione convulſionem. Nam certum eſt omnes qui à crinonibus moriuntur infantes tabe abſumi. Quippè, ubi jam longis confecti fuêre cruciatibus miſeri, jam non ſuus remanet tenor & craſis legitima ſucco nutritio, undè reparari ablatis crinonibus materia nutritia poſſit.

Hi verò an etiam aliquandò in tumores aſſurgant & ſuppuratione deleantur inter auctores controverſia eſt? Nec certè mirum, cùm de nominibus non conveniat, & ſæpè pro crinonibus apud Joelium imò & Schenkium vena medinenſis habita ſit. Tota ergo crinonum diagnoſis in prædictorum ſymptomatum accumulatione conſiſtit, cum externâ apparentiâ punctulorum nigrorum, nunc ſeſe manifeſtiùs oſtentantium, nunc plus minuſve deliteſcentium; pro-

(*a*) V. J. H. Welſchium loc. cit.
(*b*) Haffenreffer. loc. cit.
(*c*) De Morb. Infantum.

gnoſtica verò ſigna in magnitudine & duratione prædictorum ſymptomatum tota comprehenduntur. Nam ſi multa & permagna ſint illa, vix tremendis effectibus reſiſtere poſſit infantilis machina quin convulſa pereat, & jam à longo tempore perdurans macies eò uſquè produci debet, ut nullâ arte reſarciatur, adeòque conſumptis & exſiccatis viſceribus pereundum eſt. Narrantur tamen & apud Mangetum (*a*) & apud Schenkium exempla plurium infantum ex hoc morbo ſanatorum, quæ quidem quomodò peracta ſit curatio ab iis repetendum nobis ſupereſt, cùm ipſi nunquam & ſimiles morbos, aut curationem parem viderimus, quamvis olim apud Narbonenſes frequens fuerit, teſtibus Borello, Jouberto, Meyſſonerio, Schyrone, malum quod forſan diligentiùs exculta mundities perſanavit, aut deſtruxit.

Curatio verò partim ſymptomata, partim vermes ipſos, ceu cauſam morbi attingit; ultima verò indicatio illa quæ ab his illata ſuperſunt incommoda tollere ſatagit. Vigiliis atque cruciatibus præſentibus opem ferre, ut neceſſarium eſt, ita diætam diluentem atque refrigerantem imperare neceſſe eſt. Tùm etiam, fugienda alioquin in infantilibus corporibus, narcotica admovenda ſunt & adhibenda, doſi quidem refractâ, inter quæ optimè in uſum vocantur leviter hypnotica ex papavere noſtrate conflata, ſyrupus de diacodio, ſive de papavere albo, papaveris decoctum, extractum papaverinum noſtras, in emulſis doſi ſuſpensâ, horâ ſomni oblata.

Dein verò Schenkius (*b*) methodum ad cauſam morbi tollendam chirurgicam ſic deſcribit; mulieres ad hypocauſta & ſudatoria infantes deducunt, muſculoſas affectas partes blandè primùm inductâ manu perfricant, poſt etiam melle perungunt. Hâc arte, ubi prolecti plurimùm fuerint vermiculi, tunc Chirurgo imperant ut novaculâ exſertorum capitula abradat & dimetat.

Verùm objiciunt multi (*c*) hanc methodum non carere periculo, cùm capitibus tantùm exſectis periculum ſit ne reſidua ſub cute corpuſcula putreſcant. Imò vermes illi ut plurimùm naturam polyporum aquatilium ſervant, ita ut, ſi non omninò abraſi fuerint, ex ſuis funeribus reviviſcant; undè auctor eſt (*d*)

(*a*) Bibl. Med. Pract. lib. 3.
(*b*) Loc. cit.
(*c*) Winzius, Append. de Morb. Infant.
(*d*) Loc. cit.

Paræus

Paræus ut volsellis comprehensi omninò abripiantur. Hanc etiam suasit curationem Borellus (*a*) expertus in germano suo fratre. At, evulsis illis, ne supersint ovula quæ malum ingeminare possint magnâ curâ invigilandum. Indè varia epithemata à variis auctoribus commendantur, inter quæ eminet illud quod stercus ovillum (*b*) cum oleo & melle inunctum recipit, similitudine à Græcis Medicis deductâ, qui stercus bovillum pro medicinâ adversùs apum morsum commendabant.

Certè olea quævis ad insecta necanda jure meritòque admoventur, inter quæ certè præstant olea illa quæ ex plantis amaris atque fetidis eliciuntur, essentialia præsertim, ut absynthii, chamæmeli, tanaceti, quæ eximiâ penetranti videntur virtute donari, nisi tamen dolor ab operatione superstes ea præferri jusserit quæ, cum virtute penetrante, etiam narcoticâ donantur facultate.

At si cutis durior fuerit, nidumque vermiculorum consumi intersit, addantur parvâ dosi quæ virtute cathæreticâ & epuloticâ mediocri donantur, ut sunt cineres lixiviales, seu salia alcalia, auripigmentum (*c*), aut meliùs adhùc famosa alio titulo, sed pro voluntate mitiganda, solutio mercurii sublimati corrosivi. Inest enim mercurio vis cognita vermes necandi, & si reverà à pilorum extra ordinem nascentium exortu devio malum pendeat, nihil meliùs potest huic malo opitulari quàm cathæreticorum actio. Supersunt posteà tollenda illa mala quæ harum causarum violentia intulit, ut sunt macies, febricula, &c. quæ varia postulant pro vario gradu præsidia. Vires enim anteà attentiùs inspiciendæ sunt, iisque consulendum, undè exulare jussis omnibus crassi succi alimentis, iisque quæ possint ventriculum opprimere, danda mitia, multâ aquâ diluta farinosa, ita per diem distributa, ut nunquam acquisitæ acrimoniæ desit mitigans pabulum. Verùm cùm plerisque infantibus nondùm ablactatis labes ista contingat, vix alio medicamento opus est, præter lac maternùm quod mitius & lenius efficiemus, si ita nutriatur ipsa nutrix, ut nullam consequatur acrimoniam, adeòque emulsis utatur levibus, decoctisque hordei & graminis pro potu, abstineat à vino, sale, brassicis, aliisque acribus, aut si jam ablactato infanti malum accidat, posthabitis omnibus, præparatâ debitè alvo, & expulsis, si quæ super-

(*a*) Cent. 1, obs. 8.
(*b*) Mich. Savonarola, tr. de Vermibus, cap. 4.
(*c*) Barth. Timæus, lib. 5, cap. 23.

ſint, à bile præſertim depravatâ, quiſquiliis, nihil meliùs proderit quàm uſurpaſſe uſum quotidianum atque diuturnum caprilli lactis quod pro univerſali nutrimento adhiberi poteſt, quandiù ferre poterit natura.

PARAGRAPHUS III.

De Dracunculis Græcorum, Venâ medinenſi Arabum.

Affectum conſtituunt in Africâ & aliis calidioribus regionibus familiarem dracunculi. Ab Africâ malum illud à nigritis in Americam importatum fuiſſe veroſimillimum eſt, ſi quidem antè alios Americanos colonos dracunculis objiciuntur nigritæ. Verùm iis ita patent illorum corpora, ut eos nullus non obſervaverit, & inter alios Cl. Hans Sloane (*a*) qui eos lumbricis terreſtribus formâ & colore confert. At frequentiùs illos viderat apud inſulam Ormuz & Perſidem totam Kempfærus (*b*), qui quantumvis obſervator ſedulitate ſuâ fuerit ſatis cognitus, non omnia tamen nota circà illorum originem reliquit (*c*).

Galeno (*d*) quidem olim ſub nomine dracunculi τῦ δρακοντίȣ cognitum fuit malum illud. Sed fatetur vir candidiſſimus ſeſe tantùm de eo malo narrationes audiiſſe, eſſe ſcilicet vermes nervoſos naturâ, colore, craſſitudineque lumbricis ſimiles, qui in quodam Arabiæ loco nati, tibiis hominum inſiderent; ſed ſe, cùm illos nunquam viderit, neque de eorum ortu, neque de eorum eſſentiâ quidquam pronuntiare poſſe. Paulus verò Ægineta (*e*) & Aetius (*f*) à Leonidâ acceptam deſcriptionem fuſiùs protulêre.

Æthiopicis, Indis, & Ægyptiis familiarem morbum pronuntiant, pueris præcipuè infeſtum; quamvis & Kempfærus & Hans Sloane eum etiam in viris obſervaverint. Lumbricis ſimiles deſcripſit Aetius, eorumque ſpeciem duplicem diſtinguit, aliorum magnorum, aliorum verò parvulorum; quam etiam diſtinctionem poſteà Albucaſis (*g*) admiſit atque ſacravit, dùm duo ſeorſim capita de

(*a*) Pag. 126, appendix ad introduct.
(*b*) Amæn. Exotic. Faſcicul. 3, obſ. 4.
(*c*) S. Hyer. Velſchius, diſſ. de venâ medin.
(*d*) Galen. lib. 6, de Locis affectis.
(*e*) Paul, lib. 4, cap. 59.
(*f*) Aetius tetr. 4, ſerm. 2, cap. 85. Freind. Hiſt. Med. art. Aetius, pag. 118.
(*g*) Cap. 2, 91 & 92.

iis conſcripſit. Verùm, referente Paulo, de eorum naturâ non idem eſt apud omnes conſenſus. Nam Soranus dracunculos ex animalium numero exemit, vultque dracunculum haberi pro tumore nervoſo. Hanc in ſententiam abiêre poſteà Arabes (*a*) Rhaſes & Avicennas (*b*) qui malum hoc, non venam medinenſem, ſed nervum medinenſem, ut demonſtravit Kempfærus, vocaverant. Sed illos erraſſe, & reverà dracunculos eſſe inter animalia numerandos adſunt teſtes autoptæ, & ii quidem graviſſimi, in Americâ Hans Sloane, & viatores plurimi à Guineâ advecti, & in Guineâ O-Dapper. Imò & Rupellæ in Batavo quodam eos obſervavit Chirurgus Guenotius, referente Welſchio (*c*), ut & Ulyſſipone vidiſſe ſe perhibet Amatus Luſitanus (*d*). Sed antè alios omnes facem nobis præferet Kempfærus (*e*) qui teſtis autopta pluries à ſe viſa enarravit & jure meritòque carpſit Sennertum qui dracunculos cum crinonibus confuderat, Velſchiumque qui, magno Arabum amore motus, morbum ſibi incognitum ad mentem Avicennæ enodare ſuſceperat. Nam Rhaſes ab Avicennâ in hoc diſcrepans aliquid animalis in venâ medinenſi latere tandem crediderat.

At Kempfærus vermem omninò eſſe pronuntiat. Ipſi enim bis contigit vivum, quod raròevenit, è cavo ſcroti extraxiſſe, unum Afro, alterum Perſæ. Uterque in lucem editus *ſpontalem* motum, vitamque prodebat, atque oſtendebat clariſſimè ſpectatoribus ab eo in rei fidem advocatis, quibus duo intererant juvenes Chirurgi. In aquam calidam injectus actutùm marcidus & immobilis flacceſcebat; in aquam verò frigidam immiſſus valdè hùc illùc ſeſe recurvabat, algidi humoris impatiens. Caput ultrà aquæ ſuperficiem ſubindè exerebat; motu profectò doloris indice, fateturque vir candidiſſimus ſe hucuſquè Avicennæ credulum non potuiſſe non ab ejus ſententiâ divelli.

Habemus certè hìc accuratam ejus deſcriptionem undè circà illiûs naturam ultrà poſſimus inquirere. Addit enim : « Lumbricus » ille coloris eſt ex pallido albicantis, longitudinis incertæ, » pedalis, cubitalis, & ampliùs, tener & teres, chordæ in » cytharâ craſſioris tenuitatem referens. Roſtello inſtruitur quod

(*a*) Tr. 2, cap. 21 & 22.
(*b*) Lib. 4, fen. 3.
(*c*) Cent. 7.
(*d*) Cur. 64.
(*e*) Kempfær. loc. cit. §. 4.

» Persæ barbam vocant. Per microscopium inspectus pilos obti» nere dicitur, qui tenuissimi & tenerrimi sponte fatiscentes, dùm » in lucem editur vermis, oculos Chirurgorum effugiunt. Ad » radicem barbæ punctum atricolor, inermi etiam oculo, depre» henditur. Ibidem oris vestigium quoddam, in caudæ verò extre» mitate foraminis quoque punctum, velut ani nota, conspicitur. » Duplici constat tunicâ, utrâque albidâ, interiori, paulò tene» riori, cujus cavum liquore albo, pingui nonnunquam & seroso » referta est, nullâ omninò sanguinis comparente guttulâ ».

Venam medinensem sub nomine *gordii totiûs pallidi* Cl. Linnæus (*a*) designavit. Inter vermes recenset, & ad classem illorum animalium quæ vocantur ab ipso intestina, sive animalia simplicia, absque artubus, nuda, libera refert vir clarissimus. Ad naturam gordiorum qui argillam habitant referendi videntur dracunculi. At ovula, generationis modum nemo aut vidit, aut vidisse potuit, nec quâ ratione intrà musculos tantâ longitudine crescant, nam eos penetrasse tantâ corporis magnitudine absurdum est. Putat Kempfærus quem sequimur, ovula exquisitæ tenuitatis ad usque patentium pororum oscula in fervidissimis climatibus potuisse vi & impetu circuitûs ferri. Quod indè imprimis arguit quòd non semper ad exteram cutem caput exerat animalculum, sed aliquandò per mediam corporis partem erumpat, capite illinc, hinc dorso intrà intimam cutem remanentibus, & extremitatibus abditis (*b*). Verùm quibus de causis remotis illis & procatharticis generentur vel ejus ovula, vel ejus larva inquirere, hoc opus, hic labor est.

Verisimilia tamen sectatus Cl. auctor, idæam Linnæi videtur probabiliorem reddere. Nam cùm hìc finitima dracunculo animalcula gordios in argillâ reperiat, fidem addit Kempfæro qui credit natalia dracunculorum deberi usui contaminato aquarum stagnantium atque palustrium, præcipuè verò ad eorum exclusionem conferre aquas pluvias in subterraneis fornicibus collectas, ut in ferventioribus & aridioribus oris eas servare necessarium est, ne quandoquè omninò aqua deficiat. Hinc pauperioris sortis homines qui aquas quasvis indiscriminatim potant huic malo plus subjacent. Notavit etiam illustrissimus auctor quòd illi homines qui loca fontibus irrigua & aquâ decurrente fertilia

(*a*) Syst. Naturæ ed. X. 1758, pag. 647.
(*b*) §. 4.

habitant, nunquam dracunculis laborare, sed contrà his maximè obnoxios esse qui virus ex imbribus hauserint. Quod quidem argillaceam præcipuè vermium horumce naturam probat, cùm retinendis aquis pluvialibus argilla plurimùm præstet, nec tamen non ipsi aliqua solubilia principia communicet. At fatetur clarissimus auctor conceptionem horumce ovulorum aëris inclementiâ & præpostero nutrimentorum crassiorum usu foveri atque determinari.

Causis (*a*) ab hisce oritur vermis ille, at nulla omninò natus, fotus, educatus, interiùs concitat symptomata, donec tandem sese prodat exteriùs. Ejus verò in lucem mox prodituri nuntia plerumquè est febricula, ut plurimùm ephemera, aliquandò in tertium usque diem protracta. Pars verme fœta levi rubedine & tumore afficitur; à quo postridiè exsurgit pustula pisi magnitudine, tenera, aquosa, pellucida, aliquandò atrum colorem referens. Quâ post unum, aut alterum diem spontè ruptâ, vel acu apertâ, prosilit lumbrici summus apex, sive rostrum ibidem hactenùs absconditum, quod pedetentim reliquum corpus sequitur blandâ titillatione sollicitatum. Sæpè etiam non nisi prævio partis dolore, & duritie vix sensibili nascitur, rupto ibidem quo viam sibi parat ulcusculo, sine epidermidis pustulâ. Excretio pro lumbrici magnitudine & maturitate citiori, tùm situ & loco generationis vario, promptior est, aut brevior. Raro statim & vivus, sæpiùs sensim, dierum circiter decem intervallo, educitur. Omnium felicissimè egreditur qui scrotum sibi pro sede elegit, nam hunc barbâ exertâ vivum illicò eduxit Kempfærus, quem in hisce exscribimus, sine dolore & purulenti ulceris incommodo. In crure, aut brachio, vel non multùm dispersus latens, vel in gyrum volutus, non admodùm molestè, imò uno nixu extrahitur. Ex femore & ulnis pariter non difficilè exit; situ vago ligamenta pedis involvens magno labore eruitur, morâ videlicet viginti, vel ampliùs dierum excluditur, cum tabo quotidiè copioso, magnoque ægri dolore. Id etiam evenit, si importunâ manu attractus rumpatur. Rumpi autem & recedere contingit, si ligamentis valdè implicetur, si subjectis partibus adhæreat fortiter, si longiùs distet extenso volumine ab exitûs puncto. Ita ut tria hæc ipsiûs exitum morentur, implicatio, adhæsio, magnitudo & porrectio vermis quæ aliquandò adeò longa, ut geminæ

(*a*) §. 4.

orgyæ, seu ulnæ Hollandicæ longitudinem superaverit. Accidisse vidit illud Kempfærus juveni helluoni. Hinc ad ejus generationem plurimùm conferre credit victûs ingluviem; ita ut & vermis longior sit, & partus ejusdem difficilior corporibus cacochymicis. Videtur autem ex observationibus auctoris nostri dracunculus polypi naturam obtinere. Nam rupto verme illo, ulcus quidem vulgo cum ingenti putredine prodit, ac dolore insigni, donec cum tabo fetido vix aliquod dracunculi vestigium deprehendatur, nisi quod ex albis tabi striis colligas. Imò & ab eo imprudentiùs rupto contumaces aliquandò oriuntur fistulæ.

Verùm aliquandò ruptus retrocedit, &, interpositis diebus aliquot, alio in loco prodit, nec tamen videtur alius fuisse vermis, cùm cæteroquìn de vermium numero non constet. Contingit enim eodem decubitu plures edi vermes. Uni juveni helluoni Europæo eduxit Kempfærus per unam æstatem dracunculos ad minimum decem; aliquotiès uno mense tres ex eodem crure, vel quatuor susceperat. Nonnunquam ex eodem ulcere geminos eodem partu eduxit. At illud summè stupendum quod idem auctor observavit. Accidit scilicet interdùm ut dracunculus à tumore nativitatis prodromo, in annum posterum sine patientis incommodo sopiatur, videlicet ab aëre, victuque mutato. Sanctè asserit tractavisse se Armenos, Persas, & Batavos, qui itinere per Ormuziense littus facto, vermifero semine inquinati, sequenti anno, nil talium conscii, dracunculos peperêre, alieno cœlo. Noverat virum (*a*) qui vestigium lumbrici quod Gamrono asportaverat gemino anno Ispahani servaret, non priùs exclusum quàm tertio anno, ubi redux in viâ non procul Gamrono adesset.

In genere multò majori labore dracunculos parturit qui virus in aliam regionem transtulit, quàm qui eos in cœlo excludit vernaculo. Aëris enim genius partum ac sanationem accelerat; & toto hoc tempore non aliud æger percipit incommodum quàm ex parte affectâ, cætera sanus. Hæc Kempfærus: in quibus notasse satis fuerit quot varia & diversa in excludendo hoc dracunculo phœnomena pro locorum differentiis aër afferat, cùm dracunculi, ut anteà dictum est, & Rupellæ & Ulyssiponi (*b*) visi fuerint, nec tamen ullibi terrarum generentur præter Africam atque Asiam.

(*a*) §. 4.
(*b*) Schenkii Obs. lib. 5. observ. 6.

Crediderim tamen apud Ægyptios rariùs reperiri, cùm de iis altum tenuerit silentium observator sedulus Prosper Alpinus. Certè diagnosis mali apud Indos facilis, apud nos nil talè cogitantes difficillima esset, si occurreret, & non nisi ab itinerum & vitæ anteactæ historiâ repetenda foret. At prognosis molestissimi mali est; imò & rupto verme aliquod periculum est, ne suppuratio ingens accedat, ne fistulosum ulcus fiat, ne tabo corrupto infame pus exedat omnia, quod rarò evenire debere ipsa ratio indicat.

Curationis verò forma simplicissima est, & ipsâ experientiâ duce comprobata. Paulus quidem cum emplastro è baccis laurinis atque aliis aromaticis contendit tolli vermem, & in ipso suo nidulo enecari; at Aëtius post Leonidam, ut videtur, testem autopten, methodum adhucdùm hodiè receptam descripsit; & certè nulla erat eam immutandi ratio, cùm teste Kempfæro (*a*), industriè deducta, nunquam successu excidat.

Maturanda quidem primò est, antè omnia, durities vermis prænuntia. Id emplastro, aliove medicamento emollienti peragitur; suppuratione enim protruditur dracunculus, & pars ejus textui cellulari adhærens, & cum eo quasi confusa solvitur. Deprehenso semel verme, ejus extans portio quæ lenem attractionem sequitur circà ligulam pollicaris longitudinis circumrotatur, & epithemate retinetur, ne in ulcus recedat vermis. In dies geminâ deligatione à pure suo liberatur, iteratâ semper attractione & aliquo totalis eductionis tentamine. Cavendum est ne fiat attractio fortis, aut subitanea. Illa inanis est, & dolorem excitat, quòd vermis parti alicui circumvolutus, vel agglutinatus frustrà sollicitatur, priusquam maturando abscesserit. Hæc verò periculosa est, quia vermis plerumquè introrecedit, tùm nova diraque symptomata concitat, donec obortâ largiori suppuratione, vel eodem illo, vel novo ulcere reliquiæ mali erumpant. Ex scroto tamen subitaneâ eductione vermem vivum eduxerat Kempfærus. Si contingat aliquâ suî parte retineri intrà corpus dracunculum, doloresque tensione parere, & frustrà ad exitum cieri, quòd tendinosæ parti implicetur & adhæreat, tunc experientiâ suâ fretus Kempfærus pronuntiat satiùs esse finem dimittere, ut introrecedat, & negotium liberum naturæ committere, minori enim cum dolore, vel novo ulcere extrahetur, vel tabo diffluet.

(*a*) §. 6.

Cùm novam portionem extraxeris, proderit antiquam & jam eductam resecare, ne volumine suo noceat; sufficit particulam retineri ligulæ circumvolutam. Verme verò penitùs egesto, ulcus quovis vel simplicissimo remedio facillimè sanatur. Vulgus pauper solâ ceparum sub cineribus tostarum appositione totum & eductionis, & maturationis, & cicatricis negotium perficit; quod remedium jam pridem commendaverat Aetius. Hæc quidem Kempfærus, qui curationi illi topicæ addit, duo esse in hâc curatione annotanda, primùm quidem quòd cùm corporibus quibus morbus hic incidit cacochymia jam à longo tempore insit, esse illa diætâ regulari atque temperantibus præparanda; secundò verò in locis calidis illis esse pinguibus, quæ rancedinem conciperent, & inducerent putredinem, præferenda cataplasmata molliora, ad educendam materiem, tùm ficciora emplastra ad apparatum in situ conservandum.

Quid jam hìc addamus de aliis vermibus intercutaneis quos à dracunculis diversos descripsêre Alsahararius & Albucasis (*a*) quos quidem non ita pinxêre, nec expressêre symptomatibus ut agnosci possint? Hos aiunt sub cute ambulare & sensim illâ sublatâ progredi, talparum more, donec unum cutis locum perforent: passionem appellant bovinam. Simile quid olim viderim sublatâ solâ epidermide & notis rubris in cute tractis atque tabulæ ad instar geographicæ descriptis jam protuli, sed cùm nulla vel de animalculis Arabicis illis, vel de curatione innotescant, satius est hìc laboribus finem imponere.

(*a*) V. Franc. Rhedi tract. de viventibus in viventibus.

Finis Sectionis primæ Partis secundæ.

SECTIO

SECTIO SECUNDA.

De Morbis partibus quibusdam cutis propriis.

QUI in aliquâ tantùm cutis parte eminent morbi, seu potiùs affectus vitiatæ cutis, à causis universalibus morborum cutaneorum pendent; hos in hanc, vel illam partem, aut aliqua ipsiûs organi debilitas determinat, aut ita advocat ipsa intima structura ut alias in partes decumbere, hâc solâ exceptâ, non possint. Cùm ergo à principiis anteà positis pendeant, easdemque ad curationem indicationes offerant, nil mirum, si in eis exponendis breviores simus, ne videamus actum agere. Ipsa verò operis divisio à partibus ad quas morbus pertinet repetenda erit, cùm cæteroquin eædem divisiones atque distinctiones, satis alibi expositæ, hìc sint admittendæ. Imò multi sunt morbi ad cutem organorum determinatorum pertinentes, quos singulariter tractare à nostro instituto alienum est, cùm ab auctoribus ad alios tractatus jure referantur. Talia sunt symptomata quæ à causâ singulari in palpebras, penem, anum, muliebria oriuntur. Secùs enim tractatus de morbis cutaneis in immensum volumen excresceret. Sectabimur ergo morborum differentias in cute capillatâ & facie, in corpore, & artubus. Quæ cuti ut discrepantias aliquas structuræ imprimunt, ita & diversos ab hâc differentiâ affectus in ipsam impellunt, quibus excipiendis alia quævis cutis pars minùs apta est.

CAPUT PRIMUM.

De Pilorum & cutis capillatæ affectibus.

IN pertractandis pilorum & cutis capillatæ morbis, primam quidem postulant attentionem & ipsa cutis pilorum feracis ab aliis cutis partibus diversitas, & pilorum ipsorum ingens certè inter se discrepantia.

Cutis enim pilosa, præcipuè verò capillata, & poris ingentibus hiat, & folliculis ferè semper apertis, atque à rore perspiratorio moras hìc reperiente perpetuò humentibus. Umbraculum enim præbent capilli, quo fit ut partes minùs constringantur: adeòque hìc & sordes accumulantur crassiores, lemosæ, mucilagineæ, alendis animalibus maximè opportunæ. Porrò sordes illæ facillimè rancescunt, atque corrumpuntur. Undè impexis & negligentibus odor intolerandus, pruritus, favi, achores, aliaque tumorum stillantium acrem humorem genera, de quibus ad alios titulos agendum fuit, quòd ad universalium affectûum classem potiùs quàm ad singularem ordinem pertinerent.

Nec minùs verò stagnat intrà patentes folliculos humor lubricandis partibus habilis, & in capillos aliquandò respersus, undè luceant illi, atque pingues unctuosique videantur. Molem humor ille, sedulâ curâ non excussus, acquirit siccitatemque, undè distendi necesse est parietes folliculorum, excrescereque tumores cysticos, qui sub nomine *myrmecii* primùm, posteà *talpæ*, aliorumque à similitudine rerum cognitarum desumptâ vocabulorum, capitis convexitatem deturpant, quibus fusiùs pertractandis non incubuimus, ex eo quòd plerique hi tumores ad tractatus de tumoribus pertineant.

Verùm hæc structura cutis, malorum maximè ferax, principium & originem præbet plerisque capillorum morbis qui ab ipsâ, imò aliquandò altiùs sub ipsâ, & principium formationis, & præcipua nutritionis fundamenta reperiunt. Morbi enim capillorum per se, si nomine illo uti fas est, numerandi sunt inter affectus partium quibus facillimè carere possit homo sine ullo, vel levissimo functionum detrimento, adeòque tantùm aliquam merentur attentionem quòd præbeant signum & symptoma laborantis cutis capillatæ, ipsi verò per se nihil patiuntur.

Pilorum verò quorum sub genere capilli speciem constituunt, non una est pariter differentia, nec sedes una. Imò non tantùm differunt inter se in individuis & distinctis partibus, sed etiam eadem sedes non ejusdem semper speciei capillos, aut pilos progenerat : in quibus quidem varietatibus non solùm fundi è quo nascuntur habenda ratio, sed etiam actio athmosphæræ, vestimentorum quibus celantur nunc textura atque natura, nunc etiam tinctura scrutanda est. Nigritis, Asiaticis & Europæis, atque, apud Europæos, meridionalium regionum incolis, aut borealibus

dispar est capillorum forma, color, prolixitas. Infantibus rarò niger color connatus est. Sed qui priùs albicantes fuêre, posteà fusci evadunt. At nullus fixior color quàm qui ruber & rutilans à diversitate cutis & bulborum pendet. Aiunt mulieres abrasos sæpiùs atque tonsos capillos & fortiores redire & validiores, contrà verò frictu & evulsione calvitiem accersiri; sæpiùs etiam unctuoso liquore irrigati quasi crassescunt capilli, & imbibuntur, meliùsque nutriti apparent. Sed hæc omnia, ut ad historiam pilorum naturalem spectant potiùs quàm ad cutis morbos, fusiùs describendo enodare inutile est, cùm jam pluriès à diversis auctoribus tractata sint, inter quos eminet ingeniosissima tractatio Cl. Bourru, Medici Parisiensis, *an pili plantæ*, in quâ multa circà hanc materiem physica congessit tentamina ad naturæ normam benè comparata.

Verùm in vitiorum cutis meditatione tria pilorum genera notanda sunt. Tenuissimi sunt primi quos vix cum aliquo dolore avellas, quales sunt illi qui infantum nascentium & lactentium corpora sæpè obvolvunt, quasi flocculenti, vix ulliûs coloris participes. Præcipuè in pueris flavo colore donatis abundant illi. Vix unquam animadvertuntur in rufis, aut in illis & solidiores sunt & hispidi ac duri, sed rariores. Hi pili, decrescente cutis mollitie, solo frictu, solâ vitæ actione deteruntur, & in cute unctuosis medicamentis longum per tempus coopertâ renascuntur, ut fit in partibus quas unguentis cogimur protegere. Hi sine bulbo ab epidermidis radicibus nasci videntur, & Gallis nomine *poil follet*, ab aliis distinguuntur. Altera species pilorum illorum est, qui, rari quidem, & à se invicem semoti, non sine summo dolore avelluntur, sed crispi illi sunt & semper aridi, quales sunt illi qui utriûsque sexûs genitalia obsident, qui axillas pariter occupant, densiores in viris quàm in feminis, imò & thoracem virorum, præsertim densis capillis densâque at nigrâ barbâ donatorum, obtegunt. Hi per spinam dorsi protensi ad anum usque extenduntur, liberis intereà scapulis atque lumbis, dein femora, crura, brachia pariter protegunt, in iis præsertim partibus deficientes ad quas motus atque frictus pertingit; nec differentiam ullam anatome reperit inter cutem quæ pilos non habet, atque illam quæ pilosa est, iisque referta densissimis.

Tertiam habemus pilorum speciem in capillis atque barbâ virorum. Hi omnes ex bulbis turmatim exeunt, & sæpè, stirpium

ad inſtar, ex unico bulbo plures pili emergunt, aut à radice diviſi, aut à diverſis radicibus. Capilli longiores & nutriti magis in feminis, imò & copioſiores. Prolixitas capillorum quæ adoleſcentiam condecorat in adultis maribus deficit, ita ut in regionibus calentioribus & aridis, vix ultrà trigeſimum annum comæ viris non diſpereant; areſcunt ſcilicet, finduntur, & crines ultrà cutis altrix non educat. Quod etiam etſi curæ coſmeticæ retardent, vix tamen poſſunt prorsùs præpedire. Mulieribus verò, præſertim iis quas non vexat labor, res tardiùs evenit, prolixamque comam tardiùs conſervare queunt, cùm præcipuè maxima earum cura in comæ decorem impenditur. At annoſis atque rugoſis deficiunt tandem capilli, quanquàm Hippocrates pronuntiaverit nec mulieribus, nec eunuchis calvitiem eſſe metuendam. Certè ſi rei non univerſim obſervatæ credendum eſt, notare mihi contigit mulieres illas quæ multos angores, multaque incommoda tùm mentis, tùm corporis pertulerant, ſatis citò calveſcere.

Id demùm vitium eſt tùm barbæ, tùm capillis ut in ſenectute caneſcant; quodque mirum videri poteſt in re ſubtiliſſimæ indaginis, nec ſatis intellectâ, videmus aliquandò, vel in viris, cæſariem bellè nutritam totam albam, attamen produci & ſervari. Verùm cùm varietates illæ capillorum ad coſmeticen potiùs quàm ad Medicinam referantur, de iis non loquemur, niſi quatenùs ad morbos cutis referuntur. Undè tractatio noſtra ad calvitiem & capillorum, aut pilorum prǽternaturalem extruſionem, ad alopeciam & ophiaſim referetur, quæ præcipua ſunt vitia mutatam cutis capillatæ conditionem indicantia.

ARTICULUS PRIMUS.

De Calvitie & Canitie.

Calvities, φαλάκρωσις Græcorum, à neceſſitate ætatis ingruens, quaſi naturalis haberi poteſt. Ariditatem ſenilem, quæ ſuperfluis excrementis ingenerandis per ſe jam inhabilis eſt, apud omnes auctores pro cauſâ invenit, ſi ſolùm exceperis Fr. Valleſium (*a*) qui credidit calvitiem indè oriri, quòd cerebrum decreſcens ab oſſibus diſcedat, adeòque & oſſa, & ſuperpoſitas partes relin-

(*a*) Philoſ. Sacra, pag. 66.

quat aridiores & liquido alluente minùs irriguas. Hæc quidem ſententia viri alioquin doctiſſimi quantùm anatome repugnet norunt omnes.

Verùm de calvitie contrà naturam agentibus, id eſt, de eâ quæ morbosè ingruit, de calvitie naturali tantùm in hoc propoſito agendum eſt, ut ſcrutemur cauſas quæ vitium illud poſſint inducere. Adeòque notaſſe ſufficiet in genere :

1°. Senibus vel calvitiem, vel canitiem ex ordine naturæ obtingere, & ſæpè utramque ſimul concurrere ; imò raró viris qui caneſcunt eamdem quæ fuerat anteà obtingere confertam capillorum denſitatem.

2°. Veró viros antè feminas & calveſcere & caneſcere, quamvis & his utrumque hoc contingat incommodum, ſed tardiùs & in ætate magis decrepitâ, quamvis feminas non calveſcere cenſuerint & Hippocrates in Aphoriſmis & Ariſtoteles.

3°. Illos antè omnes alios calveſcere qui ſoli nudum caput objecerint, & temporis injurias perferre didicerint. Quod apud ruſticos experientia, ſeu potiùs obſervatio conſtans edocet.

4°. Eos qui ſæpiùs raduntur tardiùs fieri calvos, notante id Herodoto de Ægyptiis.

5°. In genere & nimiam comarum curam quâ tortæ trahuntur, & variè cincinnantur, & earum impexam ſorditiem æquè ad inducendam calvitiem concurrere. Quippè utroque in caſu divelluntur bulbi, ac variè vexantur. Cutis ipſa pruriginem facillimè contrahit ; & à pruritu illo ſæpè tumores & varia inflammatoria mala in ipsâ cute excitantur.

6°. Demùm, & id præcipuè notandum eſt, illi & canitiem induunt, & calvitiem præprimis patiuntur, qui curis, anxiis, mœroribus, longis indefeſſiſque laboribus ætatem confecerunt. Quantumvis enim res non univerſalis ſit, illis præcipuè præmatura incumbit calvities, quos aliquid improviſum è ſanitatis ſtatu ita deturbavit, ut caput & mens hoſpita maximam morbi partem ſenſerint & ſuſceperint ; undè à doloribus atque curis præmaturum ſenium oriatur. Et ab hâc quidem præprimis parte, calvities atque canities naturalis præternaturalem de quâ jam agendum eſt attingunt.

Præternaturalis enim calvities ea eſt quæ antè tempora à naturâ inſtituta juvenilem ætatem affligit. Eaque ſæpè verè morboſa eſt.

Diſtinguitur à capillorum defluvio, ut effectus à causâ; nam calvities nulla, ſine prævio capillorum defluvio, intelligi poteſt. Ita ut, licèt aliter ſenſerit Cl. Fort. Voſpicus Plempius (*a*) in doctiſſimo ſimul & elegantiſſimo de hâc materie tractatu, non video cur affectus uterque inter ſe diſtinguatur. Capillorum defluvium ſemper à vitiatâ materie nutritiâ ejuſve inopiâ pendet. Porrò nulla alia cauſa calvitiei aſſignari poteſt; adeòque de utroque ſimul agendum, niſi tamen pro capillorum defluvio, univerſalem illam haberi velimus pilorum defraudationem, quâ fit ut qui modò videbantur hirſuti, mutentur in glabros, quæ ſpecies eſt quædam calvitiei univerſalis.

Ut autem res ritè tractetur, nec quid prætermiſſum doleamus, ſcrutabimur obſervatione cauſas primùm defluvii generalis pilorum, ut & mutationis in eorum colore notabilis; indè ab univerſalibus ad peculiaria deducti defluvium capillorum in capite & barbâ ſectabimur, ita ut indè poſteà ſequentes articuli, alopecia & ophiaſis, intelligantur & deducantur facillimè.

Defluvium capillorum & pilorum quorumcumque videtur indè potiſſimùm pendere, quòd locus cui implantantur aptum eis jam non ſufficiat nutrimentum, ita ut radicibus alentibus jam privatus pilus elangueat. Scilicet, deſtructis radicibus pilorum, cicatrix nulla pilos profert, & ſæpè præ copiâ variolarum bulbo conſumpto, imberbes evadunt qui priùs barbâ rigidi erant, nec aliundè, niſi à cute, ut ſtirpes ab humo, cibum accipere poſſunt atque nutrimentum parvuli atque renaſcentes pili. Prolixos enim atque diffluentes multa inhalare probabile non tantùm, ſed & probatum eſt. Nutrimentum verò præcipuum & à corde vivente impelli, & partes ſubtiliſſimas ſimulque actuoſas continere, non minùs evidens eſt à facilitate quâ pili animalium electricitatem admittunt, quâ odorem fetentem & olidum concipiunt; indè facile eſt deducere quòd, vigente vi actuosâ vitæ interiori, debeat etiam omni efficaciâ gaudere capillorum & pilorum nutritio.

Imò & obſervatio edocet aliquam etiam poteſtatem ineſſe excremento ſeminali redundanti ad capillorum in viris extruſionem, cùm barba in iis tantùm appareat quibus teſtes liquorem ſeminalem ſecernunt ſorbendum veſiculis ſeminalibus; canities verò atque calvities in iis præcipuè & antè alios notetur, qui

(*a*) De Affect. Capillor.

ingentem vim seminis profundunt. Quamvis autem idem, aut de mulieribus, aut de eunuchis dici non possit, qui tamen capillos confertos habent, nec calvescunt, notare tamen licebit eos aliundè toto corpore glabros esse, omnemque nutritionis pilosæ proluviem in capillos concentrari; adeòque stare etiam regulam nostram eò magis indè confirmatam, quòd nascenti infanti pili paucissimi, leves, vixque adhærentes extent, in adultis densi, conferti, fortiter adhærentes.

Nec est quòd objiciatur cum Solenandro nihil nutritioni pilorum cum vi sanguinis actuosâ commune esse, ex eo quòd pili pellium ex animalibus desumptarum per se non decidant ex pelle semotâ à corpore; nam ubi semel humor bulborum in solidam molem abiit, jam fixi remanere debent pili. Hoc verò semel posito, causæ calvitiei per se intelliguntur.

Quidquid enim & pilos & corpus justo defraudat nutrimento, quidquid bulborum humorem corrumpit, abducit, aut non sufficit, inter calvitiei causas numerari debet, sive causa in omni corpore lateat, sive in parte tantùm singulari resideat. Hinc alia calvities ad morbos universales referri debet, cùm symptoma tantùm sit humoralis morbi, alia ad morbos particulares pertinet. Sic in phthisi, cùm capilli defluunt, peremptæ atque pessumdatæ materiæ nutritiæ signum est, undè in omni marasmi cujuscumque specie, cùm omnes corporis partes æqualiter dispereant, pereunt & capilli, & femineus decor evanescit. Quotiescumque etiam longâ infirmitate laborant homines, sive mares, sive feminæ & caput aut impexum, aut pomatis atque pulvere cyprio infarctum tectum tenere coguntur, capilli, ob rancedinem humoris qui bulbos attingit, decidunt. Decidunt & post puerperium ob aciditatem lactis qui undequâque regurgitat.

Verùm affectus omnes pruriginosi atque cutanei capitis idem efficiunt, & potest eadem causa quæ achores atque favos producit, si gravior est, capillorum radices exedere & bulbos ipsos aut exsiccare, aut perimere. Quod si semel factum fuerit, adest immedicabilis calvities.

At enim, licèt hæc universalis causa possit æquè in barbam atque capillos agere, peculiaris una est quæ in barbam & pilos totiûs corporis agit, & non attingit, aut saltem vix afficere videtur capillos: Illa autem est eunuchismus qui potest multiplici de causâ etiam adultos invadere. Quo in casu barbam illi perdunt,

eâ præcisè ratione quâ cornutis animalibus, eâdem de causâ, aut decidunt cornua, aut saltem mollitiem aliquam illa nanciscuntur. At utriusque phœnomeni causam ita intelligere, ut nulla supersit dubitatio, non facile est, cùm nec anatome, nec physica cognitio possint enodare quænam sint sympatheiæ vincula inter barbam cæterosque corporis pilos atque genitalia, cur contrà ex deperditione horumce capilli videantur proficere, cùm ex Hippocrate eunuchi non calvescant. Nec magis intelligitur sententia illa Hippocratica: *Qui calvi sunt, iis varices magni non fiunt; quibus verò, dùm calvi sunt, varices superveniunt, iis capilli renascuntur*: quod certè si fiat, supponendum est bulbum destructum non fuisse. Verùm de re non intellectâ & de causâ calvitiei quam nunquam viderim plura proloqui impossibile est.

At inter causas capiti proprias & peculiares repetendæ sunt omnes illæ quæ prætermodùm cutim capillis resiccant, ita ut bulborum feracitatem extinguere videantur; ita inter homines ii præcipuè calvescunt qui capite nudo ad solem stant diutissimè, ut moris est quibusdam rusticis.

Verùm una è calvitiei causis frequentior in viris ea est quæ ab immodicâ & frequenti ac præter corporis vires exercitâ scortorum insectatione repetenda est. Nam sive actus ille aliquid ab humore cutim alluente deducat, ac detrahat, sive nervos capitis resiccet, certè mirum quantùm capillorum nutritioni officiat scortatio frequenter ad usque virium deliquium deducta, ne loquar hìc de symptomate illo venereo famoso & multoties æquè in feminis ac in maribus observato quod gallicè *la pelade* vocant, quo omnes pili æquè atque capilli decidunt; de quo videantur Astruc, aliique auctores de lue venereâ à Boerrhaavio collecti.

Prætereà verò ingentes omnes animi agitationes atque succussus, studia immoderata, curæ, anxietates inter causas calvitiei capiti proprias recensendæ sunt. Hìc verò non spernendam, sed merè mechanicam causam sufficiunt variæ & formæ & materies diversorum capitis integumentorum; lanea enim cucullorum materies capillorum radices exedit, præcipuè si ita formati sint, ut frictum supra caput exerceant. Quod non in capillis tantùm locum habet, sed etiam in calvitie & denudatione pilorum in variis membris peculiari.

Non adeò facilis est indagatio causarum quæ canitiem accersunt,

sunt; nam quamvis canities calvitiei sit prodroma & sæpè comes, tamen sine illâ extare potest, & reverà sæpè extitit. Certè cur color in capillis, barbâ, atque pilis senescentium mutetur nemo hucusquè intelligere potuit. Subtilissimæ indaginis est colorum generatio, nec satis comprehendimus cur in oris nivalibus & rigescentibus arcto frigore, aves & quadrupedes plerique plumas & pelles aliis in regionibus versicolores, penitùs albescentes induant, quæ æstate colorantur? Cur albidis animalibus oculi rubescant? Quod an iis acciderit quos historia memorat canos natos esse, ut de Numâ & Tarquinio referunt Romani, aut illis Scythiæ populis qui, teste Solino (*a*), se à Jasone oriundos jactabant, & canitiem ab infantiâ proferebant, nescire me fatebor, qui hominem natum cum canitie non viderim. Ait Hippocrates (*b*) quòd quibus cani insunt capilli cuticula etiam albidior ad radicem pilorum sit; hoc me nunquam observasse, rem ob tantam auctoritatem inquirens, profitebor: quamvis & eis sicciorem, magisque glabram cutem invenisse non diffitear, & in genere qui cani sunt capilli minùs densi sint, minùs olidi & minùs excrementorum ingenerantes. At vidit summus vir J. H. Mercurialis (*c*) secerni ad capillos humorem è sanguine albidum, qui in nullâ aliâ œconomiæ animalis parte cùm ulla suî relinquat vestigia, vix videtur quâ ratione possit dici in hoc præcisè loco, in senioque novum incognitum generare excrementum. Id igitur solum scimus, quòd cùm causa canitiei proxima ignoretur, tres tamen perfectè noscamus causas ei concitandæ aptas & fermè perpetuas. Quarum prima naturalis est & non evitabilis, senectus scilicet, quâ ex corvis mutamur in cycnos, flavique capilli videntur aliis citiùs albescere. Hæc canities cum aliquâ calvitie semper jungitur; hinc olim capitis cani prædicabatur reverentia. Alteræ verò causæ præter naturam sunt, nec sanantur meliùs. Scilicet præter naturæ normam canescimus, aut propter morbum, aut propter anxias atque mordaces animi curas. Cujus utriusque causæ innumera, vel in civili vitâ, prostant exempla.

Morbi quidem illi canitiem accersunt, & quidem promptissimam, qui dolore mordaci œconomiam conturbant. Inter quos eminent dolores capitis vehementissimi & somnum arcentes.

(*a*) Poly Histor.
(*b*) De Naturâ Pueri.
(*c*) Mercurialis de Morbis Cutaneis, lib. 1, cap. 4.

Vidi, & omnes similia viderunt, juvenculam feminam, mentientem aniles capillos, ob vehementissimos perpessos capitis dolores. Arthritis vehemens etiam canitiem accelerat, & qui, aut cruciatus, aut supplicia non lethalia, sed dolorifica passi sunt, cani ut plurimùm evadunt. A frequenti dentium dolore canities, & eâ quidem præcipuè parte quâ dentes doluêre. Verùm cùm hìc observatione deprehensum sit à doloribus corporis canitiem accersi, an ob aliquem nervi fluidi influxum? An non res indè probatur quòd in vehementibus corporis doloribus anima præter modum & morem indoleat? Nam id inter probatissima naturæ observata referendum est nullam aliam causam adeò ad inferendam canitiem conferre, quàm curæ animi tristes & anxiæ sollicitudines, quas pro tertiâ canitiei causâ habuimus.

Pleni sunt auctorum libri exemplorum canitiei præ timore intrà breve spatium accersitæ. Famosa est historia illa ab Hadriano Junio recensita nobilis Hispani Didaci, qui cùm ob furtivos amores illicitos, fractaque claustri Regii jura, capitali supplicio plectendus esset, ita canitiem undequâque contraxit, ut Fernandus rex misericordiâ motus ipsi caput remiserit. Simile habet exemplum Julius Scaliger; & in nostrâ historiâ viro nobili *de S. Vallier* cujus in gratiam Diana Pictavis ejus filia regios concubitus passa est, eadem improvisa canities adventasse legitur. At nil memorandum magis quàm quod aulicis narrabat æternæ memoriæ Rex noster Henricus IV, se scilicet mœrore & metu confectum, in barbam simul atque capillos manu incubuisse per 24 horas, lanienæ illiûs Bartholomæanæ tempore, eoque exacto, hanc & barbæ & capillorum partem fuisse in canitiem conversam, quam ostentabat. A mœroribus atque curis idem observasse me si dixerim, rem omnibus cognitam & observatam retulerim. Felices ter & ampliùs quibus nihil majoris mali mœror & metus attulêre.

Symptomata tùm calvitiei, tùm canitiei exponere, ut inutile est, cùm oculos feriant, sic gradus notare non absurdum. Vulgò mares triginta annis exactis calvescere ad summam capitis partem & frontem incipiunt, tardiùs ad aures & occiput, tempora etiam diutiùs capillos servant. Tempus autem quo varii homines calvescunt definire impossibile est; hariolari è supradictarum causarum examine non tutum, cùm mirum in modum differant inter se homines ratione tùm canitiei, tùm calvitiei, nisi quòd verisimile sit eos potiùs canescere & propiùs juventutis tempus,

qui laboribus exhauriuntur, & conficiuntur curis. Verùm hæc omnia cùm ex naturæ ordine fiant, eaque etiam æquè necessariò contingant atque senectus ipsa, nihil est quare Medici allaborent ad hæc tollenda, si eo nomine digna sunt, vitia. Imò prematuram canitiem atque calvitiem remediis tentare omninò supervacaneum. Primò quòd levioribus ingeniis leviora ista linquenda sint. 2°. Quòd ex remediis ingenti numero ad hunc scopum apud Arabas, Græco-Arabas, imò & recentiores jactatis, nullum videam cui vel levior fides adhiberi possit. 3°. Quòd ex iis quæ falsum capillis colorem adscribunt & ad hunc scopum à mulierculis venditantur, nullum ferè, nisi inefficax prædicari possit, aut saltem quod non aliquod secum importet periculum. Undè seriò monendi sunt qui præ falsâ vanitate senectutem dissimulare satagunt, ut ab illis caveant. Sic oleum & tinctura quæ ab exteriori nucum cortice quæruntur non agunt tantummodò stypticâ & adstrictoriâ virtute, quod jam per se nocivum foret, sed causticâ etiam & cutem adurente. Idem de alumine dicendum, idem de plumbeis, seu saturninis illis pharmacis quæ maximam formularum partem explent. Quod verò speciatim calvitiem spectat, multa circumferuntur undiquè pomata & unguenta, quæ puellis admodùm commendantur. Sic pomatum quod fit ex ursino adipe indè potissimùm videtur virtutes recipere quòd ursus pilosissimum sit animal, undè ad pilos producendos ipsi aliqua supponitur virtus. Idem de glirium adipe dicendum, quod ideò prædicatur quòd istis per hyemem plures pili succrescant. His certè, si aliqua virtus insit, indè repetenda videtur, quòd ariditas calvitiei ut plurimùm & causa & comes sit; adeòque cùm illa perpetuo usu cutem humectare nata sint, eamque tepiditate quâdam foveant, bulborum textum possunt etiam humidiorem facere, & quasi irrorare.

Undè ut cognitum est iis minùs promptè calvitiem incidere qui humidiora climata incolunt, eos contrà calvescere citiùs qui aridiores locos habitant, nullum est dubium quin humectantia & diluentia moderatè extùs adhibita, capitis assidua coopertio calvitiem possint tardare, ejusque progressus cohibere. Hominis enim qui jam calvus capillos resumpserit, nullum vidi exemplum. Multa quidem proferuntur apud observatores exempla virorum ferè centenariorum quibus ab ipsâ naturâ, nullo artis adjumento, capilli & dentes antè vitæ finem renascerentur. Imò rem ratiociniis

tentant adstruere. Sit penès auctores fides : nihil unquàm simile vidi ; indè fit ut exempla ad rem nostram nullâ ratione spectantia nec enodare, nec refellere, nec admittere possim.

ARTICULUS II.

De Alopeciâ, Areis & Ophiasi.

Areæ, alopecia, ophiasis nomine differunt, nequaquàm verò naturâ. Figura arearum quæ non ad capillos tantùm, sed ad pilos omnes pertinent, qui anteà exstabant, nunc verò absunt, incondita est. Si illùc inveniantur pili, hùc verò deficiant non in uno loco, sed in pluribus corporis partibus, eò quòd sæpè vulpes, æstatis præcipuè tempore, hoc incommodo laborantes inveniantur, alopecia dicitur. Si per longos & serpentinos tractus vitium propagetur, ophiasim habes. De quibus hìc seorsim dicendum existimavimus, quòd post Celsum (*a*) auctores gravissimi affectus illos distinxerint inter se. Discriminantur verò à pilorum defluvio atque calvitie, quòd & pilorum defluvium & calvities in dies increscant, areæ verò ut plurimùm in eodem statu perstent ; tùm etiam quòd illæ in locis appareant plerumquè ad quos non pertingit calvities. Incipiunt enim sæpiùs ponè aures & ad occiput, per quæ loca vix unquam calvities incipit, quæ vulgò à sincipite ad occiput decurrit. Ut verò calvitiem ab humorum inopiâ deducunt auctores isti ; ita areas à vitio & corruptelâ humorum, cujus corruptelæ indolem non discernunt. Celsus verò capillos, antequàm decidant, extenuari pronuntiat, quod effatum ego per siccitatem iis inductam intelligi velim. Quamvis verò alopecia, areæ, ophiasis, ut de iis auctores scribunt, rarissimos per se affectus constituant, non inauditum tamen est eos tanquam aliorum morborum symptoma reperire : hos ego nunquam vidi quin cutis ipsa capitis vitiata foret, & morbum aliquem ex suprà descriptis referret. In hoc enim affectu tùm, capillis defluentibus, simul aliqua epidermidis portio avellebatur, & capillos defluentes sequi videbatur, tùm remanebat area humidior, imò aliquandò tabo vicina deturpans, & brevì in lichenes mutanda, quibus

(*a*) Lib. 6, cap. 4. Aetius tetr. 2, serm. 2. Piso, de cogn. & cur. morbis, cap. 1, lib. 1°. Oribas. de loc. affect. cur. lib. 4, cap. 42. Paul. lib. 3, cap. 1. Serapion, lib. 1, cap. 1. Mercurialis, lib. 1, cap. 4.

excussis area remanebat nitida & depilata. In alio casu bulbi simul cum pruritu exibant : alteri herpetes evidentes aderant, & mentagrâ veterum barba horrebat. Quique morbus ad suum genus referendus erat. In quam quidem sententiæ nostræ partem abit Celsus, dùm ait icto loco sanguinem exire liquidum, & malè fetentem; pejus esse malum quod densam cutim & subpinguem & glabram fecit.

Alopecia ergo pro symptomate habenda. Memini tamen me à servulo quodam olim de curâ veræ alopeciæ, seu potiùs ophiasios requisitum, nullam similem causam assignare potuisse. Nitebat enim depilata cutis, & quod in calvitie commune est, glabra & quasi obstructis poris imperspirabilis foret, lævis & nitens apparebat. At paucos post dies furfuribus plena fuit & verè porriginosa. Undè porrigine ritè tractatâ, arearum in locum capilli succrescebant, lætusque ac curatus discessit.

Ex his, ut opinor, non dissentientibus veteribus, patet aream & ophiasim, ut & alopeciam inter symptomatum classem esse numerandas, non verò referendas ad morbos, adeòque formam pro diversitate causæ admodùm variare. Nec ergo adeò strictè accipiendam alopeciæ primò, tùm etiam ophiasios descriptionem, quam nobis Celsus reliquit. Utramque enim licèt aliquis forsan semel observaverit, certè bis eâdem formâ donatam non reperiet. Ait enim Celsus (*a*) areas & alopeciam sub quâlibet figurâ grassari, & ophiasim incipere ab occipitio, duorum digitorum latitudinem non excedere, ad aures duobus capitibus serpere; quibusdam etiam ad frontem, donec duo capita se in priorem partem committant : illud vitium in quâlibet ætate esse, hoc verò ferè in infantibus : illud vix unquam sine curatione, hoc per se sæpè finiri. Verùm evidens est quòd areæ in infantibus faciliùs succrescant ob humoris pituitosi facilem & copiosam corruptionem, malaque cutis illis familiaria; in iis verò morbos illos eò faciliùs curationem recipere, quò causa volatilis magis, nec fixa, nec altas radices agens, & vix ad bulbos usquè pertingens. Quamquam, ubi cicatrices latæ per profundiora hæc mala factæ sunt, reperiantur etiam qui viri areas etiam ab infantili cicatrice in barbâ contraxerint, nunquam delendas. At ubi jam adolevit ætas, si morbus bulbos destruxerit atque extruserit, nunquam renascentur pili. Secùs rursùs repullulant, imò ob impeditam

(*a*) Lib. 6, cap. 4.

atque concentratam eruptionem denſiores atque fortiores, ita ut qui areis pueri deturpati fuerint, ſæpè poſteà denſiſſimâ comâ honeſtentur.

Hinc patet curationem vitiorum horumce altiùs & ab expoſitis principiis eſſe repetendam atque inſtituendam, topicam verò poſſe tantùm ad reparationem capillorum conferre, circà quod vel maximè celebres Medici videntur plus empyriſmi quàm rationis in medium protuliſſe. Undè tot ad hoc adhibitæ formulæ, quarum baſim vel apud doctiſſimum Piſonem conſtituunt pili urſini calcinati & illiti, plantæque omnes quæ capillorum formam referunt, ut ſunt adianthum, trichomanes, capillus veneris, verbena, &c. Pejori inſtituto adhùc ſphæritidis, ſeu cupreſſi folia commendantur ab Aetio, quippè quæ cùm validè ſtringant, vetant quidem ne vitioſus humor in affectam partem deponatur, ſed ſimul meatus bulborum claudunt, ne exeat è bulbo pilus. Undè licèt duplicem alopeciam, ſeu *Tyriam* diſtinguant Avenzoar & Avicennas, quarum altera bilioſa ſit, altera phlegmatica, non video quomodò topica ex arſenico, ſi tamen arſenicum interpretum non ſit *Darſini* Arabum, ſeu cinnamomum, conferre valeant, aut auri ſquamma, aut demùm, quod pejus eſt, alumen aliquid efficiant. Meliori certè inſtituto aromatica unctuoſa ſuadentur, oleum de kervâ, ſeu de keiri, oleum laurinum, naſturtium, ſinapiſmi, & ut Aetius & Oribaſius ſuaſerunt, fricationes ex aſperis foliis ficûs, poſteàque illinitiones ex oleo unctuoſo ſimul & aromatico; modò tamen potentioribus medicamentis & victu euchymo atque bellè pro viribus diſtribuendo, materies ſufficienter præparata ſit. Undè patet quòd, ſi ſepoſueris empyriſmum, methodus curatoria in univerſum commendata illa fuerit quâ actio vitæ atque fervor, in unam partem, capillatam ſcilicet, fuerit invigorata atque inſtaurata per irritantium medicamentorum actionem. Quod certè propoſitum ſcopum attingere non valeret, ſi humor, rectè pro causâ mali habitus, fugatus non eſſet. Undè Mercurialis (*a*) qui de hoc morbo fusè ſcripſit, antè ullam topicorum applicationem vult corpus fortibus repurgari medicamentis, ut hierâ diacolocynthidos, quam inter topica Arabes numerant, forſan ex interpretum errore. Verùm his adimplendis indicationibus omninò præluceat Celſus (*b*), qui breviter nihil meliùs

(*a*) De Morb. Cutan. lib. 1, cap. 4.
(*b*) Lib. 6, cap. 4.

esse pronuntiat quàm novaculâ quotidie partem affectam radere; quia cùm paulatim summa pellicula excisa est, adaperiuntur pilorum radiculæ. Neque antè oportet desistere quàm frequenter pilum nasci apparuerit. Nec tamen in eâdem stare possim cum vetere hoc auctore sententiâ, dùm suadet quod subindè radix illini atramento sutorio, seu vitriolo; cùm nec ratio, nec experientia suadeânt adstringentia hìc alicujus utilitatis esse posse; contrà verò prætollenda sint unctuosa aromatica, ut Piso atque Mercurialis suaserunt, præcipuè verò thapsiæ pulvis.

Multa alia vitia in capillis recensuêre auctores qui de decoratione corporis scripserunt, præsertìm Serapion, Avenzoar, Avicennas. Talis est scissura capillorum quâ bifurcantur, & quam inuncto oleo lini sanat Avenzoar. Talis est crispatura capillis inducenda quam adstringentibus & causticis inducit Avicennas; tinctura capillorum Græco-Arabibus & Arabibus etiam summæ fuit curæ; sed hæc omnia salutarem artem nullâ ratione spectare possunt, undè de iis prorsùs silere melius est. Vana enim cosmeticorum ars sanitati potiùs officit, quàm prodest. Aliundè verò virum probum atque ad majora & meliora natum dedecet nugis istis excutiendis tempus consumere. Suffecerit, si ex chemiâ atque physice corporis humani didicerimus quæ perspirationem sufflaminando possunt nocumenta afferre, ut iis omni ope atque operâ contrastemus; ea verò cum indulgentiâ atque contemptu patiamur quæ nequimus impedire, si nocere non possunt.

ARTICULUS III.

De Tricis & Plicâ Polonicâ.

Durum est de iis scribendum habere quæ ipse non videris, aut saltem quæ apud auctores descripta nullam aliundè servant cum cognitis analogiam. Quod quidem de morbo ad quem nos rerum ordo devehit dicere possum, cùm hunc, aut ei finitimas affectiones observatione deprehenderim nunquam, de eoque dicendum incumbat ex alienâ observatione, quæ in plerisque scriptoribus superstitioni remixta, fidem sibi derogat, ita ut auctores gravissimi morbi hujus existentiam negent; aliis ejus phœnomenorum veritatem acriter defendentibus. Saltem de eâ apud anti-

quos, aut Arabes mentio nulla. Solis Germanis Medicis hujus morbi debetur descriptio, nec iis notæ superioris, si Sennertum solum virum doctum & diligentem, sed credulum exceperis. Eum Schenkius (*a*), Joannes Georgius, Joannis observatoris filius, sub nomine *tricæ incuborum* describit, sibi in plusquam triginta concivibus visum. Erat is reipublicæ Hagenoensis comitisque Hanoensis Medicus. Cæteri ferè omnes hunc sub nomine plicæ observarunt, & quamvis Sennertus (*b*) illum apud Helvetios, Alsatos, Brisgoios & Belgas qui Rhenum incolunt familiarem pronuntiet, vulgò tamen Polonis atque Russo-Polonis habetur endemius, undè plica Polonica nuncupatur.

Morbus hic qualem adultum, aut maturum describunt (*c*), constat ex mirâ coadunatione, concretione, & intricatione capillorum, qui in cirros propendentes formati, aliquandò ita elongantur, ut ad usque dorsi, imò ultrà, infima propendeant. Pili barbæ eumdem in modum vitiantur, ita ut cirrus ille ad usquè pedes provolvatur. Imò Joannes Paterson Hain (*d*) vidit apud Palatinum Sandomiriensem ex nobili Ossolinskorum gente feminam Gallo servo nuptam, quam plica divexabat non in capite solo, sed etiam pudendorum pili plicâ affecti in tantam excreverant longitudinem ut sesqui alteram ulnam excederent, & si sibi permissi fuerint, terram attigissent, undè femori circumductam atque ligatam ipse oculis usurpavit. Sit penes auctorem fides.

Verùm plicæ illiûs forma non una est; femineam unam, masculam alteram vocant. (*e*) Non quòd illa feminas solas, hæc mares solos adoriatur, sed quòd in femineâ plicâ universum caput, aut universa barba in cirros breves repexa sit & implicata, in masculâ verò unus, duo, vel tres cirri à capite longè in artus propendeant, ita ut vix dissimulari possit, aut pileis atque vestimentis occultari. Ita sentiunt omnes Medici Poloni, quamvis aliter putet Hercules Saxonia (*f*) qui femineam mulieribus, marem viris adscribit; in quo à Cl. Patersoni observatione refellitur. Tertiam etiam addit Hercules Saxonia quam filiam

(*a*) Lib. 1, de Capillis, obs. 1.
(*b*) Lib. 5, Pr. Med. part. 3, sect. 1, cap. 9.
(*c*) Joachim Pistorius. Florus Polonic. lib. 2, cap. 14.
(*d*) Manget Bibl. Medico-Pract. tom. 2, pag. 301.
(*e*) V. Miscellan. nat. curiosor. ann. 2, observ. 52, à Bernardo de Bernitz.
(*f*) Lib. 10, Pantheon Med. Prax. cap. 1, de Plicâ.

vocat,

vocat, in quâ ungues tandiù dolore & contorsione vexantur, quandiù incœperit capillorum implicatio. Verùm satis ex his apparet formam tantùm plicæ diversam esse, naturam eamdem.

Omne quidem hominum genus adoritur morbus ille, referente Hercule Saxoniâ, nobiles, infimæ sortis plebem, senes, mulieres, pueros etiam recens ablactatos, volumine quidem diversis cirris. Et refert apud Plempium de pilis Theodorus Skummovius, Episcopus Gratianopolitanus, se plusquam sexaginta plicas immensas, latitudinem caudæ castorinæ superantes, imò & usquè ad coccygem propendentes resecuisse. Imò refert Sennertus, loco citato, vidisse se equum plicâ evidenter laborantem qui ex Hungariâ ad Alsatiam usquè sine ullo symptomate pervenerat.

Epidemicum fuisse morbum qui posteà, non ultrà Poloniæ fines propogatus, in endemium versus sit auctor est Joach. Pistorius qui hujus originem versùs annum Christi 1260 constituit; cui quidem viro diligenti monumentorum Polonorum scrutatori nulla est ratio cur non credamus, nulla cur non adstipulemur. Laurentius verò Starnigellius, Academiæ Zamoscensis Rector, in Litteris anno 1599 ad Academiam Patavinam de plicâ scriptis, de eo tanquam de morbo recenti loquitur. Vide Herc. Saxoniam, (lib. 10, cap. 1;) vide & eumdem auctorem ad annum 1564 originem labis referentem, ex auctoritate Sadleri. Huic adstipulatur Cl. Thuanus (*a*), qui cirragram vocari vult, & ejus descriptionem elegantem, sed minùs accuratam loco citato tradit.

Verùm morbus ille non simplex, aut in capite natus, sed in toto corpore educatus videtur ad capillos deferri, ibique crisim quamdam facere. Undè ad hujus symptomatum pleniorem elucidationem tria morbi stadia distinguemus ex auctoribus Polonis (*b*), Simone Schulzio, Fonsecâ, Forti, Skummovio, Helwigio, & Medicis Patavinis quibus præerat Hercules Saxonia.

Incipit autem morbus nullo capillorum dolore, aut symptomate insignis, ab horripilationibus, rigoribus, ventriculi angore atque doloribus ad articulos pungentibus, atque vehementibus. Ossa frangi & convolvi videntur. Caput anxiè & perpetuò dolet; ingentes fluxiones in oculos incidunt, imò & cæcitas tenebras illis affundit, cum defluxu humoris acris mordentis & vicina

(*a*) Hist. lib. 26, pag. 123.

(*b*) Ephemer. Nat. curiosor. ann. 6, n°. 138. Fonseca, Consil. Consult. 1. Raym. Jo. Fortis, consult. tom. 2, centur. 1.

inflammantis. Imò non absunt, in imprudenti præsertim medicatione, artûum torsiones & convulsivi motus; quinetiam gibbi nascuntur, corpus incurvatur; & cum vehementissimâ partium internarum inflammatione mors aliquandò accidit, teste apud Mangetum Helwigio. Febricula tamen, si quæ accidit, non inflammatoria est, sed ex lentarum genere. Hùc usquè & in hoc stadio integro nihil omninò ad capillos videtur pertinere.

Verùm in aliis celeriùs & post paucos dies, lentiùs in aliis & post plures menses, sine alio notabili malo, plica nascitur. Id est, agglutinantur, contorquentur & convolvuntur in cirros impexos illos & hispidos capilli, sive omnes, sive pars tantùm, aut barba, aut pili pudendorum. Nec implicantur solùm, sed & elongantur (*a*) prætermodùm, decrescente interiori malo eâdem ratione & gradu eodem quo capilli crescunt, & crescendo implicantur. Tùm fetiditas ingens & capitis & capillorum protensorum, nec desunt pruritus & dolor. Aiunt aliqui frequentes & ferè insuperabiles nasci in plicâ pediculos, cùm contrà alii, appositos plicæ veræ & legitimæ pediculos interire (*b*). Vermiculos alii nasci in capite aiunt, quod non video quomodò fieri possit, cùm consentiant auctores omnes, nullum in capite patere ulcus, nullum adeòque hisce insectis opportunum nidum adesse; in ipso tamen plicæ exortu, squammulas furfureas adesse consentiunt omnes, undè etiam Sennertus & Schenkius plicam ad morphæam & porriginem referendam volunt, dùm alii analogam stomachace & scorbuto constituunt, alii etiam luis venereæ consanguineam autumant, licèt forsan vetustior sit origine quàm lues venerea, & per contagium, omnibus consentientibus, non communicetur.

Hæc sunt universalia symptomata, sed quædam sunt unicuique individuo propria & quibus hi infestantur, aliis ne ipsorum quidem umbram perpetientibus. Scilicet asserebat D[a]. de Bernitz Comitissa de Donhof. ill. Pomeraniæ Palatini Ignatii Boukowskii conjux, ungues præsertim pedum scabros, longos, nigros & instar cornu hircini evasisse. Quibusdam planè decidunt & post explicationem plicæ renascuntur. Multi similia experti sunt, quibusdam nihil simile contingit.

Verùm aliud est plicæ symptoma circa quod nullâ ratione consentiunt auctores, scilicet sanguinis effusio quam plures ad-

(*a*) Vide figuram in Transact. Phil. ann. 1732, n°. 525.
(*b*) Bernitz, loc. cit.

mittunt, ubi resecantur capilli implicati ad aliquam à capite distantiam, aliis mirum symptoma obstinatè negantibus. Verùm inter alios Helwigius (*a*) hæmorragiam indè natam anno 1653 vidit, ad mortem usquè, post virium prolapsum in juvene Polono cui incautè in variolis resecti fuerant capilli plicâ affecti. Cum symptomatibus istis miscetur superstitio, seu potiùs opinio præjudicata, quòd si resecentur cirri plicati, illicò omnia denuò ingruant symptomata quæ plicam nondùm explicatam præcesserant, tremor, oculorum fluxio, cæcitas, donec recreverint ad pristinam longitudinem resecti capilli; quod quidem amplissimè refutavit Skummovius pronuntians se plus quàm triginta plicas sine ullâ noxâ resecuisse, quod tamen non ausus erat, nec sinerent Poloni, nisi morbo priùs per appropriata medicamenta debellato: Starnigellius tamen, in Litteris ad Academiam Patavinam, inter plurima symptomata illud etiam recenset.

Verùm in tertio morbi stadio, plicis jam fusè explicatis & propendentibus, symptomata omnia conticescunt, & ex omnium auctorum consensu, multos videre est Polonos, imò & vitulos, qui plicam innoxiè ferunt, imò & eam habent pro præservativo adversùs omnes ingruentes aliis de causis morbos. Non tamen omnibus innoxiè circumfertur; nam aliquibus phthiriasis ingruit, aliquibus cirris decidentibus, etiam spontè, & nullâ per artem factâ avulsione, symptomata recrudescunt omnia, aliquibus demùm marasmus & phthisis malis finem imponit.

Dantur tamen, post longa morbi, seu affectûs fetidi & impexi fastidia, ægroti quibus spontè cirri decidunt, & plica planè sanatur, nullo pristinæ labis relicto vestigio. Videbimus etiam infrà multos artis ope non sublevari tantùm, sed & omninò persanari. Undè patet ultimum hujus morbi stadium & lenius & fœditate solâ miserabile videri, modò imprudenti medicatione non irritetur, & in pejus convertatur malum.

Diagnosis morbi semel constituti facilis est, & celata omni artificio plica non minùs tamen oculos ferit aut odoratum. Sed jam existentis, necdùm explicatæ difficilior prænotio, multa enim habet cum scorbuto communia, multa cum lue vereneâ: cum illo scilicet artûum gravitatem, incessum difficilem, anhelitum, capitis dolores & defluxiones in oculos; cum hâc ossium dolores, distorsiones, gibbositates. Verùm nec utriûsque mali pro-

(*a*) Apud Mangetum, Bibl. Medicâ.

greſſus idem, nec ſors eadem; quippè, licèt aliquandò retardetur, plerumquè acutum in morem incedit plica, torſioneſque vehementiſſimæ, ſine ullâ aliâ functionum lædentis cauſæ præſentiâ, morbum hunc pronuntiant. Quid, ſi ungues & indurentur, & in cornu abeant & elongentur? Adde & omnium communi methodo adhibitorum medicamentorum vanitatem.

Verùm dubitantibus de plicæ exiſtentiâ Poloni aliam dignoſcendi methodum obtrudunt, vanam quidem forſan & ſuperſtitioſam, ſed referendam tamen. Ceram virgineam, ſeu albam oculis applicant, cum tali prognoſtico, quòd ſi poſt aliquot horas in cerâ crines apparuerint, illud certiſſimum ſignum plicæ mox erupturæ fore; ſi verò cera crinibus caruerit, alia eſt morbi natura. Hæc quidem omnia fusè auctores Poloni, & fuſiùs adhùc Hercules Saxonia qui cum pluribus Medicis Patavinis ſummæ quidem famæ & uſquè adhùc vivacis, longam conſultationem, ſeu potiùs librum integrum de plicâ ſcripſit, diagnoſim, cauſas & morbi & ſymptomatum, imò & ipſam curationem perſecutus. Venenum ſcilicet reputans peculiare in capillos defluens pro causâ morbi quærendum eſſe.

Hæc quidem omnia ab omnibus æquè auctoribus admiſſa fuerant, nulluſque morbi exiſtentiam negare auſus erat, quantumvis inter ſe illi in ſymptomatum enarratione differrent admodùm, & omnes qui morbum obſervandi occaſionem nacti non erant, ſubodorabantur quid ſuperſtitioſi cum veris obſervationibus mixtum eſſe, cùm vir emunctæ naris Guillelmus Daviſſon (*a*) nobilis Scotus, Chriſtianiſſimi Regis Medicus, & horti Regii plantarum Pariſienſis olim cuſtos, poſteà autem Regis Poloniarum Archiater, plicæ exiſtentiam negavit omninò, riſitque quaſi anile commentum quod nimiùm patienter à plebe Medici nimìs creduli exceperant. Id ſub nomine Theophraſti veridici Scoti in libello quem plicomaſtyx vocari voluit, & in commentariis ad Petri Severini Dani idæam Medicinæ Philoſophicæ (*b*), poſt ſeptem annorum in Poloniâ commorationem, adſtruxit. Adversùs illum pariter omnes uno ore Poloni inſurrexerunt, nobiles, mulieres, Medici, ſed præcipuè Skummovius (*c*), Epiſcopus Gratianopolitanus & per albam Ruſſiam Suffraganeus. Nam cùm dixiſſet Daviſſon plicam eſſe voluntarium morbum, quo caret quicumque

(*a*) Theophraſti Veridici Scoti plicomaſtyx, primùm Abredonii, poſteà Dantiſci, 1668.
(*b*) Pag 450.
(*c*) Apud Plempium.

voluerit, & ab impexâ sorditie ortum, quem capitis cura & comptus bellè persanent, demptâ omni superstitione ; scripsit ille non in impexos solùm atque sordidos plicam incidere, sed in maximè capillorum curiosos, in viros vertice raso, ut magnatum apud Polonos mos est, gaudentes, in comptas mulieres. Negat tamen idem auctor implexos crines atque convolutos pecti non posse, sed arguit à pectine rursùs convolvi, capitaque rectè pectine ornata atque lota nihilominùs tamen plicâ laborare.

Prætereà sæpè à causâ accidentali in caput, quod neutiquam ad eam dispositum erat, plica ingruit ; ut est illa quam J. Michael Ferhr retulit, quæ vulneri capiti inflicto, post gravia & varia accidentia, in mulierem Polonam supervenit.

Verùm quantumvis viri gravissimi, Academiæ integræ de plicæ existentiâ consenserint, & insurrexerint in negantem, fatendum est ex recentioribus vix ullum Medicum esse Physices atque naturæ studiosum qui de eâ loquatur : tres tamen exceperis. Vidit & tractavit plicam Cl. de Sauvages (*a*) ; de eâ fusè & eleganter scripsit Christ. Henr. Erndtel (*b*) : J. Theodor. Klein (*c*) urbi Dantiscanæ à secretis, plicam à se visam in servâ Polonâ Principis de Raziwill icone expressit. Imò si Polonos omnes qui, aut sanitatis, aut doctrinæ gratiâ apud nos itinera suscipiunt consulueris, vix ullum videris qui de morbo olim famoso, aut aliquid per se intellexerit, aut fictitium non crediderit. Rusticos scilicet longa manent præjudicia, quæ partim aucta, partim observationibus aliquibus fundata ab imaginatione augmentum mirum accepêre. Ita apud Sarmatas agrestes, & vitam servilem ducentes, pervulgata ad nostrum usquè ævum fuerat Vampyrorum fabula, quam tandem floccifecit ætas physices principiis meliùs exculta. Dubitare tamen licet, cùm circà ejus admittendam existentiam tot nos premant auctoritates, negantemque tam acriter refellendum crediderint Medici plures, an non morbus ille primò epidemico more invaserit, posteà verò, defervescente priore furore, remanserit endemicus ; donec tandem, sævitie ejus sensim imminutâ, raró tantùm emicuerit, brevì tempore destruendus omninò, & ex oculis hominum eripiendus? Quod plurimis morbis evenisse nos historia edocet. Tale exemplum sufficiunt elephantiasis, morbus ille quem Schenkius

(*a*) Nosologiâ class. 10, ord. 7, n°. 35.
(*b*) Christ. Henr. Erndtel, Warsaviâ physicè illustratâ, cap. 5 & 6.
(*c*) Transact. Philosoph. 1732, n°. 525.

sub nomine *der Waren* epidemicum in Galliis, dein Germaniæ quibusdam locis endemium descripsit. Quod etiam de lue venereâ, si doctissimo Sanchez credimus, aliquandò pronuntiandum erit, cujus cum labentibus annis furor retundatur, sperare licet fore ut aliquandò ex hominum oculis evanescat.

Certè, licèt omnes uno ore auctores nullum in plicâ contagium admittant, imò & rem summâ diligentiâ discusserit Hercules Saxonia, venenum tamen peculiare quod definiri non potest pro causâ hujus morbi admittit. Et certè, si unquam extitit morbus ille, inter criticos numerandus fuit, seu potiùs depuratorios, cùm cirri illi aut barbæ, aut capillorum implicati, cauterii vice fungerentur. Undè etiam, ut jam diximus, Schenkius illum ad morphæam & porriginem referebat, cujus humor, quasi siphone facto, per capillos diffluerct; undè plica nostra differt ab hispido in pluribus observato capillorum, aut etiam pilorum aspectu, qualis erat ille quem observavit Drelincurtius (*a*) in muliere Augustanâ in quâ è variis corporis partibus pili hispidi & promissi propendebant, ferinum in morem, undè sibi uberrimum quæstum parabat. Nihil enim depuratorii habuit vitium illud adventitium, à nimio pilorum nutricatu, ut cum veteribus loquar, ortum.

Quæ cùm ita sint, facilè intelligitur quid putandum sit de observatione Herculis Saxoniæ qui aliorum relatu, ut & Sennertus, ait in eorum sanguine qui plicâ intereunt ingentem pilorum numerum reperiri. Quod non magis verum videtur quàm præconcepta olim, etiam apud nos, opinio subitam in lactantibus mammarum inflammationem à pilo ibi hærente oriri, undè etiam morbus *le poil* nomen retinuit.

In causarum morbi illiûs nobis incogniti indagatione cæcutimus: certè enim quicumque sit morbus ille, à veneno peculiari pendet & vitio lymphæ quæ sine ullâ externâ exulceratione per capillos defluit, eos acredine urenti contorquet, & per nativas rimas perpluit, cujus quidem mechanismi exempla aliqua reperire est ad basim capillorum in tineâ. Quæ posteà lympha, quasi per cauterium excussa, hanc viam affectat, forsan & illa quæ jam exiit, cantharidum more, dùm vicina inficit, fluxum promovet. Sed, si res ita se habeat, demenda sunt ex plicæ historiâ omnia illa superstitiosa observata de periculo rescisionis capillorum, de fluore sanguinis, aliorumque de quibus mentio jam facta. At hisce cognitis non minùs tamen ignari erimus circà causas morbi

(*a*) Epist. ad Barbeyrac apud Manget. Theat. Pratic. tom. 2, pag. 302.

remotas ; nec intelligemus cur morbus iste Sarmatas, aliis populis exclusis, attingat ? Nam etsi & impexi, & sordibus oppleti sint miserrimi hominum Poloni agrestes, vix in hoc à reliquis pauperrimis & rusticis aliarum gentium differunt. Aliundè verò aiunt auctores quòd, licèt ad omnes æquè pertineat morbus, mulieres tamen magis attingat quæ curam capillorum præ viris gerunt, nec nobilibus parcit quibus certè nulla exprobranda incuria, & qui apud veteres Polonos capite raso distinguebantur. Vitium in aëre aliundè saluberrimo quærere vanum est ; cùm enim dicant esse illud aquis, quæ ex Hungariâ, terrâ mineris, & quidem multis arsenicalibus infectâ, in Poloniam defluunt adscribendum, causam perennem allegant, cùm morbus ipse nec semper extiterit, & vix adhucdùm exstet. Ingens causarum disparitas est inter eos qui scelus in aquis quærunt, dùm adscribunt aquis endemiam Alexandrinis elephantiasim, subalpinis etiam bronchocelem. Res enim à primis incolis ad hæc usquè tempora translata est, undè vulgatum illud à Juvenale, *quis tumidum guttur miratur in alpibus*. Quod de plicâ allegari non potest cujus natalia descripsêre auctores.

Cùm porrò causæ illæ nihil de morbi naturâ enuclearent, simplicius visum est ejus originem à supernaturalibus causis eruere, quod & ipse fecit Fonseca. Joach. Pistorius ait in Tartaricâ expeditione fontes cordibus hostium peremptorum verbisque non innoxiis fuisse infectos, undè derivata mali labes. Alii alia commenti sunt, sed semper diabolicas fraudes ad morbi hujusce natalia enodanda adhibuêre. Quod quidem justam suspicionem de mali superstitione cordatis & intulit, & inferet. Certè à popelli præjudicatâ opinione non avellas strigas & incantatrices huic morbo tollendo præ omnibus Medicis præstare ; quod si verum sit, certè morbus pro imaginario haberi potest. Si contrà ad tineam referendum sit, ut aliqui autumant, forti medicatione eget ; circà quam variam inière viam & Medici Poloni, & qui, ab iis consultus, celeberrimos Medicos Patavinos sibi comites adsciverat Hercules Saxonia.

Receptum enim est apud omnes Medicos Polonos venæ sectionem plus obesse quàm auxiliari. Ait Bern. de Bernitz, illustrissimam Matronam Polonam plicâ laborantem, cui vena secta fuerat, confestim in eo brachio dolores sævissimos cum œdemate perpessam fuisse. Observaverat, venâ in pedibus apertâ, dolores acerbissimos in utroque crure ad malleolos concitatos Hercules

Saxonia, qui tamen à venæ ſectione omnimodè temperandum non eſſe arbitratur. Verùm ut ex auctorum illorum farragine aliquid certioris eruamus, ut in morbo tria ſtadia diſtinximus, ita in morbi prorsùs depuratorii curatione duo admodùm diſtinguenda ſunt, quorum primum in præparatione ad morbum nondùm explicatum & evolutum referetur, alterum plicâ jam factâ & conſiſtente viamque ſibi naturalem affectante adhibendum erit.

Certè ubi jam plica ſui indicia interna dedit, incognitoque veneno agit in oſſa, nervos, oculos, ejus eruptionem præpedire impoſſibile eſt; tutius eſſet præcepta ad præcautionem ſcribere quàm turpiſſimo malo medicinam adhibendam habere. Sed antequàm ſymptomata ingruant, hujus à longè petita indicia nulla ſunt, nec hæreditario jure à parentibus in liberos defluit, nec communicatur commercio aut contubernio cum ægris. Supereſt ergo ad mali cautelam, ut omne corpus mundum atque *terſum* teneatur, victus ex optimis inſtituatur alimentis, aër ut plurimùm ſeligatur purus. Sed malo jam facto omni ope atque operâ exitus plicæ promovendus eſt, quæ una ſalutis atque levaminis via eſt. Et ob id, veneno per univerſum corpus graſſante, vires conſervandæ ſunt ſartæ & integræ, omnis acrimonia retundenda, & cùm ſæpè ſub pondere morbi vires fatiſcant, cautè cum venæ ſectione incedendum eſt. Cùm maximè interſit ægrorum ut primæ illæ viæ quarum prava conditio omnibus ferè morbis complicationem affert, ſanæ ſerventur, proderit in primo hoc ſtadio alvum lenibus eccoproticis ſubluere; ſed cum omnibus Medicis Polonis conſentiemus, draſticam & efficacem purgantium vim damnantibus; quippè ſi plica exiſtit, ſi explicatio plicæ criſis eſt & depuratio morbi atque malorum atroci ferociâ ſævientium, viget ad illam axioma illud Hippocraticum, quò natura vergit, eò ducendum eſt per loca convenientia. Ergo in hoc ſolo cum Hercule Saxoniâ conſentientibus, omnis verſabitur baſis primi hujus ſtadii, ut plantis ſaponaceis, demulcentibus, ſimulque leviter emollientibus ſanguinis compages ſana & ſalubris teneatur, atque omnia excernicula libera ſerventur, undè & minuatur moles movendorum, & pars aliqua veneni, ſi fieri poſſit, extrà excludatur. Nec in regimine vitæ ullus admittatur error; methodus enim iſta, ſive admittatur plicæ exiſtentia, ſive negetur, in omnibus morbis incognitis vera eſt & neceſſariò admittenda. Secùs enim ars ſine arte inſtitueretur, quæ plura

agerer,

ageret, quàm quod ipsi exequi possibile est, & naturæ contradiceret.

Verùm patet universim plethoricis venæ sectionem interdicendam non esse, saburrâ turgentibus necessariam esse purgationem; imò & Simo Schulzius sæpè à vomitoriis curam incipit. At plicâ jam explicatâ symptomata omnia conticescunt. Undè prima indicatio est ut æger tot fractus symptomatibus atque laboribus refocilletur, & ad sanitatis firmitatem, per optima, euchyma, moderatè sumpta alimenta deducatur. Tùm verò ad medicamenta plicæ venenum destruendo apta sese accingunt Poloni. Primò quidem caput fovent atque eluunt decocto foliorum brancæ ursinæ quæ ipsis inter specifica ad hunc morbum destruendum numeratur. Addunt etiam succum sedi majoris, seu sempervivi. Quibusdam etiam pro specifico habentur radices lupuli. Hìc verò addunt, quod credat Judæus Apella, plantas illas quæ extùs adhibitæ adeò prosunt, nocent internè; quod quousquè rationi repugnet nullus est qui non videat.

Verùm si capillis nihilominùs complicatis, interna tamen symptomata exstent, qualem unam matronam citat Bern. de Bernitz, quæ interna patiebatur symptomata, adhibenda sunt, ut vir ille, alexipharmaca, sudoribus promovendis apta. Colonellam refert quæ haustu vini Hungarici dolores illos omninò compesceret. At efficacissimum adversùs plicam & verè specificum remedium quo tolluntur, & evolvuntur, aut decidunt plicæ, omnium Medicorum consensu, est *muscus terrestris repens* Mathioli qui ubique apud Sarmatiæ lucos luxuriat, sub nomine *musci terrestris clavati* C. B., & quem in Poloniâ plicariam & cingulariam vocant. Crescit ubique in Sarmatiâ, sed præcipuè in campis petrosis Ukraïnæ, & aliquandò eum longitudine septem, octo, imò & decem ulnas excedere comperit Bernitz. Mense Julio gignit julos, seu spicas sulphurei coloris, quæ autumnali tempore digiti percussu, sulphur vegetabile profundunt.

Accipiunt porrò hanc plantam, seu muscum & folia brancæ ursinæ ad partes æquales, coquuntque in aquæ fluviatilis sufficienti quantitate, donec decoctum saturatè flavum sit.; decocto priùs colato admiscent aliquid fermenti, vel fermentum ad id paratum ex decocto brancæ ursinæ, pane biscocto & fermento vulgari. Reponunt illud ad fornacem per aliquot dies, donec saporem acidiusculum contraxerit, tuncque pro usu servant, &

in eo incoquunt quæ vulgò parantur fercula, gallinas, capones, vitulinas carnes. Aliquandò tamen decoctum paratur, absque plicariâ, seu musco terrestri; aliquibus enim vomitum conciliare deprehenditur. Tùm etiam ad lotiones capitis decocto illo utuntur, sed secundâ vice muscum incoquunt, ut fortior evadat. Aliis experientiâ comprobatum est unguentum quod ex eodem musco terrestri, radicibus bryoniæ & adipe erinaceo confectum est.

Si certum sit specificum illud quod è musco terrestri conflatur, nulla jam datur ratio cur de plicâ conquerantur Poloni? verùm ne lateat aliquid superstitiosi in hoc usu metus est, cùm herba sit complexa atque ramulis complicata, undè suspicer ne à signaturis, ut aiebant veteres, de quibus scripsêre Crollius & Volfangus Wedelius virtutes ejus repetantur. Nam, ne desit suspicioni locus, credunt Medici Poloni omnes quæ scandunt plantas, & tùm aliis, tùm inter se complicantur atque innectuntur, pariter ad debellandam plicam valere. Cui quidem asserto fidem non denegat Bern. de Bernitz qui nos de incognitis tractantes quasi manu regit. Penes auctorem sit fides. Certè si plica aliud est præter fluentem capitis herpetem, & ad morbos cutis cognitos non refertur, rarò malum simile apud nos occurrit. Imò & apud Germanos hodie ferè incognita est plica, & apud Sarmatas in loco indigene cùm hodie apparet, quod ex auctorum silentio vix crediderim, pro rariore morbo habenda est.

ARTICULUS IV.

De Trichiasi & Madarosi, seu Milphosi.

Trichiasis τριχίασις Græcorum, est propriè oculorum à pilis offensio. Aëtius & Actuarius eam τρίχωσιν vocavêre, & Galenus (a) τριχιῶντες vocat illos quibus innascuntur in palpebris pili punctura conjunctivam lædentes; idem etiam notavit Aristoteles qui præternaturalem hanc pilorum extrusionem τριχία vocavit: alio etiam sensu apud auctores verbum illud usurpatur. Nam hoc etiam nomine designari voluit Galenus symptoma renum ex quibus cum urinâ capilli prodeunt, si quandò tamen prodierint, quod negare absurdum non est, cùm & ipse Galenus (b) fateatur sibi rem nunquam visam.

(a) Lib. 2, de Loc. affect.
(b) In Aph. lib. 4, n°. 76.

Hoc etiam nomine apud Græcos recentiores designatur pilare mammarum malum, seu potiùs illarum inflammatio, olim à pilo per ductus lacteos introducto pendere credita; verùm hæc ad nos non attinent.

Trichiasis qualem Actuarius, sed præcipuè Aëtius (*a*) descripsêre, à duplici causâ pendere dicitur Aëtio. Vel enim in palpebris sub pilis naturalibus & naturæ ordinem servantibus alii nascuntur divergentes, adeòque pupillæ lædendæ apti, hæc affectio διστριχίασις dicitur; vel laxantur palpebræ, laxatarumque limbi intrò vertuntur, undè pili jam non ampliùs ad visum apparent, sed lædunt asperitate oculi globum.

Causa prioris mali à posterioris causâ prorsùs differt. Quippè in primo casu aderat pilorum redundantia, ut ait Aëtius, repetenda à nimiâ fertilitate terræ in quâ nutriuntur, sive ab uberiori proventu in bulbis pilorum feracibus: altera verò indè repetenda est quòd laxentur nimioperè palpebræ ob musculorum inertiam, & semiparalysin quæ à Græcis φαλαγγῶσις vocatur. Utriusque diagnosis evidens est, & prognosis prioris acerba non est; sed aliquandò phalangosis immedicabilis esse potest, nisi chirurgica ars in auxilium advocetur. In priore, seu districhiasi evellendi sunt antè omnia pili volsellâ, cum eâ summâ curâ ut evellantur integri. Nam si secentur tantummodò ad basin, brevì asperiores renascuntur, cum majori incommodo, iterandaque erit operatio, quæ ubi legitimè facta fuerit, coercendus erit exitus pilorum, atque bulbi leniter adstringendi. Myrrham cum melle & aceto commendat Aëtius per tres dies integros supra palpebras servandam; dein cum melle fovendæ sunt illæ. Reliqua cura oculum læsum spectat (*b*). At in phalangosi remedia multa proponit, eaque tonica, stimulantia & styptica; scilicet, lixivia, sandaracham, erinacei fel, quod summoperè laudabat Archigenes; sed præcipuè demulcentibus mixtum atramentum sutorium, seu vitriolum viride, quod eo nomine intelligebant antiqui. Omnibus hisce inutilibus, tùm devenire jubebat ad suturam palpebrarum quæ infrà supercilia & super oculi globum instituitur. Hanc fusè, ut & illam quæ fit deorsùm, descripsit (*c*); de eâ autem operatione reformatâ videantur auctores Chirurgici. Hæc satis sint de morbo

(*a*) Aetius tetr. 2, serm. 3, cap. 76.
(*b*) Cap. 67.
(*c*) Cap. 69.

qui vix ad cutis & pilorum morbos pertinet, quandò quidem nihil hic contrà naturam est, præter inversum pili naturalis situm & accidentia ab hoc positu deducenda.

Contrarium imò, & prorsùs oppositum est malum madarosis quæ Græcis μαδαρότης, μαδάρωσις, ἢ μάδησις dicitur. Diffluunt scilicet pili è ciliis, & palpebræ remanent glabræ, non sine oculorum & visûs offensione. Si aliquid inflammatorii adsit, & rubedinem contrahant palpebrarum limbi, μιλφαι ἢ μιλφωσις dicitur Paulo Æginetæ (*a*); quamvis alii auctores promiscuè milphosin & madarosin idem malum vocent. Verùm aiunt Paulus & Aëtius τοὺς ταρσοὺς fieri in milphosi ερυθροὺς, ἐοικότας μίλτῳ τῃ χροίᾳ rubricæ similes. Imò increscente malo, & inflammatione etiam in oculo constitutâ, fit ptilosis, defluvium pilorum ex palpebris induratis atque tumentibus, imò & callosis. Undè Aëtius scribit ptilosin esse affectum compositum ex madarosi & sclerophtalmiâ, quæ ptilosis lipporum senum est affectus proprius, nunc acutum in morem sæviens, nunc chronicus. Aliquandò etiam non omninò caret pilis ptilosis, quamvis Galenus (*b*) simpliciter πτίλους vocaverit illos quibus careat pilis palpebra. Sed sæpè alii molliores subnascuntur (*c*), quales renascuntur avicularum pullis deplumatis qui idcircò apud Græcos πτίλοι vocabantur. Verùm omnes hi morbi, tùm gradu, tùm compositione diversi, ad madarosin tamen referuntur, quæ est φαλακρωσις, seu calvities palpebrarum.

Avicennas & Arabes de eodem morbo egerunt sub nomine *silac*, sed præter nomen nihil græcæ curationi addiderunt, aut mutaverunt. Ea autem palpebrarum calvities pendet ab omnibus causis quæ aliis in locis defluvium aut barbæ, aut capillorum inferre possunt, præsertim verò ab acredine erodente, aut inflammante herpeticâ, undè signis ab horum morborum diagnosi petitis, interior humorum conditio ex iisdem indicationibus curatur. Prætereà sæpè à variolis, aut eruptione accidentali bulbos inficiente destruuntur illi, tarsique ferè denudati relinquuntur, undè fit madarosis immedicabilis. Verùm nisi calvities universalis adsit & pilorum defluvium, raro madarosis simplex observatur, sed potiùs milphosis.

Certè omnes madaroseos species malum potiùs incommodum

(*a*) Paul. lib. 3, cap 22. Galenus de Comp. sec. loca, lib. 4, cap. 5.
(*b*) Galen. cap. 15, lib. 14, Meth. Med.
(*c*) Actuar. lib. 2, cap. 7.

constituunt, quàm acerbum, aut metuendum, possunt tamen oculorum globo atque visioni labem inferre, cùm sæpè ab earum pessimis speciebus acris humor destillet. Percellit vividiùs à pilis illis non fractum jubar, demùm à madarosi pendet symptoma à veteribus sub nomine corybantiasmi designatum. Oculis patentibus, inquit Plinius (*a*), dormiunt lepores, multique hominum, quod κορυβαντιᾷν Græci dicunt. Connivent oculis, & album oculorum ostendunt, quod pro pessimo signo in morbis acutis habet Hippocrates, additque, nisi ita dormire consueverint. Undè corybantiasmus Plinii idem est atque lagophtalmus. Certè somni indè turbantur, leves sunt; corpus macilentum fit, aliaque plurima mala accersuntur. Nec minora vigilantibus mala impendent. Ad solem enim nictitare coguntur, & radios luminis vividioris fugere, undè nec librorum lectioni, nec scriptitationi vacare possunt, morbosque oculorum pati coguntur. Sed pruritus ingens, scabiesque palpebrarum ptilosi jungitur, imò in gravissimis ptiloseos speciebus ulcera concurrunt, cutanea quidem, sed difficilè admodùm curabilia, quia fundus deest vasis opulentus, cartilaginea tarsorum suppositorum natura cicatrici officit, imò etiam eam impedit: quinetiam, si veteribus fides adhibenda, pediculi atque vermiculi nascuntur in palpebris, de quibus fusè egit Aëtius in libro & sermone suprà citatis, de quibus etiam meminit Galenus, & observationem nobis sufficit Joannes-Nic. Pechlinus in Observationibus Medico-practicis.

Ex his porrò satis intelligitur quàm variâ methodo madarosis tractanda sit, ita ut aliquandò ingentem medicamentorum, etiam internorum apparatum postulet, interdùm verò pauca omninò & tantummodò ea quæ ad alopeciam, cujus unam speciem constituit, conferant. Interdùm etiam, ut in lippis senibus, insanabilis est, cùm scilicet à laxitate cutis palpebrarum & ectropio inferioris palpebræ pendens, lemas viscosas, glutinosas, imò, ob phlogosim, purulentas perpetuò eliciat. Undè etiam, licèt madarosis per se ea quæ trichiasin efficiunt ad sui curationem postulet, scilicet humectantia, diluentia, eaque quæ palpebrarum solum fertile efficere possunt, tamen Aëtius, Actuarius, Avicennas aliique qui de eo morbo scripserunt, siccantia contrà & absorbentia commendant, cadmiam, squammam æris, & præcipuè fuliginem. Fit enim sæpè antè madarosin, ob inversionem pupillæ,

(*a*) Plin. lib. 2, cap. 37.

nosum oculis irrorandis hìc natum ad callosas partes non hærere, aut non accumulari, atque tumores ulcerosos efficere.

Ab humoribus acribus, sive ob perspirationem, suppressam & fluxione, ut aiebant veteres, in palpebras delatam, sive ob reliquias humorum herpeticorum, aut aliorum hujusmodi, etiam sanatorum, remanent in cute harumce partium vitia quibus fit ut lævitas atque mobilitas istiûs organi lædatur, nullo quidem ægrorum periculo, sed magno eorum incommodo. Hinc fit Græcorum *trachôma* quod semper, & ex rei necessitate, rubedinem & pruritum secum affert, imò sæpè pustulas excitat, ad pustularum genera à nobis descripta facilè referendas: nunc grandiores *ficosin* vocant, & palpebras appellant ficosas; nunc minores & milii granum referentes, miliares vocantur. Tùm demùm continuo motu vexatæ palpebræ, irritatæque assiduo nec intermittendo exercitio ulcerantur, fitque malum veteribus accuratè descriptum sub nomine abscesûs palpebrarum. De quo vide Demosthenem apud Aëtium (*a*): qui morbus potiùs ulceris nomine dignus foret, seu potiùs palpebræ vocandæ forent ulcerosæ; cùm hìc de simplici non agatur ulcere, sed erosa & perpetuo motu detrita vasculorum rudimenta per annos integros pus, humori ceruminoso palpebrarum remixtum, & aquâ hìc stillante vitiatum effundant, donec ad tarsorum cartilagineam naturam pervenerint quæ jam cicatrici nulla sufficit fundamenta, undè ulcuscula semper hiantia servantur, non inaudito exemplo exfoliatos fuisse ipsos tarsos.

Inter ulcera cacoëthea jure numerantur ulcera modò memorata palpebrarum, quæ & pulveribus absorbentibus, siccantibus & detersivis potentioribus opus habeant. Ad hæc inventa collyria ex ære, vitriolo, aloë, imò & veterum sandarachâ efficta, quæ possint simul & vasa exsiccare, & carnium semper recrescentium retundere luxuriem; cum quibus tamen ita cautè incedendum ut nunc illa, nunc leniora ex ovo & melli apponantur, semper tamen fugiendo laxantia & ea quæ nimìs humectant, quippè quæ, laxatione inductâ, possent hiatus ulceris augere, & curationem tardare.

Ad ulcera illa referendæ videntur varices illæ palpebrarum de quibus sedulò monet Aëtius, ne illas curare velimus, cùm summum obtineant malignitatis gradum; rectè enim suspicatur mutatum esse ulcus in carcinoma, varices carcinomati illi accrescere,

(*a*) Aëtius, loc. cit. cap. 79.

quæ

quæ non tangendæ ſint, in quo quidem cum ſummo auctore omnes conſentient.

Ulceribus illis, ſi præſertim acrimonia de quâ alibi locuti ſumus hìc concurrat, aliquandò vermiculi innaſcuntur de quibus Aëtius & Avicennas locuti ſunt, ſed frequentiùs pediculi, undè apud aliquos auctores, uti jam dictum eſt, phthiriaſis pro palpebrarum morbo habita; quod certè vitium, præter intolerabilem pruritum, viſioni non parùm officit, & remediis alibi deſcriptis ſanatur.

Verùm hæc in peſſimis ulceribus accidunt, feliciùs remanent poſt illorum ſanationem, imò ſæpè poſt unicam puſtulam extantia tubercula, quæ antiquis hordeolum, ſeu præputiolum dicebantur. Hæc quidem forinſecùs, juxta pilos naſcuntur, longoque tempore manent, non innoxia ſolùm, ſed etiam vix advertenda. Ubi aliquod volumen nacta fuerunt, tunc compreſſione & irritatione vicinorum fit brevì ſuppuratio, quæ dùm tuberculi limbos erodit, exit citò cum pure materies cretacea, dura, friabilis, ex merâ lymphâ concretâ conſtans. Malum illud vix aliam curationem poſtulat, quàm quæ ex unguentis tenuiſſimis ſuppurantibus conſtat. At, licèt promiſcuè ſæpè ſumantur, diſtingui voluit ab hordeolo grandinem Aëtius. Scilicet grandine affici ait palpebras, cùm, everſis ipſis, rotundæ quædam eminentiæ pellucidæ grandini ſimiles apparent; quibus diſſectis vacuatur humor ſimilis albumini. Curatur grando, everſis palpebris, aperturâ per ſcalprum factâ; exit à tunicâ humor, flacceſcit tumor, & paucis abſtergentibus linteo appoſitis brevì curatio perficitur. Cæterùm cùm cutis palpebrarum per ſe laxa ſit & excipiendis apta humoribus, nil mirum ſi, magno ægrotantum incommodo, in ipſis naſcantur atheromata, ſteatomata, melicerides, & omne tumorum genus, quibus cutis patet, ſed quæ nullâ ratione peculiarem ſibi tractationem merentur, cùm ad cognita jamdudùm referantur, nec alias ſibi expoſcant cautelas, præter eas quas ſubjecti oculi uſus, dignitas, & delicatior ſtructura poſtulant.

ARTICULUS V.

De Tumoribus cyſticis in cute capillatâ naſcentibus.

Si cauſas univerſales in cutem agentes ſpectemus, nulla eſt certè portio cutis quæ illas tam facilè accipiat atque cutis capillata. Undè tot in illam impendent morbi proprii qui cùm à

caufis aliundè repetendis pendeant, alibi tractati funt; porrigo, tinea*, phthiriafis, achores, favi, meliceria, aliaque hujufmodi mala tùm infantilem ætatem adorientia, tùm etiam, mutatâ formâ, in fenio rediviva.

Enimverò nullâ cutis portio adeò perfpirationi favet, cùm à frigore defendatur per copiofam cæfariem, quæ fi defit, ubi à calvitie munimentum jam illud deftructum eft, norunt monachi, quibus ficta & artificiofa cæfaries interdicta eft, quot catharris atque defluxionibus vivant obnoxii. Verùm cùm capilli ut plurimùm perfpirationi favent, illam ifti excipiunt, & aquofa pars hujus humoris avolat quidem facillimè; at remanet extùs & intrà capillos pars illiûs denfior atque folidior agglomerata quæ in lemas & fordes pungentes, vellicantes, pruritum intolerabilem excitantes concrefcit atque coalefcit. Intolerabilis fœtor oritur. Undè malorum plurimorum origo quæ *cuti capillatæ* propria funt. Munditiès capitis non folùm ad decorationem atque ornatum inftituta, fed & ad fanitatem cutis prorsùs neceffaria eft. Nam à fordibus iftis pendent, nata hinc irritatio, indè verò folliculorum atque bulborum obftructio. Obftructio bulborum pilis ipfis nocet quos & macilentos reddit, imò & deciduos. Undè qui munditiem fectantur, apud antiquos comam nutrire dicebantur. Folliculorum verò in cute capillatâ evidenter hiantium infarctus tumores cyfticos producit qui nullâ in aliâ parte quàm in cute capillatâ frequentiores varia fibi nomina arrogarunt. At omnes ad melicéridem, fteatoma, atheroma referuntur. Quorum quidem tumorum naturam hìc fufiùs exponere, ut & eorum curationem, tùm medicam, tùm chirurgicam profequi, extrà operis metas foret, cùm de iis abundè illi locuti fint auctores qui de tumoribus tractavêre. Suffecerit hìc annotaffe, nullâ aliâ in parte corporis adeò frequentes occurrere, atque maximè negligi, cùm ipfis capillis tegantur, atque occultentur, prætereàque in cute per fe maximè tensâ non adeò grandefcere poffint aut deformitatem aliquam inferre.

Verùm cutis illa, ob fuam innatam tenfionem non adeò facilè dilatanda, rumpitur fæpè cum inflammatione, & anfam dat fuppurationi incertæ illi, nec legitimæ, fed quæ facco ut plurimùm tenui deftructo, tumorem tollit, quo fublato, facilè cicatrix inducitur. Sola horumce tumorum inter fe differentia à volumine tumoris, ejus colore, atque materiæ contentæ fpiffitudine dedu-

citur. Verùm ita inter se consentiunt illi, ut sæpè idem caput in parte sui capillatâ non uniûs formæ tumores contineat, sed alter jam durior sit & indolens, alter quasi intumescente intùs contento tumore leviter inflammetur, alter veterascente & sicciori decrescat, postremus demùm nondùm justum sui volumen acquisierit.

Illud in hisce tumoribus accuratè perpendendum est, an à causâ locali pendeant, quæ vel ad sorditiem, vel ad compressionem à capitis integumentis inductam referantur, an non potiùs à causâ generali repetendæ sint & à depuratione humorum in hæc loca deponendâ? Vidi enim, præsertim apud mulieres, magna & habitu vexantia capitis mala, ab hisce tumoribus enatis cessare & prorsùs desinere, suppuratione verò peractâ, & absolutâ cicatrice, recrudescere denuò. Imò extirpata imprudentiùs in capitis cute meliceris mox phrenitidem intulit. Crediderim semel observatum, nec tamen id pro demonstrato habuerim, melancholiam ferè maniacam, deindè phthisim nerveam ab horum tumorum destructione inductam, saltem ejus sequacem fuisse. Verùm antequam ad curationem accingamur perpendenda est vivendi atque patiendi norma ægrorum, scienda est malorum quibus obnoxii vixerunt historia, detegendumque est an aliqua evidens causa tumores illos produxerit? Nam fatendum est hos tumores rariùs exsurgere, & promptiùs sanari mala hæc in iis hominibus qui caput rasum gerunt. Piaculum foret leve malum grandibus medicamentis attingere, quod graviora incommoda exciperent. Aliundè plica Polonica id saltem, quæcumque sit, demonstrat posse crises atque depurationes per cutem capillatam fieri.

Præterea verò summâ curâ annotandum est, hodierno nostratum præsertim luxu, ita variis adipibus aromatibusque simul mixtis cutem capillatam imbui, ita posteà pulvere illo cyprio qui mucilagine scatet & acescit facillimè, onerari, ut qui caput maximè ornatum gerunt, si pectendi atque hæc ornamenta renovandi curam amiserint, ut fit in morbis ex improviso supervenientibus, necessariò cutim obstructam atque obstipatam habeant, undè tumoribus localibus, & sine universali corporis concursu nascentibus, occasio datur.

Id præsertim fit in cute infantum humidâ & ad hosce affectus maximè proclivi, cùm luxus ita invaluerit ut sæpè matres atque custodes illæ quibus cura infantum concreditur plus ornamento frivolo & levi tribuant, quàm veræ & semper inquirendæ mun-

ditiei. Norunt id præcipuè puerperæ quas partûs dolores incautas opprimunt. Etenim post peracta partûs tempora, ubi primùm caput à vinculis solvunt, quod fuerat & pomatis aromaticis, & insigni pulveris cyprii mole onustum, odor indè exhalat acidus, capilli adeò dilecti diffluunt, & sæpè cum ingenti pruritu oriuntur pustulæ quas ideò lacteas appellant, quòd humores lacte imbuti suppurationem tantummodò lacteam concipere possint. At, licèt hisce in casibus res evidentior appareat, tamen in omnibus etiam viris, imò cute duriori donatis, à neglectâ capillorum curâ nascuntur pustulæ, crustæ duriores, pruritus varii generis, imò forsan & locales tantummodò herpetes. Hæc mala rariùs certè iis accidunt qui caput vel ex instituto rasum atque nudum gerunt, vel iis qui fictitias comas gerunt, quibus licet eas renovare, nec veterem perspirationem novæ superponere. Nulla scilicet in toto corpore cutis abundantiùs perspirat, imò & momentosum magis excrementum exhalat. Periculum illud etiam summè notandum est in usu topicorum adstringentium & siccantium quæ ut in causâ locali urgente adhiberentur quivis facillimè induceretur. Nam perspirationem cutis capillatæ nimiùm præpedire piaculum foret; si tamen causa localis demonstrata sit, proderit caput rasum in pruritu & pustulis servare mundissimum, tùm secundùm antiquorum præcepta aceto detergere, cui non sine fructu recentiores spiritum vini mitificatum substituunt, posteà loca ulcerosa, aut prurientia absorbentibus tegere, ut cicatrix inducatur.

Sed simul cautè incedendum, ne nos diagnosis fallat. Adeòque & partes aurium posteriores sæpiùs inspiciendæ ac lustrandæ, an non à repulso humore intumescant, an non indè humor aliquis exhalet, an non surditas ingruat? Nam quamvis nulla sit exhalandi ab interioribus ad exteriora via, tamen mirum est quantùm partes internæ capitis cum exterioribus consentiant, & alternas humorum hùc, aut illùc delatorum vices accipiant. Undè etiam in interioribus capitis affectibus toties profuit externa vesicantibus irritare. Hinc etiam irritatis illis exterioribus capitis integumentis, toties parotides, aut glandulæ lymphaticæ occipitales inflantur. Quæ quidem in pueris glandularum tumefactio eruptiones mox affuturas denuntiat, solvunturque glandulæ quæ maximè inveteratæ videbantur per largam atque affluentem pustularum eruptionem. Illa porrò vel levissima glandularum inflatio,

si vel pruritus, vel pustulas in capite conspicuas, quâcumque in corporis conditione, præcesserit, certè nunquam incautè topicis fidendum est; sed illi curationi recurrendum est quæ universale humorum vitium corrigat, de quâ quidem, cùm huicce nostro tractatui basim præbeat, de eâque toties locuti fuerimus, hìc longiùs differere supervacuum est.

CAPUT II.

De Affectibus propriis cutis faciei.

MULTI sunt affectus cutanei qui videntur ad faciem solam pertinere, multi qui, licèt universæ cuti communes sint, proprium tamen & specialem caracterem in facie induunt. Ita ut quamvis de iis abundè alibi tractatum videatur, supersit tamen aliquid novi animadvertendum, quod partìm à structurâ singulari in cute faciei pendet, partìm etiam ex eo quòd aëris impressionibus necessariò noctu diuque obvia sit.

Cutis quidem faciei sensu exquisito gaudet, vasaque majora & conferta, magis proxima epidermidi habet; textus ibi cutis simul tenuior, cellulæque hujus tenuiores & confertæ magis expansionibus nervosis albidioribus scatent, bulbique ac folliculi, præsertim circà nares, patent undiquè, & unctuosum quid stillant defendendæ atque lubricandæ cuti ita destinatum, ut aliquandò, juniorum præsertim, cutis eo lubrica atque nitens atque oleosa appareat, vetulorum verò tota contrà areosa atque rugosa sordes terreo-oleosas contineat.

Cùm verò lubricus ille humor aëri exponatur, & in ipso folliculorum orificio exsiccetur, nil mirum si tam levi de causâ vertantur folliculi in phymata, psydracia, panos, qui non solùm pro tempore cutim dehonestant atque vitiant, sed etiam cicatrices profundas atque depressas relinquunt, iique affectus juvenes potissimùm invadant in quibus vis vitæ inflammationes levissimas suppuratione tollit plurimùm. Nec mirum magis, si mala quæ toti corpori communia sunt proprium in cute faciei caracterem induant, ut variolarum pustulæ quæ vulgò in facie magis confertæ, ibi & plurimùm puris & cicatricum majorem fœditatem

relinquunt ; si demùm propria sint quædam cuti faciei mala : quæ quidem duobus articulis comprehendemus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Morbis cutis qui particularem in facie caracterem induunt.

Non tantùm lineamentorum varietate, ossium formâ, atque musculorum positurâ differunt inter se hominum facies, sed etiam ipsâ cutis tenuitate, atque variis in ipsâ natis accidentibus. Tenuitas structuræ cutis atque tùm cellularum, tùm membranarum cellulas cutaneas efformantium discrimen ingenerat illud summum quod intercedit inter femineæ cuticulæ gratiam & marium, præsertim rusticorum asperitatem vultuosam, inter infantilem nitorem & senum rugas. Raritatem cutis, δέρμα ἀραιὸν, masculis adscribit Hippocrates (*a*) jure meritòque, non quòd aut ossium fabrica, aut suppositi textûs cellularis vacuitas, aut musculorum exercitatio atque durities multùm hìc non conferant ; verùm ipsa cutis structura in feminis ferè pellucida, lymphâque molli imbuta atque vasis flexilibus & facilè per nervorum sensilitatem mobilibus donata lilia atque rosas illas illecebrosas producit, in maribus ariditatem, imò & sordes ex ipso cutis textu perpetuò renascentes. Quin sordes illas verè terreas in marcescentibus atque decrepitis, partim ex detritâ epidermide, partim ex perspiratione mucosâ nascentes vix deteri posse experientia declarat.

Tenuitas illa in ipsâ cutis substantiâ enascens, licèt connexionis modum nondùm edocuerit Physice, major est in flavo gaudentibus atque argenteo capillorum colore, minor in iis qui nigricantem comam atque nigra supercilia habent. Quæ quidem tenuitatis differentia nunquam in morbosam diathesim transformari potest, cùm à naturâ sit, & ab hujus constitutione pendeat, sed certè quæ tenuior est cutis & delicata magis, morbosis affectibus maximè patet, cùm magis ob ipsam suam debilitatem iis exponatur. Undè quò magis est spectanda tenuitate cutis, eò magis lentigines insolationesque accipit, eò etiam magis maculas concipit, cùm textus ille reticularis Malpighii exsiccetur faciliùs, & obstruatur : undè in aliquâ parte pereuns nitor, æquabilitatem atque lævitatem totiùs conturbat; undè nævi, vari, rubores, gutta rosea. Hinc mas-

(*a*) Aph. sect. 5, 59.

cula militum facies, & arida fuscaque vultûs tinctura nec solis irruente jubare, nec ventorum flatu mordaci commoventur, spernuntque & rident urbanæ debilitatis exquisitas cautelas; ipsa vel levissima aëris mutatio delicatas mulierum facies & mordet, & pungit, & acriter vellicat. Sic sæpè ab aëris insolati impressione in partes faciei malè defensas, oriuntur tumores rosei & erysipelatosi, sine ullo alio accidente, præter levem coloris mutationem, furfurisque fugacis eruptionem, qui indè oritur quòd vincula epidermidis leviter tenacis soluta fuerint.

Accidentia etiam diversa cutem faciei deturpant. De iis sequenti articulo. At à causis fugacibus & vultum impetentibus nascuntur inflammationes, tumoresque partim suppurantes, partim diuturni, de quibus jam actum est, sed quæ ita singulariter ad faciem pertinent, ut de iis peculiariter Aëtius, Actuarius, Oribasius, tanquam de morbis faciei propriis agendum crediderint. Talis est, & antè alios vultui maximè familiaris morbus, erysipelas, qui aliquandò acutum in morem incipiens stadia sua velociter & cum ingenti periculo percurrit. Tunc quidem morbus est totiûs corporis à causâ universali pendens, qui facilè retropellitur, imò & vix in externa se continens, sæpè suâ magnitudine non extimas tantùm faciei partes occupat, sed & internas etiam delirio vexat phrenitidi simillimo, febremque acutissimam concitat. Sæpè epidemico more desævit, phlyctœnas gangrænosas etiam evolvit, & tumore enormi faciei ad usque palati velum, uvulam, tonsillas descendente, anginæ imò & peripneumoniæ in morem suffocat miseros; vel dilato quidem, sed non minori periculo interiora cerebri occupans, febres perniciosas atque malignas in ægri perniciem sibi adsciscit: de eo hìc loqui nostrum non est; quamvis erysipelas, ut jam abundè dictum, sit morbus cuti proprius, normaque quâ cutis afficitur. Verùm aëris inclementia, perspiratione faciei subitò suppressâ, animi pathemata in faciem involantia, nixus demùm quicumque concitant, imò & inurunt rubores permanentes, qui nunc nasum, nunc aures, nunc genas occupant. Varios quidem illi gradus affectant, sed omnes erysipelatosos. Porrò in omnibus variarum harumce causarum effectibus duo semper notanda sunt, ut de pervicaciâ & gradu causæ judicemus. Hinc scilicet causarum agentium vehementia; illinc cutis excipientis tenerrima debilitas. Ruborum illorum præternaturalium levissimi vel universam faciem occupant, vel

partes tantùm; qui universales sunt, vulgò dolorem vix ullum concitant, imò vel vix percipiendum tumorem, & sæpè faciliùs difflantur. Memini vidisse me puellulam delicatâ distinctam cute, quæ inter violentos ad alvum deponendam nixus, subito rubore totiûs faciei fuerat correpta, ut omnia faciei vascula subtilissimâ injectione repleta dixisses. Plures dies perstitit malum, aliquot tamen dierum spatio evanescens, non sine furfuraceâ epidermidis separatione; herpeticam jurasses. Idem à sole factum in fronte vidi, non tamen sine pruritu, qui omnibus hisce malis plùs minùs communis est. Nunc rubores illi, nunc dolores, nunc variè pungentes atque lancinantes maculæ, imò omnes erysipelatis gradus nascuntur, qui cessante causæ concitantis efficaciâ, conticescunt seriùs ocyùs, & vulgò sine periculo ullo periodum brevem decurrunt. Sæpè fit tamen ut, in acriori præsertim insolatione, phlyctœnæ exoriantur majores quàm expectare fas esset ab isto erysipelatis gradu. Hæ pendent à violenter exsiccante radiorum solarium efficaciâ. Norunt hoc accidens urbanæ illæ virgunculæ quas vel casus, vel imprudentia æstivo soli objecit, quibus sæpè & phlyctœnæ, & rubores ab actione solari concitantur. Quibus discussis, remanent sæpè lentigines & maculæ illæ à sole de quibus alibi actum est, cùm ad solam faciem pertinere non dicendæ sint.

Actio earumdem causarum, sed alio modo determinata, rubores peculiares in naso, auribus potest inducere. Imò & frigus ad gangrænam usque intendi potest, præsertim in septentrionalibus, boreâ flante, regionibus; quæ omnia symptomata, cùm ad cutim solam non referenda sint, ab auctoribus ad alios tractatus jure meritò referuntur.

Sed in genere illud ex naturæ legibus, simul atque observatione constat, rubores illos qui in facie nascuntur, si unam tantùm partem occupant, & pervicaciores esse, & magis puncturæ atque pruritûum concitare, quàm si in universam partem decumbant, concentratis scilicet spiculis, & tumore magis sublato, ob vim vitæ violentiorem, quod quotidiana experientia comprobat in illis partibus quas perniones occupant.

Omnibus hisce ruboribus, imò ad erysipelatis usque gradum ascendentibus, curatio eadem competit. Primùm enim antè omnia attentè considerandum est quota pars sit vitii interioris in illorum ruborum productione; quæ si nulla sit, non ideò tamen

tamen, cum veteribus ferè omnibus ſtatim ad adſtringentia confugiendum eſt; ſed ad mollia primùm quæ laxent, & diluant, lacticinia, decocta altheæ, florum ſambuci, meliloti, chamœmeli, nympheæ deveniendum eſt, poſt quorum actionem & laxiora facta vaſa poſcâ utemur, oxycrato, decoctis plantaginis, myrtillorum, roſarum, polygonati, cæteriſque ſimilibus. Quibus omnibus feliciter peragitur curatio, & corroborantur vaſa.

Verùm ſi aliquas ad ſe partes in promovendum malum ſuſceperit intùs enata acrimonia, aut perſpiratorii humoris vitium, tùm jam interior medicatio neceſſaria evadit, quæ pro varietate cauſæ varia jam alibi à nobis fusè pertractata eſt.

At verò non ſemper adeò ſimplicia ſunt ruborum atque faciei flammeæ vitiorum natalia. Qui ſine ullo alio morbo antiquis ἔξέρυθροι dicebantur, latentis ſub præcordiis mali ſuſpicionem injiciebant. Undè etiam apud Hippocratem ἐρύθημα diſtinguitur ab eryſipelate, & ἐρυθροπελας apud Pollucem pro leviori eryſipelate habitum, tamen aliquam diſtinctionem præferebat. Illud quidem malum non tam ex præconceptâ opinione, quàm inductione ſumptâ à colore ſub rubore flammeo latente, qui ſemper aliquas flavedinis notas præfert, à bile pendere credebatur, & hepatis diſpoſitionem præfervidam indicare dicebatur, quod & Ballonius longâ diſquiſitione dignum credidit. Undè etiam apud Hippocratem ἐρυθρόχλωροι *flavo-rubri* annotati ſunt. Quæ tamen flavedo, pace majorum noſtrorum dixerim, nihil aliud indicat præter leviorem mali gradum & infarctarum partium tenuitatem.

Sua ſunt ſcilicet cuique ætati latentium in viſceribus affectionum quaſi inſcripta in facie ſigna. Juvenes, ut & puellæ, pubertatis ſtadium emenſi, ſi caſtè vixerint, prætereàque ſi præſertim ardore innato ignotas ſuſceperint flammas, vimque vitæ nacti fuerint actuoſam, vulgò varis, phymatibus, imò & aliquandò therminthis in facie laborant; ita ut juvenilis illorum facies, non rubore inflammetur ſolùm, ſed etiam multiformibus deturpetur tuberculis. Raro pruritum tumores illi concitant, ſed puncturas & tenſiones in cute, imò & dolores lancinantes. Uno deſtructo, alter tumor ſuccedit, & ſæpè per plures annos ſimiles puſtulæ caput deturpant & occupant. Vere præſertim & æſtate efflorescunt, hyeme conticeſcunt ſæpiùs, aut minuuntur ſaltem. Si per vitæ ſtadium illud in quo ſimiles puſtulæ emicant, morbis aliquibus tentantur juvenes, de illis nulla illicò in frontem, naſum

aut genas emergit ; undè fit ut plures pro causâ morbi habeant similium pustularum cessationem, quod ut non semper verum est, ita nunquam tamen negligendum. Nam convalescentibus & infirmis viribus illæ rursùs non apparent, non sinunt se videri, nisi cùm vires & plenius vitæ regimen superfluum in corpore rursùs ingenerarunt & produxerunt. Scilicet in eo vitæ tempore, evolutis omnibus organis, & glandulis efflorescentibus, superabundat illis humor coctus, & omnium organorum actionem expertus, solidus, & excrementi cocti nomine expellendus. Qui si vias à naturâ apertas non inierit, undequâque fluctuat, & in faciem præsertim deponitur, ob imminutam resistentiam, forsan & ob analogiam humoris ibi secreti, tùm etiam quòd refluus humor frustrà viscerum fortiorum tentet affectare organismum benè resistentem. Undè plus viris quàm fœminis affectus ille competit; virisque multa & indigesto ordine comedentibus quàm sobriis. Mulieres quæ fluxum menstrualem patiuntur minùs iis tumoribus obnoxias esse debere quàm mares evidens est, plusque mali similis iis expectandum esse quæ malè & inconditè menstrua experiuntur.

Peractâ pubertate & jam integris viribus sæpè ob animi affectus tristes, labores indefessos, & præcipuè anxios, facies iisdem malis afficitur, latentis in bile & ejus secretione vitii indicium, & languentium indè coctionum atque extremæ illiûs perspirationis quæ sine earum perfectione perfecta esse non potest. Præfervida horum esse viscera aiebant veteres, & similem vultui hepatis substantiam volebat Ballonius in illis quos vocabat ἐξερύθρυς *rubescentes*.

Verùm res mihi accuratè perpensa dissimilem omninò theoriam indicavit. Cùm enim in illis non modò rubor simplex insit, sed mixta pustulis suppurantibus, aut mucosum humorem fundentibus adsit baseos rubedo, sæpè etiam lividior, huic faciei affectui ansam dare visæ sunt perversæ, ob ventriculi inertiam, concoctiones, quæ bili etiam vitium communicant, undè non semel vidi cum chloroseos initio malum illud conjungi, & rubores illos in flavedinem abire atque icterum. Hæc autem iis accidunt, quæcumque sit sympathiæ illiûs causa, qui studiis impallescunt, aut meditationibus immorantur, vel demùm tristibus animi affectibus afflicti vitam degunt morosiorem. Sæpè etiam vitium illud iis ingruit qui melius vitæ institutum affectantes vino quod me-

diocriter bibebant, sese illicò interdicunt. [illegible]
turpiter laborantem monachum cui facies [illegible]
matibus confertis scatebat eò tristiùs, quod [illegible]
incederet, vinosumque crederent omnes, [illegible]
sanatum fuisse, ut alibi jam dictum, simul de [illegible]
operam remittendo. Verùm deformitas hæc, potius [illegible]
non aliter sanatur quàm si, aut erumpant hæmorrhoides, [illegible]
gant ad crura varices, aut saltem laxetur alvus, sive [illegible]
sive auxilio naturæ. Æmulatur autem ars naturam, [illegible]
stimulantia, sed per seri lactis usum copiosiorem mixtum [illegible]
saponaceis fructûum laxantium succis, quales præstant pruna, tamarindi, imò & parciùs adhibita senna cassiave. Verùm potentiùs alvo liberæ servandæ conferunt verni temporis fœtus atque renovantis sese naturæ propago, molliores herbarum succi, spinacia, lactucæ, sonchi, betæ, parietaria, mercurialis, aliæque plantæ ejusmodi, quas potentiores reddunt additi sales è vegetantium familiâ, vel neutri, vel oleoso-acidi saponacei, aut pro re natâ oleoso-alcalini, quales Tachenius efformabat. Sed de his satis alibi dictum. Cùm materies jam amplè pertractata sit, satis fuerit hìc addidisse temporariè tantùm hos affectus sævire, & ingruente ætate cessare, cessare etiam si qui castè vitam egerunt veneri licitæ, ut potè moderatæ, & ad rationis normam directæ indulgeant; tùm porrò evidens est hìc topica, nulliûs prorsùs usûs esse, quæ nullam actionem in hujusmodi tumores exerceant, aut si aliquam exercuerint, erumpit è viciniâ tumor similis prosapiæ; aut, quod pejus est, parotides, occipitales glandulæ, vel quæ ad axillas, imò & inguina sedent, intumescunt & indurantur. At rarò nocent prætermodùm topica illa, licèt imprudens sit eorum applicatio, nisi lateat intùs humor herpeticus cum illis confusus. Nocent magis in omnibus erysipelatosis tumoribus quos intùs repellere ex ipso Hippocrate piaculum est. Cum sæpiùs, ut jam alibi dictum, erysipelas sit ex depuratoriorum tumorum genere.

Viris igitur & maturioribus feminis quarum maturitas quoad faciem multò anterior est ætati maturæ virorum, vultus vulgò nitet, nec adeò obnoxius est phymatibus, aut tumoribus suppurantibus atque facies juvencularum. At inclinante ætate facies jam nitorem hunc amittit, flaccescunt vasa, cellulæ jam non turgent ampliùs, rugæ apparent, & semper ingravescente ætate

augeſcunt atque intenduntur, ita ut in ſilicerniis illis quæ vulgare vivendi tempus exſuperant millenis atque millenis rugis inter ſe diſtinguantur cellulæ cutim efformantes. Loco ergo nitoris terrea fit cutis, atque ſemper renaſcente muco exſiccato, horrida. Hæc materies terrea tota abit, mox paucarum horarum ſpatio renaſcitur. Sed præcipuè vaſis exſuccis atque exſiccatis novum genus deformitatum exurgit, maculæ ſcilicet, verrucæ, & vari.

Maculæ illæ quæ corpus inclinans in ætatem, ſed præcipuè vultum occupant, aut fugaces ſunt, & ſenſim obliterantur, aut altiùs impreſſæ & fixæ remanent totumque per vitæ ſpatium perdurant. Priores quæ incompoſitè prodeunt vulgò ab aurigine & icteri variis ſpeciebus in eo tantùm differunt, quòd partes tantùm quaſdam occupent, aliis intactis; at cauſa eadem, & ſub icteri nomine deſignari poſſunt. Bilis ſcilicet ſecretio impedita eas accerſit, quâ reſtitutâ, ſenſim pallidiores evadunt, & demùm omnimodè extinguuntur.

At non eadem ratió eſt earum quæ fixiores perſtant. Quæ ſi minores ſint & orbiculatæ, ad lentiginum naturam referuntur; ſi latiores, incertæ figuræ, & inordinatè apparentes, macularum ſimpliciter nomine deſignantur. Lentiginum quidem naturam, ut potè quæ ad corpus univerſum pertineant, expoſuimus, macularum natura eadem eſt.

Scilicet in corpore Malpighii reticulato, ſub epidermide, fit exſiccatio, & natura muci ibi perpetuò delati ſolidata, colorem mutat & conſiſtentiam, undè novus ille mucus eodem vitio corripitur, ſicque perpetua fit macula, aſſiduò renovata, aut ſi omninò ſolidus mucus evaſerit, ſtat per ſe, & incorrupta remanet. Id autem fieri poſſe à ſolis nimiùm atque aſſiduò incumbentis impreſſione quotidianâ ruſticorum obſervatione demonſtratur. Nam iis familiare eſt vultum maculis ſimilibus horridum geſtare. Sed nec minùs obvium eſt idem contingere ſoliùs ætatis vitio, cùm ætas, neceſſariò omnibus hominibus ingruens, exſiccet omnia. Quod quidem primò fit per partes; mox verò à viciniâ ſerpit ad viciniam, ita ut centenarii illi, ſi quandò occurrunt, non rugoſâ tantùm facie inſignes ſint, ſed luridâ etiam & flavo-fuſcâ. Cur autem deformitas illa in aliis hominibus citiùs, in aliis tardiùs occurrat, cauſa eſt quòd ætatis ſenilis incommoda omnes non eodem tempore afficiant; undè etiam in iis qui antè

ætatem marcescunt & marasmo arido conficiuntur, idem etiam macularum affectus occurrit. Feminis quidem etiam lepidissimis familiare est, præsertim post partus repetitos, ut similibus maculis genæ horreant & mentum deturpetur. Scilicet perversa muci conditio, post sudores & nixus, efficit ut, ubi aëris liber influxus patet, ibi plasticus & caseosus humor induretur, nitorem cuti detrahat, & epidermidis vincula solvat. Rudem menti & genarum attactum queruntur illæ; flavumque detestantur colorem, bilem incusant, alvum solvunt catharticis, sed remanet immotus humor, & quæ pura priùs erant corrumpuntur & alterantur.

Quamvis autem macularum illarum diagnosis evidens sit, & prognosis per se periculi omnem abigat idæam, non ideò tamen curatio semper facilis, imò sæpiùs, nisi sublatâ causâ, impossibilis est. Certè quæ ab ætatis dispendio illo ineluctabili pendent curationem nullam admittunt, imò & illas frustrà fucis dissimulant cautæ mulierculæ, cùm & minùs supra siccatas illas partes fuci hæreant, imò & colorem ètiam extraneum accipiant. At quæ à causis externis pendent curari sæpè posse, nisi antiquiores jus sibi civitatis consciverint, non adeò impossibile est; sufficit ut liquor ille ferè in solidum corpus coalitus rursùs eum nancisci queat fluorem quo possit perexigua tranare vascula, & tenuitate eximias superare cellulas. Vita puellarum umbratilis, & cautelæ ne sol faciem exurat, ut intactas servet, ita, si fuerint semel malo occupatæ, affectas jam liberare potest. Hùc etiam efficaciam addunt vapores tenuissimi, oleoso unguine pollentes, ut serum lactis, emulsa tenuia applicata & apposita, lac, carnis vitulinæ recentis frustula noctu adhibita, imò & quocumque modo servata in partem & quodammodò repercussa perspiratio, ut norunt mulierculæ per fasciolas atque lineamenta uncta efficere. Malo consilio plerique libri cosmetici saturninis scatent acetis, aut præparatis diversis. Nam omnia hæc exsiccant, & maculas quidem colore immutant, sed mutatus color in nigrum maculas facit aspectui horridiores. Pessimum verò est caustica adhibere quæ cicatricem post inflammatorios insultus atque suppurationis tædia efficerent. Nec meliùs conducunt cathæretica quæ vi causticâ leniori & quasi cicuratâ agunt. Si enim maculis delendis paria effecta fuerint illa, ruborem tamen in facie relinquunt: destruetur enim reticularis textus, cujus loco turgent sanguine vasa sanguinea supposita, nec unquam redit epidermidi firmitas quæ

nitorem illiûs facit, undè loco maculæ, partem necessariò rubor & lichenes occupant.

Verrucarum quæ in faciem incidunt, eamque variè deturpant, eadem natura est, idem medendi modus atque verrucarum quæ in alia corporis loca decumbunt. Figura varia; undè nominum differentiæ quæ apud auctores referuntur, & de quibus jam alibi satis egimus. At illæ, aut per accidens faciei accidunt, ut iis quibus frons galeâ atteritur, quibus sordes illotæ in vultu accumulantur, & illæ vulgò, cessante causâ, decidunt, aut saltem levibus remediis detergentibus & leviter causticis illitæ consumuntur, & flaccescunt. At aliæ quasi ex proprio fundo nascuntur, & sæpè densissimæ faciem occupant vulgò ab antiquis ad atram bilem relatæ. Eæ summam resiccationem corporis & humorum immixibilium ferè cum aquâ resinosam diathesin indicant. Et in hoc casu verrucæ mali interiùs latentis symptoma dici possunt, quod cùm melancholicis, præsertim verò hypocondriacis accidat, pro melancholiæ signo habitum fuit. Nascuntur etiam sæpè verrucæ post ingentes toleratos ardores, in furnis præsertim metallicis, & minerarum, aut sacchari coctoribus, aut ferri fabricatoribus. In hoc porrò casu ad sanandas illas verrucarum variarum formas, caustica adhibere piaculum foret, cum contrà, tùm interiùs, tùm exteriùs emollientia sint potiùs admovenda. Verrucas tales sublatas auctores viderunt, cùm interiùs lac asininum adhibitum, totam chyli, sanguinis, & humorum molem temperaret atque refrigeraret, tùm etiam vultui, noctu præsertim, in quâ omnia relaxata meliùs admota imbibuntur, imponi jubebant offas ex asinino lacte & micâ panis paratas, quârum in locum alii ficus exsiccatas, & pinguium nomine in officinis prostantes apponunt, additâ superstitione esse has ficus à facie exeuntes cautè removendas, & certæ committendas putrefactioni. Id antè omnia certum est quascumque emollientium species in hunc usum posse indiscriminatim adhiberi.

De varis faciei quos propriè ἀκνὴ Græci (*a*) vocaverunt & qui idem sunt atque ἴονθος in reliquis corporis partibus, indè ἀκνὴ dicti, ut vult Galenus, quòd non pruriant, nihil ampliùs addendum habemus jam alibi prolatis, cùm eadem sit medendi methodus. Si mediocres sint, & de inflammatoriâ origine statim remiserint, mutantur in novam naturam, nævorum nomen & colorem fusco-

(*a*) Aëtius, lib. 4, tetrab. 2, cap. 13.

nigricantem ſibi comparant, ob vaſorum exſiccationem deletamque organiſationem. Eos ſæpè mulierculæ diligunt quòd opponantur albido vultûs colori, qui ab eorum præſentiâ nitidior exurgit. Aliquandò tamen, ſi maximè multiplicentur, deformitatem accerſunt, ut de Q. Servilio ridet Tullius. Verùm turpiſſimum fuit & Aëtii (*a*) attentione dignum ſi à ſimilibus minutiſſimis tumoribus ſcabrities quædam cuti faciei inducatur, undè facies horridula & quaſi monſtroſa appareat. Quamvis enim raò illud à cauſâ externâ vitium pendeat, & videatur non unâ ratione ad guttam roſeam referendum, poteſt tamen aliquandò naſci à frigore, à cauſis illabentibus, à foci urentis aſſiduâ actione. Tunc omnes & univerſi cutis folliculi ſimul indurantur, atque conſtringuntur, ita ut omnis perſpiratorius humor ſimul hìc perſtet, actione durabili, ſed ſimili illi quam obſervamus quotidiè in frigore quo cutis tota riget & horreſcit, cutis inſtar gallinaceæ. Sed Aetii pace dixerim, non mihi videtur temerè adhibenda methodus quam vir clariſſimus præſcribit, ut illinatur cutis alumine cum melle contrito. Quippè huic malo producendo vis illa ſtyptica quam eminenter in alumine obſervamus, omnia ſtringendo apta eſt. Balnea contrà, unctiones lenes atque laxantes cum oleis molliſſimis, nullam rancedinem admittentibus, aut cum emollientibus quibuſcumque, præſtare videntur. Quibus ratio ſuadet addenda molliora reſolventium genera, qualia præſtant ſambuci, meliloti, chamœmeli flores, verbenæ, euphraſiæ, fœniculi, apii, agrimoniæ, aliorumque ſimilium folia, farinæ fabarum, lupinorum, cicerum rubrorum, ſecalis, hordei, &c. patienter & longo tempore, ſine ſaturninis, aut adſtringentibus remediis uſurpanda.

ARTICULUS II.

De Morbis cuti vultûs & faciei propriis.

Cùm morbi illi pendeant à vitiosâ partium proprio & peculiari organiſmo donatarum diatheſi, ad has tantùm pertinent, & nullibi alibi reperiuntur; licèt naturâ ſuâ atque indole ad alios benè cognitos, & ſatis abundè deſcriptos affectus referantur. Hos autem morbos ad quatuor præſertim ſpecies referemus, guttam roſeam, deformitates naſi àb inconditis excreſcentiis

(*a*) Tetr. 2, ſerm. 2, cap. 49.

pendentes, labiorum intumescentiam, in pueris notabilem aliquandò, & aurium immodicum fœtorem atque fluxum non ulcerosum. Hæc mala his partibus omninò propria sunt, nec ullibi alibi reperiri possunt, hinc totidem articulis exequenda. Nam varia vitiorum genera, quæ congessit cosmeticorum ars frivola, nullam merentur tractationem.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

De Guttâ roseâ.

Gutta rosea, gallicè *la couperose*, à variis quidem, imò & pluribus auctoribus amplè pertractata fuit, sed si definitionem morbi quæsieris quæ ad ejus intelligendam naturam suffecerit, deficiunt plerique, cùm ferè omnes sub nomine guttæ roseæ intelligant illum faciei ruborem qui sine pruritu vultum deformat, & sub eo nomine comprehendunt omnes confertim exurgentes pustulas, de quibus jam egimus. Hinc Nicolaus Florentinus (*a*) hujus tres gradus distinguit, quorum primus gutta rosea sit simpliciter, & tota consistat in simplici rubore; alter gradus sit pustulosæ guttæ roseæ: ultimo demùm in gradu gutta rosea ulcerosa fit. Undè videtur virum alioquin diligentem, nullam habuisse distinctam idæam guttæ roseæ, saltem illiûs qualem describendam habemus. Similiter guttam roseam definit Paræus (*b*), licèt simpliciter illam cum & sine pustulis distinguat: quod quidem verum est; sed ruboris naturam non satis ab erysipelate, aut rubore simplici distinxit.

Meliùs eam Astrucius (*c*) intellexit qui eam vult totam in cutis rubore denso, inæquali, scabro comprehendi, ejusque tres distinguit species; quarum prima in definitione mox prolatâ tota continetur, alteram dilatatis vasis constantem varicosam vocat, tertia demùm acredini alicui juncta squammas ab epidermide avellit, & squammosa dici potest. Nam si per accidens ulcera concipiat, si demùm illud sit ægri infortunium, ut cancer ibi nascatur, absurdum foret guttæ roseæ nomine pessimum carcinoma designare.

(*a*) Serm. 7, tr. 6, summ. 2, cap. 15.
(*b*) Liv. 26, ch. 45.
(*c*) Tr. des Tumeurs, liv. 2, chap. 8.

Cùm

Cùm autem gutta rosea facilè confundi possit cum aliis multis morbis cutaneis, operæ pretium est eam accuratiùs describere, cùm in hâc descriptione tota constet diagnosis.

Mulieribus cute præsertim nitente donatis, si menstrua, aut defecerint, aut vitientur, viris hæmorroides passis, jam fluxu illo quâcumque de causâ coercito, edonibus præsertim atque bibaculis; illis etiam qui in utroque sexu affectus animi duros atque tristes diù experti, in iis longâ meditatione commorantur, gutta rosea accidit; ad hasce causas referendæ sunt pravæ viscerum diatheses, si cum spasmo & aliquo conjungantur erethismo. Quales sunt illi quos præfervidâ jecoris temperie laborantes Galenus, Fernelius & Ballonius descripsêre.

Patet indè quòd omnes causæ quæ sanguinis impetum ad caput determinant, ibique eum retinent atque coercent, ne facilè dilabatur, præsertìm si vasa tenera, flexilia, atque mollia fuerint, guttæ roseæ ansam præbeant. Affectus ille nomen barbarum ab ævi infimi Medicis accepit, cùm à græcis atque latinis auctoribus nullo modo fuerit descriptus, nec observatus, sive vitium illud senescentis & adeò intensæ luxuriei fœtus sit, atque desidiæ priscis temporibus incognitæ, sive vitium nec dolens, nec pruriens neglexerint, sive demùm alio, ἐξερύθρων scilicet, nomine parùm notabile malum cognoverint.

Juvenes, sed incrementi apicem & adultam ætatem jam exigentes adoritur, sæpiùs tamen in senescentes incidit. Nec pueros, nec decrepitos senes unquam invadit, fibris atque vasis, aut nimìs flexibilibus in priore ætate, aut nimìs rigidis in posteriori vitæ decursu.

Vulgò per maculas tenues vixque notandas, leviterque farinosas incipit. Calorem viscerum incusant. Mox serpunt maculæ illæ, & tubercula sibi adsciscunt rubra, supra partem jam scabram, & per se leviter tumentem elata, & sæpè per totum extenduntur vultûs ambitum. Sæpiùs per genas diffusa gutta rosea tempora labraque non attingit : nasum rubore inhonesto dedecorat, & frontis nitidum honorem deturpat. Si maculas illas propiùs inspexeris, quod tibi priùs massam uniformem negligentiori aspectui exhibebat, jam vasorum sibi vicinorum & quasi appositorum intricationem repræsentat, per intervalla minima divisam, quæ singula vasa, dùm extrà protuberant, scabritiem, potiùs quàm tumorem efformant.

At in ultimo & decrescente vasorum volumine aggregatio illa vasorum maximum tuberculum efficit, sæpiùs rotundum, aliquandò tamen figuræ omninò diversæ, quanquàm aliter voluerit Astruccius. Hinc guttæ roseæ natura omninò varicosa est, & à vasis sanguineis dilatatis pendet, quorum alia satis crassa sunt, ut nudo appareant oculo conspicua, alia vitri mediocris auxilio deprehendantur, alia demùm omninò vitra fortissima postulant, ut conspici se sinant. Aliquandò tamen hærentia illa sanguinis non adeò simplex est, ut erethismum ultima vasa non concipiant, fitque in ultimis illis tuberculis aliquandò inflammatio, imò suppuratio, quâ sublatâ, alia in locum deperditorum vasa similia succrescunt, ita ut suppurandi vix finis fiat.

Nec impossibile pariter est quin tandem vasa toties detrita, atque à causis exterioribus contusa, vertantur in scirrhum & carcinomatodæam naturam induant, cùm hærentia illa & dilatatio vasorum varicosa, vel solâ compressione vicinorum, possit & obstructiones & inflammationes & cancrosos affectus concitare, sed hæc ad guttæ roseæ naturam non pertinent, quæ per se prorsùs varicosa est, seu potiùs anevrysmatodes, ita ut plexum arteriarum dilatatarum per se, aut saltem venarum supponat.

Ex his legitimè & ad naturæ normam observatis solvuntur omnia quæ ad hunc morbum pertinere possunt problemata. Cur iis potissimùm accidat qui vina & liquores spirituosos amant ingerere ? Cur feminis & iis quæ nitidissimo cutis splendore gloriabantur fuget lepores ? Cur affectibus animi atque studiis indefessis sæpè superveniat, tardato per abdominalia viscera sanguinis circuitu ? Cur demùm guttæ roseæ creandæ conferant fucata saturninis, atque potissimùm cerusâ, linimenta quibus, dùm falsum candorem simulant mulieres, verum amittunt ? Et demùm ex vasorum ad cerebrum euntium, & indè per jugulares redeuntium fabricâ satis intelligitur cur vultui soli competat varicosa illa vasorum dilatatio, nec ullibi alibi observetur.

Narrat Bayrius (*a*) se à venâ frontis tumefactâ in muliere nobili judicasse ruborem genarum à difficili per venas reditu pendere. Undè venam frontis paulo antè futuram coronalem pertundi atque cauterio constringi jussit. Ab illâ pertusâ sanguis ingenti impetu prosiluit, indèque hæmorragia nata, quæ ubi semel composita fuit, simul discussi fuêre tumores illi rubentes,

(*a*) Pract. lib. 8, cap. 3.

qui vultûs colorem adulterabant. Idem ego vidi hirudinibus semel ad nares applicatis contigisse. Nec mirum omninò, licèt rarissimum, quod Bayrius observavit, cùm multi dentur homines qui ubi aut irâ exardent, aut profundiùs meditabundi stant, illicò venam illam inflatam gerunt, detumescente illâ, ubi deferbuit animi impetus. Imò non rarum est videre à venulis illis guttæ roseæ tumescentibus, acri præsertim frigori si facies fuerit exposita, guttulas sanguinis exire, citò compescendas. Nec difficile est pariter intelligere quare tubercula ab hâc causâ pendentia tanto tempore perdurent? Cùm scilicet, destructis vasis varicosis, alia ejusdem generis subnasci necesse sit, nec unquam hìc prodesse possit suppuratio, nisi in universam cutem roseam extensa universalem inducat cicatricem, quod malum deformitate priori pejus, & fugiendum magis fore, evidens est.

Malum illud post primos adolescentiæ annos jam exactos atque præterlapsos incipiens, quo tempore hæmorroides efflorescunt, à levioribus initiis incipit, indèque sensim increscens, tandem sui incrementi fastigium assequitur, tuncque sine pruritu, at sæpè, si ad solem, aut frigus imprudentiùs vultus exponatur cum levioribus & citò cessantibus puncturis, perstat immotum, usque ad primos decrepitæ senectutis limites. Tunc verò facies terrea evadit & rugosa, plethorâque præsertim sanguineâ deficiente, deficit etiam gutta rosea.

Quamvis tamen nullum indè accidat incommodum, sollicitant tamen curationem plurimæ mulieres, ut formam amissam reparent; imò idem sæpè postulant acriter viri, præsertim è sacerdotali ordine, ne ebriosorum famam turpem habeant, undè remediis ad guttam roseam specificis scatent auctorum libri. Omnibus quidem auctoribus jure meritòque id commune præceptum est, ut omnis guttæ roseæ curatio à diluentibus atque refrigerantibus inchoetur, victûsque ratio, cujus maximum est momentum in habitu potiùs turpi tollendo, quàm in morbo eruendo, humectans sit atque refrigerans. Hinc etiam in plethoricis hoc morbo affectis venæsectiones prosunt, quæ saltem, pro illo quo instituuntur tempore, guttam roseam ita tollunt, ut tota facies in pallidam mutetur. Post venæsectiones institutas ad propiùs derivandum conducunt hirudines quæ sanguinem ubi non urget à tergo impetus plethoricus è vasis proximis tollunt. Posteà verò serum lactis, juscula è carne vitulinâ, aut pullo juniore confecta, exquisita sobrietas,

abſtinentiaque ciborum acrium, moventium, irritantium, primas ad tollendam guttam roſeam conditiones implent. At proſunt plurimùm in hoc morbi curandi ſtadio ea quæ alvum ſubluunt & laxant, ſine ullo irritationis ſenſu, ut ſunt præcipuè vernales illæ herbæ quæ ſaponaceam virtutem in principiorum juventâ ſervant, ſonchi, taraxacum, lactucæ, gramina, avenæ & tritici naſcentis folia, tùm cichoracea omnia, atque borraginea, quibus pro naturâ curandi ſubjecti, adduntur ſalia molliſſima, neutra, vix pungentia, ut ſal vegetale illud noſtrarum officinarum, ſal Rupellenſe : inter hæc præcipuè virtute ſaponaceâ inſignis eminet terra foliata tartari. His dùm alvus leni ſtimulo tacta proluitur & faciliùs effluit bilis, circuitus in portarum venâ liberior accedit, additur & libertas in meſaraïcis arteriis atque venis, & ſi quæ adſunt hæmorroïdes, detumeſcunt illæ, aut laxatis tunicis, ſanguinem præ erethiſmo conſtrictum effundunt.

Norunt formæ atque nitoris cupidæ mulieres, quantùm ipſis conducat alvum liberam per artem ſervaſſe. His quidem per longum tempus productis ſæpè debellata videtur fuiſſe incipiens gutta roſea, ſed ſi fortioribus remediis opus fuerit, ea ex aperientium illorumque diluentium penu depromenda ſunt.

Etenim, licèt varices illæ minimæ nullâ ratione obſtructionem in parte varicoſâ ſupponant, ſed tarditatem tantùm circuitûs, tamen cùm perſtant atque rebelles ſunt ad remedia vaſorum deplentia, neceſſe eſt latere in viſceribus à quibus ſanguis revellitur obſtructiones, quibus fruſtrà per artis molimina revocatus ad inferiora ſanguis, impetu acquiſito, per ſe rursùs in ſuperiora referatur, adeòque, niſi legitima per ampliſſimos abdominalium viſcerum canales reſtituatur circulatio, fruſtrà guttæ roſeæ curationem ſperes. Undè herbæ omnes aperientes, boli ex extractis plantarum iſtarum concinnati, ſalia neutra, etiam ex conjunctione alcali & acidorum mineralium confecta hìc prodeſſe poſſunt; ſi enim non ſuſtuleris obſtructiones illas, guttam roſeam nunquam ſanaveris. Addendos etiam millepedes, pro re natâ, prædicant auctores juſculis conflatis ex borragine, cærefolio, agrimoniâ, eupatorio, ſcolopendrio, imò & naſturtiis atque trifolio fibrino ſimilibuſque multis plantis. Pariter præſcribunt addendos hiſce cancros fluviatiles contuſos, qui virtute antacidâ & aperiente præſtant : tùm addunt arcanum duplicatum. Hæcque remedia intermiſcent purgantibus vi mediocri inſtructis, ſed quæ

alvum potentiùs ſolvant, qualia præbent ſenna, tamarindi, manna, in quibus ea præſertim ſeligunt quæ cum vi purgante expertâ refrigerantem aliquam efficaciam ſervant, aut ſaltem ardorem nullum viſceribus conciliant, qui viſcerum ardor ad guttam roſeam concitandam maximè efficax eſt.

Verùm inter omnia remedia quæ ad hocce tollendum incommodum præſtant, nullum aliud certè prætulerim longo atque ferè perpetuo balneorum uſui, aut quod melius, ob minorem ſanguinis refluxum, ſemi-balneorum tepidorum repetitæ ablutioni, quibus inferna vaſorum ſeries laxatur, & revellitur ſanguis à capite, quibus ardor viſcerum & liquorum tenuiſſimorum acrimonia eximiè temperatur: multùm prodeſt etiam internus copioſuſque aquarum illarum matutinus uſus, quæ ſale purganti & martiali pollent, modò moderatæ ſint virtutis, nec hinc nimio ſale, illinc nimio marte ſcateant, quippè quæ ſine ullo ardore illato, multâque contrà dilutione omnes adimpleant indicationes. Hæ, cùm vernus tepor ſpirat & ad calorem æſtivum vergit, diù continuandæ, ab autumno ad hyemem uſque protrahendæ per brumalia tempora interrumpuntur. Facile eſt earum aquarum uſu alvum liberam ſine violento nixu ſervare. Imò, ſi res conducat, addito ſale neutro earum virtus laxans intenditur. Medicus in his non morbum tantùm, ſed ægri temperiem conſulat; id tantummodò ſibi antè oculos proponens, nunquàm in illis morbis nimìs liberam ſervandam eſſe alvum, & nunquàm nimìs eſſe fugiendam irritationem.

Turnerus (*a*) & Mayernius ingentem, ut ex eorum ſcriptis videtur, in præparatis antimonialibus poſuêre fiduciam. Imò Turquetus Mayernius antimonium crudum cæteris præparatis antimonialibus videtur præponere. Crediderim certè in guttâ roſeâ ſimplici medicamenti in lympham agentis efficaciam eſſe minimam, & ſi quandò illud ſucceſſum aliquem ſibi vindicavit, tùm herpetes pro guttâ roſeâ habebantur, aut cum ipſis complexa illa apparebat. Quod ut poſſibile eſt, ita tamen varietatem medicamentorum ingentem indicat. Verùm, etſi in ſimili caſu in quo cauſæ abludentes conjunguntur atque complicantur interna methodus multùm differat, externorum medicamentorum applicatio multò magis abludere debet; nam nociva tantùm in guttâ roſeâ, efflorеſcentibus herpetibus, mortifera eſſe poſſunt. Pleni ſunt auctorum qui de guttâ roſeâ ſcripſerunt libri farragine

(*a*) Mal. de la Peau, part. 2, ch. 4.

ingenti remediorum topicorum ad deformitatem illam tollendam, ſed ferè omnia illa topica adſtringentibus plena ſunt. Ita duo illa topica, quibus ſe guttam roſeam ſanaſſe aſſerit Riverius, alumen recipiunt; alterum adſtringentes & acerbas plantas, alterum verò cum lithargyrio ſulphur, quæ omnia repercutientia ſunt. Ex multiplicibus quæ à Turnero proponuntur nullum eſt quod non præparatum ſaturninum recipiat. Illa quidem eò minorem merentur fidem, quò demonſtratum magis inter externas cauſas guttam roſeam inducentes nullam potentiùs agere, quàm fuci diverſi quibus abutuntur mulieres. Et certè criſpandis atque ſtringendis orificiis minimorum vaſorum nihil aptius eſt, atque adeò nihil fugiendum magis. Adeòque ad reſolventia & emollientia ſimplicia confugiendum eſt, quibus liberæ ſerventur perſpirationis viæ, meatus vaſorum aperiantur, ſimulque ſolidioribus ſanguinis partibus in vaſorum anfractus arietantibus aliqua liquiditas concedatur. Poſteà reſolventia addantur. Famoſum fuit apud mulieres & ab auctoribus commendatum fabarum decoctum, & in genere ad hos uſus adhiberi poſſunt farinæ reſolventes ſic dictæ, plantæque quæ vi reſolvente commendantur, chamœmelum, melilotus, ſambuci flores, & ebuli folia, flores & folia virgæ aureæ, eupatorii, aliorumque ſimilium : forſan & aromaticam vim non licet reſpuere, ſi non ſubſit irritatio. Pomata varia adhibentur ex cucumere, ex emulſione confecta, cum amaris amigdalis, ex butyro de cacao, oleo ceræ & cerato Galeni, quæ omnia, ſi recentia ſint, nec rancida, linteis appoſita per noctem, perſpiratorium humorem cohibent & quaſi roris inſtar in faciem retinent. Sic & carnis vitulinæ fruſta offæque ſimiles appoſitæ vultui ad ejus nitorem conſervandum Juvenali in mulierum Romanarum luxum declamanti exprobrationis locum dederunt, licèt per phyſices leges admitti poſſint.

PARAGRAPHUS II.

De Rubore & Tumoribus in cute narium.

Gutta roſea naſum attingit, & eadem ejus eſt natura in naſo, atque in genis. Imò ex omnibus faciei partibus nulla eſt quæ adeò cauſis exteriùs agentibus exponatur, quàm extrà ſuperficiem vultûs undequaquè protenſus naſus. Præterea non impunè

caret aëris usu, undè in ipsum frigus, calor, ardor agunt necessariò; hinc facilè rubet, corrugatur, congelascit, scabritiem accipit, omnesque patitur affectus qui in faciem decumbunt. Præcipuè verò sebaceis cryptis tota hæc cutis scatet, in quibus si sebum illud vermiculare hæserit, tument cryptæ illæ, turgescunt, inflammantur aliquandò, & sebo remixtum pus indè exeuns tumorem simul & cystulam tollit. Sed, si nulla excitetur inflammatio, si sola congestio humoris fiat, si augeatur illa sensìm, tunc agglomerati tumores figuram nasi prorsùs deturpant, ipsique dant difformes appendices, quæ steatomatum naturam referunt, similiterque curantur; scilicet vel causticorum applicatione per quorum efficaciam, cùm erosa fuerit cutis, fluit, aut pro diversitate densitatis deraditur humor contentus. Tùmque parietes cystidos per artem suppurationi committuntur, quæ ubi omnes præter naturam tumores absumpsit, redit pristina naso forma, non sine inustâ cicatricis notâ.

Sed sæpè non una appendix nasum dehonestat. Undè toties iterandus labor fastidio plenæ curationis. Id omnibus pariter in naso eminentibus tumorum generibus commune est, si præsertim in diætâ peccetur, & præcipuè si vino atque liquoribus spirituosis indiscriminatim ægri indulgeant. Nam omnibus illis ruboribus quæ sæpè extrema nasi, præsertìm in adultis, occupant frustrà in topicis medicamen quæsieris; altiùs causa repetenda est. Nec omnes æquè indiscriminatim nasi rubores remediis adoriendi sunt. Etenim plurimi istorum summè fluxiles sunt, sed, quotquot sunt illi, pendent semper à circuitûs, infrà diaphragma intrà partes in abdomine contentas, difficultate. Quippè cùm vasa ibi reptantia, aut à mole saburræ comprimuntur, aut constringuntur præ irritatione atque spasmo, aut demùm præ vasorum infarctu partìm obstruuntur, partìm arctantur, ut in menstruorum aut hæmorroidum morâ, si debilior sit structura vasorum nasi, ut sæpè fit in longioribus simul & rotundioribus ad extremum, illicò nasus rubescit. Virum novi qui nunquam impunè aut merum, aut coffei puri liquorem sorbet, nunquam se salitis & aromaticis oblectat, quin à lecto surgenti extrema nasi ruberrima sint, citò detumescentia & decolorata, ubi & concoctio facta, & libertas alvi restituta fuerit omninò. Quod mulierculis benè cognitum est, quæ si incommodum illud experiantur, illicò illud clysmatibus expellere satagunt. Et certè in affectibus illis seriò

monendi ſunt ægri, ut inteſtinalem circuitum præ cæteris liberum ſervent; imò in lienis durioris, ſine ullâ aliâ affectione, ſcirrhosâ diatheſi, obſervatum eſt naſum præcipuè rubeſcere, & guttam roſeam oriri; hanc, hyemali præſertim tempore, quo noſtrates exercitiorum immemores ſimul commeſſationi atque vigiliis potiſſimùm deduntur, cùm in juniori & militari viro viderem, ille verò remedia poſtularet, ne mulieribus quas perditè inſectabatur inviſus foret, hirudines ad narium latera apponi juſſi, cum eo ſucceſſu, ut de nitore faciei gratularentur omnes. At ille ſcirrhum lienis à febre quartanâ malè curatâ à longo tempore geſtans, & ad bellicos labores evocatus, eamdem ſæpiùs paſſus eſt recidivam, & ſemper hirudines cum eodem ſucceſſu admovit. Imò quoties aperientia ad lienem adhibebantur, quaſi ex fomite deduceretur per illa remedia humor, rursùs ruborem, & puſtulas experiebatur, undè ipſi fixum atque ſtatutum eſt ne remediis iſtis ſeſe rursùm redderet, ſed lienis duritiem ſineret, ne vultus artis labores exprimens in pejora rueret, & ſolis alvi laxantibus ſine irritatione contentus conſtipationem ſolam aſſiduò vitat; quod quidem conſilium ad hæc levia mala unicum ſumendum eſſet, ſi non ſubeſſet, ut vulgò obſervatur, cauſa gravior cujus rubores illi naſi pro ſymptomate ſunt.

PARAGRAPHUS III.

De Labiorum præternaturali Tumore, aliquibus Auctoribus dicto Cheilocace.

Inflatio labii ſuperioris ſæpè ad alas & clauſtrum narium communicata, quam cheilocacem, ſeu *labroſulcium* Arnoldus Bootius (*a*) tractatu de affectibus omiſſis vocat, eo mihi titulo pertractanda viſa eſt, quòd à nullis quos viderim auctoribus, imò & ab auctore prædicto leviùs pertractata fuerit, nec tamen adeò inſolens ſit aut prætervisa.

Pueris atque præcipuè puellis jam pueritiam & dentitionem emenſis, imò accedentibus ad pubertatem, ſæpè labrum ſuperius quâ parte naſum attingit, uniùs noctis ſpatio inflatur & tota pars gibba & prominens naſi craſſeſcit, aliquandò cum dolore, aliquandò cum auctâ tantùm ſenſilitate, aliquandò demùm ſine

(*a*) Tract. 10°.

ullo

ullo doloris sensu. Vix contineri possunt pueri hâc ratione affecti, cùm cæteroquin nulla pars dolens sit, nulla functio læsa. At crescente hâc deformitate evenit interdùm ut corrugetur, crispetur atque rubescat pars illa cutis quæ sub naribus ad labium usque extenditur, & erysipelatis formam induat. Undè sub erysipelatis titulo primùm tractatur, sed, invalescente malo, labium universum crassescit, imò & induratur. Per annos integros malum subsistit, additis simul labiorum fissuris; posteà verò vitali vi crescente, omnia ad statum naturalem rursùs redeunt, nisi quòd vulgò vestigia mali altiùs impressa remaneant, & per totam aliquandò vitam crassius remaneat labium superius.

Aliquandò sine manifestâ causâ malum illud incœpit, illud aliquandò determinare visus est aut pueri prolapsus, aut impactus violentus alicujus corporis in labium illud. Menstruorum tardantium impetus in caput & faciem puellis sæpè hujusmodi inflationis occasio fuit. Sunt quibus tristes affectus, atque lacrymatio repetita totum vultum tumefaciens, inflationem peculiarem in labio reliquerint. Demùm, quod sæpiùs evenit, formâ & nomine coryzæ malum invasit, cum hæmorragiâ narium, à quâ reverà affectione catharrali vix nisi duratione distinguitur. Similem labii superioris inflationem retropresso atque repulso per aures humorum effluxui supervenisse viderunt Medici. Imò non dissimulandum est, veneni latentis interni, aut scrophulosi, aut venerei signum fuisse meritò desumptum à simili labii inflatione; si cutis tumida & turgida quasi occallescat, & duritiem ferè cartilagineam referat, si tumor ille cutis colorem ita mutet, ut, cæteris faciei partibus colore vitali nitentibus, pars extima nasi, hujus alæ, labium, colore albido & quasi marmoreo donentur, si demùm rimæ atque fissuræ quæ in hoc morbo tam sæpè nascuntur, retorridæ, rebelles, squallentes fuerint, liquorisque guttulas stillent acres & erodentes. Undè patet inflationem illam & narium & labiorum potiùs inter symptomata diversarum causarum esse recensendam, quàm inter mala alicui parti specifica & propria; atque ut diagnosis evidens est, ita prognosis potiùs à causæ naturâ atque virulentiâ pendet, quàm ab ipso symptomate.

Verùm in genere, si inflationem labii ab illâ quam coryza producit sejunxeris, morbus longus est, & partim ideò insanabilis quòd, stantibus in integrum reliquis functionibus, piaculum videatur magna & machinam immutantia malo, functiones cæteroquin

non lædenti, admovere. Verùm cùm sæpè ad pubertatem accedentibus malum illud accidat, eo præsertim vitæ stadio in quo lympha quasi puerilem amittit indolem, novumque caracterem acquirit, quo tempore ex instituto naturæ glandulæ etiam confertim inflantur & turget indequaquè materies, spes etiam est quòd, tempore hoc effervescentiæ exacto, pristinum æquilibrium omnia recuperabunt; & si labio atque naribus aliquid crassioris & grossioris supersit, tamen omnis tolletur deformitas, & omnia ex instituto naturæ peragentur. Quod eximiis observationibus comprobavit eximius R. Russel, Anglus, qui de hâc lymphæ turgescentiâ & in varias partes decubitu plures congessit observationes sagacissimè deprehensas. Eodem enim tempore in diversis animalibus & cornua erumpunt & dentes, quod sæpè non sine tumultu fit & variorum tumorum eruptione.

Nec tamen aut inauditum, aut inusitatum est in arte medicâ similes affectus, jam à longo tempore cum parentum fastidio durabiles, illicò concidisse, aliquo erumpente acuto morbo, aut emicantibus variolis, aut demùm aliquo ex morbis depuratoriis. Quippè horum efficaci impetu vitæ progressus acceleratur, & nova illicò forma corporibus inducitur quæ alioquin sensim tantummodò irreperet.

Cùm porrò ab hisce tam multiplicibus causis pendere possit labii & narium inflatio, facilè deducitur quantùm ad hunc curandum affectum attentionis sibi vindicet causa illum producens, nunc verè scrophulosa, nunc venerea, aliquandò scorbutica. Puerum vidi decennem cui limpidissimo anteà atque ob eximium faciei splendorem conspicuo, illicò labium superius turget, mox nasus ad extrema. Exhalabat cum respiratione odor allii intolerabilis per integrum biennium, plus hyeme, æstate minùs; nares intumuêre, labiumque potiùs crassum quàm tumefactum dici poterat. Sensim sine sensu obrepit, obscura primùm, dein evidentior claudicatio; mox dolores increscunt, tumet articulus, incessus difficilis fit, ac demùm impossibilis: fit ibi profundus abscessus, quo frustrà per Chirurgi industriam aperto, febris lenta cum ossis carie miserum peremit. Nec tamen in phthisico puero labium omninò detumuerat. Quantùm acris, tantùm crassa & obstruens fuit materies quæ per integri triennii spatium miserè corpus depasta est, & verè ad scrophulas referenda. Verùm nil talis si admiseris, superest certè lymphæ redundantis ubertas,

quæ ad ſtagnandum aptiſſima, &, ut aiebant veteres, frigida, locum in quo hæſit dilatat potiſſimùm. Huic porrò lymphæ redundantiæ ex ætatis & conſtitutionis neceſſitate potiſſimùm obnoxia eſt juvenilis ætas, quo tempore lympha tenuior nondùm adepta eſt maturam illam coctionem quæ partes quaſi ſpirituoſas atque volatiles generandæ ſoboli aptas evolvit.

Si ergo cauſas extraneas ſepoſueris, & ad ſolam lymphæ ubertatem vitia illa labiorum reduxeris, patet indicationes curatorias in illo potiſſimùm conſiſtere, ut adhibeantur exſiccantia, & ea quæ lympham revellere apta ſunt, ipſique indolem vappidam, fatuam & merè mucilagineam ſubtrahunt. In puero igitur cui ſimilis lymphæ indoles minax impendet, primùm occurres vitio naſcenti, ſi omnia quæ ad ingluviem ſaturandam conferre poſſunt detrahas : tùm verò ſuperflua lymphæ ubertas violentis, quantùm tamen corpus illa tolerare poterit, exercitiis fuganda. Undè in virili corpore ſanatur faciliùs & efficaciùs. Poſteà verò amara ſtomachica quæ languenti ſtomacho fulturam afferre poſſunt, vinorum generoſorum uſus, & demùm martialia tonica & conſtitutioni corporis adaptata ſymbolum conferunt. His aliquam doſim præſcribere in tantâ corporum varietate, præparationem aliquam antè alias extollere piaculum foret ; ſed præ aliis omnibus remediis in hâc lymphæ vappiditate vir de tabe glandulari expertiſſimus R. Ruſſel, Medicus Anglus, prædicavit & obſervatione confirmavit efficaciam remediorum quæ è calce parantur, inter quæ præcipuè eminet aqua calcis qualem nobis ſuppeditant officinæ pharmaceuticæ quæ ſolvendi mucaginem animalem, eique actuoſitatem & aërem fixum ſuppeditandi facultate præpollet, ſive quòd partes acidas prædominantes cicuret, ſive quòd partibus nimiùm vappidis novam addat ἐνεργείαν. Hinc ſecùndo loco poſt calcarias illas præparationes addit ſalis marini efficaciam qui, ſtimulo fibris indito, ſimulque vi laxante efficaci glandularum inertiam exſuſcitat. Undè poſt aliquo tempore prolongatum aquæ calcareæ uſum ſale marino in aquâ ſoluto catharſim imperat. Hinc etiam inter præparata quæ ſimul & calcis & ſalis efficaciam conjungunt, uſum algæ & fuci maritimi commendat moderatum &, pro ratione conſtitutionis, à granis paucis ad uſque drachmam integram. Si autem tantæ auctoritati obſervationes etiam meas liceat jungere, in cheilocace, in tumoribus articulorum quos frigidos vocant & albos, atque à lymphâ

ſtagnante & inerti pendentes ſimilem effectum ſimilium remediorum vidi. Solutio autem ſalis marini quàm promptè, quàm ſubitò, quàm ſine torminibus alvum laxet, referente eodem auctore, teſtis autopta affirmare poſſim.

PARAGRAPHUS IV.

De aurium Humiditate præternaturali.

Multa de morbis aurium, ſeu potiùs immenſam remediorum farraginem ad titulos horumce morborum congeſſêre auctores Medici Græci & Arabes, deſcriptionem morborum nullam. Qui tamen morbi, cùm ad inflammationem & ulcera referantur, nihil habent ſingulare undè ad morbos cutis partiales pertineant; niſi quòd, ſive ob ſtructuram partis, ſive ob glandularum ſubjectarum viciniam, & loci humiditatem, omne morborum *cutaneorum* genus, herpetes, lichenes, impetigines, facilè in hanc cutim decumbant, & quidem eò faciliùs, quò homines magis proximi ſunt primæ ſuæ origini, undè & infantes & pueruli nondùm à lacte depulſi jam ad aurium & internas & externas partes ſæpiùs leves exulcerationes patiantur, rhagadibuſque ac fiſſuris infeſtentur, non ſine matrum plauſu atque cautelâ, quæ à naturâ ſatis edoctæ, depurationem hanc pro naturæ beneficio habent, & eodem cultu proſequuntur atque ſordes lemoſas capitis infantilis, adeòque cavent ne quis imprudens præpoſterâ medelâ eas coerceat.

Hi verò morbi depuratorii, quamvis ab herpetibus qui in adultos incidunt toto cœlo differant, duplici in caſu potiſſimùm erumpunt.

1°. Quoties infantes nimioperè nutriuntur, adeòque ſuperfluam lympham, atque nutrimenti copioſiorem materiem ingenerant. Undè etiam fit ut quoties erumpere debent ſimilia mala, glandularum tumor ſignum det, & ſæpè præ duritie ſcirrhoſæ viderentur glandulæ, niſi illicò erumperet ad aures humor. Hinc ſimiles glandulæ vulgato nomine *croiſſances* apud mulierculas dicuntur.

2°. Verò ad dentium, præſertim molarium, eruptionem parotides, ſubmaxillares glandulæ apparent imbibitæ, præ ſpaſmo, à retento humore glandulæ, in vicinum textum cellularem humores effundunt, undè ad uſque partem poſticam aurium protenditur humor qui rhagades, fiſſuras, ulcera ſuperficiaria efficit, donec causâ

ſpaſmi abſolutâ, & laxato ſpaſmo, ceſſent pariter ejus effectus.

Hìc etiam cauſam præbere poſſunt humores quicumque aut vitio parentum connati, aut à lacte corrupto nutricis introducti. Bibulas enim oris venas, & patentia glandularum hìc hiantium emiſſaria dùm corruptus humor imbuit, poteſt maxima mala in totum corpus invehere. Hinc benignè cum corpore natura aget, ſi in textum cellularem vicinum imbibitus humor ad aures fuerit protruſus. Hic humor, ut plurimùm tenuiſſimus, ſine ullo rubore per guttulas tenues pone aures, aliquandò etiam per ductum auditorium depluit, noctu præſertim, ita ut lintea appoſita manè humidiora reperiantur & imbuta liquore qui aliquantulùm naturam indicat craſſam & mucilagineam, ubi ſiccus evaſit: nam lintea indè ablata rigidiora ſunt. Humiditas illa, quandiù perdurat, nulla affert ſymptomata. Deſinit, ſi ſudor exiliat copioſior; ſi febris adſit, ceſſat, ſemper pro verâ depuratione habenda, aut ſaltem pro ſuperfluo indè exeunte & hanc viam affectante ob proximitatem glandularum, & textus cellularis in hoc loco raritatem. Undè mirari ſubit quod Myrepſus, Aëtius, Oribaſius, ad hoc malum tantâ ſollicitudine commendent adſtringentia & abſorbentia, quæ ſine ullo commodo vacuationem ſupprimant, veriſimiliter utilem, & quæ, ſi aliquis eam perverſo conſilio ſupprimere voluerit, certè nullâ aliâ ratione tentanda eſt præter diverſionem quæ, aut ab inuſtis veſicantibus, aut applicato cauterio & fonticulo defluente fit; vel per revulſionem quam efficere poſſunt cautè uſurpata & ſummâ curâ, ne refluus humor in partes abſcedat, purgantia, ſudorifera, exercitia iterata ſimul cum diligentiſſimâ ſobrietate. Quippè his omnibus ſuperfluum abſumitur. Si enim aliqua latentis veneni ſuſpicio ſit, tunc natura ejus cautè obſervanda, & ex indicationibus univerſalibus debellanda.

CAPUT III.

De Morbis cuti in diverſis partibus propriis.

QUÆCUMQUE ſint corporis partes quas cutis involvit, omnibus cutis affectibus, diverſâ ſub formâ, nomine mutato, patent illæ. Verùm cùm univerſales tantùm cutis proprietates obtineant, vix

proprios ſibi patiuntur morbos, niſi eos, aut à ſubjectis partibus mutuentur, aut compreſſioni partium externarum pateant. Singularis cutis alicui parti addictæ proprietas, atque, ut cum veteribus loquar, facultas, ſingularia tantùm mala admittit. Sic ſub axillis, ad inguina, in viris ad penem & ſcrotum, in mulieribus ad pudenda dantur ſecretiones peculiares, dantur etiam vitia cuti propria, ita ut de vitiis iſtis tractantibus duplex diſtinguenda ſit affectionum cutanearum cauſa, quarum altera ab accidente, & per violentum externarum cauſarum inſultum progignitur ; altera à ſtructurâ propriâ cutis pendet. De iis tantùm quæ ab hâc ſtructurâ propriâ pendent liceat dicere, ſuggillationes, contuſa, maculas ſcorbuticas iis relinquentes qui de chirurgicis, aut morboſis phœnomenon horumce cauſis dixêre.

Primum & neceſſarium accidens cutis abdominalis ejus eſt enormis dilatatio qualem in abdomine mulierum gravidarum videmus quotidie, quæ dilatatio, in tenero imprimìs, delicatoque juvencularum gravidarum corpuſculo quaſdam cutis cellulas ita præ cæteris extendit, rumpit, atque parietibus protenſis in textum cellularem efformat, ut etiam novo & lymphatico humore nimiùm dilatatæ repleantur.

Verùm hæc dilatatio non ſine dolore fit, imò & multæ ſunt primiparæ juvenes, quæ remedia ſibi poſtulent undè dolores cutis, ſi fieri poſſit, leniantur. In hoc porrò neceſſario accidente id arti agendum ſupereſt, ut in id innitamur ut cutis ſenſim ſine ſenſu & æqualiter, quantum fieri poterit, dilatetur, nec plus in uno quàm in alio puncto fiat, quæ circularis eſſe debet ex naturæ ordine preſſio. Undè prima verſari debet cura circà veſtitum mulierum, ne plus æquò prematur, aut deprimatur fœtus, ne plus extendantur latera, aut pars abdominis infima. Poſteà verò linimenta mollia, laxantia lenia toti abdominis cuti inungantur, cum hâc curâ, ne, ob acredinem partium oleoſarum, pruritus, aut eryſipelas in tenerâ cute oboriantur ; balnea etiam & ſemicupia tepida in hunc finem ſuadentur, undè molleſcat cutis & paretur fœtui creſcenti locus : nam quod olim de balneis metuebant auctores noſtri veteres merum eſſe figmentum ætas poſterior meliùs edocta demonſtravit.

Remanent à partu ut plurimùm rugæ quæ abdominis formam vitiant. Quod vitium in mulieribus quæ plurimos infantes utero geſſerunt ad ultimam uſque ætatem annotatur. In iis verò quæ

juniores Lucinæ labores expertæ sunt, sensim ad pristinum decorem cutis redit, nisi aliqua complicatio affectûum, ut hydropis cum graviditate, aut situs infantis perversus, nimiam extensionem cutis efficiens, obstiterit naturæ operanti. Certè, si de hisce rugis verè meretricia cura habenda sit, quod ut pudicam matronam, sic & honestum Medicum dedecet, ita abdomen tractandum est, ut adstringentia leniora, spirituosa, leviter tonica ipsi apponantur. Quod nuperrimi homines efficiunt appositis linteis spiritu vini mitificato imbutis. Quod, quousquè possit successu felici excipi, judicent qui norunt quàm certis & lentis gradibus natura agat, & metam attingat, & quàm periculosum sit ipsi præcepta scribere.

Verùm cùm dilatatio ista & rugæ istæ possint etiam miseris impendere, post vacuatas aquas, hydropicis, nimiaque cutis extensio possit inertiam visceribus inducere, in his casibus cutis ita constringenda est, ut pristinum locum occupet, & cellulæ in se concidant, quo in casu lenia adstringentia roborandis potiùs quàm stringendis partibus efficacia, qualia sunt folia salviæ, thymi, roris marini, absynthii, bugulæ, saniculæ vino incocta, usum certè utilissimum præstant. Nam si quæ aluminata styptica sunt in hunc usum advocarentur, periculum foret, ne quasi in coriaceam duritiem cutis adducta, perspirationi cedere recusaret, & adeò locum daret, novis, aut à scirrhosâ duritie, aut à refluxu perspirationis oriundis affectibus, cùm aliundè natura suis sibi viribus vulgò satis polleat.

Ut etiam propria & peculiaris secretio humoris saponaceo-oleosi fit ad axillas, penem, scrotum, inguina & vulvæ labia, ita etiam propria & peculiaria cuti vitia his in partibus exoriri possunt : si scilicet aut fœtiditate, aut abundantiâ peccet humor iste, aut demùm singulares acredinis notas præ se ferat. Acredinem illam, quæ aut pruritum, aut etiam erysipelas inferat ad generales acredinum causas, & annotatam alibi eorum originem referre promptum est. Sic si humor herpetibus producendis aptus ibi deponatur, quod eò magis facile est quòd ibi excernicula maxima pateant, nullam illi sibi peculiarem attentionem vindicant, nisi quòd forsan ibi maligniores appareant, ob nativam humoris ibi secreti & quasi à constitutione pendentem acredinem.

Illud ergo nobis tantummodò superest, ut videamus an possit, aut extingui, aut cicurari prætermodùm aliquandò aucta hisce in secer-

nendis ad hæc loca humoribus fœtiditas. Ut autem exſpiſcemur quid in his ars valeat, hujus fœtidi odoris origo altiùs perpendenda eſt. Id porrò naturam obſervando inveniemus, omnia infantilis ætatis corpora, odorem eumdem, ſive ſudando, ſive inter cubandum exhalare, ſi paucos excipias, eoſque rufo & aureo capillorum colore donatos, cute prætermodùm albidâ, ſed quam lentigines dedecorant. Odor ille ex omnibus æquè partibus ſpirat, forſan diſtinctus magis ex ore, & partibus ſuprà dictis, fermentantis paſtæ æmulus, aliquantò fortior ex iſtis, & rancidulus ſemper eſt iis qui ob iniquiorem ſortem, & lavantur minùs, & veſtes eaſdem illotas ſervare diutiùs coguntur. At ubi jam utroque in ſexu pubertas effloruit, evolutaque organa novos liquores, & novam induxêre partibus formam, tunc odor ſpecificus emicat variè in variis. Ita vulgò in robuſtis major atque fortior annotatur, in debilibus minor, in debilitatis & à *morbo gravi poſt* magnas vacuationes nullum odoramur; non notatur pariter in eunuchis, aut ſaltem advertitur debilior. Par etiam feminas regula comprehendit. Viragines enim & in indomitam venerem pronas odor ſpecificus deſignat, delicatas minor diſtinguit odor, ægrotantibus & languidis nulla ineſt olens ſecretio. Verùm diverſitas ingens odoris eſt illiûs ſpecifici, pro cutis ipſiûs diverſitate. Rufis enim & nigrante, ſed hirſuto crine donatis gravis hircus cubat ſub axillis, ad ſcrotum, aut vulvam, & pone aures. Sudor exit pariter olidus; & quanquàm rara ſint, nec neganda tamen exempla hominum & à Boyleo & à veteribus, tùm Medicis, tùm Hiſtoricis citatorum quibus ſingularis à ſudore fragrantia naſes jucundiſſimè perculerit, teter, imò & nauſeoſus odor à rufis præcipuè exhalat, ſudore concitato, magis notabilis. Hunc porrò cùm à nativâ conſtitutione pendeat, omninò & abſolutè perſanare piaculum eſt, diſſimulare difficillimum. Si cui tamen feminæ vitium illud inciderit, ſolemne ipſi eſt ut ſacculis ex alumine confectis illud diſſimulet. Hos intrà veſtimenta conſuunt, ſicque repercutitur humor cui exitus, ut potè excrementitio, neceſſarius erat; undè refluus ille, aut in caput, aut in thoracis vel abdominis viſcera millena mala accerſit, & mortem ipſam delicatulis invehit, vix ullâ arte fugiendam. Satius eſt illis conſulere ut in lavandâ cute eâque detergendâ ac mutandis veſtibus curam impendant ſollicitam, undè diſſimuletur odor, quem varia admixta aromata immutant quidem, ſed non corrigunt admodùm. At ſi

fœtiditas

foetiditas illa casu contigerit, ita ut dici morbosa possit, tunc ex altioribus principiis res repetenda est, & causa in internis scrutanda. Sæpè enim à saburrâ & vitio concoctionum, etiam in ultimæ coctionis excrementa, odor influxit, ita ut virum noverim cui foeteant axillæ, quoties allium comederit, nunquam aliàs; Bergerus virum memorat, cui vinum Hungaricum epotum idem efficeret. Undè hoc in casu illud superest ut concoctionum cura habeatur, humores vitiosi & expellantur, & immutentur, demùm latenti cuicumque acrimoniæ eximia cura adhibeatur.

CAPUT IV.

De Morbis cuti artuum propriis.

PRÆTER causas universæ cuti communes, quibus illa morbis tentatur, jam satis descriptas, singulares sibi vindicant artus, seu extremitates quæ non modò externorum objectorum insultibus maximè patent, sed etiam functiones proprias sibi exercent. Ita manûum cutis singulare tactûs organum in apices extremos digitorum dispertiti constituit. Cujus tamen cùm à nerveo sensu pendeat exercitium, affectus etiam vel depravati, vel aucti, vel imminuti ad nerveæ sentientisque partis morbos pertinent: structuraque cutis nil sibi peculiare vindicat, aut postulat.

Verùm cutis, artûum præsertim, aut ignis ardore comburitur, aut conglaciatur spiculis frigoris, & in gangrænam decidit, quæ omnia apud artis Chirurgicæ auctores fusè tractata, ad morbos cutaneos vix pertinent; cùm scilicet aut ad erysipelas phlyctœnosum referantur, propriâ tamen curatione pro ratione causæ sanandum, aut ad escharas & crustas gangrænicas, quæ nunquam tolluntur, nisi per subjectam textûs cellularis integri suppurationem. Hinc pariter è morborum cutaneorum numero tollenda est gangræna illa, aut senilis, aut scorbutica, aut etiam ab aliâ quâcumque degeneratione sanguinis nata quæ eum vitæ usibus ineptum reddat. Hæc enim lentè proserpens non cutim solam, sed partes subjectas sensim vitâ defraudat & sensu; rapidiùs excurrit, si scorbutici quid pro causâ habeat; lentior est, si aut senilis fuerit, aut melancholica. Ab artûum, & quidem inferiorum cute, ubi

circuitus languet, & declivis ſitus ſanguinem remoratur, ſemper incipit; nec ulla fermè ſymptomata concitat, priuſquàm evaſerit immedicabilis. Hæc requirit ab arte embammata quæ vel à cadavere fœtorem averterent, dùm in corruptione arcendâ medicina invigilat, donec, debellatâ per cauſæ & gangrænæ adverſa medicamenta, imprimiſque corticem peruvianum, mali causâ, ſubcreſcens vita, & ſuppurationem incitans mortuas partes è corpore projiciat. Sed de his abundè dixerunt auctores Chirurgici, nec fas eſt omnia attingere.

Proprium & peculiare cuti crurum malum quod in oris noſtris ſeptentrionalibus tibias & crura virorum nimìs aſſiduo foco aſſidentium afficit conſtituunt maculæ aliquandò dolorem inferentes lividæ & ſubfuſcæ quæ, ſi neglectæ fuerint, in phlyctœnas etiam elevantur. Hæ pendent à reſiccato & areſacto textu reticulari & ruptis epidermidis vinculis; ſed ita lentè, ut ſub deraſâ epidermide epidermis alia renaſcatur. Undè ubi longo temporis tractu, ſi quidem nihil, aut parùm actio vitæ augetur, in impreſſione quaſi per habitum contractâ abeunt maculæ illæ, epidermis in lemas aut ſquammas quaſi extrà propulſa ſubjectam epidermidem novâ nitidam juventâ oſtendit. His ergo maculis pro remedio eſt à foco diligenter ſe ſemovere, aut crura ab ejus impreſſione protegere, partem verò uſtam, partim laxantibus lenibus oleoſis fovere, ut ſunt oleum ceræ, ceratum Galeni, pomata lenia, butyrum de cacao, partim etiam aliquibus tonicis, qualia præſtant aromaticæ plantæ, exuſtam cutim fovere. Nam ſi dolor aliquis ſuperveniat, aut phlyctœnæ exſurgant, jam cum eryſipelate res agenda eſt, nec ulla eſt curationis differentia ab eâ quam in exuſtione ineundam jure meritò prædicant auctores. Aliud genus inter levia quidem mala, ſed tamen aliquandò Medicorum attentione digna conſtituunt perniones ita cuti artûum proprii, ut in nullâ aliâ parte obſerventur; proprium ergo ſibi vindicare debent articulum.

ARTICULUS PRIMUS.

De Pernionibus.

Perniones Plinio (*a*) dicti, aut etiam perniunculi (*b*) Græcis dicuntur (*c*) χίμετλα, aut χίμεθλα, χύμεθλα, imò etiam apud antiquas

(*a*) Lib. 20, cap. 3.
(*b*) Lib. 26, cap. 11.
(*c*) Hippocr. lib. 5, epidem. lib. 2, cap. 199.

editiones Dioſcoridis & Pollucis χέμεθλη, genere feminino. Apud nos ex tempore quo ſæviunt & causâ à quâ oriuntur dicuntur vulgò *engelures*. A Celſo (*a*) ſine ullo nomine proprio optimè deſcribuntur ſub nomine ulcerum à frigore pendentium. Hi autem tumores in cute ſolâ enati & ad aliam partem non pertinentes, ad calcaneum, undè πτερνιον ſeu πτερνὶςη dicuntur, digitos pedum atque manûum fixam ſedem obtinent, & nullibi alibi, ſi forſan apicem naſi exceperis, apparent. Tumores illi rectè à Celſo in duos gradus diſtinguuntur, quorum primus tumorem comprehendit ſimplicem, necdùm apertum, alter verò tumorem ulceratum. Sub duobus autem iſtis gradibus plures comprehenduntur differentiæ rimoſorum, fiſtuloſorum, cruſtâ, ſeu eſcharâ tectorum pernionum.

In genere tamen meliùs ad rei naturam accedit diviſio illa quam ex tractatione doctiſſimâ Severini (*b*) deducimus pernionum in ſimplices & malignos. Simplices ſunt qui à causâ ſimplici in corpus benè moratum incidunt, malignitatem ipſis addit, aut cauſæ pervicacia, aut corporis prava admodùm diſpoſitio, cachectica, ſcorbutica, melancholica. Hinc ergo perniones cum Severino (*c*) non dubitabimus definire tubercula in manibus pedibuſque inflammatoriam ulceroſamve affectionem referentia. Perniones ſimplices ſunt qui per ſe non aperti, tumorem tantùm exhibent eximiè rubrum, rubore ſub digito omninò evaneſcente.

Sed illos à cæteris tumoribus ejuſdem caracteris apprimè diſtinguit pruritus maximè pungens & aſſiduus, aliquandò tamen cum pulſatione ſubobſcurâ, maximè ad focum aſſidentibus, aut potiùs accedentibus, notabilis, mox magis remiſſus. Undè ubi incaluêre primùm in lectulo pedes, aut manus, cruciatus & tormenta recrudeſcunt admodùm. Mox calore in habitum tracto, & jam æquilibrio caloris reſtituto, mitigantur, & tandem, niſi jam maximum adepti ſint gradum, pruritu tantummodò levi remanente, conticeſcunt.

Perniones illi rarò admodùm lati ſunt, & ſpatium tantummodò digitale occupant; ſed multiplicantur, & aliquandò magna eorum copia ita pedem, calcaneum, digitoſque occupat, ut

(*a*) Lib. 5, cap. 28, n°. 6.
(*b*) Lib. part. 3, pag. 482, edit. Lugd. Batav.
(*c*) Ibid. cap. 6.

pro uno & eodem tumore haberi possint, & ita conferti prodeunt, ut non admodùm rarum sit febrim indè concitatam fuisse, notante Severino (*a*).

Ubi semel perniones ad apicem incrementi pervenêre, tunc vel decrescente sensim inflammatione, & colore cutis redeunte, sanantur, vel aperiuntur. Sanescentibus decidit epidermis, & sæpè in squammulas abit. Plures, alia post aliam, laminæ epidermidis à se invicem secedunt successivè, donec perfecta curatio sit. Ubi verò aperiuntur & ichorem emittunt, tunc Celso atque Severino (*b*) notantibus, erysipelatum omnium in morem, phlyctœna fit quæ aperta paucum admodùm humorem fundit, at phlyctœnæ ipsiûs fundus, ichore spissiori imbutus, crudus apparet & inæqualis. Ichor intereà in latera extenditur, & vicinas partes attingens rubore primùm, dein etiàm phlyctœnis afficit. Undè grassatur malum, & quaquaversùm extenditur, *cum pruritu*, *ardore pungente*, & pulsatione obscurâ.

Sed etiam alia observatur aperturæ forma in pernionibus. Finditur scilicet pluribus in suî partibus tenuissima cutis quæ tumorem in suo sinu fovebat, tuncque à cellulis, hâc cute ruptâ, funditur, non quem ab eximio rubore expectare fas erat, sanguis, sed ichor perpaucus, tenuissimus, ita ut nullo in alio affectu adeò evidenter fabrica cutis verè cellulosa appareat.

Hoc in rerum statu, si pernio simplex fuerit, & nulla alia lædens causa subsit, brevì, pauco emisso ichore, omnia mitescunt, si præsertim à causis perniones inducentibus removeris ægrum; at ubi latet aliqua malignior causa, omnia pejorem in morem vertuntur.

Nec diffitendum tamen est quòd, cùm pueris præcipuè, feminis, atque negligentioribus malum illud accidat, protrahitur sæpè præ neglectu, & repetitâ actione causæ, pro regionis naturâ, pro etiam peculiari constitutione. Pernionibus, iisque rebellibus potissimùm, subjicientur illi quibus pedes atque manus humore perpetuo madent, quod vitium, si hoc nomine nativa constitutio digna est, pueris præsertim & feminis tenerioribus familiare est quibus textus cellularis evidentiùs ad ipsam epidermidem accedit. Sic in puellulâ laxioris textûs videre quotidie mihi contingit in uno pede laxam à nativitate admodùm cutem, & ut verisimile

(*a*) Cap. 9.
(*b*) Cap. 7.

est, humore mucoso plenam, quæ incessum difficilem facit. Alioquin, licet deformis, integra & sana perpetuò illa ita madescit, ut quâcumque horâ, diù noctuque, lintea evidenter humescant apposita, & digiti tangentum tergendi sint. At hyeme quâvis à primâ pueritiâ pernionibus vexatur in hoc pede miserrimè, non quòd unus aut alter pernio sanatui difficilis sit, sed quòd tumores illi sine aperturâ, sibi per totum tempestatis sævioris curriculum mutuò succedant, & alter alterum excipiat.

Maligniores sunt naturæ perniones qui in corpora cacochyma atque præsertim cachectica incidunt. In his enim laxior est cutis textus, & perspiratio hærens ad cutem, nec per vim inertioris naturæ exire apta, stagnat facilè. Undè cutis semper in his humentior est, facilè etiam corrumpitur, & perniones facit qui per patentes cellulas serpunt eò faciliùs, quò illæ humore scatent dilutiori. Undè, ubi phlyctœna semel superficiem erysipelatis occupavit, proserpit illa & diffunditur. Præterea verò cùm qui ibi affluit humor crudus, cruditatem perpetuet, nunquam bonum pus ibi sperandum est, verùm à fundo ulceroso, sed irritato, manat ichor, nunc paucus, nunc majori copiâ; sed semper tùm à nativâ qualitate, tùm à stagnatione vicina exedit : imò aliquandò, si acrior sit, elicit sanguinem, pruritus immoderatos concitat, imò & fistularum in morem jam non cutim solam, sed partes etiam cuti subjectas corrodit. Nec inauditum est leve primo aspectu malum tandem ab inflammatorio erysipelatoso caractere in putridam gangrænam abiisse, quod tamen non tam mitiori pernionum naturæ tribuendum est, quàm mixtis simul atque ibi depositis fermentis quibuslibet, præsertim scorbutico, aut herpetico, aut putrido cuicumque. Non enim solùm affectibus pedum ulcerosis, sed aliis quibuscumque novum atque perniciosum caracterem indunt fermenta illa facilè ad cutem deponenda.

Causa verò pernionum omnium tùm mitiorum, tùm sæviorum, ex omnium auctorum consensu, frigus est. Non quidem quòd frigus, eo nomine quod Galli ipsis impertiunt, certam congelationem attulerit, sed quòd perspiratio suppressa præ vasorum inertiâ à frigore inductâ hìc hæreat, & partìm ab erethismo vasorum, partìm ab hærentiâ liquidi, tumorem efficiat erysipelatosum, eâdem ratione, eodem mechanismo quo causa illa gravior facta gangrænam ibi glacialem efficeret. Undè perniones semigelationem comprehendunt. Sed hæc ingens differentia est quòd gangræna gla-

cialis semper gelu acre supponat: contrà verò perniones possunt, etiam sine gelu actuali, nasci & pullulare, sed sensus frigoris humidi sufficit ad eorum natalia.

Hinc cutis humidior infantum & mulierum ad hæc mala concipienda aptior est, & magis idonea omnibus aliis cutis speciebus; quia semper humiditate scatet quæ in textum cellularem proximum retropulsa pernionem concitat: hinc etiam pernionibus maximè obnoxii vivunt qui cutim squallore & sordibus minùs curatam gerunt, quia iis maximè adhæret, & in eorum pedibus stagnat aqua atmospheræ; tùm etiam pedes & manus iis præ cæteris infestantur, languente scilicet circuitu, & hærente ibi perspiratione. Prætereà verò nulla alia pars adeò citò refrigeratur, nulla pars adeò frigori externo patet, nulla pars adeò aquâ & humiditate intingitur.

Undè etiam patet, notante id circà perniones diligentissimo scriptore Aurelio Severino, cur in multis locis magis familiares sint; nam loca uliginosa, palustria, nec ventis perflata salubribus, nec calore siccata hisce malis ansam dant. Hos aliquandò epidemicos credidit Severinus (*a*). Hinc sæpè mutatione loci victûsque accidit ut qui hisce obnoxii erant affectibus iis jam non ampliùs subjecti vivant. Muliercula cachectica perniones adventante frigore experitur, manus pedesque iis crudeliter vexantur: si jam robustior evadit, si jam solidior & minùs madens humore superfluo, de iis jam nihil audit ampliùs. Hinc etiam hìc multùm facit chyli cruditas, atque coctionum, aut debilitas, aut acquisita firmitudo; cùm in sanitate firmâ dissipentur & avolent quæ in crudis humoribus stagnant, & quasi congelantur.

De pernionum curatione & indicationibus sumendis nullum esse potest dubium. Vel enim de pernionibus agitur immaturis & adhùc tumentibus, necdùm apertis, vel de rimosis atque stillantibus, vel demùm de ulceratis atque suppurantibus.

Primo in casu indicatio jubet adhibere resolventia simul atque è tonicis ea quæ spasmum non augeant. Porrò cùm multa sint quæ aliquâ ratione certoque modo virtutem hanc possideant medicamenta, qualia sunt decocta plantarum leviter amaricantium, ut sunt chamœmelum, bugula, brunella, sanicula, eupatorium, agrimonia, veronica, imò & gradu intensiori tonico, absynthium, tanacetum, salvia, aromataque varia, nil mirum si

(*a*) Loc. cit. cap. 8.

ut apud veteres, ita & apud recentiores herbæ illæ, tùm aquâ, tùm vino decoctæ, suadeantur, generali nimìs consilio, & quod ad omnes casus æquè non pertineat; si quidem vera erysipelatis curatio hìc subsequenda est. Cautela tamen aliqua adhibenda est, cùm nulla hìc materies subsit, & vasorum tonus infractus plus tonicæ virtutis postulet, quàm si periculum retropellendæ materiæ aliquod adesset; undè apud auctores, præsertim veteres, adstringentia styptica quævis commendantur, imò & alumen, & atramentum sutorium, gallæ, flores punici, thus & alia hujusmodi, quorum quidem auctorum auctoritati adstipulatur Marcus Aurelius Severinus. Ego verò cùm tonicâ præsertim virtute atque constringenti agant hujuscemodi remedia, potiùs ea inter prophylactica numerari velim, eaque cutim stringendo agentia, quàm inter verè curativa recenseam. Si enim cutim robores, eam à pernionibus præstabis immunem prorsùs, quo titulo præsertim antè alia omnia remedia velim cum Laur. Heistero aliisque recentioribus prætolli vini spiritum quotidie cuti admotum, vel simplicem, si nullus adsit pernio, vel aquâ dilutum, si jam adfuerit. Cujus hæc vis est ut refrigerando & ardorem moderando simul cutim roboret eximiè.

Hùc etiam, experientiâ teste, hyemis sævientis tempore rustici nivem adhibent, spiculis glacialibus educendis aptam, & eximii usûs, ubi reverà pernio ab acri gelu sumpsit exordium. Sed non omnibus æquè confert illa, ubi potiùs à vitio cutis, quàm à sævitie frigoris perniones exorti sunt. Verùm tùm ad prophylaxim, tùm ad curationem pernionum non exulceratorum, remediis omnibus præstat partes affectas muriâ condire, eâque præsertim cui putredo aliquid alcali volatilis adjunxit. Hujus vices supplet dilutus aquâ sal ammoniacus. Sal alcali fixus è cineribus eductus, & multâ dilutus aquâ ad eumdem usum adhibetur; fallax est & sæpè inflammationem excitans, semperque præ dolore concitato vitandum quod Celsus præscripsit ut æs candens admoveatur quàm proximè. A nullo alio modo tam facilè pars exusta rimas concipit, fitque exulceratus pernio.

Nec longa erit quæ competit pernionibus, vel rimosis, vel ulceratis à cæteris ulceribus curationis differentia. Quippè cùm hìc nullum sit suppurationis, aut coctionis in pure pretium, nec retenti humoris atque præparandi ullum laudabile institutum, sed serpenti contrà vincula injicienda sint; certè ita pars emplas-

tris tegenda, ne divellatur, aut ab objectis exterioribus lædatur. Sed tota curatio ita instituenda est, ut ichor depluens absorbeatur, atque mitigatus vasculorum renascentes fasciculos non exedat. Quem in usum è saturninis præparatis confecta emplastra, modò non scateant adiposis atque rancidulis oleis, cæteris palmam præripiunt. Hæc tamen ita intelligenda sunt, ut demonstratum sit perniones aliam non assumpsisse à fermento anteà in corpore præexistente indolem. Tunc enim jam cum morbo simplici nobis res agenda non est. Sed si scorbutico incidant perniones & à commixto scorbuto morbus sævior, pruritus acrior incidat, certè per antiscorbutica dimicandum est. Quæ, etiam in simplicibus pernionibus exteriùs admota, sale volatili multùm prosunt. Idem sit dictum de aliis omnibus vitiis quæ, si in cutem inciderent, possent pernionibus conjungi atque commisceri.

ARTICULUS II.

De pedum & crurum Crassitie præternaturali, seu Elephantiasi Arabum.

Quem morbum elephantiasim Græci dixêre, hunc Arabes sub lepræ nomine descripserunt; morbus ille universalem corporis superficiem occupat, & inter maximas in cutem decumbentes pestes suo loco annumeratus est; nec defuit tamen Arabibus, affectus quem elepantiaseos nomine designarent. Sed morbus ille localis est, ad pedes & crura pertinet. In eo, notantibus Avicennâ & Rhasi, pedes elephantinis similes fiunt, & crura nec surâ, nec musculis distinguenda, sed cute tecta coriaceâ videntur immutari, qualia sunt elephantum crura. Morbum hunc sub eodem nomine apud Ægyptios observavit Prosper Alpinus qui morbum hunc Cairi familiarem ita descripsit: « isti habent » pedes usque adeò magnos, duros, inæquali crassitie, ut cogan» tur non pauci, iisdem capsulis ligneis impositis, magnâ cum » difficultate ambulare; similesque pedes magnitudine, crassitie » & quadantenùs figurâ pedibus magnorum elephantum, undè » hoc nomen invenit, apparent ».

Morbum hunc in Ægypto frequentissimum à pravâ victûs ratione quæ ipsis familiaris est, deducit ex usu piscium Nili & lactium, ex ingenti copiâ radicum colocasiæ, atque olerum durissimorum

morum, non fermentatorum. Undè ait, fluxio in eorum pedes descendit; imò annotat idem observator, nullibi alibi locorum tantam reperiri copiam sarcomatum & sarcoceles. Credendum quidem Prospero Alpino, diligentissimo rerum naturalium scrutatori, quamvis Avicennas aliam nobis prorsùs elephantiasios Arabicæ idæam suppeditet.

Est enim, si Avicennæ (*a*) credendum, elephantiasis inter morbos varicosos recensendus, & totus varicibus constat. Scilicet melancholico humori in crura deposito vasaque infarciente adscribit elephantiasim, aitque venas cruris & femoris incrassari mirum in modum, earumque incrassatione volumen cruris atque pedes prætermodùm augeri; fitque volumen illud quale Prosper Alpinus (*b*) observavit, & ex propriâ observatione descripsit. Non nostrum est inter auctores tanti ponderis litem hanc dirimere. Sed certè plura sunt, non quidem in summo gradu, apud nos mala quæ similem nocendi formam in cruribus atque pedibus exhibeant, undè saltem exemplo adducto hariolari possimus rectè ab Alpino observatum esse morbum, qui, licèt varicosus sit, ut voluit Avicennas, varices tamen tanquàm sequelam morbi, & latentioris causæ effectum ostendat.

In pauperioris sortis hominibus, in illis præsertim quos legum reverenda necessitas aliquo tempore in carceribus clausis, squallidis, situ humentibus conclusos, sine ullo exercitio, sine lectulo coercuit atque conclusit simile quid observatur. Sæpè iis inflantur admodùm pedes & crura. Sine ullo evidenti & ad tactum cedenti œdemate cutis pedum morbosè crassescit, tùm ob sanguinis stagnantis lentorem, tùm ob ejus regressûs in otio illo violento difficultatem, cellulæ ejus extimæ inflantur & replentur muco crasso, indivulso. Cutis universæ substantia in areolas distinguitur, fitque tumentibus cruribus incedendi summa difficultas, quam facilè, nec sine ratione, pro scorbuticâ habueris. Tùm verò, crura, præsertim circà malleolos & supernam pedis superficiem, plexu tenui venarum nigricantium pinguntur, quæ ad se invicem appressæ, maculæ idæam exhibent, si leviori oculo spectentur, si ulteriùs examini subjiciantur, nihil aliud sunt quàm venulæ adeò vicinæ ut sese contingant & plexum efforment. Si aditum sanguinis forti ligaturâ ad poplitem suppresseris, pallescunt illæ, & ferè

(*a*) Avicenn. fen. 21, tract. 1, cap. 16.
(*b*) Hist. Nat. Ægypti, lib. 1, cap. 19. De Medicinâ Ægyptiorum, lib 1, cap. 16.

evanescunt, soluto vinculo, iterùm in aspectum prodeuntes, imò crassiores factæ. Sed malum ipsæ non constituebant, & nisi jam malo ad aliquem gradum evecto, non apparent. Ulcerantur aliquandò, ut annotavit Avicennas; locus ulcerosus dolet, & ulcera illa, licèt non profunda sint, difficilè admodùm sanantur.

Illud non in incarceratis tantùm licet observare, sed in iis omnibus qui vitam in humidis & stagnante aquâ infamibus locis vitam quærere coguntur, si simul victûs crassioris & inopis concursus accedat, si corpus cachecticum fuerit. Raro in juvenes sævit, mulieres malè menstruatas & lotrices præcipuè invadit. Eumque pessimè grassantem, qualem Prosper Alpinus descripsit, observavi in delicatâ moniali, quam religio & paupertatis voluntariæ amor fecerant lavandis aliarum linteis & vestibus invigilare præter normam & rationem.

Est ergo elephantiasis Arabum aucta in cute pedum & crurum morbosè crassities. Hæc crassities est cellularum & *areolarum* cutem efficientium inflatio. Stagnat in iis mucus. Partem peccati in se suscipit subjectus textus cellularis; undè omnis forma perit, tùm constricta cutis, constrictus textus cellularis venas comprimunt; extenduntur venæ, varices undiquè nascuntur.

Nec tamen negaverim dari posse ad mentem Avicennæ morbum merè varicosum. Sed, licèt omnes venas inflatas supponamus, & aucto volumine enormes, ut vidi, tunc asperum fiet, & quasi serpentinis tumoribus deforme crus, quod non raro occurrit, sed forma tamen cruris eadem immutata servabitur, aut saltem amissam æquali circumductarum fasciolarum compressione recuperabit, quod nullus est qui non viderit.

Causæ porrò quæ possunt difformitatem elephantiacam cruribus inducere, ex earum omnium genere sunt quæ, cùm cutim attingent, possunt per accidentia quæcumque in partes corporis inferiores determinari, & in eas amandari. Cachexia quævis ad artus inferiores facilè dilabitur. Potest verò elephantiasis illa vel simplex esse, vel herpetica, aut scrophulosa verè nuncupari. Etenim cum vitiis istis & omni venenorum genere cachexia potest, vi vitæ prætermodùm inerti, complicari, atque combinari, hâc positâ quàm facilè ad partes infimas determinabitur. Sed nihil efficaciùs in has partes humorum accersit decubitum quàm otium in domibus humidioribus & locis depressis. Imò debilitas senilis præprimis in homines adipe mucoso dif-

fluentes ferè omnibus crura inflat. Inflatis cruribus, facilè varices superveniunt. Leuce, alphus, *bachabiad, buch assned*, quod idem apud Arabes sonat, sæpè à simili inflatione crurum incipiunt. Imò crassitiem illam pluribus ab annis perdurantem video quotidie in duobus viris eximiis, utramque metastaticè factam, alteram à pessimâ febre malignâ, alteram verò à variolis cæteroquin rectè curatis.

Diagnosis morbi tota in aspectu posita est. Causas indicabunt præterita enarrata, præsentia verò phœnomena perpensa quæ etiam prognosim constituent. Insanabilem pronuntiat Avicennas (*a*). Prosper Alpinus de curatione ne verbum quidem facit. Varices exscindi jubet Avicennas, tùm styptica superimponi. Dari tamen casus edicit in quibus suppuratio accersenda sit. De casibus istis silet.

Nos verò, licèt veram elephantiasim illam nunquam perfectè visam curatione aggredi temerarium videatur, qualem ex Prospero Alpino concipimus, qualem etiam in remissiori gradu videre licuit, in recentem & subitâ enatam fluxione distinguimus, & veterem sensimque inductam. In recenti curandâ causarum omnium antè omnia remotionem assiduam flagitabimus. Victus omninò subvertendus; diæta tenuis sit, ex pane benè fermentato, vino generoso, aquâ purissimâ, oleribus levibus, carnibus assis, iisque albidis tenuioribus. Aër campestris, purus, vividus eligatur. His, si causa recens fuerit, nec à fermento alieno inducta, morbum sanandum fore spes est, iis admotis remediis quæ ad tollendam cutis morbosam crassitiem alibi prædicavimus. Ulcera excitare vesicantibus applicatis, ut in malo fundo pessimum, ita in benè moratâ cute saluberrimum. Sed curatio causæ morbum tollet quæ igitur ex prædictis ediscenda, sive ad herpetes, sive ad scorbutum referenda fuerit, sive leuce, sive leprosus aliquis affectus intùs latuerit. Sed in inveterato malo & habitu inflationis contracto, sæpè supervacuum est omne auxiliorum genus, cùm resolutioni potentissimæ stricta cutis resistat, nec laxari ista possit, nisi per suppurationem copiosam quæ, non semper, in pravâ humorum conditione possibilis.

(*a*) Cap. 17.

ARTICULUS III.

De Clavis, Tullis, Callis pedum & manuum.

Τύλοι Græcorum, idem ſunt atque calli Latinorum, quo ſub genere univerſæ ſpecies indurationum in ſuperficie cutis enatarum comprehenduntur. Sed clavi, ſeu tumores calloſi à reliquâ cute vicinâ ſejuncti atque diſtincti præcipuè ad pedes pertinent : horum etiam duplex ſpecies diſtinguenda. In alterâ enim callus ſimplex ex laminis ſibi ſuperſtratis conſtat ; in alterâ verò medias inter laminas reperitur callus à cæteris laminis ſejunctus & vinculis ruptis liber, imò & factum eſt aliquandò, & vidiſſe me memini, ut inter laminas iſtas in cavo incluſæ lymphæ pellucidæ guttæ aliquot reperirentur.

Tumores calloſi à ſcirrhoſis diſtinguuntur, quòd *eadem loca* non occupent. Nam ſemper ſuperficiem extimam cutis attingunt, & ſi aliquandò intrà premi & profundiùs intrudi videantur, id à ſolâ preſſione ortum. Sui ſunt etiam tendinibus calli, ſuæ ſunt perioſteo indurationes ; ſed à callis ut loco abludunt, ita in hoc naturâ conſentiunt quòd in neutro horumce caſûum ulla organiſatio deſtructa ſit, ullum adſit cancri periculum. Clavus igitur atque callus unum & idem ſunt, formâ tantùm differunt, quam formæ varietatem infert cauſa comprimens.

Callus enim omnis in cute aliundè ſanâ nunquam, niſi à causâ externâ comprimente oritur, & ſi quæ ab internis naſcitur cauſis cutis indureſcentia, ſcirrhoſa illa eſt, & à callo tùm naturâ, tùm à ſatis cognitis ſymptomatibus differt & diſcrepat. Nec ulla admittenda eſt inter callos differentia, aut malignorum aut benignorum : ſed quæ ab iis exoriuntur ſymptomata, repetuntur tùm à formâ, tùm à loco occupato. Aliquandò tamen verrucas comitatur callus, ſeu potiùs verrucæ vertuntur in callos, quod quidem aliquod in curatione diſcrimen afferre poteſt. Undè ut diagnoſis evidens eſt, ita & prognoſis ſimplex. Quas tamen ut proſequamur pauca de callorum differentiis diſtinguenda ſunt.

Calli omnes, ut diximus, à compreſſione oriuntur. Hæc autem compreſſio non uniûs diei eſt ; nec tamen illi adeò longis formantur intervallis. Norunt id omnes qui pectinem inſtrumentis muſicis tractandis aptum ſemper eodem pollice comprimunt.

His enim antè menſem exactum callus in parte naſcitur, & quidem eò citiùs, quò cutis ipſa anteà mollior fuit: hinc quaſi neceſſariò ad plantam pedum, quò præſertim fortiùs pes terram contingit, exoriuntur calli; ita ut nudipedes jam poſſint poſt toleratum diù talem inceſſum ſuper carbones accenſos illæſi incedere; aut qui manibus diù duriora tractavêre, ferrum ſimili ſecuritate candens attingunt, ita ut ex eorum manibus nidor cornu peruſti nares adſtantum feriat, ipſis nil ſentientibus, ut annotabat Boerrhaavius in iis qui anchoris cudendis Amſtæledami navant operam. Scilicet ad gignendum callum fortiter appreſſa epidermidis lamella, jam in ſcobem & lemas abitura, naſcenti aliæ affigitur, ſolideſcit ſimul, perſpirationi exitum præpedit, conglomeratur in parte humor. Fit tumor qui, ſive latus ſit, ſive in formam clavi conſtitutus, innocuè reſcindi poteſt, & nulla poteſt concitare ſymptomata, ſi exceperis illa quæ à compreſſione naſci potuêre. Verùm in pedibus compreſſio illa ſummè notabilis eſt. Hinc verno potiſſimùm tempore, quo tempore ſanguis & ab eo enati humores rareſcunt & expanduntur, fit aliquandò expanſio ad pedum plantas quæ cùm ob callum dilatari & impulſui cedere nequeant, inflammantur illæ. Idem etiam accidit pro variâ barometri altitudine, ita ut qui per ſe macilenti ſunt, & callis vexantur, compreſſione inter callos & perioſteum natâ, temporum varietates miſerè præſagiant. Idem accidiſſe memini fabro ferrario qui ex inopiâ & laboribus exercitatâ vitâ ad ſubitas opes inopinatâ hæreditate pervenerat. Ubi enim à laboribus ceſſatum eſt, intumuêre ſub callis manûum vaſa, & antequam calli iſti abierint, ipſi plures per menſes phlogoſi perpetuâ vola manûum allaborabat. Continebatur enim per labores perpetuos expanſio vaſorum, & cellularum manûs expanſio, quibus ceſſantibus, ferebantur impetu libero liquores in compreſſionem calloſam, eamque deſtruebant ſenſim.

Curatio ergo callorum atque clavorum duplici indicatione conſtat. Molleſiant illi, ut compreſſionis effectus tollantur. Dein lentè, cautè, & per partes abſcindantur. Nec ad vivum uſque exſcindantur, ne dolor inflammationem proritet, & ſuppurationem, cui ſanandæ reliquiæ calli, quas radices imperiti vocant, eò quòd aliquandò ligamentorum formam referant, obſtaculum imponerent.

Accidit aliquandò ut compreſſio inflammationem concitet,

hæc verò suppurationem, cui malo imposuit Guillelm. de Saliceto, nomen *bagantias*, asperum tractatu affectum & cicatrisatione difficilem. Nec priùs enim speranda cicatrix, quin pars terrea, callosa, destructa fuerit. Malum hoc pultibus & cataplasmatibus emollientibus avertes. At lac acescens, cùm terram animalem per se adoriatur, mollificandis istis callis quantùm efficaciæ afferat norunt Chemici. Imò & acetosa, succus citri, acetum callum etiam destruunt, ejus naturam mutando, quem contrà indurant spirituosa omnia. Sæpè accidit ut in exscindendo callo, guttæ aliquot sanguinis, etiam sine doloris sensu, excidant. Cessandum ab opere. An à reticulari textu Malpighii & subjectâ cute inter calli crescentis vacua vasculum protractum est? Aliquandò dolor acer exoritur, sine ullo sanguinis effluxu, tunc certè nervulus aliquis extitit, & callus verè verrucosus vocandus erat.

FINIS.

INDEX RERUM.

A

Abscessus critici corpus à sordibus sæpè liberant, 23.

Absorbentia repellentibus sæpè jungenda, 164. Maximè laudantur in curatione crustarum infantilium, 119. Quænam palmam præripiant, 120. Maximè commendantur in favorum curatione, 440.

Absorptio partium putridarum & volatilium favet morborum cutaneorum generationi, 35.

Acarus vix aliquam meretur attentionem, 569.

Aceti usus noxius esse potest in lotionibus ad tineam, 476.

Achores quid sint, 435; ad χ?ρίον veterum referuntur, 435. Depuratoria sunt ulcera, 436. In quo differunt à favis, *ibid.* Quo tempore erumpunt, 436. Fiunt cum capillorum defluvio, aliquando capillis remanentibus, *ibid.* Sunt tumores mucosi, 439. Sunt malum à superfluâ pendens limphâ, 440. Sæpè nascuntur à crustis lacteis, 446. Prognosis, 438, 439. Repercussio periculosa, 446. In achoribus sanandis quænam indicatio, 439. Curatio, 440.

Acida stygia cellulas cutis contrahunt, 10. Acidum prædominatur in infantibus, 103. Acidi suspicio lac interdicit, 147. Acidi virulenti præsentia præcavenda semper in infantibus, 278.

Acidi debilitati usus infaustus in sanandâ ad anum fistulâ, 10. Acidorum actio repetita in cute viventi, *ibid.* Effectus in cutem, 488. In humorum mucosâ mole, 439. Phœnomena varia pro acidi varietate, *ibid.* Largus potus papulas sanat ab esu hepatis piscium ortas, 132.

Acre humanum quid sit, 58. Illiûs origo, *ibid.* Odor, *ibid.* Effectus. *ibid.* In adultis facilè fertur ad glandulas, in senioribus rhumatismorum varia producit genera, *ibid.*

Acre pingue quid sit, 62. Ulcera producit, *ibid.* Quænam sint, *ibid.*

Acre lacteum quid sit, 60.

Acre morbillosum quid, 63. Illiûs natura, *ibid.* Pectori & oculis infensum est, *ibid.* Serosum duobus medicamentorum generibus debellatur, 146. Variolosum quid sit, 62. Extraneum fermentum est, *ibid.* Materiem mucosam adoritur & immutat, *ibid.* Venereum quid, *ibid.*

Acredo duplici de causa innasci potest, 54. Quænam sint causæ illæ, 54, 55.

— Alkalina intra humores effectus suos edere non potest, 57. Lactea differt à cæteris acredinis speciebus, 61. Muriatica in sanguine dominatum obtinere non potest, 57. Mucosa aliquid de fermentativo *gas* dicto sibi vindicat, 59. Numerosam morborum cohortem generat, *ibid.* Multùm discriminis importat herpetibus ulceribusque cutaneis, *ibid.*

Acredinis acidæ effectus in tenellis infantum corporibus, 437.

Acredinis mucosæ effectus in corpore, 437. Existentia multis probatur phœnomenis, *ibid.* Acredinis mucum inficientis diagnosis, 143.

— Genus omne per specifica opposita vinci potest, 127.

— Tenuitati seri conjunctæ curatio, 144.

Acres cibi herpetum genus quodvis efformant, 39.

Acria vitanda in morbis cutaneis, 38. In lichenum curatione nocent, 248. Non sunt applicanda in curatione crustarum lactearum, 447. Mortem & convulsiones accersunt, *ibid.*

Acridophagos ab Æthiopibus parum differre narrat Diodorus Siculus, 575.

Acrimonia muco insita non semper potest ad cognitum genus referri, 269.

Acrimoniæ remedia vel universalia sunt, vel specifica, 454.

Acrochordon quid, 540.

Acrothymicum quid, 540.

Adeps cuti subjectus partem sensilitatis detrahit, 26.

Aer epidemicas concitat labes, 31. Epidemicam cuti dispositionum affert, *ibid.* Maximas partes habet in promovendis morbis cutaneis, 33. Causarum morborum cutaneorum primam classem constituit, 37. Cœnosus veterum qualis, 381. Frigidus & humidus morbis herpeticis ansam præbet, 313. Vitandus in curatione lepræ Græcorum, 371.

Aeris conditio non tantùm morbis chronicis, sed etiam acutis inducendis apta, 359.

Aeris nimiùm pellucidi Gallice *le hale* effectus in cutem, 504.
Aetius de usu cantharidum in lichenibus excoriatis scripsit, 436.
Affectus à sanguine pendentes aliquid phlegmonosi semper secum ferunt, 51. Animi, cutim constringunt, 25. Cuti labem pessimam inurunt, 44. Herpetes, erysipelata & maculas flavas procreant, *ibid.* Animi tristes perspirationem cohibent, *ibid.*
Affectus cutanei capitis calvitiem inducere valent, 599.
Affectibus capitis interioribus sæpè profuit externa vesicantibus irritare, 628.
Affectus crustosi lactei infantum quid, 270. Quo tempore erumpant, *ibid.* Causæ, 271, 273. Diagnosis, 273, 274. In diagnosi odor maximi est momenti, 274. Prognosis, *ibid.* Huic maximè conferunt crustarum illarum natalia, 275. Duplex periculi genus importare valent, *ibid.* Exitus plurimùm periculi affert, 276. Hujus sequelæ, *ibid.* Retropulsio maximè periculosà fit in more acuti morbi, *ibid.* Hujus sequelæ, *ibid.* Curatio, *ibid.* Plurimæ dantur differentiæ, *ibid.* Duplicem complectitur indicationem, 277. Circa hanc plurimæ quæstiones oriuntur, 278. Tempori dandum quod efficaciæ detrahitur, 279. Sæpè profuit victûs mutatio, 280.
Affectus crustosi lactei puerperarum quid, 281. Quinam sint, *ibid.* Causæ, 282. Alii acuti sunt, alii chronici, *ibid.* Chronici duplicis sunt generis, *ibid* Horum symptomata, *ibid.* Diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Acutorum diagnosis, 283. Prognosis, *ibid.*
Affectûs crustosi lactei historia singularis, 284, 285. Curatio, 286. Exercitium tunc maximè prodest, *ibid.* Diæta tenuis imperanda, 287.
Affectus cutis oriuntur ferè omnes à perspirationis vitiis, 47.
Affectuum cutis ulcerosorum differentia, 267. Substantiam cutis non transgrediuntur, *ibid.* Signa diagnostica, *ibid.*
Affectus cutis faciei vel universales sunt, vel particulares, 632. Causæ, 631. Horum in effectibus duo semper notanda sunt, *ibid.* Horum curatio, *ibid*
Alexander Massarias aceto utitur pro universali topico, 476.
Alexander Trallianus fecit mentionem de vermibus aurem occupantibus, 455. Abstergentia remiscet absorbentibus in curatione porriginis, 459.
Alimenta acria atque piperata ariditatem cutis procreant, 498.
Alimenta farinosa non benè fermentata infantibus nociva, 280. Alimentorum malè concoctorum effectus in infantibus, 272.
Alipensium pustula quid, 36.
Algæ usus commendatur in tabis glandularis curatione, 653.
Alkalia cutis cellulas contrahunt, 10.
Allium theriaca rusticorum vocatur, 328. Usus fætorem inducit axillis, 657.
Alopecia quid, 604. Pro symptomate habenda, 605. Exemplum allatum ab auctore, 605. Alopeciæ curatio, 606.
Alphos quid, 92. Tres dantur species, *ibid.*
Alphus genus morbi constituit cujus species sunt melas & leuce, 351. Vide *Vitiligo.*
Aloes intrà cauterium admissum febrem pluries concitavit, 557.
Aloetica hæmorrhoïdes aperiunt, 155.
Alterantia medicamina maximas partes agunt in curatione scabiei veteris, 238.
Alvus in infantibus centrum præbet à quo & in quod omnia confluant corporis excrementa, 411. Libera maximi momenti in curatione guttæ roseæ, 644. Alvum laxandi necessitas in nostris oris, 257.
Alumen ustum quandò adhibendum in morborum cutaneorum curatione, 164.
Angina periculosior illis qui rufis donantur capillis, 72.
Anginosi morbi periculum portendunt rufis, 537.
Animalia ferè omnia halitus acres emittunt, 554.
Animalium halitus possunt inurere pruritum, 553.
Animalia duplici agendi normâ cutim attingunt, 555.
— Dantur quæ solâ veneni applicatione, aut attractûs vehementiâ nocent, 558. Afferuntur exempla, 559. Animalium morsûs actio in cutem, 560. An ab irâ aliquid mutuentur non censet auctor, *ibid.* Inflammationes concitant notabiles, *ibid.* Aliquandò in phlegmonem vertitur impressio, *ibid.*
Animi labores inter cutis morborum causas recensentur, 43. Coctionibus nocent, *ibid.*
Anthraces ad cutaneos morbos non referuntur, 32. Inter depuratorios morbos numerantur, 167.
Antiscorbutica fortiora herpetes aliquoties procreant, 40. — Tonicâ facultate non fraudantur, 324. Multùm prosunt in perpionum curatione, 664. Commendantur in laxitate cutis, 515.

Antimonium simplex præstat omnibus præparatis antimonialibus, 330.
Antimonium crudum laudatur in curatione guttæ roseæ, 645. Antimonii agendi modus, 153. Variæ præparationes, 330. Virtus emetica servatur à salibus quibuslibet, 331. Non optimos sortitur effectus in curatione elephantiasios, 387.
Antimonium solvens de Rotrou, prodigii instar agit in curatione scrophularum, 140.
Antimoniale vinum præstantissimum remedium ad omnia cutis fluentis ulcera, 331.
— Commendavit Huxham, *ibid.* Non omnibus in casibus competit in tineæ curatione, 475.
Antimonialia medicamenta laudantur in curatione morborum cutaneorum à lacte, 136. Adhibere in tineæ curatione non inutile, 472. Sulphurea ignis silvestris recidivas præcavent, 412. Perspirationem augent, *ibid.* Horum usus maximè extensus ad herpetes sanandos, 330.
Antimonialia quandò adhibenda in scabiei curatione, 240. Salina secundum locum obtinent inter resolventia, 163.
Antimoniales tincturæ non spernendum offerunt medicamentum, 331.
Aperientia conducunt sub finem cutaneorum morborum à lacte, 287. Prosunt in ignis sacri curatione, 408.
Apes Cretenses famosæ apud antiquos, 563. Apum puncturarum indoles, *ibid.* Phœnomena, *ibid.* Curatio, *ibid.*
Aphtæ inter cutis morbos numerantur, 32.
Apoplexia oritur ab hæmorroidibus suppressis, 49.
Applicata quæ cuti nocent duplicis sunt generis, 65. In ipsâ nata, & adventitia, *ibid.* Adventitiorum modus agendi, 66.
— Externa triplicis sunt generis, 67.
Applicationes compositæ insufficientes in herpetum curatione, 320.
Aqua sola & simplex non satis liquoribus nostris adhæret, 502. Aquæ potus pustulas sanavit, 261.
Aqua calcis secunda maximè proficua in curatione crustarum infantilium, 120. In curatione morborum cutaneorum à lacte, 136. Laudatur ad lotiones faciendas in tineæ curatione, 476. In curatione vappiditatis limphæ, 653.
Aqua salsa remedium adversus hirudines voratas, 565.
Aqua vegeto-mineralis in casibus depuratoriis periculo non vacat, 453. Cutem indurat, 488.
Aquæ crudæ seleniticæ scabiem inducere valent, 229.
Aquæ minerales laudantur in curatione acredinis, 145. In curatione crassitiei muco specificæ, 144. Præstantissimum sæpè diaphoreticum constituunt, 338. Maximi momenti sunt in curatione guttæ roseæ, 645. In herpetum curatione, *ibid.* Duplicis sunt generis, attenuantes aliæ, aliæ purè roborantes, *ibid.* Alkalinæ acres laudantur sub finem curationis morborum cutaneorum à lacte, 137. Minerales purgantes maximè conducunt in curatione intertriginum, 454. Bituminosæ commendantur sub finem curationis cutaneorum morborum depuratoriorum, 130. Martiales acidulæ laudantur in curatione scabiei inveterascentis, 239. Salinæ sulphureæ præstant sub finem curationis tineæ, 478. Selteranæ proficuæ in curatione morborum cutaneorum à lacte, 136. Aquarum stygiarum actio in cutem, 530.
Aquæ thermales palmam præripiunt in curatione erysipelatis, 206. Papularum, 219. Unicum sæpè constituunt topicum in scabiei inveterascentis curatione, 238, 239. Loci *le Port à Piment* piano sanando aptæ, 395. Aquas minerales æmulari datur arte nondùm satis vulgatâ, 369. Aquarum mineralium usus pustulas prurientes subitò extulit, 64.
Aranearum puncturæ cujus sint naturæ, 563. Morsus inter cutis morbos numeratur, 564.
Araneam in vino, vel aquâ haustam ut venenum descripsêre auctores quidam, 564. Apud nos nullam noxam infligunt hominibus, *ibid.*
Arcanum duplicatum laudatur in morbis cutaneis à lacte, 287.
Areæ quid, 604. Harum figura incondita est, *ibid.* In quo differant à pilorum defluvio & calvitie, *ibid.* Causæ, 604. Sunt symptomata potiùs quàm morbus, *ibid.* In infantibus faciliùs succrescunt, faciliùs curantur, 605. Curatio, 606.
Ariditas cutis quid, 497. Duplex est, idiopathica & symptomatica, *ibid.* Symptomatica quid, *ibid.* Idiopathica est ne morbus sui generis, 498. Huic nihil magis confert quàm vigiliæ nocturnæ, *ibid.* Causæ, *ibid.* Harum quatuor recenset Galenus, *ibid.* Hujus phœnomena, 499. In viris, *ibid.* In fœminis, *ibid.* Sejuncta spectari non potest, 500. Diagnosis, *ibid.* Prognosis, 501. Curatio, *ibid.*

Aromata oleo essentiali turgida morbis cutaneis ansam præbent, 40.
Aromatica acria sale animali onusta cutaneorum morborum generationi maximè favent, 42. Unctuosa laudantur in curatione alopeciæ, ophiasios & arearum, 606.
Arthritis hereditaria in secundo natorum ordine resumit arthritidos caracterem, 64. Sanata per fluentia ulcera mucosa, 59. Erysipelati superveniens visa ab auctore, 1:8. Vehemens canitiem accelerat, 602.
Asperitas cutis omnibus herpetibus communis, 300.
Astringentia non apponenda in herpetis miliaris curatione, 346. Exulent à curatione alopeciæ, ophiasios & arearum, 607. Stypticа commendantur à veteribus in perniorum curatione, 665.
Astringentia ad favum debellandum suadet inconsultè Aetius, 436.
Astruc de malo mortuo fusè loquitur in tractatu de Tumoribus, 396. Optimè intellexit guttam roseam, 640. Tres distinxit species, *ibid.*
Asylus quid, 561.
Atheroma quid, 85.
Atheromata nascuntur à textus cellularis induratione, 47.
Athmosphæra quid fit, 33. Hujus varietates favent generationi morborum cutaneorum, 34.
Atrabilis ad cutem deposita quid faciat, 51. Inter acredines biliosas locum primum occupare debet, 52. A bile naturali abludit, *ibid.* A causis prorsùs diversis pendet, *ibid.* Quid faciat, *ibid.*
Attenuantia universalia nulla dantur, 152. Non conducunt, nisi corporibus ritè præparatis, 153. Interpolari debent purgantibus, 154. Cum purgantibus mixta ingentis sunt momenti in herpetum curatione, 336.
Avicennas salacitatem insolitam in viris ab elephantiasi nasci incusat, 378. Narcotica suadet in plantæ nocturnæ curatione, 426.
Auripigmentum suspectum jure remedium, 476.
Aures suppurantes morbum constituunt, 455. Illiùs morbi variæ dantur descriptiones, *ibid.* Magis familiares feminis & pueris, 456. Rariùs fluunt in ætate provectâ, *ibid.* Facilè in juvenibus & feminis omni generi morborum cutaneorum patent, 458.
Aures sanguineas ut morbum vulgarem annotavit Paulus Ægineta, 455.
Aurium morbis quinam magis obnoxii, 456. Fluxum cohibere periculosum, 457. Curatio ad morborum cutaneorum curationem ableganda, 458.
Axillæ humorem fetidum emittunt, 19.

B

Balechia ulcera quid, 352, 430. Referuntur ad lupосos tumores, *ibid.*
Balnea omnibus cutis morbis præludere debent, 147. Universam ferè indicationem efficiunt in curatione lepræ Græcorum, 369. Noxia in cujusdam virginis cutaneo morbo, 491. Nedum cutim laxent, dolorem concitarunt in feminâ, 513. Laudantur in pedicularis morbi curatione, *ibid.* Ex aquis mineralibus commendantur sub finem morborum cutaneorum depuratoriorum curationis, 130. Ex aquâ puteali cutim indurescunt, 487. Medicata quomodò agant, 146. Ex thermis bituminosis maximè *proficua in herpetum* curatione, 341. Ex solutione sublimati corrosivi ad herpetum magis quàm ad luis venereæ curationem accommodata, *ibid.* Hepate sulphuris imbuta agunt in colorem cutis, 488. Solutionum metallicarum noxia, 489. Frigida quandò nociva, quandò utilia in infantibus, 122. Frigidiora affectûum crustosorum prophylactica, 277. Maximè proficua in laxitate cutis constitutivâ, 515. Sulphureo-saponacea conducunt in cutis crassitiei curatione, 493. Tepida domestica laudantur maximè in curatione papularum, 218. Sæpè herpetes abstulerunt, 327. Inter topica remedia recensentur in herpetum curatione, 341. Suadentur in elephantiasios curatione, 388. Maximè præstant in mali mortui curatione, 400. Laudata in curatione plantæ nocturnæ, 426. In curatione intertriginum, 454. Unctuosa maximè prosunt in ariditate cutis, 487. Vaporum proficua in sanandâ cutis crassitie, 492.
Balneorum effectus in curatione morborum cutis, 140. Usus principem sibi locum vindicat in erysipelatis curatione, 205. Maximè laudatus in curatione guttæ roseæ, 647.
Balneum ex asinino lacte olim commendabatur adversùs rugas, 496.
Balsama inter resolventia non admittit auctor, 160.
Barba apparet tantùm iis quibus testes liquorem seminalem secernunt, 598.
Baron suadet ut bezoar minerale, antimonium diaphoreticum abjiciantur è praxi, 331.

Barregiensium aquarum usu morbos cutaneos sanatos referunt Bordevii, 388.
Bartholinus auctor est cornu succrevisse in fronte mulieris, 518.
Basia fetida cutim contaminant, 22. Basiationes sordidæ igni silvestri ansam possunt præbere, 410.
Basilius Valentinus antimonium transtulit à morbis cutaneis animalium ad humanos usus, 330.
Bataana pharmacopæa remedia periculosa commendat in herpetum curatione, 321.
Beaumé pilulas Bellosti publici juris fecit, 336.
Bellosti pilulæ laudantur in herpetum curatione, 336.
Bellot D. M. P. febrim Morinorum descripsit, 170.
Betæ foliorum applicatio laudatur in favorum curatione, 441. Proficua in curatione crustarum lactearum, 447.
Bilis retenta maculas ad cutim efficit, 51. Ubi corrumpitur, pustulas procreat brevi in gangrænam degeneres, *ibid.* Acredinis varietas differentiam importat inter varias pustularum species, 52. Bilis varias species benè distinxerunt antiqui, *ibid.* Tardiùs effluens lichenes efformat, 251. Resorpta pustulas producit, 261. Corrupta ab antiquis pro causâ herpetum habebatur, 323. Viridescens in infantibus quodnam vitium exprimat, 437.
Biliosæ pustulæ quid sint, 258.
Blattæ plus vestibus quàm cuti infensæ, 569.
Boerrhaavius optimè disseruit de acredine sanguinis & limphæ, 57. Narrat dari imbres qui vestes putrefaciant, 573. Dicit omnes homines suo lacte vivere, 60.
Borellus suasit curationem chirurgicam crinonum, 585.
Bothor quid, 224.
Bourbillon quid, 418.
Bourru D. M. P. thesim proposuit *an pili plantæ*, 12.
Brancæ-ursinæ decoctum laudatum in curatione plicæ Polonicæ, 617.
Brassicæ foliorum applicatio proficua in curatione crustarum lactearum, 447. Efficacia laudata in cutis maculis, 506.
Brisbane corticem Peruvianum præscribit leprosis, 475.
Britannia minor fœdioribus morbis cutis contaminatur, 364.
Britones nostrates cutaneis morbis obnoxii, 35.
Bubones differunt à furunculo., 416.
Bufo nostras vividam infert inflammationem cuti, 559.
Bulbi capillorum suppuratione destruuntur, 448.
Butyrum recens salsum nocet in curatione lactearum crustarum, 447.

C

Caffè potus ariditatem cutis importat; 498. Quibusnam conducat, 511.
Calces metallicæ sæpè præferuntur aliis absorbentibus, 120. Cujusnam sint virtutis, 153.
Calcis præparata omnia conveniunt in tineæ curatione, 476.
Callus quid, 20. In statu naturali nullus est, *ibid.*
Calli quid sint, 69. Origo, *ibid.* Quibusnam in locis nascantur, *ibid.* Pedum quomodò distinguantur à scirrhosis tumoribus, 668. Horum causæ, *ibid.* Diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Callorum generatio quomodò fiat, 669. Curatio, *ibid.* Sequelæ, 670.
Caloris actio exanthemata producere potest, 528.
Calvities quid, 596. Hujus causæ, 597. Præternaturalis quænam, *ibid.* In quo differat à capillorum defluvio, *ibid.*
— Palpebrarum quid, 620. Causæ, *ibid.* Tineæ sequela, 477. Immedicabilis quænam sit, 599. Ab insolatione sæpè repetit originem, 600. In viris à quânam oriatur causâ, *ibid.* Retardari quânam arte possit, 603.
Camphora laudatur in igne persico, 415. Hujus usum commendat Ballonius in curatione scabiei, 234.
Canities quid, 596. Seminis jacturam sequitur, 598. Causarum indagatio non facilis, 600. Canitiei causa proxima ignoratur, 601. Causa non inevitabilis est senectus *ibid.* Canitiei concitandæ aptæ causæ tres dantur, *ibid.* Gradus diversi, 602. Ingruentis tempus diversum in diversis hominibus, *ibid.* Canitiem remediis tentare omninò absurdum, 603.
Cantharides ad uterum irritandum suasit Hippocrates, 317. Validissima constituunt remedia apud Anglos adversus morbos cutaneos, 364.
Cantharidum tinctura viperæ usum supplere potest, 333. Usum internum commendavit Hippocrates, *ibid.* Tinctura plenariam curationem spondere valet in elephantiasi, 388.

Efficacia suspecta, 407. Datur exemplum, *ibid.* Actio in cutem, 557. Nocumenta, 558. Actio peculiaris in vesicam, *ibid.* Quomodò impediatur, *ibid.* Applicatio escharas merè gangrænosas sæpè producit, *ibid.*

Capilli feminis longiores ob humidam temperiem, 14. Solidi & hirti in regionibus fervidis, 34. Rufis specificus inest odor, 72. Tardius erumpunt in infantibus qui crustâ lacteâ laboraverunt, 446. Cani minus densi sunt, minus olidi, 601. Deficiunt rugosis & annosis, 596. Antè vitæ finem quandòque renascuntur, 604. Ut plurimùm favent perspirationi, 626.

Capillorum rufus color quid indicet, 142. Impexa negligentia sicosi tumoris causa, 427. Prolixitas cuinam ætati competat, 596. Diversitas cutis diversitatem notat, 535. Color flavus omnibus infantibus communis, *ibid.* Colores duo maximè notandi, *ibid.* Color niger quibusnam prosapiis gentilitius, 536. Color in morbis non indifferens, 537. Defluvium à quânam causâ pendeat, 598. Ornamenta nociva, 627.

Capitis venæ meditantibus inflantur, 43.

Capucini cujusdam historia, 572.

Carnes fumo & sale induratæ cutaneis morbis favent, 41.

Castitas severior pustulas in cute producit, 45.

Cataplasma è micâ panis & lacte prodest in curatione crustarum lactearum, 447.

Cathartica quandò aperientibus miscenda, 128. Quandò conveniunt in curatione morborum cutaneorum non depuratoriorum, 154. In scabiei inveterascentis curatione, 238. Adhiberi debent in herpetum curatione, 334. Plurimùm important periculi, 335. Quænam cautelæ adhibendæ, *ibid.*

Cathartica methodus sudoriferæ anteponenda in herpetum curatione, 336.

Catheretica usurpata in crinonum curatione, 585.

Caustica admota cadaveri escharam inurunt, 530. Fugienda in curatione macularum cutis, 637.

Causæ omnes morbos omnes producere possunt, notante Hippocrate, 30.

Cauterium quandò utile in erysipelatis curatione, 206. Quânam in specie conveniat, 207. Ligni sani ope factum levius, *ibid.* Instituendi variæ methodi, *ibid.* Quandò & quomodò instituendum in herpetum curatione, 319. Quo in loco instituendum, 325. Maximi momenti in curatione ignis sacri, 407.

Cauterisantia quid sint, 67. Quomodò agant, *ibid.*

Cellularis textus cutis nervos, & vasa firmat, 5. Hujus fabrica nondùm detecta, 6. Hujus cellulæ optimè deprehenduntur in cute recens puerperæ, 7.

Cellularis membrana cutis fons & origo, 3.

Celsus duas sicosi affectûs species distinguit, 426. Inconsultè suadet astringentia adversus favos, 436. Primus balnea nitrata commendat in scabiei curatione, 233. Astringentium in morbis cutis non parcus laudator, 459. Inter veteres facem præfert in herpetum curatione, 317.

Ceratum Galeni optimè medetur rhagadibus & fissuris, 453.

Cerium quid sit, 432. Hujus sedes, *ibid.* Descriptio, *ibid.* Duas species distinguit Celsus, *ibid.* In partibus pilosis eminet præcipuè, 433. Tubercula producit vulgò solitaria, *ibid.* Pilos barbæ rariores reddit, *ibid.* Perstat plures per annos vultum infestans, *ibid.* In infantibus etiam reperitur, 434. In glandulis sebaceis sedem figit, *ibid.*

Ceruminis aurium usus, 20.

Charas credit animalium morsus ab irâ aliquam veneni partem insumere, 560.

Chambon cicatricem adhùc gestat mali ad alepum contracti, 36. Auctori monstravit vermem *macate* in spiritu vini servatum, 572. Sanavit vermes in ulceribus nascentes, 582.

Chat marin, vide *Squalus Catulus.*

Cheilocace quid, 650.

Chegos quid, 572.

Chinæ decoctum multi pretii apud nos, 137. Maximè proficuum sub finem curationis scabiei inveterascentis, 239.

Chique quid, 572.

Cicatrix pilos non profert, 598.

Cicutæ extractum laudatur in scrophularum curatione, 140.

Cibi morborum cutaneorum causa, 37. Horum copia pustulas procreat, 38.

Cichoracea omnia laudantur in guttæ roseæ curatione, 644.

Cimices non uni speciei addicti sunt, 568. Horum puncturæ effectus, *ibid.* Sanguinem evidenter exsugunt, 569. Quomodò destruantur, *ibid.* Phaseoli folia maximè appetunt, *ibid.*

Climatitis effectus in cutem, 556. Quomodò sanentur, *ibid.*

Cocchi solo vegetantium victu infantes à morbis cutaneis liberos testatur, 42. Elephantiasim sanatam eâdem methodo docet, 385.
Coctio alimentorum prava morborum cutaneorum origo, 42. Nitorem cutis pessumdat, *ibid.*
Collyria adversus ulcera palpebrarum, 624.
Combustiones epidermidis vinculorum tenuitatem demonstrant, 6.
Comedones, vide *Crinones.*
Commercia impura cutem summè contaminant, 22.
Concubitus turpes cutim vitiant, 45. Seniles cutem puellarum contaminant, *ibid.*
Condimenta intertriginum curationi nocumentum maximum afferunt, 452.
Constringentia cutis quænam sint, 67. Horum phœnomena, *ibid.* Usus damnandus, 68.
Convulsiones à dentitione rachitidem sæpè produxêre, 139. Promoventur in infantibus mercurialium usu, 441.
Corniculam enatam ad frontem exscidit Veslingius, 918.
Cornu pro fæcunditatis signo assumptum, 516. Pro roboris symbolo, *ibid.* Cornu in integris ossibus nati mentionem fecit Fallopius, 517. Adnascentis post morbum exemplum notabile, 518. Cornu in fronte mulieris succrevisse auctor est Bartholinus, *ibid.*
Cornua an inter monstrosa phœnomena, an inter ægritudines sint numeranda? *ibid.* Nunquam vidit auctor, 520.
Cornutam puellam descripsit Hildanus, 516. Virginem à se sanatam narrat Ingrassias, 517.
Cornutorum hominum vix mentionem fecere Græci, *ibid.* Exempla, 518.
Cornutas hominum frontes non adeò raras testantur auctores, 518.
Cornutos equos depinxit Wormius, 519.
Cornuum in hominibus enatorum causa, 516. Vitulinorum ad instar succrescunt sæpè tumores, 517. Exemplum in virgine quadam, *ibid.* Ad medelam quid necessarium, 520.
Corium cutis prima pars est, 3.
Coria animalium facilè vertuntur in gluten, 10.
Coriis animalium sese alere dura coegit necessitas, 10.
Coriariorum artificia cutis fabricam demonstrant, 10.
Coriza simplex frequens morbus, 132. Quibusnam magis familiaris, *ibid.* Quomodò curetur, *ibid.*
Corpus in duas partes dividitur ad sensum Hippocratis, 21.
Cortex Peruvianus cæteris antisepticis palmam præripit, 415. Rejiciendus in herpetum curatione.
Corybantismus quid, 622. Morbus pueris peculiaris, *ibid.*
Couperose, vide *Gutta rosea.*
Crabæ quid, 293. Duplicis sunt generis, *ibid.* In quo discrepant, *ibid.*
Crassities cutis quid, 485. Cum lichenibus confudisse videntur veteres, *ibid.* Duplex species, *ibid.* Acuta & chronica, 486. Utraque ab insolatione oriri potest, *ibid.* Causæ, 489. Curatio duplex, 491. Quænam in acutâ, *ib.* In chronicâ, 492. Duplex est, interna & topica, *ibid.* Topica, *ibid.* Interna, 493.
Crassitiei cuti inductæ exempla à Diemerbroeckio relata, 490. Exemplum in juvene, 491. In virgine in quâ sensum amiserat cutis, *ibid.*
Crassitiei muco specificæ curatio, 143. Duplex indicatio adimplenda, 144.
Crinones quid, 581. A quo fusiùs descripti, 582. Eorum natura, *ibid.*
Crinones inter morbos cutis recensendi, 583. Horum symptomata, *ibid.* Diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.* Polyporum aquatilium naturam servant, 584.
Crinonum curationis sub finem lac caprillum maximè confert, 586. Narcotica conferunt, 584. Curatio chirurgica, *ibid.* Hanc suasit Borellus, 585. Quænam diæta conveniat, *ibid.*
Crises cutaneorum morborum unâ vice apparentes rarò perfectæ sunt, 176.
Cristalli salinæ ad cutem narium ortæ, 41.
Croissances quid, 649.
Cruditates putidæ inter elephantiasios causas numerantur, 381.
Crusta in ulceribus emplastrorum vices gerit.
Crusta lactea infantum quid, 445. Pruritum concitat, *ibid.* Duplex hujus origo, *ibid.* Duplex species, *ibid.* Prior à nimiâ alimentorum copiâ oritur, *ibid.* Posterior à nutrice, vel ab innato vitio, 446. Utriusque phœnomena, *ibid.* Coagulatur cum acidis, *ibid.* Aliquandò vermibus nidum præbet, 446. Quibusnam potissimùm infantibus competat, 104. Curatio, 447. Diæta tenuior nutrici imperanda, *ibid.*
Crustis lacteis suppuratio supervenire potest, 446.
Crustæ infantiles inter depuratorios morbos recenseri possunt, 104. Horum causæ, *ibid.* Prognosis, 103. Varia pro vario tempore,

ibid. Curatio, 118. Vel interna, vel externa, *ibid.* Externa, *ibid.* Interna, 119. Topica astringentia fugienda sunt, *ibid.*

Crustosa diathesis corporis infantum quid indicet, 275.

Culex niger quid, 568.

Culices quibusnam in regionibus frequentiores, 566. Culicum in omnibus speciebus forma nocendi eadem, 567. In cutem effectus, *ibid.* Morsûs diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.*

Cutis morborum plurimorum sedes, 1. Corporis humani involucrum, *ibid.* Facilè reparabilis, *ibid.* Organum quoddam constituit, 2. Vario colore insignitur, *ibid.* Latentis animi affectus prodit, *ibid.* Origo, 3. Formatio, *ibid.* Structura, 6. In duas partes non dividitur, *ibid.* Fabrica optimè deprehenditur in cute recenti puerili, 7. Cellularis est, *ibid.* Omnia puncta cellulosa videntur, 8. Ad usque adipem secta cruorem emittit, *ibid.* Fabrica demonstratur ex morborum phœnomenis, 9. In cadavere, *ibid.* Nec tendineas, nec musculares habet fibras, 10. Partes habet essentiales, 11. Accidentales, *ibid.* Hujus fabrica differentias habet duplicis generis, 17. Diversa pro sexûs diversitate, 18. Pro ætate, *ibid.* ...tis nitida maximè in juvenibus, 19. Abdominis maximè extenditur gestationis tempore, 20. Ad se redit exacto partus tempore, *ibid.* Non æquè extensilis in omnibus cutis partibus, *ibid.* In duas partes dividitur, *ibid.* Usus, 21. Lacti organum præbet, *ibid.* Avidè combibit aliena in aere circumvolitantia, 22. Universale corporis emunctorium, 23. Constringi potest sine musculorum ope, 25. Deturpatur pustulis, immisso intrà ventriculum corpore irritante, 26. Pars tantùm organica corporis, 28. Tegumentum universale, *ibid.* Emunctorium est tenuissimorum excrementorum, 29. Inficitur sæpè à vitio in intimis corporis penetralibus nato, *ibid.* Plectitur crimine laborantis ventriculi, *ibid.* Patet maximè causis morborum incurrentibus, 30. Morborum causa determinans sæpè simplicissima, 31. Fit atrox complicatione, *ibid.*

Cutis & oculorum morbi frequentiores in locis in quibus coacervantur sordes & gypsus eruitur, 35. Fœdata autumno & verno tempore; hyeme & æstate nitida est. Summè nitet mulieribus, 43. Affici potest ab humoribus omnibus retentis, 46. In suâ origine tota muco conflatur, 54. Suam peculiarem sympatheiam obtinet; 64. Quomodò maculari possit, 87. Vitia quomodò dignoscuntur, 93. Quo tempore magis vitietur, 105. Quâ ætate minùs, 106. Raró fœdatur antè primarum dentium eruptionem, 117. Fœdatur sæpè in lactentibus, mutatâ nutrice, 119. Quandò vitiatur fausto omine, 121. Cutis infantis viscosa ad tactum reperitur, 271. Diversimodè vitiari potest, 480. Functiones diversæ sunt pro vario rerum non naturalium influxu, *ibid.* Differentiæ, 481. A primævâ origine diversas accipere potest varietates, *ibid.* Coloris differentiæ undènam, 481. Sensibilitas tenuitati semper proportionalis, 482. Cutis fœminarum marium cute tenuior est, *ibid.* Densa perspirationis libertati obstat, *ibid.* Laxa prodest, *ibid.* Plus justo densata abundantiam humorum inducere potest, 483. Subitò densata acutè constituit malum è *gravissimorum* genere, *ibid.* Phœnomena, *ibid.* Curatio, *ibid.* Solvitur per ulcera achorosa, 484. Densata sine ullo alio morbo rarissima, *ibid.* 485. Lentè & acutè malum è chronicorum genere, 484. Phœnomena, *ibid.* Curatio, *ibid.* Omnia arte peragenda, *ibid.*

Cutis induratæ ab exficcatione curatio facilis, 487. Densatur ab applicatis externis, *ibid.* Obturatur à varietate caloris atque frigoris, *ibid.* Cutis morbi quinam timendi, 489.

Cutis in senibus fit terrea, cur; 636. Abdominalis dilatationis causæ, 654. Curatio, *ibid.* Candor nitidus inter vitia recensendus, 510. Capillata perspirationi quàm maximè favet, 626. Dispositio ad insecta procreanda pendet ab humorum indole, 574. Gallinacea quid, 528. Faciei natura, 629. Oleosa apparet in juvenibus, *ibid.* Pilosæ fabrica, 593. Structura quænam malorum maximè ferax, 594. Tenuis morbosis affectibus patet, 630. Sæpè deturpatur mulieribus gravidis, 528. Cutis partium quarumdam fetiditas undè, 656. Causæ, *ibid.* Curatio, *ibid.*

Cutanea eruptio critica, aut depuratoria quid doceat, 101.

Cutaneus morbus nascens in præliminio nauseas & vomitus accersit, 27.

Cutanei morbi inter morbos solidorum numerari non possunt, 102. Duplicis sunt generis, 166. Alii critici, aut depuratorii, alii non depuratorii, *ibid.* Quinam accidentales, quinam adventitii, 107. Romæ incogniti, 361. Horum causæ, 71. Duplicis sunt

generis, 30. Occasionales aliæ, prædisponentes aliæ, *ibid.* Horum causa præcipua ea est quæ debetur partibus extraneis acribus, 420. Omnes ferè pendent ab excretis & retentis, 46. Sæpè oriuntur deficientibus menstruis, 71. Ferociùs sæviunt in depressis maris littoribus, 35. In oris quas locustæ infestant, *ibid.* Quibusnam peculiares, 215. Frequentissimi in vitâ opiparâ; rariores sunt hominibus mundis, 70. Frequentiores illotis, *ibid.* Rusticorum infantibus proprii pubertatis tempore etiam erumpunt, 124, 277. Nocturnis horis magis pruriunt, 424. Horum diagnosis, 73, 100. Causarum diagnosis duplex, 101. Prognosis, 73. Varia est pro variis causis, 113. A quo maximè petenda, *ibid.* Prognostica signa, 102. Varia sunt pro variâ ætate, 113. His evenire potest ut acre obstruens vertatur in scirrhi materiem, 400. Cutanei morbi tenacissimi in senibus, 106. Corpus immutant & ad longævitatem disponunt, *ibid.* Maximè exasperantur gulæ intemperie, 70. Maximum inferre valent periculum retropulsione, 108. Cutaneorum morborum conversio in unum abscessum non rara, 434. Curatio, 114. Triplex est, *ibid.* Non ignota Hippocrati, 317. Indicationes adimplendæ simplicissimæ, 131. Duo tempora maximè notanda, cruditatis & coctionis, 127. In calidis regionibus absolvitur sudoriferorum ope, 155. Mercurialia cautè usurpanda, 279. Cutanei morbi plurimi fugantur sobrietate, 102. Non celeri curatione abigendi, 120. Quinam externè tractandi, 163. Quales se habeant in gravidis, 107. In infantibus, 105. Quo tempore cessant, *ibid.* Prognosis, 123. Curatio, 121. Sæpè sanantur alimentorum mutatione, 122. Pubertatis tempore etiam erumpunt, 124. Horum curatio, *ibid.*

Cutanei morbi qui in universam cutem deponuntur quinam, 167. Alii acuti sunt, alii chronici, *ibid.* Acuti contagio propagantur, 107. Critici sunt, vel non critici, 174. Inter hos datur analogia, 175. Critici ad quatuor classes referuntur, 157. Quænam sint, 176. Miliaris, erysipelatosa, phlegmonodæa, gangrænosa, *ibid.* Miliarium symptomata, 177. Causæ, *ibid.* Diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.* Erysipelatosorum symptomata, 179. Causæ, *ibid.* Diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.* Phlegmonodæi quomodò distinguantur, 187. Plurimæ dantur species, *ibid.* Horum solutio, *ibid.* Gangrænosi duplicis sunt generis, 188. Vividum & lentum, *ibid.* Prioris phœnomena, *ibid.* Posterioris, *ibid.*

Cutaneorum morborum acutorum criticorum curatio, 114. Coctio duplex est, 115. Prima fit in vasis, secunda ad cutem, *ibid.* Horum coctio ad cutem vix sensibilis est, 116. Quomodò deprehendatur, *ibid.* Cutaneorum morborum acutorum non criticorum diagnosis, 274.

Cutanei morbi chronici, vel depuratorii sunt, vel non depuratorii, 72. Quomodò judicentur depuratorii, 118. Magnam cum acutis servant analogiam, 127. Quinam dicendi sint depuratorii, 190. Sæpè humores inficiunt, 112. Triplicis sunt generis, 114. Horum curatio quomodò instituenda, 127, 128. Horum depuratio per partes tantùm fit in ætate senili, 129. Sanatis quid superest agendum, *ibid.* Simpliciorem medicinam sibi postulant, 130.

Cutaneorum morborum chronicorum non depuratoriorum diagnosis, 142. Curatio, 151. Tres indicationes adimplendæ, *ibid.* Diluendi, attenuandi, attenuata vacuandi, *ibi*

Cutanei morbi contagiosi quinam, 108. Rarò perniciosi, *ibid.*

Cutanei morbi redivivi depuratoriorum nomen non merentur, 125.

Cutanei morbi symptomatici quid, 132. A corizâ quomodò curentur, *ibid.* A menstruis retentis, 134. Ab hæmorroidibus suppressis, *ibid.* A lacte, 135. Curatio diversa debet esse, cum diversa sit lactis corruptela, 135. Severa methodus hîc instituenda, 136. A reliquiis morborum quid, 138. Quomodò curentur, 139.

Cutanei morbi rachitici causæ, 139. Curatio, *ibid.* Scorbutici curatio, 140, 141. Scrophulosi, 140. A bile pendentis, 150.

Cutaneorum morborum in cute nascentium curatio, 156. Triplex horum datur classis, 157. Venenatorum curatio differt à curatione depuratoriorum, 125, 126. In illâ venæsectio per se non indicatur, 126.

D.

DARTRES quid, 295. Vide *Herpes.*

Decolorationes cutis quomodò fiant, 88. Harum causæ, *ibid.*

Delphinium laudatum in curatione pedicularis morbi, 580.

Dentes hebescunt & alterantur prægnantibus & puerperis, *61*.
Dentitio tota nervea est, *271*.
Dentitionis laboriosæ effectus, *272*.
— Varia tormenta igni silvestri fomitem præbent, *411*.
— Mala frequentiora in tenerrimæ sortis infantibus, aut in opulentiorum filiis, *437*.
Desault antimonii virtutem diaphoreticam observavit, *206*.
Descemet D. M. P. vasa in epidermide demonstravit, *4*. Reticularem textum in cute stupendis injectionibus prosecutus est, *6*. Cutis fabricam demonstravit, *18*.
Diaphoretica junguntur absorbentibus in crustarum infantium curatione, *120*.
Diarrhæa papularum sæpè vices gerit, *214*. Competit magis quàm perspiratio in frigidis regionibus, *258*. Salutaris in infantibus sæpè maculas in facie abstulit, *411*.
Diemerbroeckius plurima refert exempla de crassitie cuti inductâ, *490*.
Diluentia quænam optima, *502*. Egent arte moderatrice, *ibid.*
Districhiasis quid, *619*.
Diæta ad vegetalem accedens primas partes obtinet in lepræ Græcorum curatione, *371*.
Diæta lactea quandò proficua in morborum cutaneorum curatione, *147*. Quandò nociva, *ibid.* Imperanda sub finem curationis crassitiei cutis, *493*.
Dolores capitis vehementissimi canitiem accersunt, *601*. Exemplum in feminâ juvenculâ, *ibid.*
Dracunculi quid, *586*. Quâ in regione frequentiores, *ibid.* Galeno cogniti, *ibid.* An sint vermes, *587*. Horum descriptio, *ibid.* Ex animalium numero eximuntur à Sorano, *ibid.* Horum natura non eadem apud auctores, *ibid.* Partum & sanationem accelerat aeris indoles, *590*. Circà horum generationem differentiæ, *ibid.* Polyporum naturam obtinere videntur, *ibid.*
— Duplex species juxta Aetium, *586*.

E

ECTROPIUM quid, *623*. Causæ, *ibid.* Effectus, *ibid.* Curatio, *ibid.*
Electrici fluidi in cutem efficacia, *37*. Effectus, *ibid.*
Electricæ scintillæ quo in casu proficuæ, *509*.
Elephantiacum virus quid contagiosum est, *380*. Adipem cellularem potissimùm occupat, *381*.
Elephantiasis quid, *376*. Undè nomen, *ibid.* Varia hujus nomina, *ibid.* & *379*. Quibus communis, *34*. A Galeno nunquam observata fuit, *362*. In Italiâ ignota, si fides sit Galeno, *ibid.* In hanc irrepsit ætate Pompeii magni, teste Plinio, *ibid.* Græcorum, Arabum lepra, *363*. Est morbus Ægypto inquilinus, *376*. Hujus nulla extat descriptio accurata antè Aetii tempora, *ibid.* Hujus symptomata in principio morbi, *ibid.* In incremento, *377*. In apice, *ibid.* Apud Avicennam est morbus pedum varicosus, *378*. Exquisita rarò apud nos observatur, *379*. Hujus causæ procatarticæ, *380*. Elephantiasim promovere valet phocarum usus, *381*. Elephantiasis oritur ab usu carnium sale & fumo induratarum, *41*. Juxta auctorem, ab adipis & limphæ unitorum vitiis, *381*. Diagnosis, *382*. Discrepat ab herpetibus, *ibid.* *Cum vitiligine* confundi non debet, *383*. Nihil habet scirrhosi, nec delet organorum structuram, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Retropulsio mortem inducit subitam, *ibid.* Curatio ab Aræteo, *ibid.* A Celso, *384*. Ab Archigene, *ibid.* Ab Oribasio, *385*. Quænam topica adhibuêre veteres, *ibid.* Curationem non meliorem edocent Arabes, *ibid.* Quamnam adhibebat Avicennas, *386*. A Græcis adhibita in tribus consistit, *ibid.* Ab Arabibus adhibita non discrepat à Græcorum curatione, *ibid.* Curatio à Raimundo delineata, *387*. Curationis in principio catharctica, aut emetica vehementiora rejicit auctor, *ibid.* Elephantiasim curatam solo usu & esu cucumerum refert Heurnius, *ibid.* Exasperari ab hydrargirii usu pronunciaverunt Astruc & Huxham, *ibid.* Nunquam se vidisse fatetur auctor, *388*.
Elephantiasis Arabum inter morbos varicosos recensendus est, *663*. Quid sit, *664*. Quibusnam magis sit familiaris, *665*, *666*. Observata ab auctore in delicatâ moniali, *ibid.* Symptomata, *ibid.* Est acuta in cute pedum & crurum crassities, *ibid.* Causæ, *ibid.* Diagnosis, *667*. Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.*
Epidermis tertia & intima cutis pars alias partes involvit, *3*. Hujus fabrica, *4*. Duas lamellas numerat Riolanus, *ibid.* Quasi vernice obducta videtur, *ibid.* Cutis foraminula sequitur, *ibid.* Facilè reparabilis, *6*. Putrescente cute manet incorrupta, *ibid.*

Levissimis

manet incorrupta, *ibid.* Levissimis admodùm vinculis cuti nectitur, *ibid.*
Emplastra oleosa morbis cutaneis ansam præbere possunt, 68.
Emplastra ex plumbo confecta repudianda sunt in favorum curatione, 441.
Empyrica remedia nihil possunt in curatione morborum cutaneorum à lacte, 288.
Emulsiones conducunt infantibus crustâ lacteâ laborantibus, 448.
Epinyctides quid, 263. Noctu tantùm sæviunt, 264.
Epinyctis idem est ac fera noctis, fera nocturna, 264. Hanc nunquam se vidisse fatetur auctor, *ibid.* Pustulas affines observavit, *ibid.* Harum descriptio, *ibid.* Curatio ad normam veterum, *ibid.* Hanc ut simplicem pustulam tractavit Celsus, 265. Causæ, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.* Maximum hîc usum sibi vindicant balnea, 266. Curationi finem imponit diæta lactea, *ibid.*
Eruptiones quænam criticæ, quænam non, 168. Non criticæ à triplici pendent origine, *ibid.* Quænam salutares esse possunt, 169. Quænam nocent, 171. Exanthematosæ, autumnales & vernales nihil ad salutem conferunt, *ibid.* Dantur quæ morbum immutant, sed non sublevant, *ibid.*
Eruca Pini quid, 555. Inter venena lege prohibita habebatur, *ibid.* Erucarum halitûs actio, *ibid.*
Erysipelas quid, 179. Quibus maximè peculiare, 193. Sero multùm diffluit in infantibus, *ibid.* Verè morbus cutis est, *ibid.* Vultui maximè familiare, 631. Sæpè criticum est in morbis acutis, 179. Symptomaticum solvitur sæpè in phlyctœnas, *ibid.* Nascitur sæpè ab œdemate calido phlyctœnoso, *ibid.* Causa frequentior quænam, 180. Inter serosos morbos recensendum est, *ibid.* Mitescit tantùm peractâ coctione, 181. Vel universale est, vel partes quasdam tantùm afficit, 180. Universalis symptomata, *ibid.* Localis symptomata, 183. Hujus causæ, *ibid.* Non raro sine febre apparet, 184. Arthritidis locum cœpit, *ibid.* Miræ dantur diversitates, *ibid.* Quænam præcipuæ, *ibid.* Erysipelas quandò non criticum, 181. Pessimum quodnam, *ibid.*
Erysipelas per se quid, 191. Tres dantur species, *ibid.* Vel fixum est, vel ab unâ parte ad aliam defertur, vel per intervalla recrudescit, 192. Fixum ab antiquis notum, *ibid.* Descriptio, diagnosis, prognosis, *ibid.* Causæ, 193. Externæ, vel internæ, *ibid.* Internæ quænam, 194. Externæ, *ibid.* Secunda species quænam, *ibid.* Hujus descriptio, *ibid.* Ab igne sacro vix differre videtur, 195. Quibusnam familiare, *ibid.* Tertia species quænam, *ibid.* Periodica est, vel erratica, *ibid.* Periodici descriptio, *ibid.* Causæ, 196. Erratici causæ, *ibid.* Erysipelatis cujuscumque historia, *ibid.* Efficiens causa pendet à suppressâ perspiratione, 204. Causarum quatuor recensentur classes, 197. Diagnosis facilis, 196. Erysipelatis primæ classis diagnosis, 199. Secundæ, 200. Tertiæ, *ibid.* Quarta periculi plena est, *ibid.* Prognosis, 201. Periculum in delitescentiâ positum est, 210. Erysipelas in anginâ, aut falsâ pleuritide salutiferum, 170. Productum ab erucâ, 513.
Erysipelatis in genere curatio, 201. Tria distinguenda tempora, *ibid.* Primo in tempore quid agendum, 202. Quousquè venæsectio protrahenda, 203. Erysipelati sæpè nocet, quo in casu, *ibid.* Diæta quænam conveniat, *ibid.* Principem sibi locum vindicat balneorum usus, 205. Secundo in tempore adhibentur attenuantia mixta catharticis & resinosis solventibus potentissimis, 206. Erysipelatis curationis sub finem prima coctionum cura habenda est, 205. Abstinendum à vino, 207. Erysipelati sanato tussis quandoquè succedit, 405. Erysipelas ad extra bonum quo in casu, 210. Compositum quid, *ibid.* Erysipelatis catharralis curatio, — 205. Phlegmonodei nomine quid intelligatur, 416. A quânam oriatur causâ, 185. Variæ sunt hujus formæ, — *ibid.* Rheumatici curatio, 206.
Erysipelata promoventur vigiliis, 44. Pubertatis tempore frequentia, 124. Horum curatio, *ibid.*
Erysipelatosi morbi leviores quinam, 182. Causæ, *ibid.*
Eschara generatio, 8.
Essere quid, 351.
Eunuchi barbam non obtinent, 13. Non calvescunt, *ibid.* Toto corpore glabri sunt, 599.
Exanthemata in corpore cutis nascentia quid, 527. Illorum causæ, *ibid.* Diagnosis, 528.
Exercitium multùm valet in erysipelatis curatione, 205. In curatione pustularum, 261. Leve utile in curatione morborum cutaneorum in infantibus, 122. Durum vitandum in verrucarum curatione, 145. Nimium post assumpta alimenta sudores concitat acres, & crudos, 43. Erysipelata, phlegmones producit, 48.

Excrescentiæ quid, 520. Excrescentias cornua æmulantes vidit auctor, *ibid.* Varia est illarum natura, *ibid.* Duplicis sunt generis, *ibid.* Prima classis ab origine trahit natalia, *ibid.* Curatu difficiles sunt, *ibid.* Classis secunda, cute jam firmâ, ipsam deformat, 521. Triplex horum species, una verrucosa, altera callosa, tertia ab ossibus profecta, *ibid.* Curatio, 523. Structura ipsa destruenda, *ibid.*
— Callosæ quid, 521. Curatio, *ibid.*
— Osseæ quid, 522. Curatio, 523.

F

Fabarum decoctum famosum inter resolventia, 646.
Facies hominum differt ratione sexûs, 630. Contracta senibus meditabundis peculiaris, 494. Nitida servatur clysteribus, 48.
Favi quid sint, 435. Effectus, 438. Illorum stadium definire difficillimum, *ibid.*
Febres eruptoriæ putridæ quibusnam in locis familiares, 174. Hungaricæ quænam sint, 173.
Febris rubra, seu scarlatina quid, 171. Quosnam afficiat præcipuè, *ibid.* Hujus symptomata, 172. Vix aliquod malum infert, nisi reflua sit, 63.
— Sudatoria Britannorum quid, 173.
Feminea genitalia humorem herpeticum abundè imbibunt & excipiunt, 301.
Feminæ post eruptionem menstruorum perfectam minùs obnoxiæ tumoribus cutis inflammatoriis, 105. Mensibus graviditatis & post puerperium ingentes experiuntur alterationes, 281. Per longam annorum seriem auribus suppurantibus obnoxiæ, 457.
Fernelius impetiginem, pruriginem, psoram, & lepram velut ejusdem mali quatuor gradus numerat, 366.
Ficus quid, 86. Vix à furunculo differt, 428.
Fici sebum non fundunt, 433. Pilos funditùs excidunt, *ibid.* In quo à meliceride differunt, 434. Capillorum bulbos occupant, *ibid.* Ficorum nomine mariscas, seu ulcera in pudendo intellexit Gorræus, 427. Curatio omnium simplicissima, 428.
Ficosus affectus quid sit, 426. Tres hujus mali species distinguit Celsus, *ibid.* Causæ, 427. Hunc mento solo adscribit Galenus, 434. Ante barbæ eruptionem non apparet, *ibid.* Ad axillas, inguina, dorsum etiam observatur, 428.
Fil-saint-Fiacre quid, 546.
Flagrorum efficacia ad lentæ extimulationem libidinis, 28.
Nicolaus Florentinus tres gradus guttæ roseæ distinxit, 640.
Fluxus olens repulsus à vultu asthmaticos procreavit insultus, 457.
Fomenta sedantia atque laxantia sola adhibenda sunt in herpetis miliaris curatione, 345.
Formicæ acidum volatile fortiter spirant, 554. Hujus effectus, *ibid.* Curantur poscâ, *ibid.*
Fotus aromatici fugiendi in curatione crassitiei cutis, 492.
Frictio sicca capitis conducit in curatione crustarum lactearum, 447.
Frictiones siccæ vitandæ sunt in verrucarum curatione, 545. Leves conducunt in curatione crassitiei cutis, 492.
Frigus humidum non omni vacat ad cutem impetu, 33. Morborum cutaneorum generationi maximè oppositum, *ibid.*
— Acerrimum erysipelata & pustulas in gangrænam degeneres producit, 36, 510. Sensum pessumdat, *ibid.* Crassitiei cutis inducendæ aptissimum, 489. Frigoris in cutem actio diversa est pro diversitate cutis, 508. A quo pendeat, 509. Effectus in cutem, *ibid.* Hujus actio mechanica vel subita est, vel longa, *ibid.* Vividissimi actio in cutem, 510. Quænam indè symptomata, *ibid.* Exanthemata producere potest, 528. Frigoris mediocris curatio, 511. Vividissimi, *ibid.*
Fructuum horæorum succi saponacei laudantur in erysipelatis curatione, 203.
Frumentum cariosum, gallicè *ergoté*, gangrænam inducit, 37.
Fucus maritimus laudatus in curatione tabis glandularis, 653.
Fucus saturninus crassitiem inducit cuti, 488.
Furfur non una eademque res est, 94. Plurima dantur genera, *ib.* Vel merè symptoma est, vel morbus verè depuratorius, 95. Causæ, 96. Quibusnam potissimùm immineat, *ibid.*
Furfura quid sint, 497, 500. Causæ, *ibid.* His nulla competit singularis curatio, 501. Nihil aliud postulant præter humectantis regiminis auxilia, *ibid.*
Furfuracea materies undenam tantâ copiâ erumpat, 94.
Furfuraceæ eruptiones inter chronicos cutis affectus numerantur, 93.
Furunculus, quid sit, 416. Duplex hujus species, *ibid.* Distinguitur à bubonibus, *ibid.* In quo differat à phymate & phygethlo, 417. Hujus descriptio, 418. Herpetibus ferè sanatis succedit, 419, 421. Quid agen-

dum in hoc casu, *ibid.* Nec minus etiam aliis cutaneis morbis, *ibid.* Hujus causa quadruplex, *ibid.* Furunculis quænam competat diæta, 421. Furunculi juvenibus magis peculiares sunt, 422. Sæpè pro symptomate morborum habentur, *ibid.* Aliquandò more criseos erumpunt, *ibid.* Curationis duplex via: alia palliativa, alia curativa, 420. Furunculi dantur aliquandò venerei, 422. Horum diagnosis, *ibid.* Scorbutici, *ibid.* Horum diagnosis, *ibid.*

Fœtus intra alvum maternum idæas captare non potest, 548. Nullam à matre idæam mutuatur, *ibid.* Fœtibus nulla à matre nisi per humores datur communicatio, *ibid.*

G

GALENUS de herpetum curatione pleniùs disseruit, 318. In hâc adstringentia commendavit, *ibid.* Sub ignis sacri nomine descripsit unum ex herpeticis affectibus, 295.

Gangræna in sanguine quid sit, 51. Gangrænæ diuturnæ exemplum, 189.

Gangræna herpetica quid, 306. Gangrænæ à frigore curatio, 511. Gangræna orta à subitâ tineæ repercussione, 476.

Girardus, Medicus Marjuliensis, de tumoribus doctè egit, 86.

Glabrities vitiliginosa inter pessima cutis vitia habetur, 93.

Glandulæ sebaceæ reperiuntur plurimæ ad palpebras, 19.

— Lymphaticæ obstructæ mercurialibus sanatæ, 62.

Glandularum tumor sæpè tollitur aurium suppuratione, 456. — Tumefactio in pueris eruptiones denuntiat, 628.

Gorræus per ficus intellexit mariscas in pudendis, 427.

Grando palpebrarum quid, 625. Hujus curatio, *ibid.*

Gummi nihil aliud sunt quàm meliceride venerei, 435.

Gutta-Rosea quid, 640. Hujus tres gradus, *ibid.* Descriptio, 641. Symptomata, *ibid.* Quasnam occupet partes, *ibid.* Hujus natura omninò varicosa est, 642. Prognosis, *ibid.* Curatio, 643. Sanata ab hirudinibus, *ibid.* Huic prosunt venæ-sectiones, *ibid.* Guttæ-roseæ causæ, 646.

H

HALES demonstravit cutem inhalationi perpetuæ patere, 480.

Hameck confectio, adversus scabiosos morbos famosa, 234.

Harris commendat anti-acida alkalina & præcipuè absorbentia in curatione morborum puerorum, 439.

Hederæ arboreæ folia laudantur in curatione favorum, 441.

Helleborus ab antiquis in usum vocatus in curatione herpetum, 335. Duplex est, *ibid.* Utriusque usus à Paulo commendatur etiam externè in curatione lepræ Græcorum, 367.

Helleborus niger optimè solvit concreta lymphatica, 473. Laudatur in curatione tineæ, *ibid.* Hujus succo tela inficiebant Galli veteres, 556.

Helleborismus præstat aliis remediis in curationæ lepræ Græcorum, 370. Hunc supplere possunt resinæ purgantes, *ibid.*

Helmontius criminatur Medicos Galenicos, 154.

Henricus quartus barbæ & capillorum partem in canitiem subitò conversam ostentabat, 602.

Herbæ molliores mucilagineo succo turgescentes laudantur in lichenum curatione, 249.

Herpes quid, 97, 294. Hujus duplex est species, 98. Definitio, 294, 295. Descriptio ex Fernelio, 297. In genere refertur ad erysipelas, ab eo tamen multùm differt, 297. Sæpè nihil aliud est quàm excretio præternaturalis causæ cujusvis, 150. Quo tempore natus credebatur à Romanis, 295.

— Erodens quid, 296.

— ἐσθιόμενος quid, 99.

— Farinosus quid, 98, 316. Porriginis speciem constituit, 98.

— Miliaris quid, 98, 296. Ad erysipelas referri potest, 99. Hujus descriptio, 305. Phœnomena, 304, 305, 306. Non differt ab illo morbo quem Chilperici tempore erupisse notat Gregorius Turonensis, 305. In quo differt à phlyctœnâ & erysipelate, *ibid.* Ab herpetibus, *ibid.* Acutos potiùs in invasione morbos imitatur quàm longos, quandonam oriatur, 53. Est quasi impetus veneni herpetici inflammatorius, 307. Quibus potissimùm immineat, 99. Hujus diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.* & 306. Terminum definire impossibile est, 306. Acutior est, 316. Sæpè transit in herpetem simplicem, 307. Curatio, 345. Ad illam nulla pertinet topicorum administratio, *ibid.*

Herpes phagœdenicus quid, 297, 347. Hujus symptomata, *ibid.* Curatio, 348. Mollissima tantùm & actu frigida fomenta postulat,

ibid. Sanatus victu duriori instituto, 327.

Herpes phlyctœnosus quid, 308, 347. Hujus phœnomena, 309. Omnes corporis partes impetit, *ibid.* Quasnam potius invadat, *ibid.* Tardiùs exasperatur, *ibid.*

— Proserpens quid, 346. Quid ipsi proprium, *ibid.* Erraticus est, vel periodicus, 347. Curatio, *ibid.* Duplex est, *ibid.*

— Rodens, gallicè *dartre vive*, quid, 307. Huic formicæ nomen inditum, *ibid.* Hujus descriptio, *ibid.* Phœnomena, *ibid.* In quo differat à miliari, 308. A phagædenico, *ibid.* Frequentiùs faciem deturpat, 308. Malum est contagiosum, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.*

— Simplex quid, 98. Hujus causæ, *ibid.* Diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.*

Herpetes Antiquis minùs noti cur, 295. Vix experti fuerunt veteres Romani, 312.

Herpetum duæ tantùm species ab Avicennâ & Rhase numerantur, 296. Duas species recensebat Paulus Ægineta, *ibid.* Tria genera numerata sunt à Galeno, *ibid.* Duas species recensebat Celsus, simplicem unam, ferinam alteram, *ibid.* Herpetum sub papularum nomine mentionem fecit Celsus, *ibid.*

Herpetes, simul & lichenes confudit Mercurialis, 321. — A phagædenâ distingui vult Galenus, 310. — Quidam dantur gentilitii qui extus nunquam sæviunt, 311. Pendentne à lue venereâ, aut à scorbuto, 343. Quibusnam signis à scorbuto distinguantur, 344, 345. Danturne scorbutici, 344. In genere quomodò distinguantur ab herpetibus venereis, *ibid.*

Herpetes inter & luem veneream daturne lues aliqua intermedia, 344.

— Ab arthritide nati, 303. *Herpetes* morbi quamdam prosapiam constituunt, 304. Horum variæ species inter se differunt, 316.

— Caraibum cujusnam indolis sint, 368.

— Dantur nulliùs momenti quinam, 150. Origo juxta veteres, 297. An à bile, an à pituitâ, 298.

Herpetes à pituitâ bili commixtâ pendere pronuntiat Galenus, 115.

— Morborum ab impeditâ perspiratione fata sequuntur, 299. Causa est quid extraneum & excrementitium, 322. Causarum quatuor capita recensenda sunt, 312, 313. Promoventur vigiliis, 44. Herpetum ad cutem phœnomena seu diagnosis, 399. Odorem fracidum emittunt, 315. — Certis tempestatibus oriuntur, 299. Quibusnam, *ibid.* Quibusnam horis pruriant præ-

cipuè, *ibid.* Emicant præcipuè i
vitæ periodis, 313. Quænam s
Pubertatis tempore apparent sæp
Horum causæ, *ibid.* Quomodò
rentur, *ibid.* Senectutis tempore
maximè, 300. Erumpunt quand
assumpta acria medicamenta, 39.
æstate fervente, *ibid.* Erumpunt s
rentibus ultimis dentibus molarib
Menstruorum cessationis tempore,
petibus laborare mulieribus gravi
liare est, 303. Sub ultimis gestatio
sibus ad morbos cutaneos à lacte re
285. Sæpè nascuntur post variola
dem insitas, 64. Herpetum non ea
gnosis, 300. Non finis unus, *ib*
juventuti noxii sunt, *ibid.* *Sæpè vi*
matismorum gesserunt, 303. — S
tructiones generant, 308. Exem
feminâ nobilissimâ, *ibid.* Sæpè i
rationem vertuntur, 320. Minus
si cum phymatibus & *furunculis a*
421.

Herpetum curatio inter difficilia art
recensetur, 316. Cautelis opus e
Quænam adhibenda, 332. Curandi
dus apud Græcos quænam, 318. H
eamdem curationem quam cæteris
cutaneis ordinavit Hoffmannus, 32
terum curatione vix dissentit T
321. Herpetum fomitem per u
amandare non tutum, 333. Sudori
liùs fidendum per æstatem, 337. C
quandò inutile, 319. Cathartica
hieme magis proficua est, 337.

Herpetum sanationi omnimodæ con
tutum, 310. Vix aliquod lumen s
Græci & Arabes, 317. Herpetum
tioni per suppurationem fides non a
320. Herpetes sanati ab emplastro
te, 319, 320. Herpetum curato
thodum fusiùs enodare aggreditu
322. Diversæ species diversam
methodum, 347. Hæc tribus co
poribus, 322, 323, 389. In p
agendum, 323. Ferè semper in
à venæ-sectione, *ibid.* Quodnam
gimen, *ibid.* Herpetes recentes, a
gio contracti facilè sanantur, 3
mentum in principio curationis no
327. Nullum datur medicamentu
cum, *ibid.* Mercurius duplici s
adhibetur, 328. Maximè conferu
dictæ de Belloste, *ibid.* Herpetes
quandoquè mercurii vim faller

Sanati magno phlyctœnarum numero, 255. Solo lactis asinini usu, 150. Aquæ potu solo, 40. Dantur catharrorum ope sanandi, 151.
Herpetes phagædenici multum analogiæ servant cum variis leprarum speciebus, 310. Horum natura est ut fluant perpetuò, 311. Dantur volatiles per contagium contrahendi, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Horum fluxus non cohibendus, *ibid.*
Herpetica vestigia post sanatum scorbutum, 314. Post scrophulas, *ibid.*
Herpeticam indolem limphæ inferre valet perspiratio vitiata & depravata, 314.
Herpetici dantur morbi qui ad cutem nihil demonstrant, 302.
Herpeticorum sanguis quisnam sit, 315.
Herpeticum virus sæpè coctionem accipit & vertitur in pus, 435. Præcipuè meliceridis causa, *ibid.*
Herpeticæ lymphæ inest rancedo quædam; 316.
Herpeticus humor nullo se indicio sinit comprehendi in secto cadavere, 304.
Herpetum non depuratoriorum indoles, 149. Hyeme aliquandò tantùm sæviunt, *ibid.* Causæ, 150. Diagnosis, *ibid.* Curatio, *ibid.* Instituenda pro causarum varietate, 150.
Hildanus suadet ut corpora frigore correpta crustâ tegantur glaciali, 511. Puellam cornutam descripsit, 516.
Hippocrates loquitur de herpetibus tanquam de leviori & depuratorio genere exanthematum, 295. De lichenibus, lepris & vitiliginibus egit summatìm, 361. De aurium fluxione tanquam de crisi locutus est, 455.
Hirudo quid, 565. An ipsi sit necessaria sanguinis usura, *ibid.* Hujus actio in cutem, *ib.*
Hirudines omnes non æquali sugendi potestate donantur, 565. Voratas tanquam gravissimum malum memorant antiqui, 565. Horum suctionis phœnomena, *ibid.* Applicationem in tineæ curatione suadet Rudius, 470. Ad nares applicatæ guttam roseam sanavêre, 643. Ad nasi latera proficuæ in rubore nasi, 648.
Historia D. de Fortine cui cornu resectum fuerat, 516.
— Pastoris Sancti Landerici, 10. — Feminæ morbosâ donatæ cute, 512, 513. Huic balnea dolores concitarunt, *ibid.*
Hollerius applicato vesicante emplastro herpetem sanavit, 319, 320.
Hordeolum palpebrarum quid, 625. Hujus curatio, *ibid.*
Humiditas in aëre calido pessimis morbis inferendis conferre valet, 68. Aphtas, febres, scorbutum infert, 34.
Humiditas aurium præternaturalis quid, 649. Duplici in casu potissimùm locum habet, *ibid.* Causæ, *ibid.* Diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.*
Humiditas frigida ad scabiei generationem confert, 229.
— Narium præternaturalis quid, 648.
Humor lymphaticus terram absorbentem continet, 437.
Humorum excernendorum retentio cutem quàm maximè afficit, 46. Duplex est, *ibid.* Vel subita, vel sensim inducta, *ibid.*
Hydroa vix aliquod malum infligunt nisi reflua, 63.
Hæmorroïdes quid, 48. Harum non simplex intuitus, *ibid.* Simplices sunt, vel à vitio aliquo pendent, 49. Idiopathicæ, vel symptomaticæ, *ibid.* Potentissima naturæ emunctoria, 50. Arthriticæ, *ibid.* Herpeticæ, erysipelatosæ, *ibid.*
— Ab herpetibus retentis pendentes morborum cutaneorum causa ferax, 303. Pendentes à plethora genuinâ cuti non minimam inferunt labem, 49. Suppressæ lethargum, morbos veternosos, apoplexiam sæpè producunt, 49.

I

JACOBUS, Rex Angliæ, districti ferri aciem ferre non poterat antè oculos, 548.
Jalappa bilem movet eximiè, 155.
Ichneumones quomodò nascantur, 568.
Ichthyocolla dat juscula haud parvi momenti, 326.
Ignis Persicus Avicennæ quid sit, 412. Duas species distinxit Avicennas, *ibid.* Malum apud nos rarum, 413. Exemplum, *ibid.* Diagnosis facilis, 414. Prognosis non prompta, *ibid.* Undè deducatur, *ibid.* In phlegmonem sæpè convertitur, 413. Curatio promptior atque facilior curatione prunæ, *ibid.* Eadem ac erysipelatis, 414.
Ignis sacer quid, 401. Est erysipelas chronicum, *ibid.* Vix ab eo differt, *ibid.* Duæ dantur species, *ibid.* Prior species phlyctœnas producit, posterior lemas & crustulas, *ibid.* Diarrhæâ levi fluente conticescit, 402. Hujus symptomata, *ibid.* Causæ, *ibid.* 404. An à fermento producatur, *ibid.* Sæpè aliquid habet herpetici, 408. Hujus loco sæpè pruritus scenam occupat, 403. Scor-

buticæ, venereæ indolis aliquandò particeps est, 404. Semper sævus est, 403. Prognosis non simplex est, *ibid.* Undè periculum, *ibid.* Superveniens asthma humorale solvit, 404. Fluoris albi vices gerit, 405. Curatio duplex est, 406. Eadem ac erysipelatis, *ibid.* Methodus multiplex, *ibid.* Quamnam sequendam esse indicant phœnomena, *ibid.* Venæ sectio primas partes tenet, 406. Diluentia posteà veniunt, *ibid.* Refrigerantia & repellentia non conveniunt, *ibid.* Astringentia & pinguia abigenda sunt, 407. Cauteriorum usus est maximi momenti, *ibid.* Præstant vesicantia ex cantharidibus, *ibid.* Aliquid adhuc præferendum habet thimeleæ corticis usus, *ibid.* Sæpè prosunt aperientia, 408. Causæ studendum, *ibid.* Ut præcavetur recidiva monitorem se præbeat Medicus, *ibid.*

Ignis Silvestris seu volatilis infantum quid sit, 408. Solo attactu diffunditur, 409. Dividitur in siccum & humidum, *ibid.* Phœnomena, *ibid.* Quo tempore apparet, *ibid.* Quasnam occupat partes, *ibid.* Est morbus puerilis, 410. Parciùs erumpit æstate, *ibid.* Ferociùs sævit hyeme, *ibid.* Quo in loco deponatur, *ibid.* Causa est excrementum malè coctum, acre humoris mucosi, *ibid.* Diagnosis facilis, *ibid.* Prognosis simplex, *ibid.* Inter levia symptomata erysipelatis numerari debet, *ibid.* Curatio, *ibid.* Sanatur sæpè solâ patientiâ, *ibid.* Per topica non tentanda est, 411. Præcipua pars curationis consistit in eo ut alvus servetur libera, *ibid.* Nutrix immutari debet, 412. Diæta tenuis imperanda, *ibid.* Ex farinosis benè fermentatis, *ibid.* Recidiva præcavetur antimonialium sulphureorum usu, 412. Cutis munditie, *ibid.*

Illinitiones ex veratro factæ laudantur in curatione pedicularis morbi, 580.

Impetigo inter criticos affectus numerari potest, 95. Undènam, *ibid.* Quid sit, 348. Pro deformitate potiùs quàm pro morbo habebatur, *ibid.* Juxta Plinium videtur significasse genus mali, non speciem, *ibid.* Hujus quatuor species recenset Celsus, 349. Curatio eadem est ac herpetum, 350.

Inertia cuti maximè proficua, 43.

Infans totus acidum spirat, 271. Raro aliquo vitio imbutus exit ab utero materno, *ibid.*

Infantibus deest vis phlogistica naturam concitans, 272. Quibus alvus fluxa, cutis nitet, 278.

Infantile corpus humore lymphatico maximè scatet, 436.

Inflatio labiorum quibusnam præcipuè accidat, 650. Causæ, *ibid.* Diagnosis, 651. Prognosis, *ibid.* Curatio, 652. Inflationis labiorum morbosæ historia, *ibid.*

Infusa calida vitanda maximè in organorum debilitate, 515.

Ingrassias narrat virginem cornutam à se fuisse sanatam, 516.

Inguina humorem fetidum emittunt, 19.

Insaniam immedicabilem succedere tineæ vidit auctor, 467.

Insectum solitarium rarò ingens nocumentum affert machinæ, 572. Insecti cujusdam singularis exemplum, 571.

Insectulum in meridionalibus oris Galliæ nostræ peculiare, *ibid.*

Insecta in infantibus prosperè excluduntur, 54. Morborum cutaneorum causa esse possunt, 69. Duo præcipua genera sunt distinguenda, *ibid.*

Insectorum species quæ in ipsâ cute nascuntur pessima, 70. Quomodò noceant cuti, 99. Quibusnam regionibus magis familiaris, 100. Plurima dantur quæ eadem virtute ac cantharides pollent, 558.

Insectorum importunorum cuti species multiplex, 562. Effectus diversus in cutem illorum qui iis assueverunt, 568. Puncturæ curatio, 567.

Insectis magis scatent humidiores simul & exæstuantes oræ, 571.

Insolatio frequens cutis crassitiei causa, 486. Phœnomena in cute, *ibid.* Acrior phlyctænas producit, 632.

Intertrigo quid sit, 448. Hanc ambustis comparat Aetius, *ibid.* A recentioribus Medicis alio sensu accipitur quàm à veteribus, *ibid.* Quodnam hominum genus adoriatur, 446. Hujus phœnomena, *ibid.* Effectus, *ibid.* Sæpè inter herpetes numeratur, 450. Differt ab iis, 451. Non communicatur, 450. Diagnosis, *ibid.* Prognosis per se funesta nunquam esse potest, *ibid.* Nihil virulenti deponit, *ibid.* Tabem dorsalem aliquandò produxit in junioribus, *ibid.* Pro peculiari cutis in genitalibus morbo accipiendus est, 451. Juvenibus & veneri inhiantibus familiaris, senibus etiam competit, *ibid.* Feminas etiam adoritur, *ibid.* Condimentis reviviscit, 452. Curatio, *ibid.* Consistit in diætâ diluente & antiphlogisticâ, *ibid.* Successûs dantur exempla, *ibid.* Curatio plenaria duplex, altera topica, interna altera, 454.

Inunctiones mercuriales ad curationem morbi lepiam præferri videntur, 493.
Joubertus herpetes solà methodo vacuatoriâ tolli vult, 320.
Ira sæpè producit icterum, 44. Maculas sanguineas, *ibid.*
Iraii quid, 577.
Iris nostras in cauterium introducta febrem concitavit, 557.
Itinera commendantur sub finem curationis cutaneorum morborum depuratoriorum, 130.
Jusculа ex ichthyocolla efficacia maximè, 326. Laudata in herpetum curatione, *ibid.* E ranis maximè laudata in herpetum curatione, 325. E testudinum carne confecta commendantur in herpetum curatione, *ibid.* 338. Viperina plantis aperientibus remixta palmam auferunt in intertriginum curatione, 454. Laudantur in tineæ curatione, 472. Ea rejicit auctor, *ibid.*

K

KAAU (Abraham) absorptionis stupendæ vim scrutatus est, 13. — Cutem exhalationi patere demonstravit, 480. Annotavit destructo textu cellulari cutem imperspirabilem esse, 7.
Kervæ quid, 577.
Kunkelii rotulæ famosæ ad herpetes sanandos, 330.
— Maximè laudantur ab auctore, *ibid.*

L

LABORES nimii præpostero tempore cutem juniorum deturpant, 43.
Labrosulcium quid, 650.
Lac est fluidum intermedium chylum inter & sanguinem, 60. Omnium humorum elementa continet, 281. Hujus indoles & natura, *ibid.*
Lac matris, vel nutricis morborum vehiculum, 61. *Lac* in acidum degener pruritus, pustulas, ulcuscula mucosa procreat, *ibid.* Mucum destruit & ossa emollit, *ibid.* Facillimè ad acidum vergit, 147. Quandò tutò & cum levamine offertur, 148. Aperientibus mixtum sæpè proficuum, *ibid.* Exulare debet in cutaneis morbis infantum, *ibid.* In affectibus lacteis feminarum, *ibid.* Quomodò dandum, ut prodesse possit, 149. Inter tonica replentia numerari potest, 208. Multùm prodest in erysipelatis curatione, *ibid.* Quânam in specie, *ibid.* Scabiei curatione exactâ, 240. Sæpè rejiciendum in herpetum curatione, 323. Scopum non attingit, 325. In omnibus cutaneorum morborum curationibus celebre, 339. Cæteris præstat in intertriginum curatione, 454. Convenire potest sub finem curationis tineæ, 474.
Lac asininum plures per annos præscribendum est iis quibus cutis ægrotavit, 266. Sub finem herpetum curationis, 325. Palmam cæteris medicamentis præripit in curatione mali mortui, 400. Duplici vice vere & autumno usurpandum in intertriginum curatione, 454.
Lac caninum commendatum adversus trichiasim & madarosim, 622.
Lac caprinum ventriculo debilibus contulisse dicitur, 339.
Lac vaccinum non dandum ubi visceribus metuitur, 325. Non convenit in lactumine, 442.
Lactis vapor laudatus in curatione lentiginum, 528. Usus prodest sub finem affectûum crustosorum infantum, 280. In copiâ & impetu herpetum sævientium ferè pro inutili habendus est, 339.
Lactis tepidi vapor laudatus in verrucarum curatione, 544. Asinini laudes in herpetum curatione, 339. Usus quotannis præscribitur in curatione plantæ nocturnæ, 426.
Lacteus humor mulieribus gravidis & à partu nondùm menstruatis & pueris proprius, 52.
Lactearum crustarum in curatione non præcipiter agendum, 447.
Lactucæ foliorum applicatio laudatur in favorum curatione, 441. In curatione crustarum lactearum, 447.
Lactumen quid sit, 441. — Refertur ad achores atque favos, 441. Hujus origo, *ibid.* Causæ, *ibid.* Velut gradus ad achores habetur, 442. Differt ab achoribus & in quo, 442. Curatio, *ibid.* Alia lactuminis species in puerperis lactentibus, aut nutricibus munere suo defunctis observanda, 443. Curatio, *ibid.*
Laxitas cutis constitutiva vitium est, 514. In quibusnam mulieribus reperiatur, *ibid.* Iis cutis glutinosa est, *ibid.* Veteribus incognita, *ibid.* Huic maximè obnoxii sunt Angli, 515. Hujus curatio, *ibid.* Antiscorbutica hùc conferunt, *ibid.* Balnea frigida hùc faciunt præcipuè, *ibid.* Diæta sicca multum prodest, *ibid.* Conferunt etiam suffumigia ex succino & plantis aromaticis, *ibid.*
Lebegue D. M. P. methodum sublimatum cor-

rosivum exhibendi exposuit apud nos, 329.

Lendes fomitem reperiunt in crustis lacteis, 446.

Lentigines, *taches de rousseur*, quid, 535. Ortæ à fluidi electrici ictu, 37. Quomodò distinguantur ab ephelidibus, *ibid.* Quosnam adoriantur, 535. Harum color in senioribus & feminis, 537. Augetur fuco & pigmentis, *ibid.* Perstant in cadaveribus, 538. Causæ, *ibid.* A quo pendeant, *ibid.* A muco inspissato & concreto, 540. Diagnosis, 537. Prognosis simplex, *ibid.* — Curatio impossibilis, 537. Si quæ sit, ex emollientibus repetenda, 538. Has ab interioribus esse adoriendas censet Avicennas, *ibid.*

Leonidas prodidit se pilos invenisse in cutaneo atheromate, 547.

Lepian quid sit, 393. Hujus descriptio, *ibid.* Phœnomena, *ibid.* Triplex distinguitur species, *ibid.* Diagnosis, 394. Curatio, 395.

Lepra quid sit juxta Hippocratem, 361. In genere squammas in cute concitat, 360.

Lepræ nomen famosum apud vetustissimorum populorum historias, 360. Datum fuit omnibus ferè morbis cutaneis, *ibid.* 364. *Lepræ* mundatio Sacerdotibus commissa apud Judæos, 372. Duas species ad sensum Levitici distinguit Mead, 373.

Lepram oriri à morsibus acari, seu insecti cujusdam suspicatur Won-Linné, 374. Totiùs corporis cancrum vocat Avicennas, 379.

Lepra Arabum. Vide *Elephantiasim.*

Lepra Græcorum quid, 365. Definitio, *ibid.* Differentiæ, *ibid.* Descriptio, *ibid.* & 366. Odor fracidus & sordibus familiaris, *ibid.* Phœnomena, 367. Diagnosis, *ibid.* Curatio juxta Græcos, *ibid.* & 369. Non auspicanda à venæ sectione, *ibid.* A diluentibus inchoanda, à catharticis urgenda, perficienda martialibus, 370. Irrita absque diætâ ad vegetalem accedens, 371. Terminatur apud nos usu plumbatorum & saturninorum, *ibid.*

Lepra Judæorum quid, 370. Quibus in regionibus sævierit, *ibid.* An recensenda sit inter morbos cutaneos? 372. An plaga divina? *ibid.* Duæ species distinctæ in Levitico, *ibid.* Descriptio, *ibid.* Quatuor species admittit auctor, 373. Non multùm abludit à vitiligine Celsi, *ibid.* Signa, *ibid.* Causæ, 374. A cæteris morbis distinguitur quòd & vestes & domos invadat, *ibid.*

Lepra Norwegorum quid, 375. Causæ, *ibid.* Toto cœlo differt à Judæorum leprâ, *ibid.* Ex vermiculis oriendam esse asserit Martini, *ibid.* Hanc phocarum crassæ & indigestæ carnis usui tribuit Sporing, *ibid.*

Leprosi morbi quibusnam hominibus familiares, 358. Nunquam immaniter sæviunt in Europâ, 359. Videntur particulares calidioribus humidisque regionibus, 363.

Leprosæ squammæ in aquâ solutæ videntur aliquid olei ad superficiem emittere, 358.

Lethargus oritur à suppressis hæmorroidibus, 49.

Le Roi aquas thermales arte æmulatus est, 206.

Leuce, vide *vitiligo*, 351. Hujus descriptio apud scriptores tantùm veteres reperitur, 355. Signa, *ibid.* Apud nos rara, *ibid.* Essentia in quo consistat, 338. Sub titulo varicis à Paulo & Aetio tractata fuit, 355. Profundior est & curatu difficilior, Celso judice, *ibid.* Phœnomena pustularum, 357. Easdem causas agnoscit & eadem medicamenta ac lepra, *ibid.* Totiùs *lymphæ* molem vitiat, 338. Prognosis eadem ac lepræ, 360. Neglecta in lepram transit, *ibid.* Est morbus lepræ congener, sed levior, *ibid.* Curatio eadem ac elephantiasios, *ibid.*

Lichenes quid, 242. Nomen apud Hippocratem sumitur pro endemicâ cutis efflorescentiâ, *ibid.* Hos pro novo morbo habuit Plinius, 240. Confudit cum mentagrâ, *ibid.* Ad papulas refert Manardus, 243. Gallis dicuntur *dartres farineuses*, *ibid.* His tres competunt caracteres, *ibid.* Triplex species, 244. Quartam speciem adjungit auctor, *ibid.* Exemplum in homine nobili, *ibid.* Causarum tria sunt genera, *ibid.* Tertiæ non diversa est natura, nisi quòd acrior sit causa, 246.

Lichenes dantur scrophulosi, 245. Occurrunt venerei, *ibid.*

Lichenes efficientis acris quænam natura; 245. Sæpè oriuntur in infantibus ad singulas dentitionis periodos, *ibid.* Quandoquè subitò oriuntur post haustos liquores spirituosos, 249. Aliquandò oculos & palpebras infestant, *ibid.* Quibusnam proprii, *ibid.* Diagnosis, 246. Diagnosis causæ, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Varia est, pro causæ ratione, *ibid.* Diuturnum malum sæpè constituunt, 247.

Lichenum species quælibet non facilè & promptè tollitur, 247. Curatio varia instituenda pro variâ morbi specie, *ibid.* Diluens & emolliens sit, *ibid.* Medicina aquâ diluente præcipuè instituenda est, 248. Vitanda sunt exsiccantia

exficcantia omnia, 248. Laudata fabarum aut lentium decocta, *ibid.* Præcipuum remedium à balneis repeti debet, 249. Ubi pervicaces sunt lichenes malum alterantibus fortioribus urgendum, *ibid.* Lichenum tertiæ speciei curatio, 250. *Lichenibus* curatis non ideo omnis cura Medicos effugit. *ibid.* Quid tunc agendum, *ibid.*

Lichenes venerei methodum abstrusiorem exigunt, 251.

Lichenes excoriati nihil aliud sunt præter herpetes fluentes, 318. Lichenes Romæ olim epidemici, 428.

Ligaturæ arctiores inter causas morborum cutaneorum numerandæ, 69.

Linneus lepram Finlandiæ & Bothniæ ad insectum peculiare refert, 364. Norvegorum lepram vermibus originem debere asserit, 375.

Lippitudo sicca & dura quid, 623.

Liquores fermentati interdicendi infantibus & pueris, 440. Spirituosi faciem deturpant tumoribus rubicundis, 38.

Liquorum Americanorum usus quandò proficuus, 152. Quomodò agant, *ibid.*

Lixivium cinerum clavellatorum laudatur in tineæ curatione, 476.

Locustas escam hominibus præbere non mirum visum fuit D. Chambon, 175. Harum esus longævitati officit, 41. Dracunculos in cruribus producit, *ibid.* Familiaris Sancto Joanni Baptistæ, *ibid.*

Loricæ duriores morbis cutaneis ansam præbent, 69.

Ludolfus putat se vidisse imbres qui vestes putrefaciebant, 573.

Lues venerea apud Gallos erupit inter sordes vestium & victûs defectum, 70. Solo exercitio sanata, 326. Aliquandò evanescit si fides sit Doct. Sanchez, 614.

Lupi quid sint, 428. Difficillimè in bonam suppurationem vertuntur, 429. Difficiliùs adhuc ad perfectam deducuntur cicatricem, *ibid.* Aut scorbutici sunt, aut melancholici, *ibid.* Scorbutici pro criticis haberi non possunt, *ibid.* Melancholici, pro criticis haberi debent, *ibid.*

Luposorum ulcerum exemplum in juvene, 429. Alterum exemplum, *ibid.* Exemplum in fœminâ vetulâ & menstruis planè carente, *ibid.* Curatio, 430. Interna & externa, *ibid.*

Lupuli radices usurpatæ in curatione plicæ Polonicæ, 617.

Lympha non unus & idem est humor, 52. Partim concrescibilis & coagulabilis, partim inconcrescibilis; 53. Ingravescente ætate crassior mesenterio faciliùs insidias struit quàm cuti, 56. Luem accipit præcipuè in herpetibus, 304. Quænam indè phœnomena, *ibid.*

— Crassa, acris herpetum causa, 315.

M

MACATE quid, 71, 572. Effectus in corpore, *ibid.* Quomodò extrahendus, *ibid.*

Maceratio in aquâ calente cutis fabricam demonstrat, 9.

Maculæ in genere vel leves sunt, vel arctè adhærent, 88. Quo tempore erumpunt præcipuè, 89. Quibus regionibus maximè familiares, *ibid.* Harum divisio à colore desumpta, 90. Dantur nigrescentes, flavæ & albescentes, *ibid.* Nigrescentes quid significent, *ibid.* Quandò fausto omine ad cutem apparent, 188. Sæpè diuturnæ in senibus præsertim, 90. Flavescentes fœminis magis familiares, 91. Quibusnam in partibus frequentiùs appareant, *ibid.* Oriuntur à bile retentâ, 51. Quid indicent, *ibid.* Duplex harum species, 91. Causæ, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Albæ non parvi sunt momenti, *ibid.* Quibusnam populis familiares, *ibid.* Harum causæ, *ibid.* Variæ dantur harum distinctiones, 92. Exortæ à fluidi electrici ictu, 37. In morbis acutis quomodò haberi debeant, 88. Initio morborum quid præsagiunt, *ibid.* Quænam non criticæ, 170. Quænam salutiferæ, *ibid.*

Maculæ ab aquis stygiis non avolant, nisi detritâ epidermide, 530.

Maculæ à matre pendentes duplicis sunt generis, 549. Ab odio, ab amore oriuntur, *ibid.* A mercurio ortæ, 222.

Maculæ feminarum post partus repetitos quænam sint, 637. Tibias & crura afficientes quænam, 658. Curatio, *ibid.*

Maculæ biliosæ quomodò curentur, 221. Harum exemplum singulare, 90.

Maculæ depuratoriæ quid, 220. Duplicis sunt generis, aut chronicæ, aut redeuntes, *ibid.* Sanguineæ, biliosæ, *ibid.* Atræ pessimæ, *ibid.* Non unius sunt naturæ, 221. Biliosæ sunt vel acres, vel depuratoriæ, *ibid.* Diagnosis, 222. Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.*

Maculæ gangrænosæ quandò spem aliquam salutis relinquant, 174.

Maculæ indolentes quid, 530. Quotuplicis generis, 531.

Maculæ lentæ ortæ à valido purgante hausto,

531. Sæpè à primâ origine permanent, *ibid.* Quænam semper remaneant, *ibid.* Harum natura, *ibid.* Causæ, *ibid.* Diagnosis, 532. Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.*

Maculæ melancholicæ quænam sint, 90. Pro scorbuticis sæpiùs habitæ fuerunt, *ibid.* Maculæ dantur modò sopitæ, modò reviviscentes, 532. Diversi sunt coloris, *ibid.* Pendent à causâ diversâ, *ibid.* Diagnosis, 533. Emicant præsertim in gravidis, *ibid.* Macularum scorbuticarum diagnosis, 89. In quo sensu pro crisi sint habendæ, 221. Maculæ varicosæ quid, 90.

Maculæ vini quid, 533. A nativitate ortum trahunt, *ibid.* Has ad tumores ablegat auctor, *ibid.* Varii sunt coloris, *ibid.* Non iis eadem forma, *ibid.* Vix ullis distinguuntur phœnomenis, 534. Minùs vividæ in ritè menstruatis, *ibid.* In senioribus etiam, *ibid.* Curatio an tentanda, 534. An suppuratione partis, *ibid.* Maculæ quæ vultum senilem deturpant duplicis sunt generis, 636. Harum causæ, *ibid.* Curatio, *ibid.*

Macularum vultus diagnosis, 637. Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.*

Macularum à sole oriundarum sedes, 504. Curatio, 506.

Madarosis quid, 620. Alopeciæ unam speciem constituit, 621. Hujus diagnosis, 620. Prognosis, 621. Curatio, *ibid.* Varia debet esse, *ibid.*

Magnesia alba inter absorbentia eminet, 440. Salinam simul & absorbentem habet virtutem, *ibid.*

Malum mortuum quid, 395. Hujus phœnomena, *ibid.* Sedes, 396. Duas species distinxit Astrucius, *ibid.* Diagnosis, 396. Curatio, *ibid.* Escharrotica admovenda, 397.

Mamapian quid sit, 393.

Mammæ menstruorum retentorum vitium accipiunt primæ, 50. Thoraci reddunt, *ibid.*

Mania melancholica sæpè herpetica est, 303.

Mapyeri Guianensium quid, 568

Maringuoins quid, 212, 568.

Martialia sulphurea ultimam curationis partem implent in curatione lepræ Græcorum, 370.

Martini Kelli morbus, 357.

Materia plantæ nocturnæ causa pro criticâ haberi potest, 425.

Masey, Monspeliensis Medicus, auctori cognitam fecit lepram, dictam Yaws, 389.

Mead pronunciat vix aliquam dari phthisim quæ non sit scrophulosa, 57. Causam scabiei in verminosâ lue reponit, 230. Tincturam cantharidum in leprâ commendat, 333.

Melancholiam pessimam à scabie ortam pluries vidit auctor, 232.

Melancholici humoris effectus in cute, 490.

Melas. Vide *Vitiligo*.

Medicamenta glutinosa conveniunt in herpetum curatione, 326. Horum facultas demonstrata fuit in herpetum curatione, 326.

Meliceris quid sit, 85, 432. Hujus descriptio, *ibid.* Duas species distinguit Celsus, *ibid.* Differt à mentagrâ, 433.

Melicerídem cum mentagrâ non adeò immeritò confundit Plinius, 434. Quibusnam magis competit, 434. In infantibus etiam reperitur, *ibid.* Mentum cicatricibus deturpat, *ibid.* Sæpè nascitur à textus cellularis induratione, 47. Imprudentiùs extirpata phrenitidem intulit, 627. A variolis immunes præstat, 434. Curatio, 435. Vel topica est, vel interna, *ibid.* Causticum admovere prodest, *ibid.*

Meliceris antiquorum quid sit, 434. Causæ, *ib.*

Melitagra Galeni. Vide *Cerium*.

Mentagra Plinii quid, 307. Hanc non agnovit Astrucius, 409. Differt à melicerìde, 433.

Menstrua sæpè vehunt acria & corpus iis repurgant, 50. Retenta sæpè nigredinem inducunt faciei, *ibid.*

Menstruorum retentorum theoria, 50. Dissimulatam luem veneream aliquandò produnt, *ibid.*

Menstrui fluxûs cessatio crassitiem cutis inducit, 490.

Menstruis deficientibus mulieres pilosæ evadunt, 13. Falsam barbam educunt, *ibid.* Sæpè oriuntur morbi *cutanei*, 71.

Menstruatio vel tardata, vel suppressa morborum cutaneorum causa ferax, 48.

Menstruæ vacuationes feminas liberant à plerisque morbis cutaneis, 355.

Mercurius inter resolventia primum & principem locum obtinet, 160. Sobriè & prudenter admissus nocere non potest in herpetum curatione, 344. Peste pejus agit in vitiliginis curatione, 354. Præparatorii medicamenti titulum sibi vindicat in herpetum curatione, 335. Inunctus sanavit meretriculam porrigine laborantem, 462. An conducat in crassitiei cutis curatione, 493. Vermibus enecandis aptissimus, sed non sine periculo, 573.

Mercurii inunctionum in phthiriasi periculum, 581. Dantur exempla, *ibid.*

Mercurio inest vis cognita vermes necandi, 585.
Mercurii usus in crassitie muci sanandâ, 143.
Mercurius dulcis quomodò exhibendus infantibus, 280.
Mercurii sublimati corrosivi solutio præcipuum obtinet locum inter diaphoretica remedia, 329. Sæpè contulit ad herpetes sanandos, *ibid.* Dosi magis refractâ quàm in lue vereâ, *ibid.* Quomodò adhiberi debeat, 329. Lenior solutio in lotione adhibita & cum emollientibus finem imposuit curationi mali mortui, 397. Refractâ dosi prodest in curatione tineæ, 473. Laudata in curatione crinonum, 585.
Mercurialia nociva in curatione morborum cutaneorum à lacte, 136. Quandò profutura quomodò noscitur, 138, 139. Nocent, nisi mucosa crassities subsit, 145. Cautè usurpanda in curatione morborum cutaneorum infantum, 279.
— Purgantibus remixta maximè conferunt in herpetum curatione, 336. Scorbuto sopito novas vires sufficere possunt, 345. Nocere visa sunt majori dosi, prodesse parvâ in curatione intertriginum, 454. Quo in casu locum inveniant in tineæ curatione, 472.
Mercurialis curatio gonorrheam producit, 62.
Mercurialis herpetes simul atque lichenes confudit, 321.
Meri potus sanavit pustulas aquæ purissimæ usu ortas, 64.
Metastasis ingravescente ætate faciliùs fit ad hepar, 56. In morbis mucosis vulgò fit in pulmones, *ibid.* Periculosa, *ibid.*
Mezerei cortex quandò apponendus in herpetum curatione, 319. Cur vesicantibus anteponendus, *ibid.* Infantibus applicatur ingenti cum successu, 124.
Milphosis quid, 620.
Mœror inter causas crassitiei cutis inducendæ aptas numerari debet, 489.
Morbi à muco pendentes difficilè proserpunt & difficilè curantur, 269.
Morbi infantum depuratorii duplicis sunt generis, 270. Causæ tres sunt præcipuæ, dentitio, nutritio, & aëris actio, 271.
Morbi crustosi dantur in quibus nulla suppuratio, 444. Horum triplex genus, *ibid.* Causæ, *ibid.*
Morbi cutanei per palliativa extincti phthisim inducunt, 458.
Morbi cutanei infantum ab aere pendentes diversa ab aliis phœnomena proferunt, 272.
Morbi pestilentiales quinam dicendi sunt, 173.
Morbi putridi quid indicent, 173.
Morbilli quid, 182. Symptomata, *ibid.* Facilè retropelluntur, *ibid.* Periculosiores illis qui rufis donantur capillis, 72.
Morsum animalium prognosis, 560. — Formâ minorum classis duplex, 561.
Mortonus pronunciat nullam ferè dari phthisim quæ non sit scrophulosa, 57.
Moschetos quid, 566.
Motus nimius cutem vitiat, 43. Erysipelata, phlegmones producit, 48.
Mucus acrior factus diros ad cutem morbos procreare valet, 54. Sua habet vitia peculiaria, *ibid.* Facilè solidescit ad cutem, *ibid.* Nidum opportunum præbet insectis, *ibid.* Mucus lympham constituens quomodò peccare possit, 141. Quandò concrescat ad cutem, 186. Quandò usibus nostris ineptus, 187. Hujus mutationis exempla quibus in morbis frequentia, *ibid.* Contagio infectus in variolis legitimis in cutis cellulas deponitur stato tempore, *ibid.*
Mucus facilè acescit in feminis puerperis, 268. Rancescit in senioribus, 269. In infantibus ad acidum maximè vergit, 436.
Mucus animalis quid sit, 268. Hujus dotes, *ibid.* Suscipere potest indolem veneni cujuslibet, 57. Dilatatur prætermodùm, ubi aquâ diluitur, 56.
Mucus simplex pueris proprius, 52.
Mucosa pars sanguinis quibus confletur principiis, 186. Acredinem suscipit, undènam, 57.
Mucosa ulcera vel cum pruritu, vel sine pruritu fiunt, 55.
Mucosi morbi acuti vel chronici, 55. Chronici juniores & infantes aggrediuntur, *ibid.* Variolas præcavere possunt, *ibid.* Repercussionis periculum ingens, *ibid.* In puerili ætate majori celeritate sua percurrunt tempora, 56. Depuratio citior fit, metastasis periculosior, *ibid.*
Muliebris evacuatio feminas præstat immunes ab herpetibus, 312.
Mulieribus commune est cute tenuissimâ gaudere, 50.
Mundities capitis ad cutis sanitatem necessaria, 626.
Mures videntur partes venenatas corporibus quæ tangunt inferre, 559.
Musca intra fauces introducta viam spiritûs præclusit, 562.
Muscæ nostrates quo tempore magis noceant, 561. Quibus in regionibus frequentiores, 562.

Muscarum diversæ sunt species cuique animalium generi propriarum, 561.
Muscus terrestris repens specificum remedium adversus plicam Polonicam, 617. Vomitum conciliare deprehenditur, 618.
Mustiques quid, 566.
Myrmeciæ quid, 540.
Myrmecii tumores quid, 594.
Mytulorum esus pruritus concitat in cute, 37. Papulas producit, 212. Marinorum effectus in cutem, 552.

N

*N*ABUCHODONOSOR humanam formam amiserat indutâ ferinâ, 490.
Narcotica competunt in curatione ariditatis cutis, 502.
Nasus sæpè rubet à suppressis hæmorroidibus, 49.
— Rubescit in lienis durioris scirrhosâ diathesi, 648.
Natura coacta parùm auscultat præceptis, 457.
— Hujus exempla, *ibid.*
Nebulæ in humidioribus vallibus vitandæ, 68.
Nervei morbi sæpè conticescunt erumpente morbo cutaneo, 49.
Nigra nunquam impunè erumpunt in corpore, 174.
Nili aquæ pro insalubribus habitæ, 355.
Nævus niger quid, 425.
Nævi quid, 547. An ab imaginatione matris, *ibid.* Huic sententiæ ne fides adhibeatur multa faciunt, 549.
Nævos à matre impressos prorsùs esse rejiciendos non dicit auctor, 549.
Nævi ad aliquid genus macularum suprà descriptarum referri debent, 550.
Nævos gentilitios non negat auctor, 550. Exemplum refert, *ibid.*
Nævi quandò arte chirurgicâ tollendi, 157.
— An ferro, an caustico, *ibid.* Quænam cautelæ adhibendæ, *ibid.*
Nox frigida tumores erysipelatosos intulit, 31.
Nuditas crassitiei cutis causa; 486. Phœnomena, *ibid.*

O

*O*BSERVATIO effectûs singularis veneni in cutem ab hepate piscis cujusdam largiùs comesto, 552.
Obstipantia duplicis sunt generis, 68.
Oculorum morbi plerique ad herpetum naturam revocandi, 302.
Odor diversus pro diversitate sexûs, ætatis, 66.
Odor acidus in infantibus oculos ferit, 274.
Œdema palpebrarum quid, 622. Senibus frequens, *ibid.* Hujus causæ, *ibid.* Curatio, *ibid.*
Olea inter resolventia admittit auctor, 160.
Olea morbis cutaneis ansam præbere possunt, 68. Insecta quævis necant, 585.
Oleosa in intertriginum curatione non nocent, imò prosunt, 453.
Ophiasis quid, 606. Curatio, *ibid.*
Ophiasis quid, 604. Est symptoma, non verè morbus, 605.
Opium noxium maximè in herpetis phagædenici curatione, 348.
Opii efficacia vertitur in irritantem quandoquè.
Oribazius primus inter Græcos medicamenta externa in herpetum curatione frustrà adhiberi monet, 318. Duas intertriginum species distinguit, 449.
Orizæ esus papulas concitat in feminâ nobili, 27, 37.
Ossea compages sæpè mollis est circà dentium eruptionem in infantibus, 437.
Ossium distorsio in infantibus undènam, 120.
Ostreorum esus papulas producit, 212.
Ovaria menstruis retentis maximam mali partem suscipiunt, 50.

P

*P*ALPEBRARUM laxitas senum morbus, 622. Causæ, *ibid.* Curatio, *ibid.* 623. Callositas quid, *ibid.* Causæ, 624. Curatio, *ibid.* Ulcera cujus generis, *ibid.* Curatio, *ibid.* Ulceribus vermiculi innascuntur aliquandò, 625.
Panacea mercurialis quomodò infantibus concedenda, 280.
Papulæ quid, 211. Cuinam ætati familiares, 214. Duo genera distinguit Celsus, *ibid.* Duplex genus prosequitur auctor, *ibid.* Aliæ benignæ sunt, aliæ malignæ, *ibid.* Benignarum causæ, 212. Curatio, 213, 217. Malignarum duplex distinguitur species, 213. Causæ, 213, 214. Causarum diagnosis, 217. Diagnosis, 215. Prognosis, 216. Curatio, 217. Quænam oriantur quotannis verno tempore, 301. Harum symptomata in maribus, *ibid.* In feminis, *ibid.* Triplex distinguitur species, 301. Harum phœnomena, *ibid.* 302.
Papulæ sæpè oriuntur initio febrium intermittentium, 37. Ortæ à mytulis & ostreis

imprudentiùs assumptis, 27. In feminâ nobili ab esu orizæ, 27, 37. Ab aquæ calcis potu & esu chelarum cancrorum, 37. Productæ à narcoticis in infantium pertussi, 172. Plures prodeunt inter balneorum usum, 219.

Parietaria pro præsidio externo adhibita in herpetum curatione, 317.

Parmentier negat gangrænam induci à frumento carioso Gallicè *ergoté*, 37.

Paræus dedit descriptionem unguenti ad tineam, 476. Loquitur de elephantiasi, quasi de morbo apud Gallo-provinciales cognito, 363.

Pathemata morbis cutaneis producendis conducunt, 489.

Paulus omnium primus præscripsit aceti scillitici usum in elephantiasios curatione, 385.

Paulus Ægineta lepram & scabiem promiscuè habuit, 365.

Pedicularia à Paulo usurpata in curatione pedicularis morbi, 580.

Pediculi quid, 70. Undènam oriuntur, *ibid.* Quænam corpora ipsis magis obnoxia, *ibid.* Insectorum in cute nascentium præcipua species, *ibid.* Quomodò destruantur, *ib.*

Pediculi fomitem reperiunt in crustis lacteis, 446. Inter quænam insecta numerentur, 568. Nascuntur in fœdis impurisque ulceribus, teste Plinio, 576. Procreantur ab excrementis calidis tertiæ coctionis, 578.

Pediculorum duplex species, 577.

Pediculorum proventus omnibus terris communis est, 570. Sub cutem etiam fieri potest, 578.

Pediculos à ficûum usu frequentiores generari putat Paulus, 579.

Pediculus Americanus ferox quid, 570. Quonam in loco inveniatur præcipuè, *ibid.* Nigritas & illos qui pedibus nudis incedunt adoritur præcipuè, 571. Duplicem tumorem producit, *ibid.* Alter venenatus, alter veneno carens, *ibid.* Utriusque effectus in corpore, 572. Curatio, 571.

Pediculus vulturis effectus atroces in hominem gignit, 570.

Pedicularis morbus quid, 100, 574. Quibusnam familiaris, 100. Quomodò se habeat narrat auctor, *ibid.* Plurimos è medio tollit, 575. Exquisitus rarus apud nos, 576. Hujus morbi exempla quam plurima, *ibid.* Phænomena, *ibid.* Causæ remotæ & proximæ, 578. Causam proximam non satis evolvit Galenus, *ibid.*

Pediculari in morbo aliquid melancholici subesse credidère Medici omnes Græci & Arabes, 578. Diagnosis, 579. Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.* Diversa est pro vario gradu, *ibid.* Quodnam regimen instituendum, 579. Mercurialibus nulla ratione fidendum est, *ibid.* Quænam topica adhibenda, 580.

Pedicularis cachexia datur, 578.

Pelade (la) quid, 93, 600. Quibusnam populis familiaris, 93.

Peripneumoniæ periculosiores illis qui ruso donantur colore capillorum, 72.

Perniones quid, 509, 658. Undè ducant originem, 53. Vel sunt simplices, vel maligni, 659. Quomodò definiantur, *ibid.* Febrem sæpè inducunt, 660.

Pernionum symptomata, 660. Exemplum singulare in puellâ, 660, 661.

Perniones maligni quinam, 661. Quibusnam familiares, *ibid.* Quibusnam in locis frequentiores, 662.

Pernionum causæ, 661. Curatio, 662. Triplex institui debet, *ibid.* Immaturorum, rimosorum, ulceratorum, *ibid.* Varia debet esse pro causarum diversitate, 664.

Peplium ab antiquis in usum vocatum in herpetum curatione, 335.

Perspirabilis halitus in infantibus aliquid acidi exhalat, 437.

Perspiratio insensilis à Sanctorio nomen accepit, 22. Non unius naturæ est, *ibid.* Insensili perspirationi semper patet cutis, *ibid.* Insensilem perspirationem observationibus firmavit Gorterus, *ibid.* Quatuor & quinque horis ab assumptu alimentorum exit, *ibid.* In cruditate omnimodâ nulla est, *ibid.* Morbis cutaneis ansam præbet, *ibid.* Facilè resarcitur Americanis in regionibus, 33. Vitiatur præpostero veneris exercitio, 45. Triplici modo cutaneorum morborum causa esse potest, 46. Minor in feminis, 50. Retenta in aliquâ parte corporis melicerides, steatomata, atheromata producit, 47. Depravata originem dat omnibus ferè cutis affectibus, *ib.* Acris retenta epidermidem sejungit, aut in furfures, aut in lamellas, *ibid.* Imminuta, si non acris est, vix nocet cuti, *ibid.* Reflua fertur in validioribus ad urinas, in infirmioribus ad alvum, *ibid.* Nunquam absoluta esse potest in gravidis atque puerperis, 281. Depravata & vitiata herpeticam indolem inferre valet lymphæ, 314, 315. Nullibi adeò facilè cohibitur quàm ad faciem, 456. Ad cutem hærens pueros reddit

hispidos, 438. Repressa in infantibus subitas concitat convulsiones, *ibid.* Suppressa quænam mala inducat, 510. Perspirationi fidendum est in calidâ regione, 258. Nullatenùs fidendum in primâ ætate, 411. Perspirationis vis immensa è proximo ore, buccâ, naribus, 456.
Perspiratorius humor vehiculum omnium humorum qui cutim afficiunt, 48.
Peruvianus cortex omnia medicamenta præcellit in curatione vitiliginis, 354.
Petechiæ non ad cutaneos morbos referuntur, 32.
Phalangia. Vide *Araneæ.*
Phalangosis quid, 619. Diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.*
Philoxenus narrat reperta fuisse à se culicibus aut exiguis muscis similia in atheromate cutaneo, 547.
Phlyctæna in scorbuticis ut accidens haberi potest, 414.
Phlyctænarum non criticarum exitus, 172.
Phlyctænæ ortæ in violentissimis arthritidis doloribus, 172. Quandò criticæ, *ibid.* In morbis acutis cutaneis quid indicent, 178.
Phlyctænarum eruptione crisis exemplum in cutaneis morbis acutis, 179.
Phlyctænæ πιμφι dictæ quid, 235.
Phlyctænarum duplex species, 235. Causas constituit acre quodvis retentum, 257.
Phlyctæna simplex rarò morbus gravis est, 254.
Phlyctænarum succedentium magnus proventus hominem ab herpetibus liberavit, 255.
Phlyctænæ à causâ internâ natæ solitariæ sunt, vel agglomeratæ, *ibid.* Familiares iis quos vexat quævis acrimonia, 256.
Phlyctænarum prognosis, 256. Causæ fata sequitur, *ibid.* Curatio, *ibid.* Alia interna, alia externa, sive palliativa, *ibid.* Externa quænam, 256. Pluries in die deligandæ sunt plagæ, *ibid.* Interna non adeò simplex, *ibid.* Varianda est pro causæ varietate, *ibid.* Duplex oritur indicatio, 257. Alia est curatio senibus & corporibus aridis, *ibid.*
Phlyctænæ nigricantes non raræ senibus, 414.
Phlyzacium inter pustulas descripsit Celsus, 430.
Phocarum esus elephantiasim promovere valet, 381.
Phygetlum quid sit, 415, 417. In quo differat à phymate & furunculo, *ibid.* Minus volumen occupat quàm phyma aut furunculus, 417. Rarò solum emicat, 417. Hujus sedes, *ibid.* Causa quadruplex, 419. Curatio duplex, palliativa alia, alia curativa, *ibid.* Quænam competat diæta, 421.
Phygetlum sæpè pro symptomate habetur, 422. Aliquandò criseos more erumpit, *ibid.* Senibus magis peculiare, 422. Cur, *ibid.*
Phyma quid sit, 415, 417. In quo differat à furunculo, *ibid.* Ad pueros præcipuè pertinet, 417. Hujus figura, *ibid.* Duratio, *ibid.* Causa, 418. Quadruplex est, 419. Sæpè cum herpetibus erumpit, 421.
Phymatis duplex curationis via, 420. Palliativa alia, alia curativa, *ibid.*
Phymata aliquandò pro symptomate habentur, 422. Aliquandò criseos more erumpunt, *ibid.* Dantur venerea, 422. Horum diagnosis, *ibid.* Dantur scorbutica, *ibid.* Horum diagnosis, *ibid.*
Phymata juvenibus & puellis pubertatis stadium emensis peculiaria, 633. Horum symptomata, *ibid.* Plus *viris quàm feminis* competunt, 634. Horum causæ ad sensum auctoris, *ibid.* Curatio, 635.
Phymata à solo usu vini concesso sanata, *ibid.*
Phthisis à retropulsis herpetibus nascitur, 27. A variolis & scarlatinis febribus, *ibid.*
Phthisim à scabie inductam vidit auctor, 232.
Phthisis nervea à tumorum cysticorum destructione orta, 627.
Phthisici rugosâ pelle deformes sunt, 495.
Phtiriasis seu morbus pedicularis, 574. Hujus phœnomena, 575, 576. Diversæ dantur species, 574.
Phtiriasim pro morbo palpebrarum proprio habet Celsus, 574.
Phtiriasios, seu morbi pedicularis alia forma, 576.
Pili originem mollem & *mucosam* habent, 11, 14. Horum bulbi similes bulbis vegetantium, *ibid.* Eadem structura, origo non eadem, 12. In masculis & robustis nulli parti desunt, *ibid.* Fabrica, *ibid.*
Pilis dantur vasa quæ in plicâ Polonicâ sanguinem fundunt, *ibid.* Pilorum duplex classis, *ibid.* Emissionem inter & seminis generationem ingens analogia, 13.
Pili non æquè competunt ad omnes omnis regionis homines, 14. Sæpè intra hydatides inventi, *ibid.*
Pilorum morbi inter cutis morbos numerantur, 15.
Pilorum differentia, 594. Sedes non una, *ibid.* Tria genera notanda sunt, 595. Color quinam fixior, *ibid.* Defluvium à quânam causâ pendeat, 598.

Pili non reperiuntur in sanguine plicâ laborantium, 614.
Pilulæ de Belloste ad luem veneream inhabiles, 328. Ad herpetum sanationem celebres, *ibid.*
Pituita olim capiti adscribebatur, 456.
Planta nocturna Arabum quid sit, 423. Differt ab epynictide & cæteris humoribus hujusce speciei, 424.
Plantæ nocturnæ historia, 424. Alia historia in viro sexagenario, 425. Sanationem non recipit nisi pars dolens per suppurationem deleatur, 425. Curatio, 426.
Plantæ aperientes quâ methodo sumendæ, 128.
Plantæ duplici agendi normâ cutem attingunt, 555. Acres & aromaticæ maximè conferunt adversus vermes, 573.
Plantarum succi venenati acres quomodò agant, 556. Virtute causticâ donatarum succus novas accepit vires à calore corporis humani, 557. Halitus non agit in cutem nisi per interna fortissima symptomata, 554.
Paulus narcotica suadet in plantæ nocturnæ curatione, 426.
Plica Polonica quid, 608. Forma plicæ non una, *ibid.* Duplex distinguitur, altera fœminea, altera mascula, *ibid.* Tertiam addit Hercules Saxonia dictam filia, *ibid.*
Plicæ Polonicæ natura eadem, 609.
Plica omne adoritur hominum genus, 609.
Plicâ laborantem equum vidit Sennertus, 609.
Plica non morbus simplex, 609. Hujus principium, *ibid.* Origo versus annum Christi 260 constitutum, 609. Invasionis tempus diversum, 610. Elementa nullibi terrarum reperiuntur, 479.
Plicam ad morphæam & porriginem referendam esse volunt Sennertus & Sckenkius, 610, 614.
Plicæ symptomata duplicis sunt generis, universalia & propria, *ibid.* In primo morbi stadio non videntur ad capillos pertinere, 610. In secundo quænam, *ibid.* In tertio, 611. Tertium stadium lenius est, *ibid.*
Plicæ omni non competit sanguinis effusio, 610.
Plicæ effectus & sequelæ, 611. Incipientis diagnosis intricata; morbi semel constituti facilis, *ibid.* Existentiam negavit Davisson, 612. Adstruit Skummovius, 613. Diagnosis à Polonis usurpata difficilis, 612. Plicam tanquam morbum fictitium habent recentiores Medici, 613.
Plicâ non est morbus contagiosus, 614. A veneno peculiari pendet, *ibid.* Causarum proximarum historia tenebris involuta, 614. Remotæ non magis cognitæ, 615. Hujus origo aquis adscripta, *ibid.* A supernaturalibus causis eruere simplicius visum fuit, *ibid.* Magis attingit mulieres, *ibid.* Curatio duo admittit tempora, 616. Quænam sit, *ibid.*
Plica Polonica demonstrat crises fieri posse per cutem capillatam, 617.
Plinius lepram totiùs corporis cancrum vocat, 362. Nimioperè laudat mandragoræ succum in curatione ignis sacri, 406. Arbitratur animalium morsus ab irâ aliquam veneni partem combibere, 560.
Plumbata omnia nocent in curatione effectûum frigoris mediocris in cutem, 511.
Poil follet quid, 595.
Poil (le) quid, 614.
Pomata conducunt in curatione effectûum solis, 508. Quænam cautelæ adhibendæ in illorum illitione, *ibid.* In curatione effectûum frigoris mediocris in cutem conducunt, 511. Adversus calvitiem laudata non multùm virtutis habent, 603. Quænam conducunt in guttæ roseæ curatione, 646.
Porcupineman quid, 522.
Porrigo quid sit, 95. Hujus symptomata, *ibid.* Non sunt semper eadem, 465.
Porriginis inter symptomata additur feditas, 95. Descriptio, 458. Morbus est capitis cuti proprius depuratorius, *ibid.* Ad furfuraceos & lichenosos morbos refertur, *ibid.* Duplex species, altera non morbosa nec depuratoria, altera morbosa & depuratoria, 459. Non morbosa infantibus recens natis naturalis est, *ibid.* In juniore ætate rarò sævit, *ibid.* Hujus curatio, *ibid.* Depuratoria capillis præcipuè infensa, 460. Utraque vel madens est, vel sicca, *ibid.* Humida in feminis tantùm observata ab auctore, 461. Cuti capillatæ soli propria, *ibid.* Hujus symptomata, *ibid.* Ad herpetes refertur, *ibid.* Natura eadem est ac herpetum, 462. Curatio eadem, *ibid.* Sicca juniores & adultos persequitur, 460. Hujus phœnomena, *ibid.* Causæ, *ibid.* Effectus, *ibid.* Curatio eadem ac lichenum, 462.
Porrigo tineæ prodromus & quasi nuntia, 465.
Posca laudata in curatione puncturæ insectorum, 567.
Potatores papulis dehonestantur, 40. Aquâ ab his liberantur, *ibid.*

Pouppé Desportes curationem amplissimam morbi lepian dicti relinquit, 394.
Preputiolum palpebrarum morbus, 625. Hujus curatio, *ibid.*
Pringle experimenta de sale communi, 41.
Pruna levior igne persico, 413. In quo consistat, *ibid.* Difficiliùs curatur, *ibid.* Vide *Ignis persicus.*
Pruritus in morbis cutaneis ingentes cruciatus concitat, 24. Omnibus cutis partibus communis, *ibid.* Ad leviores pertinet inflammationes, 25. Originem sæpè ducit à copiâ alimentorum crudâ, 38.
Psora à scabie quid, 141. Vide *Scabies.*
Psydracia ulcera quid sunt, 430. Ad ficus & ficosos tumores referendi sunt, *ibid.*
Ptilosis quid, 620.
Ptisanæ leves ex radicibus aperientibus commendantur sub finem curationis cutaneorum morborum à lacte, 137.
Ptisanæ sudoriferæ celebres in curatione acredinis quam tenuitas comitatur, 144. Laudantur in curatione papularum, 219. Maximè laudantur ab auctore in tineæ curatione, 474. Quomodò exhibeantur ab illo, *ibid.*
Pudendorum labia rugosa sunt in intertrigine, 449.
Puerperæ ad infantium temperiem accedunt, 443.
Pulices quomodò arceantur, 569.
Pulmones inter & cutem plena communio, 27.
Pultes farinosæ favis inducendis aptæ, 440.
Puncturæ à vegetantium spinis quomodò agant, 560. Quid ab his metuendum, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.*
Purgantia attenuantibus intermiscenda sunt, 332.
— Drastica non conveniunt in plicæ Polonicæ curatione, 616.
— Minorativa feliciter usurpantur in curatione crustæ lacteæ, 448.
— Vegetantia duplicis sunt generis, 528.
Purificantia lympham quomodò agant, 153.
Purpura Germanorum quid sit, 53.
Pus sæpè nullâ præviâ causâ expuitur in morbis mucosis cutaneis retropulsis, 56.
Pustula Aleppi quid, 371.
Pustulæ quid, 252. In quo distinguantur à maculis, à papulis, *ibid.*
Pustularum naturam doloris natura arguit, 74.
Pustulæ oriuntur à copiâ ciborum crudâ, 38. In facie à nimio motu, 43. Procreantur vigiliis, 44. Erumpunt frequenter in utroque sexu pubertatis tempore, 45. Decrescunt eodem ordine quo glandulæ detumescunt, *ibid.* Concitantur à superfluâ in sanguine seminali mucagine, *ibid.*
Pustulæ in fronte ortæ ab usu vini Hispanici & potus *caffé*, 253.
Pustularum plures distinctiones admisit Celsus, 252.
Pustulæ aliæ simplices, aliæ liquore turgent, 47. Confertæ sunt, vel sparsæ, *ibid.* Sunt varii coloris, *ibid.* Flavæ quid indicent, *ibid.* Aliæ acutæ sunt, aliæ chronicæ, 75. Criticæ sunt, vel symptomaticæ, *ibid.* Quid criticæ significent, *ibid.*
Pustularum simplicium causæ, 253. Diagnosis, 73, 75. Prognosis, *ibid.* Curatio, 253.
Pustulæ alieno humore plenæ quandò oriantur, 76. Harum origo, *ibid.* Diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Quibusnam familiares, 76, 77. Aliæ benignæ sunt, aliæ malignæ, 252. Quænam benignæ, *ibid.* Serosæ sunt, seu lymphaticæ, sanguineæ & biliosæ, *ibid.* Lymphaticæ undenam oriantur, 77. Rursùs dividuntur inter eas quæ ichorem fundunt & illas quæ sanguinem, aut pus continent, 253.
—Purulentæ quandò oriantur, 78. Cujus sint ominis, *ibid.* Quibusnam familiares, *ibid.*
Pustulæ inflammatoriæ quænam sint, 258. Diversæ dantur species, *ibid.* Biliosæ sunt, sanguineæ & atrabilariæ juxta veteres, *ibid.* Biliosæ quid sint, 258. Harum diagnosis, 259. Curatio, *ibid.* Sanatæ aquæ potu, 261. In altero homine vini potu, *ibid.* Sanguineæ quænam sint, 259. Varia nomina sortiuntur apud Arabes, 259, 260. Harum tria distinguuntur tempora, *ibid.* Diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.* Atrabilariæ quid, 77. Causæ, *ibid.* Quibusnam familiares, *ibid.*
Pustulæ diversi coloris quid, 263.
— Erysipelatosæ pruritu distinguuntur, 74.
—Prurientes nascuntur ad cutem, quoties calculus pungit renes, aut ureterum substantiam, 65.
— Lacteæ capitis quænam sint, 628. Quænam succedant morbis eruptivis, 260. Quænam sint quæ cum æstate fervente apparent & sub finem autumni prorsùs abeunt, 258. Quænam vocentur sudamina, 253. Quænam salutares, licèt non criticæ, 170. Plurimorum morborum acutorum crisis, 252. Quæ sine febre apparent rarò depuratoriæ, 253. In variolis indurescunt, & in farinam abeunt,

abeunt ; 444. Aquæ purissimæ usu ortæ meri potu sanatæ, 64.
Pustularum universale remedium in victu simplici, præsertim vegetante, consistit, 261.
Pythiocampa quid, 555.

R

RACHITIS ab omni causâ nasci potest, 431.
Raiæ spinosæ effectus, 555.
Raritas cutis quid, 630. Eam masculis adscribit Hippocrates, *ibid.*
Regimen maximam partem obtinet in curatione favorum, 440.
Remedium lepram excorians, 367.
— Famosum Archigenis ad evellendam lepram, *ibid.*
Repercutientia non metuenda in intertrigine, 451.
Resinæ lactescentis vegetantium effectus in cute, 509.
Resinæ purgantes adhibitæ à veteribus in curatione morborum cutaneorum, 155. Non eamdem vim solvendi possident, *ibid.* Harum locum usurpaverunt mercurialia & antimonialia, *ibid.* Infantibus magis competunt, 278.
Resinæ odoratæ insecta fugant & enecant, 573.
Resolventia quænam sint, 159. In tres dividuntur classes, *ibid.*
— Aromatica quandò conducunt in cutaneorum morborum curatione, *ibid.* Quandò admittenda in curatione crassitiei cutis, 492.
Reticulare organum secunda cutis pars, 3.
Retropulsio in morbis acutis, quid sit, 109. Subita est, vel fit sensim, *ibid.* Causæ, *ibid.* Duplex effectus esse potest, 110. Maximus metus in morbis cutis depuratoriis, *ibid.* In acutis major adhuc, *ibid.* In chronicis duplex est, 111. Vel subita, *ibid.* Vel lenta, 112. Utriusque causæ, *ibid.* Subita maximè timenda in chronicis, 111. Hujus effectus, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.*
Rhabarbarina decocta laudata in curatione ignis silvestris, 412.
Rhagades optimè sanantur applicatione cerati Galeni, 453.
Rhases carbunculos cum prunâ & igne persico confundit, 414.
Rheum infantibus maximè proficuum, 123.
Rosa capitis, quid per hæc vocabula intelligat Aurelius Severinus, 430. Hujus descriptio, 431. Ad herpeticum virus pertinet, *ibid.* Causticis solis adoritur Severinus, *ibid.*
Roseolæ saltantes quid, 398. Harum sedes, *ibid.* Color, *ibid.*
Roseolarum saltantium species duplex, 398. Altera maligna, simplicior altera, *ibid.* Pro malignis herpetibus habentur apud nos, *ibid.* Prior species vetulos magis invadit, posterior juvenibus familiaris, *ibid.* Ad quosnam morbos referri possunt, *ibid.* Plus causæ quàm effectuum ratio habenda; prior species effectibus sæva, *ibid.* Posterior morbum solo reditu incommodum constituit, *ibid.* Diagnosis evidens, *ib.* Prognosis difficilis, *ib.* Posterior species coctionem non accipit, *ibid.* Hæ saltantes propriè dicendæ, *ibid.* Quo tempore sæviant, quo conticescant, *ibid.* Curatio, *ibid.* Huic obstat ægrotorum negligentia, 400. In hac nihil tutius lacte asinino, *ibid.*
Rubefacientia quænam sint, 67. Quomodò agant, *ibid.*
Rubia tinctorum adversùs rachitidem specifica, 279.
Rubor faciei à violento nixu ad alvum deponendam ortus, 632. A sole, *ibid.* Qui partem unam tantùm occupat pervicacior, *ibid.*
Ruboris faciei natalia, 633.
— Sanati historia, 648.
Rubores nasi quid, 647. Horum causæ, *ibid.* Curatio, 648.
Rufi quibusnam incommodis obnoxii, 536. His cutis minus porosa, *ib.* Subtilior, *ib.* Perspiratio peccat, *ibid.* Rufis feminis & maribus eadem phœnomena, *ibid.*
Rufa muliercula dum menstrua fluunt odorem intolerabilem spargit, *ibid.*
Ruforum canities fœda, 537.
Rugæ morbosæ quid, 493. Harum phœnomena in corpore, 494. Duplicis sunt generis, *ibid.* Aliæ universales morbosæ, *ibid.* Aliæ faciei propriæ, non morbosæ, *ibid.* Omnes nos manent, *ibid.* Seniles sunt, vel conquisitæ, 495. Hæ morbum constituunt, *ibid.* Causæ, *ibid.* Curatio lenta, 496.
— Infantum quomodò curentur, 496. Vix medentur diluentia & balnea, 497.
— Abdominis undè pendeant, 654. Quomodò curentur, 655.
Rugositas oculorum in senili ætate undè, 496.
Russel omnes mutationes in œconomiâ animali necessarias fusè exposuit, 438.
Russi à ferventi balnei calore sese in nivem provolvunt, 487.

S

Saire quid, 351.

Sahafati Arabum pro igne silvestri haberi potest, 409.

Sal commune vulgare condimentum, 40. Modicâ dosi assumptum vias urinæ affectat, *ibid.* Excessu nocere potest, *ibid.* Efficax in glandularum inertiâ, 653. Laudatur in curatione scrophularum, 240. In intertriginum curatione non usurpandum, 454. Modicâ dosi favet putrefactioni, 41. Eam arcet largâ copiâ assumptum, *ibid.* Herpetem miliarem aliquandò procreat, 53. Insecta fugat, 565. Vulnera ab illis inflicta sanat, *ibid.*

— *Ammoniacum* aquâ dilutum proficuum in pernionum curatione, 633.

— Tachenianum saponaceum commendatur ab auctore, 287.

Salia neutra quandò utilia in cutaneorum morborum curatione, 128. Conducunt maximè in papularum malignarum curatione, 217. Commendat auctor in curatione crassitiei cutis, 492. Maximas partes agunt in guttæ roseæ curatione, 644.

Salia omnia antimonialia servant virtutem emeticam, 331.

Salia varia vario modo agunt in sanguinem, 57.

Salia volatilia quomodò agant, 152. Quandonam proficua, *ibid.* Cutaneos morbos augescunt aliquatenus, 153.

Salaces viri elephantiasi magis obnoxii, 381.

Saliva hominum herbis saponaceis utentium salia & saccharum promptiùs & faciliùs solvit, 400. E buccis infantum exiens igni sylvestri originem præbere potest, 410.

Salivatio levis promovenda in curatione morbi *lepian* dicti, 394.

Sanctorius primus omnium sensit quid serum acre efficere possit in procreandis morbis cutaneis, 298.

Sanguis ruber principatum obtinet in morborum cutaneorum ortu, 48.

Sanguinis effusio est plicæ Polonicæ symptoma ab omnibus non acceptum, 611.

Sapo amigdalinus laudatus in curatione crassitiei cutis, 493.

Sarcoma quid sit, 546. Quandoque connatum, *ibid.* Sæpè pro variâ figurâ tollitur, *ibid.*

Sarsaparilla laudatur in curatione elephantiaseos, 388.

Sarsæparillæ decoctum multi pretii apud nos, 137. Adhibitum ab Anglis in curatione herpetum, 329. Jungitur aliquandò cum legitimo usu mercurii sublimati corrosivi, 330.

Saturnina siccantia repellentibus sæpè jungenda, 164. Omnia vel levissima exulent in herpetum curatione, 341. Horum incommoda, *ibid.* Repercutientia potius quàm resolventia, 453.

Satyriasmus à papulis ortus, 216.

Semibalnea commendata in guttæ roseæ curatione, 645.

Semicupia frigidiora suadentur in curatione elephantiaseos, 388.

Senes qui nec arthritide, nec hæmorroidibus vexantur, herpetibus facillimè laborant, 58.

Senilis ætatis incommoda non eodem tempore omnes afficiunt, 636.

Senium quid, 498. *Senium* Philippi, *ibid.*

Senium præmaturum à doloribus atque curis, 597.

Sensilitas cutis morbosa quænam sit, 512. Exemplum, *ibid.*

Sensus sæpè perit in unâ parte, intactis aliis, 24. Hujus phœnomeni exemplum, *ibid.* Sensus in cute latissimus, 26. Sensus eò magis acutus, quò majori gaudet tensione cutis, *ibid.* Non perit, nisi paralysi, *ibid.*

Sensus eò vividiores, quò structura cutis magis exilis, 26.

Scabies quid sit, 223. Hoc nomine quem morbum intellexerint Græci & Arabes, 224. Descriptio, 224. Hujus duplicem speciem distinxit Celsus, *ibid.* Altera simplex, altera ferox, *ibid.* Species omnes contagiosæ sunt, 225. Variarum specierum symptomata, *ibid.* Ab attactu corporis sudantis sæpè contrahitur, 13. Quo tempore sæviat, 226. Differentia maxima à corpore in quod incidit repetenda, 225. Endemica est quibusdam regionibus, 226. Inter depuratorios morbos non numeratur 125. Simplicis symptomata, 226. Ferocis, *ibid.* Alia necessaria sunt, alia accidentalia, 227. Increscit à negligentiâ, *ibid.* Causæ, 228. Proximæ, *ibid.* Remotæ, 229. Sæpè exorta fuit ab hæmorroidibus suppressis, *ibid.* Nullam aliam causam agnoscunt Medici plures, præter verminosam luem, 230. Hanc sententiam refellit auctor, 231. Quibusnam argumentis, *ibid.* Causam efficientem reponit auctor in acrimoniâ specificâ, *ibid.*

Recens est, & contagio contracta, vel inveterascens, 236. Diagnosis, 232. Prognosis, *ibid.* Efficaci medicinæ rarò non cedit, *ibid.* Curatoria methodus à Græcis adhibita, 233, 234. Ab Arabibus, *ibid.* Ab Helmontio, 234, 235. A Riverio, *ibid.* Curatio duplex est pro duplici scabiei specie, 236. Recentis, 236, 237. Inveterascentis, *ibid.* Auspicanda à venæ sectione, 235. Balnea secundum locum obtinent, 238. Malè tractata in oculos ferri potest, 241. Melancholica quid, *ibid.* Quibusnam competit, *ibid.* Curatio, 242.

Scabiem scorbuticam multi memorant, 241. Duplex hujus curatio, *ibid.*

Scabies retropulsa morbos procreat atrocissimos, 232.

Scammonium præcipuè efficax in curatione tineæ, 473.

Scarlatina febris quid, 181. Hujus symptomata, *ibid.* Retropulsionis signa, *ibid.* Quosnam adoriatur, 182.

Schenkius à tineâ retropulsâ suppuratum unicum cerebri lobum & mortem vidit, 467.

Scirrhi puerperarum undenam, 285.

Scorbutus non oritur à muriaticis alimentis, 41.

Scorbuti species à Lucretio descripta à sero acri repetit originem, 54.

Scorbuticum virus in herpetes mutari visum est, 313.

Scordium laudatur in lotionibus & fomentis in igne persico, 415.

Scortorum immodicus & frequens abusus una è calvitiei causis frequentior, 600.

Screiberus primus omnium adumbravit venenorum degenerationes, 64.

Scrophulæ quid, 140. Harum causæ, *ibid.* Debilioribus pueris præcipuè accidunt, 60.

— Glandulas præsertim invadunt, *ibid.*

— Cutim non primariò, *ibid.* Harum curatio, 140.

Scrophulosum acre quid sit, 60. Effectus in corpore, *ibid.* Hujus analogia cum lue venereâ, *ibid.* Illiûs causæ, *ibid.*

Scrotum omninò rugosum est in intertrigine, 449.

Scythæ sibi apponunt pigmenta coloris diversi, 526.

Sera noctis quid sit, 260.

Serum acre senibus magis familiare, 52. Hujus causæ, 53. Non unam in corpore morbosæ scenam agit, *ibid.* Rhumatismi nomine sæpè deludit, *ibid.* Nunquam, aut rarò febrem concitat, 54. Nunc dentes exedit, nunc in pulmones decumbit, *ibid.*

Serum lactis maximè proficuum in curatione lepræ Græcorum, 370. Purum laudatur in curatione lichenum, 249. Præscribendum infantibus crustâ lacteâ laborantibus, 448.

Serum lymphæ aliquandò solum in phlyctænas abit, 53.

Setaceum quandò & quomodò instituendum in herpetum curatione, 319.

Silac quinam morbus sit, 620.

Sinapi semen vesicantium more agit, 558.

Squali catuli usus papulas ad cutem producit, 132. Quomodò sanandæ.

Sol nigritarum coloris causa, 36.

Solis actio in cutem, 36. Irradiatio potentior erysipelata, phlegmones producit, 48.

Solis radiorum effectus in cutem, 502, 503. Phœnomena, *ibid.* Ad genus erysipelatum à longè pertinent, 504. Effectuum diagnosis, *ibid.* Prognosis simplex, *ibid.* Radiorum actio ad erysipelas refertur, *ibid.* Curatio, *ibid.* Duplex apud veteres, 506.

Sol innubilus rarò subitaneas mortes producit, 505.

Somnus nitorem cuti conciliat, 44.

Sordes cuti nocere possunt quomodò, 65.

Sordium copia est in ratione directâ perspirationis, 66. Specifica natura comprobatur ex observatione, *ibid.* Non eadem est, *ibid.* Proprium est epidermidem furfuraceam facere & lichenes procreare, *ibid.*

Sordities scabiei fomentum addit, 226.

Spasmus atrabilariis familiaris, 495.

Spinas in ossibus nasci non rarum, 522.

Spiritus alkali volatilis laudatus in curatione puncturæ insectorum, 567.

Spiritus vini laudatus in pernionum curatione, 663.

— Saccharatus pustulas enormes & pruritus excitavit, 64.

Spiritus nitri cutem flavo colore imbuit, 530.

Spirituosorum liquorum usus pustulas generat, 258.

Steatoma quid, 85.

Steatomata nascuntur à textus cellularis induratione, 47.

Strictura cutis quid sit, 25. Quænam illiûs origo, *ibid.* Contingit in pluribus morbis cutaneis, *ibid.* Usus summus est, *ibid.*

Stigmata quid, 524. Apud barbaros ornamento sunt, *ibid.* Quid significabant apud Latinos, *ibid.* Quomodò inurebantur cuti,

525. Quomodò deleantur, *ibid.* Apud nos infiguntur ludi gratiâ, *ibid.* Quanam arte, *ibid.* Tolli non possunt, nisi substantiæ destructione, 526. Inuruntur aliquandò solo ferro ignito, 526. Horum cicatrix tollitur novâ cicatrice, *ibid.*
— Causticorum succorum ope impressa solo tolluntur tempore, 526.
Styptica saturnina quandò adhibenda, 162.
Succus sedi majoris laudatus in curatione plicæ Polonicæ, 617.
Sudamina vix aliquod malum infligunt, nisi reflua, 63.
Sudor in infantibus aliquid acidi exhalat, 437.
Sudores semper & in omni casu contra naturam dicendi, 13. Sæpè puncticula rubra, aut vesiculas miliares post se relinquunt, 23. Morbis cutaneis ansam præbent, 25. Soli vi tonicæ cutis debentur, 26. Vidit auctor qui excitarent sternutationem ad ægrum accidentibus, 66. Dantur in Americanis regionibus quos comitantur pustulæ nascentes simul, simul concidentes, *ibid.* Maximè conferunt in herpetum sanatione, 357.
Sudorifera lenia commendantur sub finem curationis cutaneorum morborum depuratoriorum, 130. Opus omne absolvunt in calidis regionibus in curatione morborum cutaneorum, 155. Ab antiquis adhibita sub finem curationis papularum, 219. Legitimâ actione destituuntur, 327. Non præscribenda corporibus facilè irritabilibus, *ibid.*
Sulphur minerale quomodò agat, 152. Attenuans potens est, *ibid.* Quibusnam in morbis cutis conveniat, *ibid.* Solum axungiæ remixtum pro unguento est pauperibus in scabiei curatione, 238. Partis regulinæ antimonii vehiculum constituit, 331. Laudatur ad insecta necanda, 569.
Sulphurea medicamenta laudantur in curatione cutaneorum morborum à lacte, 136.
Sulphureorum antimonialium effectus, 144.
Sulphureæ illitiones commendantur adversus omnia insectorum genera, 569.
Suppuratio ad fundum ulceris semper uberior, 8. Sæpè cauterii vicem adimplet, 435.
Suppurationes criticæ quænam sint, 431.
Sydenhamus edixit anginam rufis esse metuendam, 14.
Sympatheia maxima cutem inter & genitalia organa, 28.
Sympatheiarum exempla, 65.
Syrupus de cichorio compositus maximè conducit in curatione crustæ lacteæ infantum, 447.

T

TABACI decoctum ad fovenda infantum corpora perniciosum, 277. Adhibitum adversus insectum quoddam singulare, 571. Hujus oleo sagittas intingunt Americani, 556.
Tabanus quid, 561.
Taches de vin quid, 533.
Tactus in digitorum apice sedem habet, 23. Ad universam ferè cutem pertinet, *ibid.* A frigore obstupescit, 24. Perit paralysi, *ibid.* A narcoticis atque vinosis spirituosis obtunditur, *ibid.*
Talpæ quid, 594.
Tapsiæ pulvis laudatur in curatione alopeciæ, arearum, & ophiasios, 607.
Tarantulæ stupendos effectus falsi redarguunt auctores, 551.
Tarantulæ punctura nulla medicamenta postulat, 564.
Tarsi quandoquè exfoliantur, 624.
Tartarus vitriolatus laudatus in curatione scabiei inveterascentis, 238.
Tempestatum mutationes cuti maximè nocent, 31. Inconstantes vices morbis cutaneis dant originem, 34.
Tenuitas cutis morbosa quænam sit, 512. Exemplum in feminâ, *ibid.*
Terra foliata tartari commendatur in guttæ roseæ curatione, 644.
Testitudinum carnis usus elephantiasim sanavit, 123.
—Terrestrium caro sæpè effectus utiles attulit in intertriginum curatione, 455.
Textu cellulari deficiente cutis imperspirabilis evadit, 7.
Thermintha quid, 262. Malum illud rarum apud nos, *ibid.* Causæ, *ibid.* A scorbuto quandoquè oriuntur, 263. Curatio, *ibid.*
Thermæ Balneolenses maximè laudantur in curatione lepræ Græcorum, 369.
— Barregienses maximè laudantur in curatione lepræ Græcorum, *ibid.*
Theæ sorbillatio frequens vitanda in laxitate cutis, 515.
Thierri, D. M. P. thesim de textus cellularis fabricâ proposuit, 9.
Timeleæ cortex quomodò agat in cutem, 509.
— Corticis usus ad cutem inurendam in herpetibus, 324. Neglectior consuetudo, 407. Effectus in cutem, 556. Nulla acrimonia venenata latet, *ibid.*
Tinctura cantharidum in herpetibus præscripta, 333.

Tinctura salis tartari commendatur in morbis cutaneis à lacte, 288.

Tincturarum metallicarum actio in cutem, 530.

Tinea quid sit, 95, 462. Hujus definitio, 463. Undè nomen, *ibid.* Quid per hanc vocem intelligant auctores, *ibid.* Quinque species numerantur à Guidone de Cauliaco, 463. Favosa, ficosa, amedosa, uberosa, lupinosa, *ibid.* Has ad tres species reduxit Paræus, furfurosam, ficosam & corrodentem, 464. Furfurosa ad lupinosam refertur, *ibid.* Hæc vera porrigo est, 464.

Tinea connata est, vel adventitia, 464. Connatam nullam dari credit auctor, *ibid.* Aliquandò humida est, aliquandò sicca & prorsus arida, 465. Hæc vera tinea est, *ibid.* Recens est, vel vetus, 466. Utriusque differentiæ, *ibid.*

Tinea datur venerea & ab impuro concubitu orta, 466.

Tineæ quænam sit causa, 467. Effectus, *ibid.* Si sibi relinquatur quid eveniat, 466. Retropulsa mortem infert, 467.

Tineam efficientis humoris natura quænam sit, 468. Ad articulos tubera nodosque rachiticos facit, *ibid.* Hunc ad melancholicum referebant veteres, *ibid.*

Tineæ crustæ suppurationem non concipiunt, 469. Harum natura & indoles, 468. Phœnomena cum acidis, *ibid.* Diversa sunt pro diversâ acidorum naturâ, 469.

Tinea vel levior non negligenda, 477. Si negligatur quid accidat, *ibid.* Hanc sæpè sanavit gravis morbus superveniens, 471.

Tineæ medicinam ætas sola sæpè fecit, 467. Curationem nullam vult Paræus, 463. Topica relaxantia solùm vult adhiberi, 469. In infantibus tentari vetat, *ibid.* Hanc à venæ sectione auspicandam esse volunt auctores quàmplurimi, 469. Non tamen omnibus, nec semper convenit venæ sectio, 471. Curatio duplex, 469. Altera interna, altera topica, vel localis, *ibid.* Crustas avelli volunt plurimi auctores, 475. Lotiones aromaticæ & ex aquâ leniter alkalinâ solæ permittendæ, 477. Interna quænam adhibenda, 470. Vivida & acris periculosa, *ibid.* Leniorem methodum curatoriam proponit auctor, *ibid.* Regimen prorsùs invertendum, 471. Diæta arctior imperanda, *ibid.* Antimonialia adhibere non inutile, 472. Mercurialia locum opportunum inveniunt quo in casu, *ibid.* Cauterium inuri prodest, 471. Aperientia omnia commendat auctor, 472. Juscula è viperarum carne rejicit, *ibid.* Curationem auspicandam esse vult diluentibus, posteà ad potentiora corpusque immutantia deveniendum, 473. Sub finem, chinæ radicis usum præscribit auctor, 478. Huic finem imponere lactis usu suadet, 474. Quo in casu, *ibid.* Diù remediis insistendum, *ibid.* Curatio non eadem pro omnibus, *ibid.*

Tipulæ quid, 561.

Titillatio in morbis cutaneis maximum tormentum, 24. Non omnibus cutis partibus æque communis, *ibid.* Levi & obtuso concussu concitatur, 25.

Tonica vis quid sit, 25. Cuti etiam laxæ competit, *ibid.* Minor in cadavere, major in vivente, *ibid.*

Tonica stomachica quandò proficua in curatione morborum cutaneorum depuratoriorum, 129. Adhibenda sunt sub finem curationis herpetum, 337.

Topica quandò & quænam apponenda in curatione morborum cutaneorum, 158. Quibus in casibus applicanda, 161. Incipienti malo cutaneo, aut adulto obtrudere piaculum est, 162. Nociva in quibusdam erysipelatis speciebus, utilia in aliis, 209. Quomodò haberi debeant in mutatione erysipelatis, *ibid.* Nihil conferunt in scabiei inveterascentis curatione, 237. Quandò conducant & quænam, *ibid.* A veteribus applicata duplicis erant generis, 340. Triplici in casu prosunt in herpetum curatione, 342. Quænam, 343. Quo tempore admoveri debeant in herpetibus, 342. In curatione lepræ Græcorum, 370. Quænam adhibenda in curatione favorum, 441. Intertriginibus convenientia ex diluentibus atque refrigerantibus petenda, 453. Quænam adhibenda in tineæ curatione, 476, 477. Nocent in erysipelatosis tumoribus, 635. In guttâ roseâ, 645.

— Adstringentia cuti applicata nociva, 628. Quo in stadio morbi adhibenda, 163. Quænam cautelæ servandæ, *ibid.*

— Emollientia tantùm conducunt in herpetum curatione, 340. Resolventia quandò adhibenda, quandò rejicienda, 161, 162. Exulent in herpetum curatione, 340.

Topicorum usus maximæ artis opus in morborum cutaneorum curatione, 322. Administratio maximi ponderis in herpetum curatione, 340.

Topicum Galeni in favis apud rusticos quodnam sit, 477.

Trachôma quid, 624.
Trichiasis quid, 618. Duplicem agnoscit causam, 619. Diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.*
Tricæ incuborum quid, 608.
Trillerus edixit anginam rufis esse metuendam, 14.
Tumor uterum depascens sanatus per fluentia mucosa ulcera, 58.
Tumores in genere quid, 85. Dantur quæ nullam patiuntur suppurationem undè, 444.
Tumores cystici in cute capillatâ frequentissimi, 626. Diversæ naturæ, 627. Horum causæ, *ibid.* Generantur à neglectâ capillorum curâ, 628. Diagnosis, *ibid.*
Tumores depuratorii quid, 190. Duplex horum genus exurgit, *ibid.* Ficosi quid, 545. Horum duæ sunt species, *ibid.* Aliquandò connati sunt, *ibid.* Figurâ variant, *ibid.* In quanam cutis parte nascuntur, *ibid.* Horum curatio, 546.
Tumores in naso quinam, 647. Causæ, *ibid.* Curatio, *ibid.* Lactei quid sint, 285. Diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Curatio, 286. Mucosi, 191.
Tumores noli me tangere dicti quid, 544.
Tumores serosi quid, 190.
Turnerus jubet applicari emplastrum de pice in curatione tineæ, 475. Vix à veterum opinione dissentit in herpetum curatione, 321.

V

Vari quid sint, 539. Ægritudinem vix constituunt, *ibid.* Undè pendeant, *ibid.* Cuinam ætati magis competant, 105. Connati sunt, vel adventitii, 539. Varia est connatorum figura, *ibid.* Causæ, 540. Symptomata nulla, *ibd.* Diagnosis à visu pendet, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Extremitatibus corporis innascuntur, 540. Ægritudinem constituunt ad decorationem pertinentem, 541. A frictionibus mercurialibus repentè orti, *ibid.* Horum curatio, *ibid.* Causticis tentanda est, *ibid.* Quænam cautelæ adhibendæ, *ibid.* Curationem nullam tentandam esse suadet auctor, 541.
Vari faciei quid, 638. Horum causæ, 639. Curatio, *ibid.*
Varices leves ortæ ab hæmorroidibus suppressis, 49.
— Palpebrarum quid, 624.
Variolæ partes corporis mucosas adoriuntur, 55. Novam formam muco imprimunt, demonstrante insitione, *ibid.* Efficiunt ulcera mucosa, *ibid.* Morbis cutaneis pluribus præbent originem, 63. Graviditatis tempore sanatæ tristes reliquias infantibus nascentibus inurunt, 64. Inter depuratorios morbos reponuntur, 167. Legitimæ ad phlegmonis naturam pertinent, 185. Benignæ, aut malignæ pro diversitate naturæ muci, 268. Rufis periculosiores, 14, 72, 537.
Variolarum spuria genera ad erysipelas revocari debent, 184.
Vegetantium pungentium effectus in cutem, 529. Ustionis sensus undenam, *ibid.* Horum curatio, *ibid.*
Vena medinensis quid sit, 71, 588. Hujus natura, *ibid.* Quodnam hominum genus adoriatur, *ibid.* Generatio nondùm penitùs cognita, 589. Causæ, *ibid.* Effectus, *ibid.* Hujus è corpore excretionis phœnomena, *ibid.* Quibusnam in locis natales habeat præcipuè, *ibid.* Hujus generationem maximè promovet victûs ingluvies, 590. Diagnosis, 591. Prognosis, *ibid.* Curatio, *ibid.* Quænam in curatione cautelæ adhibendæ, *ibid.* Curatio apud vulgus pauper, 592. Topica curatio quænam sit, 469. Huic duo addit Kempferus, 592.
Venena cancrosa sæpè ab unicâ glandulâ per totam cutem exportantur, 70.
Venena quædam dantur quæ in herpetes mutari possunt, 313. Exempla afferuntur, *ibid.*
Venena lenta sunt, vel acuta, 380.
Venenum quodcumque compactum & solidatum vix nocere potest, 70.
Venenorum actio in cutem, 551. Horum historia non minimam afferret lucem, *ibid.* Diversæ sunt horum species, 553. Diversus agendi modus, *ibid.*
Venereum virus in herpetes mutari visum est, 313.
Veneris præposterum exercitium pustulosam in cute deformitatem inducit, 45.
Venæsectio laudatur in primo tempore curationis erysipelatis, 202. Potest nocere, 204. Adhibenda in papularum curatione, 217. Quibusnam conveniat in herpetum curatione, 324.
Venti exurentes inter causas morborum cutaneorum peculiares referuntur, 36.
Ventriculus primarium cum cute consensum obtinet, 26. Exemplum in feminâ nobili, 27.
Ventriculi affectiones in cute vultûs pinguntur, 37.
Ventriculus furunculi quid, 418.
Verrucæ quid, 86. Diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Quid, 542. Nullus inest iis sensus,

nal. Harum origo & causæ, *ibid.* Quibusdam artificibus familiares sunt, 542. Nunquam connatæ sunt, *ibid.* Harum diagnosis simplex est, 543. Prognosis, *ibid.*
Verrucæ quænam sponte sanentur, 543.
Verrucarum curatio, 544. Diæta tenuis imperanda, *ibid.* Exercitia dura vitanda sunt, 545. Frictiones siccæ vitandæ sunt, *ibid.*
Verrucæ quandò arte chirurgicâ tollendæ, 157. An ferro, an caustico, *ibid.* Quænam cautelæ adhibendæ, *ibid.* Sanatæ lactis asinini usu, 544.
Verrucis simplicibus nimiâ celeritate caustica adhibebant antiqui, 544.
Verrucæ cancrosæ dantur, 543. Malignæ jure nuncupantur. Harum symptomata, *ibid.* His caustica profuisse vidit auctor, 544.
Verrucæ sessiles quid, 540. Pensiles quid, *ibid.*
Verrucæ dantur venereæ, 543.
Verrucarum faciei natura, 638. Causæ, *ibid.* Diagnosis, *ibid.* Curatio, *ibid.*
Vermes possuntne vivam carnem adoriri? 573.
— Videre in ulceribus cacoethicis non rarum, 573. Minùs frequens in nostris regionibus, *ibid.*
Vermium è corpore egressorum afferuntur exempla, 582.
Verminosa lues pro scabiei causâ à pluribus Medicis habita, 230.
Vesica herpetico malo sæpè laborat, 27. Non semper immunis ab herpetico fomite, 332.
Vesicantia quænam sint & quomodò agant, 67. Quandò proficua in herpetibus, 325. In acutis crustam mucosam aliquandò exhibent, 443. Intertriginem non sublevant, malum potiùs augent, 451.
Vesicatoria proficua in herpetum curatione, 342. Quo in casu, *ibid.* An in viciniâ, an è directo apponenda, *ibid.*
Veslingius corniculum enatam ad frontem eduxit, 519.
Vesparum puncturæ cujus sint naturæ, 563.
Vestes pilosæ rudiori attactu morbis cutaneis ansam præbere possunt, 68.
Veternosi morbi oriuntur à suppressis hæmorroidibus, 49.
Vetulorum corpora herpetibus suscipiendis idonea sunt, 456.
Vibices relinquuntur sæpè à flagro & verberibus, 526. Horum phœnomena, *ibid.* Curatio, *ibid.*
Vibicibus emplastica non sunt admovenda, 527.
Victus è vegetantibus petitus à morbis cutaneis liberat, 42. Durior instituendus in herpetum curatione, 326. Inordinatus ad scabiei generationem confert, 229. Tenuis non acris, sed analepticus sub finem curationis herpetum, 338.
Victûs conditio non tantùm morbis chronicis inducendis apta est, sed etiam acutissimis, 359.
Vigiliæ pallorem faciei inferunt, 44. Procreant herpetes, pustulas, erysipelata, *ibid.* Ariditati cutis conferunt, 498.
Vincula strictiora inter morborum cutaneorum causas numeranda, 69.
Vinum meracius colores faciei subitò afflat, 27. Aliquam habet efficaciam ad deturpandam faciem, 40. Eò majorem, quò spiritu magis scatet, *ibid.* Infantili ætati nocivum, 122. Modicè potum pustulas delevit, 261. Hungaricum fœtorem induxit axillis, 657. Meracius intertriginem subitò produxit, 450.
— *Stibiatum* felicem effectum spondet in curatione elephantiaseos, 388. Hujus usus refractâ dosi herpetes rebelles debellavit, teste Huxhamio, *ibid.* Illiûs usu fugatæ orthopneæ ab herpetibus retropulsis natæ exemplum affert auctor, *ibid.*
Viperina aliquam servant analogiam cum humore perspiratorio, 129.
Viperæ antiquissimum constituunt remedium in herpetum curatione, 327. Carnis usus elephantiasim sanavit, 123. Virtus à quo pendeat, 153.
Viperarum usu solo elephantiasim sanatam scribit Aretæus.
Vir militaris sanitatem & vitam periodico herpetis miliaris tormento redemisse videtur, 303.
Virgines malè menstruatæ pilosæ evadunt, 13.
Viri ante feminas calvescunt & canescunt, 597.
Vita in perpetuo fluxu atque refluxu perspirationis consistit, 32. Sustentari non potest alimentis ad alkali volatile tendentibus, 41.
Vitiligo quid sit, 350, 352. Dividitur in duas species quæ dicuntur leucè & melas, *ibid.* Est morbus merè lymphaticus, sed rebellis, 351. Causæ, 352. Proximæ, 353. Remotæ, *ibid.* Symptomata, *ibid.* Inter morbos lentos numeratur, *ibid.* In quos præcipuè sæviat, *ibid.* Prognosis, 354. Scorbutum & gangrænam sæpè produxit, *ibid.*

Curatio duplex est, topica & interna, *ibid.* Alia in recenti, alia in inveteratâ, *ibid.*
Vitiligo nullum cicatricis vestigium relinquit, 355.
— Alba quid, 92.
Vitiliginis maculæ nigrorem contrahunt an fausto omine? 353.
Ulcera in genere quid, 79. Undenam oriuntur, *ibid.* Ulcerum differentiæ, 80. Diagnosis, *ibid.* Prognosis, *ibid.* Maligna sunt, vel benigna, 81. Quænam maligna, *ibid.* Quænam benigna, 82. Ulcerum crustæ color quid indicet, *ibid.* Curatio, 83. Ulcera aquosa quid, 84. Undénam pendeant, *ibid.* Mucosa, *ibid.* Quibusnam familiaria, *ibid.*
Ulcera sanalia quid sint, 433. Ulceribus quibusnam innascantur vermiculi, 81.
Undimiam, vide *Erysipelas humidum*, 193.
Ungues quot numero, 15. Horum origo, *ibid.* Fabrica, *ibid.* Partes, *ibid.* Tres distinguuntur, *ibid.* Horum texturam auctori exhibuit Descemet, D. M. P. 16. Interna lamina summè sensilis, *ibid.* Externa sensu prorsùs destituitur, *ibid.*
Ungues in fœtu mollissimi, 16. Increscente ætate fiunt duriores, *ibid.* Incurvantur in phthisicis, *ibid.* Suppuratione decidunt absque dolore, *ibid.* Evelluntur non sine ingentibus cruciatibus, *ibid.* In aquâ frigidâ vix immutantur, 17. Emolliuntur in calente, *ibid.* Acidis eroduntur, *ibid.* Combusti odorem fetidum emittunt, *ibid.* Usus, 21.
Unguentum ad tineam à Paræo descriptum, 476. Adversus plicam commendatur, 618.
— Mercuriale laudatur in scabiei curatione, 236. A morbis cutaneis rebellibus ad luem veneream detortum fuit, 570.
— Maximè laudatum in pediculari morbo, 580.
Unguenta sulphurata commendantur in scabiei recentis curatione, 236.
Urina larga suppressæ subitò perspirationis mala tollit, 47. Crassa & copiosè diffluens liberat à suppurationibus, 431.
Urinæ excretio non sub artis imperio est, 332. In scabie quomodò se habeat, 228.
Urinarum inspectio summi momenti in curatione morborum cutaneorum, 142.
— Via rarò integrè vitiatam vacuat materiem, 204.
— Excretioni nullatenùs fidendum in primâ ætate, 411.
Urticæ quomodò agant in cutem, 555.
— Marinæ effectus, 554.
Vulvæ labia odorem fetidum emittunt, 19.

Y

YAWS morbus quid, 389. Nemini parcit in Guineâ, *ibid.* Hujus descriptio, *ibid.* Pustulas producit majores in carnosis, minores in macilentis, 390. In incrementis diuturnus videtur, *ibid.* Statas periodos obtinet, *ibid.* Morbus contagiosus est, *ibid.* Sibi relictus periculosus evenire potest, *ibid.* Hujus diagnosis à quo pendeat, *ibid.* Non multùm abludit à leprâ Hæbreorum, 391. Hujus curatio, *ibid.* Tres periodi in curatione distinguendæ sunt, *ibid.* In primâ, semicupia, diætam diluentem suadet auctor, 392. In secundâ usus mercurii dulcis adhibetur, *ibid.* In tertiâ electuarii cujusdam usuram & sudorifera præscribuntur, 393. Recidivam non patitur, 394.

Z

ZONA Plinii quid, 210. Quosnam aggrediatur, 405. Quasi epidemicè semper ingruit, *ibid.* Ignis sacri species est frequentissima, 404. Hujus prognosis, *ibid.* & 405. Lethalem pronunciat Plinius, *ibid.*

Æ

ÆRUGO suspectum jure remedium, 476.
Æthiops martialis prodest puellis non ritè menstruatis, 478.
— Mineralis maximè confert ad herpetes debellandos, 476.

Finis Indicis Rerum.

ERRATA.

ERRATA.

PAG. 8, *lin.* 10, *post* cum *lege* ad
Pag. 23, *lin.* 17, dilatabilis *lege* dilatabili
Pag. 37, *lin.* 18, lentæ *lege* lentâ
Pag. 52, *lin.* 2, ejuratus *lege* ejulatus
Ead. *pag. lin.* 32, revocanda *lege* revocandis
Pag. 57, *lin.* 24, obsolutos *lege* absolutos
Pag. 58, *lin.* 34, quarum *lege* quorum
Pag. 61, *lin.* 26, ipsam *lege* ipsum
Pag. 64, *lin.* 10, articulis *lege* articulos
Pag. 70, *lin.* 5, pluraque *lege* pleraque
Pag. 78, *lin.* 1, descrimen *lege* discrimen
Pag. 79, *lin.* 4, veteris *lege* veteres
Pag. 89, *lin.* 12, nutuendæ *lege* metuendæ
Ead. *pag. lin.* 26, *post* relinquunt *lege virgulam*
Pag. 100, *lin.* 4, Accolæ *lege* accolæ
Pag. 104, *lin.* 10, mutuenda *lege* metuenda
Pag. 107, *lin.* 14, ad orta *lege* adortus
Pag. 121, *lin.* 20, illum *lege* illud
Pag. 141, *lin.* 24, in *lege* iis
Pag. 143, *lin.* 4, *post* obversabuntur *lege* causæ
Pag. 152, *lin.* 35, illæ *lege* illa
Pag. 157, *lin.* 4, familiares *lege* familiaria
Pag. 160, *lin. penult.* rumpant *lege* rumpat
Pag. 162, *lin.* 30, concedit *lege* concidit
Pag. 163, *lin.* 17, nimio *lege* minio
Pag. 168, *lin.* 10, affectibus *lege* effectibus
Ead. *pag. lin.* 22, nixum *lege* nexum
Pag. 172, *lin.* 30, sævi *lege* seri
Pag. 192, *lin.* 31, undè *lege* indè
Pag. 202, *lin.* 11, si *lege* sic
Pag. 203, *lin.* 31, desumenda *lege* desumendos
Pag. 207, *lin. penult.* exhibere *lege* exhibita
Pag. 230, *lin.* 11, *post* quosvis *supple* inferunt
Pag. 242, *lin.* 5, camphorata *lege* camphoratæ
Pag. 273, *lin.* 21, defluente *lege* diffluente
Pag. 282, *lin. ultimâ*, senta *lege* sentu
Pag. 302, *lin.* 31, *loco* post confectis morbo longa tempora *lege* confectis morbo post longa tempora
Pag. 303, *lin.* 3, hempligiâ *lege* hemiplegiâ
Pag. 305, *lin.* 4, *dele* non
Pag. 306, *lin.* 13, flaminis *lege* flammis
Pag. 333, *lin.* 18, *dele* non
Pag. 375, *lin.* 4, sporinga *lege* sporing
Pag. 408, *lin.* 28, in casu quo *lege* in quo casu
Pag. 410, *lin.* 14, sit *lege* est
Pag. 430, *lin. ultimâ*, humoris *lege* tumoris
Pag. 437, *lin. ultimâ*, eorum *lege* earum
Pag 455, *lin.* 20, ita *lege* illa
Pag. 485, *lin.* 15, semper *lege* seu per
Pag. 501, *lin.* 17, qui *lege* quæ
Pag. 521, *lin.* 18, *post* stalport *dele virgulam*
Pag. 548, *lin.* 13, crucifragium *lege* crurifragium

ERRATA.

Pag. 549, *lin.* 35, non omnes *lege* omnes
Pag. 553, *lin.* 29, habitu *lege* halitu
Pag. 564, *lin.* 14, ſpondylii *lege* ſphondylii
Ead. pag. *lin.* 29, reſiſtentes *lege* reſiſtentia
Pag. 595, *lin.* 11, videamus *lege* videamur
Pag. 600, *lin.* 15, capillis *lege* capitis
Pag. 611, *lin.* 18, vitulos *lege* vetulos
Pag. 623, *lin.* 5, eorum *lege* earum
Pag. 650, *lin.* 5, indequaque *lege* undequaque

APPROBATIO.

Illustrissimi Sigillorum Custodis jussu Manuscriptum legi, cui titulus *De Morbis Cutaneis*, auctore D. Lorry, &c. tantæ molis, tantâque solertiâ & eruditione elaboratus hicce Tractatus mihi visus est, ut ipsum qui typis mandetur dignissimum censeam. Datum Parisiis vij Decembris an. M.DCC.LXXV.

P. DEMOURS.

PRIVILEGE DU ROI.

Louis par la grace de Dieu, Roi de France et de Navarre, à nos amés & féaux Conseillers, les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maîtres des Requêtes ordinaires de notre Hôtel, Grand Conseil, Prévôt de Paris, Baillifs, Sénéchaux, leurs Lieutenans Civils, & autres, nos Justiciers qu'il appartiendra : Salut, notre amé le sieur Cavelier, Libraire, Nous a fait exposer qu'il desireroit faire imprimer & donner au Public un Ouvrage qui a pour titre : *De Morbis Cutaneis, auctore D. Lorry, Hippocratis Aphorismi, curante eodem auctore* ; s'il nous plaisoit lui accorder nos Lettres de Privilége pour ce nécessaires. A ces Causes, voulant favorablement traiter l'Exposant, Nous lui avons permis & permettons par ces Présentes, de faire imprimer ledit Ouvrage autant de fois que bon lui semblera, & de le vendre, faire vendre & débiter par tout notre Royaume, pendant le tems de six années consécutives, à compter du jour de la date des Présentes. Faisons défenses à tous Imprimeurs, Libraires & autres personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient, d'en introduire d'impression étrangere dans aucun lieu de notre obéissance : comme aussi d'imprimer, ou faire imprimer, vendre, faire vendre, débiter, ni contrefaire ledit Ouvrage, ni d'en faire aucuns extraits sous quelque prétexte que ce puisse être, sans la permission expresse & par écrit dudit Exposant, ou de ceux qui auront droit de lui, à peine de confiscation des Exemplaires contrefaits, de trois mille livres d'amende contre chacun des contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris, & l'autre tiers audit Exposant, ou à celui qui aura droit de lui, & de tous dépens, dommages & intérêts ; à la charge que ces Présentes seront enregistrées tout au long sur le Registre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris, dans trois mois de la date d'icelles ; que l'Impression dudit Ouvrage sera faite dans notre Royaume, & non ailleurs, en beau papier & beaux caracteres, conformément aux Réglemens de la Librairie, & notamment à celui du 10 Avril 1725, à peine de déchéance du présent Privilége ; qu'avant de l'exposer en vente, le manuscrit qui aura servi de copie à l'Impression dudit Ouvrage, sera remis dans le même état où l'Approbation y aura été donnée, ès mains de notre très-cher & féal Chevalier, Garde des Sceaux de France, le sieur Hue de Miroménil ; qu'il en sera ensuite remis deux Exemplaires dans notre Bibliotheque publique, un dans celle de notre Château du Louvre, un dans

celle de notre très-cher & féal Chevalier, Chancelier de France, le sieur DE MAUPEOU, & un dans celle dudit sieur HUE DE MIROMÉNIL : le tout à peine de nullité des Présentes : Du CONTENU desquelles vous MANDONS & enjoignons de faire jouir ledit Exposant & ses ayans-cause, pleinement & paisiblement, sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement. VOULONS que la copie des Présentes, qui sera imprimée tout au long, au commencement ou à la fin dudit Ouvrage, soit tenue pour duement signifiée, & qu'aux copies collationnées par l'un de nos amés & féaux Conseillers, Secrétaires, foi soit ajoutée comme à l'original. COMMANDONS au premier notre Huissier ou Sergent sur ce requis, de faire pour l'exécution d'icelles, tous actes requis & nécessaires, sans demander autre permission, & nonobstant clameur de Haro, Charte Normande, & Lettres à ce contraires : CAR tel est notre plaisir. DONNÉ à Versailles, le quatorziéme jour du mois de Mars, l'an de grace mil sept cent soixante-seize, & de notre regne le deuxiéme. Par le Roi en son Conseil.

Signé, LE BEGUE.

Registré sur le Registre XX de la Chambre Royale & Syndicale des Libraires & Imprimeurs de Paris, N°. 400, fol. 120, conformément au Réglement de 1723. A Paris, ce 22 Mars 1776.

Signé, LAMBERT, *Adjoint.*

De l'Imprimerie de CHARDON, rue Galande, 1777.

